

PILLÁR CSABA

II. kötet

Nehéz idők

novum pro

Pillár Csaba

Nehéz idők

II. kötet

Tartalomjegyzék:

Második fejezet

Valahol Oroszországban

Előre mindenki, csak előre!	2.oldal
Ha eljő a vég...	21.oldal

Harmadik fejezet

Újra otthon

Az élet megy tovább	68.oldal
Vidéken...	124.oldal
Fogságban	166.oldal
Egyszer fent, egyszer lent	172.oldal
Ismét az élő holtak között	197.oldal
Az elvtársak színre lépnek	206.oldal
Választások	278.oldal

Előre mindenki, csak előre!

Az újév első hetében meglehetősen hidegre fordult az idő. A Vörös Hadseregben rendszeresített halinacsizma, a télikabát és az egyenruha alatt viselt meleg alsónemű mind-mind jól védték a tél fagyos karmaival szemben, de Igor még úgy, jól felöltözve is meglehetősen fázott. Az állva majd bokáig érő durva daróc anyagból készült kabát alól mindössze csizmái lógtak ki, ahogy térdeit felhúzva, hátát egy bajtársának támasztva ült ott a vasúti kocsi deszkapadlóján és kifele bámult. A szerelvény ide-oda imbolyogva rohant velük, kerekei ütemesen kattogtak a kanyargós síneken, de valahol az elején a mozdony hosszút sípólva jelezte: állomáshoz közelednek. A sűrű, tejfehér köd, mi a táj felett gomolygott, mint alagút vette körül őket. A vonat keltette légáramlatoktól a fagyos pára meg-meglibbent, és néhány pillanatra látni engedett egy-egy belőle sejtelmesen előbukkanó fát, bokrot vagy épületet, hogy aztán ismét elnyelje őket. Lassanként szaporodni kezdtek a fehérségből előbújó házak, és fokozatosan egy település körvonalai rajzolódtak ki belőlük. Az utcák üresen álltak, a valaha ott élt lakosság már rég elmenekült a környékről. Az épületek nagy része kiégve vagy porig rombolva, de a még állókon is bombázások nyomai éktelenkedtek. Megperzselt, bekormozódott, üszkös falak meredeztek, mint valami bizarr alkotások. Tisztán látszott, hogy az ellenség légierije, nem sajnálva a drága hadianyagot, temérdek bombát szórt a környékre. A mozdony ismét sípolt, és a szerelvényük lassított. Egy pályaudvarra értek, ahol a többi vágányokon álló vagonokból löszert, fegyvereket és harckocsikat pakoltak lefelé éppen. Elhaladtak a többi vonat mellett, aztán a peronon fázósan, dideregve sorakozó bajtársaik csoportjához érve tekintetük találkozott egy pillanatra. Az ott ácsorgók arcán és tekintetében a bizonytalanság és az izgalom vonásai ültek. Egy pillanatra végigfutott agyán a gondolat, vajon rajtuk is éppúgy látszik a holnaptól, a jövőtől és persze az ellenségtől való félelmük, ami ahogy közeledtek céljuk felé, belülről egyre jobban szorongatta őket. Aztán nemsokára egy tisztelgő vasutast láttak vonatkuk mellett elmaradni, és az állomás véget ért. Ahogy távolodtak, a házak is ritkulni kezdtek körülöttük, majd végleg elfogyva kintről ismét csupán a köd fehérsége meredt rájuk. Még jó ideig zötykölődtek a kerekek és a sínek kattogását hallgatva, mire vonatkuk megérkezett végre és egy ideiglenesen kialakított rakodórámpánál elkezdték kivagonírozni felszerelésüket.

Mikor a vasúti kocsi ajtajából a sínek közé leugrott, ámulva nézett szét maga körül. Ameddig a szeme csak ellátott, ködbevesző távolságokig mindenfelé rengeteg bajtársát és azok hadianyagát, fegyvereit látta. Voltak ott harckocsik, kisebbek, nagyobbak, még az új T34-esek is, lövegek, katyusák és tengernyi katona. Néhány másik szerelvényről is éppen lefelé pakoltak, mások pedig máris menetoszlopokba rendeződve masíroztak valahová. Teherautók jöttek-mentek ládákat és embereket szállítva, hatalmas volt a nyüzsgés, mint egy felbolydult méhkaptárban. Bámészkodásának a vonatkuk eleje felől érkező komisszár elvtársak vetettek véget, akik szigorú és igen-igen hangos szavakkal próbálták sürgetni az utazástól és a hidegtől lelassult katonákat.

– Gyerünk már, ne vakarózzanak! Gyorsabban, vigyék már azokat a ládákat, mindjárt itt a következő szerelvény, nincs idő ácsorgásra! – repkedtek az utasítások minden irányból.

Közben tisztjeik is előkerültek saját vagonjaikból, és az őrmestereket ugráltatva elkezdték összeállítani a menetoszlopokat. A tisztek és a komisszárok néha még egymással is vitába keveredve, kivörösödött arccal terelgették katonáikat. Ilyenkor még a komolyabb hadnagyi rangban álló tisztek is inkább engedtek a politikai tiszt akaratának, ugyanis tudták jól, nem érdemes ujjat húzni a párt emberével. Hiszen akit egy komisszár bepanaszol, annak gyorsan

véget érhet tiszti pályafutása és még örülhet is, ha nem kerül a gulágra. Mert abban a hatalmas Szovjet birodalomban már csak úgy mentek a dolgok. Mindenkit figyeltek, még a figyelőket is, és jaj annak, akit valami bolsevik rendszer- vagy pártellenes dolgon kapnak. Hány, de hány tiszt, sőt tábornok tűnt el így nyomtalanul a süllyesztőben vagy került Szibériába, pusztán azért, mert más véleménye volt.

Mire minden készen lett és kiadták az indulási vezényszót, már jócskán délutánra járt. Vagonjaikat kifelé pakoló és saját soraikat rendezgető más zászlóaljok mellett haladtak el. A hó az utakról igen széles sávban le lett takarítva és taposva, de a hatalmas teherautóforgalom miatt még így is mindössze szorosan a szélén, az ott tornyosuló hófalak mellett tudtak haladni. Bár világos volt még, nem kellett attól tartaniuk, hogy a magyarok vagy a németek légi felderítése felfedezi a hadi készülődést és csapatmozgásaikat. A sűrű köd ugyanis, mint szövetségesük borult rájuk, eltakarva őket az ellenség kíváncsi szemei elől. Jó ideig egy kisebb folyócska befagyott medre mellett haladtak. Aztán mikor az beletorkollott egy nagyobbba, az azon átívelő igen megviselt, de ideiglenesen megjavított hídon átkeltek rajta. Ez a nagyobb folyó már maga a Don volt.

Túlszárnyalva érve még az eddig látottaknál is elborzasztóbban tárultak szemeik elé a háború és az ellenség pusztításainak szörnyű eredményi. A híd környékén és az utakon mindenfelé holdbéli tájként rajzolódott ki, a hótakaró alól, a temérdek bombatölcsér. Az út menti épületek mind-mind porig rombolva, a néhánynál, amelyik valahogyan megúsza, már előttük érkező bajtársaik költöztek. Nem sokkal azután, hogy a folyót és a hidat maguk mögött hagyták, először csupán alig hallhatóan, majd egyre tisztábban kivehetően hallották, mikor a távolban néha-néha megszólalt egy-egy löveg vagy géppuska. Továbbhaladva az út mentén a ködből sok harcot megélt védelmi állások, lövészárkok, bunkerek, géppuskafészek bontakoztak ki. Elszórtan köztük egészen újnak látszó, fa barakkok sorakoztak, amikbe az egyre csak érkező újabb és újabb alakulatokat éjszakára a megfagyás elől beszállásolták. Környékükön nagy volt a mozgás, mozgó konyhákban étel főtt gőzölögve, komisszárok rohagáltak fel-alá, az újonnan érkezőket rendezgetve. De az ő zászlóaljuk nem állt meg, csak masíroztak tovább az esti sűrűkületben. Az út mentén egyre inkább állandósultak a kisebb-nagyobb táborok, jó nagy tüzek mellett melegedve az ez idő tájt időszerű vacsoraosztást várta a legénység. Kicsivel odébb, fehér álcahalóval letakarva, egy húsz-harminc páncélosból álló egység harcokcsijai pihentek. Nem messze tőlük beásva, az ellenség felé fordított csövekkel, tüzérségi lövegek sorakoztak. Ez hát az a bizonyos urívi hídfő. Ezért folyt hát annyi vér egész álló nyáron és még ősszel is. Itt esett el testvérbátyám, és talán én is itt fogok elveszni holnap, ha felkel a nap és a nagy támadás megindul – cikáztak Igor agyában a nyugtalanító gondolatok, miközben a ködben úszó dimbes-dombos tájat fürkészte.

Még egészen hosszú utat tettek meg, mindenfelé a másnapi támadásra készülődő bajtársaikat látva, mire megérkeztek végre az első vonalak mögött számukra kijelölt helyükre. Néhány saját lövészárkok és bunker, no meg a sűrű-sűrű köd voltak csupán, amik elválasztották őket a magyarok arcvonalától. Egy földbe ásott, barakkyszerű melegedőbe vezényelték őket és ott lepakolhatták felszereléseiket. Ez után egy horhos mély völgyébe siettek, hogy vacsorájukat még a teljes sötétség beállta előtt megehessék. A bőséges és finom étel bekebelezése után még néhány pohárka vodka is jutott, jobb ellátásban részesültek, mint valaha. A koszt elfogyasztása után korán takarodó következett, a tiszték és tisztések pedig megbeszélésre mentek. Igor a meg-megszólaló lövegek hangjait hallgatva, a bizonytalan másnapon rágódva, sokáig forgolódott a szalmából és kórószénából készült priccsén. Félelmeit a vacsora után kapott nem is kevés vodka és az odafelé látott tengernyi bajtársa valamelyest csitították, de azért minduntalan azon kapta magát, hogy az ellenség kinézetén és erején tör a fejét. Arcot, arcokat szeretett volna látni, valami kézzelfogható, legyőzhető ellenséget, de csak a félelem nőtt benne egyre nagyobbra. Mert ugyan rengetegen vannak és a komisszár elvtársak szerint is simán eltiporják a fasiszta hordákat. De azért mégiscsak nekik kell elől menni, ők fognak először összetalálkozni a

magyarokkal, hiszen ők a gárdahadsereg rohamosztagosai. Nem vette észre mikor, de végül aggodalmait legyőzte a fáradtság és elaludt végre.

Másnap hajnalban ébresztették őket. Az időjárás semmit sem változott az előző napokéhoz képest. Az ég alja keleten derengeni kezdett és a sötétséget lassan felváltotta a sűrű köd tejszerű fehérsége, ami mögött a nap pusztán kifakult, megszürkült tükörtojásként emelkedett a fagyos téli táj fölé. A hamarjában kiosztott és elfogyasztott reggeli után már minden kizárólag a készülődésről szólt.

– Gyerünk, emberek, ellenőrizték fegyvereiket! Az ellátmányukat tegyék a kenyereszsákjukba, és utána sorakozó odakint! – adta ki utasításait szakaszvezetőjük.

Mindenki magára aggatta felszereléseit és átnézte géppisztolyát, majd menet közben magához véve fejadagját a kenyereszsákja mélyére süllyesztette. Ismét egy mély horhos aljában gyülekeztek, de ezúttal már az első vonalbeli löállások és benne figyelő bajtársaik mellett. Sorakoztak, majd szép katonás alakzatot öltve várakozni kezdtek, mert tisztjeik egy tőlük nem messze felállított, jókora parancsnoki sátorba mentek utolsó megbeszélésre.

Közben ellátósok jöttek valami nagy demizsonokat cipelve. Nagy meglepetésükre az üvegek egyikében vodka volt és nekik hozták. Ahogy elkezdtek osztani, mindjárt szétbomlott a zárt alakzat, csak úgy tolongtak a szomjas katonák a demizson körül tülekedve. Nyelték az italt és a melléje kapott forró teát csajkáikból, alumínium bögréikből, ki mit tudott hamarabb előkapni. Hiszen ha adják, el kell fogadni, tartja a közmondás is, és egyébként is telve voltak feszültséggel, félelmekkel, így igazán jólesett a lélekmelegítő itóka. Még a hideg sem tűnt annyira hidegnek néhány deci vodka után, bár az alumíniumbögrébe kapott forró teát nem volt tanácsos letenni, mert rövid idő alatt kihűlt, és aztán be is fagyott. A hőmérséklet finoman szólva is meglehetősen fagyosan és zordan alakult a maga mínusz harminc-harmincöt fokával. Ácsorgás közben topogtak, csizmáikban ujjukat tornáztatták, kezeikben a forró teával teli bögréiket szorongatták, úgy legalább tovább meleg maradt, és a kezük sem fázott annyira. Az ellátósok bátran, szinte kérés nélkül is öntötték az italt, így az negyedórán belül el is fogyott. Néhányan nehezményezték, hogy teából több jutott, de azért addigra már mindenki jócskán bekortyolt vodkából is.

Az egyik hozzájuk beosztott komisszár, aki ahhoz, hogy a parancsnoki sátorban folyó tárgyaláson részt vehessen, túl kicsi ranggal és hatalommal rendelkezett, kihasználva az alkalmat, hogy a legénységet kioktathatja, magához ragadta a szót.

– Elvtársak! – kezdte a századnyi iszogató, beszélgető ember elé lépve.

– Katonák, sorakozó! – ripakodott rájuk, mikor látta, azok rá sem hederítenek.

Azok meg a hangos szótól felocsúdva ijedten, egymásnak ütközve a helyüket keresték a sorban. Eltelt egy kis idő, mire a meglepődött és kissé spicces katonák felvették az alakzatot. A komisszár, bár arca egyre vörösebb lett, várt türelmesen.

– Elvtársak! Sok ezer hős vöröskatona halt itt meg az elmúlt hónapokban pusztán azért, hogy maguknak könnyebb dolguk legyen végső csapást mérni a betolakodó náci és fasiszta hordákra! Ha ők nem áldozták volna életüket és vérüket minden talpalatnyi földért, amit itt látnak, akkor most a folyó túlsó partjáról kellene támadást indítaniuk a magyarok állásai ellen! Az ő emléküik és dicső Sztálin elvtárs szavai segítsék és vezéreljék minden mozdulatukat a mai, mindent eldöntő csatában! – Itt egy pillanatra szünetet tartott, és szigorú tekintetével végigmérte az italtól és a hidegtől pirosposzgás arcú, megszeppent katonák sorfalait.

Aztán a rövidke hatásszünet után szinte könnyes szemekkel, elérzékenyülve idézte a nagyvezér szavait.

– A Vörös Hadsereg egy mindent elsöprő megállíthatatlan áradat, ami el fogja vinni a világ minden tájára minden népeknek a bolsevizmus igazságosságát és egyenlőségét! Ezt üzeni önöknek Sztálin elvtárs! Nem okozhatnak neki és pártunk nagy vezetőinek csalódást, mindenáron győzniük kell! Aki megfutamodik, vagy gyáván visszavonul, az agyon lesz löve! Megértették? Aki bármilyen okból visszafordul, az agyon lesz löve! Nincs más út, csak előre,

előre a végső győzelemig! – harsogta hatalmas beleéléssel a komisszár.

Közben a sátorban véget ért a megbeszélés, és a visszaérkezett magasabb rangú tisztek a fejüket csóválva leintették az alkalmi szónokot. Talán kemény szavai miatt vagy másért, nem lehet tudni, de dühösen tessékelték el a század elöl.

A katonák meg csak álltak ott, és egymásra pillantgatva a hallottakat rendezgették magukban. Az ellenségtől való természetes félelemhez, amin a vodka azért némileg enyhített, most még a komisszár fenyegető szavai is társultak. Mert tisztában volt vele mindenki, hiszen még emlékezhetett rá, hogy a nagy igazságosság, testvériesség és egyenlőség nevében hogyan vertek agyon embereket, akik nem akartak belépni a kolhozba. Hogyan bántak el mindazokkal, akik nem értettek egyet az új kommunista rendszerrel és esetleg rokonszenvvel, nosztalgiával gondoltak a régi cári időkre. Biztosak lehettek tehát abban, hogy ha a párt emberei, a komisszárok azt mondják, „agyonlövük”, akkor azt agyon is fogják. Nem sok idejük maradt azonban ezen tűnődni, mert a tisztjeik óráik egyeztetése után elkezdtek osztani feljűk utasításait.

– Gyerünk, emberek, készülődjenek! Ellenőrizték fegyvereiket és sorakozzanak! Nemsokára kezdődik, gyerünk, gyerünk!

Mivel már eddig is ott álltak, a sorakozás nem tartott sokáig, századparancsnokuk végigmérte őket szigorú tekintettel, majd így szólt:

– Katonák, ma nagyon sok múlik magukon! Mint ahogy a komisszár elvtárs is elmondta, mindenképpen át kell törnünk az ellenség vonalait. Ezért mindenkitől vasfegyelmet és önfeláldozó lelkesedést várok el! Tudom, amúgy is büszkén és bátran indulnak harcba, hogy saját szülőföldjüket és szeretteiket megszabadítsák az ellenségtől! De azért emlékeztetek mindenkit, hogy a nehéz időkre való tekintettel a komisszár elvtárs szavai is érvényesek! Bár remélem és tudom, hogy ilyesmire nem kerülhet sor, mert maguk bátran és hőiesen fognak küzdeni a végső győzelemig! Most pedig szakaszonként vonuljanak a kijelölt helyekre! – fejezte be a hadnagy rövidke beszédét, ami egyben az előző felszólaló durva szavainak feloldására tett kísérlet is volt.

Szakaszvezetőik irányításával a „senki földjének” csúfolt, köztük és az ellenség között elterülő ködbe vesző terület pereméhez vonultak és ott várakoztak. Az első vonal lövészárkai és bunkerei közé egyre több és több bajtársi alakulat érkezett. A zsúfoltságban nemsokára már azt sem lehetett tudni, melyik század vagy ezred hol kezdődik és meddig tart. Valahol tőlük kissé távolabb a köd takarásában motorok zúgása és láncotalpak nyikorgása jelezte: a páncélos egységek is felsorakoznak melljűk. Lapultak ott a hóban, és egyre hevesebben dobogó szívvel a körülöttük zajló készülődést figyelték. Néhány perccel később repülők húztak el felettűk a magasban, a ködtől látni nem lehetett őket, de a hangjukból ítélve bombázók lehettek, és a magyarok vonalai felé tarthattak. Nem sokkal később, mikor hatalmas robaj kíséretében leszórták gyilkos terhűket, ez a feltevése igazolódni látszott. Közben a tüzésűgűk is rázendített, és pillanatok múlva már csak úgy repkedtek felettűk süvítve, fűtyűlve a lövegek és a katyusák gránátjai. Aztán tőlük nem is olyan messze, valahol a ködben, nagyokat robbanva egymás után becsapódtak.

Igor a hangzavarban egyszer csak a senki földje felől, a ködből kibontakozó és feljűk tartó katonákra lett figyelmes. Szívverése még inkább meglódult, pulzusa a füleiben dobolt, azt hitte az ellenség közeleg, de egy mellette hasaló bajtársa fejét csóválva, kezét a géppisztolya csövére téve a föld felé nyomta. Néhány másodperc múlva, mikor azok közelebb értek és első ijedtségén túljutott, megnyugodva látta, utászaik azok, akik egész éjszaka saját aknazárukat szedték felfelé. Most, hogy szabaddá vált a terület, a tisztek elkezdtek kiadni utasításait, és az embertömeg hömpölyögve megindult a ködön át az ellenség védvonala felé. Fölöttűk még mindig fűtyűlve, egymás után repkedtek a tomboló tüzésűg által kilótt lövedékek. Az élen friss utász alakulatok haladtak, hogy elérve a magyarok műszaki zárját és aknamezőjét, hatástalanítva azt, utat nyissanak a többieknek. Utánuk a rohamosztagos szakaszok, amik

egyikébe ő is tartozott, közéjük ékelődve néhány lángszórós, géppuskás és golyószórós raj, mögöttük pedig a puskások hatalmas tömege.

A sűrű ködben semmit sem látva, mindössze sejtve, hogy egyre közelebb kerülnek az ellenséghez, az izgalom bennük a tetőfokára hágott. Az ő századukba tartozó szakaszokat egy mély horhos széles völgyébe vezette hadnagyuk, és ott próbálták a magas hó ellenére minél gyorsabban előretörni. Mellettük, fent a dombon, az útszerű csapáson harcokcsik nyomultak az ellenség védvonala felé. A horhos medre nemsokára elkanyarodott, és ők az oldalára gyűlt és mélyen alálógó hófúvások buckáin keresztül kezdtek a gödörből kimászni. Ez a mutatvány a térdig, sőt néhol derékig érő hóban nem ment könnyen, igen-igen megizzadtak, mire a dombtetőre felértek. Közben mögöttük az utánuk érkező századok kissé feltorlódtak, de a komisszárok sürgetésére hamar más utakat választottak, és ők is mászni kezdtek. A horhosból kijutva a sík területen a sűrű köd miatt még nem látszott semmi a magyarok védvonalából, de már hallatszott a géppuskájuk hangja, ahogy néha a ködbe eresztettek egy-egy sorozatot.

– Előre, katonák, roham! – kiáltotta a hadnagy pisztolyát előrántva tokjából, és megindulva.

– Roham! Előre! Gyerünk, gyerünk, roham! – ismételték a szakaszvezetők és a komisszárok indítva egységeiket.

A térdig érő hóban, a ruha alatt verejtékező háttal, a fagyos levegőt lihegősen kapkodva futott a többiekkel, egyenesen bele az átláthatatlan ködtengerbe. Félelmetes érzés volt Igor, de valószínűleg a többiek számára is, hogy mint valami tébolyultak az éjszakában, úgy rohantak, talán egyenesen az ellenség szuronyainak. Aztán végre megpillantotta az első földbe ásott, nyitott, bunkerféle építmény feketéllő körvonalait és az előtte húzódó, hóval félig befűjt, spanyolbakokból, harcokcsiakadályokból és szögesdrótokból kialakított műszaki zárat. Futás közben oldalra pillantott, és mivel látta, a többiek sem lassítanak, sőt a hadnagy és a szakaszvezetője is ott járnak előtte, maga is nekirentett az akadálnak.

Ám közben a túloldalon is észlelték őket, és a bunkerből egy géppuska löni kezdett feléjük. A hó néhol ugyan teljesen befűjta a drótakadályokat, de a szél által épített buckák nem bírták el egy ember súlyát, és a fagyos felső réteg beszakadása után derékig merültek bele, és hirtelen mozdulni sem bírtak. A szögesdrót összeszúrta tenyerét, a géppuska lövedékei pedig ott pufogtak körülötte a hóban, hátravetette magát, hogy a bucka eltakarja.

– Hol vannak az utászok? – üvöltötte mellette egy hang.

Úgy fekve felé fordította fejét, és látta a szakaszvezetőjét és még néhány bajtársát, amint megpróbálták keresztülverekedni magukat a műszaki záron. Azonban a szemben lévő magyar géppuska feléjük irányította tüzeit, és az őket ért lövedékek tompa puffanásokat hallatva ontották ki vörös vérüket a fehér hóra. Mozdulni sem mert, csupán lapult a hóban, mintha ő is meghalt volna. Közben újabb és újabb bajtársai érkeztek melléje, akiket a komisszár hajtott előre. Köztük néhány utász is jött végre, és úgy, hason fekve elkezdtek szétvágni a szögesdrótot. De az ellenség géppuskája sem tétlenkedett, folyamatosan ontotta feléjük gyilkos lövedékeit, és sorra szedte áldozatait az óvatlanok vagy túlzottan hősködők közül.

A köd hol ritkább, hol meg sűrűbb, átláthatatlanabb felhőként úszott a levegőben. Mikor sűrűbb tejfehér folt érkezett a környékre, lepelként eltakarva a géppuskák elől, alkalmuk nyílt némi mozgásra. Egy ilyen lehetőséget kihasználva Igor megpróbált a drótakadályoktól visszább menni, és az ellenség fegyvereinek látóköréből kikerülni. Csakhogy a mögötte levőket is egyre csak előreajtó politikai tiszt ráemelte fegyverét.

– Takarodjon vissza, vagy lelövöm, mint egy kutyát! Előre mindenki, csak előre! – ordította a komisszár ellentmondást nem tűrő hangon, fegyverével hadonászva.

Nem tehetett hát egyebet, hátrafordult és az utászok közé gyorsan hasra vágódott, ugyanis a ködfolt elvonultával a géppuska ismét tűz alá vette a környéket. Egyikük a vodkától megmámorosodva, a levegőben zizegve repkedő lövedékek között, fogójával halált megvető bátorsággal vagdosta a drótokat, a másik kettő meg csak lapult mozdulatlanul. Odakúszott közéjük, és a hóbucka mögé bújva figyelte a másik ténykedését. Kis idő múlva gyanússá kezdett

válni számára a dolog, és meglökdöste kezével a mellette fekvők egyikét. Nem mozdult, átgurította a hátára, és látta a sisakján a golyó ütötte lyukat és a havon az alvadt vértócsát. Bár rettenetesen félt, nagy nehezen kivette a fogót a holttest görcsösen szorító kezéből, és úgy hasalva ő is vagdosni kezdte a drótakadályokat. Kezei nemsokára több helyen véreztek a fagyos hó és az éles drót okozta megpróbáltatásoktól.

Éppen sikerült egy jókora darabot kivágni a szögesdrótból és oldalra próbálta húzni, mikor mögötte hatalmasat robbanva becsapódott egy aknagránát vagy tüzérségi lövedék. Az elsőt mindjárt több is követte, hó, fagyott földdarabok és meleg vér csapódott az arcába. Fülei sípolni kezdtek, és a külvilág zajai elnémultak számára. A fogót elengedve megtörölte szemeit, arcát, és úgy fekvé hátranézett. Ott, ahol az imént még a komisszár elvtárs kalimpált pisztolyával, most mindössze néhány bombatölcser és emberi végtagok meg véres húscafattá szaggatott holttestek heverték szerteszéjjel. Egy bajtársa megcsonkult vállát bámulta értetlenül, ugyanis karja helyén mindössze a vér spricelt ütemesen. Nem mesze tőle egy másik, akinek vér szivárgott füléből és orrából, feltápáskodott a földről és eszelős tekintettel forgolódott körbe-körbe, mint aki keres valakit vagy valamit. Igor integetett neki, hogy feküdjön le, de az csupán bámult körbe semmibe révedő tekintettel, amíg az ellenség géppuskája el nem kaszálta. Pirosan fröcskölve szaladtak át rajta a lövedékek, vagy egy méternyi repítve hátra az addigra már halott testet. Elszörnyedve fordult vissza a műszaki zár felé. Tekintete félúton megakadt az imént még szapora mozdulatokkal fogójával vagdosó utászon, aki most ott lógott holtan, ráakadva a szögesdrótra.

A látottaktól elborzadva összehúzta magát amennyire csak bírta, aztán magában rettentő félelmet és magáramaradottságot érezve csak lapult reszketve a hóban. Szakaszának majd fele percek alatt odalett, az áttörésre semmi remény – jártak agyában a gondolatok és a komisszár elvtárs szavai. „A magyarok gyenge népség, órákon belül szétzúzzuk őket! Meg, hogy előre, mindig csak előre! Agyonlövöm! Agyonlövöm!”

Becsukott szemekkel, önkívületi állapotban hevert a hóban hosszú ideig. Aztán egyszer csak fülei kezdtek kitisztulni, nem sípoltak és búgtak már annyira. A fegyverropogás és a robbanások hangjai közepette beszéd hangjait hallotta, ezért kinyitotta szemeit. Nem mozdult, az oldalán fekvé, erőtlenséggel elernyedve a véres havat bámulta maga körül. Halinacsizmás lábak topogtak arca előtt, és egy sítálpakra szerelt Maxim géppuskát húztak oda éppen mellé. Szinte már várta, hogy az újonnan érkezők találatot kapva mellé zuhanjanak, de nem úgy lett. Igor erőtlenség érezte magát, de azért kissé megemelte és oldalra fordította fejét és látta, amint bajtársai éppen befűzik a löszeres hevedert. Egy pillanatra abbahagyva, egészen meglepődött képet vágva néztek rá, mikor látták, hogy megmozdult. Ám túl sok idejük nem maradt a csodálkozásra, mert egy újabb komisszár érkezett hátulról, és a fegyverek hangját túloldítva sürgette őket a tüzelés megkezdésére. Nem is tétlenkedtek sokáig, néhány másodperc múlva már lőtték is az ellenség előretolt bunkerében elhelyezett hasonló fegyverét. A forró hüvelyek záporozva hullottak arca elé, és pillanatok alatt beleolvadtak a fagyos hóba. Közben újabb utászok érkeztek, és ők is, mint néhai elődeik, nekiláttak a műszaki zár megbontásának.

Igor várt még egy kicsit és mikor látta, nem hal meg mindenki, aki odajön, erőt véve magán összegörnyedt testtartásából hasra fordult. Körbepillantott és látta, hogy tőlük pár száz méterre három vagy talán négy T34-es páncélosuk már áttörte a drótakadályokat, és a magyar védvonalat támadja. A másik irányba nézve meglátta néhány még életben lévő szakasztársát, és gyorsan döntve, kúszva feléjük indult. Az utászok éppen ekkor vágták át magukat a műszaki záron, és egy három-négyméteres szakaszon megpróbálták oldalra húzni a szögesdrótot. Az ellenség előretolt állásbeli géppuskája hol erre, hol arra, de még mindig lőtt, pedig az előrenyomuló harckocsik már-már elérték a bunkert. Egyikük alatt tompán szólva akna robbant, szétvetve a havat és fagyos földet, kettészakítva egyik oldali láncát. A pár száz méterre levő áttörésen keresztül, ahol néhány perce a tankok a műszaki záron átrobogtak, most gyalogosok áradata indult meg az ellenség állásai felé. A magyarok meg lőttek mindennel, ahogyan csak

bírtak, kelepelték géppuskáik, repkedtek az aknagránátok. Úgy tíz-tizenöt méterrel mögötte az ott érkező bajtársait tűzérési belövést kaptak. A lövedék süvítve, pár méterrel a feje felett húzott el, aztán nagyot robbanva becsapódott. Remegett alatta a fagyos föld, repültek a leszakadt kezek és a lábak szanaszéljé. Valahonnét egy hadnagy került elő, és a hóval befűjt drótkadályok mögött lapulókat az utászok által közben megnyitott átjárón keresztül támadásra vezényelte.

– Roham, előre, gyerünk, gyerünk! – kiáltozta a szörnyű hangzavarban, és egy hóban heverő géppisztolyt felkapva maga is megindult. A szakaszvezetők megmaradt embereikkel azonnal csatlakoztak, a komisszárok pedig előre hajtották az érkezőket. A roham élén haladókat az ellenség géppuskái és kézfegyverei leterítették, de közben a hátulról érkezők bőven pótolták őket. Hiszen ahogy szabaddá vált az út, sok ezernyi nagyságrendben indult meg ordítva a hömpölygő emberáradat a magyar lövészárkok felé. Ő is ott futott köztük kiabálva, mintha saját félelmét akarná kiordítani magából. És valóban volt valami bátorító és buzdító abban, mikor tengernyi bajtársa hangját hallotta visszhangozni füleiben. Igor e pillanatokban tényleg egy mindent elsöprő áradat részének érezte magát. De látták ezt a magyarok is, és a lövészárkaik első vonalaiból pánikszerűen, futva menekültek a hátsóbb részek felé. Így hallgattak el végre az előretolt állásaikban elhelyezett és eddig gyilkos tüzüket ontó géppuskáik is, mikor kezelőik megfutamodva, a fegyvert hátrahagyva menekültek hátrafelé.

Mire a gyalogosroham első hullámai elérték a védvonalat, a harckocsik már a lövészárkokon keresztülgázolva betörték az ellenség állásai közé. Ők meg mögöttük járva azonnal beugráltak a lövészárkokba, és egyszerűen legéppisztolyozták a még ott lévő magyarokat. Olyan sokan támadtak, hogy futás közben még lőni sem maradt ideje, és a többiek már le is mészárolták a maroknyinak tűnő ellenséget. Az első vonalak megtisztítása után azonnal továbbindultak, nem volt megállás, mert a komisszárok és a tisztek állandóan üzték őket egyre csak előre. Néhány sekély összekötő futóárok elfoglalásával jutottak egyre beljebb a magyarok védelmébe. Ahogy haladtak előre, az ellenség és az azt üldöző harckocsijaik nyomában Igor egyre csak a gyengén és kezdetlegesen kiépített véderődítéseken csodálkozott. A hevenyészve megépített védvonal úgy festett, mintha nem számított volna ott senki semmilyen komolyabb támadásra. Igaz, a néhol teljesen beomlott lövészárkok és bunkerek a tűzérésük a támadásának és a bombázások eredménye. De akkor is, ő valami komolyabb, valami erősebb védvonalra számított. Talán pusztán fölösleges aggodalom és félelem volt, amit az ellenségről eddig gondolt, és mégis csak a komisszár elvtársnak lesz igaza, akit még az első rohamnál szakított darabokra egy aknagránát. Hiszen a kezdeti nagy veszteségek ellenére az áttörés mégiscsak sikerülni látszik – jártak agyában a gondolatok, miközben máris maguk mögött hagyták a védvonalat, és a lövészárokból kimászva továbbindultak.

Révületéből az ellenség ismét megszólaló géppuskatüze zökkentette ki. Egy lángokban álló és kormos, fekete füstöt okádó harckocsijuk roncsa mögé ugrottak, és ott hasra vágták magukat. A tank oldalpáncélján nagyokat koppanva és gellert kapva pattogtak a lövedékek minden irányba. Várt, míg csendesedett a rájuk zúdított tűz, aztán kilesett a lánctalp mögül, de sehol nem látta az ellenséget. Közben az árkok felől utolérve őket egyre több bajtársuk és velük tisztek érkeztek. Igor éppen figyelmeztetni akarta őket, mikor a géppuska ismét megszólalt, és az élen haladókból jó néhányat a földre terített. A sebesültek jajgatva vonaglottak, a többiek pedig kúszva igyekeztek tovább a bajtársaik véréből pirosra festett havon. Egy egészségügyi katona kötszereket vett elő táskájából, és a mostoha körülmények közepette megpróbálta ellátni a sebesülteket. A változó sűrűséggel gomolygó ködben a magyar géppuska a látási viszonyoktól függően meg-megszólalt, vagy elhallgatott. Ismét kibújt a tank mögül és körbekémlelt. Elöl nem látott semmit, mikor oldalra fordult, vette csupán észre a tőlük balra villódzó torkolattüzet, ami a fehér pára ellenére elárulta végre az ellenség géppuskájának helyzetét. Igor csodálkozva látta, hogy oldalt, majdhogynem mögöttük még magyar egységek tartották magukat, és onnan lödöztek feléjük most már puskákkal és aknavetőkkel is. Géppisztolyaikkal ők is viszonyozták a

tüzet, miközben az ellenség aknagránátjai fütyülve röppentek el felettük. Közben egy golyószórós raj telepedett melléjük a harckocsi roncsának fedezékébe, és ők is löni kezdték a még helyükön kitartó magyarokat. Ám azok látva célt tévesztett aknagránátjaik távoli becsapódását, gyorsan zártak a szögön, és következőket már a hátulról folyamatosan érkezők közé küldték. A repeszek néhányukat azonnal megölték, és sokukat megsebesítették. A jajveszékelő sérülteket a többiek véres csíkot húzva a havon gyorsan a lövészárkokba vonszolták. Ezt látva egy ott lapuló hadnagy felpattant, és elordította magát:

– Tovább! Előre, ne törődjenek az oldalazó tűzzel, csak előre! – És már futott is, mutatva az irányt arra, amerre a ködben előretörő páncélosaik hangját hallotta.

Az árkokból özönlani kezdtek kifelé az ott összetorlódott katonák. A közéjük vágódó aknagránátok sokukkal végeztek, de még mindig nem annyival, mint mikor az egyhelyben álló összezsúfolt tömegbe hullottak. Oldalról lőtt a géppuska is, de a köd jótékony takarásában végül Igor és néhány életben maradt szakasztársa is megindult a hadnagy által megindított és egyre inkább tömegrohammá szélesedő támadással. Valahol velük szemben puskák dörrentek, torkolattüzek villódtak egymás után, de a tömeget megállítani nem tudták. Aki az ellenség soraiból csak tehetett, a visszavonulást választotta, aki pedig nem tudott elmenekülni az vagy meghalt, vagy ha megadta magát, fogságba esett. Igor nem tudta, milyen távolságot tehettek meg, de vagy negyedóráig rohantak így. Végül egy út mentén az ellenség tüzéségének egy beásott ütegét is elérték. A lövegeket védő tüzerek és más egységek rövid időre megállították ugyan a támadást, de a harckocsinak és a túlerő nyomásának nem tudtak ellenállni túl sokáig.

Mikor ismét géppuskatűz záporozott feléjük, a gyalogság megtorpant kissé és a földre kényszerült. Igor is elvágódott, és kúszva keresett menedéket egy hófúvás buckája mögött. Onnan leste, ahogy harckocsijaik, átgázolva a védők állásain, a lövegek közé nyomulnak. Néhány pillanattal később egy hatalmas dőrejt és fémcsikorgást követően, az egyik kisebb páncélosukat robbanás vetette szét. Tornya métereket repült, és mikor becsapódott, a fagyos talajon csúszva maga előtt túrta a havat. A motor még járhatott benne egy rövidke ideig, mint elítélt szíve, kinek bakó fejét veszi, és a csonkolt nyakból spriccel a vér, mert több méteres lángnyelveket lövellve magából, jó darabon tovább gördült még. A tankoktól tíz-húsz méterre lévő páncéltörő ágyút a magyarok pillanatok alatt újratöltötték, és ismét lőttek. Ám a feléjük robogó T34-es homlokpáncéljáról nagyot csattanva lepattant a lövedék. Még egy újratöltésre már nem maradt idejük, ugyanis a páncélos egyenesen nekirohant az ágyúnak felborítva azt, és elgázolva a mögüle pánikba esve menekülni próbáló magyar tüzereket. Hangos jajgatás vegyült a fegyverek hangjába, majd lassan elült, ahogy a kétszázhatvan mázsás harckocsi helyben forogva láncfalpaival széttrancsírozta őket. Az ellenség tüzei az elsőhöz felzárkózó és folyamatosan előretörő tankok elől lövegeiket hátrahagyva menekültek. Mikor ezt meglátta egy Igortól nem messze fél térdre ereszkedett komisszár, kezében pisztolyával vadul kalimpálni kezdett.

– Előre! Gyerünk, roham!

A magyarok géppuskái még lőttek ugyan, de a szakaszok egymás után pattantak fel, és vezetőikkel az éleiken támadásba indultak. Igorék is felpattantak megmaradt szakasztársaival és a körülöttük süvítő golyók között az egyik löveg takarásába futottak. Ott persze nyomban hasra is vágódtak, hiszen aki nem bújt fedezékbe vagy legalább szorosan a fagyos hóba, azt menthetetlenül elkaszált az ellenség rövid sorozatainak egyike. Ismét igen sok sebesült maradt a földön és olyan is akadt jócskán, akik végleg befejezték földi pályafutásukat. Igor zsebéből kötszert és fertőtlenítőt húzott elő, és megpróbálta bekötni a melléte jajgató szakasztársa karján tatóngó nyílást, amiből patakokban ömlött a gőzölgő, piros vér. A vastag kabát és a sok ruha miatt nem igazán ment a dolog, akkor, hogy elszorítsa, egy darab gézzel a váll környékén erősen körbekötötte a sérült kart és újra próbálkozott. A vérzés valamelyest csillapodott, de mindhiába, a sebre tett kötés állandóan átázott, és a vér csak folyt. Kezei csupa véresek lettek és már a hányinger kerülgette, mikor végre egy egészségügyi katona futott oda és hasalt le melléjük.

– Hagyja, majd én! Engedje! – fordította maga felé a sérült végtagot, és már vágta is le róla a kabátot egy ollóval.

– Gyerünk, gyerünk, előre! – üvöltötte túl a csatazajt egy komisszár nem messze tőlük.

Fölpattant hát Igor is, és nem tehetve mást, a sebesültet a szanitécre bízva egy másik, kicsivel előrébb lévő löveg mögé futott. Az ágyú vasszerkezetéről csak úgy pattogtak fémcsattogással minden felé a levegőben mérges darazsakként cikázó gyilkos lövedékek.

Összehúzza magát néhány perccel korábban elesett bajtársának holtteste mögé lapulva várt, és közben körbepillantott. Láta, amint egyik páncélosuk a környéket tűz alatt tartó magyar géppuskafészek felé iramodik, aztán tekintete megakadt a szanitécen, akire az imént bajtársát hagyta. Már egy másik sebesült mellett térdelt, szakasztársa pedig ott hevert a havon falfehér arccal, holtan, kiterülve, kabátujj nélküli karja körül jókora foltban ott piroslott kifolyt éltető ereje. A halálfélelem és bajtársai értelmetlen pusztulásának látványa, mint fájdalmas késdöfés nyilalltak agyába. Figyelte, ahogy egyik tankjuk éppen eltiporja az addig őket lövő ellenséges géppuskát és nem értette, miért kell a halálba hajszolni a gyalogságot, mikor néhány perccel később a harckocsik könnyedén elintézik a feladatot. A tőle néhány méterre ismét mindenkit előre terelgető, pisztolyával hadonászó komisszárra pillantott, és géppisztolyából legszívesebben beleeresztett volna egy sorozatot. De nem tette, inkább ő is az ellenség felé fordult, és rájuk kezdett tüzelni. Pár perc múlva az ötven-száz méterrel előttük járó páncélosaik egyike hirtelen lángba borult. Egy darabig még ment tovább, sőt még lőtt is lövegével, aztán megállt. A tornya tetején felnyílt a fedél, és a bebúvó nyíláson keresztül lángoló egyenruháikat csapkodva, elkezdett kimászni belőle négyfős legénysége.

– Gyerünk, előre! Mire várnak? Ne hagyják, hogy az ellenség benzinesüvegeivel felgyújtsa harckocsizó bajtársaikat! – üvöltötte egy újonnan érkezett zászlós ismét támadásba lendítve őket.

E szavak hallatán felrémlt benne a kiképzéseken annyiszor hallott és unásig ismételt tétel: „A gyalogság nem elég ütőképes tankok nélkül, de a páncélos alakulatok sebezhetőek gyalogos támogatás híján.”

Mire ők odaértek, a lángoló alakok egy részét lelövéldözte az ellenség, a maradék pedig a hóban fetrengve belehalt égési sérüléseibe. A jó fedezéket nyújtó lövegeket hátuk mögött hagyva, a hóval befújt pusztaságon igen kevés búvóhely kínálkozott. Pedig egyre nagyobb szükségük mutatkozott rá, mert a támadó ék elején haladva nem csupán szemből, de az áttört ellenséges vonal mellettük elterülő részei felől is egyre erősebb tüzet kaptak. Ez a nehézség lelassította támadásukat és az oldalirányú kiszélesítésekre terelte a hangsúlyt. Egy jó időre állóháború alakult ki. Viszont ezt a túlerő elől addig menekülő megmaradt magyar alakulatok vezetői is észrevették, és egységeiket ellentámadásba vezették. Nem volt ez különösebben jelentős a létszámban és fegyverzetben is meggyengült ellenség részéről, de azért az ott elől lévők számára igen-igen megkeserítette az életet. Egyre-másra repkedtek körülöttük az aknagránátok és puska lövedékek. Géppisztolyukból Igorék is eleresztettek néha-néha egy-egy sorozatot, de a nagy távolság miatt azok nem sokat értek. Ezekben a percekben kicsit bánta, hogy régi jó puskáikat a rohamok és közelharc alatt persze igen jól bevált csigatáras géppisztolyokra cserélte a parancsnokság. A rövid lőtávú sorozatlövő fegyverrel pusztán ijesztgették a puskáikkal viszont nagyon is jól célzó magyarokat. Ha nem akarták, hogy távolról sütvítve érkező puska golyó lyukassza ki egyenruhájukat és persze benne őket, akkor sokszor a hóban lapulást kellett választaniuk. A még harcképes páncélosaik persze tették a dolgukat, zavarták széjjel az ellenség alakulatait. Ám azok halált megvető bátorsággal más páncéltörő eszközök híján, összekötözött kézigránátokkal és benzines palackokkal küzdöttek ellenük, és nem is sikertelenül. Gránátköteggel sikerült nekik egyik-másik tank láncát lerobbantani és úgy mozgásképtelenné tenni, vagy benzines üveget dobva rá felgyújtani. De ezek a hőstettek igen nagy veszteségeket követeltek, hiszen közben a harckocsik legénysége sem tétlenkedett, géppuskáikkal, toronylövegükkel ontották a gyilkos tüzet az ellenség gyalogságára.

Aztán már jócskán délutánra járt az idő, mire Igorék mögött az elfogyott létszám helyett újabb támadó alakulatok fejlődtek fel, és akkor már tűzérési támogatást is kapva, tovább folytathatták az előrenyomulást. Az önjáró lövegek valahogyan a rossz, hóval befűjt utak ellenére is előre tudtak vánszorogni, és megindított tűzüikkel a magyarok maradék reményét is szertefoszlatták. Sűvítettek a Katyusák rakétái, és az ellenség menekült előlük fejvesztve. A friss, hátulról érkezett gyalogos egységeket indították előre, hogy támadásuk újra lendületet vegyen. Haladtak is szépen előre, még jókora területet elfoglalva, míg végül az aznapi harcoknak a téli évszakban már a délután második felében egyre sűrűsödő sötétség vetett véget.

Ahogy az est leszállt, a sötétben a fegyverek is elnémultak, csupán néha szólalt meg egy-egy géppisztoly, puska vagy löveg. A hőmérő higanyszála alászállt a mélységekbe, és északkelet felől gyöngye, fagyos szellő kezdett fújdogni, lassan elsöpörve a környékről a ködöt. Éjfélét már tisztán látszottak a csillagok és a hold törött, sárga korongra emlékeztető alakja. Fényükben odalent a sötét és jéggé dermedt hómezőkön nagy mozgolódás zajlott. Az urívi hídfőből és egyenesen a Donon túlról gyalogezredek masíroztak az arcvonál közelébe, hogy az igen-igen megcsappant létszámú odáig jutott bajtársaikat leváltsák, vagy leharcolt alakulataikat pihent katonákkal töltsék fel. Teherautók hozták a sok lőszert, és vitték a sebesülteket vissza. Lánckerekek nyikorogtak, amint a szél által a fagyott porhóból emelt hófúvások buckáin átgázolva, a kilőtt vagy meghibásodott harckocsik pótlására, újabb páncélos alakulatok érkeztek. Hadifoglyokat terelgettek a hátsóbb részek felé. Akadt köztük német is, magyar is, de furcsa, elrongyolódott utcai ruhákban csontig fagyott, civil kinézetű egyének is, akik szinte önként keresték a fogságba esés lehetőségét. Oroszul nem tudva állandóan csak ugyanazt a néhány szót ismételgetve Sztálin atyuskát emlegették, és barátként próbálták beállítani magukat. Persze ezeket a gyanús elemek is a többi egyenruhással együtt, az arra szakosodott NKVD-tisztek és embereik ellenőrzése alá kerülve, a hadifogolytáborok felé lettek irányítva.

Mínusz negyven fokos, rettenetes, embert, gépet és állatot egyaránt próbára tevő idővel köszöntött be a hajnal. A felkelő nap pirosas sugarai beragyogták az alvadt vérfoltoktól itt is, ott is fekete foltokkal tarkított hómezőket és az ott heverő, kővé fagyott holttestek ezreit. Az egyre erősödő szél felkorbácsolta és Igor arcába fújta a porrá fagyott hó szemcséit, és mint ezer meg ezer tű szurkálták bőrét és szemeit, ahogy a tájat kémlelte. Alig, hogy a nap teljesen feljött, már meg is szólaltak a fegyverek, és a harc ismét elkezdődött. Csodálkozva látta, hogy a mellettük még mindig eredeti állásaikban kitartó magyar alakulatok nem vonultak vissza az éj leple alatt. Pedig megtehették volna, és talán jobban is jártak volna, mert a kegyetlenül zord időjárási viszonyok ellenére jött a parancs, és a támadás folytatódott.

Bár az utakat és a hófúvások buckáiba csapást vágó harckocsik nyomait is egyre-másra befűjta a szél, azért elég jól haladtak, és hamarosan újabb nagy területet foglaltak el. Az előző nap áttört és széjjelszórt magyar alakulatok nem tudtak számottevő ellenállást tanúsítani a délelőtti során. A hóval küzdve már jó néhány kilométert nyomultak előre, mikor meglepetésükre az ellenség tevékenységéből valami ellentámadásféle bontakozott ki.

Éppen egy falut hagytak maguk mögött, az addig előlük menekülő magyarokat üldözve. Az északi szél kergette fergeteg szemeikbe csapta a jeges havat. Lehorgasztott fővel, nem sokat látva, a tankok mögé bújva lépkedtek a hófúvások buckáin keresztül, mikor az élen haladó harckocsi egy dörrenést követő hangos csattanás és robbanás közepette lángba borult és megállt. Ijedten vetették magukat a földre, csend lett, csupán a szél sűvített a havat hordva, és a többi páncélos motorja duruzsolt. Lassan feltápáskodtak, és hunyorgó szemeikkel az ellenséget keresték. Újabb dőrej és csattanás hallatszott, és a kilőtt elsőt kikerülni igyekező harckocsijuk homloklemezéről lepattanva, az út menti hóba csapódott egy páncéltörő lövedék.

– A mindenit! Hol az ördögben vannak az előreküldött felderítők? – dühöngött a hadnagy, távcsövét a szeméhez emelve.

– Ettől az átkozott hótól semmit sem lehet látni! – mérgelődött tovább a hófúvást kémlelve.

– Ott van, ni! Páncéltörő ágyú az erdősor szélénél! Gyerünk, katonák, előre, mielőtt

kilődözik az összes tankunkat! – mutatott a kis erdőcske felé, leengedve a távcsövet.

Néhány szakasz azonnal megindult a fás rész irányába, de közben a távolban dőrejek morajlása hallatszott, és néhány másodperc múlva fűtülve, süvítve érkeztek a tűzérési lövedékek. Robbanásaik szétvetették a már amúgy is lángokban álló, és odáig az élen haladó páncélost, és letépték a mögötte álló láncát. Az előrébb járó gyalogosok a vészjósló hangok hallatán ijedten rebbentek széjjel, de így is sokukat darabokra szaggatták a detonációk. Az erdőszéli ágyú felé haladók erős géppuskatűzbe keveredve kénytelenek lettek a hóba lapulni.

Egy darabig még nagyokat robbanva körülöttük és néha köztük, jöttek az ellenség tűzériségének lövedékei, aztán a gyalogságuk indult meg. A hóval belepert tájon látszottak a feljűk igyekvő magyar alakulatok. Miközben a fásor széléről a páncéltörő ágyú egy újabb harcokcsijukat tett veszteséglistára a hadnagy, hogy rendezze soraikat, gyorsan osztani kezdte utasításait. A szakaszvezetők a parancsok meghallgatása után egységeiket megpróbálták minél hamarabb a harcokhoz legalkalmasabb helyekre vezetni, hogy a pillanatokon belül érkező ellenséget megfelelően fogadhassák. A még működőképes páncélosaiknak ösztözüket zúdítva rá sikerült kiiktatni az erdőszél szélében megbújó magyar páncéltörő ágyút. A tőle nem messze jól beásott géppuskát viszont továbbra sem tudták elhallgattatni. Mivel a harcokcsikat fenyegető veszély megszűnt, a kilőtt és szakadt láncú, utat elzáró roncokat egyik rajuk drótkötéllel egy üzemképes páncéloshoz kötötte, hogy félrevontassák. Közben puska lövések dörrentek és kézigránatok repültek, ahogy a támadásba lendült ellenség élei elérték őket. Láthatóan új és pihent egységek voltak ezek, és nem az előző nap leharcolt, elcsigázott magyar alakulatok maradványai. Kezdetben oly erősen és vehemensen törtek előre, hogy Igoréknak muszáj lett visszább vonulniuk. Aztán nem sokkal később hátulról Katyusák érkeztek, a pergőtűz, mit az ellenségre zúdítottak, kellő elrettentő erővel bírva megtörte a támadás lendületét. Közben nagy nehezen a roncokat is sikerült félrehúzni, és a végre szabaddá vált úton ők is támadásba lendültek.

Mikor a tankok előrerobogva rohamozni kezdtek, az ellenség támadásából csakhamar menekülés lett. Délutánra már csak kilométerekkel odébb, két egymáshoz közeli, szomszédos falu környékén érték őket utol, ahová jól befészkelve magukat, körvédelmi állásokat alakítottak ki. Ezeket aztán az aknavetőkkal, géppuskákkal, sőt még tűzériséggel is rendelkező alakulataik foggal-körömmel védték. Olyannyira, hogy Igorék támadó zászlóaljának sötétedésig már nem is sikerült közelebb férkőznie hozzájuk.

Másnap reggel hátulról érkezett csapatokkal és újabb páncélosokkal megerősítve rohamot indítottak az egyik falu elfoglalására, de a védők halált megvető bátorsággal küzdöttek, és a támadás összeomlott. A benne résztvevő harcokcsik majd fele odalett. Akadt köztük olyan is szép számmal, aminek csak lánc szakadt, de a heves ellenséges tűz miatt javítani vagy akár csak elvontatni nemigen lehetett őket. Délutánra a parancsnokság és a politikai tisztek is belátták alábecsülték a magyarokat, és a kezdetben órák, majd napok alatt való megsemmisítésük nem fog menni. Leállították a frontális támadásokat, és új haditervet eszeltek ki. A támadások beszüntetésével és védelembe átmenve, kissé visszább vonulva folytatták a harcot.

Igorék éppen az elmaradt ebédjüket fogyasztották, mikor az új parancs megérkezett hozzájuk. A feladatuk ezután a mindenáron való előretörés helyett az ellenség folyamatos tűz alatt tartása és figyelmének lekötése lett. Mindeközben a páncélos alakulatok, a falu mellett elterülő jókora erdő részét megkerülve, megpróbálnak a magyarok hátába kerülni. A délután hátralévő részében Igorék már csupán kisebb hadmozdulatokat végeztek. A támadásokat is pusztán imitálták, de be nem szüntették, hiszen időt kellett biztosítaniuk a bekerítést végző egységek számára. A falu erdőhöz közelebb eső szélén egy néhány tanyából álló majorfélét támadtak, ahonnan magyar lövegek lőtték őket. Mellettük az erdő sűrűjén keresztül sísízádba tartozó bajtársaik indultak fehér álcaegyenruháikban, hátukra akasztott géppisztolyukkal, hogy valahol a rengeteg túloldalán előbukkanva meglepetést szerezzenek a magyaroknak.

Talán nekik sikerült is, de ők akárhogy próbálkoztak, nem tudtak betörni a kis majorba. Két géppuska, néhány aknavető, no meg a puskások védték mindössze, de valahogy minden lehetséges támadási irányt jól zártak. Mivel a parancs sem kényszerítette őket, a komisszárok és a tisztek sem üzték őket előre, hamarosan meddő állóharc alakult ki, és lassan rájuk is sötétedett. Az éjszaka nyugodtan telt, a magyarok csendben voltak, és az ő oldalukról sem indult semmilyen vállalkozás. Reggelre ismét irtózatosan hideg lett. Magában az élet is nehezzé vált, hiszen az éjszaka lecsendesedő szél a napfelkelte óta egyre csak erősödött, és hordta-vitte az apróra fagyott havat. A reggelihez kevéske vodkát és forró teát is kaptak, aminek nagyon örültek. Nem úgy az ezután nem sokkal érkező parancsnak, miszerint a támadást ismét meg kell kezdeni, ugyanis Sztálin elvtárs parancsára az előrenyomulást sürgősen folytatni kell.

Összeszedelőzködtek, bebugyolálták magukat, és a hófürgetegben megindultak ismét a falu és a szélén álló major ellen. A sűrű hófúvásban alig látva valamit, óvatosan, minden pillanatban támadásra számítva közelítettek. Aztán ahogy elérték az előző nap kemény géppuskazárótűzzel védett területet, meglepetten kémlelték a közeli csűr ablakát, ami ezúttal néma maradt. Egyetlen puskalövést vagy más fegyver hangját sem lehetett hallani a környéken, csupán a szél süvített hol erősebben, hol meg gyengébben csapva arcukba és szemeikbe a jeges porhót. A hadnagy egy rajt küldött előre, hogy derítsék fel a terepet, lassan osontak előre, míg el nem érték a major bejáratát. Futólag körbepillantottak az udvaron, majd integettek a többieknek, hogy menjenek. Néhány harcokosi kíséretében megindultak hát, a kapu tárva-nyitva állt, és az udvaron az ellenség három lövege árválkodott. A falu felé vezető út havában mindenhol félig befűjt láb- és keréknyomok rajzolódtak ki.

– Na, ezek szépen kereket oldottak az éjjel. Még a tegnap annyira védett ágyúikat is itt hagyták, így aztán aligha fogjuk bekeríteni őket! – mérgelődött a hadnagy, olvasva az árulkodó jelekből.

– Maga a szakaszával vizsgáljon át mindent, a többiek pedig előre, utánuk! – adta ki parancsait a hadnagy egy őrmesternek, majd a század többi részével megindultak a falu felé. Még el sem érték a szélső házakat, máris tudták, onnan is visszavonult az ellenség, ugyanis a másik irányokból támadó bajtársaikat és néhány T34-esüket látták átvonulni éppen a település utcáin.

Egész álló nap, több településen áthaladva, északnak tartva üldözték a magyarokat, de utolérni őket nem tudták. A dimbes-dombos rónaságot kietlen pusztasággá tevő ráfűjt hótömegektől még az utakat is alig lehetett megtalálni. Keserves kínládással jutottak túl minden egyes kilométeren. Az út mentén hátrahagyott felszerelések, fegyverek és néhol kivérzett, halott sebesültek mind-mind arról árulkodtak, hogy a magyaroknak sincs könnyebb dolguk egy fikarcnyival sem. A nyomaikból ítélve nem sokkal járhattak előttük, de az éjszaka folyamán megszerzett előnyüket tartani tudták. Alkonyattájra a hóban gázolástól kimerülve, a fagyos szélről átfagyva értek egy újabb faluba, ahonnan aznap már nem folytatták az üldözést, hiszen éjszakára a kegyetlen fagy elől szállást kellett keresniük. A kis parasztházakban lakók kissé félve, de azért örömmel fogadták az újabb katonákat. Örömmel, hiszen ők már végre a saját véreik, és nem holmi megszálló német vagy magyar katonák voltak. Könnyes szemekkel kotorták elő féltve őrzött kis vodkájukat és kevéske ételmüket, hogy a fáradt legényeknek adják. A tüzelővel nem spórolva a kemencéket jól megrakták, hogy csontig átfagyott felszabadítóikat felmelegíthessék. Azok meg mivel meglehetősen megéheztek a nap folyamán, és az ellátásuk a gyors előretörések miatt igen-igen akadozott, elfogadták, amit kaptak és neki is estek azonnal. Igor röstellte magát, amiért erre kényszerülnek, mert tudta, az ott élők maguk is éheznek, de az éhség nagy úr ám, és azt is sejtette, hogy hajnalban újból menniük kell, és ahhoz bizony erőre lesz szüksége. Nekifogott hát ő is a háziasszony által az asztalra tett kenyérnek és szalonnának.

Őt bajtársával együtt zsúfolták be abba a kis dűledező viskóba, ami egy konyhából és egy szobából állt összesen. A szobát természetesen meghagyták a háziaknak, akik négyen voltak. Egy rettenetesen ráncos, kendővel bekötött fejű, állandóan a kemence mellett kuporgó öreg

mamóka és egy valamivel fiatalabb asszony az urával, valamint a szalonnát mohón faló katonákat csillogó szemekkel bámuló lányuk. Csend lett a kicsi konyhában, ahogy enni kezdtek, pusztán a kissé avas, tavalyi szalonna ropogott a fogaik alatt, és a frissen megrakott tűz pattogott a kemence nyitva hagyott ajtajában. A ház ura a mamika mellett a kemence padkáján ült, és komótosan a pipáját tömögette. Mikor kész lett vele, benyúlt a kemence ajtaján, kivett egy parázsló végű rőzsét, és hosszasan szipákolva begyújtotta a pipájában lévő, szagából ítélve nem túl jó minőségű dohányt.

– Jaj, a hagyma! – pattant fel a lány a székről, amin ült, és a kredenc aljában kotorászva egy ideig, néhány fej vöröshagymát vett elő.

Héjukat egy kosárba dobálva gyorsan megpucolta őket, majd az asztalhoz sietett és a tányérra tette a szalonna mellé.

– Köszönjük! – mondták az éhes katonák egy pillanatra a lányra nézve, és mindjárt kanyarítottak is belőlük egy-egy darabot.

– Szívesen! – ült vissza velük szemben lévő helyére pirulva, csillogó szemekkel a lány.

Perceken belül belepte a kis helyiséget a hagyma és a pipafüst szagának fura keveréke. Mire jóllaktak, a vodkásüveg is kifogyott, és a szalonnából se sok maradt. Egyikük cigarettát kotort elő, és bajtársait is megkínálta.

– Teát kérnek a katonaurak? – kérdezte a lány félénken.

– Nem vagyunk mi urak, te lány, de ha te csinálod, biztosan jól fog esni mindnyájunknak!

– felelte rajvezetőjük, miközben spórolva egy gyufáról mind meggyújtották cigarettáikat.

A lány felállt, és mosolyogva ment a téglából épített tűzhelyhez, aminek tetején egy hatalmas fazékban víz gőzölgött. Merített belőle a szekrény polcáról levett kisebb edénybe, aztán valami fa dobozkából teafüvet szórt bele. Igorék meg csak üldögéltek az asztal mellett a lócán, és az egyre sűrűsödő füstön át a ruhán keresztül is kirajzolódó formás testét bámulták. Talán a vodkától felajzva túlzottan is, ugyanis a faládáról, amin addig a sarokban ücsörgött, egyszer csak felkelt anyja, és a kiéhezett katonák tekintetének keresztüzén áthaladva lassan az ajtóhoz lépdelt. De azok rá sem hederítve, kocsányokon lógó szemekkel továbbra is csupán a lányt bámulták, aki nekik illegette magát.

– Elvtársak, ugye nem haragszanak meg, ha kicsit kinyitom az ajtót, mert idebent már túl nagy a füst és a meleg? – szólalt meg az asszony, rosszálló tekintettel nézve rájuk az ajtónál állva.

– Dehogy haragszunk, drága anyám, hogy haragudhatna bárki is arra, aki ilyen gyönyörűséges leányt hozott erre a ronda világra! Ha nem lenne ez az átkozott háború, menten megkérném az apjától a kezét, de hát a katonának erre nincs ideje. Meg aztán lehet, holnap már nem is élünk, akkor meg minek fájdtánám szegény szívét ennek a szépségnek! – válaszolta a rajvezető a vodkától kissé pityókásan, magukat sajnáltatva és a lánynak hízelegve.

– Fiatal az még, elvtárs, nem való a házasságra – vágta rá az asszony, sarkig kitárva a jeges deszkaajtót, beengedve a kinti fagyos levegőt, hogy a túlhevült érzelmeket kissé lehűtse.

Közben a lány fabögréket tett az asztalra, és a cserépedényből, amiben a tea készült, sorban mindegyikbe töltött.

– Még hogy nem? Csókra érett már ez a lány meg ölelésre! – kapta el derekánál fogva a rajvezetőjük, és egy rántással a térdére ültette. Az meg meglepetésében, vagy mert még idegenségében is jólesett neki a férfi közelsége, nem lehet tudni, de meg se rebkent, csupán bámult rá bambán mosolyogva.

– Fiatal az még, értsd meg, öcsém! – kelt fel a kemence padkájáról az apja szigorú képet vágva.

– Menj lányom, ideje lefeküdnöd! – tette még hozzá a ház urának kijáró tiszteletet és tekintélyt parancsoló hangleejtéssel, miközben füstölgő pipájával a szoba felé mutatott.

– De apám, olyan korán van még az alváshoz! – pattant föl a katona térdéről a lány.

– Hogy lenne korán, édes lányom? Nézd, odakint milyen sötét van már, és te is tudod,

menyire drága a petróleum! Ne ellenkezz, mi is megyünk anyáddal és a mámival rögvest! – lepődött meg apja az ellenszegülésen, a fejét csóválva.

– Ugyan, ne küldd már el, bátyámuram, nemsokára mi is nyugovóra térünk, hiszen hajnalban mennünk kell tovább! Legalább amíg le nem fekszünk, hadd gyönyörködhesünk a lányuk szépségében, mert bizony jó ideje már csakis borzalmakat látunk, és jólesik szemeinknek, ha ránézhetünk. Hát nem azért jöttünk el ide felszabadítani magukat, hogy ezt a kis szépséget is elrejtsek előlünk! – szólt közbe a rajvezető.

– De aztán eszükbe ne jusson valami disznóság, mert nem állok jót magamért! – válaszolta kis habozás után szigorú hangon az öreg, ökölbe szorított kezekkel.

– Ugyan, hova gondol, bátyámuram? Hiszen én mindössze tréfáltam a lányával. Üljön csak vissza, nem akarjuk mi bántani a lányát, sem magát! – mondta nevetgélve a rajvezető, a kissé feszültté vált légkör feloldására.

– Tréfálni azt lehet, de amúgy meg fiatal még ez a lány ahhoz, hogy ölelgessék – ült vissza az apja, pipáját szája sarkába dugva.

– Fiatal, fiatal, csak aztán nehogy vénlányt csináljanak belőle! – vágta rá a rajvezető nagyot szívva cigarettájából, majd a füstöt hosszan kifújva.

– El fog kelni, ha itt lesz az ideje, meglásd, öcsém! – eregetett ismét füstpamacsokat az öreg is.

– Azt elhiszem, nekem sem kellene kétszer mondania, hogy vegyem el, rögvest bekötném a fejét – bólogatott a rajvezető a lányra mosolyogva.

Az meg csak pirult lesütött szemekkel, kacér mosollyal az arcán.

– Az biztos, hogy kapós lesz ez a menyecske, csak lenne vége ennek a ronda háborúnak, és ezek az átkozott németek meg magyarok takarodnának már innen haza végre! – szólalt meg sóhajtozva a lócán a rajvezető mellett üldögélő bajtársuk.

– Aztán bántották-e magukat a visszavonuló ellenségek? – kérdezte egy másik.

– Minket ugyan nem, de a németek felgyújtották a falu két házát, és megölték az ott lakókat, mert szerintük partizánok voltak. Aztán felgyújtották még mind a széna és szalmakazlakat, hogy a mieink lovainak ne legyen mit ennie, de a magyarok azok csak igyekeztek minél gyorsabban előrejutni ebben a cudar időben – sorolta a lány apja pöfékelve.

– Elvtársak, ezek a magyar katonák úgy néztek ki, mint egy vert had! Összevissza meneteltek Szemiszyaszkoje felé, mint valami csűrhe. Ez azt jelenti, hogy győztünk? – kérdezte a még mindig nyitott ajtó mellett álldogáló asszony lelkendezve.

– Ott még azért nem tartunk, de elvtársnő, nem lehetne azt az ajtót becsukni inkább? Egész nap abban a kegyetlen, jeges szélben odakint, embert próbáló dolog és jobban esne most a kemence melege. Meg aztán látom, hogy a lánya is igen erősen fázik ám, ugye nem szeretné, hogy megbetegedjen? – válaszolta sunyi mosollyal az arcán a rajvezető.

– Nem is fázok! – vágta rá a lány dideregve.

– Csakugyan? A ruhád elején az a két nagy gomb másról árulkodik ám – mondta a rajvezető a lány méreletes kebleit bámulva.

– Nem fázok, ha mondom! – fogta össze maga előtt durcásan kezeit a lány.

– De ha becsukom, túl nagy lesz idebent a füst, és azt a mámi nem bírja – aggályoskodott az asszony.

– Valahogy csak kibírja, ha meg nem, bemehet a szobába is, nekünk nem fog hiányozni! – vágta rá a rajvezető pimasz hangon, saját humorosságán nevetgélve.

– Mind megfulladunk a füstben – akadékoskodott tovább a lány anyja.

– Csukd csak be, anyjuk! Valahogy csak kibírjuk azt a kis időt, amíg a katonaurak itt tanyáznak – szólt rá az öreg a pipája mögül a katonáknak szánt szemrehányással a hangjában.

– Urak? – ingatta fejét magára véve a lány apjának szavait a rajvezető.

Beszélgettek még egy darabig, aztán mikor a gerendára akasztott petróleumlámpa fénye már alig tudott áttörni a sűrű-sűrű dohányfüstön, a lány apja bekísérte a szobába a köhögve fuldokló,

vén, öreg nagymamát. Nem sokkal utána az asszony is nyugovóra tért, csupán az öreg, a lány és a katonák ültek továbbra is a fentről lefelé füsttel félig megtelt konyhában. A lány köhécselt csak néha egy kicsit, a többieket nem zavarta a „sűrű” levegő, sőt nem sokkal az után, hogy kifogyott, az apja talán szándékosan, vagy pusztán megszokásból újra is tömte pipáját és ismét pöfékelni kezdett. Az addig forrón gőzölgő tea is lassan kihűlt, és a rajvezető szomorúan nézve az üres vodkásüvegre, belekortyolt bögréjébe.

– Pfű, ez csalán? – csodálkozott, undorral az arcán.

– Hát az is van benne, meg zsálya és kamilla – mentegetőzött a lány.

– Mindenféle útszéli gazokat beletettél, és a tea, meg a cukor? – méltatlankodott a rajvezető köpködve.

– Az nekünk sajnos nincs – felelte szomorú képet vágva a lány.

– Hogyhogy nincs? – értetlenkedett lenézően a rajvezető.

A lány zavarában nem szólt semmit, csupán elpirult, és szégyenkezve lesütötte szemeit.

– Mert mi szegények vagyunk és nem telik rá, meg aztán mióta a háború elért minket, amúgy sem lehet kapni szinte semmit – felelte az apja helyette, hogy lányát zavarából kimentse.

– De ha ez nem felel meg a katonauraknak, tehetnek bele egy kis rumot. Eridj, lányom, a kredenc mögött van egy üveg, hozd ide! – tette még hozzá az öreg az urak szót szándékosan kissé gunyorosan ejtve és megnyomva, miközben a szekrény felé mutogatott.

– Mondtam már, hogy nem vagyunk mi semmiféle urak! Az urak ideje már lejárt, elvtársak és kész! – vágta rá a rajvezető mérgesen.

Igor ásítózva, mint aki rögvest elalszik, állát a kezeire fektetve az asztalra hajolt. De közben a fent besűrűsödött füstfelhő alatt a leguggolva, kebleit a szekrény oldalának nyomva, egyik kezét mögé dugva keresgélő lányt figyelte vágyakozva.

– Hol van, apám, itt? – kérdezte a lány a kredenc mögött matatva, méretes melleit, mint valami gumilabdákat, oda-oda lapítva.

– Ott-ott, csak beljebb! – bólogatott az öreg pöfékelve.

– De nem találom – nézett ismét apjára a lány, és közben tekintete összetalálkozott az őt megigézve bámuló Igoréval.

– Ott kell, hogy legyen, keresd csak! – vágta rá az öreg.

– Na, megvan végre – vette ki végül az üveget a lány, Igor sóvárgó tekintetétől elpirulva.

Lesütött szemekkel, szemérmesen az asztalhoz vitte, majd ott a rajvezető arrogáns viselkedésére válaszul durcásan, hogy az üveg nagyot koppant az asztal deszkáján, a teás köcsög mellé tette. Az meg mit sem törődve azzal, hogy megbántotta a lányt, mindjárt el is vette, fogával kihúzta belőle a dugót és beleszagolt. Elismerően bólintott, majd öntött egy keveset a bögréjében lévő teához.

– Erről anyádnak nem kell tudnia! – szólt oda az öreg a közben székén helyet foglalt és Igorral szemező lányának.

– Igen? Miről is? – kérdezte zavarodottan, elkapva tekintetét a jóképű legényről a lány.

– Hát az üvegről – mondta az öreg pöfékelve, miközben a katonák a dugi itókáját öntögették maguknak éppen.

Az üveg kézzől-kézre járva a lóca túlsó végére, Igorhoz is eljutott. Mielőtt még öntött volna bele rumot, ugyanis kíváncsi volt rá, valóban olyan szörnyű-e, beleszagolt a bögréjébe és csak úgy tisztán megkóstolta a teának csúfolt lötytyöt. Ám mikor a főzetet szájában megízlelte, majd lenyelte, kellemesen csalódva rá kellett jönnie, a rajvezetőjük pusztán megjátssza magát. A kamilla és a zsálya ugyanis kellemes ízt adott neki, a csalán pedig csípősségével melengette nyelőcsövét, mint valami mentolos cukorka.

– Ez nem is olyan rossz! – fakadt ki csodálkozva.

– Hát igen, a rum sokat javított rajta – bólogatott a rajvezető, miközben újabb cigarettára gyújtott.

– De nem, én még nem öntöttem bele, csak így tisztán iszom, és így is nagyon jó! Te nem

csupán szép, de ügyes is vagy! – dicsérte meg a lányt felé fordulva.

– Köszönöm! Mi mindig ilyet szoktunk iszogatni a hosszú téli éjszakákon – felelte a lány kissé elpirulva, csillogó szemekkel ismét mosolyogva.

– Én meg olyat – nyújtotta előre fabögréjét az öreg, és közben pipájával a rumosüvegre bökött.

– Tessék, bátyám! – öntött neki a lány helyett Igor előzékenyen.

– Mi az, sajnálja a házigazdától? – méltatlankodott az öreg, mikor elvette az üveget a bögrétől.

– Öntök még szívesen, azon ne múlják! – vágta rá meglepődve Igor, és már töltötte is tele a fabögrét.

Aztán mivel a többiek is kérték már vissza az üveget, gyorsan öntött magának is, majd odaadta nekik. Így iszogattak, míg a rum végleg el nem fogyott.

– No, gyerünk, lányom, tegyük el magunkat holnapra! – mondta az öreg, mikor már pipájából is kiegett a dohány, és az itókáját is mind lenyelte.

Fölkelve az öreg még tett egy kis rőzsét a kemencébe, az üres rumosüveget visszarejtette a szekrény mögé, majd a füstfelhőn át a szobába indult.

– Aztán anyádnak egy szót se! – fordult az ajtóban engedelmesen várakozó lányához.

– Az öreged feküdjön csak le, ha álmos, de te még fiatal vagy, jobban bírod, maradj még egy kicsit, ne siess annyira! – szólt utána a szobába igyekvő lánynak a rajvezető.

– Á, apám úgysem engedné – legyintette az meg szomorúan lebiggyesztett szájjal.

– De nem ám, gyerünk befelé, anyád mellé! Maguk meg jobban tennék, ha szellőztetnének kicsit, mert eléggé súlyos már itt a levegő, a lámpát pedig oltás el, mielőtt elalszanak! – vágta rá az öreg a fenti, egészen sűrű füstben csupán pislákoló petróleumlámpára mutatva.

– Menjenek csak nyugodtan, el fogjuk oltani! – felelte a rajvezető az elfogyasztott italtól és a kimerültségtől nagyot ásítva.

Ahogy a szoba ajtaja becsukódott mögöttük, az öreg belülről jól hallhatóan rátolta a reteszt.

– Hogy félti ez a vénség a lányát, még az ajtót is magukra zárja, pedig érett az már! – mondta a hang hallatán a rajvezető fejét csóválva.

– De még mennyire, hogy érett – bólogatott elismerően egy másik bajtársuk.

Mivel már mindenkinek elfogyott az itala, fölkeltek és a kemencéhez mentek, hogy pokrócaikból fekhelyet csináljanak maguknak.

– Én kimegyek, könnyítek magamon – mondta egyikük, mikor végzett a „luxus” ágy elkészítésével.

– Várj, én is megyek! – szólt utána a rajvezető, a többiek pedig csak úgy szó nélkül követték őket.

Odakint rettenetes hideg uralkodott, a csillagok és a hold ragyogtak odafent, mint sok ezernyi távoli fényszóró. Gyorsan kieresztették, aminek ki kellett jönnie, és egyúttal a nyitott ajtón át a konyhát megtöltő sűrű füstöt is, aztán a bakancsaik talpa alatt csikorgó, fagyos havon igyekeztek befelé a jó melegbe.

Nem sokat foglalkoztak tisztálkodással vagy öltözködéssel, mindössze a csizmáikat húzták le, aztán úgy, ahogy voltak, egyenruhában feküdtek a padlóra terített pokrócaikba. A rajvezető dobott még a tűzre a sarokban heverő rőzsekupacból, majd eloltotta a lámpát. Ám az ablakon bevilágító hold és a résnyire nyitva hagyott kemenceajtón kiszűrődő fények, némileg megvilágítva a konyhát, félhomályszerű derengést eredményeztek. Ez azonban egy cseppet sem zavarta őket, a kimerültségtől percekben belül horkolt mindenki. Jól és mélyen aludtak egész éjjel, de hajnaltájt Igor egy szörnyű álom kezdte gyötörni. Talán a lány apjának szavai: „a németek felgyújtották a falu két házát, és megölték az ott lakókat, mert szerintük partizánok voltak” idézhették elő a rémképeket, vagy pusztán a napok óta látott szörnyűségek, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy a jó pár kilométerrel nyugatabbra, még fel nem szabadított területen fekvő szülőfaluját látta szemei előtt. Ott voltak mind, az apja, anyja, húga és furcsa módon a

rég elesett testvérbátyja is. Minden szépnek és jónak tűnt, a nap sütött, a fák virágoztak, pont, mint azon a tavaszon, mikor ő bevonult a Vörös Hadseregbe, és utoljára látta az otthoniakat. De hamarosan sötét fellegek kezdtek gyülekezni az égen, eleredt az eső és esett szüntelenül, a levelek hullni kezdtek a fákról, az anyja meg a húga csak sírtak engesztelhetetlenül, az apja pedig ült a ház előtt a lócán semmibe révedő tekintettel. A sárra hó és jeges szél következett, az apja máris odabent pipázgatott a jó melegben, az anyja és húga valamit főztek éppen, mikor kivágódott az ajtó, és az ellenség visszavonulóban lévő katonái tódultak be rajta. Arcukon torz mosollyal, mintha szavak nélkül is azt mondanák: – Legyőzték minket katonáitok, de ezért most rajtatok szörnyű bosszút állunk! Az apját ütlegetve, a nőket fogdosva és ruháikat tépve, mint valami állatokat kiterelték őket. Úgy érezte, ő is ott van, de még sincs. Ki akart rohanni az udvarra, de nem tudott, csak az imént berúgott és tárva-nyitva álló ajtó nyílásán bámult kifelé. Nem látott semmit, de hallotta húga sikolyait, lépni, menni próbált, de nem sikerült. Segíteni szeretett volna, megvédeni családját, de valami megakadályozta benne. Aztán fegyverek dörrentek és csend lett, a nyitott ajtón keresztül hópelyheket sodort be a szél. Csak nézte, amint azok a padlóra hullnak és elolvadnak. Szemei megteltek könnyel, és a kép homályosodni kezdett körülötte. Úgy érezte, emelkedik, át a padláson, ki a házból. Orrát füstszag csapta meg, lassan távolodva látta a házukat és körülötte többet is, amint lángolva égnek. Mérhetetlen szomorúság és fájdalom szorongatta szívét, értelmetlennek találta életét, mert nem tudta megmenteni szeretteit.

Mikor álmából csupa izzadtan felébredt, odakint még sötét volt, csak a hold erős, sárga fénye világított be a kis ablakon. A körülötte alvó bajtársai horkolásának hangja kissé megnyugtatóan hatott rá, ám az estéről visszamaradt füst szaga ismét felélesztette benne a rossz érzéseket. Verejtékben úszó testét kirázta a hideg, felült, és a kemence résnyire nyitva hagyott ajtaján keresztül a lefekvéskor még lobogó tűz maradványait fürkészte. Azon gondolkodott, hogy talán felszíthatja még a paraszat, ha tesz rá egy kis rőzsét, mikor a háta mögül valami neszre lett figyelmes. Ijedten kapta arra fejét, és a hold fényében megpillantotta a házigazda lányának fehér hálóingés alakját, amint ott álldogált a szoba félig kinyitott ajtójában. Néhány másodpercig pusztán nézte megbabonázva, akár egy szellemalakot.

Közben meglódult szívverése, és valami furcsa melegség áradt szíjjel testében. Le sem véve tekintetét az őt fürkésző lányról, lassan fölkelt a padlóról. Attól félve, hogy mint valami éji vad, elriad előle, várt egy kicsit, aztán mikor látta, annak esze ágában sincs a szobába menekülni, az alvó többiek között lépdelve óvatosan megindult felé. A lány meg csak állt ott mozdulatlanul, és ahogy a hold fénye megvilágította, fehér hálóingjén átrajzolódott kíváncsú teste. Igor megállt előtte és olthatatlan vágyat érzett rá, hogy megcsókolja, sőt átölelje és magához szorítsa a lányt, de nem tette. Félt, maga sem tudta mitől, de nem volt bátorsága hozzá.

Egy darabig mindössze álltak ott egymást bámulva, kimeredt szemekkel, talán még pislogni is elfelejtve, aztán kis idő múlva a lány kinyújtotta kezét, és megfogva az övét közelebb vonta magához. A nő közvetlen közelsége valami mindent háttérbe szorító izgalmat ébresztett benne, nagyokat nyelve mérte végig tekintetével annak szép arcát és formás testét, lábai majd' összecsuklottak alatta. A lány megérezve gerjedelmét megfogta remegő kezét, és saját ágyékához szorította. Igor tenyerével és ujjával végigsimította annak lába közét és közben érezte, nadrágjában életre kel férfiassága. Mohó vágy ragadta magával, testével az ajtófélfához szorította a lányt és miközben szájon csókolta, egyik kezének gyors mozdulataival elkezdte felfelé húzni a hosszú hálóinget. Mikor csípőig feltúrte, másik kezével rögvést, szinte kapkodva a vastag téli bugyiba nyúlt. Ujjával megtapogatta forrón lüktető ágyékát, amitől a lány felsóhajtott és zihálni kezdett. A nő kéjes vonaglásától még inkább tűzbe jöve, másik kezével markolászni kezdte annak melleit, miközben fogaival a nyakát harapdálta érzéken.

Ebben a pillanatban odakint valaki hangos dübörgéssel rugdosni kezdte az előző éjjel beretesztelt ajtó.

– Ébresztő, ébresztő, bajtársak, reggel van! Felkelni, ébresztő! – kiáltozta odakint egy hang.

– Mi az, mi történt? – riadtak fel a többiek.
– Ébresztő, nyissátok már ki, reggel van! – rugdosta tovább az ajtót a hang tulajdonosa.
– Jól van már, hallottuk, nem vagyunk süketek! – ordított vissza rosszkedvűen, nagyokat ásítózva a rajvezető.

– Akkor kifelé, és sorakozó! – jött kintről a szigorú válasz.

– Jól van, jól van, megyünk tüstént! – felelte a rajvezető, felülve alkalmi fekhelyén.

Igornak pillanatok alatt elmúlt minden gerjedelme, ijedten rántotta ki kezét a lány bugyijából, az meg szempillantás alatt befordult a szobába, és becsukva maga mögött az ajtót, halkán rátolta a reteszt. Míg a többiek nyújtózkodva feltápáskodtak, Igor csak állt ott az ajtó előtt bután, felkorbácsolt vérével küzdve. Aztán egy hirtelen ötlettől vezérelve odalépett az asztalhoz, és levette róla az éjjel otthagyt fabögrék egyikét, és bár az üres volt, úgy tett, mintha kortyolgatná, ami benne van.

– Neked még maradt italod? – csodálkozott rajvezetőjük, mikor meglátta.

– Csak egy kis tea – felelte kissé megnyugodva, hogy a többiek az imént történekből semmit sem vettek észre.

– Még van gusztusod hozzá, nem volt elég tegnap? – kérdezte a rajvezető gúnyos hangon.

– Nekem tetszik – felelte egykedvűen.

– Na persze, meg a lány is, aki csinálta, mi? Hozzá nekem is lenne gusztusom! – vágta rá a rajvezető csizmája felhúzása közben.

Igor egy pillanatra megrémült, mert a másik szavai tettenérésként hasítottak belé, de aztán már nem beszéltek többet a dologról.

Közben zörrent a retesz, nyílt a szobaajtó, és a lány apja lépett ki rajta, aki a kiabálásra és a zajra ébredhetett fel.

– Jó reggelt, katonaurak! – köszöntötte őket „illendően”.

– Mondtam már, hogy... á, mindegy, hagyjuk! – csóválta fejét a rajvezető dühösen és rosszállólag.

– Jó reggelt! – üdvözölték a többiek.

– Már mennek is? – kérdezte képmutató csodálkozással hangjában az öreg, miközben a katonák, ahogy kész lettek, köszönés nélkül egymás után kiszállingóztak.

Már csak Igor állt ott bután, szemben a lány apjával, mint aki valamire vár.

– Igen, bátyám, sajnos mennünk kell, hív a haza, fel kell szabadítanunk népünket. Mondja meg a lányának, hogy ha vége lesz ennek az átkozott háborúnak és én még élni fogok, eljövök és megkérem a kezét! Persze ha csak magának sem lesz ellene kifogása. Isten önökkel, bátyám! – búcsúzott el tisztelettudóan, reményekkel telve.

– Isten veled, fiam! Csak aztán vigyázz magadra, mert nekem nem kell féllábú vagy félkarú vejő! – köszönt el az öreg is tréfálkozva.

Az elkövetkezendő két napjuk könnyebb harcokkal és nagy távolságú, északi irányú előrenyomulással telt. Az ellenséggel kevesebb gondjuk akadt ez idő alatt, mint az időjárás viszontagságaival. A fagyos és zord idő egy cseppet sem akart javulni, fagykirály bevetette minden erejét, hogy megkeserítse a szabadban tartózkodók életét. A minden réteg ruhán átférkőző jeges, metsző szél mellé még hóesés is társult. Fújta, kavarta a sűrűn hulló hópihéket, és persze összehordva csendesebb helyeken buckákat, sőt falakat építve belőle le is rakta. Az éjszakánkénti mínusz negyven fok nappal is csupán mínusz húszig engedett. Esténként ismét az útba eső falvakban szálltak meg. A házak népe örömmel fogadta őket, és általában mindenhol kedveskedtek nekik valami jóval, amit az ott élők a saját szegényes kosztjukból vettek el. De Igort mindez nem érdekelte, mindössze egy valami járt eszében már napok óta. Nem is valami, hanem inkább valaki, az a lány ott, néhány faluval visszább, abban a kis házban. Minden gondolata pusztán körülötte és az apja tréfásnak szánt, de igen-igen komoly szavai körül forogtak. Rémisztő álmának képei is fel-felvillantak benne olykor-olykor a gondolattól, hogy családja talán már nem is él, összeszorult gyomra és szomorú lett. De furcsamód még az

egyedülléttől való félelme is a lányt és meleg testének érintését juttatta eszébe. Érzett már néha szerelmet élete során, egyszer a szomszéd lányba, aztán az osztálytársnőjébe, de azok csak olyan plátói szerelmek voltak. Csak nevetgéltek és ugratták egymást, legfeljebb a kezüket fogta meg, de ez most más. Hirtelen furcsa érzés kerítette hatalmába. Mi van, ha az a lány mindenkivel ezt csinálja? Megborzongott, és valami fojtogató érzés tört rá. Lehetséges volna ez a szörnyűség? De hát még fiatal, tizenhét, ha van. Nem, az nem lehet, biztosan csak azért engedte őt ilyen közel magához, mert kedves volt hozzá, nem úgy, mint a többiek. Meg aztán a rajvezető is jól mondta, megérett már az a lány a szerelemre, sőt szomjazza azt. Hiszen micsoda telt keblei vannak és vékony dereka, formás, széles csípője meg kerek, szép fenéke, igazi, asszonynak való teremtés. Ahogy végiggondolt a lány testén, ismét eluralkodott rajta a vágy, és férfiassága megmozdult nadrágjában. Igaza van a rajvezetőjüknek, mindenkinek lenne gusztusa egy ilyen szépséghez, de akkor sietnie kell vissza hozzá, mert még a végén másé lesz, amíg ő háborúsdit játszik.

Ilyen és ehhez hasonló nyomasztó gondolatok jártak eszében, mihelyt egy pillanatra meghúzhatta magát, és éppen nem kellett támadniuk.

– Mi van veled? Hol jár az eszed? – kérdezte gyakorta rajvezetőjük, mikor semmibe révedő tekintetét és elgondolkodott arc kifejezéseit látta.

– Ez itt egy háború, szedd már össze magad, mert még le talál puffantani valamelyik gaz fasiszta, ha úgy gubbasztasz itt, mint egy beteg madár! – rótta meg újból, mikor ismét elkalandoztak gondolatai.

És bizony akadt némi igazság a rajvezető szavaiban, mert bizony igen-igen közel és sűrűn repkedtek körülöttük az ellenség által kilőtt gyilkos lövedékek. Mióta elérték a magyarok újonnan létrehozott védvonalát, ami egymáshoz közel eső falvakban berendezett körvédelmi állásokból tevődött össze, egy tapodtat sem tudtak előbbre jutni. A borzalmas időjárás ellenére egész álló nap folytak a harcok és az azt követő is, de a magyarok tartották állásaikat, így nem sikerült betörniük egyik faluba sem. A veszteségek mindkét oldalon egyre nagyobb méreteket öltöttek. A nyugat felé egyre előrébb törő és az ellenség bekerítését végző csapatoktól a következő napokban egyre jobb hírek érkeztek. A jelentések szerint az Igorékkal szemben álló magyar csapatok átkarolása már megtörtént. A gyűrűben rekedt utánpótlás és visszavonulási út nélkül maradt magyar és német csapatok kapitulációja rövid időn belül bekövetkezik. Azonban ezt nemigen lehetett észrevenni azok viselkedésén, hiszen továbbra is lankadatlan ellenálltak minden rohamnak és támadási kísérletnek. A komisszárok és a tisztek dühösen ordibálva próbálták katonáikat előre hajszolni, de a faluk határában a magyarok nagy veszteségeket okozva nekik újra és újra visszaverték őket. A tüzéség és a Katyusák szinte folyamatosan ontották tüzüket a rommá lőtt falvakra, de mégsem sikerült áttörni védelmüket. Pár nap múlva néhány zászlóalj a településeket elkerülve a hótengeren átvágva más irányból próbálkozott, de az ellenség körvédelme állta a támadásaikat. Majd egy hét telt el meddő kísérletekkel, hogy a magyarok által utolsó végvárakként védelmezett falvakat elfoglalják, mire aztán végre változás állt be, ugyanis az ellenség területeket adva fel megkezdte visszavonulását.

Ha eljő a vég...

Már több mint két hét telt el azóta, hogy Andrásék megkezdték felkészülésüket a leváltásukra. A cudar idő ellenére mindenki boldogan tette a dolgát, amit feletteseik megköveteltek, hiszen gondolatban máris otthon, szeretteiknél jártak. Majd egy évnyi szenvedés és nélkülözés után úgy tűnt, hazamehetnek végre. Aztán örömteli várakozásuk pillanatok alatt szertefoszlott, mikor a szovjet csapatok tőlük ugyan messze délen, de hatalmas erejű támadást indítottak a magyar állások ellen. Óráról-órára változott a helyzet, hallgatták a jelentésekben érkező híreket és egyre inkább elsomorodtak, sőt félni kezdtek azok ijesztő tartalmától. Egy nappal az ellenség támadásának kezdete után már szó sem volt leváltásukról, harckészültségbe helyezve, ugrásra készen várták az újabb parancsokat. Meg is érkeztek azok nemsokára, zászlóaljukból néhány szakaszt és jó pár löveget erősítésnek a déli területek felé vezényeltek át. Mentek még mások is, németek és magyarok egyaránt, hogy ellentámadásukkal a szovjetek előrenyomulását megállítsák. Andrásék akkor még reménykedve figyelték az elvonulókat. Aztán a harmadik nap éjjelén, mikor tömegesen indultak meg visszafelé a sebesülteket szállító szekerek és az elcsüggedt, fáradt, de még mozogni képes bajtársaik szétszórt csapatai, már érezték, nagy a baj. És valóban, az onnan visszaérkezett néhány életben maradt bajtársuk elmondta, hogy a szovjet túlerő áttörte az arcvonalukat, és hosszú kilométereken kettészakította a védvonalat.

Még jó néhány nap eltelt, mire a délen folyó ádáz harcok elérték őket. Napról-napra egyre közelebbről hallatszottak a lövegek hangjai és a fegyverek ropogása. A falujuk határában, amit számukra új védőkörletül kijelöltek, fedezékeket hoztak létre. A hadnagy parancsára a néhol méternél is vastagabb és keményre fagyott hóból szuronyaikkal, gyalogsági ásóikkal téglá formájú tömböket vágtak ki, majd azokat egymásra pakolva bunkert építettek belőlük. Máshol, ahol a horhosok mélyedéseit ennél is vastagabb hóréteg fedte be, lövész- és futóárkokat vájtak ki belőle. A cudar idő ellenére aznap is építették „hóváruk” védelmi rendszerét, és az odakint tomboló jeges, metsző szél elől időnként a hókockákból épült fedél nélküli bunkerükbe húzódtak. Csak ültek ott mindenféle szedett-vetett ruhákat magukra öltve, pokrócukat és talált rongyokat magukra tekergetve, nyári egyenruháikat azokkal téliesítve. A szél süvített felettük, a nap egyre sűrűbb, ólomszürke fellegek között erőlködött bágyadtan. Néha-néha valamelyikük kilesett a kis lőrészzerű ablakok egyikén, hogy láthassa, mi a helyzet odakint, nehogy az ellenség meglepje őket, hiszen a szomszéd faluban már jó ideje folyt a küzdelem.

– Olyanok vagyunk itt ebben a jégkunyhóban, mint valami eszkimók az igluikban – mondta Lajos, kissé lehúzza szája elől a rongyot, amit arcára tekert.

– Igen, de azoknak jó meleg főkabór csizmájuk van, és a kunyhójuknak teteje – méltatlankodott Zsiga, lábait fázósan a hóba nyomva.

– Őrmester úr, maga nem fázik? – szólt ki István, a bejáraton át, az odakint a hófúvásban távcsövével nézelődő szakaszparancsnokuknak.

– Mi az, mit akar, örvezető? – kérdezte az öreg a szél susogásától és a fejére tekert rongydaraboktól nem hallva tisztán a másik szavait.

– Mondom, nem fázik odakint? – ismételte István hangosabban.

– De-de, majd megfagyok! – vágta rá az öreg a távcsövet leengedve, a széltől hajszott, belécsapódó hószemcséktől hunyorgó szemekkel.

– Akkor meg miért nem jön be ide hozzánk? Innen is tud távcsövezni.

– Lehet, de megyek, megnézem a többi rajomat is, majd később visszajövök! – felelte az öreg egy nem is olyan távoli löveg hangját és a szél süvítését túlkiabálva, aztán már ment is a hóba ásott lövészárkok és az aljában kuporgó bajtársaik felé.

– Én félek. Hogy bírjuk mi megállítani a ruszkikat ilyen hóvárakkal? Vissza kellene vonulnunk! – mondta Zsiga ijedt képet vágva.

A többiek nem feleltek, csak elgondolkodtak szavain, hiszen ők is tudták, az lenne a legjobb.

Elfutni, elmenekülni onnan abból a jeges pokolból, ahol kívülről a hideg és a tetvek, belülről pedig az éhség mardossa őket és nem várni meg, míg a fagy vagy az ellenség végez velük. Ugyanis a háborúzásra, a harcra való elszántság már régen kiveszett szinte mindnyájukból, és csupán a szenvedés, az elemekkel való küzdelem és a túlélési vágy maradt bennük az egyetlen mozgatóerő.

András feltápászkodott, és kilesett az egyik ablakocskán. A rátekergetett rongyokból, mindössze szemei látszottak ki, de még úgy is oly égető fájdalmat okozott neki a kis nyíláson befújó jeges szél, hogy azt nem sokáig bírta elviselni. Egyik kezének tenyerét szétnyitott ujjakkal arca elé téve kémlelte a hóval borított tájat. A szomszéd faluban hevesen szóltak a fegyverek, de arra semmi mozgást nem látott. Aztán a falutól távolabb egy másik úton valami, a hófúvásban feketéllő dolgot vett észre. Nézte-nézte hunyorogva, próbálva kivenni, mi lehet az, de szemei megteltek apró porhóval, és a fagyos fájdalomtól kicsorduló könnyei összemosták a képet előtte. Nem tehetve egyebet elfordult az ablakocskától.

– Valami van ott, de nem láttam tisztán, mi az! – szólt oda szemeit törölgetve Istvánnak.

– Hol? – pattant fel mindjárt a másik.

Pár percig meresztette szemeit, hogy a fergetegen keresztül megláthassa, mi lehet az. Közben mások is felálltak és kilestek.

– Azok tankok – mondta Vad Józsi megdöbbenve.

– Jönnek a ruszlik, nekünk végünk! – hüledezett Zsiga.

– Csakugyan tankok, ezek a rohadékok kikerülték Prokudinszkijt, és a másik úton erre tartanak – mérgelődött István.

Alighogy e szavakat kimondta, hatalmas dörejvel már meg is szólaltak a mellettük lévő üteg lövegei. A néhány másodperc múlva a távolban bekövetkező robbanások szinte telibe találták az úton feléjük igyekvő ellenséges alakulatokat. Hogy mekkora veszteségeket okoztak nekik az ezután folyamatosan tüzelő ágyúk, nem lehetett tudni, az biztos, hogy továbbra is egyre közeledtek. Az általuk elkerült falu körvédelmi állásaiban is észlelték őket, és tüzet nyitottak rájuk. Géppuskák kelepeltek, lövegek dörögtek, de az élen haladó páncélosok csak robogtak előre töretlen lendülettel.

– Mit csináljunk? Most mi lesz, Pista? Meneküljünk, amíg nem késő! – rémüldözött Zsiga máris az ajtóban állva.

– Micsoda? Ki ne menj már, te, inkább lődd a gyalogosokat, ott jönnek a tankok mögött, ni! – ripakodott rá István rajvezetőként dühösen.

Mindenki a kis, lőrészerű ablakokhoz állt és puskáikat feltámasztva annak oldalán vagy alján, megcélozták a feléjük hömpölygő tömeg élein haladókat.

– Ezek rengetegen vannak! – hüledezett Lajos célzás közben.

– Tűz! – üvöltötte túl a mellettük dübörgő lövegek hangját István, mikor az ellenség lőtávolságba ért. Sorban dörrentek a puskáik, de nem csak az övéké, hanem a lövészárkokban és az út túloldalán lévő másik jégkunyhóban is. Az élen haladó tizenöt-husz orosz holtan vagy sebesülten esett a földre. A mögöttük érkezők egy pillanatra megtorpantak, de aztán egy kék egyenruhás, tányérsapkás alak kalimpálva, ordibálva ismét előrehajtotta őket.

– Lőjenek! Gyerünk, tűz, nem érhetnek el ideáig! – kiáltott be az ajtón az öreg, aki éppen akkor ért vissza hozzájuk.

Löttek ők maguktól is, nem is kellett nekik kétszer mondani. Célzás, tűzz, újratölt, ismét céloz és újabb lövés. Dörögtek a puskák és a lövegek szinte egybefüggő morajlást alkotva, hullott is az ellenség szép számmal, de a harckocsik csak jöttek és jöttek, egyre közelebb érve. Egy az út szélén a hóba beásott páncéltörő ágyú, mikor megfelelő távolságba és irányba ért, rálőtt az élen haladóra. A találatot fémcsattanás jelezte, de a lövedék levágódott a tank homloklemezéről. A benne ülő legénység bizonyosan hallhatta páncélosuk elején a hatalmas koppanást, de a jól álcázott ágyút nem vették észre és elrobogva mellette, egyenesen a jégkunyhó felé tartottak, amiből Andrásék lődöztek kifelé.

Megdöbbenve és rémülten bámulták a feléjük tartó acélszörnyeteget. Pillanatok alatt történt minden. Már hallották a láncotalpak nyikorgását és érezték talpuk alatt a fagyos föld remegését, mikor az utolsó pillanatban ismét felhangzott a páncéltörő ágyú dőreje. A T34-es a jégkunyhójuk előtt pár méterrel lángba borult, majd néhány másodperc múlva egy belsejében végbement robbanás szétvetve darabjaira szaggatta. Lövegtornya félig leszakadva oldalra fordult, és a csövére támaszkodott. Sűrű fekete, kormozó, füstöt ontó lángok csaptak elő a felül immár nyitottá vált páncélos testéből. András és a jégkunyhóban lévő bajtársai nagyot sóhajtvá, megkönnyebbülve néztek egymásra.

– Tüzeljetez tovább! Gyerünk, löjetez! – ordította István döbbenetéből elsőként ocsúdva.

A másik harcokosi, kikerülve a lángokban álló roncsot, menet közben az út túloldalán álló jégkunyhóra lőtt. Az irányzó azonban elvétette a célt, és a hóépítmény felett elsuhanva, nagyot robbanva a falu szélső házainak egyikébe csapódott. Tüzére sikertelenségét látva a páncélos vezetője jókora gázfröccsöt adva, hogy a kipufogók csakúgy okádták a füstöt, egyenesen az el nem talált, hóból épült bunkernak hajtott. Andrásék lőréseiken látták, amint az acélszörnyeteg átgázol a hófedezéken, és maga alá gyűri azt, mint egy papírdobozt. Mikor már átért volna rajta, megállt, és helyben forogva a hó és az alája került magyar katonák életben maradásának minden maradék esélyét szó szerint eltiporta.

– Rohadék! Mocskos gazember! – fakadt ki István dühösen a jelenet láttán.

Dühe és szikrázó tekintete mintha egyetlen hatalmas ökölsapásként sújtott volna le a véres havon körbe-körbe forgoló páncélosra, mikor néhány másodperc múlva egy oldalát ért nagy erejű találattól leszakadt egyik oldali láncotalpa, és lángba borult. A dőrej felé fordultak és kunyhójuk ajtaján keresztül látták, amint bajtársaik kissé megnyugodva, elégedettséggel tekintetükben újabb célpontot kerestek a direktbe irányzott nehéztüzérségi lövegük számára. Jött is mindjárt a következő tank, géppuskázva a hóból készült lövészárkokban megbújó magyar gyalogságot, de a lövegek tüzeiben az is ugyanúgy végezte, mint az előzőek. A lángokban álló, de jó fedezéket nyújtó roncsok közé a nehézfegyvert a kezükben cipelve géppuskások települtek. Pillanatok alatt tűzkész állapotba hozták fegyverüket, aztán az egyre közelebb kerülő, rohamozó szovjet gyalogság soraiban igen nagy pusztítást véghez vivő tüzelésbe kezdtek. Közben Andrásék sem tétlenkedtek, hanem lőttek, ahogy csak bírtak, és már éppen elfogyóban volt a jégkunyhójukba bekészített lőszerük, mire végre megtört az oroszok támadásának lendülete.

– Valakinek el kell mennie lőszerért! – mondta István a szinte üres lőszeresládára nézve.

Ám a többiek, úgy téve mintha meg sem hallották volna szavait, mind a fegyvereik újratöltésével bajlódtak.

– Bandi, elmész? – fordult barátjához, mikor senki sem jelentkezett.

– El, de valaki jöjjön még! – felelte András kénytelen-kelletlen.

– Zsiga, te velemész! – szólt oda neki István.

– Miért pont én? – kérdezte ijedt ábrázattal a füstösképű.

– Azért, mert azt parancsoltam! – ripakodott rá István dühösen.

– Inkább jöjjön Lajos, ő jobban bírja a nehéz lőszeresládát! – szólt közbe András látva, hogy a füstösképű mennyire fél.

– Nem, ő nem mehet, mert nagyon jól céloz! Menjetez csak, elbírja azt Zsiga is!

– Akkor menjünk, gyere, Zsiga! – válaszolta András belenyugodva a dologba, és már indult is kifelé.

Odakint nem csupán a szél, hanem az ellenség lövedékei is füttyülve repkedtek körülöttük. Egyik égő harcokosi roncsa mögül a másik mögé futottak, ott kicsit meglapultak a szakadt láncotalp alatti vértől csatakos havat bámulva, majd a falu felé véve az irányt ismét nekilódultak. A szélső ház oldalán, ahol a páncélos célt tévesztett lövedéke behatolt, jókora lyuk tátongott. Talán repeszgránát lehetett, vagy valami Isteni csodának köszönhető, de az épület nem gyulladt ki. Elrohantak mellette, be a szélső utcába, le a lőszerraktárnak kinevezett, ott álló egyik épület

pincéjébe. A tágas helyiség sarkaiban félhomály uralkodott, mert az egyetlen petróleumlámpa fénye, mi a felső szintet tartó gerendába ütött jókora szegen lógott, gyengének bizonyult.

– Tessék, vigyék, menjenek! – indította útnak az előttük érkező és szintén löszert vételező bajtársaikat egy, az elosztást felügyelő zászlós.

– Zászlós úr, jelentem puskalőszerért jöttünk a kettes fedezékből – állt elé András tisztelegve.

– Abból bizony nem sok van, de tessék, ott az a darab láda, amit az előbb feleztem el amazokkal, vigyék azt! – mutatott a zászlós egy felbontott, és csakugyan félig lévő faládra.

– Értettem, zászlós úr! – tisztelgett ismét, bokáit katonásan összezsapva András, majd a ládához lépett és rátette a tetejét.

– Na, mi lesz, nem jössz? Egyedül vigyem, vagy mi? – kérdezte szemrehányó tekintettel nézve Zsigára, mikor látta, az nem mozdul.

– Azt hittem, elbírod egyedül is, hiszen mindössze félig van – mentegetőzött a füstösképű.

– Na persze, te meg csak nézed, mi? – csóválta fejét András a másik hozzáállásán elcsodálkozva.

– A másik fedezékbe nem kell? – kiáltott utánuk kérdően a zászlós, mikor már a lépcsőn cipelték felfelé a ládát.

– Nem! Sajnos nekik már nem lesz szükségük több löszerre! – vágta rá András szomorúan, megállva és visszafordulva egy pillanatra, aztán mielőtt még a másik kérdezősködhetett volna, gyorsan továbbindultak.

Siettek, ahogy csak tudtak, mert tudták, odafönt bajtársaik élete vagy halála függ a láda tartalmától, hiszen a fegyverropogás hangjait hallva azonnal tudták, a harcok kiújultak ismét. Ahogy az utcára kiléptek, a zászlóaljukhoz tartozó aknavető raj két tagjával találkoztak.

– Honnan vettétek azt? – kérdezte egyikük, futástól beszuszogva, a ládára mutatva.

– Ott, annak a háznak a pincéjében van a raktár! – mutatta András szabad kezével, csak úgy menet közben.

– Aknagránát van még?

– Nem tudom, minden fogyóban van, de rengeteg láda van ott, bár lehet, a fele üres, de biztosan akad köztük az is!

– Köszönöm, bajtárs! – vágta rá a másik a bekapkodott hideg levegőtől csúnyán köhögve. András csupán bólintott a ládát cipelve, és mentek tovább, vissza a rajukhoz. A harcokosik roncsainál ismét meg kellett állniuk, ugyanis az ellenség géppuskájának lövedékei kopogva csapódtak le körülöttük a páncéltestről.

– Kiszúrtak minket, nem tudunk továbbmenni! – rémüldözött Zsiga.

András lehasalt, és úgy kukucskált ki a tank első lánckereke mögül.

– Dehogyan, ezek mindenfelé lődöznek! – mondta felmérve a helyzetet, és visszamászva a roncs mögé.

– Mikor más irányba fognak löni, átfutunk a másik tank mögé! – mutatta a füstösképűnek.

Kis időt vártak, és mikor környékükön elcsendesedett a lövedékek csattogása, füttyülése, futni kezdtek. Alig érték el a másik roncsig, a szovjet géppuska máris azt kezdte pásztázni. Egy gellert kapott lövedék átszakítva nadrágját, jókora ütést mérve rá, Zsiga lábának ütközött.

– Eltaláltak! Jaj, eltaláltak! – kiáltotta a ládát elengedve és a földre rogyva.

Mire András észbe kapott, a löszerek a láda alacsonyabbra került végébe gurulva lelökték a pusztán rátett, de le nem szegelt tetejét és a hóba szóródtak.

– Mi történt? – fordult oda a földön szenvedő arckifejezések közepette fájdalmasan vonagló bajtársához.

– Meglőttek – sziszegte a füstösképű.

– Hol? Mutasd! – kotorászott máris kötszer után zsebében András.

– A combomon, itt! – mutatott a nadrágján lévő lyukra fájdalomtól vicsorgó fogakkal a másik.

András széthúzta az egyenruha és az alá felhúzott, valahonnét szerzett nadrágok szétfoszlott anyagait, hogy láthassa a sérülést. Megleپődöttség ült ki arcára, miközben elámulva, tágra nyílt szemekkel méregette a sebet.

– Nagyon súlyos? – kérdezte hitetlenkedő arckifejezéseit látva a füstösképű.

– Nem hinném – felelte András rá meresztve kérdő tekintetét.

– Mélyen van a golyó?

– Nincs, tessék! – válaszolta András, két ujjával megfogva és a másik orra elé tartva azt.

– Jaj, mit csinálsz? Ez fáj! – jajgatott közben a füstösképű.

– Bele sem ment, csak megütött és kicsit, kirepedt a bőröd, ennyi az egész! – mordult rá András mérgesen a lövedéket a tenyerében tartva, hogy a másik jól láthassa.

– Tényleg? – csodálkozott Zsiga.

– Tényleg! Na, kelj már fel és segíts összeszedni a löszereket, te anyámasszony katonája! – csóválta fejét rosszállólag András, és már szedte is a hóból a muníciót.

– Köszönöm, Istenem, köszönöm, hogy megmentettél! – tette össze kezeit a füstösképű megkönnyebbülve.

Aztán felkászálódott a földről, és bajtársa nem túl kedves szavait hallgatva, lábán a bepírosodott és bekékölt foltot fájlatva segített a láda tartalmának összegyűjtésében. Mire elkészültek vele, a körülöttük tomboló zűrzavart némileg lecsendesítette lövegeik egyikének jól irányzott lövése, telibe találva, végleg elhallgattatta az ellenség őket lövő géppuskáját. Megfogták hát a ládát, és rövid körbekémlelés után a jégkunyóhoz rohantak. Bár Zsiga kissé húzta a lábát, amitől a futás inkább csak bukácsolásnak tűnt, azért végül sikerült gond nélkül elérniük a többiekhez.

– Na, végre, hogy itt vagytok, már azt hittük, valami bajotok esett! – fakadt ki István örömeiben, ahogy meglátta őket.

– Tán hiányoztunk? – kérdezte András élcelődve, miközben az addigra teljesen kifogyott löszeresládára nézett.

– Ti nem annyira, de a löszer az nagyon – vágta rá Vad Józsi csipkelődve.

– Való igaz, meglehetősen kifogytunk a töltenyekből, de azért ti is hiányoztatok, hiszen hogyan számoltam volna el a drága hugicámnak otthon, ha egyszer végre-valahára hazajutunk? – mondta a bajusza alatt, a harcok hevében lecsúszott rongyok alól kilógó arcára valami mosolyfélét erőltetve István. Középre vitték a ládát, és a régi üresre rakták, mindenki megtöltötte a derékszíján lévő töltenytáskáját és fegyvereit is.

– Hát veled meg mi történt? – kérdezte Lajos a bicegve járó füstösképűtől.

– Á, semmi – felelte Zsiga Andrásra nézve, attól félve, az elárulja, milyen jelenetet rendezett az imént.

– Hogyhogy semmi? Látom, hogy fáj! – csodálkozott nagydarab barátja.

– Megsebesültél? – faggatózott István is rajvezetői szigorú tekintetével fürkészve a másikat.

– Dehogya, kutya bajom! – mentegetőzött Zsiga.

– Egy megpattanó géppuskalövedék combon vágta és jócskán bekékölt neki, de nem vérzik – szólt közbe András a vitás kérdést feloldandó.

– Na, akkor mégiscsak történt valami! Miért nem lehetett ezt elmondani? Gyere, ülj ide mellém, megnézem a sebedet! – méltatlankodott Lajos.

– Nem vészes, de tudod, mikor eltrafált, úgy megütött, hogy azt hittem, eltörött a lábam. Rettenetesen fáj, de aztán Bandi segítségével hamar elmúlt, igaz, még most is sajog kicsit – magyarázkodott a füstösképű.

– Ez igen, nem semmi ez, te! Belilult meg vörösödött a fél combod és a bőr is felrepedt – nézegette Lajos a sérülést.

– Kössetek rá valamit, mert lehet, hogy már a lyukas nadrágon bejutó fagyos levegőtől ilyen piros! Itt van ez a sálnak használt rongy, ez átéri! – nyújtotta át egyik rongyát Vad Józsi, miközben cigarettára gyújtott.

– Á, nem fázik, jól van az így is, hagyd csak! – nézett ijedten a nagydarab vasutasra Zsiga.
– Dehogyis, kössük csak körbe, mert megfagy a bőröd! – mondta a másik, és már csinálta is.

– De csak lazán, óvatosan, ne húzd meg nagyon, mert nagyon fáj!

– Jól van, na, nincs mélyebb sérülés, csupán zúzódás, ne nyavalyogj már! – csitította Lajos, miközben körbetekerte a rongydarabot, és a füstösképű hangos sziszegése közepette megkötötte.

– Mi van ezekkel a ruszikkal? – kérdezte András a lőrészerű ablakok egyikén kilesve.

– Úgy látszik, sikerült őket visszavernünk – mondta egy másik rajtársuk, aki egy másik ablaknál állt.

– Igen, egy időre biztosan, de lehet, mindössze erőket vonnak össze egy újabb támadáshoz – szólalt meg István is, miközben egy gyűrött, nyamvadt cigarettát tett a szájába, és megpróbálta meggyújtani.

András azon gondolkodva, hogy István megérzései általában helyesnek szoktak bizonyulni, még figyelte egy ideig a távolban, a hóban feketéllő, mozgó alakokat, akik csupán néha-néha lőttek feléjük.

Az addig tomboló szél lassan egyre inkább lecsillapodott, és az ég felettük a napot eltakaró egyre sűrűbb fellegektől haragos szürkére váltott.

– Mintha megenyhült volna az idő, nem fúj már az a jeges szél sem, ami délelőtt – mondta végül, mikor megunta a hófödte táj kémlelését, és ő is leült István mellé az összehajtogatott pokrócra, hogy rágyújtson

– Hát ideje lenne már egy kis jobb időnek, elegem volt már a jégből és a fagyból – adott tüzet neki barátja.

– Csak aztán nehogy megbánjuk még ezt a nagy enyhülést – szólt oda a távolabb üldögélő Vad Józsi.

– Megbánni, megörültél, Jóska? Legjobb lenne már a tavasz, és nem ez a fagyos pokol! – csodálkozott Zsiga a combján lévő kötést fogva.

– Az biztos, de ez még aligha a tavaszt jelenti, viszont azok a szürke fellegek szerintem nem sok jót hozhatnak számunkra – válaszolta Vad Józsi a hókockákból épült kunyhószerű bunker nyitott tetején keresztül a nem túl bizalomgerjesztő égre mutatva.

András nem szólt semmit, csak ült barátja mellett, hátát a jégkunyhó falának támasztva, cigarettáját szívva és azon tűnődött, hogy a természetről és az időjárásról mondottak terén meg Jóskának szoktak beválni megérzései és tapasztalatai.

És csakugyan, úgy is lett. Egy félóra sem telt bele, és hatalmas pelyhekben hullni kezdett a hó. Alig győzték leseperti magukról, hogy a megenyhült időben eláztatva ruhájukat ne olvadjon rájuk.

– Már csak ez hiányzott nekünk! – morogta István dühösen.

– Én megmondtam, ez se jobb, mint a száraz hideg! – vágta rá Vad Józsi kissé önelégült hangon, miközben az egyre erősödő havazást bámulta.

Am nem sok idő kellett, és István próféciaja is beteljesedni látszott, mikor a sűrű hóesés csendjét tűzérési lövedékek és Katyusák rakétáinak süvítő hangja törte meg. Másodpercekkel a hangok meghallása után már robbantak is a lövedékek, fekete-fehér fröcsköléssel csapva szét körülöttük a fagyott földet és a vastag havat. Épp csak hasra vágódni maradt idejük, mikor a hóbarikádjuk egyik falát bedöntötte az egyik becsapódás detonációja. Hosszú percekig mozdulni sem mertek, pusztán hasaltak a remegő talajon és hallgatták a rettenetes, pusztító és fülsiketítő hangversenyt. Közben saját lövegeik is megszólalva a távolban felsorakozott Katyusák közé eresztettek néhány lövést. Hogy emiatt, vagy pusztán, mert kifogyott a muníciójuk, nem lehetett tudni, az biztos, hogy azok lassan abbahagyták tüzelésüket, és eltűntek a távolban. A pergőtűz lecsendesedése után már csupán a szovjet önjáró lövegek feléjük küldött lövedékei érkeztek az újratöltésnek megfelelő ütemben, kiszámíthatóan, szinte mindig

ugyanoda. Mivel ezen becsapódási helyek egyike sem esett közel az ő félig összedőlt jégkunyhójukhoz, a rájuk hullott föld- és hóréteget leporolva magukról, kicsit fellélegezve, de még mindig hevesen kalapáló szívvel keltek fel a földről.

– Az Isten szerelmére, segítetek már! – hallatszott egy tompa, de a Lajoséra emlékeztető hang, ami olybá tűnt, mintha a föld alól vagy egy pincéből jönne.

Az addig magukkal foglalkozó bakák tekintetükkel bajtársukat keresve, a hang irányába kapták fejüket.

– Nem halljátok, vagy mind meghaltatok? – jött ismét a hang.

– Az ördögbe is, Lajosra ráomlott a fal! – kiáltotta el magát István, aki először vette észre a jókora hókupac alól kilógó bakancsokat.

– Tarts ki, Lajcsikám, mindjárt kiásunk! – mondta meglepetéséből ocsúdva Zsiga, aztán mindjárt pusztá két kezével neki is ugrott, és kezdte félrekotorni a fagyos havat.

Csak mikor a többiek gyalogsági ást ragadva félretessékelték, nézett kipirosodott kezeit leheletével melengetve maga is valami eszköz után. Az összefogás eredményeképpen, félredobálva a kupacot, percek alatt kiásták bajtársukat.

– Köszönöm! – mondta Lajos kiszabadulván nagyokat sóhajtván, a levegőt mélyen a tüdejébe szívva, mint, aki víz alól jött fel éppen.

– Hála Istennek, hogy a téglák egy része egyben maradt, és így szorult közénk némi levegő, másként nem úszta volna meg! – nézegette a leomlott hófalat István.

– Igen, így is éppen hogy. Már azt hittem, ilyen nevetséges véget érek egy háború közepén, ahol mindenfelé hősi halált halt halottak hevernek, megfulladok egy kupac hó alatt – mondta Lajos sóhajtozva.

– Nem mindegy neked, hogy halsz meg, te melák? – kérdezte Vad Józsi gúnyos hangon, csodálkozva.

– Persze, hogy nem! Ha meg kell halnom, akkor legalább hősként érjen el a vég, hogy otthon büszkén emlékezhessenek majdan rám! – vágta rá eltökélten a nagydarab vasutas.

További eszmefuttatásainak a távolból felénk sűrű puska- és géppisztolylövedékek hangjai vetettek véget.

– Már megint jönnek a gyalogosok! – kiáltotta István az állva maradt falrész egyik kis ablakához ugorva. A többiek is löállásba helyezkedtek, és ahol még lehetett a fal fedezékéből, máshol pedig a romok hókupacai mögé lapulva lőni kezdtek. A tankok roncsai között meghúzódott géppuskások és a lövészárkokban lévő is mind lőni kezdtek, ahogyan csak bírtak. Egyedül a romba dőlt kunyhójuk mögött lévő lövegek hallgattak némán, pedig az ellenség rohamozó katonái egyre közeledtek.

Látni ugyan a hóvihartól és a felhőktől nem lehetett, de az egész napos szürkesség kezdett egyre sötétülni és ebből gondolták, hogy a nap már lenyugodni készülhet. Az alkonyat félhomálya és a sűrű hóesés egybemosta a látóhatárig húzódó, fehérbe öltözött, dimbes-dombos tájat és az eget takaró ólomszürke fellegetet. A fátyol alól egyedül az úton feketéllő és a szovjet katonák végtelenbe nyúlva kígyózó sorainak felénk hömpölygő áradata rajzolódott ki vészjóslóan. Egymást lökdösve, mint akiket félelem űz, törtek előbbre és előbbre, hogy aztán a magyar géppuskák tüzeiben elveszenek. Már halmokban állt a rengeteg orosz holttest, de egyre csak jöttek és jöttek, hatalmas veszteségeik ellenére is lassacskán egyre közelebb és közelebb kerülve. Hiszen néha a géppuskába is új hevedert kellett fűzni és a puskákat is újra kellett tölteni, ha kifogytak, és ezek bizony időt vettek igénybe, amit a szovjet gyalogság kihasználva méterről-méterre jutott előrébb. Ezt látva és a majdnem teljesen üres lőszeresládára pillantva István elbizonytalanodott kissé.

– Spóroljatok a lőszerrel, csak akkor lőjete, ha biztos a találat! – szólt oda a többieknek a fegyverek hangját túlkiabálva, majd újból célzásra emelte fegyverét és lőtt, mert bőven akadt mire.

Közben mintha valami hangot hallott volna, de nem foglalkozott vele, egyedül a pontos

célzásra összpontosított. Aztán megint hallotta, elvette fejét a puska tusától és fülelt.

– Őrvezető! Őrvezető! – kiáltozta egy hang.

Fejét a hang irányába fordította, és látta a leomlott falon kívülről neki integető és kiabáló őrmesterüket. Leengedte fegyverét, és gyors léptekkel hozzásietett.

– Van még lőszerük, őrvezető? – kérdezte az öreg nagy hangon.

– Van, de nem sok! – mutatott a láda aljában lévő kevéske munícióra.

– Akkor azt vigye a lövészárkokban lévő bajtársaiknak, aztán utánam a lövegekhez! – hadarta el gyorsan az öreg, és már indult is.

– Fiúk, tüzet szüntess! Tüzet szüntess! – üvöltözte többször is, mire a puskák durrogásának zaján keresztül mindenki meghallotta végre, és befejezte a lödözést.

– Gyerünk, mennünk kell! – intett nekik, majd lehajolt, és a majdnem üres lőszeresládát felemelte a földről.

– Ezt hozdad! – nyomta Lajos kezébe, aki a még úgy is eléggé nehéz ládát könnyedén hóna alá fogta.

– Utánam mindenki! – mondta még, és már rohant is kifelé, a többiek pedig utána.

Bár az ellenség lövései ott repkedtek körülöttük, hamar elérték a tizenöt-húsz méterre levő, három lövegből álló kis üteget, ahol szörnyű kép tárult szemeik elé. Az ellenség tüzérségi támadása során jó néhány találat érhetett a környéket, ez a jeges földben tatóngó bombatölcsérekből tisztán látszott. De látszott sajnos tüzeik szerteszét heverő véres holttestein is. Az öreg szakaszparancsnokuk már ott várta őket.

– Gyerünk, igyekezzenek már, nyakunkon az ellenség! Amint látják, sajnos tüzérbajtársaik a Katyusák pergőtüzében elestek és egyik lövegünk is megrongálódott. De a másik kettő még használható, csak hogy az egyedül maradt tizedes kevés a feladathoz! Most azt fogják tenni, amit a tizedes mond, és megpróbálnak az ágyúkkal minél gyorsabban löni! Értették? Amit ő mond, azt kell tenniük! – mérte végig őket szigorú tekintetével az öreg, majd a nagydarab vasutashoz fordult, akinek hóna alatt ott volt a lőszeresláda.

– Maga meg vigye azt a ládát a lövészárkokhoz, már mondtam, hogy ott kell! Gyerünk, emberek, mozgás, mozgás! – indította útjukra végül a bambán ácsorgó, meglepődött bakáit.

– Értettem, őrmester úr! – tisztelgett István katonásan, majd az egyetlen életben maradt tüzér felé fordult.

– Tizedes bajtárs, várjuk az utasításait!

– Rendben, fiúk, akkor ne húzzuk az időt, jöjjenek, mert a ruszlik rögtön ideérnek! – vágta rá a másik, és már osztotta is be őket a lövegek körüli teendőkre, kizárólag az irányzást hagyta meg magának.

Betöltötték az elsőt, aztán a hepehupás, keményre fagyott talajon megkínlódva vele, ugyanis a kerekek nehezen akartak gurulni, oldalirányban elfordították a nehéz szerkezetet. A tizedes állított valamit egy tekerővel, majd kicsivel távolabb lépve nagy hangon kiadta a vezényszót.

– Tűz!

Egyik rajbéli bajtársuk, akinek az lett a feladata, elsütötte a löveget. Hatalmasat dörrenve nagyot rándult az egész szerkezet, és közben az ellenség katonái közé köpte pusztító mérget.

– Ürits! Nyisd ki! – ordította a tüzér tizedes Vad Józsának, akire éppen azt bízta. Jóska elhúzta a kart és vele a cső végét lezáró vastag, súberszerű vasat és a hatalmas, üres hüvely gözölögve, füstölögve a földre hullott.

– Tölts! Mehet bele! – harsogta a kezükben a jókora lőszerrel kissé elmélázott, elámult Istvánnak és Andrásnak a tizedes.

Amilyen gyorsan csak tudták, beletuszkolták a lövegbe a nem kis súlyú muníciót, Józsi pedig lezárta mögötte a csőfart. A tizedes közben átlépett a másik ágyúhoz, amit a többiek kezeltek, rövidke célzás után azt is elsütötte. Andrásék csak álltak és bámultak, hogy a sűrűn hulló hófüggönyben időközben egészen közel ért sötét alakokból zöld egyenruhássá vált oroszok holtteste, hogyan repülnek szerteszéjjel.

– Jöhet a következő! – förmedt rá kissé türelmetlenül az ámulva bámuló Andrásra és Istvánra a tizedes, mikor ismét lövegükhöz lépett.

Ámulatukból felocsúdva gyorsan egy újabb lövedéket emeltek fel a földön lévő ládából, a tizedes pedig ezalatt célzott és újra lövetett. A dörrenést követően Józsi már magától nyitotta a zárszerkezetet, és az üres hüvely kiesése után ők már tolták is bele a löszert. Ezután már egyre gyorsabban ment a dolog. Már csak a tűz vezényszó hangzott fel ütemesen egyre sűrűbben, a többiek pedig maguktól tették a dolgukat. Igazán belejönni a gyakorlatba azonban nem maradt idejük, ugyanis közben a szovjet katonák elfoglalták az út mentén nem sokkal előttük elhelyezett páncéltörő ágyút, és máris a lövészárkok felé rohantak.

– Mindjárt ideérnek, tizedes, gyorsan, durrantson közéjük! – kiáltotta az öreg, pisztolyát előrántva derékszíján lógó tokjából.

Az élen rohanó oroszok géppisztolyaikkal tüzet nyitottak rájuk, és mint csípős darazsak, cikáztak körülöttük a lövedékek. Némelyikük nagyot csattanva pattant le a lövegek vasszerkezetéről. Egyik bajtársukat találat érte és a földre rogyott, az öreg ugrott helyére és segítette a körülöttük repkedő golyók között újratölteni. Andrásék már készen álltak a sajátjukkal, a tizedes nem is teketóriázott sokáig, alacsonyra tekerte a csövet, és direktbe célozva a feléjük rohanó ellenségre állította.

– Tűz! – ordította.

Dörrent a löveg, és a lövészárkoktól éppen visszafelé tartó Lajos a feje felett mindössze centikkel elsüvítő lövedék hangjától megrémülve, ijedten vágódott hasra. Szinte a dörrenéssel egy időben az élen futó szovjet katonákból vagy egy tucatot szétrepítve már robbant is a lövedék. Lajos, látva maga mögött a pusztulást, és a holtakon átgázolva, a géppuska- és az ágyútűzre fittyet hányva, tébolyodottan feléjük rohamozó ellenséges áradatot, felpattant és rémülten tekintgetve háta mögé futni kezdett visszafelé. E pillanatokban ismét felgyorsultak az események. András csak kapkodta fejét, nehezen fogva fel a körülötte zajló képeket.

Látta, amint az oroszok elérik a lövészárkokat, és egyenesen beleugrálva az ott harcoló bajtársaikra vetik magukat. Istvánnal éppen egy újabb lövedéket csúszttattak az ágyú csőfarába, mikor őket is elérte az ellenség áradata.

– Tűz! – harsant a tüzér tizedes hangja, és dörrent a mellettük lévő löveg, de a lövedék átszállva a túl közel került oroszok felett, valahol távolabb, az ott feléjük igyekvők közé csapódott. Lajos már majdnem visszaért hozzájuk, mikor az első szovjet katonák oldalról rájuk rontottak. Vad Józsi még rárántotta a behelyezett lövedékre a zárszerkezetet, azonban löni már nem maradt idejük. András puskája után nyúlt, de már elkésett: a közéjük ugró oroszok egyike géppisztolya tusával éppen az orrát találva el, arcon vágta. A puskáját ugyan sikerült megmarkolnia, ám szörnyű fájdalmat érezve, könnybe lábadó szemei előtt elhomályosodott a kép. Behunyt szemekkel, az arcát fogva hátrálni kezdett, de lábai megbotlottak, egy löszeresládába és beütve fejét és hátát, hanyatt vágódva valami keményre zuhant. Néhány pillanatig becsukott szemekkel a véget jelentő lövést vagy dőfést várva, a körülötte zajló küzdelem rettenetes zajait, kiáltásait hallgatta. Aztán sajgó arcán érezve a ráhulló hideg hópihéket erőt vett magán, és fájdalmai ellenére résnyire nyitotta szemeit. Kabátja ujjával óvatosan, az orrához nem érve, kitörölte belőlük a könnyet és körbepillantott. Látta, hogy iménti támadója már holtan hever a havon, és az öreg éppen tárat cserélt pisztolyában. Úgy fekve vállához és célzásra emelte mellette heverő puskáját, és lelőtte a legelöl közelítő oroszt. Lőttek a többiek is, és repült egy kézigránát is, talán István dobta vagy a tüzér tizedes, fájdalomtól hunyorgó szemeivel nem látta pontosan. Robbanásával egy kicsi űr keletkezett a folyamatosan feléjük áradó tömegben. Ám még ez is kevésnek bizonyult, mert néhányan ismét elérték őket, és míg Zsiga egyikükkel kézitusára kelt, a mellettük érkező másik egy hirtelen mozdulattal belédöfte puskájára szerelt szuronyát.

– Istenem, segíts! – kiáltott a füstösképű elhaló hangon, miközben fájdalomtól eltorzult arccal kiejtette kezéből puskáját.

Az orosz kirántotta belőle szuronyát, és ő lehanyatlott fejjel még lépve néhányat a földre rogyott.

– Nem! – üvöltötte Lajos, aki pont ekkor ért vissza, és végignézte a szörnyű jelenetet.

Mivel a láda cipelése miatt puskája nem volt nála, csak úgy futtában felkapott egy gyalogsági ásót, és azzal rontott az oroszra. Arcán tébolyultak vonásaival, hatalmas ütésekkel püfölni kezdte a szuronyával felé hadonászó ellenséget. Az orosz néhány csapás után összerogyott, de ő semmivel sem törődve csak ütötte tovább a földön is, míg a másik sisakos feje helyén csupán egy összehorpadt fazékra, és benne valami véres húscafatra emlékeztető dolog maradt. Közben persze hátulról többen is rátámadtak, azaz csak akartak, de egyiküket András lőtte le, a másik kettőt meg az öreg vagy a többiek. Aztán mikor a nagydarab vasutas pillanatnyi tébolya alábbhagyott, a véres ásót a holttest mellé dobva barátjához sietett. Felemelte Zsigát a vérétől pirosra színeződött hóról, és élettelenül lógó testét, karjain, a közben is feléjük özönlő ellenséget lövő többiek mögé cipelte.

András kilőtte utolsó lőszereit és felülve érezte, valami meleg folyik végig száján és állán. Nyelvét résnyire nyitott ajkai közé dugva megérezte saját vére fanyar ízét.

– Gránát! Vigyázz, gránát! – üvöltötte valaki, mikor éppen megpróbált felkelni a ládák közül, amikre esett.

Oldalra pillantott, és meglátta a fagyos talajon mellé guruló nyeles kézigránátot. A pillanatnyi lélekjelenléte vagy valami isteni sugallat diktálta-e neki, amit tett, nem lehet tudni, az biztos, hogy elugrás, elfutás helyett megragadta a gránátot és úgy, ülve, amilyen erősen csak tudta, elhajította. Am az mindössze néhány métert repült, és a levegőben máris felrobbant. Vállában hirtelen szúró fájdalmat érzett és látta, amint az arról érkező szovjet katonák arcukhoz, fejükhöz kapva a földre rogytak. Fülében a halál ezerféle hangját, fegyverek ropogását, emberek sikolyát és halálhörgéseit hallgatva, tántorogva felállt és a vállára pillantott. A gránát légnyomásától kissé kábultan csak nézte-nézte kabátján a repesz ütötte lyukat és az egyre nagyobb piros foltot, mit kiömlő vére festett rá. Másodpercek teltek így el, agyában furcsa képek cikáztak rég halott anyjáról, és szerelme vágyát jelentő Esztikéről, barátokról, otthonról.

Révületéből egy jókora lökés térítette magához. Megtántorodott, de sikerülve visszanyerni egyensúlyát talpon maradt. Ösztönösen és védekezően kapta maga elé kezében szorongatott üres puskáját, de nem támadott senki, csupán az őrmesterük futott el mellette, vállával odébb lökve, hogy a tűzvonalból kikerüljön. Az öreg megállva ránézett egy pillanatra, aztán lehajolt, és a földön heverő halott és haláltusájukat vívó szovjet katonák mellől felkapva egy géppisztolyt lőni kezdte a még feléjük tartókat. István követve az őrmesterük példáját, maga is odarohant és a többiek is, akik még éltek, elindultak.

– Vissza! Vissza, kezeljék az ágyúkat! – ripakodott rájuk az öreg, meglátva, mire készülnek.

István, ha már ott volt, gyorsan felkapott mindkét kezével egy géppisztolyt, aztán látva, hogy kicsit enyhült a támadók rohama, engedelmesen visszafutott az ágyúkhöz. A tűzértizedes is megsebesült, de azért gyorsan célra állította a löveget.

– Tűz! – kiáltotta, és a kézítusa előtt betöltött lövedék már süvített is az ellenség katonái közé ismét hatalmas pusztulást okozva soraikban.

András kitörölte szemeiből a könnycseppeket, aztán István mellé lépett, hogy a töltésben segédkezzon.

– Hagyd, Bandi, elbírom egyedül is! – mondta barátja sajnálkozó képet vágva, mikor meglátta véres arcát és vállát.

De András nem hagyta annyiban a dolgot, mivel barátja nem adta ki kezéből a nehéz lőszer egyik végét sem, nem tehetve egyebet, a másik löveghez lépett át. Ott egy bajtársuk fejlődése és egy másik könnyebb sérülése miatt már amúgy is kevesebben voltak. Válla és orra a cipekedéstől iszonyúan fájt, lüktetett, de összeszorított fogakkal azért valahogy bírta. Betuszkolta a nehéz lövedéket az ágyú csőfarába, és az egyik karját csupa véresen és bénán a

teste mellett lógató bajtársuk az ép kezével gyorsan rázárta a reteszt.

– Páncélos! Páncélos! – ordította a lövészárók felől visszafelé futó néhány túlélő bajtársuk.

És csakugyan, egy perc sem telt el, és már ki is bontakozott a sűrű hóesés és az alkonyat egyre sűrűsödő félhomályából egy harcokcsi sziluettje. Átgázolt a hóba ásott lövészárkokon, egyenesen a lövegek felé tartva géppuskája ontani kezdte feléjük a gyilkos lövedékeket. A tizedes halált megvető bátorsággal állt a körülötte mindenfelé susogva pattogó golyók között, és tekerte célra annak csövét.

– Tűz! – ordította.

Dörrent a löveg megrándulva, és a harmincöt-negyven méterre lévő harcokcsin hatalmasat csattanva robbant szét a gránát.

– Gondoltam! – mondta a tizedes, mikor látta, az acélszörnyeteg sértetlenül tovább közeledik.

Hátrafordult, és mivel látta, István már betöltötte az övét, Andrásra kiáltott.

– Ne azt! A másik ládából! Nem, a másik, amin piros csík van! – adta az instrukciókat. András másik kezével fájós vállát fogva, nem találva, amit keresett, csupán kapkodta a fejét jobbra-balra. A másodpercek szaladtak, a harcokcsi közben közelebb ért, és lövegtornyát feléjük fordítva nagy dörrenéssel rájuk lőtt. Az egyik löveget találta el, ami a detonáció erejétől az oldalára borult. Vad Józsi és István a légnyomástól métereket repülve a földre estek. András éppen lehajolt a szürkület gyenge fényében végre meglelt piroscsíkos lövedékekhez, de a hirtelen kerekedett légáramlat hasra lökte. Lajos ugrott elő valahonnét, és mint böszült bika, felkapott egyet a ládában lévő lövedékek közül, majd Andrást átlépve az egyetlen még működőképes ágyúhoz indult vele. Könnyedén vitte, és egyetlen lökéssel a csőbe taszította, aztán a kart megrántva zárta a reteszt.

– Kész! – üvöltözte túl a rettenetes csatazajt, mi őket körbevette.

A tüzer tizedes máris tekergette az irányzót, de néhány pillanattal később gondterhelt ábrázatot vágva felnézett a célzóból.

– Fordítsuk! Gyerünk, fordítsd jobbra! – kiáltozta a többieknek.

Lajos nekiveselkedett és tolt, lökte, de a jeges hóba fagyott kerekek miatt a nehéz ágyú meg sem mozdult. A szovjet páncélos már mindössze tizenöt-húsz méterre járt tőlük, géppuskájának lövedékei kopogtak lövegük vas szerkezetén, láncfalpai hátborzongatóan nyikorogtak.

– A kerekét! A kerekét forgatni! – üvöltötte a tizedes az időközben talpra állt Vad Józsi és István felé torkaszakadtából.

Azok meg a légnyomástól még kissé kábán nekiestek a jobboldali keréknek és hátrafelé kezdték forgatni, míg Lajos az ágyútalp hátsó részét nyomta oldalra. A már csupán méterekre lévő harcokcsi ágyújával is ismét lőtt, de ezúttal elvértve a célt a lövedék elsuhant mellettük, és az útmenti árokba csapódott.

– Elég, állj! – harsogta a tizedes és meg sem várva, hogy a többiek távolabb léphessenek, már lőtt is, ezúttal maga sütve el a löveget.

A dörrenést fémes csikorgás hangja követte: a néhány méterre lévő harcokcsi homloklemezén ökölnyi lyukat ütve hatolt át a páncéltörő lövedék. A T34-es egy darabon egyre lassulva még haladt előre, aztán a hóból készült barikádjuk romjai környékén láncfalpainak nyikorgása végleg elhallgatott, és megállt végre. A találat okozta résen és a vezető kémlelőnyílásán a páncéltestből lángnyelvek csaptak elő.

Az egyre sűrűsödő sötétségben, megvilágítva a fehér havon feketéllő temérdek holttestet, mint fáklyák fényei lobogtak a kilőtt páncélosok roncsaiból, itt is, ott is előtörő tüzek. Látták ezt az orosz katonák is és úgy tűnt, végre feladták a mindenáron való áttörés tervét. Sebesültjeiket támogatva, vissza-visszalöve hátrálni kezdték, majd rövidesen el is tűntek az alkonyat árnyai mögött. A falu körül lassacskán mindenütt elcsendesedtek a fegyverek, és csupán a hó hullott némán, fehér halotti lepelként takarva be az elesetteket.

Percekig csak álltak ott szótlánul, egymás elcsigázott, véres és mocskos arcát fürkészsze,

szinte el sem bírva hinni, hogy ezt túléltek. Innen is, onnan is, a lövészárokként használt, hóból épült fedezékekből előmászta a túlélők és bicegve, sebeiket fogva jöttek a sebesültek is.

– A hadnagy úr elesett és a szakaszvezetőnk is, mihez kezdünk most, őrmester úr? – álltak meg kérdően, segítségre várva az öreg előtt néhányan egy másik szakasz megmaradt legénységéből.

A többiek a harcoktól fáradtan, elgyötörtén, sebeiket fájlatva, szótlanul a falu felé ballagtak.

– Visszavonulunk! – vágta rá az öreg rövid gondolkodás után, miközben az elcsigázott embereket és a temérdek holttestet fürkészte tekintetével.

– Akkor én viszem szegény Zsigát is! – mondta Lajos határozottan, és már indult is a hóban heverő test felé.

– Halottakat nem cipelünk, elég lesz a sok sebesültet vinnünk! – szólt utána az öreg szigorú hangon.

– Hogyhogy nem? Nem hagyhatjuk itt! – csodálkozott a nagydarab vasutas megállva.

– Kénytelenek leszünk! – szögezte le az öreg szomorú, de ellentmondást nem tűrő hangon.

– Arra most nincs idő, hogy ennyi halottat eltemessünk. Mihamarább el kell hagynunk a falut, mert ha a ruszlik újra támadnak, nekünk végünk! – magyarázta az öreg, miközben a kilőtt harckocsikból elő-előcsapó lángok fényei játszottak megfáradt, ráncos arcán.

– A többiek engem nem érdekelnek, csak a barátomat hadd temessem el! – próbálkozott újból kérlelő hangon Lajos.

– Ebben a fagyos talajban úgysem boldogulnál, és ha nem sietünk, utolérhet az orosz, és akkor mi is mellé fekehetünk! A halottakat hátrahagyva visszavonulunk és kész! Remélem, mindenki értette! – zárta le az öreg a témát kissé dühösen kelve ki magából.

Lajos, mivel nem tehetett egyebet, jobb híján azzal temetve el, gyalogsági ásójával gyorsan havat lapátolt néhai barátja holttestére, aztán sietett a többiek után, akik már a faluban gyülekeztek. Csupán néhány őrszemet hagyva hátra mindenki bevonult a falucska főterére. Mikor már mind együtt voltak, számba vették veszteségeiket. A zászlóaljuk létszáma egy századnyira zsugorodott. Persze az is csak szedett-vetett rajokból és szakaszok maradványaiból összeállított egységekből tevődött össze. A legénység létszámánál már csak a tisztké alakult rosszabbul. Ugyanis egyetlen zászlós kivételével, aki a pincében berendezett lőszerraktárban vészelte át a harcokat, minden egyéb komolyabb ranggal rendelkező vezető elesett. Mikor a csatazaj már elült, a zászlós felmerészkedett az alagsorból, és mivel nem akadt nála magasabb rangú, mindjárt meg is kísérelte átvenni a parancsnokságot. Ám az öreg egy másik életben maradt őrmesterrel és egy szakaszvezetővel már megbeszélte a kiürítés terveit és kezdték a szükséges parancsokat osztani, mikor az néhány emberével megjelent.

– Hó-hó, azért engem is avassanak be a terveikbe, ha lehet! – szólt rá az utasításokat a legénység felé tolmácsoló szakaszparancsnokokra.

Egy pillanatig csak bámultak rá, mint akik szellemet látnak, ugyanis teljesen el is felejtkeztek róla.

– Zászlós úr, jelentem, előkészítettük a visszavonulást! Már rendelkeztem a lovak idehozataláról és a sebesültek szállítására valami szánféle felkutatásáról is! – magyarázta az öreg tisztelegve, elsőként ocsúdva meglepetéséből.

– És a hadnagy úr? – kérdezett közbe a zászlós.

– Elesett, ahogy a többi tiszt és tisztas is – vágta rá az öreg szomorú hangon.

– De a hadnagy utolsó parancsa a falu mindenáron való védelme volt, hiszen mi vagyunk az utóvéd. Amíg a felsőbb vezetéstől új parancsot nem kapunk, az van érvényben, tehát nem tehetjük meg, hogy visszavonulunk! – vágott bele a zászlós mindjárt a főnökösködésbe.

– Zászlós úr, összeírtuk a veszteségeinket és úgy gondolom, nem vagyunk abban a helyzetben, hogy az ellenség részéről még egy támadást elbírjunk – nyújtotta át az öreg a kezében szorongatott papírokat.

– De hát több mint százan vagyunk, egy ilyen kis falu védelmére nem elég? – értetlenkedett

a zászlós a papírokon szereplő adatok gyors átfutása után.

– A sebesültekkel együtt, az ép és hadra fogható legénység ennek jó, ha a fele – felelte az öreg a másik fontoskodása és az idő múlása miatt kissé már elveszítve a türelmét.

– És a lövegek? – akadékoskodott tovább a zászlós.

– Tizedes? – fordult az öreg kérdően az egyetlen életben maradt tüzér felé.

– Egy nehézüzerségi löveg és egy negyvenmilliméteres páncéltörő ágyú, három páncéltörő lövedék és egy tucat repeszromboló – sorolta a tizedes.

– És a többi? – kérdezte a zászlós a tizedesre förmedve.

– Zászlós úr, ha nem vette volna észre, nem is olyan rég élet-halál harcot vívtunk a szovjet túlerővel! Az, hogy egyáltalán ennyien is életben maradtunk és sikerült őket egy időre visszavernünk, pusztán a jó Isten kegyelmének műve lehetett! Arra kérem önt, hogy ne kísértsük tovább a sorsot, kezdjük meg mihamarább a visszavonulást, mert lőszerünk nincs, az emberek átfagytak, több mint egy napja nem ettek és rettentően fáradtak! Ha az ellenség reggel itt ér minket, még hírmondó sem marad belőlünk! – fakadt ki az öreg nagyhangon, dühösen.

– Örmester, ne feledje, a feljebbvalója vagyok! Ha visszavonulunk, azt egyedül az én parancsomra és az én terveim szerint tesszük! Értette? – ripakodott rá az öregre a zászlós.

– Zászlós úr, a világért sem szeretnénk volna kihagyni önt semmi jóból, csak tudja, eddig azt sem vettük észre, hogy itt van – vágott vissza az öreg kissé gúnyos és szemrehányó hangon.

– De most már tudják! – nyelt nagyot az igazság hallatán a zászlós.

– Igen, észrevettük – felelte az öreg gondterhelt képet vágva, majd a vitájuk végét várva mellettük toporgó közlegényhez fordult.

– Mondjad, fiam, mi a helyzet!

– Zászlós úr! – tisztelgett egy pillanatra a zászlós felé fordulva a suhanc, aztán ismét az öregre nézett.

– Örmester úr, jelentem, találtunk egy jó nagy és egy kisebb lovas szánt! A nagy egy hatalmas rőzseboglyával le van takarva, alig vettük észre, a másik pedig a templomnál van és a pópáé, aki nem szívesen adná!

– Remek, akkor, ha a zászlós úr is egyetért, fogjuk eléjük a lovakat, és tegyük fel rájuk a sebesülteket! – mondta az öreg beszéd közben a zászlósra nézve.

– Rendben, de a lövegeket is fogatoljuk! – bólintott rá a tervre a zászlós.

– Az lehetetlen, zászlós úr, ugyanis csupán hat lovunk van, a többi elpusztult, mikor a ház fészkerét, ahová bekötöttük őket, találat érte – vágta rá a közlegény tisztelegve.

– Már hogy lenne lehetetlen? Az egyik szánba befogunk kettőt, a kisebbikbe egyet, a maradék három pedig húzza a lövegeket! – okoskodott a zászlós.

– Zászlós úr, ezek a lovak olyan gebék, hogy ilyen áldatlan útviszonyok közepette mind a hatan együtt sem bírnák elhúzni a lövegeket. A nehézfegyvereinket itt kell hagynunk, egyedül úgy lehet esélyünk leválni az ellenségről, és az éjszaka folyamán visszavonulni – szólalt meg ismét az öreg.

– De hát azok húzták őket ide is, nem? – értetlenkedett a zászlós.

– Igen, persze, csak akkor még poroltak az utak és nem volt térdig érő hó rajtuk, meg a lovak sem voltak lefogyva az éhezéstől, mint ahogy mi sem! – vágta rá az öreg dühösen kikelve magából, a másik ostoba akadékoskodását és a drága idő múlását látván.

– Akkor menj, fiam, és hányjátok le azt a rőzsét róla, én meg majd személyesen beszélek a pópával! – adta ki zavarában gyorsan parancsát a zászlós, hogy tudatlanságáról valamelyest elterelje vele a figyelmet.

– Értettem, zászlós úr! – felelte a közlegény szinte örömteli hangon, felbuzdulva, hogy a meddő vita után végre olyasmit csinálhatnak, ami az ellenségtől távolabb és a hazájukhoz közelebb viheti őket.

– Aztán, ha befogtak, hajtsanak ide, és a járni képtelen sebesültek, de kizárólag ők, mehetnek a szánra! – kiáltott még utána az öreg.

– Úgy lesz, őrmester úr, úgy lesz! – bólogatott a suhanc menet közben, majd rövidesen eltűnt szemeik előtt a falu házai között a sötétben.

– Akkor én meg megyek, és rekvirálok a pópa szánját. Velem tart, őrmester? – kérdezte a zászlós a templom felé indulva.

– Ha megengedi, zászlós úr, én inkább ellövetném az ágyúkból a tizedessel meg az embereimmel azt a néhány megmaradt lövedéket, hogy ne kerülhessen az ellenség kezébe. Talán még némi zavart is okozhatunk az éjszakai pihenőjükben, ha a tűzérési tűz utánra támadásra készülnek és várnak – válaszolta az öreg már ismét nyugodt hangon.

– Rendben, őrmester, menjen csak! – egyezett bele a zászlós, aztán ment tovább a templom tornya felé.

Rövid időn belül előálltak a szánok, és egy közben kerékcserével helyrehozott szekér. Mihelyt mindent és mindenkit, ami és aki mozgásképtelennek bizonyult, felpakoltak, már indultak is nyugatra, a szomszéd falu felé. Hátuk mögött még sokáig hallani lehetett, amint utóvédként hátrahagyott bajtársaik az öreg vezetésével a sötétben csak úgy vaktában, a megérzéseikre hagyatkozva a szovjetek vélt irányába ellődöztek a lövegek megmaradt munícióját. Hogy eltaláltak-e valakit, nem lehetett tudni, de az biztos, hogy András számára megnyugtató volt hallani a mögöttük időről-időre megszólaló ágyúdörejt. Így biztosra vehették, hogy a hóesés és a sötétség leple alatt nem követik őket az oroszok. Hiszen a néhol méteres hófúvásokba gyalogsági ásóikkal utat vágva a szánoknak, csak lassan haladtak. Meg aztán a pokrócokkal letakart és madzaggal rájuk kötött, majd megfagyó, legyengült lovak sem poroszkáltak valami gyorsan. De nem csupán az ígások fáztak, hanem a szánokon és a kocsin fekvő és ülő sebesültek is remegtek a hidegtől és a sebláztól. Némelyikük nagyokat nyögve, jajgatva, a fájdalomtól hol elveszítve eszméletét hol meg ismét magához térve utolsó csatáját vívta magával a halállal.

András nehezen vonszolta fáradt testét, jólesett volna neki és mindenkinek egy kis pihenés, de még jobban valami ennivaló. Gyomrát az üresség mardosta, bőrét a ruha alatt a tetvek, kívül pedig a fagy. Válla és orra sajgott, úgy érezte, nem bírja már sokáig a szenvedést. Mellette Lajos baktatott lógó orral, Zsiga eleste miatt szomorkodva. Már jó messze jártak, és az előreküldött felderítők visszatérve egy pár kilométerre lévő faluról számoltak be, mikor a hátuk mögött végleg elnémultak a lövegek. Várta-várta a halk dörej hangját, de már nem jött többé. István jutott eszébe, aki hátramaradt az öreggel és még egy maroknyi bajtársukkal. Csak nehogy valami baja, bajuk essen! Biztosan elfogyott a lőszer, és már igrkeznek is utánuk – hessegette el a rossz gondolatokat agyából.

Nemsokára egy település széléhez értek, a zászlós beszélt az ott strázsáló őrszemekkel, aztán továbbhaladtak a házak sötét ablakai előtt egyenesen arra, ahol fényt láttak. A világosság hatalmas tábornüzekből eredt, amik körül rengeteg, pokrócaikat magukra tekert, más alakulatokhoz tartozó bajtársaik álldogáltak és ücsörögtek. A tér és az utca, ami a falucska központja lehetett, telis-tele volt fázósan didergő bakákkal. Tüzér, utász, géppuskás akadt ott minden fegyvernemből, sőt még munkaszolgálatosok is. Őket könnyen fel lehetett ismerni a civil ruháikról, és ha lehet, még a katonakénál is beesettebb, soványabb arcukról. A zászlós megállította a menetet, és a helyi tisztekkel tárgyalni az egyik házba ment. Ők meg csak álltak ott a tűz körüli bajtársaikkal egymást méregetve. Nem szólt senki, csend volt, csupán a tűz pattogott, ahogy a rádobált mindenféle fészker- és disznóólajtókat, kerítésdeszkákat, és amit még találni lehetett, hatalmas lángokkal lassan elemésztette.

András még úgy méterekkel távolabbról is arcborán érezte a feléje áradó jó meleget. Legszívesebben azonnal odaállt volna a tűz mellé, hogy átfagyott testét megmelegíthesse, mint ahogy a többiek is tették. Ám arra esély sem mutatkozott, hiszen egy talpalatnyi helyet sem hagyva szabadon körös-körül ültek, feküdtek vagy álltak már. Kik közel voltak, és hozzáfértek, alumínium csajkáikban havat olvasztva vizet forraltak maguknak és távolabb lévő bajtársaiknak, hogy teát kutyljanak belőle. Mások meg valami megkormozódott, sercegő

húsféleséget tartottak nyársaikon a tűzbe és szaporán forgatták, hogy a jókora lángoktól ki ne gyulladjon. Az égett hús szaga gusztustalan büzként terjengve bejárta az utcákat és megtöltötte a kis teret. Egy hadnagy jött arra altisztjeivel, és ő is felfigyelt a különös szagra.

– Mi az ördögöt sütnék maguk? – kérdezte a tűz körül ücsörgőktől megállva.

– Hadnagy úr, jelentem, húst! – válaszolta egyikük felállva katonásan.

– Miféle húst? – csodálkozott a hadnagy.

– Lóhúst – felelte a közlegény.

– Aztán honnan vették, csak nem vágtak le egyet? Mert akkor felköttem magukat! Minden lóra szükségünk van! – dühöngött a hadnagy, szigorú tekintetével végigmérve a nyársaikkal, mint valami csínyen kapott gyermekek felé fordulokat.

– Erre már biztos nem, hiszen olyan keményre volt fagyva, hogy teljesen kiment a bicskám éle, napok óta ott heverhetett az út mentén – válaszolta a kissé együgyű közlegény.

– Pfü, maguk dögöt esznek? De hát ez gusztustalan, nem magyar honvédhez illő! – vágta rá a hadnagy lekezelően, megvető kifejezésekkel az arcán.

– Nem illő? Akkor tessék kiosztani, hadnagy úr, a ma esti vacsoránkat, de az ebéd, a reggeli vagy a tegnapi vacsora is megtenné, ugyanis már több mint egy napja nem ettünk! – fakadt ki elcsukló hangon, a kimerültségtől majdnem elsírva magát egy másik baka.

A hadnagy nem szólt semmit, mindössze a szeméit forgatta pislogva, aztán sértődötten sarkon fordult és elsietett, az altisztjei meg utána. Ismét csend lett, senkinek sem akadt kedve beszélgetni. Az imént kimondott igazság nehéz felhőként telepedett a környékre, hiszen tudta mindenki, a közlegénynek igaza van, de azzal is tisztában voltak, hogy a hadnagy tehetetlen, ha lenne miből adni, adna.

Nemsokára a zászlós érkezett vissza hozzájuk.

– Na, emberek, a sebesülteket be tudjuk tenni egy pajtába, fűtés ugyan ott sincs, de legalább nem esik rájuk a hó, és néhány egészségügyi katona ellátja őket, amennyire tudja. Amint láthatják, a többieknek még fedél sem jutott, mint ahogy nekünk sem, ezért próbáljanak meg valami fát keresni, és belőle egy tüzet rakni, hogy meg ne fagyjunk! – magyarázta egyetlen megmaradt tisztjük a nem túl rózsás lehetőségeiket.

Lepakolták hát felszereléseiket, és amíg egy szakasz elment a lovak és a sebesültek ellátását intézni, a többiek fát hordtak össze egy üres helyre. A szekerről, amin géppuskáikat, aknavetőiket és egyéb nehéz felszereléseiket hozták, egy fejsze is előkerült. Lajos vette kezébe, aztán megindultak végig a sötét utcákon, a sűrű hóesésben valami éghető után nézni. Egészen a falu széléig kellett menniük, hogy némi fát leljenek, ugyanis a környékben már kizárólag a lefűrészelt, levágott tuskók jelezték az utak mentén húzódó egykori fasorokat. Aztán találtak végre egy jókora nyírfát, és rögvest neki is álltak kidöntésének. A többiek addig régebben lehullt szárazabb ágakat kotortak ki a fagyos hó alól, és az udvarokban talált deszkákkal együtt gyújtós gyanánt a máglya alá hordták. Mire a nyírfa végre a földre került és hozzáfogtak az összedarabolásához, az őrmester és a többi utóvédként hátra maradottak is megérkeztek. Istvánék segítettek a nyers és nehéz rönkök cipelésében, az öreg pedig elment jelenteni a zászlóshoz és a többi faluban tartózkodó tiszthez. Egy óra múlva már lángolva, és bár az éjszakában szerencsére nem látszott, igen erősen füstölve égett a tűz. A rávetett fehér nyírfarönkök először bekormozódtak, végeiken sercegve, habozva csepegni kezdett nedvességük, aztán kis idő múlva a nagy hőtől lángra kapva hamarosan az enyészeté lettek.

András, miután a pajtában az egészségügyi katonák bekötötték vállán a repesz okozta sebet és telitömködték gézdarabkákkal az orrát, visszatért övéihez. Mivel az éhség igen-igen mardosta gyomrukát, Istvánnal kilesték, mikor a másik tűznél ülők húsért indultak. Távolról figyelve követték őket, hiszen látszott rajtuk, nem szeretnék megosztani másokkal titkos lelőhelyüket. Az út menti árok partján, ahová azok tartottak, le-leguggolva, a hóban matatva néhány alak már serénykedett.

– Hé, az a miénk, mit képzeltek, piszkos zsidók! Eltakarodjatok onnan, de rögtön! A rosseb

verje meg a mocskos fajtákat! – káromkodott kiáltozva az egyik a húsert igyekvők közül, mikor közelebb érve munkaszolgálatosokat ismert fel a ló teteme körül.

Azok meg egy darabig csak álltak ott némán, mint akik mindjárt pusztá kézzel nekiesnek az érkezőknek, de aztán mire amazok odaértek, mégis csak elsomfordáltak.

– Na, azért mondom, takarodjatok innen, míg szépen beszélek! Ne várjátok meg, hogy belétek eresztek egyet! – fenyegetőzött még utánuk kiabálva a másik.

Ahogy a munkaszolgálatosok a tüzek felé véve az irányt elhaladtak mellettük, András egyikükben felismerte régi iskolatársukat és barátjukat, Cigerman Gézát. Azok meg nem véve észre, hogy ők ott lapulnak az egyik bokor alatt, csak baktattak lehorgasztott fővel, talpaik alatt ropogott a friss hó.

– Nézd, ez... – suttogta András, de barátja a mondat felénél csendre intve fordult felé és bólogatva jelezte, hogy ő is látta.

– Az ördög vinné el ezt a rettenetes hideget! Kemény, mint a kő! – zsörtölődtek amazok a ló teteméből szuronyaikkal megpróbálva lefaragni, lekanyarítani darabokat.

Mihelyt végeztek, havat dobáltak rá, hogy más ne találhassa meg, aztán, mint akik jól végezték dolgukat, visszasétáltak a tábornüzekhez. Mikor a bakancsuk alatt ropogó hó hangját már alig lehetett hallani, Andrásék előkúsztak rejtekhelyükről és lassan, hátra-hátra pillantgatva ők is az „éléskamrához” járultak. Gyorsan leseperték a tetemről a havat, majd az emberek késeinek és a kutyák fogainak nyomait elkerülve megpróbálták valami „nekik tetsző” részt keresni. Ám az bizony nagyon is nehéz feladatnak bizonyult, mert úgy látszott, igen sokaknak „támadt kedve” a lóhús fogyasztásához az utóbbi időben a környéken.

– Talán meg kellene fordítani – suttogta István a sötétben a tetemet tapogatva.

– Lehetséges, próbáljuk meg! – bólogatott András.

Megfogták lábait és emelni kezdték, de nem ment, ugyanis a kővé fagyott test mielőtt végleg kihűlt volna, megolvasztotta maga alatt a havat, aztán belefagyva abba, szilárdan rögzült a talajhoz.

– Á, hagyjuk, jó lesz az innen is! – hagyta abba az erőlködést István a ló hátsó combjához lépve.

Mivel Andrásnak meglehetősen fáj a válla, ő vette elő szuronyát és nyiszálni, vésni kezdte a kemény húst.

– Elég lesz? – kérdezte pár perc múlva, mikor egy jókora, többkilós kődarabra emlékeztető húsdarabot az árok tetejére a hóba dobott.

– Persze, hogy elég, csak a bőrét majd le kellene nyúzni! – vette fel a földről András épp kezével megmarkolva a „hidegélelmet”.

– Azt én is gondoltam, de ráérünk a tűz mellett is! – vágta rá István, miközben kimászott az árokból.

Gyorsan visszamentek a saját tüzükhöz, és még a fadöntéskor félretett vékonyabb ágakból nyársat faragva, ők is sütögetni kezdték nem túl bizalomgerjesztő pecsenyéiket. Mikor elkészültek, vagy legalábbis ráfogták, hogy kész, vártak vele kicsit, míg elhül, aztán megkóstolták.

Lajos már a pusztá látványától is, hogy a kormos, döglött lóból való húst eszik, öklendezett és majdnem rosszul lett. Pedig a rossz kinézet és a hús származásának tudata ellenére még úgy fűszerek nélkül is egészen elfogadhatónak bizonyult, főleg az olyan, napok óta nem evő és farkaséhes embereknek, mit ők. Nem volt csoda hát, ha Vad Józsi és még jó néhány körülöttük ülő bajtársuk is a lelőhely felől kezdtek érdeklődni. Persze ők nem titkolták el, hogy hol találták, így hamarosan egyre többen forgatták tűzbe tartva vacsorának szánt húsdarabjaikat.

Mivel Andrásék jó nagydarabot sütöttek, elhatározták, hogy megkeresik Gézát és neki is adnak belőle. Vagy félórányi keresgélés után egy kisebb tüzecke mellett sok más munkaszolgálatos között rá is akadtak végre. Éppen egy kis darabka húst sütögettek, amit úgy látszik, végül mégis sikerült megkaparintaniuk valahogyan. Mikor meglátták, hogy két nem

közülük való feléjük tart, hústól, mindenestől gyorsan hátuk mögé, a hóba dobták a nyársat.

– Szevasz, Géza! – köszöntek megállva mellettük.

Régi barátjuk rájuk emelte tekintetét, és mikor a tűz táncoló fényében megismerte őket, szemmel láthatóan kisimultak kissé arcának gondterhelt ráncai. A hópelyhek függönyén át másodpercekig csak csodálkozva nézett fel rájuk, aztán mikor látta, nincs baj, előhúzta háta mögül a nyársat, és a rajta lévő húsdarabkát ismét a tűzbe nyomta.

– Szervusztok! – üdvözölte őket tekintetét levéve róluk, és a pecsenyéjére összpontosítva.

Néhány percre csend lett, mert senki sem szólalt meg. Ők csodálkoztak, hogy régi cimborájuk nem mutat semmi örömet, hogy a sok borzalmak közepette újra láthatják egymást. A kis tűz körül ücsörgők meg csak várták, vajon mit akarhatnak már megint tőlük. A megaláztatásoktól és a szégyentől bennük keletkezett apátia az arcukra volt írva.

– Mi szél fújt erre titeket? – kérdezte végül kis idő múlva Géza, pusztán hogy mondjon valamit.

– Minket? Hideg, és igen-igen csípős keleti szél, visszavonulóban vagyunk – vágta rá István a feszültséget oldandóan tréfásan.

– Keletről jöttök? – kérdezte Géza csodálkozva nézve rájuk.

– Igen – lepődött meg István a kérdésem.

– De miért erre? Itt nem juttok tovább, az biztos! – forgatta sercegő pecsenyéjét Géza.

– Hogyhogy nem? – csodálkozott István.

– Úgy, hogy tőlünk nyugatabbra mindenhol szovjetek vannak. Már a szomszéd faluban is, be vagyunk kerítve. Ez a nagy csűrhe itt előlük menekül észak felé. Holnap az oroszok ezt a falut is elérik és elfoglalják, mi pedig a társaimmal úgy döntöttünk, itt szépen megvárjuk őket – magyarázta Géza kissé kioktató és kárörvendő hangon.

– De miért? – ámuldozott István a hallottaktól hüledezve.

– Hogy miért? Mert átmegyünk hozzájuk – szögezte le Géza egyszerűen, mindenféle szégyenérzet nélkül, szinte büszkén.

– De hát az árulás! – fakadt ki István egyre inkább mérgesen, mint csodálkozva.

– Árulás? Ugyan kit árulnánk el? – kérdezte Géza erőltetett nevetéssel a hangjában.

– Hát a hazátokat és a bajtársaitokat! – vágta rá István, máris egészen feldühödve.

– A hazánkat? De hát éppen ő küldött ide minket megdöglenni! – válaszolta Géza, maga is felemelve hangját.

– És mi, meg a többi bajtársaink? – kérdezte számonkérően István.

– Arra a sok állatra gondolsz ott, azok, akiket te bajtársainknak nevezel? Felőlem mind megdögölhetnek, az biztos! A parancsnokaink és mind, akik fegyveres katonák vagytok, lemészárolni való rabszolgaként tekintetek ránk! Amióta csak itt vagyunk mindenki, aki teheti, belénk rúg, vagy pusztán passzióból legyilkoltatja valamelyikünket! Az ellenség kevesebbet ártott nekünk, mint a saját tisztjeink! – fakadt ki Géza dühösen.

– Ez nem igaz, mi sohasem bántottunk senkit közületek és nem is fogunk! – tiltakozott István.

– Az, hogy ti mit tettetek vagy mit nem, az a ti dolgotok, én már eleget láttam, hogy döntésem az átállásról megingathatatlan legyen! – szögezte le a dolgot Géza.

István még vitázott volna vele, de aztán mégsem tette.

– Hát tegyetek, amint akartok, minket nem érdekel! De gondoltuk, éhesek vagytok ti is ezért ezt a kis húst neked meg a többieknek hoztuk, és ha már hoztuk, vissza nem vesszük, tessék! – nyújtotta oda a tűz körül ülők egyikének az addig kezében szorongatott sült „füstölt” húst István kissé sértődötten.

– Köszönjük! – mondta egyikük halkán, a többiek meg csak bólintottak szótlanul.

– Aztán gondoljátok azért meg még egyszer, mielőtt átmennétek, mert mi is sokat szenvedünk, mégsem állnánk át az ellenséghez semmi pénzért! Na, szevasztok! – zárta le a rövid beszélgetést István, aztán kicsit csalódottan, kicsit dühösen, de leginkább meglepetten

visszaindultak saját tábortüzükhöz.

– Szerinted igazat beszélt ez a Géza, és tényleg be vagyunk kerítve? – kérdezte István azután, hogy egy darabon csak bandukoltak szótlanul, az elhangzottakon rágódva.

– Lehetséges – felelete elgondolkodva András.

– De hát akkor mihamarább tovább kellene indulnunk, mielőtt még rajtunk ütnek a szovjetek! – fűzte tovább gondolatát István.

– Na, igen, de merre? – nézett rá András tanácstalan képet vágva.

– Hallottad, északra. De hogy aztán onnan, hogy fogunk eljutni a mieinkhez? – gondolkodott hangosan István.

A tábortűz mellett a többi bajtársaikkal és mikor a tisztektől végre visszatért, az öreggel is megvitatták a nehéz kérdést. Az őrmester elővette a szakadt térképet, amit még Andrástól kobozott el, és azon mutogatta meg, amit a tisztektől hallott.

– Itt és itt már oroszok vannak, és erre meg erre törnek előre. Azokat meg kell kerülnünk, és a még ott lévő németekkel együtt talán sikerülhet kibújni a gyűrűből – magyarázta el nekik az öreg az egyetlen és meglehetősen bizonytalan lehetőségüket.

Aztán mivel már igen-igen későre járt, pokrócukat magukra tekerve, a tűzhez közel húzódva a jeges földön nyugovóra tértek.

A hó sűrű és nagy pelyhekben hullva reggelre fehér paplanként takarta be a szabad ég alatt háló katonák sokaságát. Mire a nap felkelt, a sebesülteknek több mint a fele az elesettek listájára került. Egy részüknek a sebesülésük okozta belső vérzés és az orvosi ellátás hiánya okozta vesztét. A többiek pedig legyengülve, kivérezve nem bírták a fagyos hideget, és egyszerűen kihűltek. Sorban ellenőrizték a mozdulatlanul fekvők pulzusát, és amelyikből már elszállt a lélek, félrepackolták, hogy a még életben lévőkhöz hozzáférhessenek. Andrásék összeszorult gyomorral nézték, amint egészségügyiek az órákkal korábban elhunyt és az óta keményre fagyott holttesteket, mint valami deszkákat cipeltek ki a pajtából. Szörnyű érzés volt számukra a tehetetlenség, hogy nem tudnak segíteni bajtársaikon, és még rosszabb nézni az életben maradottak szenvedéseit.

Már jócskán feljött a nap, a hóesés is elállt, és éppen a sebesülteket meg a nehezebb felszereléseiket pakolták a szánokra, mikor hangos süvítéssel becsapódott közéjük néhány tüzérségi lövedék. Fűlsiketítő hangon, nagyot robbanva szaggatták darabokra, akiket telibe találtak. A lovak megbokrosodtak, és félrelökve vagy elgázolva az előttük levő embereket, a hátsó lábaikra ágaskodva nekilódultak. Hirtelen nagy lett a fejetlenség, sokan pánikba esve futni kezdtek, egyenesen az észak felé vezető út irányába. Az okosabbak és higgadtabbak viszont a házak falához lapulva kerestek menedéket. Az első becsapódásokat gyors egymásutánban újabbak követték, a pergőtűzzé sűrűsödő katyusátámadásban sokan odavesztek, akik nem húzódtak időben fedezékbe. Néhány ház is találatot kapott és lángolva égni kezdett.

Aztán kis idő múlva csillapodott a tüzérségi támadás hevessége, így alkalmuk nyílt elhagyni a falut. Andrásék otthagynak a ház falát hol addig lapultak, hátra-hátra pillantgatva, nem jön-e még az ellenség, futni kezdtek a többiek után. Az oroszokat ugyan nem, de Lajost, a nagydarab vasutast meglátták, amint lemaradva, sántán biceg a többiek mögött.

– Pista, nézd! Az Lajos, valami baja eshetett! Gyere, segítsünk neki! – kiáltotta oda mellette rohanó barátjának.

– Tényleg, gyerünk gyorsan! – ismerte fel az is.

Visszafutottak, és két oldalról a hó alá dugva nyakukat gyors léptekkel szinte magukkal vonszolták. Menet közben megpillantották Gézát és néhány életben maradt munkaszolgálatos bajtársát, amint az egyik ház falához lapulva álldogálnak, tudták, mire várnak, így nem törődtek velük.

– Mi történt veled? – kérdezte István inkább Lajos felé fordítva tekintetét.

– Egy átkozott repesz a lábamba fúródott, és rettenetesen fáj! – mutatott, az András nyakát átkaroló kezével, a combján csupa véres nadrágját.

– Majd ha távolabb érünk, megállunk, megnézzük és bekötjük! – vágta rá István máris lihegve.

– Jó, igen, csak menjünk innen! – felelte Lajos a fájdalomtól homlokát ráncolva és fogait vicsorgatva.

Mire a faluból kiértek, már alig bírták. Bajtársuk egyébként is tagbaszakadt, hatalmas termetű volt, de lesoványodott és legyengült testük különösen gyorsan elfáradt és erőtlenné, kimerülté vált komolyabb megterhelés hatására. Méterről méterre egyre nehezebbnek érezték terhüket, és valóban úgy is lehetett, hiszen ahogy bajtársuk nadrágszára és bakancsa kiömlő véréből egyre pirosabb lett, úgy hagyta el ereje, és támaszkodott egyre inkább rájuk. Szerencsére a falu határában a hajtóknak sikerült megzabolázni lovaikat, és ott megállva bevárták a sebesülteket feljűk cipelőket. András és István megkönnyebbülve tuszkolta föl a többiek közé nehéz terhét. Egy egészségügyi katona ollójával mindjárt szét is vágta a sérült lábon a nadrágot, majd meglátva a sebet szólt a körülötte állóknak, hogy fogják le a sebesültet.

– Lajost? – kérdezték ijedten.

– Na, megfogják még ma? Mindjártelvérik! – ordította dühösen a szanitéc.

Andrásék félve álltak oda a szánon kiterítve fekvő tagbaszakadt bajtársuk mellé, és fogták meg kezeit, lábait. Tekintetükkel annak rezdüléseit fürkészték, készen állva, hogy arrébb ugorjanak, ha az fájdalomában feldühödve közéjük akarna csapni. De bizony az nem mozdult, mindössze izmai rángtak görcsösen és fogait csikorgatta sziszegve, mikor az egészségügyi katona meglocsolta sebeit valami fertőtlenítőszerrel, majd széthúzza egy csipesszel belenyúlt, és egyetlen mozdulattal kitépte belőle a fémszilánkot. A vér ömleni kezdett, Lajos arca falféhrre sápadt. A kötszeres táskából egy derékszíj került elő, amit a szanitéc a sebesült combjára fűzött, és jó erősen megszorított. Mikor a vérzés csillapodott, vastag kötés került a sebre, és a szétvágott nadrág helyére egy pokrócot tekertek, egy másikat pedig egész testére.

– Nem fázol? – kérdezte István a lilára színeződött, remegő ajkú bajtársától, ahogy a szán megindult vele.

Lajos nem felelt, csupán ingatta fejét erőtlenül, miközben a néhány százfős menetoszlop a hóval belepert úton megindult észak felé.

Már jó messze jártak a falutól, mikor a közben kitisztuló égen, a fellegek mögül előbújó napnak a hómezőket szikrázva beragyogó fényében megpillantották az őket üldöző ellenséget. A fekete alakok gyorsan mozogtak és rengetegen voltak. Harckocsit nem lehetett látni, de így is percről-percre fogyott köztük a távolság. Olyan gyorsan mentek, ahogy csak bírtak, de az utat tarkító és néhol szinte teljesen elfedő hóátfúvások bizony nagyon megnehezítették a dolgukat. Úgy félórányi hajsza után, mikor az oroszok már a nyomukban járva lövöldözni kezdtek rájuk, be kellett látniuk, hogy nem futhatnak el előlük. A falu vagy inkább kisváros, ahová igyekeztek, mindössze egy kőhajításnyira volt. Már látszottak a házak tetői és a templom tornya, ám ez mit sem ért, hiszen kénytelenek lettek megütközni az őket utolérő ellenséggel.

A tisztek parancsokat kezdtek osztani, és a kocsiról meg a szánokról előkerültek a géppuskák és a löszeres hevedereket tartalmazó ládák. A sebesülteket szállító nagyobbik szánt előre küldték, a többieket meg amennyire még lehetett, megpróbálták hadra fogni. Az út menti több méteres hófalakban gyorsan löállásokat és fedezékeket ástak, a géppuskákba befűzték a hevedert, aztán mivel a szovjetek már közel jártak, azonnal löni is kezdtek. De löttek ám azok is, csak úgy süvítettek a lövedékek és aknagránátok máris körülöttük. András a hóba hasalva harcolni próbált, de vállának sajgó sérülése miatt puskáját alig bírta célra tartani. Mikor erőt véve magán, összeszorított fogakkal mégis megtette, a tüzeléskor kezeiben nagyot ránduló fegyvere olyan fájdalmasan lökte meg sebeit, hogy szemeiből kicsordultak a könnyek, és másodpercekig csak vicsorgott fájdalmában.

– Bandi, menj előre a sebesültekkal, ne kínozd itt magadat! Ha a szánok beérnek a faluba, mi is visszavonulunk! – szolt oda neki István szenvedő arckifejezéseit látva.

– Nem, én is segítek! – vágta rá András eltökélten.

– Magadon segíts, fiam! Ha majd gyorsan kell visszavonulnunk, a sebesültekkel csak a gond lesz! Menj előre, hogy időt nyerhess a falu eléréséhez! – parancsolta neki ellentmondást nem tűrő hangon az öreg.

– Értettem, őrmester úr! – felelte belátva, hogy fájó vállával és sajgó orrával pusztán hátráltatja bajtársait. Szíjával magára akasztva puskáját a hátára dobta, majd kúszva megindult a már messze járó szánokon és gyalogosan a falu felé igyekvő sebesültek után. Ahol már nem repkedtek körülötte oly hevesen a lövedékek, feltápászkodott a hóból és gyors léptekkel folytatta útját. Körülötte lőszerből teljesen kifogyott és frissen megsebesült bajtársai próbáltak minél hamarabb távol kerülni a harcoktól.

Ám nem is mentek olyan sokat, mikor megpillantották a falu határában húzódó egyik dűlőúton feléjük robogó szovjet harckocsikat. A két út, amin ők haladtak, és amin az ellenség páncélosai közeledtek, valahol előttük éppen a falu szélénél találkozott össze. Még igen távol voltak a kereszteződéstől, ezért hát megszaporozták lépteiket, aztán mikor látták, hogy úgysem fognak odaérni, futásnak eredtek. Végül már ki-ki ahogy tudott sebesülésétől és fizikai állapotától függően, de mind-mind pánikba esve rohant, ahogyan csak bírt. De már késő volt, a harckocsik eszeveszett tempóban robogtak a kereszteződés felé, és még a jócskán előttük járó szánok mindegyikének sem sikerült átjutni előttük. Talán mindössze egy csusszant át, mikor a páncélosok odaértek, és az előlük fejvesztve menekülők közé gázoltak. A gyalogosok elhagyva az utat szétrebbentek, kitérve az acélszörnyek útjából, de a lovas szánokon fekvő sebesültek nem tudtak mit tenni. Néhányan levette magukat róla és a földön kúszva-mászva próbáltak menekülni, a gyengébbek pedig csak üvöltöztek és jajgattak fájdalomtól elcsukló hangon, mikor a láncaltapok átgázoltak rajtuk. A harckocsik géppuskái némák maradtak, nem lőttek, mintha a benne ülő legénység élvezte volna a motor zúgását és a láncaltapok nyikorgását megmegtörő halálsikolyok hangjait.

András és a többiek tehetetlenül és iszonyodva nézték, amint az acélszörnyeteg körbe-körbe forogva agyontaposta Lajost, és a szánon mellette fekvő sebesülteket. Láncaltapának támasztógörgőit vér színezte pirosra, percekben belül csupán emberek és lovak testrészeinek véres cafatjai maradtak a fogatokból. A látványtól szinte földbe gyökerezett a lábuk. Annyira hihetetlen és durva volt mindaz, amit láttak, hogy agyuk nehezen tudta értelmezni e képek sorát. Másodpercekig leblokkolva álltak, és csak a bajtársaikat taposó tankot kikerülve feléjük iramodó másik páncélos géppuskájának döreje és körülöttük suhogó lövedékeinek hangja billentette őket vissza a véres valóságba. Gyorsan leszaladtak az útról, és a mély hóban meg a bokrok között kerestek menedéket. A feléjük és a mögöttük a szovjet gyalogsággal küzdő bajtársaik felé tartó harckocsi túl közel ment a vastag hótakaró miatt egybefolyó út széléhez, és a jeges havon az árokba csúszott. Még haladt egy darabig, de haspáncélja maga alá gyűrte az egyre jobban összesűrűsödő és megkeményedő havat, és nem sokkal odébb felfeküdt. Láncaltapai kikaparták maguk alól a havat, aztán csak forogtak a levegőben, mint valami hatalmas bogár lábai, ami éppen végét járja. A T34-esben ülő legénység próbálkozott előre-hátra, a kipufogók fekete füstöt okádtak a gázfröccsöktől, de minden hiába, a monstrum nem moccan. Mozdult viszont a másik kettő, otthagyták a véres, hóba tiport szánokat, és az úton megindulva új célpontot kerestek maguknak. András az út menti árok bokrai mögé bújt, és rettenetesen félve igyekezett a falu felé kúszni. A harckocsik nyikorogva robogtak el árokba csúszott társuk mellett. Egyikük nem messze Andrástól megállt, és géppuskájával az út kétoldalán a mély hóban kínlódva menekülni próbáló magyarokat kezdte lőni. A másik tovább haladt egyenesen az ő visszavonulásukat fedező, lassan hátráló Istvánék és a többiek felé. A még harcoló egységek így két tűz közé kerültek és sokan pánikba esve, fegyverüket eldobva a falu felé kezdtek rohanni. András rettegve, hogy az úton mellette tornyát körbe-körbe forgató páncélos géppuskája következő rövid sorozatát az ő hátba ereszti, csak kúszott és kúszott. Nemsokára elérte az utat, amin a szovjet tankok is érkeztek, és belegurult a mellette húzódó árokba. Vállá és orra sajogtak, de erőt vett magán, és főlegyenese kőbekémlelt. A falu házai

már mindössze pár száz méterre voltak, de tudta, jól, ha föláll, valamelyik harckocsi géppuskája biztosan elkaszálja.

Éppen a továbbkúszás mellett döntött, mikor újabb nyikorgó hang ütötte meg a fülét. Lelapult az árokba és várt. Nemsokára a falu felől egy nagyon alacsony építésű és furcsa kinézetű sötét színű páncélos érkezett óvatos lassúsággal. Mivel forgatható toronnyal nem rendelkezett és a lövege is csak úgy az elejéből állt ki, az utat szegélyező hófúvások hatalmas buckái és a bokrok teljesen eltakarták az ellenség szemei elől. A kereszteződés után néhány méterrel megállt, ráfordult a célra, és már dördült is lövege. A lövést fémes csattanás és a hóban elakadt és mozgásképtelen szovjet páncélos lángba borulása követte. A rohamlöveg mögött német katonák is jöttek, és puskaikkal a tankok között elrohanó, visszavonuló magyarokat üldöző oroszokat kezdték löni. András látta, amint bajtársai a mély hóban gázolva a nehezebb fegyvereket és lőszeresládákat hátrahagyva fejvesztve menekültek a falu irányába. Közben a rohamlöveg ismét lőtt, és egy újabb, a menekülni próbáló magyar gyalogságot gyanútlanul géppuskázgató szovjet tankot tett harcképtelenné. A találat után az oroszok sűrű fekete füst kíséretében ugráltak kifelé a T34-es tetején lévő bebúvó nyíláson. András kimászott az árokból, és a falu felé menekülő többiekkel tartva ő is futni kezdett. Elrohantak a német rohamlöveg és egy éppen oda települő géppuskás raj mellett, és csak a falu szélső házaitól néhány méterre lassítottak le.

Az addig őket üldöző oroszok persze utánuk iramodtak, összekeveredve a még ott lévő hátráló magyar egységekkel. A német villámgéppuska nem várt tovább, megszólalt jellegzetes egybefüggő kelepelése, és mindenkit, ki az úton felé tartott, legyen az magyar vagy orosz, menthetetlenül letarolt. A mögötte hasalók nem is igen tehettek egyebet, hiszen az élen rohanó szovjet katonák már csupán pár méterre léve tőlük, géppisztolyaikkal máris tüzet nyitottak rájuk. A géppuskatűz némileg visszafogta az ellenség tömegtámadását, de közben a harmadik harckocsi megfordulva visszafelé iramodott. Géppuskaival löni kezdett, tornyát pedig célra fordította. A német rohamlöveg hamarabb lőtt, de a lövedék nagyot csattanva lepattant a T34-es vastag és lekerekített tornyáról. A német páncélos legénysége, látva sikertelenségét, gázfröccsöt adva tolatni kezdet, hogy a kereszteződés utáni hóbucka takarásába kerülhessenek. De már elkéstek, mert dörrent a T34-es félelmetes harckocsiágyúja, és a német páncélost eltalálva, a detonáció szét tépte annak egyik láncaltpát. A rohamlöveg kilépve láncából oldalra fordult és mozgásképtelenné vált. Mivel így célozni és löni sem tudtak vele, kezelői gyorsan elhagyták harcképtelenné vált harckocsijukat.

Andrásék, látva, hogy a németek is megkezdték visszavonulásukat, a falu szélső házai között kialakított védvonal mögé indultak. A reggel elindult több száz fős menetoszlopból jó, ha százan megmaradtak, de azoknak is nagy része sebesülést kapott. Ahogy a falu szélét védő német és magyar katonák gyűrűjén túljutottak, megállt, és az úton jövők között tekintetével Istvánt meg a többi raj- és szakasztársát kereste. A védők közben egy hosszú csövű, méretes páncéltörő ágyút toltak a hóból épített barikád mögé. Hogy ne legyen nekik útban, néhány házzal beljebb ment, és ott ismét megállva fürkészte a falu belseje felé áradó riadt tömeget. Jöttek már az imént még előrenyomuló németek is a szovjet páncélos és a mögötte özönlő gyalogság elől menekülve. Egyszer aztán köztük baktatva megpillantotta az öreget és Vad Józsit.

– Hé, őrmester úr! Őrmester úr! Várjanak meg! – kiáltotta megpróbálva keresztülverekedni magát a hátrafelé özönlőkön.

Azok meg lassítottak kicsit, de meg nem álltak, ugyanis vitte őket a tömeg.

– Pista hol van? Nincs magukkal? – kérdezte utolérve őket.

– Milyen Pista? – kérdezett vissza az öreg elcsigázott hangon, kezében egy oroszoktól zsákmányolt géppisztolyt szorongatva.

– Hát a rajvezetőnk? Józsi, nem veled volt? – fordult kérdőn a másik felé.

– De, ott volt, csak amikor jöttek a tankok, minden összezavarodott, és mindenki arra futott,

amerre éppen bírt. Azóta sajnos nem láttam – felelte Vad Józsi menet közben szomorú hangon.

András kilépett a tovább haladók közül, és megállva a falu szélén lévő védőállások felé fordította tekintetét. Reménykedve nézett a havas tájba futó, vértől és holttestektől tarkított útra. Várta, hogy barátja megjelenjék rajta és jöjjön felé, hogy ő is mehessen és megölelve egymást együtt tovább haladva, ha átfagyva is és sebesülten, de otthagyják azt a lidércnyomást, azt a fagyos és véres poklot. De István nem jött.

A ragyogóan sütő nap fényében a szovjet harckocsi alakja rajzolódott ki és a mögé bújva, lassan előre igyekvő zöld egyenruhás orosz katonaké. A páncélos óvatosan haladt egyre közelebb és közelebb, miközben géppuskájával a falu védvonalát alkotó, hóból épített barikádokat lőtte. A németek páncéltörő ágyúja az egyik hóbuckából kivájt fedezék teljes takarásában rejtőzött. Kezelői összehúzza magukat, a végsőkig kivárva lapultak fegyverük mellett. Mikor aztán a tank már csak tizenöt-húsz méterre lehetett, a hóból kialakított lőrészzerű nyíláson kidugva a löveg csövét előretolták azt, és egy rövidke célzás után már lőttek is. Dörrent a hosszú csövű ágyú, és a lövedék jókora lyukat ütve rajta nagyot csattanva hatolt át a T34-es homlokpáncélján. Robbanást nem lehetett hallani és tűz sem gyulladt a találat nyomán, csak leállt a motorja, és az acélszörnyeteg nem mozdult többet. Ebben a pillanatban megszólaltak a páncéltörő ágyú mellett rejtőző géppuskák is, és gyilkos tűzüket az előreóvakodó szovjet katonákra zúdították.

András belátta, már semmi esély rá, hogy István abból az irányból előkerüljön, megfordult hát, és a lógó orral, holtfáradtan a többiek után ballagott. Valahol a falu közepén érte utol az öreget és Vad Józsit, ott ácsorogtak elcsigázottan, vert hadként a visszavonulók tömegében. Körülöttük mindenütt német és magyar alakulatok megmaradt és a falut védő egységei küzdöttek az őket egyre jobban körbezáró szovjet túlerővel.

Itt történt meg az, amiről korgó gyomorral napok óta csak álmodoztak, hogy enni kaptak. No, nem sokat, mindössze egy-egy konzervet meg egy kevéske kenyeret, de ez az éhségtől összeszorult gyomruknak éppen elégnek bizonyult. András, mikor percek alatt szinte rágás nélkül lenyelte a kevéske élelmet és még egy nagy pohár pálinkával is meglocsolta azt, úgy érezte, degeszre ette magát. Az italt az éjszakai visszavonulás miatt kiürítésre kerülő raktárkészletekből mérték szét a bakák között. Pálinka akadt bőven, hiszen a parancsnokság semmiképpen sem szeretne volna otthagyni az ellenség számára, de élelem az sajnos csak nagyon kevés. Akadtak, akik feletteseik szavaira fittyet hányva, elveszítve minden mértékletességüket alumínium ivóbögréjükből nyelték a jóféle hazait. Hogy aztán nem sokkal később részegen tántorogva, vagy éppen az út közepén hányva leljék halálukat, mikor a szovjet tűzéréség bemérve a falut, tüzet nyitott rájuk.

Sokukat megölve, megsebezve és sok-sok házat romba döntve egész délután jöttek süvítve a Katyusák rakétái és a lövegek meg aknavetők gránátjai, de a védők kitartottak, és visszavertek minden orosz rohamot. Aztán mikor besötétedett és a harcok elültek, élen a sebesülteket szállító szánokkal és szekerekkel megindultak a menetoszlopok északra a következő falu felé. Ott kullogtak köztük Andrásék is, bár az ő századukból, sőt még a zászlóaljukból se sokan maradtak életben, a falu kiürítését végző tisztek szerint nekik is vissza kell vonulniuk, hogy hátrébb újraszervezzék soraikat. Ahogy a nap lement, a hőmérő higanyszála mindjárt mélyre szállt. A csillagos, derült égbolt rettenetes hideget hozott rájuk éjszakára. A nappal egészen elviselhetőre enyhült hőmérséklet után ismét ropogósra fagyott körülöttük minden. A kövérre hízott hold csupán néha bújva egy-egy kósza felhőcske mögé, sárgás fényével beragyogva a hófödte rónaságot szépen világított.

Menetoszlopban kizárólag a nagyobb létszámban megmaradt és tisztekkel is rendelkező egységek vonultak rendezetten, elkülönülve. A többiek csak úgy, ahogy innen is, onnan is összeverődtek, vegyesen baktattak az éjszakában. Nem sok szó esett, legtöbbször csak vonszolták kimerült testüket. Aki elfáradt, félreállt és pihent, segítség nemigen akadt, hiszen a szállítójárművek, vagyis az a néhány rozzant szekér és szán még a sebesültek részére is alig

bizonyult elégségesnek. Az éjszaka első fele András számára egészen jól telt, már maguk mögött hagytak jó néhány települést, mire a pálinka okozta bódulat kiszállt fejéből, és a hideg egyre jobban mardosni kezdte arcát, kezeit, az éhség pedig gyomrát. Lassacskán megnehezültek lépteik, érezte, elfogyott ereje, teste teljesen kimerült. Szerencséjére így voltak ezzel a többiek is, és a harcokat több faluval maguk mögött hagyva végre megálltak pihenni. Fát kerestek és tüzeket raktak, azok köré gyűlve próbáltak pihenni, aludni egy kicsit. A hideg hajnalig egyre csak fokozódott, akadtak szép számmal, akik elaludtak, de fel már nem ébredtek. Legyengült szervezetük nem bírva tovább elviselni a rettenetes hideget és a kimerültséget, feladta a küzdelmet és egyszerűen megfagytak.

Másnap reggel folytatták útjukat egy darabig még északnak, majd az egyik faluban az ott lévők tanácsa és a térkép átnézése után nyugat felé véve az irányt. Ahogy haladtak kilométerről-kilométerre, a hozzájuk csatlakozó spontán visszavonulók tömegétől, menetoszlopuk egyre hosszabbá és hosszabbá nőtt. Több településen is áthaladva egész álló nap meneteltek, mindössze néha kellett letérniük, mikor velük mit sem törődve német motorizált alakulatok húztak el mellettük az arrafelé egyre járhatóbb úton. A товарogó féllánc talpas csapatszállítókat és egyéb járműveket elnézve Andrásnak olyan érzése támadt, hogy ha mikor meghallják azok érkezését, nem sietnének le az útról, azok talán megállás nélkül áthajtanának rajtuk. Persze boldog-boldogtalan hátrafelé igyekezett, és mindenki minél hamarább szeretett volna leválni és távol kerülni az őket üldöző Vörös Hadseregétől, de azért mégis, lehetnének kicsit megértőbbek is az ő ügyükért kivérzett szövetségeseikkel szemben, gondolta magában a járműveken ülő németek lenéző, megvető tekintetét és arckifejezéseit látván.

Nemsokára egy kisebb városka szélén álló vasútállomás mellett vonultak el. Csodálkozva bámulták a vágányokon veszteglő, horogkeresztes zászlókkal jelzett szerelvényeket. Az elnéptelenedett kis pályaudvarocskán senki és semmi sem mozdult, még a befűtetlen kazánú, hóval belepett, némán álldogáló mozdonyok környékén sem. Csupán a jeges szél sepegte az állomásépület előtti peronokat, a fagyos porhavat terelgetve a macskaköven jobbra-balra.

– Miért megyünk mi gyalog, mikor itt ez a sok üres vagon? – kérdezte András átfagyva és a fáradtságtól, elkeseredve, kissé számonkérő hangon a mellette lépkedő őrmesterüktől.

– Azt én is szeretném tudni, de valami oka biztosan van, hiszen különben a németek gyalogos alakulatai biztosan nem koptatnák itt velünk együtt a lábaikat – felelte az öreg maga is elgondolkodva a dolgon.

– Nem tudom, mi oka lehet, hogy itt állnak üresen, de az biztos, hogy én már alig bírom vonszolni magamat. Ha nem eszünk hamarosan valamit, akkor nekem végem lesz, már alig bírom emelni a lábaimat – szólalt meg Vad Józsi is.

– A lábakról ne is beszéljünk, ugyanis az enyémeik már teljesen lefagytak! – vágta rá András, bakancsaiban az ujjai helyén égő, szúró fájdalmat érezve.

Aznapi már nem sokáig mentek, a délután második felében értek egy újabb kisebb falut, ami telis-tele volt német és magyar katonákkal. A házakba bejutni vagy valami fűtött helyiséget találni lehetetlennek bizonyult. Maradt ismét a táborűz mellett való melegedés és szabad ég alatt fagyoskodás, mire besötétedett, már jókora tüzek égtek az utcákon mindenfelé. Az őrmester elment az egyik házban berendezkedett új tisztjeikhez eligazítást kérni. A megbeszélés meglehetősen hosszúra nyúlt, és mikor végre visszatért, igen-igen megdöbbentő hírekkel szolgált számukra.

– Na, őrmester úr, mi a helyzet, kaptunk valami kis harapnivalót? – érdeklődött Vad Józsi izgatottan a lógó orral és gondterhelt arccal közéjük telepedő néhai szakaszuk parancsnokától.

– Ennivaló? Azt nem tudom – felelte az öreg elgondolkodva.

– Nem? Hát mit beszéltek ilyen sokáig? Mindjárt éhen halok, maguk meg szót sem ejtettek az ellátmányról! – fakadt ki Vad Józsi az éhségtől és a fáradtságtól kissé felháborodott és számonkérő hangon.

– Ellátmány? Pfü, mi az az ellátmány? – mosolyodott el kínjában András a szavakkal

játszva.

– Már nem is emlékszem rá, pedig de jól esne egy szál cigaretta, valami meleg ételről nem is beszélve – folytatta sóvárogva.

– Hagyja már, ne ingerelje a többieket! Gondolja, hogy nekem nem hiányzik a pipám füstje? Most nem ez a lényeg, hanem, hogy az ezredes és a többi tisztek elmondása szerint a németek csodálkozva látták, hogy mi még kelet felől jövünk! – mondta az öreg a megoldhatatlannak tűnő gondra terelve a témát.

– De miért? – csodálkozott Vad Józsi.

– Mert arról már nem vártak senkit, csak az ellenséget – vágta rá az öreg.

– Na, azt nem kell sokáig várniuk, mert valahol itt lehetnek a nyomunkban a ruszok is – szólalt meg András az őrmester iménti megdorgáló szavai után kissé más hangnemben.

– Az egyértelmű, hogy arról jönnek a szovjetek, de a németek szerint nem mehetünk tovább nyugat felé sem, ugyanis ott is, meg északon és délen is oroszok vannak már – mondta el az öreg, amit a tisztektől megtudott.

– Már megint be vagyunk kerítve? – kérdezte egy másik mellettük üldögélő bajtársuk ijedt hangon.

– De be ám! És ráadásul a németek nem igazán akarnak segíteni. Azt mondják, törjünk ki, amerre akarunk, de nem velük! – vágta rá az öreg, a másik és a mellette kuporgó többiek felé fordulva.

– Kitörni? De hát ez itt már nem egy hadsereg, hanem menekültek összevissza csordája, sok embernek még a puskája sincs meg! Rengeteg a sebesült is, itt van például Bandi, menni tud még, de harcolni? És a többiek is, én is, üres gyomorral, éhezve nincs erőnk a puskát cipelni, nem még harcolni! És a lőszer? Az sincs! – fakadt ki Vad Józsi a kimerültségtől és a gondolattól, hogy az ellenséggel újra szembe kelljen nézni, szinte elsírva magát.

– Megértelek, fiam, igazad van! De én is éhezek, és ahogy mondtad, mindenki éhezik, mégis meg kell próbálnunk! A parancsnokság szerint egyedül semmi esélyünk az átjutásra, de ha össze tudjuk szedni magunkat, hogy legalább kívülről hadra késznek látszódjunk, akkor lehetséges, hogy a németek megengedik a velük együtt való áttörést. Ez az egyetlen lehetőségünk a körénk vont ellenséges gyűrűből való kijutásra. Holnap új rajokat és szakaszokat és belőlük valami századfélét hozunk létre, hogy ismét úgy nézzünk ki, mint egy hadsereg. Addig próbáljunk pihenni valamennyit! – zárta le a témát az öreg kissé megszigorítva szavait, elmagyarázva esélyeiket és lehetőségeiket.

A következő napon, sőt még az azután is, a falu körüli ágyúdörgést és fegyverropogást hallgatva, az újjászervezéssel voltak elfoglalva. Az egyre hátrébb települő ellátások néhány ott ragadt raktárából szerencsére akadt némi élelem és forró tea is. A hideg ismét egyre csak erősödött, sötét fellegek takarták el a napot, így még nappal sem emelkedett komolyabb mértékben a hőmérő higanyszála.

A második napra egészen jól összeállt az új szakaszuk. Rajvezetőnek, az elesett István helyett, egy tizedest kaptak. Látszólag hadra kész, ütőképes kis alakulatokat hoztak létre, de valójában az azokat alkotó legénység félholt, teljesen elcsigázott és végsőkéig kimerült bakákból állt. András, bár sebesülése miatt a sérültek közé is kérhette volna magát, igaz, akkor utolsó néhány szakasztársától is meg kellett volna válnia, úgy döntött, a harcoló alakulatokban marad. Ha nehezebb is volt úgy, mégis inkább Vad Józsisal, a szakaszukból még élő két bajtársukkal, na meg persze az öreggel tartott, akiben mindenkinél jobban megbízott. Hiszen amióta csak otthonról elindultak, az őrmestert apjukként tisztelték, és tudták jól, annak szavai mind-mind aranyat érnek. Az öreg lett az is, aki mikor már harmadik napja táboroztak a faluban, estefelé egy megbeszélésről visszaérkezve hozta az új parancsot és egyben az örömben az örömet jelentő hírt is.

– Na, fiúk, megkezdjük a felkészülést, mert holnap hajnalban elindulunk! A németek beleegyeztek, hogy velük mehessünk – mondta láthatóan örülve a dolognak.

– Végre, már azt hittem, itt fogjuk megvárni a ruszkat! – bólogatott helyeselve a tizedes, aki az új rajvezetőjük lett.

– Sztari Oszkol felé fognak kitörni, mi pedig megpróbálunk a nyomukban haladva kicsusszanni az oroszok gyűrűjéből – magyarázta tovább az öreg.

– Sztari Oszkol felé, de hát az délre van innét? Eddig végig észnak meg nyugatnak tartottunk, most meg visszamegyünk délre? – csodálkozott a tizedes.

– Muszáj, na, jöjjenek! – terítette ki szakadt térképét az öreg.

– Itt és itt a szovjetek teljesen elzárták a menekülés útját! – mutogatta fölé hajolva.

– Visszavonulás! – szólt közbe egy hang, a térkép köré gyűlt bakákon kívülről.

Meglepetten és csodálkozva néztek hátra.

– Nem menekülés, hanem visszavonulás, őrmester! – javította ki az öreg szavait a mögöttük álló hadnagy.

Ahogy megpillantották, gyorsan félreálltak szembe vele sorakozva, az öreg pedig előrelépett és tisztelgett a nevükben is.

– Értettem, hadnagy úr, tehát visszavonulás! – vágta rá az öreg szalutálás közben katonásan.

– Őrmester, a németek kizárólag akkor engedélyezik, hogy velük tartsunk, ha elégetjük a szánokat és a fogatokat. Mivel más választásunk nincs, maguk is kezdjenek hozzá, hadd lássák, hogy mi betartjuk, amit kértek! – magyarázta a hadnagy.

– Égessük el a szánokat? – ámuldozott az öreg.

– Igen, tűzre velük mihamarább, aztán készülődés, ugyanis a német felderítő egységek már elindultak! – válaszolta a hadnagy a válla fölött visszafordulva, miközben máris a tisztek szállása felé tartott.

– És a sebesültek, velük mi lesz? – kiáltott utána az öreg értetlenkedve.

– Azzal maga ne foglalkozzon, az az én gondom, és már intézkedtem felőlük! – vágta rá a hadnagy, majd végleg hátat fordított nekik és elment.

Egy darabig csak álltak ott egymást nézve, gondolataikat rendezgetve.

– Tehát erre fogunk menni, le Sztari Oszkolba, onnan pedig vissza Tim felé – húzta végig ujját a tervezett útvonalon az öreg ismét a térképre nézve.

– Akkor innen már azon az úton megyünk, amin jöttünk – mutatott a térképre a tizedes.

– Igen, pontosan! – kezdte összehajtani a térképet az öreg.

– Legalább arra már ismerjük a járást – mondta Vad Józsi.

– Na, gyerünk, segítsünk az égetésben, nehogy megszóljanak minket! – fordult a kis létszámú szakasza felé az öreg, miközben a térképet a belső zsebébe gyömöszölte.

Nekifogtak, és kivéve azt a néhányat, amibe az arra hivatottak a sebesültek és nélkülözhetetlen eszközök szállítására már befogtak, mind a tábortüzekre borogatták a magyar alakulatokhoz tartozó szánokat és szekereket. Az évek óta jól kiszáradt fa remekül égett, hatalmas lángnyelvek csapkodtak az éj sötét egét nyaldosva. A tábortüzek ontották magukból a meleget, felolvasztva maguk körül a jeges, havas talajt nem úgy, mint az addigi nyers, frissen kivágott fával megrakott tüzecskék. Jól is esett a meleg, mert bár egyre sűrűbb felhők takarták az eget, a hőmérséklet mégis nagyon alacsonyra szállt.

Nem sokkal később, már az éjjel során is, de főként hajnalban hallatszani kezdtek a dél felé megindult német alakulatok és a velük szemben álló szovjet csapatok fegyvereinek hangjai. Felsorakoztak menetoszlopokat alkotva, aztán ők is nekivágtak. Kezdetben jól karbantartott utakon haladtak, majd hamarosan letérve róla egy azzal párhuzamosan kisebb, hóval befűjt dűlőúton folytatva. Először nem értették, miért kell nekik a jó, megtisztított út helyett a mély hóban gázolniuk, de aztán feletteseik felvilágosították őket, hogy a főbb úton a németek nem harcoló alakulatai fognak vonulni, akiket nem szabad zavarniuk. És valóban, mikor feljött a nap és lassan a köd is felszállt, látták is azok hosszú-hosszú menetoszlopait.

Rettenetes erőfeszítéseket követelt tőlük, hogy a mély hóban és gidres-gödrös, fagyos utacsán ne maradjanak le, és tartsák a németekkel az iramot. Idővel az embert próbáló

feladattól a menetoszlopuk széjjelszakadozott, és a kisebb-nagyobb csoportok egymástól lelemaradozva követték egymást. A félelem azonban, ami az esetleges magukra maradástól való rettegésből eredt, plusz erőket mozgósított fáradt és lefagyott végtagjaikban az újabb és újabb lépések megtételéhez. Akik pedig végképp nem bírták, azok összeestek, és ott maradtak a hóban. Velük vagy a fagy, vagy a körülöttük és mögöttük ólálkodó partizánok végeztek. Akik viszont minden erejüket összeszedve kitartottak, azok délutánra végletekig kimerülve, de harcok nélkül értek el Gorsecsnoje nevű faluba.

Itt a parancsnokság némi pihenőt engedélyezett számukra. A bakák holtfáradtan rogytak vagy dőltek a hóba ott, ahol éppen megálltak. András maga is leheveredett kiterülve, mint aki föl sem kel onnan többé. Lábain az erőltetett menettől minden izom tompán sajgott és görcsösen meg-megremegett. Behunyta szemeit, és pihenni próbált. A ruha alatt mosdatlan, verejtékszagú testén a tetvek motozását és csípéseit már szinte észre sem vette. Arcának bőre a fagyos levegőtől és az azt még hidegebbé tevő metsző szélről érzéketlenné és egy égő, fájdalommal telt kődarabbá vált. Arcizmainak minden mozdulatakor úgy érezte, cserzett bőre menten széthasad. Sérült orra és válla a mozgástól felpezsdült vérétől lüktetett, mintha a gránát szilánkjai még mindig benne lett volna, és ki akarna jönni. Ám még ezektől is aggasztóbbnak tűnt számára, a bakancsaiban lábujjai felől felfelé irányuló, csontig hatoló szűrő, nyilalló fájdalom. Tudta jól, meleg helyre kellene mennie, de az ellenségtől szorongatva nem időzhettek sokat abban a faluban sem. Bár legtöbbjük hasonlóan élet és halál mezsgyéjén tántorgott, mégis tovább kellett indulniuk. Újra fel kellett tápáskozniuk és lépni, tenni egyik lábukat a másik után, vonszolni magukat a vélt menekülésük felé. Fölkelt hát ő is, magára akasztotta puskáját, aminek néhány kilója ezúttal több mázsás súlyként nehezedett vállára, aztán nem törődve senkivel és semmivel csak ment az öreg és Vad Józsi mellett.

A falu széléhez érve, az úton menetelő német alakulatokat kikerülve, menetoszlopuk, a parancsnokság utasítására, a település kis vasútállomása felé vette az irányt. Ahogy az élen haladók elérték a síneket, rákanyarodtak, és azon haladtak tovább déli irányba. Először furcsállták a dolgot, de mihelyt a faluból kiértek és a sínek magasított töltésen futottak tovább, már meg is értették, miért kell nekik a sínek között a kavicsokon és a talpfákon botladozniuk. Hiszen a töltés mindkét oldalán és a tájon mindenfelé jókora hófúvásokat hordott össze a szél, de a domb tetején a sínek között egészen tisztának és járhatónak bizonyult a terep. Legalábbis az addigi néhol térdig, derékig érő hófúvások buckáival és bokatörő keményre fagyott nyomokkal tarkított úthoz képest. Egészen jól haladtak, már ha a magukat vonszoló, végsőkéig kimerült emberek tempóját annak lehet nevezni. Még így is rég rájuk sötétedett és jócskán benne jártak az éjszakában, mire nagy nehezen elérték a következő települést. A hosszú, egybefüggő menetoszlopból addigra ismét csupán szétszakadozott, egymás után vánszorgó csapatocskák lettek. Vezetőiké az éppen köztük lévő legnagyobb rangban lévők váltak.

Mikor a hold fényében megpillantották az éjszakában némán álldogáló, sötét ablakú házakat, hatalmas vágy ébredt bennük, hogy betérjenek valamelyikbe. Főleg, ahogy közelebb érve a kéményekből kicsapó füst megcsapta orrukat. Hiszen ahol füst van, ott melegnek is lennie kell, tartja a régi mondás is, de átfagyott testük és a túlélésért küzdő agyuk is azt diktálta, hogy keressenek valami meleget. Úgy tízen lehettek, akik a csillagos ég alatt a rettenetes hidegben együtt botorkáltak tovább a házak között. Némelyik picinyke ablakából, a sötétítőként használt ócska pokróc mögül fény szűrődött ki. Továbbhaladva hangok ütötték meg füleiket. Kuttyák ugattak izgatottan és emberek beszéltek magyarul.

– Őrmester úr, mások is bementek, mi is megvárhatnánk az egyik házban a reggelt, vagy legalább megmelegedhetnénk valamelyest! – szólalt meg a hallgatóság csendjét megtörve egyikük.

– Veszélyes lehet – válaszolta az öreg elgondolkodva a dolgon.

– De őrmester úr, én már nem bírom tovább, pihennem kell! – fakadt ki Vad Józsi elkeseredett hangon.

– Én is ugyanolyan fáradt vagyok, csak hogy itt nincs semmilyen helyőrségünk, mi van, ha rajtunk üt az ellenség? – aggályoskodott az öreg.

– Engem már az sem érdekel, csak végre levehessem ezeket az átkozott bakancsokat, úgy szorítják az ujjaimat, hogy menten belepusztulok! – vágta rá András a lábujjaiban érzett szúró, nyilalló fájdalomtól szíjogva.

– Őrmester úr, menjünk be valahová, mert megfagyunk reggelre, és akkor sohasem érjük el Sztari Oszkolt! – kérte az öreget, a kimerültségtől szinte elsírva magát, egy másik bajtársuk.

Az meg még gondolkodott a dolgon, mikor az őket utolérő következő kisebb csapat szó nélkül bekanyarodott a faluba vezető úton, és eltűnt a házak között a sötétben.

– Na, jól van, menjünk, keressünk egy házat magunknak! – egyezett bele az öreg az esze által ellenzett, de a végletekig elcsigázott testük számára e pillanatban egyetlen elfogadható megoldásba.

Visszamentek hát a házak közé vezető úthoz, és letérve a sínekről elindultak valami szállást keresni. A füstölő kéményű, de sötét ablakú házakat próbálták először gondolván, hogy azokban még alszanak, tehát bajtársaik nem ébresztették fel őket, így még biztosan akad egy kis hely. De tévedtek, hamar rá kellett jönniük, hogy amelyik ház kéménye úgy az éjszaka közepén füstöl, az bizony már foglalt, és az ezek szerint a jóval előttük érkező bajtársaik igen rossz néven vették, mikor zörgésükkel felébresztették őket. Kerestek hát egy olyat, aminek kéményéből nem szállt füst, találtak is, igaz, a sínektől jóval távolabb, a falu másik vége felé. Az ott lakók nem túl nagy örömeire bekéredztek, megrakták a már kialudt kemencét, levetköztek, az öreg még elővigyázatosságból rátolta az ajtón a reteszt, aztán a kis konyhahelyiségben tízen összezsúfolódva a földre telepedtek aludni.

András a falnak támasztotta hátát és lehúzta bakancsait. A kemence nyitott ajtaja felől áradó meleg szinte égette kapcából kitekert lábait és cserzett arcát. A rongyokat félretéve az asztalon pislákoló gyertya és a kemencében lobogó tűz fényében a lyukas zoknijából kifelé kandikáló vörös és üveges színű ujjait vizsgálta.

– Ezek szépen elfagytak, fiam! – szólt oda neki a mellette éppen oldalára fordulva aludni próbáló őrmester.

– Rettentően fáj – sziszegte, miközben kezeivel megtapogatta őket.

– Sztari Oszkolban van katonakórház, ha odaérünk, be kell menned megmutatni valami orvosnak!

– Á, nem hiszem, hogy olyan súlyos lenne, csak kicsit átfagytak – mentegetőzött András a kórház és az orvos hallatán láthatóan elsápadva.

– Nem játék ám az ilyesmi, te! Ha vérfertőzést kapsz, meg is halhatsz! Láttam én már ilyet az előző nagy háborúban is, orvoshoz kell menni vele és kész! – parancsolt rá az öreg.

– Na jó, legalább a vállamat is megnézetem – egyezett bele András a fájós lábait óvatosan kinyújtva és lefeküdve maga is.

Valamelyikük elfújta a gyertyát, aztán a meleg és a kimerültség egyszerre leragasztotta szemeiket.

Nem tudta, mennyit aludhatott, az biztos, hogy elgémberedett testtel, hanyatt fekvé ébredt ugyanúgy, mint ahogy elaludt. Mikor felriadt, mintha zajt hallott volna, felült hát és körbekémlt a sötét helyiségben. Közben a körülötte heverő többiek is mozgolódni kezdtek. Ahogy szemei egyre jobban hozzászórtak a sötéthez, az öreget pillantotta meg, aki kezében a még régebben a harcok közben zsákmányolt csigatáras géppisztolyát szorongatva, a falhoz lapulva, az ajtó mellett állt. Ebben a pillanatban odakint valaki az ajtót rugdosva türelmetlenül, és nem túl kedves hangon kiáltozni kezdett. Hogy mit mondott, azt nem értette, mert oroszul beszélt, de a hangok hallatán tudta, már hallotta az imént, hiszen nyilván arra ébredt fel. Miközben a többiek puskáikat keresve felpattantak, ő, amilyen gyorsan csak tudta, fájós lábaira tekerte kapcarongyait és felhúzta bakancsait. Éppen a fűzőivel bajlódott, mikor valami gyenge fény vetődött rá. Felnézett és látta, hogy a szobából, ahová betessékelték őket, egy gyertyával

a kezében a ház gazdája lépett ki. A riadt tekintetű férfi a gyenge fényben körbepillantott rajtuk, majd az őrmester felé fordulva halk, suttogó hangon mondott valamit, amiből mindössze annyit értettek, hogy partizán.

Az öreg egy hirtelen mozdulattal csőre töltötte a kezében lévő fegyvert és a következő dörömbölésnél egy sorozatot az ajtóba eresztett. Odakint elcsukló hangon feljajdult valaki, aztán néhány pillanat múlva géppisztolyok kelepelő hangja hallatszott, és az ajtó a rajta átszaladó lövedékektől pattogva, recsegve hullott darabjaira. András és a többiek a falhoz lapultak, a ház gazdája a gyertyát eldobva, az ajtót becsapva maga mögött rémülten ugrott vissza a szobába. Ahogy a gyertya a padlóra esett és kialudt, ismét teljes lett a sötétség, csupán a hold fénye szűrődött be a kis ablakon és a szétlőtt ajtó résein. Odakint rövidesen elhallgattak a fegyverek és csend lett, egyedül az ajtón és a vele szemben lévő ablakon tátongó lyukakon keresztülfújó fagyos szél füttyült vészjóslóan. Andrásnak tapintására hagyatkozva végre sikerült bekönnie bakancsait, puskáját kezébe véve mindjárt az öreg mellé is lépett. Közben jól hallhatóan valahol a falu más részein is megszólaltak a fegyverek, puskák durrogtak, géppisztolyok kelepeltek, kiabálás és harci zaj támadt mindenfelé.

– Most mi lesz, mit csinálunk? – kérdezte suttogva András az őrmestertől.

De az nem felelt, mert a közben az ablakon berepülő és a padlón nagyot koppanva a sarokba guruló valami elvonta a figyelmét.

– Gránát! – ordította, majd a másodperc tört része alatt felismerve a veszélyt, kezeivel a padlót tapogatva már ugrott is a sarokba.

– Nesztek, rohadékok! – hajította ki a gránátot az ajtón ásító lyukon, mikor végre megtalálta.

Pillanatokkal később már dörrent is a gránát, hallani lehetett az ajtó rozzant deszkáiba fűrődő repeszek csattanásait. Közben Vad Józsi az aprócska ablakhoz lépett, és puskája csövét kidugva a holdfényben kirajzolódó alakra lőtt. A lövés talált, a sötét alak a fehér hóra rogyott, és az újabb nekik szánt gránát a kezében robbant fel. Az ablakon kívül a sötétben néhányan feljajdultak, aztán csend lett megint.

– Ki kell törnünk innen, mielőtt ránk gyújtják a házat! – mondta az öreg, miközben kinyitotta az ajtó roncsait.

Odakint a hóban egy partizán holtteste hevert, de nem igen maradt idejük nézelődni, ugyanis annak sötétben elrejtőzött cimborái már lőttek is. Géppisztolylövedékek suhogtak körülöttük, ahogy futva a falu sínek felőli oldala felé rohantak. Útközben lelőttek néhány, a házak között ólálkodó partizánt, de meg nem álltak egy pillanatra sem, hiszen azok a mögöttük villódzó torkolattüzekből ítélve még igen sokan lehettek. Nyomukban üldözőikkel egészen a falu széléig menekültek, ott aztán a többiekkel egyesülve, több százan összegyűlve már fel tudták venni a harcot a partizánok vérszomjas falkájával. Komoly tűzharc alakult ki, aminek mindkét oldalon sok áldozata és sebesültje lett, és csak a felkelő nap fénye vetett véget. Mert ahogy hajnalodni kezdett, a partizánok végre hátrálni kezdtek ki a faluból, és a környező erdőségekbe vonultak vissza. Nem követték őket, örültek, hogy végre megszabadultak tőlük. Mikor a fegyverek végleg elhallgattak, a még sötétben érkező és a harcok miatt feltorlódozó kisebb csapatokból ismét komolyabb méretű menetoszloppá alakulva, a vasúti töltésen, a sínek között továbbindultak Sztari Oszkol felé. A néhány sérülteket szállító szán rogyásig megtelt a friss sebesültekkel, púposan megrakva heverték rajta és persze egymáson, jajgatva a még életben lévők és örökre elcsendesedve a már holtak.

Hosszú és kimerítő utat tettek meg a városig, mikor aztán már látótávolságba értek, vészjósló ágyúdörgés és fegyverropogás ütötte meg fülüket. Először még reménykedtek, hogy talán a városon túlról, távolabbról jönnek a csatazajok, de közelebb érve egyre jobban kirajzolódott szemeik előtt a várost szinte teljesen körbezáró szovjet gyűrű képe. Amíg még tudtak, a síneken haladtak, majd mikor már megszorodtak a körülöttük repkedő tűzérési és géppuskalövedékek, letérve róluk, keresztülágva egy réten, csak úgy „toronyirányt”, a

legrövidebb utat választva bevonultak a házak közé.

A város ostrom alatt állt, és ennek eredményeképpen az utcák elnéptelenedve, üresen futottak a néhol porig rombolt, máshol meg lángokban álló épületek között. A központ felé haladtak, és közben körülöttük újabb és újabb tűzérési lövedékek és aknagránátok érkeztek, hogy nagyot robbanva tovább pusztítsák a már amúgy is romba dőlt várost.

A védelmet alkotó német katonák furcsa képet vágva méregették őket, ahogy elhaladtak mellettük. Talán nehezteltek rájuk visszavonulásuk miatt, vagy mindössze egyszerű szánalom és sajnálat ült arcvonásaikban, nem lehetett tudni, de Andrást különösebben nem is érdekelte, mit gondolhatnak azok. Pusztán egyetlen dologra tudott gondolni, kizárólag akörül járt az esze és ez nem volt más, mint a lábujjaiban érzett egyre erősödő szúró, nyilalló fájdalomérzet. Minden újabb lépés egy újabb kínokkal teli mozdulattá vált számára. Meglátszott ez már járásán is, úgy ment, mint akinek nem hajlanak a térdei, csak a sarkára lépett, azzal próbálva kímélni ujjait. Persze nem ő volt köztük az egyetlen, aki fájdalmaitól, sérüléseitől sántított vagy cammogva ment, mint egy medve, de az öregnek az ő sutasága tűnt fel legjobban.

– Nézd csak! – mutatott a fehér lepedőkre vörös keresztet festve megjelölt jókora épületre az őrmester, mikor elballagtak mellette.

– Kórház! – tette még hozzá, mert látta András nem reagál.

– Látom – sziszegte összeszorított fogai között fájdalmasan.

– Be kellene menned, hogy valamit csináljanak a lábadal!

– Lehet, de akkor lemaradnék! – vágta rá, nem is tudva, mitől fél jobban, az orvosoktól és a fájdalomtól, vagy hogy egyedül marad.

– Az igaz, jobb, ha a többiekkel maradunk – mondta az öreg rövid gondolkodás után.

Még jó pár saroknyit mentek, aztán végre megálltak valahol a város közepe táján egy téren. Itt már nyugodtabb légkör uralkodott, mint a szélső kerületekben, ugyanis a szovjet tűzérés nem érte el a környéket. Letelepedtek, és míg a tisztek a helyi német csapatok vezetésével tárgyaltak, szusszantak egy kicsit. András lábai megpihelve nem fájtak már annyira, de a szorító, lüktető érzés továbbra is kínoztá. Látta ezt az öreg és Vad Józsi is, hiszen csupán rá kellett nézni fájdalmaktól eltorzult arcára.

– Gyere, Bandi, elkísérlek a kórházba, hogy enyhítsenek a szenvedéseiden, és közben még hátha találunk valami harapnivalót is! – szólt oda neki a mellette ücsörgő Vad Józsi, mikor meguntá nézni fancsali képét.

– A kórházba? De hát az messze van, rengeteget jöttünk azóta, én már vissza nem megyek odáig, az biztos! – felelte András fejét csóválva ijedten.

– Háromutcányit jöttünk, nincs is messze – szólalt meg az öreg is.

– Lehet, de ha már eljöttünk idáig, akkor ilyen fájós lábbal nem akarok visszafelé menni – mentegetőzött tovább.

– Ugyan már, ne gyerekeskedjen! Jöjjön, elkísérjük és segítünk! – állt fel az őrmester, megszigorítva hangját.

András meg csak ült tovább a havon, kérlelő tekintettel nézve rájuk.

– Mi az, talán fél az orvosoktól? – kérdezte az öreg tétovázását látva.

– Nem, dehogy, csupán jólesik végre pihenni – felelte András, miközben kénytelen-kelletlen feltápáskodott a földről.

– Na, jöjjön! – segített neki kezét adva az öreg.

Lassan visszaballagtak a hadikórháznak kinevezett épülethez, és a friss sebesülteket befelé hordó egészségügyi sürgőse-forgása közepette felmentek a lépcsőn és beléptek az ajtón.

A hatalmas aula padlóján mindenütt sebesültek hevertek, hogy lépni is alig lehetett tőlük. Voltak ott németek és magyarok is vegyesen, a terem egészében valami förtelmes fekália és rothadó hússzag keverékének bűze terjengett. Fájdalmas jajgatások és nyögések visszhangoztak minden irányból. A sebesültek között vöröskeresztes karszalagot viselő egészségügyi katonák egy csoportja tevékenykedett. Egyikük néha lehajolva ujját a gyanús mozdulatlanságban fekvő

testek nyakára téve pulzust keresett. Tapogatta egy darabig, hogy biztos legyen a dolgában, aztán felegyenesedett és szomorú, fásult arccal intett mellette várakozó társainak, akik hordágyra tették a holttestet és kivitték. Közben persze befelé is folyamatosan érkeztek az újabb és újabb megcsonkult vagy találatot kapott katonák, ki a saját lábán, kit pedig a két farúdból és egy rájuk erősített vászondarabból álló hordágyon cipelve. Némelyikük alatt a vászon átázott, és sűrűn csepegő vértől vörös csík rajzolódott ki a padlón. Az ilyeneket egyenesen valamelyik oldalsó kisebb helyiségbe vitték, ahol orvosok küzdöttek emberfeletti erővel az életük megmentéséért.

– Mit bámészkodnak itt, őrmester? – lépett oda hozzájuk egy fehér köpenyt viselő, hadnagyi rangban lévő katonaorvos.

– Hadnagy úr, jelentem, az egyik emberem lába elfagyott és kezeltetni szeretnénk! – felelte az öreg tisztelegve.

– Kezeltetni? – csodálkozott a hadnagy.

– Valami olyasmit, mert rettenetesen fáj neki – válaszolta az öreg kissé elbizonytalanodva.

– Azt elhiszem... – bólogatott a hadnagy és még mást is szeretett volna mondani, de ebben a pillanatban az épület utca felőli része tűzérési belövést kapott.

A robbanást követő légnyomás kitörte az ajtó körüli jókora üveges részeket, és a lehulló vakolatból port kavart. Andrásék leguggolva, ijedten húzták össze magukat, aztán mikor a por lassan elült, magukat kissé röstellve egyenesedtek fel a velük szemben fáradtság ráncaitól barázdált arcú, de rezzenéstelenül álló hadnagyhoz. Az meg egykedvűen nézett rájuk, mintha meg sem ijedt volna, vagy ha mégis, nemigen látszott rajta. Ám az is lehet, és ez tűnt a legkézenfekvőbbnek, hogy a körbevevő rettenetes körülmények már teljesen érzéketlenné tették a veszéllyel szemben. Szemei véreressége és alattuk a jókora táskák, mind-mind a kimerültségről és a napok óta tartó, éjt nappallá téve folyó folyamatos küzdelmeiről árulkodtak. Azonban ezt a harcot nem az oroszokkal, még csak nem is emberekkel vívta, hanem az igazi nagy ellenfelével, magával a halállal. Mert megpróbált ő mindent, mint ahogy a többi orvos is, de a körülmények sajnos sokszor nem nekik és a sebesülteknek kedveztek. Volt, hogy csatákat nyerve életüket tudott megmenteni, de akadt bőven olyan is, mikor tehetetlenül nézte, amint a halál jeges karmaival elragadja a sebesült gyengécske életerejét, és a szerencsétlen karjai közt halt meg.

– Melyikük a fagyos lábú? – kérdezte a hadnagy, tenyerével leporolva arcát.

– Én – felelte András.

– Jární tud?

– Igen, persze – válaszolta András félénken.

– Akkor fel a lépcsőn és balra! Ott keressen magyarokat, idelent csak a sürgős és járásképteleneket látjuk el! – mutatott kezével az emeletre vezető lépcsőre a hadnagy, miközben két szanitéc állt meg mellettük kezükben egy hordággal, amin egy robbanás által leszakított lábú, kivért katoná feküdt.

– Értettem! – bólogatott András a csonka lábú, csurom véres, eszméletlenül fekvő bajtársukat látva, és a sikolyokat hallva ijedt képet vágva.

– Köszönjük, hadnagy úr! – tisztelgett az öreg, és már indultak is a földön fekvők között óvatosan lépkedve.

– Hová mennek? – kiáltott utánuk a hadnagy a hordágyon fekvő nyakát tapogatva.

– Jelentem, fel az emeletre! – vágta rá az öreg csodálkozva, ahogy megfordult.

– Maguk ne menjenek, csak a sérült, mert így sincs egy talpaltnyi hely sem odafönt! Akinek nincs semmi baja, az kimegy szépen, hogy ne legyen útban! Nem gyermek már a bajtársuk, egyedül is oda fog találni! – magyarázta a hadnagy szigorúan, és közben intett a hordágyat cipelőknek, hogy már késő, kivihetik a holttestet az udvarra.

– Értettem, hadnagy úr! – tisztelgett ismét az öreg, majd Vad Józsival az ajtó felé vették az irányt.

András összeszorított fogakkal, lassan felsántikált a lépcsőn és az alsó tereméhez hasonlóan lehangoló képet nyújtó emeleten valami orvosféle után nézett. Tekintetével meg is találta hamarosan, amit keresett, ugyanis több kisebb helyiségben is munkájukat végző fehér köpenyes alakokat látott. Kiválasztott egyet a kinézetéből valamikor irodai célokat szolgáló kis helyiségek közül, aztán már csupán a heringekként egymás mellett heverő sebesülteken való keresztüljutás volt a feladata. Vigyáznia kellett, nehogy valamelyikükre rálépjen, és a vértől felázott padló is igen-igen csúszott. Nagy ügyel-bajjal azért valahogyan mégis csak átlépdelt a túloldalra.

Mikor odaért, éppen bevittek valakit az alkalmi kezelőbe és a hordágyról a szoba ajtajából és a jókora íróasztalból álló műtőasztalra fektették a páciens. Egy valaha fehér, de a friss és alvadt vértől feketés és vöröses árnyalatban játszó köpenyt viselő, szemüveges alak, valami nagy ollóféle fogóval levágta a sérült sebesült lábáról a bakancsot. A köpeny, az asztal és az egész szoba láttán, na meg a szomszéd helyiségekből hallatszó sikolyok és nyögések hallatán Andrásnak inkább vágóhíd vagy mészárszék jutott eszébe, mint kórház. Az orvos a mellette álló szanitéc kezeiben széthúzott szájjal tartott zsákba dobta a levágott bakancsot. Aztán az asztalon fekvő nagy jajgatása közepette letekerte a lábain lévő kapcarongyokat. A kis helyiséget pillanatok alatt rothadt hús bűze töltötte meg. András, aki ott állt mögöttük és éppen szólni akart, öklendezni kezdett, és a hányást elkerülendő kénytelen lett néhányat hátrébb lépni. A rongy tekerésének utolsó rétegei ugyanis a lábfej bőrével és húsnak egy részével együtt jött le, mintha valami múmia aszott és oszlásnak indult tetemét csomagolnák éppen kifelé. A sérült sziszegett és vicsorgott, de a látványhoz képest egészen jól tűrte a dolgot. Lábbelije után a kapcarongyai is a zsákba kerültek. Az orvos közel hajolva nézegetni kezdte a megfeketedett, bőr nélküli, levedző lábat, majd nagyot sóhajtván az asztal körül álldogáló egészségügyi katonákra nézett.

– Adjanak neki! – mondta kurtán, fásultan.

– Tessék bajtárs, igyál! – nyújtotta oda a szanitécek egyike a polcról levett üveget a sebesültnek.

– Mi ez? – kérdezte az meg meglepetten.

– Rum, nagyon finom – felelte a másik.

Az asztalon fekvő meghúzta az üveget, aztán nyújtotta az egészségügyiek felé, hogy visszaadja.

– Igyál csak, van bőven! – tolta vissza elvétel helyet az egyik szanitéc.

– Köszönöm, elég volt! – tartotta a vöröskeresztes karszalagosok felé az üveget gyanakvóan a sérült.

– Na, jól van, haladjunk, ne húzzuk itt a drága időt! – szólalt meg türelmetlen hangon a doktor az egészségügyi katonákra nézve szigorúan.

Azok meg közelebb léptek az asztalhoz és a rajta fekvő kezeit, lábait lefogták, hogy az mozdulni sem tudott.

– Gyerünk, igyál! – tette egyikük szabad kezével a sebesült szájához az üveget.

– Nem, nem kérek, nem kell! – ingatta az alkalmi ágyra fektetve fejét a szerencsétlen.

Ám a szanitécek nem sokat vacakoltak vele, kért vagy nem kért, egyikük a szájába nyomta az üveget, majd felemelte, és tartalma bugyborékolva folyni kezdett a másik szájába. Az meg nyelt néhány jókorát, aztán csak folyt ki a szája szélén.

– Nyeljed, bajtárs! Értsd meg, jót akarunk neked! – mérgelődött a szanitéc, miközben felemelte az ágyon fekvő állát, hogy egyenesen lefolyjon a torkán az ital, és ne tudja kiköpni.

Ez ment is egy darabig, de a sérült nemsokára félrenyelve a folyadékot köhögni és fulladozni kezdett. Kapálózott, ám az erős kezek nem engedték el, mindössze felültették, hogy a rossz helyre került rumot felköhöghesse. Megkönnyebbülten, sóhajtozva vett nagy levegőt, majd az italtól máris kissé bódultan, csillogó szemekkel a kezeit és combjait lefogókra nézett.

– Mit akartok tőlem, bajtársak? – kérdezte rémült arckifejezések közepette.

– Segítünk neked – vágta rá az egyik szanitéc.
– Feküdj le! – nyomták közben az ajtóból lett asztalra.
– Fogják erősen! – mondta az orvos, majd az ollójával végigvágta térdig a nadrágja szarát.
– Mit akar? Mit csinál velem? – kiáltozta hisztérikus hangon, fejét emelgetve a lábai felé próbálva pillantgatni a sebesült.

A doktor nem felelt, csupán egy véres fűrészt vett elő a polcról, és újra az asztal mellé lépett. András a küszöbön állva kikerekedett szemekkel bámulta a jelenetet. Vér spriccelt az orvos feketés-vöröses köpenyére mikor ott, ahol még nem látszottak rajta fagyás nyomai fűrészelni kezdte a lábszarát. Az asztalon fekvő rángatózva, sikoltozott és ordított fájdalomában, aztán elveszítve az eszméletét elhallgatott. András alig bírva visszatartani hányását, elszörnyedve és öklendezve hangosan felnyögött. A doktor meghallva hátra fordult, miközben a fűrészt szorongatva gyors mozdulatokkal járt a keze.

– Maga mit keres itt? Menjen ki innen, ne bámuljon! – ripakodott rá dühösen.

András magyarázkodva mondani próbált valamit, de az öklendezés nem engedte.

– Menjen ki! Nem érti? – dühöngött tovább az orvos, és közben a levágott lábat véres kezével a zsákba dobta.

András gyorsan megfordult, és a földön heverőkön keresztül bukdácsolva a folyosón lévő egyik ablak felé vette az irányt. Maga sem tudta pontosan miért, de valószínűleg a förtelmes bűz és a hányingere vitték oda. Mikor végre odaért, gyorsan kinyitotta, és kihajolva nagyokat sóhajtott mélyen beszívva a fagyos, de friss levegőt.

– Csukja már be, mert megfagyunk! – szólt oda egy az ablak mellett háttal a falnak támaszkodó sebesült a sok közül.

Szívott még néhány nagy levegőt, és közben megpillantotta az udvaron az imént odalent látott egészségügyieket, akik éppen egy teherautó platójára dobálták a holttesteket.

– Csukja már be! Nem érti? Ezt a pofátlanságot! – morgolódtak a körülötte fekvő és ülő sebesültek.

Gyorsan becsukta az ablakot, és a látottaktól vezérelve a lépcső felé indult. Miközben a lépcsőn lefelé igyekezett, eszébe jutott, hogy mi van, ha a kiküldött Vad Józsi és az öreg nem várták meg, és ott maradt teljesen egyedül. Ujjainak sajgó fájdalma ellenére, hogy mihamarább leérhessen, kettesével szedve a lépcsőfokokat meggyorsította lépteit. A földszinti aulán átvágva éppen összefutott a hadnagyi rangban lévő orvossal, aki az imént felküldte őt. Köpenye elején, amely az előbb még fehér volt, ekkorra alig lehetett valami világosabb foltot találni az alvadt vértől, ami feketés-vörösesre színezte azt.

– Mi van, hová siet annyira? Nem talált ott senkit? – érdeklődött, mikor látta rémült arckifejezését, és az épület minél előbbi elhagyására tett nagy igyekezetét.

– De... de... találtam, hadnagy úr – kereste a szavakat András megtorpanva.

– Csak azt mondták, nem veszélyes és elküldtek – vágta rá végül a félig-meddig még igaznak is mondható magyarázatot.

– Aha, értem, akkor ég önnel, és vigyázzon magára! – búcsúzott a hadnagy bólogatva és tovább menve dolgára.

András gyorsan a kitört üvegű ajtóhoz sántikált, megvárta, míg a szanitécek behoznak hordágyukon egy újabb sebesültet, majd sietősen az utcára ment.

A széles lépcsőfeljárón jókora bombatölcsér tátongott, és az egyre sűrűsödő fellegek alatt mindenfelől harcok zajait hozta a szél. Szakasztársait keresve ijedten pillantott körbe. A friss levegőből nagyokat lélegezve megindult a tér felé, ahol menetoszlopuk nem is olyan rég letelepedett. Azonban a félóra alatt, mit odabent töltött, romolhatott a várost védő német és magyar csapatok helyzete. Most már egyre-másra érkeztek a főtér környékére is a tűzérési lövedékek jelezvén, hogy az ostromgyűrű szűkült, és az ellenség tűzérsege közelebb tudott férközni hozzájuk. Szedte fájós lábait, igyekezett amennyire csak tudott, de már messziről látta a főtér üres, egy-két holttestet leszámítva már senki sincs ott. A magára maradottság és az ebből

fakadó kiszolgáltatottság félelme fájó érzésként hasított belé. Lelassította lépteit, majd az elnéptelenedett téren körbepillantva azon töprengett, mi tévő legyen, mikor a háta mögül mintha ismerős hang ütötte volna meg a fülét.

– Bandi! Bandi, állj már meg a mindenségedet! Úgy meggyógyítottak, hogy utol sem tudunk érni, mert inalsz, mint egy nyúl! – sopánkodott a háta mögül érkező Vad Józsi és az öreg.

Ahogy hátrafordulva megpillantotta őket hatalmas kő esett le szívéből és lelkéről. Félelme szertefoszlott, pedig a két leharcolt bajtársa nem sok vizet zavart a város körül folyó harcokban, és ahogy az ellenségtől, úgy a tél fagyos karmaitól sem bírták volna megvédeni, mégis sokat jelentett számára jelenlétük. Mert bizony az ember társas lény, ha gondjában, bajában magára marad, könnyen félelem tölti meg lelkét és pánikba esik. Az élet pedig, mint tudjuk, telis-teli van buktatókkal, nehézségekkel, ezért hát nem hiába írja a szentírás, hogy mindenkinek szüksége van társra, társakra. Hiszen jobb azoknak, akik ketten vannak, mint aki egyedül van, mert társaságukból hasznuk származik. Ha egyikük elesik, a másik felsegíti, de jaj a magányosnak, ugyanis ha elesik, nincs, aki felsegítse.

– De jó, hogy itt vagytok, már azt hittem, elmentetek! – fakadt ki megkönnyebbülve.

– Dehogyan, ott vártunk az egyik házban, de olyan gyorsan szedted a lábaidat, hogy mire kijöttünk, már eltűntél. Gondoltuk, biztosan ide tartasz, hát utánad jöttünk – felelte Vad Józsi.

– És a többiek? – kérdezte András, miközben nagyot robbanva tőlük nem is olyan messze, az üres térre egy tüzéségi lövedék csapódott.

– Már biztosan továbbindultak, és szerintem mi is jobban tesszük, ha megyünk! – mondta az öreg az egyre sűrűbb becsapódásokat és robbanásokat túlkiabálva.

– Menjünk! – helyeseltek bólogatva a többiek is.

Miután az öregnél lévő szakadt térképen némileg tájékozódtak a Tim felé vezető út irányáról, együtt indultak meg kifelé a városból. András sajgó lábujjait kímélendő a sarkain cammogva, mint egy leharcolt, lesoványodott katona, aki díszmenetet próbál produkálni valami katonai parádén. A másik kettő meg fáradt, meggörnyedt testtartással előtte lépdelt.

A város széléhez érve egyre több katonával találkoztak, vegyes összevisszaságban jöttek a visszavonulóban lévő kisebb-nagyobb csapatok, és a városból kifelé tartó útra kanyarodtak. Várakoztak egy darabig a mellettük elvonulókat figyelve, köztük ismerősöket, szakaszukba, századukba tartozókat keresve, de senkit nem láttak. Aztán mikor néhány sebesülteket szállító szekér és szán jött, az öreg megpróbált helyet kérni egyikükre az egyre inkább sántító András részére. Ám ő hallani sem akart róla, mert ugyan lábai nagyon fájtak, de a gondolat, hogy mintha már ő maga is köztük tartozna, a félholt és kihűlt testek között utazzon, megrémítette. Néhány kilométer megtétele után már bánta döntését, viszont addigra a fogatok messze előttük járva belevesztek a ködös fehérségbe. Így aztán amennyire tudták bebugyolálták kilógó részeit, és csak ballagtak a jeges szélben egymás után lehorgasztott fővel. Azonban a süvítő fagyos levegő és az általa űzött apró szemű hódara, mi az ólomszürke égből egyre sűrűbben aláhullott, még úgy is állandóan arcukba, szemekbe csapott. András érezte, már nem bírja sokáig. A tél hideg lehelete átszűrődött ruháin, és a hóban gázolástól az öltözet alatt verejtékben úszó testét a hideg rázta. Lábujjai a bakancsban, mint két fájó jégdarab sajogtak és lüktettek.

– Nem bírom már, pihenjünk egy keveset! – szólt oda az előtte kullogóknak, de azok bebugyolált füleikkel a süvítő hóförgetegben nem hallhatták azt.

– Hé, őrmester úr! Józsi! – kiáltott utánuk, lehúzza szája elől az odatekert rongyokat.

A hangos szóra a másik kettő megtorpant végre. Megfordultak, és néhány másodpercig csak álltak egyhelyben tétovázva. Aztán mikor látták, bajtársuk leroskadott a hóba lassan, megfontoltan, mint akiknek minden lépése ki van számolva, és egyetleneggyel sem szeretnének többet megtenni, megindultak vissza. Mire a kis távot, ami az ő lemaradásából köztük keletkezett, megtették, már a hóban kinyúlva hevert és úgy vélte, fel sem tud kelni onnét többé. Erőtlennek és végsőkéig kimerültnek érezte minden egyes végtagját. Bajtársait figyelte, amint a sűrű, hol apróbb, hol meg nagyobb pelyhekben eső hófüggönyön keresztül odalépdeltek hozzá.

– Szedje össze magát, tovább kell mennünk! – ripakodott rá az öreg, levéve szája elől a rongyot.

– Muszáj pihennem kicsit, nem bírom már – válaszolta köhögve.

Az őrmester nézte egy darabig, hüvelykujjával az orrára és a szemöldökére fagyott párát és havat szedegetve, aztán intett Vad Józsinak, és ők is mellé telepedtek a hóra.

Egy órát vagy talán többet pihenhettek, nem tudták pontosan, mert körülöttük minden összefolyt és elvesztették időérzésüket. A hófúvástól és a sűrű, szürke fellegektől nem lehetett látni, hogy délelőtt van-e még, vagy talán már délután. Egyszer aztán hátuk mögül valami zúgásra lettek figyelmesek. Először azt hitték, csupán a képzeletük és a szél süvítő hangja játszik velük, de ahogy erősödött a hang, biztossá vált, valami jármű közeleg. Az öreg felpattant, és kiált az útra. Rövid idő múlva már jött is a hang tulajdonosa, egy német teherautó. Ahogy szürke sziluettje kibontakozott a hóesésből az öreg azonnal kalimpálni kezdett a sofőrnek, hogy álljon meg. Ám a teherautó csak jött nagy gázzal, lassítás nélkül továbbhajtott, hogy az őrmesternek még félreugrania is alig maradt ideje. Az elsőt még több is követte az öreg újra és újra próbálkozott, de mindhiába egy sem állt meg, pedig akadt köztük olyan is, aminek palatója a ponyva alatt üresen állt.

– Ezek a tetvek képesek lettek volna elgázolni! Gazemberek! – dühöngött az öreg az út szélén állva tehetetlenül, mikor az utolsó is elhúzott a fergetegbe.

– Na, gyerünk, tovább kell mennünk, mert a város nemsokára elesik, és akkor még a ruszki is a nyomunkban lesznek! – fordult végül kissé lehiggadva Vad Józsi és András felé.

Azok meg nem szóltak semmit csak feltápáskodtak, és leporolták magukról a havat.

Már éppen tovább akartak indulni, mikor ismét hangokra lettek figyelmesek. Csendben vártak, és néhány másodperc múlva újabb visszavonulókból álló csapat érkezett gyalog. Magyarok voltak ugyan, de nem szóltak azok semmit, mindössze intettek sajnálkozó tekintettel és ballagtak tovább. Mikor a húsz-harminc fő elhaladt mellettük, ők is megindultak utánuk kullogva. Azonban András kimerültsége és sántasága miatt azoktól is hamarosan leszakadtak. Nehézkesen vánszorogtak az út szélein itt is, ott is összeesett és megfagyott bajtársuk holtteste között haladva. A már régebben ott heverőket lassacskán belepte a hó, a frissek közül néhány még szuszogott, de segíteni rajtuk senkinek sem volt már ereje. Tudták jól, néhány óra alatt keményre fognak fagyni, de azt is, hogy ha cipelniük kellene, nekik sem lenne esélyük. Így hát az éhezéstől, a kimerültségtől és a fagytól teljesen elcsigázottan, a földön heverőket átlépve vonszolták magukat tovább.

Egy újabb pihenő után, mikor már lassacskán sötétedni kezdett, egy sebesülteket szállító szekéren ülő tiszt megengedte, hogy az országos jármű hátuljába kapaszkodva húzassák magukat. Lépkedniük ugyan így is kellett, de sokkal könnyebbnek tűnt úgy, hogy a lassan haladó fogat maga után vonszolta őket. András, mint fuldokló a feléje nyújtott faágat, csak szorította a szekér megmarkolt hátulját és lógó fejjel, félig-meddig alétan tette egyik lábát a másik után. Néha belebotlott egy-egy úton heverő holttestbe és kinyitotta szemeit, de aztán nem törődve semmivel újból behunyta őket, és csak lépdelt tovább. Már jó ideje haladtak így, mikor olyan érzése támadt, hogy a fogat egyre gyorsabban és gyorsabban megy. Előrenézett, de a szekér hátulján egy lecsuklott fejű, kimeredt tekintetű holttest szemei éppen rá meredtek, ezért ijedten fordult oldalra. Láta maga mellett lehajtott fővel, kapaszkodva baktató Vad Józsit és az öreget, nem tehetett hát egyebet, összeszedte minden maradék erejét, és összeszorított fogakkal próbálta tartani az iramot. Szemeit ismét becsukva, csakis a lábaira koncentrált. Egyiket a másik után emelte és rakta előbbre és közben úgy érezte, mintha mezítláb lépdelt volna és ujjait égetné, mardosná a fagyos hó érintése. Még egy lépés, és még egy – biztatta magát befelé fordulva, a külvilág hangjaitól elszakadva.

Nem sokkal később félálomszerű állapotából megbotolva ébredt. Érezte, minden ereje elfogyott, a fogat csak rángatta, ahogy bukdácsolva lépéseket hagyott ki. Elszürkült előtte a kép, teste és lelke egyaránt zuhanni kezdtek. Szólni, kiáltani próbált, de már nem jött ki hang a

torkán. Még érezte, ahogy erőtlenné váló kezeinek szorításából kicsúszik a szekér megmarkolt fája, aztán már csupán azt, mikor egy-egy láb belébotlott vagy rálépett, majd elsötétült minden. A menetoszlop haladt tovább, és hamarosan el is tűnt a hóförgeteg és a leszállóban lévő est egyre sűrűsödő sötétjében.

Csend borult rá, ahogy ott hevert eszméletlenül az út közepén, mindössze a szél süvített hol hangosabban, hol meg halkabban és a hó hullott rá némán, akár valami szemfödél, lassan betakarva fehér leplével. De András mindezekből semmit sem látott és hallott, ugyanis lelkének legmélyebb bugyraiban utazott éppen. Szemei előtt, keveredve vágyai és életösztöne által sugallt jelenetekkel, rég megtörtént események képei peregtek. Halott nagyapját és a vidéki tájat látta maga előtt, ahol a juhok legeltetése közben oly sokat játszott Betyárral, a kócos pulikutyával. Ismét gondtalannak és boldognak érezte magát. A puha fűben feküdtek, és az ég kék vizében úszó fellegetek bámulták.

– Nézd, nagyapa, egy ló! Ott meg egy hajó! – hallotta vidám gyermekkori önmagát.

– De még milyen, egy hatalmas csatahajó, nézd csak az ágyúit ott az elején! – bökött ujjával az öreg a hajó formájú felhő felé.

– Tényleg, és mindjárt nekiütközik annak a nagy jéghegynek, mint a Titanic!

Aztán meg hatalmas, széttárt szárnyain rezzentelenül, miként egy repülőgép, suhanva egy nagy madár körözött felettük vijjogva. Nem csapkodott, nem kalimpált, csak, mint egy mozdulatlan kőszobor hasította az eget, hatalmas köröket írva le a rét felett. A vijjogástól és a fölébük emelkedő sötét árnytól megriadva, az élükön haladó, nyakában jókora kolompot cipelő kos után futva, a juhok ilyenkor gyakorta eszeveszett menekülésbe fogtak. Persze a főkolompos birka eszével kigondolva, mintha a világ vége jött volna el, csak úgy az orra után rohant bele a tájba, mint aki már soha meg sem állna. Micsoda segítség volt ilyenkor a bozontos szőrzete alól fekete bogárszemeivel gazdája utasításait figyelő jó öreg pulikutya. Nem is kellett neki kétszer mondani, mindjárt értette a parancsot, és már loholt is, hogy rendet tegyen. Hányszor, de hányszor bírta jobb belátásra a kost és az utána bután, bégetve özőnlő nyáját, visszaterelve őket akár az erdő fái közül is. Milyen szép idők is voltak azok, emlékezett rájuk boldogságot érezve.

De közben már fakulni kezdett a vidéki táj idillje, és máris a város tűnt szemei elé. Az utcák, a házak, a sarki kocsmák, ahol olykor-olykor kollégáival borozgatott. Az anyja és a kórházi szoba, ahol őt utoljára látta. A tudatot, hogy közben már meg is halt, furcsa módon írta felül a képekben megmaradt emlékezet. Magát is látta, amint a kórházi látogatás után az utcába kanyarodott, ahol a hőn áhított Zsuzsiék háza is állt. Addig-addig téblábolt ott bátortalanul, míg a kapualjban egyszer csak Zsuzsi jelent meg. Szép volt és büszke, mint mindig. Rámosolygott, és a kezében szorongatott gyönyörű, vörös rózsákból álló csokrot felé nyújtotta, de a lány, mint általában, rá sem hederített. Oldalra csapta fejét és úgy, mint aki kikéri magának, hogy egyáltalán egy földi halandó rámosolyogjon, csábítóan ringó lépteivel elviharzott mellette.

András állt ott egy darabig bután, megszégyenülten, aztán körbepillantva, nem látta-e valaki a kínos jelenetet, gyorsan távozott. A vágy és a viszonzatlan szerelem szinte elviselhetetlenségig erősödött benne, mire a szomszéd utcában lévő lakásukhoz ért. Az üresen álló lakás látványától késszúrásként nyilallt belé a felismerés, hogy édesanyja meghalt és nincs többé, nincs senkije és nem kell senkinek. Az ágyra vetette magát, és behunyt szemekkel zokogni kezdett.

Úgy érezte, az élet értelmetlen, a szomorúság, mit Zsuzsi lenéző, dacos arcának szemei elé villanó képe szívében és lelkében szétárasztott, fájdalommal töltötte el egész testét. Sajgott, fájt minden porcikája, elhagyta minden ereje, fázott és hátán a hideg futkosott, úgy érezte, mintha nem is az ágyán, hanem a saját sírjában feküdne, ahol minden nyirkos, hideg és sötét. Megijedt, ki akarta nyitni szemeit, de nem tudta. Zsibbadt testének minden égve fájó porcikáját érezte, de mozdulni mégsem tudott. A hidegtől remegve, minden erejét összeszedve mozdulni próbált, de nem ment. Pánikba esve próbálkozott még egy darabig, aztán mivel kezei és lábai nem engedelmeskedtek, csak feküdt feladva mindent, és hallgatva, amint egyre lassabban és

lassabban dobban a szíve. Saját testébe zárva, mint egy koporsóban, a tábori lelkész szavai jutottak eszébe, mikor azt mondta, mind halálra vagyunk ítélve. Meg kell hát halnia, az lesz a sorsa, mint megannyi bajtársának, távol a hazájától, idegen földön lesz a sírja, és senki sem fog emlékezni rája. De minek is menne haza, hiszen ott sem várja senki, talán imádkoznom kellene, nyilallt belé a sötétségen keresztül villámként a gondolat. Talán akkor jó helyre kerülök a túloldalon, és ott még anyámmal és Pistával is találkozhatok. Talán már várnak is ott engem, és ha e világon nem is, odaát boldog lehetek.

– Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod... – mormolta magában az Úr Jézustól tanult imát félelemtől vacogó, remegő lélekkel, miközben anyja és István képei villództak szemei előtt.

Aztán egyszer csak hirtelen egy fénykép ugrott elő agyának valamelyik raktárfiókjából, amelyen barátja egy gyönyörű, göndör fürtökben lógó hajú lány mellett állt mosolyogva. Az elsőt újabb és újabb képek követték, végül egy olyan is, amin csak az álomszép lány és egy család szerepelt, a széle pedig le lett vágva.

– Pista, Pista, te csalafinta – jutott eszébe az eset, mikor Eszterről először beszélt neki és egy képet is mutatott neki, amiről levágta magát, nehogy kiderüljön, hogy ő a testvére.

– Eszter, Esztike – ismételte magában a majd elfeledett kedves nevet.

Nem, én még nem halhatok meg! Még élnem kell, hiszen otthon talán vár a kis Eszti és ott van Éva és Pista kislánya is. Mihez kezdenek ők az apa, a férj nélkül ebben a kegyetlen és vad világban? Haza kell jutnom! Élnem kell! Élnem és segítenem, Pista emlékéért és a kis Esztikéért, nem hagyhatom őket cserben!

A tudat, hogy valakinek vagy inkább valakiknek szükségük van rá, mint valami erőt adó szérum áramlott végig testében, szívének füleiben lüktető hangja gyorsulni kezdett.

– Mi atyánk odafönt a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, csak adj nekem erőt és még egy kis időt, ne rendelj még magadhoz, mert segítenem kell, mert szükség van még itt rám! Add, hogy haza tudjak menni és én, mint eddig is mindig, szolgálni foglak! Segíts nekem, segíts, adj nekem erőt! Segíts! Segíts! – ismételte, és mintha a már elcsitult fájdalmait máris ismét élénkebben érezte volna. Egész testét rázni kezdte a hideg, lábai sajogtak és füleiben saját hangja visszhangzott.

– Segíts! – mondta rekedt hangon, majd egy mindent elsöprő erejű köhögési roham rázta meg.

Mikor az inger végre csillapodott kissé, kinyitotta szemeit és felült, ruhájáról több centi vastag hóréteg potyogott le. Sötétség vette körül, mindössze a havas táj világított valamelyest, nem tudta, mióta feküldhetett ott, de rettenetesen fázott és szomjas volt. Mivel kulacsában csak egy jégtömb lapult, friss havat kotort össze kezeivel, és azt tette kiszáradt szájába. Az elolvadt hóból keletkezett hideg víz hűsítő patakként csörgedezett le láztól izzó torkán. Felhevült testét a hideg rázta, és minduntalan köhögési rohamok fojtogatták, de erőt vett magán és feltápászkodott. Körbekémlelt a sötétben, ám nem sokat látott, és bár a többiek nyomait már belepte a hó, az út szélein kirajzolódó bokrokat és az árkot követve megindult utánuk.

Úgy egy órányit botorkálhatott a sötétben, de lehet, többet, mikor aztán egy dombos rész tetejéről az egyre ritkuló hóesésen keresztül némi világosságot pillantott meg az éjszakában. Tudta jól, az nem lehet más, mint házak ablakából kiszűrődő fény.

– Köszönöm! – mondta az ég felé nézve, miközben nagyokat sóhajtott, hogy állandó köhögési ingerét csillapítsa.

Odafönn a hold körvonalai halványan átrajzolódtak az egyre vékonyodó és néhol már fel is szakadozott hófelhőkön. A sárga gömb átkandikált egy-egy résen, és olyankor fénysugarai egy pillanatra beragyogták a fagyos, fehérbe öltözött rónaságot. Aztán újból vastagabb fellegek úsztak elé és eltakarva azt, ismét sötétbe borult a táj. A házak fényei még messze voltak, és a dombos részt háta mögött hagyva, az út mélyebb horhos- szakaszáról nem is látszottak, de ő tudta, ott vannak valahol előtte. Mindent egy lapra téve fel, végsőkéig kimerült, láztól izzó testét

sanyargatva tette remegő lábait lépésről-lépésre előrébb. Néha, ha az úton fekete foltként heverő holttestbe botlott, rövid időre megpihenve mellette megrázta, meglökdöste azt, hátha felébred, de a jéggé dermedt arcok és a kővé fagyott testek nem mozdultak.

– Tovább, tovább, mindjárt ott vagyok! – biztatta magát, miközben minden méter megtételével megküzdött.

Egy domb mögül kiérve, egy kanyarulat után végre elé tárult a már nem is olyan távoli, néhány épületből álló tanyaközpontocska hívogató képe. Az ablakokból jó meleg fény áradt ki, legalábbis az ő teljesen átfagyott teste és lelke már csakis arra tudott gondolni. Lassan beért a házak közé, és a szél az ismét hullni kezdő hópelyhekkkel együtt égő fa füstjét kavarta az arcába. A szag hatására szinte hallotta a tűz pattogását, és máris érezte a belőle felé áradó meleget.

Egyenesen az egyik világító ablakú ház felé vette az irányt. Nem törődött ő már semmivel, lehetnek volna odabent akár partizánok is vagy szovjet katonák, az sem érdekelte, csak a fagy szorongató karmaiból megszabaduljon végre, e gondolat vezérelte. Az ajtóhoz lépett és be akart nyitni, de az belülről be volt reteszelve. Néhány másodpercig hallgatózott. Beszélgetés hangjait hallotta. A szavakat nem értette ugyan, de a hanglejtésekből ítélve annyit meg tudott állapítani, hogy többen is lehetnek odabent.

Rövid habozás után úgy döntött, bárkik is azok, bemegy, hiszen odakint nem bírja tovább. Felemelte hát fáradt karját, és fájós ujjait ökölbe szorítva dörömbölt az erős deszkaajtón. Odabent elhallgattak a beszélgetés hangjai, de nem mozdult semmi. Várt egy kicsit, aztán mivel semmi sem történt újból zörgetett. Az ajtó mögül válaszképpen fémes csattanás hallatszott. A hang hallatán eszébe villant a kép, mikor ott a sínek mellett abban a házban az öreg az ajtón keresztül agyonlőtte a partizánt. Gyorsan félreugrott, de lövések nem dördültek, helyette viszont résnyire nyílt az ajtó. Arcán érezve a bentről kifelé áradó meleget a vágy benne, hogy az ajtón belülről kerülhessen, az egekig nőtt. Egy ijedt hang szólalt meg bentől németül. Nem értette, mit mond, ezért csak állt tovább türelmetlenül várva, hogy végre bebocsátást nyerjen a túlélést jelentő fűtött helyiségbe. A kérdő hangsúlyú szó ismét felhangzott, és közben kissé nagyobbra nyílt az ajtó.

– Be szeretnék menni, mert menten megfagyok! – mondta, bár érezte, a bentiek úgysem értik.

A magyar szó hallatán odabent megkönnyebbült és inkább dühös, mint ijedt hangok csattantak fel. Az ajtó teljesen kitárult, és mögüle géppisztolyával kezében egy német katona lépett elő. A nagyra nyílt résen keresztül Andrást szinte megszedítve tódult kifelé a meleg, ő meg mivel úgy vélte, bizonyosan neki nyitották ki, megindult befelé. Ám az ott álló katona kikerekedett szemekkel ráripakodott. Megtorpanva, ijedten emelte rá tekintetét. Az meg elállva útját befelé fordult, és ott az éppen újból a kemence köré telepedő bajtársainak szavára figyelt, majd géppisztolyát fenyegetően felemelve kifelé kezdte lökdösni őt. Nem értette, mit mond a másik, de a küszöbön belül kerülve a jól befűtött helyiség melege már átjárta, és semmiképp sem szeretett volna ismét a kinti fagyos éjszakába kerülni. Megtámasztotta hát lábát, és némileg, amennyire félholt testével tudott, ellenállt. Ezt látva a többi német, hanglejtéseiből ítélve, szitkozódva kiáltozni kezdett, a mellette álló pedig géppisztolyával hasba vágta. Az ütés váratlanul érte, és az amúgy is elcsigázott, fájdalmaktól sajgó teste egyszerűen összezsugorlott. Kezeit védekezően és megadóan a feje fölé emelve térdre esett. Ez az ösztönös mozdulat mentette meg attól, hogy a következő ütés, amit a német fegyverével rá mért, fejbe találja. Pillanatok alatt döntött, és mert mást nem is igen tehetett, a kemence szélén ülő és mellette álldogáló többi német hangos röhögése közepette négykézláb, az ütések elől menekülve, kifelé vette az irányt. Mire az ajtón kiért, hátát még jó néhány ütés érte és végezetül az őt erőlyesen kitessekelő német ráadásképen még bakancsával teljes erőből oldalba is rúgta. Majd, mint aki jól végezte dolgát, visszasietett a házba az ő bántalmazásától jókedvre derült bajtársaihoz.

András az ütlegeléstől és a hatalmas rúgástól kiterülve feküdt a hóban, mikor az ajtó bezárult mögötte és hallotta, amint odabent rátolják a riglit. Percekig csupán feküdt mozdulatlanul, láztól

felhevült arcán olvadoztak a rá hulló hópihék. Érezte, amint beférkőzve minden kis zugába ruháját ismét átjárja a jeges levegő. Tudta jól, rövidesen megfagy, ha ott marad, pihent még egy kicsit erőt gyűjtve, aztán feltápáskodott, és erős köhögés közepette, csak úgy négykézláb mászva, a következő ház felé indult. Még oda sem ért, mikor a ház ajtaján egy német katona lépett ki, és az épület sarkánál oldalra fordulva vizelni kezdett. A sötét és a hóesés miatt őt nem vette észre, dolga végeztével visszament a házba, és becsukta maga mögött az ajtót. Az imént történekből tanulta jobbnak látta, ha tovább mászik. A következő ház ablakánál, amiből fény szűrődött ki megállt, és a falba kapaszkodva nagy erőfeszítések árán felállt. Belesett az ablakon, de az belülről egy pokróccal le volt takarva, így semmit sem láthatott. Hallgatózott egy kis ideig, és mikor megbizonyosodott róla, oda is németek vették be magukat, továbbindult. Azonban néhány lépés után megszédült és a földre esett. Tűrőképessége végső határait súrolva vagy inkább már rég túl is lépve, csak akaraterije és hite mozgatta még mindig rozszant testét.

A hóesés némaságát egyszer csak egy harang halk hangja törte meg, fejét forgatva fülelni kezdett. A távoli nesz hívogató jelként visszhangzott a hóval borított táj felett. Hogy ki és miért harangozott nem tudta, talán az éjszaka kezdetét vagy valami kijárási tilalmat jelezhet – gondolta magában. Azt viszont biztosra vette, hogy ahol harang van, ott templomnak is lennie kell, és ahol templomot építenek, ott már legalább falu létszámú lakosságnak is laknia kell. Mire a harang elcsendesedett, meghatározta irányát és a kereszteződésben az eddigi Tim felé tartó útról letérve, a friss havon keresztül gázolni kezdett előre. Fölállni szédülése miatt nem mert, de valószínűleg nem is igen tudott volna. Így inkább csak négykézláb csúszott-mászott az utat hol vékonyabban, hol meg vastagabban belepő fehér, fagyos paplanban.

A néhány házból álló kis majort már jócskán a háta mögött hagyta, és vagy egy órája vonszolta előrébb és előrébb elcsigázott testét, mikor mintha valami hangokat hallott volna. Megállt és fülelt. A láztól forró arca és teste verejtékben úszott, füleiben dobolva lüktetett a vér, de más egyebet nem hallott. Némaság vette körül, úgy vélte, csupán képzelődött és már éppen tovább akart indulni, mikor, ha nem is az iménti beszéd hangjaira, de a hó ropogására lett figyelmes ismét. Várt egy kicsit, és a hang egyre csak erősödött, körbepillantott maga körül és a majdnem teljes sötétségben és sűrűn hulló hóban valami búvóhelyet keresett. Lefeküdt a földre, és oldalán az út menti bokrok hóval belepott és földig hajló ágai alá gurult. Alig, hogy a bokrok takarásában meglapult, maga előtt az úton, a fehérén ragyogó tájban fekete foltokként mozgó alakok jelentek meg. Először mindössze néhányan, aztán egyre többen rajzolódtak ki a hóesés és az éjszaka sötétjének mindent egybeolvasztó függönyéből. Néhány perc múlva máris mellette az úton masíroztak a civil ruhás fegyveresek, halina csizmáik talpa alatt ropogott a fagyos hó. Moccanni sem mert, lélegzetét visszatartva, kezeit a szája elé téve küzdött a köhögési ingere elfojtásán. A harminc-negyven géppisztolyosból álló partizáncsapat gyorsan és némán vonult el mellette. Tudta jól, az ő megjelenésük semmi jót nem tartogathat a visszavonulók számára. Lehet az magyar, német vagy román, ép vagy sebesült, nem nagyon szokta érdekelni őket, az irgalom és a megbocsátás nem éppen a kenyerük. Foglyokat ejteni számukra pusztán teher, inkább az egyszerűbb megoldást részesítik előnyben, ami nem más, mint az azonnali agyonlövés elve. Mert a legjobb ellenség a halott ellenség, őróla már bármit el lehet mondani, azt bármivel lehet vádolni, és biztosan nem fog többé sem védekezni, sem visszalőni.

Várt még egy kicsit, és mivel most már mögötte is partizánok jártak, rövidke tétovázás után sejtve, hogy még ott is lehetnek fegyveresek, de más választása nem lévén, a menedéket és túlélést jelentő falu felé vette az irányt. Mire odaért, megpihent néhányszor, de további partizánokkal már nem találkozott. A szélső házak egyikének udvaráról egy kutya futott ki a fogait vicsorgatva, a furcsa, földön kúszó-mászó lényt jól megugatva. András alig bírva vonszolni magát próbálta csitítani, de az annál jobban csaholt, minél többször hozzászólt. Mikor aztán ügyet sem vetve rá tovább mászott, egyszerre elhallgatott, és miután jó alaposan körülszaglásztta, mint aki jól végezte dolgát, a kutyák által kijárt csapáson visszatért az udvarba, ahonnan jött.

Végre ismét csend lett. A házak ablakai többnyire sötéten meredeztek a hóesésre, csak némelyikből szűrődött némi fény a kihalt utcákra. Valahol távolabb megkondult egy harang és nyolcat ütött. Ahogy beljebb és beljebb ért, egyre ismerősebbé vált számára a környék, főleg mikor a falu közepe táján álló nagy kutat és a mellette terpeszkedő jókora, fából készült itatóvályút megpillantotta. Megállt pihenni és éppen azon gondolkodott, vajon honnan lehet annyira ismerős, amit lát, mikor ismét léptek hangjára lett figyelmes. Csizmák talpa alatt ropogó hó zaja törte meg a csendet, mivel a tér közepén járva nem látott jobb búvóhelyet, gyorsan az itató alá gördült és onnan leselkedett.

Egy alak lassú, bizonytalan léptekkel, a mély havon keresztülgázolva éppen felé tartott. Néhány pillanatig átkozta magát, amiért pont a kút felé mászott, ami a falu közepén igen-igen látogatott hely szokott lenni. Aztán mivel kisebb gondja is nagyobbnak bizonyult saját maga hibáztatásánál, láztól verejtékesen dideregve, inkább a köhögési ingere visszatartására összpontosított. Láta, amint a csizmák közelednek, és egy nagyobb lépéssel valami magasabb hóbuckán keresztül odatoppantak az itató mellé. Aztán néhány újabb lépés után megtorpantak éppen ott, ahol az ő hóban négykézláb gázoló nyomai véget értek. Tudta jól, lebukott, és érezte, menekülésre semmi esély, hiszen a fáradtságtól és a testét mardosó láztól mozdulni is alig bírt. Behunyta szemeit várva, hogy sorsa beteljesedjék.

De talán mégsem véletlenül tévedt ő a kút felé. Sokan azt mondanák rá, hogy egyszerűen szerencséje volt, és hogy a véletlen műve, de neki az öreg őrmesterük szavai jutottak eszébe, mikor szemeit kinyitva az itató alá félve bekukucskáló arcot megpillantotta. Nem partizán volt az ugyanis, hisz kezeiben fegyver helyett is csak két favödröt tartott az apóka. Akit annak idején éppen ebben az itatóban fűrésztöttek meg bajtársai, és akinek asszonyától a vodkát szerezte Istvánnak, és akinek a kimentett csecsemőt átadta ott, a lángokban álló ház mellett. A képek pillanatok alatt újra leperegtek előtte, felidézve benne az eseményeket. Emlékezett rá, pont olyan piaszagot árasztott az apóka akkor is, ott a vízben, a tetvei között lubickolva. Az öreg őrmesterüknek talán igaza lehetett, mikor azt mondotta, véletlenek nincsenek, és talán tényleg valami isteni gondviselés vezette őt éppen oda, ahol a szeszszagú apókával találkozhat.

András rögvést megérezte, ez az apóka az utolsó lehetősége, amit a sors felkínált számára, hogy ezt a fagyos poklot túlélje, és Esztikéjéhez hazakerülhessen. Lehúzta hát arcáról a rácsavart rongyokat, és kibújt az itató alól. Az öregapó kezeiből még a vödrök is kiestek és kikerekedett szemekkel, a csodálkozástól leesett állal bámult rá mikor borostás, elnyűtt arcára ráismert. András csak nézett rá lázban izzó szemeivel, a másik gondolatait fürkészsze, és közben azon tűnődve, hogy az jó hazafiként viselkedve, akár a partizánoknak is feladhatja őt.

Ám az apóka nem úgy tett, egészen elérékenyült, úgy megsajnálta, amint szánalmasan köhécselve, szakadtan, fagyottan, láztól leizzadtan, élet és halál mezsgyéjén tántorogva hevert ott a hóban. A vödröket hagyva a csodába lehajolt, és amennyire öreg csontjaiból tellett, segített neki feltápáskodni a földről. Aztán körbepillantva, nem figyeli-e valaki őket, András egyik karját áttéve nyakán, vállával megtámasztva, hogy össze ne rogyjon, vezetni kezdte visszafelé a nyomon, amin ő is jött. Bár a tavasszal megismert daliás katona már a múlté lett, hiszen András jócskán lefogyott azóta, a vén, sovány kis apókának még úgy is komoly kihívást jelentett támogatása. De az öreg kitartott és cipelte nehéz terhét, aki ugyan lépetgetett, de egyébként mindössze lógott a vállán, mint egy nehéz zsák. Lassan és bizonytalanul cammogtak a hófúvások buckáin való átkecmérgés közepette, néhol majdnem hasra esve. András megismerte a házakat, amik mellett elhaladtak, aztán mikor az összedőlt falú és kiégett épületet megpillantotta, tudta, már nem lehetnek messzire. Annak bizonyára úgy kellett lennie, hiszen út közben egyetlen lélekkel sem találkoztak.

Mikor megérkeztek, az apó belökte az ajtót, majd a szűk nyíláson úgy összekapaszkodva nagy nehezen bepréslték magukat. A benti száraz, és számára forrónak tűnő levegőtől András ismét erősen köhögni kezdett. Az öreg mámi az idegen hang hallatán ijedten és csodálkozva sietett ki a szobából. Meglepetten állt meg velük szemben, és jó darabig csak nézte a borostás

arcú, szedett-vetett rongyokkal betekergetett, lesoványodott és agyonfagyott, magyar egyenruhát viselő alakot. Aztán tekintetét az öregapóra szegezve saját nyelvükön, amit András nem érthetett, szigorúnak tűnő hangon mondott is neki valamit. Az öreg válaszképpen magyarázkodva Andrásra nézett, és szabad kezével az arcát kezdte mutogatni. A mámi egészen közel lépett, és az idők során elhomályosult szemeivel úgy kezdte mustrálgatni a láztól és szenvedésektől eltorzult arcát, mint réges-régen a vevők a friss árut a rabszolgapiacon. Nézte-nézte, aztán megennyhülve ábrázatának zord és szigorú vonásai, segítve az öregnek, a tűzhely mellé tett székre ültették. A mámi fát rakott a tűzre, és a tűzhely tetején lévő nagyobbacska lábában hamarosan forrni kezdett a víz. Az apó közben kívülről becsukta a nyitva maradt ajtót, majd a hátrahagyott vödrökért és friss vízért sietett. András meg csak ült a jó melegtől szinte kábulatba esve, folyton le-lecsukódó szemeit alig bírva nyitva tartani.

Így telt el vagy negyedóra, félálomszerű állapotban ringva, a néha-néha rátörő köhögési rohamoktól fel-felriadva. Testét a hideg rázta, de arca kipirult, és lassacskán izzadni kezdett. Ruhájára és bakancsaira fagyott hó fokozatosan felengedett, és méretes tócsát alkotva a padlóra csepegett. Az apó visszatérve segített a máminak, és valahonnan a ház egyik zugából cipekedve egy jókora fateknőt húztak elő. A tűzhelyen lévő fazékban zubogó vízből meregettek bele, majd az apó által hozott vödrökből megfelelő hőfokúra hígították. András a széken bóbiskolva nemigen figyelt oda, miben mesterkedik a két öreg, örült, hogy egyáltalán él és fűtött helyiségben lehet. Csak akkor vált világossá számára a dolog, mikor azok nekiálltak levetkőztetni. Arra gondolva, mi lesz, ha partizánok ütnek rajta, először ellenkezett kicsit, hiszen mihez kezdene akkor bakancs és ruha nélkül. Aztán engedve a két öreg unszolásának és belátva, hogy úgysem tudna ellenállni semmiféle őt ért támadásnak, hiszen még arra is képtelen lenne, hogy elfusson, hagyta, hogy lehúzzák bakancsait és lesegítsék ruháit. Mikor kapcarongyai és zoknijai is lekerültek és feketére színeződött, elfagyott ujjai előkerültek, az öregek sóhajtozva néztek egymásra. Aztán, mivel egyebet nemigen tehettek, a gatyára vetkőzött Andrást a teknőben hívogatóan gőzölgő vízhez támogatták, és segítettek neki beleülni.

A jó meleg víz marta, égette fagytól cserzett bőrét, de láztól fázós, hidegrázós testének nagyon jólesett. Csak ült ott kiszolgáltatottnak érezve magát, szégyenlősen, és miközben szemeiből megeredtek könnyei, tűrte és élvezte, hogy a mámi egy a vizébe mártogatott ronggyal lecsutakolja egész felsőtestét. Vállához érve óvatosan leáztatta a gránát repesze által ütött sebről és környékéről a rászáradt vért. A vágás nyoma szépen összeforrt, kicsit néha sajgott még, de a köhögés, a láz és a lábaiban érzett kínjai miatt már egészen meg is feledkezett róla.

Az apóka ezalatt új vizet öntött a tűzhelyen lévő lábba, és fát hordott be kintől. Mikor végeztek a fürdetéssel, hogy ne vacogjon annyira és azzal meg is törölközzön, egy nagy, lepedőszerű rongyot tekertek András teste köré. Közben a szoba felől kisbaba nyöszörgése, majd egyre türelmetlenebb és hangosabb sírása hallatszott. A mámi sürögni-forogni kezdett, egy üvegbe tejet öntött, majd a forró vízbe mártva meglangyosította, és ahogy kész lett, besietett vele a szobába. A két férfi magára maradt a konyhában.

Az öreg még benézett a mámi után a szobaajtón, aztán a fogashoz lépve egy laposüveget húzott elő az azon lógó kabátja zsebéből, majd András felé fordult, és odanyújtotta neki. Szavak nélkül is azonnal értette, mit akarhat, és nem kellett kétszer ajánlgatnia, azonnal elvette a kis palackot, fogaival kihúzta belőle a dugót és egy jókora kortyot nyelt belőle. Az apó megint a szobaajtóhoz lépett, és mikor megnyugodva látta, neje a kicsivel van elfoglalva, mutatta, hogy igyon még. András újból a szájához emelte a kis flaskát és meghúzta, de olyan jólesett neki, hogy mind az utolsó cseppig kiitta belőle a vodkát. Kicsit röstellte a dolgot, de mit volt tenni, mit nem, hát üresen adta vissza az üveget az öregnek, aki mindjárt vissza is rejtette azt a kabátja zsebébe. András meg gyengeségétől és az italtól máris tántorogva a székre ült, és letolta vizes alsógatyáját. A teknő fölött kicsavarva száradni a tűzhely mellé akasztotta, majd gyorsan felhúzta téli alsóját és atlétáját. A melegtől a ruhájában bujkáló tetvek is felélénkülhettek, mert máris igen-igen mardosni kezdték oldalát. De nem csak a tetvek, hanem a láz és az éhség is

gyötörték ám rendesen, meg aztán a köhögés sem hagyott túl sok nyugtot neki. Egy-egy kiadós roham után úgy érezte, meneten beszakad a háta, bordáit mintha mázsás súly nyomta volna.

A mámi a baba ellátásával végezve lassan, megfáradtan, nagyokat sóhajtvá kicsoszogott hozzájuk a konyhába. Előblítette a tejesüveget, és a tűzhelyről az imént melegedni odarakott fazekat vette le. Az asztalra tette, majd a mellette delíriumban üldögélő András elé egy fatányért és kanalat is rakott. A szekrényből kenyeret vett elő, és szelt belőle egy vastag karéjt, a merőkanállal szedett tányérjába levest, aztán mutatta, hogy egyen. Nosza, neki is fogott az egyből, nem kellett neki kétszer mondani. Hogy remegő kezével ne lötykölje ki az ételt, egészen közel a tányér fölé hajolt, és úgy kanalazta befelé a benne gőzölgő zavaros folyadékot, mintha annál finomabbat még sohasem evett volna. A vodka is égette gyomrát, meg hát napok óta nem is evett, így az étvágytalanság ezúttal nem okozhatott gondot neki abban, hogy tányérja pillanatok alatt kiürüljön. A mámi nem is szólt semmit, csak újra szedett neki, aztán az asztal másik oldalán lévő székre ülve gyönyörködött benne, hogy falja a gőzölgő ételt.

Az öreg közben az ajtó mellett egy nagy faládára ült, és keresztbe tett lábbakkal pipára gyújtott. A mámit ez persze rögtön kizökkentette nyugalmaiból. Az öreget szapulva gyorsan becsukta a szobaajtót, majd résnyire nyitotta a kijáratit. A beáramló hideg, fagyos levegő végigfutva és lassan szétterülve a padlón a kályha mellett üldögélő Andást is elérte. Lázban izzó testét kirázta a hideg és olyannyira dideregni kezdett, hogy vacogtak fogai és szinte alig bírt enni. Láta ezt az apóka is, ezért inkább eloltotta pipájában a parazsat és becsukta az ajtót.

Evés közben Andrásnak végig az járt az eszében, hogy jó lenne az öregtől dohányt kérni, mert jól esne egy cigaretta, de mire jóllakott, elment a kedve tőle. Éhezéstől összeszűkülő gyomra pattanásig megtelt, hátán a hideg futkosott, de szemhéjait az álom húzta lefelé. Nagyokat ásítva hosszúakat pislogott, és ha a rettenetes köhögési rohamok nem verték volna ki állandóan szemeiből az álmot, menten elaludt volna ott a széken, ültő helyzetében. A mámi közben már előre gondolkozva valami szárított füveket forró vízbe dobálva teát készített neki. Mikor úgy vélte, már eleget áztak, egy rongydarabon átszűrte, és egy jókora fakorsóban a köhögéstől fuldokló András elé rakta. Az meg, bár úgy érezte, nem fér már belé semmi, a rossz szagú, de egészen elfogadható ízű, forró főzetet mégiscsak elkortyolgatta. És mint utólag megkönnyebbülve érezte, bizony jól is tette, hiszen köhögési ingere egészen elviselhetőre csillapodott.

Ezalatt az apóka egy szalmazsákot cipelt elő a szoba felől, és a tűzhely mellé a földre dobta. A mámi is ott csoszogott mögötte és egy ócska, több helyen foltozott pokrócot hozott neki takaró gyanánt. Le is feküdt rögvest, a vastag pokróccal jól betakarózott, majd, mint egy beteg gyermek, reszketve, láztól lüktető és sajgó fejjel onnan figyelte az öregek további ténykedéseit. Az öreg még jól megrakta a tüzet, aztán eloltotta a petróleumlámpát, és a mámi után a szobába ment.

Midőn az ajtót maga mögött behúzva az odabent világító gyertya fényének útját elvágta, a konyhában szinte teljesen sötét lett. Csak a tűzhely rozzant ajtajának résein és tetejének repedésein szűrődtek ki a benne pattogva, ropogva lángoló tűz fényei, amiktől halvány pirosas színben táncolt a kis helyiségben minden. Nézte-nézte az árnyékok játékát és közben azon töprengett, mit is adhatna az öregeknek mindezért cserébe. Eszébe jutott a már hónapok óta zsebében lapuló utolsó zsoldja. Itt hagyja nekik az egészséget, úgyis olyan szegények, tervezgette magában. Vagy mégsem, hiszen mire mennének vele itt a senki földjén, ahol a mieink már csak fejvesztve menekülő átutazóban vannak jelen. És talán még ártanék is nekik vele, mert a visszatérő bolsevikvezetők nyilván nem fogják díjazni azokat, akik valamiért pénzt kaptak az ellenségtől. De akkor meg mit adhatnék nekik, mikor semmim sincsen, csupán az életem, és ha haza is jutok, azt is nekik köszönhetem. Közben még a puszta jelenlétemmel is bajba sodorhatom őket, hiszen ha itt találnak a partizánok, nemigen fogják tudni kimagyarázni magukat ezek az istenfélő jó emberek. Még rágondolni is szörnyű, mit tennének velük, főleg, hogy ott a kicsi is. Pedig a partizánok nem szoktak ám játszadozni, aki összeszűri a levet az

ellenséggel, annak vége, lehet az nő, férfi, öreg vagy gyermek. Isten mentsen, hogy miattam bántsák őket, inkább gyorsan, még hajnalban továbbmegyek. Talán megúszom, és nem találkozok a partizánokkal, és talán el tudom vonszolni magamat a következő faluig.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak eszében és ezeken rágódott magában, miközben a tűz ropogó hangjától és a melegtől szépen lassan alámerült az álmok birodalmába. Teli gyomorral, az italtól kissé spiccesen úgy aludt, mint a bunda, fel sem ébredt reggelig. A hajnali észrevétlen távozásból persze semmi sem lett. Mikor nagy köhögve csipás szemeit kinyitotta, már jócskán felkelt a nap, és inkább délelőttre, mint reggelre járt az idő. A mámi a tűzhely körül serénykedett, egy fazékban már szépen gőzölögve javában főtt valami. András szünni nem akaró köhögésétől fuldokolva ült fel a szalmazsákon. Némán önmagát szapulta, amiért elaludt és terve meghíusult, miközben a felköhögött nagyadag váladéktól nagyot nyelve megszabadult. Fellélegezve sóhajtott, de a mozdulat, fájdalomtól összerándulva félbeszakadt. Lassan, óvatosan fújva ki a levegőt leengedte mellkasát, mert úgy érezte, menten beszakad a háta. Tompa sajgás és szűrő, nyilalló fájdalom volt a válasz bordái alól minden egyes nagyobb lélegzetvételére.

Megvárta, míg a mámi a szobában nyafogó gyermekhez ment, aztán kibújt a pokróc alól és gyorsan felöltözött. Hetek óta a hóban gázolástól, kúszás-mászástól nedves, nyirkos és átfagyott egyenruhában fagyoskodott, így szokatlan, de nagyon jó volt számára a száraz és meleg ruha érintése. Mire az egyenruhát magára öltötte, az öregapó is előkerült. Kintől jött és tűzfát cipelt, amit a tűzhely mellé rakott. Mikor egy pillantásra találkozott tekintetük András bólintott köszönésképpen, az öreg is úgy tett, majd ismét kiment, becsukva maga mögött az ajtót.

Nemsokára a mámi csoszogott ki a szobából kezében a jókedvűen gagyarászó gyermekkel, aki az eltelt idő óta igen-igen nagyot nőtt, és már nem is lehetett csecsemőnek nevezni. Ahogy kis szemei megpillantották Andrást, arcáról egyből eltűnt a gondtalan mosoly, és helyére az ijedt kíváncsiság vonásai kerültek. Leengedte maga mellé kezeit, és az addig játékosan rángatott babzsák helyett őt kezdte mérgetni fürkésző tekintetével. A csöpp kis emberkére nézve eszébe jutott az égő ház, és a belőle kihallatszó keserves csecsemő sírás.

Pillanatok alatt ismét leperegtek szemei előtt az események. Úgy utólag furcsának és meggondolatlanak találta az ötletet, hogy egy lángokban álló épületbe mindössze egy vizes pokrócot felhasználva bemerészkedjen. De akkor máshogy gondolta, valami ősi ösztön diktálta akkor és ott, mit és hogyan tegyen. Vagy talán nem is az ösztöne volt az a hang, ami lelkében megszólalva elnyomta a tüztől való félelmét, és bevitte a füsttel teli házba. Talán inkább valami felsőbb erő sugallatára cselekedhetett így, hiszen a túlélés ősi ösztönei inkább minél távolabb űzték volna az addigra már menthetetlenül lángoló épületnek még a közeléből is. De nem ez történt, nem nézte biztonságos távolságból az enyészet és a pusztulás forrón izzó tombolását, ugyanis egy belső erő cselekvésre sarkallta. Hogy ez saját lelkéből fakadó szeretetnek a túlcsoordulása volt-e, vagy valami angyali ráhatás, nem lehetett tudni, de tulajdonképpen mindegy is, hisz mindkettő egy tőről fakad. Az viszont bizonyos, hogy ha akkor önzőségből, lustaságból nem teszi, amit tett, az öregek nem bántak volna vele ilyen kedvesen és megértően. Sőt, azóta már bizonyára holtan és keményre fagyva fekszen valahol a falu utcáján vagy éppen az itató alatt, ahol az apóka rátalált. Elszörnyedt, mikor ráeszmélt, milyen összefüggések játszanak szerepet az emberek nyomorúságos életében, és kinek-kinek érdemei szerint, hogyan befolyásolja annak alakulását egy földöntúli erő, amit hívhatnak akár véletlennek vagy sorsnak is. Ám András legbelül már érezte, sőt tudta, az ilyen dolgok nem a szerencsén múlnak, mert tetteink által ítéltetünk meg, és a szerint tekint ránk a Jóisten meg az emberek is.

Gondolataiból a mámi zökkentette ki, mikor a kisgyermekkel fáradt karjain visszacsoszogott a szobába. Utánuk lépett, és belesett a szobába. Nézte, amint a vén, öreg generáció hajlott hátú, sokat látott és tapasztalt képviselője babusgatta és játszott a jövőt képviselő aprósággal. Aztán tekintete a falon függő feszületre tévedt, és agya az iménti gondolatait tovább fűzte. Az önzetlen felebaráti szeretetre és Jézusnak a Bibliából nagyapja által annyiszor idézett szavai jutottak

eszébe: Amit szeretnétek, hogy veletek tegyenek, másokkal ti is azt tegyétek, azt cselekedjétek!

Ahogy ott állt, valami nyugodtság áradt szét benne és már nem rágódott rajta, hogyan hálálja meg az öregek jóindulatát, mert érezte, azok csupán emberségből és jóakaratból tették, amit vele tettek. Háta mögött nyílt az ajtó, és ismét az apóka lépett be rajta egy újabb adag fát cipelve kezeiben, és az előzőekre dobta.

András felocsúdva gondolataiból szedelőzködni kezdett. Rátekerte kapcarongyait fájós lábaira, majd beleerőltette őket bakancsaiba. Az öreg, látva, hogy menni készül, a szoba ajtajához lépett és magyarázott valamit saját nyelvükön a máminak. Az meg öreg lábainak leggyorsabb tempójával a konyhába „viharzott”, és a fazékban gőzölgő levesből gyorsan szedett egy fatányérba. Kenyeret szelt hozzá és mutatta, hogy egyen. András leült készséggel, hiszen gyomra az előző esti vacsorát rég megemésztve, már igen-igen korgott. Mindjárt neki is akart fogni, de olyan erős köhögési roham tört rá, hogy majd megfulladt. A mámi aggódó és sajnálkozó kifejezésekkel telt arcát fogta, és fejét ingatta a mélyről jövő köhögés hallatán. Mikor rohama kissé enyhült, megkönnyebbülve kapta kezébe a kanalat, és gyorsan falni kezdte a gőzölgő ételt. A mámi még ámulva nézte egy kicsit, hogy falja a tűzforró levest, aztán gyorsan forró vizet merített a tűzhely tetején állandóan melegen tartott jókora fazékból, és füveket szórva bele teát készített. András jóllakva még a teát is elszürcsölgette, majd fölöltötte kabátját, magára tekergette rongyait, odaállt az öregek elé és bár tudta nem értik, amit mond, mindent megköszönt nekik. Azok is magyaráztak valamit saját nyelvükön bólogatva, aztán útnak eresztették.

Ahogy az ajtón kilépett, a fagyos levegő szinte arcon vágta, orrába beléfagyott önnön párája és szűrni, feszülni kezdett. Kedve lett volna azonnal visszafordulni, be a jó meleg házba, ahol biztonságban lehet a partizánoktól, és ahol két öreg szüleiként bánt vele. Ám most, hogy némi erőt gyűjtött és végre táplálékhoz is jutott, más vágyak is felsejlettek benne. A szerelem és a testi vágyak által táplált érzések, hogy a kis Esztikéjét végre élő valójában is megláthassa, megérinthesse minden eddiginél erősebben lángoltak fel szívében és lelkében. A hazajutás vágya, mint égető kényszer nehezedett rá. Nekilódult hát, és amennyire a bakancsai által szorított fájós lábai engedték, tempósan baktatni kezdett, át a hóval belepett falun. A térhez érve megállt egy pillanatra a kút és az itató előtt, aztán körbepillantva meglátta az utat, amin idefelé jött, és arra vette az irányt. Ahogy a falut háta mögött hagyta, még hátrafordult egyszer megállva. Nézte-nézte a füstölgő kéményű kis házikókat és a közülük kimagasló templom tornyát, és az elmúlt esti harangszó jutott eszébe. Néhány pillanatig elmélázott rajta, vajon tényleg harangozott-e akkor valaki, vagy csak a képzelete játszott vele, majd megfordult, és az éj leple alatt hullt szűz hóban gázolva megindult.

A közelben nem mozdult semmi sem, csend honolt a tájon és némaság, de a távolból, kelet felől ágyúdörgést hozott a csípős, hideg szél. Egy-két kilométerre juthatott a falutól, mikor maga előtt a távolban megpillantotta a majort, ahol az elmúlt este a németekkel pórul járt. Még csak negyedórája, hogy elindult, de máris egyre kimerültebbnek érezte magát. A mély, néhol térd fölött érő hóban gázolástól teste a ruha alatt megizzadt, és mikor megállt pihenni, fázni kezdett. Szemei égtek, feje sajgott, érezte amint a láz ismét előnti testét. A beszuszogott hideg, fagyos levegőtől köhögni kezdett, és velejárójaként visszatért a bordái mögött, a hátában érzett tompa fájdalom is. Tudta jól, ilyen betegen még napokat, sőt heteket kellett volna ágyban töltenie és érezte, ebben az állapotban nem juthat túl messzire. Ám a harcok zajai, miket előző este még nem hallott, közelebb kerültek, így mennie kellett és menekülnie a nyomukban megállíthatatlanul előretörő ellenség elől. Rövidke pihenő után köhécselve, a mély hóban bukdácsolva ismét nekivágott.

Közeledve a magas fákkal körülelt kis tanyaközponthoz, erősen figyelte a házak környékét, de semmi mozgást nem látott. A fák törzsei mögött és az épületek falánál a szél az éjszaka hullott hóból magas buckákat épített. Az alóla kilógó, kis barlangocskákat alkotó, földig hajló ágú bokrok közül néha egy-egy sárga hasú cinege ugrált elő, és megriadtan csing-csingelt,

ahogy elröpülve új búvóhelyet keresett magának. Lassan haladt, reménykedve benne, hogy észrevétlen el tud osonni a major mellett, és nem találkozik senkivel. Aztán mikor már egészen közel ért, furcsa látvány tárult szemei elé. A házak ajtajai tárva nyitva álltak, ablakaik mind kitörve. Na, ezek a németek aztán szépen itt hagyták a névjegyüket, még jó hogy fel nem gyújtották őket – gondolta magában, miközben letért az útról, hogy megnézzze, nincs-e ott valami élelem vagy hasonló.

A friss hóban gázolva valamiben megbotlott és majdnem hasra esett. Mérgelődve túrta szét lábával a havat, hogy láthassa, mit hagytak a kis út közepén a németek. Megdöbbenve látta, hogy egy keményre fagyott holttest hever ott a háztól nem messze. Gyanakvóan méregetve tekintetével a környéket továbbindult, aztán mikor a falakon és az ajtó deszkáin megpillantotta a golyók ütötte nyomokat, már tudta, egészen más a helyzet, mint amire ő gondolt. Szíve hevesebben kezdett verni, és félelem lett rajta úrrá. Körbenézett a havat fürkészsze, nyomokat keresve, de a sajátjain kívül sehol sem látott egyet sem. Már jó ideje nem járhatott ott senki, ugyanis az éjjel hullott hó mindent betakart. Lassú és óvatos léptekkel továbbment, megpróbált minél halkabban lépdelni, de a fagyos hó minduntalan megcsikordult talpai alatt. A szétlőtt ajtó maradványait félrehajtva benézett, de inkább ne tette volna, nyilallt belé a felismerés, mikor a véres húscsafatokká szaggatott német holttesteket megpillantotta. Kézigránátok robbanhattak a kis helyiségben, aminek falait alvadt vér festette feketére. Sarkon fordult, és gyors léptekkel, rémülten sietett vissza az úthoz. Menet közben egy másik ház tornácán is holttesteket látott, ott már meg sem állt, csak gázolt tovább a fás részen keresztül, a magas hófúvásokon át az útkereszteződés felé.

Mire a negyven-ötven méteres szakaszon átvágott, hogy azzal lerövidítse a távot, ismét jócskán megizzadt. Levegő után kapkodva és köhögéstől fuldokolva szapulta magát, miért is nem maradt inkább az úton, mikor végre elérve a kereszteződést megpihent kicsit. Lihegve nézett vissza a pár száz méterre lévő major hóban feketéllő házaira. Hátán futkosott a hideg, miközben azon tűnődött, hogy a partizánok, akik a németekkel végeztek, vajon merre járhatnak éppen. A Tim felé vezető úton, amiről elmúlt éjjel ott kanyarodott le, igen erősen le volt járva és taposva a hó. Teherautógumi és emberi lábnyomok egyaránt sűrűn tarkították a fehér réteget. Elnézett keletre, amerről ágyúzás hallatszott, majd a másik irányba, de nem látott senkit. Tudta jól, egyre csak nyugatra kell tartania, elindult hát láztól izzó testtel, köhécseelve a nyomokat követve, amik szintén arra vezettek. Az út mentén magasodó, néhol több méter magas hófalakból itt is, ott is holttestek lógtak ki. Akadtak olyanok is, amiket valakik, nyilván az útról félretéve, egyszerűen a fehér falakhoz támasztottak. Az ilyen csontig átfagyott tetemek úgy meredeztek ott furcsa, görcsösen álló végtagokkal, mint valami bizzar jelzőpóznák, vagy a mesékben pórul járt királyfik, akiket kővé változtatott a gonosz boszorka.

Már vagy egy órája baktatott cammogva, és lassacskán bakancsain meg kapcáin egyre inkább átszűrődött a jeges hideg, amitől lábujjai még inkább sajogni kezdtek. Éppen egy dombos rész tetejére ért, mikor maga előtt nem sokkal az útnak egy horhos -részén megpillantott egy teherautót. Néhány percig megállva figyelte a fehér hótenger közepén mozdulatlanul veszteglő szürke járművet. Olyan teherautói csak a németeknek voltak, és az elmúlt éjszakai incidens óta kissé tartott a velük való újabb találkozástól. Mivel nem látott körülöttük semmilyen mozgást, mégis úgy döntött, tovább megy. Lassan, köhögését visszafojtva ereszkedett le a lapályos részbe, aminek aljában tavasszal az olvadékból táplálkozó jókora patak csordogálhatott. Ám ez idő tájt még vastag, fagyos hóréteg takarta, amit a napok óta süvítő metsző szél hordott oda és rakott le, feltöltve vele a mederszerű mélyedést, befújva vele a teherautót plató magasságig.

Valóban németeké volt a valamikor az elmúlt napokban ott elakadt jármű, de azok a németek már nem árthattak neki. Borzalmas látványt nyújtottak a platón, a ponyva alatti padokon, pokrócaikba burkolózva, kucorogva ücsörgő, kővé fagyott katonák. Lehunytt szemeikkel úgy festettek, mint akik alszanak, de kékes-fehéres arcbőrük másról árulkodott. A teherautó mellett

a hóba szúrt és egész hosszában belepert gyalogsági ásók jelezték, hogy harcoltak, küzdöttek ők a hó fogsága ellen, de a kegyetlen fagykirály erősebbnek bizonyult náluk. A vezetőfülkében négyen zsúfolódtak össze, akkor még ők érezhették magukat szerencsésebbnek, a sofőr és a ranggal rendelkezők, akik talán tovább is éltek néhány órával. Ám sorsukat ők sem kerülhették el, mert ahogy a tankból kifogyott a benzin és a motor leállt, az addig fűtött kabin is jégveremmé változott. Látszott ez a fülke egészére ráfagyott, vastag jéggrétegből, és a róla lecsüngő negyvenötvencentis jégcsapokból egyértelműen. A sofőrt ülő helyzetben találta, megfagyott holtteste az autó melletti hófűvás tetején hevert. Őt az ott elvonulók közül rángatta ki valaki üléséből, aki elkeseredésében megpróbálta beindítani a teherautót, nyomai ott látszottak beszakadozva a méternél mélyebb hóban. Kétségbeejtő lehetett számára, mint ahogy Andrásnak is, hogy ott egy jármű, ami elcsigázott, kimerült és beteg testét elrepíthetné valahová a fronttól, partizánoktól, ellenségtől távol a vonalak mögé. Oda, ahol vannak kórházak, fűtés és ellátmány, de nem működik, ugyanis kifogyott belőle az üzemanyag, és mert tehetetlen a természet erejével, a tél fagyos karmaival szemben.

Maradt tehát a saját lábain való tovább baktatás. A gödör alján a teherautó mellett egy vékonyka sávban félre lett hányva és le lett taposva a hó. A két métert is meghaladó hófalak közötti szűk sikátor oldalain meglátszott a rajta áthaladó teherautók visszapillantó tükreinek nyoma. Beszuszogott, mire az emelkedőn a következő domb tetejére felért. Hátán a hideg futkosott, arca és szemei égtek a láztól, köhögni nem is igen mert, hiszen minden egyes erősebb légvétel vagy köhögés szűrő, nyilalló fájdalmat hozott odabent a bordái mögött. Lassan, lehorgasztott fővel, reszketve kullogott tovább. Órák hossza telt el így, és ő egyre inkább kimerülve nem látott egyebet, csak hóval befedett, dimbes-dombos rónaságot. A fehér és fagyos sivatag úgy vette körül, mintha minden életet elnyelt volna, mozdulatlaná téve a környéket. Csak a szél süvített metszően, átfújva ruháját, szemöldökére és szőrös arcára fagyasztva a száján kifűjt párát. Már-már ától kezdett tartani, hogy talán eltévedt a sivár pusztaságban, de mivel az útról akarva sem tudott volna letérni, ezt a gondolatot hamar elhessegette magától.

– Tovább, csak tovább! – mondogatta biztatva magát, de lábai egyre nehezebben engedelmeskedtek.

Párszáz méterenként kénytelen lett megállni és pihenni, mert szíve vadul kalimpálva füleiben doboltatta pulzusát, amitől hasogató fejfájás és enyhe szédülés tört rá. Leült az út közepén, és a felhők közül ki-kikandikáló napra emelte tekintetét, aminek állásából ítélve már jócskán délutánra járhatott az idő.

Talán az örület határára sodródva, de furcsa mód, ott a jeges orosz télben, ahol bakancsa talpai alatt csikorogva ropogott a fagyott hó, neki a tavasz és a kikelet jutott eszébe. A fehér takaró alól előbújó zöld füvek és színes virágok, az ereszelekről csöpögve olykor nagyot zuttyanva lezúduló olvadozó hó, és az árkokban patakokká gyűlő hólé. Szinte érezte fagyott orrában a tavasz illatát, mikor virágozni kezdenek a fák, és hallotta füleiben a dermedt némaságot megtörő madárcsivitelést. Borzongás járta át verejtékben úszó testét, gyomra összeszorult, mikor a napok óta körülötte ólálkodó halálra és arra gondolt, hogy talán már nem is gyönyörködhet többé a természet ezen csodáiban. Sem a csodálatos szépségű naplementékben, vagy a nem is annyira kellemes, de ezúttal számára leginkább áhított fülledt nyári éjszakákban és a felfrissülést hozó zivatarokban, meg a velük járó esőillatban. Ezek mind-mind az élet apró örömei, amiket az élet forgatagában szinte észre sem vesz az ember, ám ha élete, léte végveszélybe kerül, a családján és szerettein kívül ezek azok, amihez leginkább ragaszkodik, és sajnál elveszíteni. Mert olyankor jön csak rá, hogy az élet valójában szép, csak talán túl sokat vártunk tőle. Vagy talán éppen az emberek rontották meg újra és újra felszínre törő önző vágyaikkal, és mindent maguknak akaró kapzsi irigységükkel. De sok ember van, akinek mindig minden rossz, aki mindig talál okot az elégedetlenkedésre, a másik megszólására és talán még ő maga is ilyen volt kissé, mikor még odahaza, anyjával élt. Most pedig mit meg nem adna azért, hogy végre újra otthon lehessen, és vége legyen annak a földi pokolnak, miben

hosszú hónapok óta szenved. Ha a döntéshozók, miniszterek és főhadvezérek ott szenvednének velük csak egyetlen napig is, mindjárt meggondolnák magukat. Nem indítanak többé háborúkat, amikben az egyszerű emberek ölik egymást halomra, míg ők otthon a fűtött irodáikban az esetleges veszteségek miatt sajnálkoznak. Mert veszteségek és áldozatok azok bizony akadtak mindkét oldalon szép számmal, hiszen hol vannak már rajtársai, a füstösképű Zsiga, a nagydarab Lajos és legjobb barátja, Pista. Hogyan fog ő otthon elszámolni a hiányával, ha egyáltalán valaha hazajut?

– Haza. Hazamegyek. Istenem, segíts nekem! – ismételte, miközben tántorogva föltápáskodott, és botladozva újból nekivágott.

Vagy negyed órát támolygott még a semmibe vezetőnek tűnő úton, egyre inkább magán kívüli állapotba kerülve, mikor az egyik domb tetejére érve megpillantott maga előtt a távolban egy falut. Megállva bámulta a házakat, amik ugyan messze voltak még, de kéményeikből jól láthatóan és hívogatóan szállt a füst. A gondolat, hogy ott talán ismét megmelegedhet, némi reménnyel töltötte el. Összeszedte hát minden maradék erejét, és a rövidke pihenő után az egyre magasabb láztól szédelegve, bizonytalan léptekkel, tántorogva, akár valami részeg, aki hazafelé tart a kocsmából, elindult feléjük.

Szálnalmas lassúsággal totyogva, egy örökkévalóságnak tűnő idő alatt, de végül mégis elérte a falut. Ám mire a házak között futó utcára tette lábait, önkívületi állapotba kerülve szemei mögött furcsa álomszerű képek sokaságai kezdtek villódzni, érezte, lábai lépnek még, de nem tudta eldönteni, ébren van-e vagy álmodik. Feje majd széthasadt a fájdalomtól, halántékai úgy lüktettek, mintha szíve a fejében dobogott volna. Az egyik ház kéményéből vastagon dőlt a füst és a fagyos, száraz levegőn át, mint valami jelzőkaró tört egyenesen a magasba. Nem törődve sem partizánokkal, sem ellenséggel, arrafelé vette az irányt. A ház falához érve kezeivel megtámaszkodott, és úgy, fogódzkodva ment az ajtóig.

Odaérve zörögni kezdett, ami nyomán mindjárt mozgolódás is támadt odabent. Még hallotta, amint a fa padlón gyors és kemény léptekkel közeledik valaki. Aztán nyílt az ajtó, és ő felemelve bágyadtan lógó fejét, még látta a vele szemben álló magyar egyenruhát viselő tisztet. Örömeben megpróbálta összecsapni bokáit és tiszteletet adni az előljárónak, de a mozdulat túl lelkesnek bizonyult. Elveszítve egyensúlyát a padlóra zuhant és valami hasonló megnyugvást és biztonságot érzett, mint esténként szokott az ember, ha maga mögött az ajtót becsukva, a külvilágot kizárva végre szereteteivel lehet. Már nem is ellenkezve hagyta, hogy szemei előtt teljesen összefolyjon a kép. Még hallotta, ahogy valakik magyarul beszéltek fölötte, aztán a hangok mintha távolodni kezdtek volna, lassan elhalkultak, és mintha víz alá merülne, elvesztette eszméletét.

Nem tudta, meddig lehetett öntudatlan állapotban, de az ezt követő napokról csak töredékes emlékei maradtak. Félálomszerű, láztól ájult állapotában egy országos járműre került, és sok más testtel együtt zötyögött rajta talán napokig is. Mikor néha magához tért idegen, de magyar katonákat látott a szekér körül ballagni. Valaki néha megitta valamivel, és egy darab kenyeret is kapott, de mivel az keményre fagyott, ha akart volna se bírt volna enni belőle. De nem is az éhség jelentette a legnagyobb problémát számára, hanem a szinte elviselhetetlen hideg és a hatalmas láza. Sokszor azt sem tudta, ébren van-e vagy álmodik, az órák és a napok összefolytak, és csak hevert ott a sebesültek és a holttestté vált elhunytak között a fogaton, mintha már maga is kimúlt volna.

Aztán végre több kisebb települést a hátuk mögött hagyva egy városba értek. Nem sokat látott az egészből, hiszen már mozdulni is alig tudott. Egy katonarvos beszélt hozzá fölé hajolva, és valami orvosságot is lenyeletett vele, de ő nem tudott ébren maradni, újra és újra elájult. A láz és a hátában érzett fájdalom egyre inkább felülkerekedett rajta.

Hosszú sötétség után, mikor a külvilág ismét felderengett előtte, egy marhavagonban ébredt. Körülötte, a vasúti kocsi minden négyzetméterét zsúfolásig megtöltve, pokrócokba tekerve

testek heverték. Néhány állomással odébb egészségügyi katonák szálltak fel és sorban ellenőrizve őket, a még életben lévőket valamelyest ellátták, a holtakat pedig lehordták vagy másik vagonba pakolták, nem tudta, pontosan mi történhetett velük. Az biztos, hogy mikor egy-egy deszka merevségűre fagyott testet elvittek, a pokrócát a mellette még életben lévőket valamelyikére terítették. Így szaporodott rajta is állomásról-állomásra a takarók száma. Aztán valamikor besötétedett, de a szerelvény meg nem állt, robogott velük zakatolva tovább. A koromsötétben hosszú ideig csupán a vasúti kocsi imbolygása és a kerekek síneken való kattogása jelezték számára, hogy még életben van. A mozdony sípjának hangjára néha felriadva, lázálmodtól gyötörtetve, önkívületi állapotba kerülve, élet és halál között lebegve végtelennek tűnt számára ez az utazás.

Harmadik fejezet

Újra otthon

Az élet megy tovább

A szenvedésekkel teli út végül mégis véget ért, nem tudta mikor és hogyan került oda, de egy kórházi kórteremben ébredt fel. Kinyitva szemeit el sem hitte, amit lát. Azok után, amiken a fronton keresztülment, annyira valóságértelmennek tűnt a nyugalom, a rend, a tisztaság és a jó meleg, ami körülvette, hogy a meghatódottságtól kicsordultak könnyei. Megemelve frissen mosott, tisztaságillatot árasztó takaróját látta, hogy egy kórházi pizsamaféle van rajta. Furcsa és rettentően jóleső érzés töltötte el, mikor észrevette, a teste a pizsama alatt verejtékben úszik ugyan, de tiszta és az átkozott, élősdű tetvek, amik annyi kínt okoztak neki, nincsenek sehol. Lehunyva szemeit köszönetet mondott a teremtőnek, hogy nem hagyta őt elveszni. Közben észrevette, hogy a pizsama alatt alsógatya helyett valami pelenkafélébe van csomagolva, és ahogy a takaró alól kiszivárgó szagokat érezte, szükség is lehetett rá. Sőhajteni szeretett volna, de a levegő beszívása felúton megakadt, és hátában nyilalló szúró fájdalom közepette erős köhögési roham tört rá.

– Nahát, mégiscsak felébredtél? Akkor mégis a dokinak lett igaza – szólalt meg egy férfihang a szomszéd ágy felől.

Ahogy rohama enyhült, arra fordítva fejét, látta, hogy egy bajuszos, egészen rövidre nyírt hajú, húsz-huszonöt éves körüli férfi fekszik a mellette lévő ágyon. Csak ekkor vette észre, hogy kettőjükön kívül még jó pár tüsihajú beteg van a kórteremben.

– Pedig én mondtam neki, nem lesz ebből már semmi, amióta csak itt van, alszik, és álmában mindenfélét beszél. Aztán meg lássatok csodát, egyszer csak felébred! – folytatta mondókáját a bajuszos, akiről István jutott eszébe, és ettől igen elszomorodott a lelke.

– Hol vagyok? – kérdezte váladékkal telirakódott gégével és torokkal, gyenge, fátyolos hangon.

– Hát a katonakórházban! – vágta rá a bajuszos a kérdésen elcsodálkozva.

– De hol, Oroszországban? – kérdezte félve, hogy igenlő választ kap, és csupán valamelyik kinti, ideiglenes mészárszékre vitték.

– Szó sincs róla, itthon vagyunk, testvér! Hazajöttünk, vagyis inkább hazahoztak – húzta félre szomorú arcot vágva takaróját a bajuszos, megmutatva két lábának térd alatt levágott csonkját.

– Ezekkel ugyanis már nem tudtam volna idáig eljutni – mondta elkomorodva, és megmozgatva kötszerrel vastagon betekert lábszárait.

– Akna? – kérdezte András.

– Dehogysis, elfagyott és üszkösödött – felelte a másik, visszatakarva a furcsa, természetellenes látványt nyújtó csonkokat.

– Ez borzasztó – szaladt ki András száján a megdöbbenését kifejező szó, amit meg is bánt azonnal.

– Nekem mondd? – zárta össze homlokát is megráncoló erősséggel szemeit, néhány pillanatig könnyeivel küszködve, a bajuszos.

– Bocsáss meg! Nem úgy gondoltam, csak tudod, olyan furcsa látvány ez – próbálta engesztelni András.

– Ne is foglalkozz vele, igazad van! – vágta rá a másik, szemeiből kitörölve könnyeit.

Sajnos Andrásnak semmi okos nem jutott eszébe, amivel a kínos helyzeten enyhíthetett volna, így csak hallgatott.

– De azért te sem úszta ám meg a dolgot – mondta a bajuszos kis idő múlva szíjogva, hangjában némi elégtételfélét éreztetve, mintha az segítene lelkének, hogy a másiknak sem sokkal jobb a helyzete, és nem egyedül neki olyan amilyen.

– Én? – kérdezte András csodálkozva.

– Te bizony. Nézd csak meg a lábaidat, hiszen téged is kötözgettek eleget!

András ijedten emelte fel takaróját, de térd alatt is ugyanúgy domborodott a pizsama szára, nem látott semmi hiányt. Megmozgatta őket, és akkor már érzett valami furcsát. Hirtelen eszébe jutottak az addig égve, szorítva, lüktetve fájó lábujjai. Gyorsan félrehúzta a takarót, és szemei elé tárult a szörnyű látvány. Lábfején hatalmas kötés éktelenkedett, és az ujjai helyén nem volt semmi. Rémulten rántotta le magáról a takarót, ami lecsúszva a padlóra pottyant és látta, a másik lába sem különb. Pulzusa meglódult, feje sajogni kezdett, és a zihálva kapkodott levegőtől köhögni kezdett.

– Mondom én, cimbora, neked sem rózsásabb a helyzeted! – mondta a bajuszos, szinte kárörvendő hangon.

A múlni nem akaró, fojtogató köhögési roham hallatán egy vöröskeresztes, fehér köpenyt viselő nővér jött a kórterembe és ment oda hozzá sietős léptekkel.

– Nyugodjon meg! Csak nyugalom! Vegyen nagy levegőket! – parancsolt rá szigorúan, miközben felvette a padlóról a takaróját, és gondosan betakargatta vele.

– Ne izgassa fel magát! Pihennie kell, mert nagyon hosszú ideig volt lázkórában, már az is kisebb fajta csoda, hogy felébredt végre! Megyek, szólok a doktor úrnak! – nyugtatgatta, majd gyors léptekkel sietősen távozott az ajtó felé.

– Láttad ezt, cimbora? Ez a Rozi nővér. Nem semmi kis portéka, mi? De van nála jobb is a, Terike. Az még ettől is formásabb darab, mit meg nem adnék, ha egyszer rám mászna! – ábrándozott kezeivel markolászást imitálva, a csípőjét kecsesen ringatva lépkedő nővér után bámulva a bajuszos.

– Úgy-úgy! – helyeselt egy másik sorstársuk, aki egy távolabbi ágyon feküdt.

– De majd elfeledtem, tehozzád is jár ám egy-két fehérnép és már meg ne haragudj, de azok is igen jófélék! – folytatta nagy beleéléssel a kikerekedett szemekkel, a fájdalomtól mozdulni sem merő Andrásnak való mesélést a bajuszos.

– Az egyik, amelyik talán az édesanyád lehet, nem túl fiatal, de a másik kettő az bizony szemrevaló hölgyike. Főleg a göndör, loknis hajú, az aztán nem semmi! Ha lennének, odaadnám a lábaimat egy éjszakáért vele, de sajnos nincsenek. Nincsenek! Nincsenek! Hogy vigye el az ördög azt az átkozott háborút, meg az egész világot! – fakadt ki hirtelenjében hisztérikusra váltva hangját a bajuszos.

András, ha a köhögéstől tudott volna, se mert volna szólni semmit, mert e pillanatokban a másik arcvonásai úgy eltorzultak és úgy rángatózott, mint egy őrült. Persze ezen nem különösebben lepődött meg, hiszen már a visszavonulás alatt is találkozott bőven a téboly határára sodródott bajtársakkal. Arról nem is beszélve, hogy ott feküdve ő maga is nehezen tudta értelmezni és elfogadni a tényt, hogy lábain nincsenek ujjak. Folyton az a kép jutott eszébe, amit Sztari Oszkolban, abban a kórháznak kinevezett „vágóhídon” látott, mikor a lábat fűrészelő orvos idegesen kizavarta. Saját ujjaira és a véres fűrészszeletra gondolván összevissza kezdtek cikázni.

– Mihez kezdek én ilyen csonka lábakkal? Vajon tudok-e majd egyáltalán járni így? És kik lehettek azok a nők? Az édesanyám, Isten nyugosztalja őt békében, biztos nem lehetett. De

akkor ki? A fekete, loknis hajú csakis a kis Eszti lehetett! – nyilallt villámként agyába a felismerés. De honnan tudja, hogy itt vagyok? És ha meglátta lábaimat, nem rémült-e el örökre, hiszen kinek kell egy ilyen csonka férfi? Pedig bizonyosan ő lehetett, kiről ez az örült beszélt az imént. És ha el is jön még valaha, mit mondjak neki, hol hagytam a testvérbátyját?

Félelem és szorongás ébredt benne, hogy bármelyik pillanatban nyílhat az ajtó, és beléphet rajta Eszter. A szégyenérzet és a kiszolgáltatottság, hogy ott találhatja őt ilyen dicstelen, leharcolt állapotban, erősen mardosni kezdték és meggondolatlan cselekedetekre sarkalták.

Fürkésző tekintetével felmérve környezetét, ijedten és kíváncsian nézett körbe a kórteremben. Mikor látta, a mellette lévő ágyon fekvő bajuszos a takarója alatt oldalára fordulva a hátát mutatja felé és a többiek sem figyelnek rá, megpróbált felkelni az ágyból. Lassan leengedte lábait, amik alacsonyabbra kerülve rögvést lüktetve sajogni kezdtek, de erőt véve magán mégis felült. Hátát mintha mázsás súly nyomta volna, minden egyes lélegzétvételnél tompa fájdalom nehezedett bordáira. Kissé előrébb csúszott az ágy széle felé, és óvatosan leérintette talpait a padlóra. Nem érzett semmi különöset, csak az ujjai helyén valami gyenge lüktetést. Ő maga sem tudta, hová akar menni, talán felöltözni, és megszabadulni a kínos szagot árasztó és borzalmasan szégyenletes látványt nyújtó pelenkától. Vagy pusztán elbújni valahová, hogy ha a lány, akit oly nagy szerelemmel kívánt eddig, netalán visszatérne, meg ne láthassa ilyen nyomorúságos állapotában. Meg kell próbálnom, tudok-e egyáltalán járni, vagy mostantól mindig az ágy foglya leszek? Az nem lehet, akkor inkább elküldöm azt a gyönyörűséget, ne is jöjjön, ne is lásson így! Nem pazarolhatja páratlan szépségét egy ilyen kriplire, akinek több a múltja, mint a jövője.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak a fejében, miközben megfeszítve lábizmain, a kezeivel segítően tolva magát megpróbált lábra állni. Ám ahogy testsúlya sarkairól a talpára, majd a vastag kötéssel takart elülső részekre helyeződött át, szörnyű fájdalom nyilallt nem létező ujjainak helyébe. Majdnem felordított kínjában, mikor félig álló, félig ülő helyzetéből visszahuppant az ágyra. Az égő, lüktető fájdalom azonban nem múlt el, csupán enyhült valamelyest. Ott ült összeszorított fogakkal, gyötrelmekből eltorzult arccal, mikor nyílt a kórterem ajtaja. Ijedten kapta fejét a nyikorgás irányába, pulzusa meglódult, tekintete az érkezőkre tapadt.

A nővér tért vissza két fehérruhás alakkal, akik nyilván orvosok lehettek. Megnyugodva látta, hogy a hátul jövő becsukja maguk mögött az ajtót, és más már nem jön be rajta. Pedig talán jobban járt volna, ha az a másik valaki jött volna, akinek megjelenésétől és a vele kapcsolatos érzéseitől annyira tartott. Mert a fehérköpenyesek bizony nem túl kedvesen reagáltak az ő magánakciójára, ami az ágyból való kikelést célozta meg.

– Maga meg mit művel? Megörült? Azonnal feküdjön vissza! – harsogta egyikük már messziről, még a terem közepénél járva, mikor megpillantotta az egyszerre ijedt és fájdalmas pofát vágó, ágy szélén gubbasztó betegét.

A nagy hangra persze egyből mindenki felkapta a fejét, és a mellette fekvő bajuszossal egyetemben az egész kórterem részegezte tekintetét.

– Mi van, koma, szökünk-szökünk? – kérdezte a bajuszos meglepődve, kissé gúnyosan, fekvő helyzetében átfordulva másik oldalára.

– Hova gondolt maga, jóember? Azonnal feküdjön vissza, mielőtt még felszakadnának a sebei! – ért oda dühösen a két fehérköpenyes, aki a kilógó rangjelzéseikből ítélve százados és hadnagyi rangban lévő katonaorvosok lehettek.

– Jaj, Teremtőm! Már vérzik is! Kérem, katona úr, feküdjön le! – sopánkodott a nővérke, András kötésén meglátva az átszivárgó vér festette vörös foltot.

– Még hogy katona úr! Nem vagyunk mi urak, legfeljebb a nyomorékok között! Hogy verje meg az Isten az egész katonaságot! – fakadt ki dühösen ismét a bajuszos, miközben András visszafeküdt az ágyára.

– Na, tessék, már vérzik is! Kellett ez magának? Hova az ördögbe igyekezett, tán csak nem

randija van? – fogta meg átvérzett kötésű bal lábát az egyik doktor, amikor feltette az ágyra.

– Randija? Nekünk legfeljebb a halállal lehet randink, de ilyen torz alakoktól talán még az is elijed... – kezdte újra a bajuszos.

– Fejezze már be, örüljön, hogy él! – ripakodott rá az orvos beléfojtva a szót, pont mikor ismét szitkozódni kezdett volna.

Az meg durcás, sértődött képet vágva átfordult másik oldalára, és úgy motyogott valamit magában.

– Magának meg tegnap még olyan magas láza volt, hogy ájultan félrebeszél, most meg már annyira sürgős dolga akadt, hogy szétrepeszti a varratokat? – pirított rá Andrásra is a doki, miközben elkezdte letekerni lábáról a kötést.

– Nővérke, hozzon kötszert, púdert és fertőtlenítőt! – mondta egészen közel hajolva hozzá, szemüvegén keresztül a lábát nézegetve.

András maga is megpróbálta meglesni, mit rejtett a kötés, de a másik orvos közben takaróját feljebb húzva, abból kis barikádot emelve eltakarta kíváncsi szemei elől lábait.

– Inkább ne nézze meg, nem túl szép látvány! Majd látja még eleget, ha gyógyul kicsit. – mondta kissé megértőbb hangon, miközben a paraván elkészülte után egy lázmérőt dugott András hóna alá.

Közben a nővér is visszatért, és míg ő fájdalmában sziszegve fogait csikorgatta, az orvos fertőtlenítette, majd újrakötötte a sebét. Mire a kötözéssel végeztek, a lázmérő is újra előkerült.

– Gondoltam – mondta a hadnagy András homlokát tapogatva.

– Magas? – kérdezte a százados.

– Meglehetősen, több mint negyven – felelte a másik.

– És ő még sétálgatni akart! – csóválta fejét nemtetszését kifejezve a százados, András felé fordulva.

– Ember, csoda hogy él, feküdjön nyugodtan, semmi dolga, csak, hogy gyógyuljon! A rokonait már értesítettük róla, hogy ide került, és ha jól tudom, a minap meg is látogatták. Igaz, hadnagy? – fordult felé egy pillanatra.

– Úgy van, itt voltak hárman is – vágta rá a másik, tekintetével András kartonját böngészve.

– Milyen rokonaim? – kérdezte tágra nyílt szemekkel kíváncsian.

– Azt én nem tudom, három hölgy, de hogy kik? Hadnagy? – nézett ismét rá kérdő tekintettel a százados, de a hadnagy csupán a vállait vonogatta, és rövid habozás után a nővérkéhez fordult.

– Nővér? Maga biztosan tudja, maga előtt e falak között nemigen vannak titkok, hiszen mindig mindent tudni szokott – dicsérte zavarában a vöröskeresztes köpenyt viselő, szemrevaló egészségügyi alkalmazottat.

– Máris, doktor úr! – kezdte lapozgatni a kezében lévő jókora iratcsomagot.

– Igen, megvan, ő az, akinek nem lévén hozzátartozói a zsebében fellelt leveleken talált címek lettek kiértékelve. Özvegy Arató Istvánné és Arató Eszter, ezek a nevek szerepelnek itt nekem – olvasta fel a nővér az egyik papírról Andrásra nézve.

– És esetleg azt is tudja, hogy mit mondtak rólam? – kérdezte András félénken, ugyanis a kíváncsiság igen erősen furdalni kezdte oldalát.

– Nem mondtak azok semmit se, úri nőkhöz méltóan viselkedve nem mutattak ki érzelmeket. Az állapota felől érdeklődtek, aztán megnézték önt és távoztak – mesélte el a nővér sorjában a történeteket.

– Köszönöm, kisasszony! – bólogatott András egyre hosszabbakat pislantva, érezve, hogy a láz ismét elárasztja és felforrósítja testét.

– Jól van, úgy látom, máris kimerült és a láza is megint felszökött, pihenjen, és fel ne merjen kelni! Értette? – parancsolt rá a százados.

– Injekció? – kérdezte a hadnagy.

– Nem szükséges, most már szájon át is kaphatja – válaszolta a százados, és már ment is a többi beteget vizitálni, a nővér meg a hadnagy pedig utána.

Magára maradt, de a hadnagy nemsokára visszatért, és lenyeletett vele jó néhány pirulát meg kanalas orvosságot. Mivel a takaró alól ki-kiszivárgó szagok már nagyon zavarták, kénytelen-kelletlen előhozakodott a dologgal.

– Hadnagy úr, ezzel mit csináljak? – kérdezte a pelenka hátulja felé mutogatva.

– Maga semmit, hallotta a századost, föl ne kelljen, mert ha felmérgelem, annak nem lesz jó vége! Majd mindjárt szólok a nővéreknek, és azok tisztába teszik.

– A nővérek? De hát éppen ezért fordultam a hadnagy úrhoz, hogy mint férfi a férfival... tudja, hiszen most nincsenek itt és nem látnák, hogy... – dadogott András zavarában.

– Persze, hogy a nővérek! Miért, mit gondolt, amíg kómában aludt, addig ki csinálta? Bár amilyen kiéhezett, kiürült szervezettel maga idekerült, nem sok mindent produkált, így nem sűrűn kellett cserélniük, az biztos. Ne szégyenlősködjön, láttak már azok olyat eleget, arról biztosíthatom! Aztán meg, ha nagyon zavarja, kérjen ágytálat! Pár nap múlva meg majd megpróbáljuk a felkelést – bátorította arcán fura, torz mosollyal az orvos hadnagy, majd otthagya ő is elment a dolgára.

András meg csak feküdt ott, a láztól és a szégyentől égő arccal, kényelmetlenül érezve magát, amiért fiatal, szemrevaló hölgyeknek ilyen alantas dolgokat kell miatta és vele csinálnia.

– Mi az, cimbora, félsz a nőktől? – fordult felé gunyoros hangon megszólalva a szomszéd ágyon a bajuszos.

– Nem, dehogy! – mentegetőzött András, pedig tulajdonképpen félt és röstellte is magát, legszívesebben elbújt volna a pelenkájával és a benne lévő dolgaival együtt.

– Megtörölgetnek azok szépen mindenhol, még ott is, ha érted, mire gondolok, aztán le is mosnak szivaccsal vagy ronggyal, nagyon ügyes kezeik vannak. Mióta ebbe az átkozott katonaságba berángattak és a frontra kivetek, ez volt az első kellemes élményem, ahogy ezek az ápolónőcskék lecsutakolták megcsonkult, hitvány testemet! Ha nem lennék ilyen lábatlan, adtam is volna én nekik, ahogy azt kell. De hát én már csak ilyen nyomorék vagyok, ezt tette velem ez a hóhérbanda, hogy az ördög vigye el őket! – magyarázta a bajuszos ismét szitkozódásba csapva át.

Nemsokára jöttek a nővérek, és az ágya köré kerekéken guruló függönyöket toltak, hogy a többiek ne láthassák, míg ők Andrással foglalkoznak. Az meg szegényke zavarában csak pirult, szólni sem bírt, csupán bólogatott, ha a nővérek kérdeztek valamit. Mikor pizsamaalsóját óvatosan lehúzták és a pelenka is lekerült, meglepődve látta, hogy a megszokott bozontos szőrzete, mi férfiasságát addig körülvette, nincs sehol. Helyette beesett hasa alatt egy egészen rövidre nyírt, szakállra emlékeztető borostát látott.

– A fertőtlenítéskor levágták a tetvek miatt, mint ahogy szakállát és a haját is – nyugtatta meg Rozi nővér furcsa arckifejezése láttán, amivel csupasz alsó fertályát vizsgálta.

– Pelenka helyett most már gatyá is jó lesz, aztán ha kis- vagy nagydolga lenne, ott a szekrényen, a vezeték végén az a gomb, csengessen, és valamelyikünk rögtön jön! – magyarázta a nővérke, miközben szappanos, vizes ronggyal végigdörzsölte egész testét.

Ő meg csak tűrte és élvezte, ugyanis valóban nagyon jólesett, épp, mint ahogy a bajuszos mesélte. Aztán, mivel magas láza miatt nagyon didergett, gyorsan szárazra törölték, felöltöztették és betakargatták.

– Köszönöm! – hálálkodott a verejtéktől és a lenti szennyről megtisztulva, a körülményeihez képest egészen jól érezve magát.

– Pfü, ez igen! – fogta be orrát a bajuszos szemrehányóan.

– Ne panaszkodjon, a magáé sem volt rózsaillatú! – piritott rá a másik, Zsuzsi nevű nővér, miközben a függönyök állványait a helyükre tolták, és a „csomagot” kivitték.

Még jó darabig hevesebben vert a szíve, az átlagosnál, és csak lassan csendesedett le az idegen női kezek és tekintetek érintései nyomán felpezsdült vére. Talán az orvosságtól, talán a láztól, de nemsokára elnyomta az álom.

Mire néhány óra múlva felébredt, a kórteremben teljesen megváltoztak a fényviszonyok. A

nap átfordult delelőjén, és már nem sütött be az ablakokon. Maga mellett a kis szekrényén egy tálcát látott. Valamelyest felült, hogy megnézhesse, mi az. Örömmel töltötte el, mikor megpillantotta a rajta lévő tányért meg kenyeret, mégis kicsordultak könnyei. Oly étvágygerjesztően nézett ki a tányérnyi étel és a mellé helyezett kenyérszeletekből álló csendélet, hogy folyni kezdett szájában a nyál. Körbepillantott a kórteremben, és tekintete összeakadt a mellette fekvő és őt figyelő bajszoséval.

– Ott az ebéded, cimbora! Úgy húzta a lóbört, hogy a nővékének nem volt szíve felébreszteni, inkább itt hagyta – mondta ebédutáni sziesztáját töltve.

András felült, párnáját a háta mögé gyűrte egészen neki az ágy vas rácsának, majd óvatosan, a kezeivel tolva magát hátracsúszott és nekitámaszkodott. Elvette a kisszekrényről a tálcát, és tempósan kanalizni kezdte befelé a hússal gazdagon megrakott levest. Mellé mohón nyelte a puha fehér kenyeret, ami odakint a fronton hónapok óta pusztán álom lehetett számukra, és még úgy dél óta kissé megszikkadva sem hasonlított az ott kapott barnás-feketés komiszkenyérhez. Több szeletet is kapott belőle, így először magában ette, hogy a magyar rónákon termett búza finom lisztjének minden ízét magáévá tehesse. Aztán aprított a levesébe, ahogy még annak idején nagyapjától látta, és rövidesen mindet befalta.

Az utóbbi idők éhezéseitől összeszűkülte gyomra talán kissé túlzottan is megfeszült. Jóllakottan tette vissza a tálcát, és nyúlt végig újból az ágyon. Hallgatta, amint az elfogyasztott étel lassan elindul gyomrából és nagyokat morogva, korogva halad a belekben végig az üres és evéstől szinte teljesen elszokott tápcsatornáján. Nem telt bele egy félóra, és már nyomta is szakadatlan a nővérhívó csengő gombját, közben pedig szorította az ágy szélét, és amit még fontosnak érzett. Csak néhány percbe tellett, mire a nővér megjelent, de neki óráknak tűnt. Feszült szorongását végül a nővér által hozott ágytálba eresztve, nagyot sóhajtván könnyebbült meg.

Az elkövetkezendő napokban még jó néhányszor megismétlődött az incidens, de a doki által adott injekciók és egyre erősödő szervezete végül úrrá lett emésztési nehézségein. Napról-napra egyre jobban érezte magát, a láz által okozott levertség eltűnt lassan, mint ahogy a köhögési rohamai és a hátában érzett szúró fájdalom is a múlté lett egy idő után.

Aztán egyik nap látogatói érkeztek. Az egyik nővérke jött a hírrel, hogy két férfi várakozik odalent, aki vele szeretne beszélni. El sem tudta képzelni, kik lehetnek, de üzent a nővérrel, hogy természetesen jöjjenek csak be. Talán a régi munkatársai közül valakik, vagy valami hivatali emberek, latolgatta magában a lehetőségek szűk listáját, ám mikor megpillantotta az ajtón belépőket, elállt a lélegzete, ugyanis rájuk egyáltalán nem számított.

– Szervusz, Bandi! – köszönt Vad Józsi.

– Jó napot, tizedes! – üdvözölte az öreg, akinek őrmesteri rangjelzése helyett immáron zászlósi rendfokozat díszelgett hajtókéjén.

András a csodálkozástól szóhoz sem tudva jutni csak ült az ágyán mosolygós arccal, miközben szemeiből potyogni kezdtek könnyei. Agyában másodpercek alatt pergett újra a borzalmas szenvedésekkel teli film, mit vele szemben álló bajtársaival élt át nem is olyan rég.

– Szervusztok! – bökte ki végül kis idő múlva, a könnyeivel küszködve.

– Azt hittük, meghaltál, mikor se szó, se beszéd csak úgy eltűntél – szólalt meg Vad Józsi a kissé hosszúra nyúlt csend után.

– Mihelyt megtudtuk, hogy élsz és ide hoztak, az őrmester, akarom mondani zászlós úr azonnal eldöntötte, hogy eljövünk meglátogatni. Jól vagy? – magyarázta, majd érdeklődött egykori szakasztársa.

– Most már egyre jobban kezdek kikupálódni, de az ujjaim sajnos odalettek – felelte András a takaróját feljebb húzva, hogy bekötözött lábfejei kilóghassanak alóla.

– Ez borzasztó! – vágta rá Vad Józsi hüledezve.

– Jellemző! Mi mást is mondhatna valaki egy nyomoréknak? Borzasztó, borzasztó! Az egyenruha, ami rajtatok van, az a borzasztó, az tette velünk ezt! Miatta lettünk ilyen

nyomorékok! – fakadt ki dühösen kiabálva a szomszéd ágyon fekvő bajuszos.

– Sajnálom... bocsánat... elnézést kérek! – fordította felé fejét megilletődötten dadogva Vad Józsi.

– Sajnálhatod, azzal nem megyünk semmire! Nézd meg ezeket itt, nézd meg! Mi a csodát csináljak én így? – rántotta le csonka lábairól takaróját a bajuszos idegesen remegő fejjel.

Vad Józsi szóhoz sem tudva jutni, csak bámulta a kötéseket.

– Jóember, nem tudom, kicsoda maga, de mi nem szóltunk magához, és ha nem látná, szólok, hogy beszélgetni szeretnénk! Hagyjon minket békén, ha kérhetem! – szólalt meg az öreg szigorú hangon.

– Hűha, azt hiszed, hogy azért, mert zászlósi rangjelzésed van, akkor már parancsolgathatsz? Amikor meg lefagytak a lábaim, nem láttam egy tisztet se, ott hagytak minket megdöglölni! – dühöngött egyre hangosabban a bajuszos.

– Én is ott voltam, és a többiek is, és biztosíthatom, nem rajtunk múlt! – emelte fel kissé az öreg is hangját.

A hangoskodás hallatán az egyik nővér és az egyik orvos viharzott be a kórterem ajtaján.

– Mi az, kérem, mi folyik itt? Itt nem lehet lármázni, hogy képzelik ezt? Itt betegek vannak, akiknek nyugalomra van szüksége! – vonta kérdőre őket a doktor.

– Hadnagy úr! – tisztelgett az öreg.

– Ez az ember itt értelmetlenül kötözködik velünk, pedig mi csupán meg szeretnénk volna látogatni sebesült bajtársunkat! – magyarázta az öreg az ágyon fekvő bajuszosra mutatva.

– Még hogy én? Ők sértegetik a magamfajta szerencsétlen nyomorékokat! – vágta rá mentegetőzve a bajuszos.

– Úgy, szóval már megint maga? Fejezze már be, és ne üsse az orrát mások dolgaiba! Az urak nem magához jöttek, mit ártja bele magát az ő ügyeikbe? Forduljon a másik oldalára és maradjon végre nyugton, mert kirakom innen! – pírított rá keményen az orvos.

– Azt elhiszem, még arra is képesek lennének, szívtelen mészárosok! – morogta halkán, szinte csak magának a bajuszos, miközben átfordult a másik oldalára.

– Kérem, ne foglalkozzanak vele! Sajnos kissé labilis a lelkiállapota, beszélgessenek csak nyugodtan, de azért túl sokáig ne zavarják a kórterem nyugalma! – fordult az öreg és Vad Józsi felé a doktor.

– Igenis, hadnagy úr! Rövidek leszünk! – vágta rá az öreg, tisztelegve a távozóban lévő orvosnak.

– Maradt még valaki a szakaszunkból? – érdeklődött izgatottan András, mikor ismét nyugodttá vált a légkör.

– Rajtunk kívül? Négyen – felelte az öreg.

– Pista? – kérdezte reménykedve.

– Arató rajvezető?

– Igen.

– Ő sajnos nem – csóválták szomorú képet vágva fejüket az öreg és Vad Józsi is.

Andrásban másodpercek alatt szertefoszlottak az imént a látogatói megpillantásakor ébredt reményei, hogy talán barátját is viszont láthatja még, és helyükre mérhetetlen szomorúság költözött. Látták ezt arcán volt szakasztársai is, és jó darabig nem is szólt semmit egyikük sem.

– És te, Jóska, hogy vagy? Zászlós úr? Látom, elég jól megúszták a dolgot – törte meg végül András a csendet.

– Köszönjük, jól! És valóban nem panaszkodhatunk, megkaptuk az előléptetéseket és maga is, úgyhogy mostantól tizedesi rangba került. Jövő héten lesz a város főterén fogadásunkra adandó ünnepség. Arra készülve állandóan a díszmenetet verjük, olyan izomlázunk van már tőle, hogy alig bírtunk feljönni a lépcsőn – sorolta az öreg.

– Jó maguknak, én biztos nem leszek ott, mert eddig még felállnom sem lehetett, és nem is tudom, egyáltalán menne-e – reagált András szomorúan a hallottakra.

– Nem sokat veszít, ugyanis olyan emberek fognak ott parádézni, akik közelében sem voltak a frontnak. A századok és ezredek ellátós vonategységeiből szerveztek díszalakulatokat, azokból, akik mélyen az első vonalak mögött tevékenykedtek, és azt sem tudják, miken mentünk mi át ott elől – válaszolta az öreg az igazságtalanságtól lehangoltan, hangjában némi szemrehányást éreztetve.

– De miért? – ámuldozott András elképedve.

– Hogy miért? Mert a temérdek halottat pótolni kell! Hogy nézne ki, ha némely század, ezred vagy akár zászlóalj a megmaradt és épkézláb húsz-harminc bakájával állna ki a díszszemlére? Nagyon kevesen maradtunk életben, ezért azt mondom, még így is, a maga állapotában is hálás lehet a Jóistennek és mi is azok lehetünk, amiért megmenekültünk, és egyáltalán élünk! – magyarázta keresztet vetve az öreg.

– Miféle Istennek? Nem létezik semmiféle Isten! Az csak egy mese, amit a papok találtak ki, hogy pénzt csaljanak ki az olyan együgyűekből, akik hisznek benne! – fakadt ki dühösen a szomszéd ágyon ismét feléjük fordulva a bajuszos.

– És miért nincs? – kérdezett vissza az öreg, meglepően nyugodt hangon.

– Mert nincs és kész! – vágta rá a másik idegesen remegő szájjal.

– Mitől ilyen biztos ebben? – feszítette tovább a húrt az öreg.

– Abból, hogy ha lenne, nem hagyta volna, hogy ez történjen velem, vele és azzal a rengeteg bajtársunkkal! – válaszolta a bajuszos nagy hangon.

– Valóban? És ki küldte magát meg a többieket oda, talán a Jóisten?

– Nem, de ha olyan mindenható, miért nem tett valamit?

– Mit? Az emberi gonoszság és butaság ellen kizárólag maga az ember tehet! Csakhogy az ember gyarló és hitetlen, de erről nem az Isten tehet, hanem saját maga! – szögezte le az öreg keményen.

– Ne prédikáljon itt nekem! Nincs semmiféle Isten, és kész! – zárta le a bajuszos gőgösen a témát.

– Nincs Isten? A tudatlanok, az önteltek és az önző önsajnálók szerint nincs, akik nem értik meg és nem érzik át a hit fontosságát! Mert a mennyország nem a felhők felett és a pokol sem a föld legmélyebb bugyraiban, hanem bennünk lakozik! És pusztán rajtunk múlik, hogy magunk és mások öröme, avagy bánata közülük a belénk rejtett szeretetet és a vele járó boldogságot, életörömet, vagy a mindent megkeserítő és tönkretévő önző, irigy és rosszindulattól elvakult részét hozzuk a felszínre! Az Isten sem ül odafönt a felhők széléről lógatva lábait, hanem szelleme átjár mindent és mindenkit, aki engedi, és nem önmagát képzei mindenhatónak! Mert a tanítás a lényeg, az, amit Jézus rövid élete során megmutatott és átadott a világnak! Ha ezeknek a példázatoknak és törvényeknek csupán legalább egy kis részét betartanák az emberek és érvényesnek éreznék magukra nézve, máris boldogabb élet lenne szerte a világon! De e helyett egymás szemében meglátják, sőt keresik a szálkát, a sajátjukban pedig még a gerendát sem veszik észre! – magyarázta az öreg a bajuszos ágya mellé lépve, kipirosodott arccal.

– Ugyan már, Jézus nem volt semmilyen nem létező Istennek a fia, mindössze egy bolond, aki megölette magát! – vágott közbe megunva a dolgot a másik.

– Lehet, hogy csupán egy ember volt, de mégis különb mindnyájunknál, mert kimondta és meghalt érte, hogy hit, szeretet és egymás iránti jóakarattal nélkül nem lehet boldogan élni, csak szenvedni! És ez a fontos, nem az, hogy van Isten, vagy nincs! – vágta rá az öreg nagy hangon.

Hogy a kimondott szavak súlya, vagy a szapora léptekkel érkezők megjelenése hatott úgy rá nem lehet tudni, egy biztos, a bajuszos elhallgatott, és az öreg is lezártnak tekintette a témát.

– Uraim, kérem, hagyják abba a veszekedést és távozzanak, mert a kiabálás zavarja az egész kórterem nyugalma! A betegeimnek pihenésre van szükségük! – állt meg mellettük fejét nemtetszőleg csóválva a doktor.

– Értettük, hadnagy úr, már úgyis menni készültünk! – mondta az öreg lehiggadva.

– Akkor, viszontlátásra, tizedes, a napokban még majd meglátogatjuk valamikor! De

addigra szedje össze magát és keljen ki ebből a pihe-puha ágyikóból, ne csak heverésszen itt naphosszat! – köszönt el az öreg tréfásan Andrástól.

– Hadnagy úr! – tisztelgett a doktor felé, majd sarkon fordult és elindult az ajtó felé.

– Szervusz, Bandi, azaz tizedes bajtárs! – búcsúzott Vad Józsi is, aztán ő is az öreg után indult.

– Na, végre, már ideje volt – morogta kárörvendő és elégedett hangon a másik ágyon a bajuszos.

– Maga csak hallgasson! Elegem van már a folytonos rosszindulatú megjegyzéseiből! – ripakodott rá a hadnagyi rangban lévő orvos katonás szigorral.

András egy pillanatra ránézett a bajuszos öntelt képére, de hamar elkapta róla tekintetét, mert Vad Józsi még visszatért az ajtótól.

– Majd elfelejtettem, ezt neked hoztuk! – nyújtott felé egy zsírpapírba tekert csomagot.

– Köszönöm! – vette át András meglepődve, aztán a csomaggal a kezében tekintetével végigkísérte, ahogy a másik ismét az ajtóhoz ment, és ott az öreggel együtt még egyszer intve neki elhagyták a kórtermet.

Az orvos közben sorra nézte a betegeit, majd ő is elment. András kíváncsian bontotta szét az összehajtott papírt és elámult, mikor meglátta, mi van benne. Egy papírtálcáról ugyanis néhány darab jól megporcukrozott tetejű krémes mosolygott rá. Az oldalukon a tészta közül kikandikáló sárgás-fehéres krém láttán szájában csorogni kezdett a nyál. Nagyokat nyelve, gyors mozdulatokkal csomagolta ki teljesen az édességet, majd egy még ebédkor nála maradt villával azonnal neki is esett. Nem is emlékezett rá, mikor evett utoljára ilyen finomat. Egymás után tömte befelé őket, a jó sűrű, tojásos krém fullasztotta ugyan, ahogy mohón falta, de nem törődve vele csak nyelt nagyokat. Mikor már mindössze egy maradt, eszébe jutott, hogy biztosan jólesne a mindig rosszkedvű bajuszosnak is egy kis finomság.

– Kérsz? – mutatta felé fordulva a tálcán árválgató, ínycsiklandóan étvágygerjesztő krémet.

– Nem! – vágta rá az meg durcásan.

– Na, tessék, neked adom, nagyon finom! – ajánlgatta András.

– Nem szeretem az édességet, főleg az ilyen ragacsos féléket – felelte a bajuszos lenéző hangon.

– Nem? Pedig kiváló, kóstold csak meg! – unszolta tovább.

– Hagyjál már békén, nekem nem kell semmi abból, amit az az álszent papolós hozott! – fakadt ki a bajuszos.

– Ja, hát az a baj, akkor csak sajnálni tudlak, mert az az ember száz másíknál többet ér, és ez a krémes pedig tényleg isteni finom! – mondta András kissé dühösen, aztán felvette a papír tálcáskáról az utolsó szeletet, és szájához emelte.

Kétoldalt kitódult belőle a krém, mikor fogaival összenyomva a tésztába harapott. A porcukor orrára és szája szélére ragadt, ahogy belefeledkezve, mint egy kisgyermek, az utolsó falatokat majszolta. Nem nézett oda, de szeme sarkából azért látta, hogy a másik ágyon a bajuszos nagyokat nyelve, a nyálával küzdve, őt és a rohamosan fogyó, majd a szájában végleg eltűnő krémet bámulja kikerekedett szemekkel. A kórházi koszt is igen jónak bizonyult, de ez azért mégiscsak ínycsiklandóbb és más volt.

Ahogy teltek a napok, egyre csak azt várta, hogy régi szakasztársai visszatérjenek, és ismét meglepjék valami nyalánksággal. Egy kicsit még nehéznek érezte a lélegzetvételt és érzett valami tompa sajgást is a hátában, de ez már nem számított vészesnek, hiszen láza és a köhögése lassacskán teljesen elmúltak. A vállán a gránátszilánk ütötte seb teljesen összeforrt, és lábai is szépen gyógyultak. A járással viszont akadtak némi gondjai, rá kellett ugyanis döbbsennie, hogy lábujjai nélkül az ember elveszíti szinte teljes egyensúlyérzékét. A fájdalmas hegek miatt nem, hogy menni, de még felállni sem tudott segítség nélkül. Féltve sebeit, sarkain és talpain előrehátra imbolygott, mintha valami gömbölyű felületen kellett volna megállnia, így szédelegve

nem érezte biztonságban magát. Az egyedüli, azaz két biztos ponttá számára hamarosan a két nővérke lett, akik jobbról is balról is megtámasztva kísérték, ha kellett. Ez az állapot elkésértette némileg, de a doki szavai miszerint járni fog, csupán akarni és gyakorolni kell, tartották benne a lelket. A folyosón lévő illemhelyiségbe, igaz, sok segítséggel, de már is el tudott jutni.

Éppen ott ücsörgött és egy újság régebbi számát olvasgatva végezte kis- és nagydolgait, mikor az egyik nővérke kikiabált a kórteremből, hogy látogatói jöttek. Ennek nagyon megörült, hiszen ezúttal nem az ágyban heverészett, és úgy gondolta, ez imponálni fog a zászlóssá lett régi szakaszpáncsnokuknak, akit ő nagyra tartott. És ha már jöttek, valószínűleg valami süteményt vagy édességet is hoztak – cikáztak agyában a gondolatok miközben izgatottan megtisztította hátsófelét, majd felhúzta pizsamáját.

A nővéreknek nem is kellett szólnia, ahogy végzett és az ajtót kinyitotta, már ott várták. A csempézett falakba és az ajtóba támaszkodva kitántorgott és várta, hogy az ápolók a hónai alá bújva bekísérjék. Ám azok először körbevizslatták, mint anya a fiát, ha az ünneplőbe öltözik, vagy mintha keresnének rajta valamit.

– Hogy néz maga ki, katona? Húzza ki magát! Keményen! Férfiasan! – mondták, miközben egyikük megigazította és begombolta kissé lógó pizsamafelsőjét, a másik pedig a hajáról sepet le valami párnából származó tollat vagy szösz.

András kicsit furcsállta nagy buzgalmukat, de már megszokta, hogy a nővérek már csak ilyenek, főként, ha a főorvos fog vizitálni. Úton a kórteremig a két nő vállán csüngve az orvosok ügyeleti beosztásán morfondírozott, ám mikor az ajtón beléptek, elámulva látta, ez nem egy szokványos vizit lesz. Az ágyánál ugyanis ott álldogált a kis Arató Eszter teljes valójában, mellette anyja és néhai barátjának, Pistának felesége, Éva. András ijedtében inkább visszafordult volna, lábai félelmében nem csak, hogy botladoztak, de majd össze is csuklottak, a két nővér viszont határozottan tartotta és vezette éppen a talpig feketében ácsorgó nők elébe. Ahogy közeledtek, szíve vadul kalapálni kezdett, agya leblokkolt, és hirtelen semmi sem jutott az eszébe. Körbepillantott az őt mustrálgatva bámuló nőknél és érezte, amint vér tolul az arcába és elpirul. Látva azok meggyötört és komor tekintetét és kisírt szemeit, tenyerei izzadni kezdtek.

– Nahát, milyen jól megy egyeseknek, erről is egy nő, arról is egy nő! – mondta a legidősebb, aki Eszter anyja lehetett, legalábbis András arra tippelt, de olyan hanglejtéssel, hogy nem lehetett tudni, tréfának szánja-e vagy megrovásnak.

– Jó napot, kezeiket csókolom, hölgyeim! – vágta rá némi habozás után.

– Jó napot magának is! De nem vagyok én már olyan fiatal, jobb lesz, ha asszonynak szólít!
– vágta rá a legidősebb.

– Úgy lesz, asszonyom, ahogy óhajtja! – felelte András zavarában nagy adag szolgálalkúsággal a hangjában.

– Hát maga lenne az a hősszerelmes, aki Eszter lányomnak a frontról a leveleket küldte? Furcsa, de a fotón mintha jóval vaskosabbnak, erősebbnek látszott volna – méregette az asszony András lesoványodott, nővérekén támaszkodó alakját, amin úgy lógott a pizsama, mint egy vállfán.

– Sajnos a fronton töltött idő alatt igen sokat fogytam – felelte András mentegetőzve, kihúzva magát.

– De mégis mennyit? Azon a képen, amit küldött, olyan jó erős, markos legénynek látszott
– kérdezte összeráncolt homlokkal, gyanakvóan az asszony.

– Nem tudom pontosan, úgy húsz-huszonöt kilónyit – válaszolta András, a kérdésen kissé meglepődve.

– Jézusom! Hát nem kaptak maguk enni? – ámuldozott az asszony.

– Hát nem mindig – felelte szomorúan emlékezve vissza a szenvedésekre.

– Nem mindig? Soha! Januárban egy álló hónapig nem is láttam az ellátóinkat! Ha rajtuk múlt volna, éhen is dögölhattünk volna! – vágott közbe a szomszéd ágyon fekvő bajszos

felháborodott hangon.

Meglepődve fordultak felé mindnyájan.

– Magát most senki sem kérdezte, majd ha magához jönnek látogatók, azoknak elmesélheti, de most maradjon csendben, és ne zavarjon másokat! – ripakodott rá az egyik nővér szigorúan, amitől az motyogva, morogva, nagy duzzogva nyomban másik oldalára fordult.

– Ha a kedves látogatók nem haragszanak meg, lefektetnék, mert lefogyott vagy sem, igen nehéz, majd leszakad a vállunk – fordult az asszonyok és Eszter felé a nővér.

– Persze, hogyne, csak tessék, a világért sem szeretnék zavarni! – ocsúdott az iménti súlyos szavak okozta révületéből Eszter anyja.

– Nem zavarnak. Mivel ránk itt most nincs szükség és szerintem órá se, elmegyünk az illemhelyre – mondta az egyik nővér a bajuszosra mutogatva, miközben Andrást az ágy szélére ültették.

– Köszönöm! Most nem fekszem le, inkább ülve maradok – szólalt meg András is nagy zavarában.

– Rendben. Na, gyerünk, elmegyünk, megnézzük a mellékhelyiséget! – fordult az ápolónő a bajuszos felé.

– De nekem most nem kell! – csodálkozott a bajzos.

– Dehogyis nem, fog az menni! – vágta rá szigorúan a nővér.

– Miről beszél maga? Mondom, hogy nem kell! – tiltakozott a bajzos.

– Akkor meg jót fog tenni egy kis mozgás és friss levegő a folyosón! – mondta ellentmondást nem tűrő hangon a nővér, és már ültették is bele egy kerekeken guruló székbe.

– Friss levegő, éppen most, amikor végre valami érdekes látnivalók vannak itt? Ilyen botor ötletet! Minek nekem a friss levegő? Jó nekem ez is! – járt a szája folyamatosan a bajuszosnak, miközben kitolták a kórteremből.

A helyiségben még jó néhányan feküdtek vagy ültek ágyaikban és közben beszélgettek is halkán, mégis, mikor azt az egyet kivitték, szinte néma csend lett.

– Modortalan alak! – jegyezte meg Eszter anyja, mikor a bajuszos végre kívülre került.

– Ő már csak ilyen – mondta András a másik helyett szégyellve magát.

– Neveletlen fráter, na, mindegy. Tehát ott tartottunk, hogy maga küldte a lányomnak azokat a leveleket és ezt a szép gyűrűt, amit azóta is ujján hord, és le sem lehet vetetni vele – mutatta az asszony Eszter kezét megfogva és felemelve.

És valóban, a lány egyik vékonyka ujján ott ragyogott a kőberakásos gyűrű, amit ő még Sztari Oszkolban cserélt el a kenyerére. Nézte-nézte, de nem az ékszert, hanem a kezét, a vékony ujjakat és finom, puha bőrét. Aztán tekintete lassan végigvándorolva a karon és elérve a testét végigmérte a lány nőiesen, itt is, ott is gömbölyödő formáit, majd az arcára pillantott.

– Igen, én voltam! – felelte határozottan, a barnás-fekete loknikba göndörödő tincsei alól kacéran rámosolygó szempártól megigézve.

– De hát még nem is látták, nem is ismerik egymást, és máris gyűrűt küld? Vagy mindig így szokta, ha valami fiatal fruskát akar elcsábítani? – kérdezte ismét gyanakvóan összeráncolva homlokát Eszter anyja.

– Anya, ne mondj már ilyeneket! – szólalt meg most először maga Eszter is.

– Dehogyis, hová gondol, asszonyom? Én olyan megbízható forrásból kaptam az információkat erről a gyönyörű lányról, amiben vakon is megbíztam volna. Most pedig saját szemeimmel magam is megbizonyosodtam szemet gyönyörködtető szépségéről – vágta rá András, le sem véve közben szemeit az iruló-piruló lányról.

– Úgy, aztán miféle forrásról beszél maga? – értetlenkedett az anyja.

– Hát Istvánról, a maga fiáról – csodálkozott András, hogy az asszony nem érti.

István nevének kiejtésére Éva, aki mögöttük állt, mindjárt szipogni kezdett, és elővett zsebkendőjével szemeit törölgette.

– Úgy, már értem. Éppen akartam is kérdezni, nem tud-e esetleg valami pontosabbat a

fiamról, mert akiknek kéne, azok semmit sem tudnak. A szakaszvezetőjük, az a bitang, aki bezzeg hazatért, de a fiam nélkül, mindössze annyit tudott mondani, hogy eltűnt – szipogta Eszter anyja, a mondat végére maga is majd elsírva magát.

– Ne bántsa azt az embert, asszonyom, nem rajta múlt! Éppen ő az egyike azoknak, aki mindent megtett a katonái megmentéséért – válaszolta András felé fordulva.

– Ugyan, ne védje itt nekem azt, aki elvitte a fiamat abba az eszement háborúba, aztán meg azt sem tudja, hol lehet, őt meg idehaza kitüntetik, mint aki jól végezte dolgát! – fakadt ki az asszony mérgesen, a könnyeivel birkózva.

– Sajnálom, asszonyom, de én is pusztán a szakaszparancsnokom szavait tudom ismételni. Visszavonulás közben ránk törtek az oroszok, és ott bizony csupán kevesek maradtak életben, azóta nem láttuk őt. De még egyszer mondom, ez legkevésbé sem a szakaszparancsnokunk hibája, ha mindenáron bűnbakot keres, akkor sokkal magasabb rangban és pozícióban levők között tegye azt!

– Á, nem akarok én vádaskodni, csak a fiamat szeretném viszontlátni – pityeregte az asszony.

– Anyu, tudod, megbeszéltük, attól, hogy te másokat megbántasz vagy lehordasz ilyennek-olyannak, még nem fogjuk visszakapni Pistát! – simogatta meg anyja hátát Eszter.

– Tudom-tudom, de hát annyira fáj, meghasad a szívem, ha rá gondolok! És itt van Éva meg a kis Évike is, velük mi lesz? – zokogott fel lehajtott fejjel az asszony, és Éva is pityeregni kezdett.

– Jól van, jól van! Ne sírj már, no! Nyugodj meg! – vigasztalta fél karjával átölelve és magához vonva anyját Eszter.

De bizony az csak egyre erősebben zokogott, és ettől Éva is még inkább rákezdett.

– Hát, örülök, hogy megismerhettem, de most már mennünk kell – mondta Eszter Andrásra, majd a két síró nőre nézve maga mellett.

– Én is – válaszolta András kurtán, a lány csillogó tekintetétől zavarba esve.

– Akkor hát Isten önnel! – búcsúzott Eszter gyorsan, miközben síró-rívó édesanyját és sógornőjét az ajtó felé terelgette.

– Isten önnel, drága Eszterke! Vigyázzon magára és rájuk is! – köszönt el András is, tekintetét egy pillanatra sem véve le róla, mintha még gyorsan raktározni szeretne a szemet gyönyörködtető látványból, hogy későbbre is jusson belőle.

Eszter anyja és Éva is motyogtak valami köszönésfélét kifelé menet, de az egymás kedvére való sírástól abból nem lehetett érteni semmit. Mikor aztán azokat kitessékelte az ajtón Eszter, még megállt egy pillanatra, és visszatekintett Andrásra. Az meg csak ült ott az ágy szélén, mintha nem lenne jobb dolga, pedig szeretett volna még mondani valamit az elragadóan bájos hölgynek, szeretne volna megkérdezni, hogy viszontláthatja-e még, de nem merte. Aztán a lány, kilépve rajta, becsukta maga mögött az ajtót, és a kórteremben csend lett.

Irtózatossá, fojtogató némaság vette körül egyszeriben. Néhány betegtársa beszélgetett ugyan és talán hozzá is szóltak, neki is mondtak valamit, de ez e pillanatokban jelentéktelen nesznek tűnt számára. Úgy érezte, fel kellene kelnie és utána rohannia a kis Esztikének, hiszen elrontott mindent, mert meg kellett volna ölelnie, beszélgetni kellett volna vele, nem csak így elengedni. Adni neki valamit, megsimogatni és elmondani neki, mennyire szépnek tartja, ám nem lehetett, nem tehetett, mert itt voltak a többiek is. De hát így meg mit gondolhat az a lány, hogy talán nem is tetszik neki, pedig nagyon is, hiszen élőben még gyönyörűbb, mint a fotókon. A mozdulatai, a csilingelően szép hangja és a fürtökben lógó, hosszú, barnás-fekete haja mind-mind csodálatosak. Láta maga előtt a csillogó szempárt, a gyásztól fáradt, de egy pillanatra mégis rámosolygó arcocskát, ahogy az ajtóból visszatekintett rá.

Még jó darabig ült ott a nők parfümjének illatában úszó kórteremben, az ajtót bámulva szótlánul, magában az érzelmeit és a történeteket rendezgetve. Közben a másik ágyra visszahozták a bajuszost is, aki persze nem bírta ki, hogy ne tegyen néhány rosszmájú

megjegyzést, ám ezek ezúttal célt tévesztve siklottak el András fülei mellett. Nemsokára jött a vacsora, evett néhány falatot, de aztán csak ücsörgött a tálca felett a gondolataiba révedve étvágytalanul. Mivel neki nem kellett, a bajuszosnak adta vacsoráját, aki tanulva a krémesből, ezúttal nem késlekedve, rögvest befalta az ő adagját is. Lámpaoltás után még sokáig forgolódott, az addig kényelmesnek vélt ágya hol itt, hol ott nyomta hátát, oldalát. Nehezen jött álom a szeméire, folyton járt az agya, hiszen a bizonytalan érzés nem hagyta nyugodni, vajon miként vélekedhet róla az a lány.

Másnap délelőtt, mikor a doktorok vizitálni jöttek, megpróbált kikönyörögni tőlük egy pár mankót, de azok még korainak találták a dolgot.

– Elég egy rossz mozdulat, és felszakadnak varratai, akkor meg mehet vissza a műtőbe – mondták.

Aztán a cigarettát hozta szóba, de jobb lett volna meg sem említenie, ugyanis arra még hevesebb tiltakozás lett a válasz.

– Szó sem lehet róla! Meg ne próbálja! – csóválták fejüket rosszállólag az orvosok.

Így hát maradt a füstmentes, nővéreké között való óvatos lépegetés. Furcsa módon a két nő testének hozzádörgölődése, érintése már nem esett neki annyira jól, mint korábban. Sőt inkább zavarta, hogy csupán úgy, támogatva és annyira önállótlanul tudott közlekedni. Szeretett volna minél hamarabb egyedül járni-kelni, hogy ha kell, mert ő nem jön, a kórházat elhagyva megkereshesse Esztert és elmondhassa neki, mit érez iránta. Ám sajnos kapaszkodó vagy segítő kezek híján, minden nem kellően elővigyázatos lépés után, a lábfejeibe hasító fájdalomtól hamarosan a földön találta magát. A doktorok és a nővérek ilyenkor összeszidták és türelemre intették, de a magyarázat, miszerint a gyermeknek is idő kell, mire megtanul járni, sovány vigaszt nyújtott számára.

Néhány nap múlva, mikor a nővérek éppen őt jártatták a folyosón, a portás jött fel szólni, hogy látogatói érkeztek. Szíve vadul kalapálni kezdett, gyomra összeszorult az izgalomtól, és bár több látogatóról szólt a bejelentés, kedves mama ide vagy oda, úgy döntött, ezúttal szerelmet vall kedvesének és talán még a kezét is megkéri. Mivel odabent a kórteremben a szomszéd ágyon fekvő bajuszos beszólásai és a többiek bámuló tekintete miatt ez enyhén szólva is kivitelezhetetlennek tűnt, a nővérek segítségével inkább ott a folyosón ült le egy padra.

– Jól nézek ki? – kérdezte a dolgukra induló nővérektől, miközben izgatottan megigazgatta pizsamáját és haját, majd peckesen kihúzta magát.

– Csinos – vágta rá Rozi nővér menet közben.

– Nagyon helyes fiatalember maga, András! Ha egyedülálló nő lennék, és önnek nem lenne menyasszonya, én Isten bizony első látásra magába szeretnék! – mondta Zsuzsi nővér kacér mosollyal az arcán, megállva egy pillanatra a kórterem ajtajában.

E szavakon kissé elcsodálkozott, majd midőn egyedül maradt, elgondolkodva a hallottakon azok önbizalommal töltötték fel. Mindenre elszánva magát, tekintetét a lépcsőfordulóra szegezve ült a padon és várt. Kis idő múlva hallotta, amint valakik felfelé igyekeznek. Megpróbálta gyorsan rendezni gondolatait és sorba rakni, miket is szeretne feltétlenül mondani, nehogy megint leblokkoljon, és úgy járjon, mint az elmúlt találkozásukkor. Tenyere izzadni kezdett az izgalomtól, pulzusa a füleiben dobolt, aztán megpillantotta a két alakot, aki a lépcsőn gyors léptekkel feljött és úgy érezte, még sohasem csalódott ekkorát. Az öreg és Vad Józsi jött ugyanis felé, némi italszagot árasztva, nagy vidáman.

– Na, mi van, tizedes, nem is örül nekünk? – kérdezte az öreg köszönés helyett, mikor fancsali képét meglátta.

– Akkor vissza is mehetünk, de visszük ám a krémet is! – tréfálkozott, miközben kezet fogtak.

– Szervusz, Bandi! – kezelték Jóskával is.

– De örülök, pusztán egészen másra számítottam – felelte András csalódottságából ocsúdva.

– Miért, a krémes nem ízlik a tizedes úrnak? – élcelődött tovább az öreg jókedvűen.

Mióta bevonultak, még nem is látta ilyen boldognak és vidámnak a kissé pityókás, volt szakaszparancsnokukat, így egyből sejtette, történhetett valami, de nem kérdezte, mert tudta, azok ketten úgysem tudják magukban tartani.

– Nem, nem, a krémessel semmi gond, a múltkori is mennyei volt, köszönöm!

– Akkor mégis csak a mi képünk nem tetszik magának, tizedes, pedig érdekes híreket hoztunk ám Jóskával. De mielőtt elmondanánk, vessünk véget ennek a hivataloskodásnak, és igyuk meg a pertut! – húzott elő zubbonya belső zsebéből az öreg egy jókora laposüveget.

– Itt nem lehet inni – nézett körbe ijedten András, nem látja-e valaki őket.

– Dehogynem, na, tessék, húzd meg, fiam! – nyújtotta át az öreg a flaskát, miután letekerte a kupakját.

– De én nap, mint nap egy csomó féle orvosságot meg pirulákat szedek!

– Na, látod, ez sem árt jobban, mint azok! – vágta rá az öreg ellentmondást nem tűrő hangon, kezébe nyomva az üveget.

Mivel látta, nem tehet egyebet, és amúgy is igen megkívánta a nyitott palackból áradó finom pálinkaszagtól a benne lötyögő italt, meghúzta, és ivott belőle néhány nyeletet.

– Köszönöm! És akkor mostantól szólíthatom Mihály bátyámnak? – adta vissza az üveget.

– Akár úgy is, vagy ahogy jól esik! De ha ez neked megfelel, nekem jó lesz, hiszen Jóska is ezt választotta – vágta rá az öreg, miután maga is jól meghúzta az üveget.

– Holnaputántól ugyanis szabad emberek leszünk, leszerelnek bennünket és mehetünk Isten hírével amerre akarunk! Tudod, Bandikám, nekem falun van egy kis birtokom jószágokkal meg minden. Ez a városi lét nem az én világom és most, hogy tehetem, megyek haza, de nem akartam csak úgy eltűnni, ezért mondtam Jóskának, menjünk be Bandihoz, és neki is megadom a címem. Itt van, nézd csak, leírtam erre a papirosra! Aztán ha te is megadnád, mint ahogy a többiek is tették, íránk egymásnak néha egy levelet az együtt töltött nehéz idők emlékére – magyarázta az öreg, miközben ő is meg Vad Józsi is mellé telepedett a padra.

– Odaadom én is, persze, hogy oda, de nem tudom, mikor fogok én egyáltalán hazakerülni innen! – válaszolta András lelkesen, de a mondat végére kissé elszomorodva.

– Miért, hát még mindig nem tudsz járni? – csodálkozott az öreg.

– Nem igazán. Állni egyhelyben igen, de azt sem sokáig. Egyszerűen nem érzem biztonságban magamat a saját lábaimon. Főleg ha fáj is, elveszítem az egyensúlyom, aztán vége.

– Ki gondolná, hogy olyan fontosak azok a fránya ujjak – merengett hangosan gondolkodva a dolgon az öreg.

– Hát ez az, nagyon is fontosak, segítő támasz nélkül még csak a fal mellett tudok araszolgatni, de azt is csupán ott, ahol nincs semmi. Ha valami útban van, mint ott az a virág, akkor már vége a menőkének – mutatta a ládába ültetett szép nagy növényt, ami a lépcsőházat díszítette.

– De hát előbb-utóbb csak menni fog! Mondanám, hogy gyere ki velem falura, és majd én tanítgatlak, leszek a támaszod, van ott hely elég, de biztos vagyok benne, hogy akad nálam kíváncsabb segítőd is! – mondta az öreg furcsa, sokat sejtető hangon.

– Kire gondol, őrmester úr, csak nem a nővérekre? – kérdezte András gyanakvó hangon, az italtól már is kicsit bódultan.

– Őrmester? Talán zászlós! De nem abban egyeztünk meg, hogy tegeződünk? – mutatta a hajtókájára felvarrt friss rangjelzését tréfálkozva az öreg, miközben ismét előhúzta zsebéből a flaskát.

– Na, tessék, most ihatjuk újra a pertut! – nyújtotta oda Andrásnak.

– Jól van, na, elfeledtem – nyelt ismét az italból, most már nem kéretve magát.

– Nem, egyáltalán nem a nővérekre gondoltam, bár amint a múltkor láttam, azok sem csúnyák – kezdte újból az öreg, miután ő is ivott, és az üveget Józsinak adta.

– És nem is az idősebb hölgyre, aki lehordott engem mindenféle disznónak, mészárosnak,

amiért a fiacskáját nem hoztam haza a frontról, hanem a fekete loknis hajú kislányra. Nem volt még bent nálad, Bandikám? – csodálkozott az öreg.

– Ja, Eszter, de voltak, igen, meglátogattak – dadogta András zavarában.

– És? – néztek rá kérdően volt bajtársai.

– Mit és? – értetlenkedett András.

– Mi van vele?

– Semmi, csak meglátogattak.

– És mikor jön újra?

– Nem tudom, nem mondta – vágta rá szomorúan.

– Csak nem azt akarod mondani, hogy meg sem kérdezted? Az anyja se csúnya, pedig az már megvan legalább annyi, mint én, de a lánya az valami gyönyörűséges és még vonzódik is hozzád. Nem lehetsz ilyen málészájú, mert az ilyen nőket, hipp-hopp, elkapkodják, mint a cukorkát a sarki fűszeresnél! – okította az öreg, szinte megróva Andrást.

– De hát nem akadt rá alkalmam, mert itt járt vele az anyja is – mentegetőzött.

– Az anyja is? Akkor nem csodálom, én sem tudtam szóhoz jutni, mikor lehordott mindenfélének – csóválta fejét visszaemlékezve az öreg.

– Ugyan, ne haragudjon rá, hiszen ő csupán egy anya, aki elveszítette a gyermekét és ez nagyon fáj neki! – nyugtatgatta András.

– Nem haragszom én, csak tudod, összeszidott meg ócsárolt mások előtt, mintha én találtam volna ki, hogy odamenjünk. De nem ő az egyetlen, akadtak szép számmal, akik rajtam kérték számon odamaradt gyermeküket, férjüket. Most mondd meg, mit tehettem volna én, hogyan menthettem volna meg őket, mikor magam is alig éltem túl? – sóhajtott nagyokat gondterhelten az öreg.

– Nem a te hibád, Mihály bátyám, ne emészd magad, te mindent megtettél! – mondta András vigasztalólag rövidke csend után.

– Á, ezt mondd meg azoknak is! Na, mindegy, nem azért jöttünk, hogy keseregjünk a múlton, inkább igyuk meg még ezt a kis itókát, ne maradozzon itt nekem! Egyébként meg, ha le is hordott mindenfélének, meglehetősen szemrevaló teremtség az az özvegyasszony is. Legalábbis nekem tetszik, azt hiszem – hessegette el magától az öreg a szomorúságot, elgondolkodva a dolgon.

Az üveg körbe járt és éppen elfogyott belőle az ital, mikor a portás jött fel a lépcsőn, és a kórterembe ment. Andrásban egy pillanatra megállt az ütő, mert hirtelen az a vad ötlet villant az agyába, mi van, ha a kis Eszter jöttét ment bejelenteni a kapus. És a megérzése valóban helyesnek bizonyult, alig telt el egy fél perc, és már jött is ki a kórteremből az egyik nővérke és egyenesen feléjük vette az irányt.

– Mi ez a szag, csak nem ittak maguk? – kérdezte gyanakvó tekintettel, ahogy odaért hozzájuk.

– Mi? Á, dehogy! Kórházban? Mit gondol rólunk, hölgyem? – vágta rá az öreg, miközben az üres palackot Jóska háta mögé rejtette.

– Remélem is! Egyébként magának, András újabb látogatója érkezett, Arató kisasszony van odalent és kérdezi, hogy alkalmas-e most a látogatása, mert a világeért sem szeretne zavarni? – érdeklődött a nővér.

– Arató kisasszony? Eszter? Éppen most? – ámuldozott András ijedten.

– Hogyhogy éppen most, nem mindegy neked, Bandikám, hogy mikor? Ne bolondozz, itt az alkalom! Mi már itt sem vagyunk, ugye, Józsikám? – pattant fel az öreg a padról és felvette róla sapkáját is.

Vad Józsi is felállt, és sapkájába rejtve az üres flaskát máris az öreg mellé lépett.

– Kisasszony, máris szólhat a hölgynek, hogy jöhet, ugyanis mi éppen indulunk! – mondta az öreg a nővéreknek, a megszokástól és az ital hatásától katonásan kihúzza és szinte vigyázzba vágva magát.

– Rendben. András, segítsünk bemenni, vagy itt fogadja a hölgyet? – fordult felé a nővér.
– Inkább itt maradnék, ha lehet – felelte ijedt képet vágva.
– Persze, hogy lehet, akkor én megyek és üzenek neki – mondta még a nővér, és már ment is vissza a kórterembe.

– Ne legyél már annyira beijedve, nem fog megenni az a lány! Szedd össze magad, fiam! – pirított rá az öreg a padon sápadt arccal, izgulva üldögélő Andrássra.

– Jó-jó, pusztán attól félek, megérzi rajtam az ital szagát és akkor mi lesz? – sopánkodott András a saját leheletét szagolgatva.

– Azt nem tudom, mi lesz, de hogy ezt a jó kis szilvát megérzi, az biztos, egyszerűen fogd ránc és kész! Mondd azt, hogy kényszerítettünk, vagy csupán egyszerűen az igazságot, az mindig beválik! Na, mindegy, majd megoldod valahogy, mi megyünk, nem zavarunk titeket. Remélem, még találkozunk valamikor, Isten veled, Bandikám! – nyújtotta kezét az öreg, majd Vad Józsi is, és már mentek is.

– A krémes? – kérdezte az öreg Józsitól, mikor a lépcsőn lefelé indultak.

– Otthagytam a padon – felelte a másik.

– Akkor jó!

András nézte, ahogy aláereszkedve eltűnnek a lépcsőn, aztán már le sem vette szemeit a helyről, ahol kedvese érkezését várta. És jött is az hamarosan, amazok ketten még csak a lépcsőfordulóig jutottak, mikor találkoztak.

– Jó napot, kisasszony!

– Maguknak is! – hallotta Eszter szépen csengő vidám hangját, és a szívverése rögvest meglódult, hogy majd kiesett a helyéről.

Gyorsan megigazgatta pizsamáját, és peckesen kihúzta magát, pont ekkor jelent meg Eszter talpig feketébe öltözött csinos alakja a lépcső tetején. Gyors léptekkel a kórterem felé igyekezett, de közben oldalra nézve megpillantotta őt, ahogy ott ücsörgött a padon.

– Jó napot, Eszter kisasszony! – köszönt illedelmesen.

– Magának is, András! – felelte a lány.

– Elnézést kérek, hogy nem állok fel, de sajnos egyedül még nem nagyon megy! – mentegetőzött, mikor Eszter teljes gyönyörű valójával elé toppant.

– Nem tesz semmit, majd eljön annak is az ideje – vágta rá a lány arcán furcsa grimasszal, szemeit forgatva, szimatolva, mintha keresne valamit.

– Hogy tetszik lenni? – érdeklődött András, mint aki vakarózik, tenyerét szája elé téve próbálva leplezni a belőle áradó italszagot.

– Köszönöm, jól! És maga? – kérdezett vissza a lány.

– Egyre jobban, mindössze a járással vannak még némi problémáim, de ha a nővérek segítenek, egészen jól megy – magyarázta kissé túlozva.

– Ennek örülök – felelte vegyes érzelmeket tükröző képet vágva a lány.

András nem tudta eldönteni, hogy az italszag, vagy inkább a nővérek említése miatt viselkedik oly furcsán Eszter.

– És a kedves mama, hogy bírja a megpróbáltatást? – kérdezte gyorsan zavarában.

– Köszönöm az érdeklődését, ő is jól van, csak István miatt nagyon szomorú – válaszolta a lány, láthatólag örülve a férfi édesanyjáért való aggodalmának.

Észrevette ezt András is, és miközben izzadt tenyerét pizsamájába törölte, kissé megnyugodva könyvelt el magának egy jó pontot.

– Azt nem csodálom, hiszen nekem is hiányzik Pista, pedig én csupán a barátja és a bajtársa lehettem. Jó ember volt, talán a legjobb, akit ismertem – próbálkozott ismét valami emelkedettet mondani, amit ráadásul igaznak is érzett.

– Igen, az volt – szípogeta a lány zsebkendőjét húzva elő.

Ó, hogy én milyen bolond vagyok, minek keserítem el ezt a szépséget! – szapulta némán önmagát.

– Jöjjön, kisasszony, üljön ide mellém! Persze csak ha nem zavarja közelségem – mutatta a padon maga mellett a helyet.

– Nem, nem zavar, csak ez a furcsa szag, mintha valami szeszfőzdében lennénk. De biztosan csupán a gyógyszerek meg fertőtlenítők lehetnek, maga nem érzi? – szipogta a lány szemeit törölgetve.

Andrásban egy pillanatra majd megállt az ütő. Nézte, amint a gyönyörű lány mellé telepedett, és tenyerébe hajtott arccal pityereg. Loknis hajfürtjei arca elé lógtak, közülük kikandikált fülecskéje és puha fehér nyakacskája. Érezte parfümjének bódító illatát, azt, amit a tőle kapott levelek is árasztottak. Legszívesebben átkarolta és magához szorította volna annak törekeny, de kíváncsian formás testét, de nem merte. Félt, hogy ha közelebb hajol hozzá vagy magához vonja a lányt, az megérezheti, hogy bizony a furcsa szag belőle árad. Pedig úgy érezte, úgy látta, ő is azt szeretné, ha megölelné és megvigasztalná. Agyában gyorsan jártak a gondolatok, szíve vadul kalapált, kezei remegtek az izgalomtól és végül hallgatva az öregre úgy döntött, bevallja az igazat. Átnyúlt hát Eszter háta mögött, megfogta túlsó karját és átölelve óvatosan magához húzta. A lány fejét a mellkasához támasztva engedelmesen simult hozzá.

– Ne sírjon, drága kisasszony, nem való az ilyen szép hölgyeknek, mint magácska! Inkább meséljen nekem, mi újság a városban, mert én ide vagyok bezárva, és semmit sem tudok! – próbálta vigasztalni, másik kezével a haját cirógatva.

– De mit, mikor olyan mérhetetlenül szomorú vagyok, hiszen annyira hiányzik a bátyám! – felelte Eszter felzokogva.

– Jól van, no, hát gondoljon valami másra, csak ne sírjon, ugyanis az engem is nagyon elszomorít! – szorította magához még erősebben, miközben hajának göndör fürtjei közé túrva ujjjaival a nyakát kezdte simogatni.

– Nem tudok – szipogta a lány.

– Na, jó, akkor majd én kezdem. Be kell valamit vallanom magácskának, valamit, amit nagyon röstellek – kezdett hozzá, ám e szavak hallatán Eszter máris abbahagyta a sírást, és felemelve fejét gyanakodva nézett egyenesen a szemébe.

Ettől persze még nehezebbé vált a dolog, így először csak nagyokat nyelt, majd folytatta.

– Tudja, épp az imént voltak nálam a régi bajtársaim...

– Találkoztam velük a lépcsőn – vágott közbe a lány kíváncsian, várva mit akar mondani.

– Holnapután leszerelik őket és hazamehetnek. És tulajdonképpen engem is, de ez most mindegy. A lényeg, hogy búcsúzóul hoztak egy kis búfeledtetőt, itókát, és hát addig-addig erősködtek, míg én is ittam belőle egy pár kortyocskát – magyarázta kissé szépítve a dolgot. Ahogy végre kibökte, Eszter arcán azonnal a nyugalom áradt szét. Eltűntek róla az iménti ijedtség vonásai, visszadőlt a férfi oldalához, és mint kisgyermek, ki menedéket keres anyjánál, arcát annak mellkasába fúrta.

– Úgyhogy az a kellemetlen szagú sajnos én vagyok – tette még hozzá András bűnbánóan.

– Mindjárt gondoltam, csupán szerettem volna, ha maga mondja el – felelete Eszter, fel sem emelve fejét a biztos helyről.

András megnyugodva ismét átkarolta a lányt, és simogatni kezdte annak göndör haját. Egyikük sem szólt, pusztán élvezték, hogy együtt lehetnek.

Hosszú percek teltek így el, Andrásnak az a furcsa érzése támadt, mintha már ismernék egymást, mintha szavak nélkül is értenék, éreznék egymás gondolatait. Persze a találkozásukat megelőző levelezéseikből valóban sok mindent megtudhattak egymásról, de mégis meglepő volt számára, hogy bújik hozzá az a lány. És Eszter számára is különösnek tűnt az érzés, amivel egy szinte vadidegen férfihez oly nagy bizalommal vonzódott. Ez az állapot mindkettejük számára furcsa volt, de jó. Olyan, mintha valami felsőbb, emberfeletti erők az agyukba vagy inkább a lelkükbe cseppentették volna a minden aggályukat, minden kétségüket megmagyarázó választ. Igen, ő az az ember, aki megérzi lelkem rezdüléseit, hogy velem együtt örüljön és nevéssen, ha boldog vagyok, és velem együtt sírjon, ha bánat ér. A szeretet ereje áradt szét

bennük, ami máris erősebben kötötte össze őket bármilyen felületes szerelemnél. Hiszen a szerelem mindössze ideig-óráig tart, aztán, ahogy az élet viszontagságai lassan felemésztik, el is múlik, de az egymás tiszteletén alapuló szeretet kitart az emberi élet végéig. Mert a szerelem csupán egy beteges múltó állapot, de a szeretet örök.

Összebújva, amennyire csak tudtak magához szorította a lány testét, és lelkük egymásba kapcsolódott. Így ültek ott hosszú ideig egymáson csüngve, mint akik már sohasem akarnak mást, mint akiknek megállt az idő. Néma merengésükből az egyik nővér hangja riasztotta fel.

– Elnézést, hogy zavarom önöket, de az egyik úr, aki itt járt az imént, távozása előtt megkért, hogy hozzak önöknek tányért és villát. A világért sem szeretnék a terhükre lenni, úgyhogy ide teszem, és már megyek is – szabadkozott a nővér.

– Nem zavar, tessék, csak tegye le! – felelte András felocsúdva jóleső révületéből.

– Köszönöm! – mondta a nővér, és már távozott is.

– Mi köszönjük! – szólt utána András.

– Ez meg minek, mire akart ezzel célozni az az ember? – ült fel gyanakodva Eszter.

– Semmire, biztosan csupán arra a süteményre gondolt, amit hoztak! Szereti a krémet? – válaszolta András a pad túlsó végén árválkodó csomagocskára mutatva.

– Igen, de anyám szerint vigyáznom kell az alakomra, így csak ritkán eszem édességet – mondta Eszter kibontakozva öleléséből és felállva, hogy mint egy gondos asszony, a süteményt a tányérokra tegye.

– A kedves mamának teljesen igaza van! – vágta rá András, tekintetével majd' levetkőztetve a tányérokkal serénykedő lányt.

– Mire gondol? – nézett rá egy pillanatra Eszter, miközben kicsomagolta a krémeseket.

– A csodálatos alakjára, és persze, hogy vigyáznia kell rá, mert a túlsúlyos nők nem túl szépek – felelte András a ruha alatti dolgokról álmodozva.

– Igen, az anyám is mindig ezt hajtogatja, de most ebből a krémesből azért is enni fogok, hiszen maga kínálja, és nem utasíthatom vissza! – adta oda Andrásnak az egyik tányért rajta két szelet süteménnyel a lány, majd magának is tett egyet, és visszaült a padra.

– Akkor jó étvágyat, kedves Eszter kisasszony!

– Köszönöm, magának is, András!

– Köszönöm!

– Akkor együnk!

– Jó, együnk.

– Kóstolja csak meg, nagyon finom!

– Rendben – mondogatták egymást bámulva, mint akik nem bírnak betelni a látvánnyal.

Bár András nagyon imádta a krémet, ezúttal mégsem gerjedt tőle étvágyra, annál inkább Eszter csókolni való pici szájától és egész kíváncsi lenyétől. Meg aztán talán tartottak is kicsit a porcukros, ragacsos sütemény körülményes elfogyasztásától, nehogy ügyetlenségükkel netalán rossz benyomást keltsenek a másokban.

Végül némi habozás után mégis nekifogtak. Villáikkal megpróbálták darabokra vágni, de a kezükben tartott tányér ehhez a mutatványhoz nem bizonyult eléggé stabilnak. Kínlódtak egy darabig, aztán András, akinek lámpalázát az elfogyasztott pálinka oldotta némiképp, megunva a dolgot megfogta kezével és beleharapott.

– Hű, ez finom ám! – mondta zavarában, mikor lenyelte a jókora falatot.

– Milyen igaza van, András, így sokkal egyszerűbb! – fogta meg Eszter is, és harapott bele a saját, már igen megviselten kinéző krémesébe.

– Porcukros lett az orrocskája – mosolygott András a lányra nézve.

– A magáé is – nevetgélt felszabadultan Eszter is.

– Nem baj, majd megtöröljük, ha elfogy! – kapta be az első krémese maradékát egészben András vidáman babszalyogva.

Így falatoztak egymás kedvére mókázva, míg el nem fogyott a sütemény. Akkor aztán

szerelmes pillantásokat vetve egymásra megtörölgették egymás arcát, majd a tányérokat félretéve beszélgetni kezdtek.

– Milyen jó az öregéknek! – irigykedett András teli hassal nagyot sóhajtva, hátradőlve a padon.

– Milyen öregéknek? – csodálkozott a lány.

– Tudja, Eszter kisasszony, akik itt jártak maga előtt, az idősebbiket, aki a szakaszparancsnokunk volt a fronton, magunk között, csak így neveztük el – magyarázta.

– És miért jó annak az embernek? – értetlenkedett Eszter.

– Mert ők néhány nap múlva otthon lesznek, de hogy én mikor fogok hazajutni, azt nem tudom – válaszolta szomorú hangon.

– De hát szépen gyógyul, vagy nem? – kérdezte a lány.

– Igen, a tüdőgyulladás és a varratok is, mindössze a járással vannak még gondjaim. A nővérek mindent megtesznek, bár nem sok idejük van, jártatnak, sétálnak velem, egyensúlyt gyakorlunk. Talán fejlődtem is már valamit, de támasz nélkül egy rossz lépés, és a fájdalom máris elviselhetetlenül nyilall belém és akkor úgy dőlök el, mint egy kivágott fa – panaszkodott András egykedvűen.

– És az orvosok mit mondanak?

– Gyakorolni, gyakorolni és gyakorolni! Szerintük menni fog, csak idő kérdése.

– Akkor meg nincs ok a szomorkodásra, én majd eljövök minden nap és segítek, leszek a pótnővérkéje! – vigasztalta Eszter mosolyogva.

– Tényleg, megtenné a kedvemért, hogy meglátogat engem máskor is? Az fantasztikus lenne! – csillantak fel András szemei.

– Hát persze! – vágta rá Eszter boldogan.

És úgy is lett. A lány, mint akit fizetnek érte, szinte minden nap délutánján megjelent a kórházban, és még egy fehér köpenyt is kölcsönkérve, egészen nővéressé varázsolva külsejét, támogatta a szeretett férfit. András pedig napról-napra, hétről-hétre egyre rohamosabban javult. Talán a mindkettőjükben túlcserélődésig jelenlévő szeretet okozta, vagy, csak mert nem akarta szegény, törekeny kis Esztert súlyával összenyomni, és jobban rákényszerült az önállóságra, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy egy hónap múlva már lassan, csoszogva, támaszkodás nélkül is úgy-ahogy tudott menni. Az egy hónap alatt oly sok boldog és vidám percet éltek át együtt, hogy teljesen összezsírozódtak, és szinte mintha férj és feleség lennének, kiismerték egymás gyengéit és erőit. Így mikor a hosszas vendégeskedés után András végre elhagyhatta a kórházat, nem is lehetett kérdés, hogy egybekelnek-e. Persze tudták jól, az esküvő előtt nem költözhetnek össze, hiszen ennek a kedves mama is hangot adott nem egyszer és amúgy is, mit szóltak volna az emberek.

Mikor András a kórházból első ízben hazatérhetett, Eszter mindenben segítve vele tartott. Szép tavaszi idő volt, épp, mint egy esztendeje, mikor útnak indultak a bakák által „Szovjet paradicsomnak” csúfolt helyre. A háztömb és a második emeleten lévő lakás közel esett a kórházhoz, mégis időbe tellett, mire odáig elballagtak. Útközben, élvezve a tavaszi szellő lágy és langyos fuvallatait, amik virágok illatát hozták a közeli park felől, néhányszor megpihentek. A fákon madarak csiviteltek harsány tavaszi énekeket és a virágaikon méhek döngicséltek. András megállt egy pillanatra, behunyta szemeit, és csupán élvezte az illatoknak és a hangoknak a természet által komponált összhangját. Agyában felderengett a hóval belepert orosz pusztaság képe, és szinte máris érezte a fagyos levegő égető, csípő érintését. Megborzongott, összerendezülésében elveszítve egyensúlyát, hogy az eleséstől pusztán az Eszterben való megkapaszkodás mentette meg.

– Jól van, kedvesem? – kérdezte a lány ijedten.

– Persze, persze, mindössze megszedültem kicsit, de már mehetünk – vágta rá András, zavarát leplezendően mindjárt meg is indulva.

Végigsétáltak az utcákon, és a házukhoz érve a kapualjban megálltak egy pillanatra.

Körbepillantott, de az egy év alatt, míg távol járt, semmi sem változott. A korlátban és Eszterben kapaszkodva felmászott a lépcsőn a másodikig, megállt az ajtó előtt és elkérte a kulcsot, amit anyja halála után letétbe helyeztek neki, és a lány hozta el a minap. Beledugta a lyukba és elfordította. A zár kattánva nyílt, lenyomta a kilincset, és benyitott az ajtón. Bentről dohos, áporodott bűz csapta meg orrukát. Am volt abban a levegőben valami más is, az anyja és közös életük mindennapjainak illatai, vagy ha úgy tetszik, szagai. Andrást megrohanták emlékei, főleg mikor belépve megpillantotta a múlt itt is, ott is elé táruló képeit. A fogason anyja kiskabátját és kendőjét, alattuk a kopott női cipőt, majd a konyhaasztalon a régi Bibliát.

De sokat olvasgatta azt édesanyja hideg téli estéken a kályha mellé ülve, vagy fülledt nyári éjszakákon, mikor nem jött álom a szemére.

Benyitott anyja szobájába, az ágyon kiterítve ott hevert annak fekete ünneplő ruhája, előtte a padlón pedig kifényezett hozzávaló cipője. A látványtól újabb emlékek ébredtek benne, amiktől összeszorult a gyomra, és szemei megteltek könnyel. Láta maga előtt szívbeteg anyját, ahogy a kórházba indulás előtt ott ült a konyhaasztalnál és imádkozott.

– Fiam, ha meghalok, a csipkés ruhámat adjátok rám, ott van kikészítve az ágyamon! – mondta az ima után keresztet vetve.

– Dehogy halsz meg, anyám, az orvosok meggyógyítanak, meglásd! – csóválta akkor még a fejét nem tudva, vagy nem akarva tudni, hogy az emberek megérzik, mikor értük jön a végzet.

– Nem, nem, engem már nem menthet meg senki sem, olyan gyöngye a szívem, hogy már alig ver. Esküdj meg, fiam, hogy ha már nem leszek, te akkor is rendes életet fogsz élni és nem fogsz részegeskedni meg gonoszkodni, és eljársz majd a templomba! – kérlelte az anyja akkor több mint egy éve összetett kezekkel.

– Anyám, ne mondjon ilyeneket, meg fog gyógyulni! Kap valami gyógyszert és kész! – emlékezett rá, hogy valami hasonló szavakkal próbálta jobb belátásra bírni.

– Esküdj meg, fiam, beteg anyád kedvéért, kérlek! – esedezett anyja.

– Jól van, persze, hogy jó ember leszek, miért ne lennék?

– Esküdj!

– Rendben, esküszöm! – mondta végül, akkor több mint egy éve.

De aztán mi lett belőle, embereket ölték, pusztítottak, romboltak és közben még a saját anyja temetéséről is lemaradt. És most meg ideállít egy nővel ahelyett, hogy engeszteléseképpen virágot vinne sírjára a temetőbe.

Mérhetetlen szomorúság tört rá e gondolatok nyomán, szemeiből patakokban folyni kezdtek a könnyek, nagyokat nyelve némán sírt.

– Jól van? András? – kérdezte aggódva Eszter az előszobában ácsorogva.

András nem felelt, csupán szipogott, és tenyereivel könnyeitől próbálva megszabadulni az arcát törölgette.

– Valami baj van? – lépett be a szobába a lány.

– Igen, vagyis nem – dadogta sírástól elcsukló hangon.

– Maga sír? – csodálkozott a lány.

– Nem, dehogy! – próbálta leplezni könnyeit András erőt véve magán, de nem sikerült, mert könnyei újból megeredtek.

– Kérem, Eszter kisasszony, most hagyjon magamra, ha lehet! – mondta András büszkeségből meg sem fordulva.

– Menjek el? – kérdezte a lány meglepett hangon, ámuldozva.

– Igen – fakadt sírva ismét András.

– De hát mi a baj? Segítek! – lépett közelebb Eszter.

– Nem, nem kell! – vágta rá András szégyellve könnyeit.

– Akkor... megyek – dadogta a lány meglepetésében, bizonytalan hangon.

– Rendben – bólogatott András szipogva.

– Akkor hát Isten önnel, András! – mondta sértődött hangon Eszter, majd kiment és bár

becsukta maga mögött a bejárati ajtót, hallatszott, amint a lépcsőn gyors léptekkel lefelé indult.

András hangosan felzokogott. Nem is értette pontosan miért, talán anyja halála és temetése elmulasztása, vagy a rengeteg keserűség és szenvedés miatt, mit az utóbbi egy évben átélt. Az biztos, hogy hangos sírás és zokogás közepette tört ki belőle minden elfojtott keserűsége és kínja, mit addig magában rejtegetett. Körbepillantott a szobában, majd onnan kilépve az üres lakásban és az üresség, a csend és benne saját önnön sírásának hangja megrémítették. Egyedül maradva, a magánytól, az ürességtől való félelme máris oly erős, szívszorító érzésként tört rá, hogy feltépve az ajtót a lépcsőházba rohant. A gyors mozgástól elveszítve egyensúlyát a korlátnak esett. Áthajolt rajta, és büszkeségét a sutba dobva lekiáltott.

– Eszter, ne menj el! Eszter!

– Tessék, András mit akar? – nézett fel durcásan a lépcső aljánál járó lány.

– Kérem, jöjjön vissza! – zokogta András a korlátra borulva.

A lány habozás nélkül megfordult, és szinte futva sietett fel a lépcsőn. A szomszéd lakások ajtajai résnyire nyíltak a kiabálás hallatán.

– Mi az, kérem, mi folyik itt? Valami baj van? – kérdezgették az ott lakók gyanakvóan.

– Nahát, maga az, András! Itt van a szomszéd! Hazatért a Bandi! – mondogatták, mikor megpillantották.

Ő meg hogy azok meg ne lássák könnyeit, arcát a tenyerébe temetve szó nélkül becsoszogott saját lakásába. Eszter az előszobában érte utol, hátulról átölelte, és fejét a hátára hajtotta. A lány göndör fürtjei csiklandozták nyakát és érezte, amint annak telt keblei a lépcsőzéstől szuszogva ütemesen a hátához szorultak. Megfogta a mellkasát körülölelő aprócska kacsókat, és saját tenyereibe rejtette őket. Így álltak ott jó darabig összefogódzva, szótlanul zokogva. Aztán midőn András kisírta magából bánatát meg szomorúságot ébresztő gondolatait és lassan könnyei is apadni kezdtek, kibontakozott a lány karjaiból, szembefordult vele és megcsókolta. Ez volt az első csók kettejük között, de ez hosszúra nyúlt és édesebbnek bizonyult mindennél. Nem bírva betelni egymással simogatták, csókolgatták kedvesüket. Szerettek volna még többet kapni és adni egymásból, ott és azonnal, de tudták, nem lehet.

– Most már mennem kell, majd eljövök holnap is! – bontakozott ki Eszter a férfi karjai közül zihálva.

– Szeretem magát, Eszter kisasszony! – mondta András egyenesen a lány szemébe nézve, vágyai dübörgésétől meg sem hallva, amit az mondott.

– Én is magát! – felelte a lány újból közelebb lépve és engedve, hogy a férfi ismét megcsókolja.

– De most már tényleg mennem kell! – zihálta kipirosodva, mikor szájuk szétvált egy pillanatra, aztán sarkon fordult és kinyitotta az ajtót.

Kiment és ott megállt egy pillanatra, arca ijedt volt, mint akit rajtakaptak valamin és szégyelli azt.

– Holnap találkozunk, addig legyen jó fiú! – mondta még, majd becsukta maga mögött az ajtót.

András egy pillanatig úgy érezte, talán nem kellett volna megcsókolnia a lányt, talán megbántotta vele. Hallotta, amint a körömcipők sarkainak kopogása egyre halkabbá válik. Ott állt egyedül az Eszter illatával megtelt lakásban, és most már nem rettegett, sőt egyre inkább úgy érezte, ő a legboldogabb ember a földön, és semmi és senki sem árthat neki. Kicsit szégyellte ugyan, hogy az iménti forró ölekezésük alatt férfiassága önálló életre kelt nadrágjában, de mindez nem számított, pusztán az, hogy a lány szereti őt, és holnap is eljön. Jókedvűen csoszogott az ablakhoz, és mindkét szárnyát kitárta szélesre, aztán a másik szobában és a konyhában is. A tavaszi virágillat beáramlott a lakásba, és pillanatok alatt kiséperte belőle a több mint egy éve bezárt áporodott levegőt és dohos szagot. Mint ahogy Eszter csókjai és szerelme ütték ki szívéből és lelkéből a szomorúságot és a múltat jelképező érzéseket, hogy helyükre szerelmes pillantásai, a jövő ígérését csepegtethessék.

A nap hátralévő részét takarítással és pakolászással töltötte. Miközben azon tűnődött, vajon hogyan keletkezhet annyi piszok egy lakásban, ahol senki sem jár hónapok óta, vidám füttyörészés közepette törölgette le az ujjnyi vastagon álló port a szekrényekről és polcokról.

Anyja ruháit és holmiját összeszedte és egykori szobájába hordta. Mikor végzett, az ajtót becsukva és a zárat ráfordítva úgy döntött, majd valamikor máskor fog ott is rendet tenni. Meglepetten, de boldogan fedezte fel az előszobában a kendőt, amit az izgalmaktól feltüzelt lány sietős távozásakor felejtett ott. Megszagolta, és illatától még jobb kedvre derülve tett-vett, takarított. Mire mindennel végzett, este lett, és jócskán el is fáradt. A kórházban fekvéssel eltöltött idő alatt elszkótt kissé a mozgástól, de majd újból formába jön, gondolta, miközben tekintetével meglepedéssel méregette a munkája nyomán létrejött pedáns tisztaságot és rendet. Ha ezt látnád, anyám, biztosan büszke lennél rám és biztosan Eszter ellen sem lenne kifogásod, jártak agyában a gondolatok, miközben korgó gyomra jelzéseire nekifogott vacsorát készíteni magának.

Első éjszakája otthon nem telt oly kellemesen, ahogy azt már régóta remélte. Csak forgolódott a fronton hányszor, de hányszor átélt földön és hóban alváshoz képest álmokényelmes ágyában, mert gondolatai nem hagyták nyugodni. Meg aztán a sok éhezéstől fekélyessé, fájóssá vált gyomra is rakoncátlankodott mindig, ha jól belakott. Márpedig ez alkalommal fogyasztott ám az Eszter által hozott ételből is italból is jócskán. A borra és a bőséges vacsorára már csak egy szál cigaretta esett volna neki nagyon jól. Egyből eszébe is jutott az a féldoboznyi, amit pakolás közben a szekrényében talált, de nem gyújtott rá mégsem, úgy döntött, ha már addig kibírta nélküle, ezután is ki fogja. Egyébként is az orvos kifejezetten ellenjavallta, hogy olyan komoly tüdőgyulladás után még cigarettafüsttel szennyezze amúgy is megkárosodott tüdejét. A lépcsőn felfelé érezte is, mire gondolhatott a doktor, mikor azt mondta: „magának már sohasem lesz olyan a tüdeje, mint volt”.

De nem is ez volt a legnyomósabb ok, hanem amit még Istvántól tudott, hogy Eszter nem örülne neki, hiszen gyűlöli a cigarettafüstöt. Úgy érezte, nem tehet olyasmit, amivel ártana vagy legalábbis bánatot okozna annak a csodálatos teremtésnek, még akkor sem, ha nincs is éppen ott.

Szerette volna mihamarább letudni az esküvőt, hogy a lány hozzá költözhessen. Mert nem pusztán testi értelemben vágyott már jelenlétére, hanem mint megértő társ és támaszként is hiányát érezte. De nem megy ám az olyan egyszerűen, tudniillik mindenféle szertartásos és hagyományos dolgok teszik az egészet bonyolulttá és hosszadalmassá, amik azelőtt sohasem zavarták, de ezúttal egy cseppet sem örült nekik. Ott van például a templomi kihirdetés rendje, vagy a gyásszal járó hercehurcák, amik alól talán mentesülhetnek, hiszen Istvánról még semmilyen hivatalos adattal nem tudtak szolgálni az arra hivatottak. Így ha nincs halotti anyakönyvi kivonat, nem is számít még halottnak. Magyarázták ezt ők Eszterrel a kedves mamának, de az nehezen akar hajlani a dologra.

Gondolatai végül mindig Eszterhez tértek vissza, oldalára fordulva átölelte vastag tollpárnáját, és helyébe a lányt képzelte. Szinte érezte görbéjébe zárva annak formás kerek hátsóját, gömbölyded csípőjét és vékonyka derekát. Lehunyt szemeiben maga előtt látta hátának íves sugarát, bordáinak kirajzolódó vonalát. A párna sarkát markolászó tenyereiben benne érezte az átölelve magához szorított lány puha, de mégis kemény kebleit, és azok izgalomtól meredező bimbóit. Vagy legalábbis azt az érzést, amilyennek elképzelte, hiszen még sohasem volt része hasonlóban sem. Az Eszter illatát őrző, ottfelejtett kendőt szagolgatva, nagyokat sóhajtva forgolódott sokáig, hajnal lett, mire végre elaludt.

Másnap későn ébredt, de nem zavarta, tisztában volt vele ugyanis, hogy kedvese délelőtt dolgozik, és kizárólag délután vagy estefelé várható. Sokáig lustálkodott az ágyban heverészve, gyönyörködve a szikrázóan sütő nap ablakon beeső sugaraiban és hallgatva az utcáról beszűrődő zajokat. Aztán megunva a henyélést felkelt, elpakolta a konyhaasztalról az előző este otthagyt dolgokat, evett néhány falatot, majd elmosogatott. Mikor mindennel kész lett és látta,

ismét teljes a rend, megnyugodva sétálni indult. Átment az ismerős szomszédokhoz és elmondta nekik, mi a helyzet vele, és hogy ezentúl itthon lesz, és nemsokára megnősül.

Dél lett, mire hazasántikált. Megebédelt, majd mint aki attól tart, bármelyik percben beléphet valaki az ajtón és megszólhatja a mosatlanokért, gyorsan rendbe vágta a konyhát. Közben egyre többször kapta rajta magát, hogy az ajtót bámulja, és időnként meg-megállva csendben fülelt, nem hall-e esetlegesen cipőkopogást a lépcsőház felől. De az ajtó csak nem nyílt, és nem lépett be rajta az a valaki, akit oly nehezen várt már. Keserves lassúsággal teltek a percek, csend honolt a lakásban, csupán az óra kattogott a falon monoton egyhangúsággal. András csak ücsörgött a konyhaasztalnál unott képet vágva, némán merengve, néha-néha feltápászkodva és az ablakhoz lépve, kilesve.

Órák teltek még így el, vágyakozva és reménykedve, mire aztán az ablakból végre megpillantotta hozzá igyekvő kedvesét. Göndör fürtjeivel játszott a tavaszi szél, ahogy ott jött a járdán szapora léptekkel, a friss levegőtől és a nagy igyekezettől kipirosodott arccal. András szíve meglódult, pulzusa szaporán lüktetni kezdett, és bár a lány még oda sem ért, máris nagyokat sóhajtván, zihálva vette a levegőt. Még gyorsan körbepillantott, hogy minden rendben van-e, éppen úgy, ahogy tervezte, aztán már lépett is az ajtóhoz, mert odakintről meghallotta a női cipők várva várt hangját.

Kopogás hallatszott, és ő ott álldogálva, pusztán erre várva szinte feltépte az ajtót, hogy végre átélhesse, amiről egész nap csak ábrándozott.

– Jó napot, Eszter kisasszony! – üdvözölte gyönyörű szemeibe mélyesztve pillantását.

– Magának is, András! – válaszolta a lány viszonzva szerelmes, szinte perzselő tekintetének tüztét.

– Tessék, jöjjön beljebb! Adja csak ide azt, ne tartogassa! – invitálta beljebb, kivéve kezéből a nehéz táskák egyikét.

– Köszönöm! Hűha, már várt engem, Bandika?

– El sem tudom mondani, mennyire! – csukta be az ajtót maguk mögött.

– Ezt nevezem, micsoda tisztaság és rend, maga nagyon gondos és házias férfi, biztosan jó apa és férj lenne magából! – dicsérte a lány, míg a konyhába mentek.

– Jé, hát itt hagytam, már égen-földön kerestem! – csodálkozott rá Eszter az asztalra készített és megható precízséggel összehajtott kendőjére, mikor megpillantotta.

– Itt van, Bandika, hoztam magának holnapra ebédet, de ehét belőle vacsorára is, van bőven! Nagyon finomak, van sült hús meg burgonyapüré, és persze leves is. Nézze csak, telis-tele van finom és egészséges zöldségekkel, amiktől hamarabb meggyógyul majd! – pakolta ki egyik táskájából a fazekakat Eszter.

András meg csak állt és nézte szótlánul a mosolygós arcú, boldogságban úszó, tündérien szép lányt, ahogy csilingelő hangján, gyorsan hadarva, mintha hosszú idők lemaradását szeretné behozni, hozzá beszél.

– Mi az, Bandika, maga nem is figyel rám? – kérdezte a lány lebiggyesztett szájjal, megállva egy pillanatra.

– Dehogynem, csakis magácskára figyelek, Eszter kisasszony – felelte András elcsodálkozva rajta, hogy az előző nap bár közel áll az aznapihoz, mégis mily soknak, szinte elviselhetetlenül hosszúnak tűnt ez az idő, míg végre ismét viszontláthatta kedvesét.

– Hagyja már ezt a kisasszonyozást, Bandika! Nem is vagyok még asszony, és egyébként is annyira hivatalosan hangzik! Szólítson egyszerűen Eszternek vagy Esztinek, nekem mindkettő megfelel! – mondta a lány, miközben levette kabátját és a fogasra akasztotta, majd ujjával közéjük túrva megigazgatta hosszú, loknis hajfürtjeit.

– Rendben, Esztike, úgy lesz – válaszolta András kezében a másik táskával, bambán állva vele szemben, és fürkésző tekintetével majd levetkőztetve a lány ruhájából kirajzolódó formás testét.

– Mi az, mit bámul ennyire, valami baj van? – nézett a férfire Eszter ijedten.

– Á... dehogy... semmi – dadogta András ámulatából ocsúdva.

– Mire gondol maga, Bandika? Mi jár abban az okos kis buksijában? – kérdezte a lány huncut mosollyal az arcán, egyik előrelógó göndör tincset vékonyka ujjára csavargatva kacéran.

– Azt nem mondhatom el, Esztike – sóhajtottá András.

– Hogyhogy nem? Ne titkolózzon előttem! – mondta a lány rezzenéstelen, perzselő tekintetét egyenesen a szemeire szegezve, megindulva felé.

– Nem szeretném megsérteni, úriember vagyok – felelte András a lány szemeitől megbabonázva.

– Nem fogok megsértődni – suttogta Eszter, forró pillantását egy pillanatra sem véve le a férfiről, lassan egyre közelebb lépdelve.

– Nem? – kérdezte András félénken.

– Nem, hiszen egy úriember is lehet szerelmes – lépett a mondat végén szemeit behunyva, száját kihívóan résnyire nyitva hagyva egészen közel a lány.

András engedve a vágyainak közelebb hajolt, és megcsókolta Eszter csábító ajkait. Az egy csókból hosszas ölelkezés és csókolózás kerekedett, amit a lány hozzábújva, erőteljesen viszonzott. Így csüngtek egymáson összeölelkezve, érzelmektől felajzott testtel és gondolatokkal, mígnem valami történt.

– Bocsásson meg, Esztike, nem tehetek róla! – mentegetőzött András, mikor a lány meglepetéstől kikerekedett szemekkel hátrébb lépett, mert a férfi vágyaitól megkeményedet nadrágjához ért véletlen.

– Sajnálom, ne haragudjon!

– Nem haragszom, ne sajnálja, ez az élet rendje! A férfi és a nő elhagyja anyját és apját, és ketten lesznek egy testté és egy lélekké, vagy nem így mondja a Szentírás is? – mondta mosolyogva, első meglepetéséből ocsúdva Eszter.

– De, de... igen, így – dadogta András zavarában.

– Csakhogy mi még nem vagyunk házasok, úgyhogy azzal még várnunk kell, Bandikám! De már nem sokáig, ugyanis ha minden igaz, három hét múlva meglesz az is. Addig meg próbáljon kicsit lehiggadni! – mondta a lány kimeredt szemekkel, inkább vágyakozva, mint ellenszenvvel bámulva, amint a férfi kezeivel megpróbálja eltakarni meredezve, dudorodó nadrágját.

– Úgy lesz, Esztike, úgy lesz! Csak tudja, ez amolyan férfi dolog, nem nagyon lehet neki parancsolni, mikor egy ilyen gyönyörű és kíváncsi lányt ölel és csókol az ember, mint magácska – magyarázta András röstellve magát.

– Látom, meglehetősen férfias dolog, az már egyszer bizonyos! – mosolygott a lány elismerően tréfálkozva.

– Jaj, ne ugrasson már, Esztike! – kérlelte András zavarában és szégyenében kipirult arccal, inkább hátat fordítva neki.

– Jól van már, ne szégyenlősködjön! Nem csúnya látvány ez, nekem legalábbis kifejezetten tetszik, csak tudja, nem szeretnék elkövetni semmi butaságot, amíg nem leszek a felesége – vigasztalta Eszter nevetgélve, hátulról hozzábújva és átölelve.

– Én sem, persze, hogy én sem! – helyeselt András.

– Maga annyira kedves és megértő, Esztike, imádom magát! – nyúlt hátra és fogta meg maga mögött a lány gömbölyded csípőjét és hátsóját.

– Én is szeretem magát! És ez nem pusztán holmi szerelmi fellángolás, hanem olyan, mintha már rég ismerném, mintha a testvérem lenne, ha érti, mire gondolok – suttogta teljesen a hátához simulva és arcát is odaszorítva Eszter.

– Furcsa, de nekem is olyan érzéseim támadnak magácskával kapcsolatban, mint utoljára talán csak anyám iránt éreztem. Vakon megbízok magácskában, és biztonságban érzem magamat a karjai közt. De ezen felül még felfalnám és agyoncsókolgatnám minden porcikáját – sóhajtozta András.

– No-no, mindennek eljön majd az ideje, most például a vacsoráé, jöjjön, Bandika, megteríték és eszünk! – bontakozott ki a lány hátratett kezei közül.

A konyhaszekrényből tányérokat és evőeszközöket vett elő, és az asztalra pakolta őket szépen sorban, ahogy kell. Míg a tűzhelyre tett lábosban melegedett az étel, Eszter a másik táskából is kipakolt, és előkerült egy üveg bor is.

– Fölbontaná ezt, Bandika? – nyújtotta felé a palackot.

– Persze, máris! – felelte András a konyhaszekrényhez lépve, és a fiókból egy dugóhúzót véve elő.

Eszter közben mellette állva poharakért nyúlt a felső polcra. Ámuldozva bámulta a kinyújtózott, lábujjhegyen pipiskedő lány éppen orra előtt kidomborodó melleit.

– Au! – szisszent fel, mikor a dugóhúzó hegye a kézfejét érte.

– Mi az, megszurta magát? – tette a poharakat az asztalra Eszter.

– Á, semmiség! – nézte meg jobban a hüvelyk és a mutatóujja közti kis pöttyöt, amiből egy csepp vér is kiserkent.

– Mutassa csak, bekötöm, hisz vérzik!

– Á, dehogy is, mondom, hogy semmi az egész! – vágta rá a cseppnyi vért egy mozdulattal a ruhájába törölve.

– Jaj, ne oda törölje, Bandika! Azt nem lehet kimosni belőle. Mutassa, ha már nem köthetem be, legalább egy pusztit hadd adjak, rá attól hamarabb meggyógyul! – magyarázta jó feleség és anya módjára Eszter.

– Az csupán a gyermekeknél válik be, nekem a számra kell adni a csókot, kizárólag az használ – felelte András mosolyogva.

– Valóban? Nagy huncut maga, Bandika, de ha oda kéri, oda is adok szívesen – mondta a lány és egy jó nagy, cuppanós pusztit nyomott a szájára.

András meg csak állt ott mozdulatlanul, mint aki valamire vár, mert többet remélt.

– Na, mi lesz, kibontja végre azt a finom kis borocskát, vagy csak melengeti kezeivel?

– Bontom már, Esztike, azonnal – tekerte bele a húzót a dugóba András, aztán az üveget a lábai közé vette, összeszorította velük, és úgy próbálta kihúzni.

– Huh, az ördögbe, ezt jól bedugták! – mondta, mikor nagy erőlködések árán végre kijött.

– Hölgyem, tölthetek önnek? Ez vendéglőnk legízletesebb bora, egyenesen a pincénkből, hűvös és zamatos, de belül tüzes, mint a fiatal menyecske – állt meg a székén helyet foglalt lány mellett peckesen, kezében a palackkal, pincért imitálva.

– Talán megkóstolom, töltsön egy keveset, kérem! – felelte Eszter belemenve a játékba, kényes úri dámát utánozva.

– Parancsoljon, kisasszony, nem fogja megbánni!

– Valóban? – kószolgatta a lány.

– Megfelel, kérem, töltsön a másik pohárba is, mert egy úriembert várok vacsorára!

– Parancsára kisasszony! – öntött a másikba is.

– Jó, elég lesz, köszönöm, elmehet!

– Biztos elég? Lehet, hogy az úriember többet szeretne.

– Csakugyan, akkor inkább töltsön még bele! – mosolyodott el Eszter egy pillanatra.

– Igen is, kisasszony! – vágta rá András katonásan, illetudó pincér módjára.

– Most már tényleg elmehet, mert akit várok, bármelyik pillanatban itt lehet! – nézett a falon kattogó órára Eszter.

András még egy gyertyatartót tett át gyorsan a szekrényről az asztalra, meggyújtotta a gyertyákat, majd sarkon fordult és a lámpát lekapcsolva elment. Meg sem állt a szobájáig, ahol az ajtót résnyire behajtva gyorsan ledobálta felsőruházatát, és a szekrényből előkapott szmokingjába bújt. Az ünneplő gúnyája kissé „szekrényszagúnak” bizonyult, hiszen több mint egy éve elő sem vette és lesóványodott testén lógott is elég erősen, de azért szebb volt, mint az otthoni ruhája, főleg, mikor a kis csokornyakkendőt is felkötötte hozzá. Látszott ez a gyertyák

gyöngé fényében már tűkön ülő Eszter arcán is, aki, ahogy az ajtón kilépett, mosolyogva gyönyörködött benne. De ő úgy tett, mintha ezt észre sem venné. Elment körbe az asztal mellett egészen a bejárati ajtóig, ott megfordult, és urizálva visszafelé indult.

– Jó estét, kisasszony! A kezeit csókolom, drágaságom, ma este is pont olyan gyönyörű, mint mindig! – lépett oda az asztalhoz.

– Isten hozta, András gróf! – felelte Eszter.

– Csak nem várokztattam meg, drága kisasszony? – kérdezte a grófi titulustól még inkább nyeregben érezve magát, miközben összevissza puszilgatta a lány kézfejét és feljebb is.

– Á, dehogy, az imént érkeztem én is, csupán éppen italt meg vacsorát rendeltem attól a jóképű pincértől, aki itt lakik – mondta Eszter kissé szemrehányóan és csipkelődve, a nagyvilági dáma szerepét játszva.

– Úgy, szóval jóképű? – játszotta meg András a dölyfös urat, miközben leült a lánnal szemben.

– Igen, és nagyon udvarias és közvetlen is – adta alá Eszter még inkább a lovat.

– Udvarias, közvetlen és még gyertyát is gyújtott magának, ez felettébb gyanús! De ugye nem pimaszkodott magával? – féltékenykedett András a gróf szerepében.

– Nem, dehogyis, legfeljebb a nadrágja dudorodott kissé – válaszolta a lány a mondat végére elnevetve magát.

– Mit mond, kérem, mi van a nadrágjával? – játszotta András a meghökkent és felháborodott uraságot.

– Á, semmi, gróf úr, pusztán a csókok utáni helyzet jutott eszembe egy pillanatra – oltotta tovább Eszter.

– Miféle csókokról beszél, kisasszony?

– Hát, amiket a jóképű pincér adott nekem, míg magára vártam – vágta rá a lány nevetgélve.

– Úgy, maga mindenféle szoknyapecérekkel csókolózik, amíg én távol vagyok? Ezt nem tűröm! Vagy ő, vagy én, válasszon kettőnk közül! – pattant fel András a székéről felbőszült grófként.

– Szóval válasszak, nem is tudom. Ez a szép ruha is nagyon tetszik, de a dagadozó nadrág is igen kedvemre valónak tűnt – latolgatta a lehetőségeket egyik göndör hajtincsét az ujjá köré csavargatva Eszter, a gyertyák gyenge fényében kacéran mosolyogva.

– Döntsön! András gróf, vagy a pimasz pincér?

– Hát, ha muszáj döntenem, legyen András pincér – felelte rövid habozás után Eszter, huncut mosollyal az arcán.

– Akkor igyunk András pincérre! – emelte fel teli poharát András, koccintásra nyújtva a lány felé.

– Mert mégis csak jó ember lehet az a pincér, aki így telitöltötte a poharamat! – tette még hozzá már maga is mosolyogva, miközben óvatosan összekoccintották poharaikat.

– Egészségére, Esztike! – ivott András néhány kortyot a poharából.

– Magának is, András pincér! – felelte a lány mosolyogva, és ő is kortyolt egy keveset a borból.

– Akkor most már együnk, mert én már nagyon éhes vagyok, és ez a vacsora nagyon ínycsiklandónak látszik! – mondta András a poharat letéve és kezébe véve az evőeszközöket.

– Remélem, tényleg az lesz és ízleni fog, hiszen direkt magának főztem.

– Akkor jó étvágyat!

– Magának is!

– Hű, ez nagyon finom, és a krumpli is mennyei! – lelkendezett András, falva befelé az ételt.

– Még csak egy kis befőtt vagy kompót lenne jó hozzá, akkor még menneibb lenne – szólalt meg nemsokára ismét néhány falat múlva.

– Ó, de buta vagyok! Elfelejtettem a kompótot, pedig otthon előkészítettem az asztalra, aztán szépen ottfelejtettem. Az ördög vinné el, hogy lehetek ilyen feledékeny, buta liba! –

mérgelődött a lány, önmagát szapulva.

– Jaj, ne mondjon már ilyeneket, drága Esztike, anélkül is megjárja ez a vacsora! Majd megesszük következőnek azt a kompótot – nyugtatta András két falat között.

– Na, mindegy, szerencsére a desszertet azt elhoztam – vett elő egy papírba csomagolt tálcácskát a szekrényről.

– Lesz desszert is? – csodálkozott András a papír csomagocskát méregetve tekintetével.

– Igen. Az, amit először, ott a kórházban is ettünk, ugye emlékszik még?

– Krémes?

– Az.

– Hogyne emlékeznék, hiszen akkor kezdődött minden! – vágta rá András kezébe véve poharát, és hörpintve belőle egy korty bort, hogy a jókora falatot, mit bekapott, könnyebben lecsúsztathassa.

– Az óta a krémes óta nincs nálam boldogabb ember a földön, Esztike.

– Ahogy nálam sem! – felelte a lány, és maga is felemelte a poharát.

– Erre koccintsunk! – mondta András, és már nyújtotta is az övét.

Szépen csendültek a kifogyóban lévő poharak, ahogy összeértek, és ők ketten a gyertyák halovány fényében úgy néztek egymásra csillogó szemekkel, mint akik pusztá tekintetükkel is menten felfalják egymást. De maradtak a húsnál és a burgonyánál, aztán mikor azokból már eleget ettek, Eszter kicsomagolta a krémest is.

– Nagyon jól néz ki – nyalogatta szája szélét András.

– Igen, remélem, van is olyan finom, mint ahogy kinéz, mert sajnos nem tudom, az öregék melyik cukrászdában vehették, amit ők hoztak, így pusztán találomra bementem az egyik legközelebbibe – magyarázta Eszter, miközben rakott egyet-egyet az előre odakészített kistányérokba.

– Tessék, Bandika! – nyújtotta oda az egyiket.

– Köszönöm! – felelte András, és már esett is neki az édességnek.

– Hát, ez legalább olyan finom, ha nem jobb! – dicsérte a jó ragacos krémest, nagyokat nyelve a gyomrába továbbítva.

– Igen, ez tényleg nagyon jó! – helyeselt a lány teli szájjal, bólogatva.

Megették mind a négy szeletet, aztán Eszter felkelt, és elkezdte összeszedni a bepiskolt tányérokat.

– Mit csinálsz, kedvesem? – csodálkozott András.

– Elmosogatok – felelte Eszter olyan hangon, mintha az egyértelmű lenne.

– Most? Hagyd a csodába, majd én elmosom őket holnap, lesz időm elég! Inkább gyere ide hozzám egy kicsit! – magyarázta András, megfogva a lány derekát és magához vonva.

– Gyere, ülj ide az ölembe! – húzta lefelé, de Eszter nem ült le, ellenállt.

– No-no! Nem ivott egy kicsit sokat, András? Tudja, hogy nem vagyunk még házasok! – fakadt ki megszigorítva hangját a lány.

– Persze, hogy tudom, és nem is akarok én semmi rosszat, mindössze szeretnék egy kicsit odabújni magácskához és szeretném, ha magácska is idebújna hozzám – felelte András szinte könnyörgő hangon.

– Na, jó, abból még nem lehet baj – ült le végül mégis Eszter, könnyedén engedve a szeretett férfi kérésének.

András átkarolva a derekát, erősen magához szorítva hozzábújt a lányhoz. Behunyva szemekkel, a hátához simuló fülével hallotta lélegzetvételét és szívének minden egyes dobbanását. Ruháján keresztül érezte testének melegét, orrát átjárta parfümjének illata, ugyan az az illat, amit fronton kapott leveleiben érzett.

– Milyen szaporán ver a kicsi szívecskéje – suttogta egy idő múlva halkan.

– Magáért dobog annyira, Bandika – felelte a lány, ujjacskáival András öt átkaroló karjainak kézfejeit simogatva.

– Olyan furcsa, hogy míg mi minden este lefekszünk és az összes izmainkat pihentetve reggelig alszunk, addig ő folyamatosan dolgozik. Egy percre sem állhat meg sohasem – merengett András behunyt szemekkel.

– Igen, valóban érdekes, hogy bírhatja egy életen át? – csodálkozott a dolgon Eszter.

– Kinek, hogy. Anyámnak például nagyon gyenge volt, és nem is bírta sokáig. Elfáradt, és megállt – mondta András nagy adag szomorúsággal a hangjában.

– Sajnálom szegényt – cirógatta meg a férfi fejét a lány egyik kezével.

– Ne sajnáld, kedvesem, mert ő már túl van a nehezen. Neki már nincsenek gondjai. Azt mondta egyszer egy tábori misénken a lelkész, hogy az élők saját magukat siratják, nem a holtakat. Mert a holtak elmennek, de az élők itt maradnak, és tovább szenvedik az életüket egyedül – magyarázta András visszaemlékezve.

– És az apjával mi lett? Ő is meghalt már? – kérdezte Eszter.

– Igen, ő már nagyon rég, alig emlékszem rá. Kicsi gyermek voltam még, mikor odamaradt az előző világháborúban, én meg itt maradtam félárván az anyámmal. Rettenetesen haragudtam akkoriban rá, mert még nem tudtam, mit jelent a halál, azt hittem, elment valahová és nem akar többet visszajönni hozzánk. Anyám folyton csak sírt, én meg nem értettem semmit az egészből – mesélte András, a mondat végére sírástól elcsukló hangon.

– Ó, szegény Bandikám, magának aztán nem volt könnyű gyermekkor, de nem ám! – sajnálkozott Eszter a férfi fejét simogatva.

– Dehogynem, a nagyszüleimnél, vidéken nagyon jó életem volt. Mondta is mindig nagyapám nekem is meg anyámnak is: ne költözzetek a városba, mert gonosz hely az! De aztán, ahogy az öregek egymás után menve mindketten meghaltak, mégis itt kötöttünk ki. Emlékszem, akkor már nagyobbacska, iskoláskorú lehettem, mégis úgy bögttem a temetéseiken, mintha a saját szüleim lettek volna – szípogetta András, zsebkendőjét kotorva elő.

– Felálljak? – kérdezte Eszter.

– Nem, maradj csak, megvan! – kezdte törölgetni szemeit.

– Aztán tavaly meg anyám is utánuk ment, és én itt maradtam teljesen egyedül. Mihez fogok én kezdeni egyedül, főleg ilyen csonka lábakkal? – fakadtak ki még inkább könnyei Andrásnak.

– Jól van, no, ne sírjon már! Nincs egyedül, itt vagyok magának én! – fordult oldalt a lány, és átölelve a férfi fejét a keblei közé húzta.

András engedelmesen fúrta arcát a puha párnák közé és bár tudta, lábai miatt a jövőben még sok gondja lesz, mégis oly biztonságot és nyugalmat talált ott, ami feledtetni tudta e borús gondolatait. Eszter ujjával a tarkóját kezdte simogatni, ő meg átkarolva karjaival még erősebben magához szorította a lány testét. A ruhán keresztül érezte, ahogy annak puha mellei szétlapulva körbeveszik arcát, hogy alig kapott levegőt is. Eszter ráhajtotta fejét az övére, aztán így ültek ott hosszú ideig egymásba bújva, szótlank. András érezte, ennél jobb helyet keresve sem találhatna, hogy a jelszavaktól és propagandáktól hangos világ elől elbújhasson. Ha lábai nem kezdtek volna el zsibbadni és az amputált ujjainak helyei fájni a zsibbadástól, akkor talán reggelig is így maradtak volna. De sajnos, bár Eszter cseppet sem számított nehéznek, csonka lábai nem bírták tovább. Megpróbálta megmozgatni őket, de a sebek forradásaiba belebelenyilalló fájdalomtól felszisszent.

– Jaj, Bandika, szóljon, ha nehéz vagyok! – pattant fel ijedten a lány.

– Dehogy is nehéz, drága Esztike, csak ezek a fránya lábaim és a sebeim! Uh, jaj, kicsit sajognak, elzsibbadtak! – mondta András, miközben az asztalra és a székre támaszkodva megpróbált feltápászkodni.

– Jöjjön, karoljon belém, majd én segítek! – simult oda hozzá átkarolva őt Eszter.

Jártak-keltek kicsit a lakásban, míg András lábai kiengedtek és elmúlt belőlük a zsibbadás, aztán mivel már későre járt, Eszter hazaindult. Hosszú csókok után csak nehezen tudtak elválni egymástól. Mindkettőjük vágyai azt súgták, maradjanak együtt és a gyönyörű estét koronázzák meg egy együttlétől mámoros éjszakával, de tudták, nem lehet. Kibontakoztak hát egymás

öleléséből, és a lány elindult az éjszakában haza az anyjához.

A következő napok és hetek hasonló boldogságban teltek, Eszter szinte minden egyes nap meglátogatta Andrást, és olykor-olykor ő is tiszteletét tette a kedves mamánál. Lassacskán közeledett a várva várt nagy nap. Mindketten boldogan készülődtek, próbálgatták ruháikat, Eszter intézte az egybekelésükkel kapcsolatos ügyeket, ő pedig csiszolgatta egyre inkább biztossá váló járástudományát.

Aztán néhány nappal az esküvő előtt furcsa dolog történt. András úgy döntött, elébe megy az általában ugyanakkor érkező lánynak, és sétálnak egyet a friss levegőn. Kilépve lakása ajtaján bezárta azt maga mögött és már éppen indulni készült lefelé, mikor hangok ütötték meg a fülét. Valakik beszélgettek odalent és ő először nem is foglalkozott vele, hiszen társasházban előfordul, hogy mások is vannak a lépcsőházban. De néhány lépés után a női hang felettébb ismerőssé vált számára. Ez Eszter! – nyilallt belé a felismerés. A másik hang viszont egy férfitől származott. Megállt benne az ütő, ugyan mi dolga lehet Eszternek egy idegen férfival? Elengedve a lépcsőkorlátot, a falhoz lapulva hátrébb húzódott, nehogy ha valamelyikük felnéz, megláthassa, mozdulatlanul és néma csendben hallgatózott.

– De Eszter kisasszony, nem mondhatja komolyan, hogy hozzámegy ahhoz a kripléhez! Gondolkozzon már, még járni is alig tud! Hogy fogja az magát boldoggá tenni? – mondta a férfi erélyesen, egy nagy adag gúnnyal a hangjában.

– Pedig mondom! – vágta rá a lány.

– De hát itt vagyok én is, nekem van vagyonom és nem vagyok olyan nyomorék, mint az a bicebóca! – gúnyolódott tovább a férfi.

András kezei ökölbe szorultak, és elöntötte a méreg. Legszívesebben lerohant volna és szájba vágja azt az idegent, de tudta, azt nem lehet. Hiszen valamelyest igaza is van neki, hiszen nemhogy rohanni, de lebaktikálni is feladat még neki. Egy pillanatra elfogta a rettenet, beleborzongott, hogy a férfinak igaza van, és ő végső soron csak egy szánalmas, nyomorult kripli. És mi lesz akkor, ha ezt Eszter is így fogja látni, mert valaki telebeszéli a fejét?

– Mondtam már magának, hogy nekem nem kell sem a pénze, sem maga, nekem már van vőlegényem, és ki van tűzve az esküvőnk napja is! – válaszolta Eszter indulatosan.

– Azon lehet segíteni, hiszen még nem írtak alá semmit. Na, gondolja meg, kisasszony! – próbálkozott tovább a férfi.

– Nem gondolok én semmit, eressze el a karomat! – vágta rá a lány.

– Esztike, térjen észhez! Nekem vagyonom van, annak meg nincs semmije! Én délceg vagyok és jóvágású, az meg egy roncs! – emelte fel hangját a férfi.

– Maga velem ne kiabáljon! Azonnal engedje el a karomat, mert sikítani fogok, és ha lejön András, akkor magából lesz roncs, azt elhiheti! – felelte a lány dühösen.

András e szavakat hallva nem tudta, mitévő legyen. Legszívesebben böszült bikaként rontott volna le, hogy az idegenből még a szuszt is kiverje, de nem mert. Félt. Régen habozás nélkül megtette volna, de most tartott a másiktól és tartott magától is, hiszen még a járása sem tökéletes, hogyan állhatna le verekedni bárkivel is?

– Elengedem én, ha mindenáron azt akarja, menjen, rohanjon a kriplijéhez, buta liba! – mondta a férfi gúnytól és dühtől átfűtött hangon, miközben gyors léptek hangja kezdett kopogni felfelé a lépcsőn.

András megriadva, gyorsan a lakása ajtajához csoszogott és kapkodva próbálta beledugni a zárba a kulcsot. Indulatoktól feltüzelt állapotában, remegő kézzel ez nehéz feladatnak bizonyult. Már hallotta maga mögül az alatta levő szint lépcsőfordulójából Eszter cipőjének hangját, mikor végre sikerült. Gyorsan elfordította, lenyomta a kilincset és már belül is volt. Lekapta kalapját, kabátját, és a fogasra akasztotta őket. A cipőt már nem maradt ideje levenni, ugyanis a lány már is kopogtatott az ajtón.

– Tessék! – mondta hangosan, miközben bement a konyhába, és az ablakhoz lépve kinézett az utcára.

Kezében sétatálcát lóbálva idegesen ott ment a férfi a járdán, de cilinderjén és hátán kívül onnan sajnos nem láthatott belőle egyebet. Közben nyílt az ajtó, és a gyors lépcsőzéstől, no meg az izgalomtól zihálva, szinte kapkodva a levegőt, hogy csak úgy emelkedtek és süllyedtek méreates keblei, belépett Eszter. Arcán ugyan látszottak a feldúltság jelei, de ha az iménti jelenetnek nem lett volna fültanúja, azokat betudta volna a nagy sietségnek, amivel a lány hozzá igyekezett.

– Jó napot, Bandika! – köszönt Eszter nagyokat fújva, de máris vidáman mosolyogva.

– Isten hozta, Eszter! – üdvözölte talán kissé túl hidegre és ridegre sikeredve, amitől a lány, miközben kabátját akasztotta a fogasra, mindjárt felé kapta fejét.

– Mi az, Bandikám, valami baj van? – kérdezte ijedten.

– Nem, dehogy! – vágta rá, nem is értve tulajdonképpen, miért érzett némi neheztelést a lány iránt, mikor az megvédte őt és szerelmüket az imént.

Talán csak még mindig a percekkel előtte elhangzott sértő szavak hatása alatt állt. Vagy a félelem és a féltékenység, mit a tudat ébresztett benne, hogy a lánynak bizony más udvarlójai is akadhatnak, akár különbek is nála, az keserítette meg szavait.

– Már azt hittem, valami gond van, mert olyan furcsa volt, Bandika. Készül valahová, hogy cipőben van? – állt meg előtte a lány.

– Á, nem, csupán gyakoroltam, hogy ne nézzek ki olyan sután magácska mellett holnapután. Nem szeretném, ha miattam megszólnák – dadogta zavarában bús hangon.

– Bandikám, maga ne törődjön azzal, mit mondanak mások! Ha csoszogni fog, akkor csoszog, ha bicegni fog, akkor biceg, nekem így is megfelel! Egyébként meg példát vehetnének magáról, mert maga egy hős! – mondta Eszter kissé olyan hangon, mintha nem is neki, hanem az imént vele pimaszkodó alaknak szánta volna e mondatokat.

– Hős? Inkább áldozat – vágta rá András semmibe révedő tekintettel, elgondolkodva.

– Lehet, hogy áldozat is, de nekem legfőképpen hős, az én hősöm! – szögezte le a lány átkarolva és hozzábújva a megtörtén, szomorúan álldogáló férfihoz.

András maga is átölelte és bár nem mondta, nagyon jólestek neki szavai, és belül még valami kis büszkeséget is érzett. Hiszen ő a haza nevében ott járt, ahonnan kevesek tértek vissza és megnyomorodva bár, de mégis itt van. Az a bálgúnár meg mit tud felmutatni az apjától örökölt vagyonon kívül? Semmit – jártak a gondolatok agyában, és már nem is rettegett annyira a jövőtől.

Pár nap múlva, mikor már csak egy éjszaka választotta el őket a boldogságtól, nyakukba vették a várost és bejárták az utat, amit a templom és Eszterék lakása, valamint a vendéglő között másnap is meg kell tenniük. Hiszen mint tudjuk, a báméskodó vénasszonyok, akik akadnak ilyen alkalmakkor bőven, nem éppen éles látásukról, de annál inkább csipős nyelvükről és pletykás szájukról híresek. Mert ha valakiben vagy valamiben rosszat, hibát kell keresni, arra van szemük, és hogy azt az egész város megtudja, arra van szájuk, de a jót és a szépet meg sem látják, meg sem hallják. És bár erre a próbaútra egyre kevesebb szükség mutatkozott, hiszen a sok gyakorlásnak köszönhetően járásán már alig lehetett észrevenni, hogy lábaival történt valami. De azért mégsem bíztak semmit a véletlenekre, és gondosan kiválasztották a legjobb utat, ahol András legkönnyebben és legfeltűnésmentesebben tud majd lépdelni ünneplő cipőjében. Hogy nehogy valami hiba csússzon a számításba, a templomban a lelkipásztorral is mindent leegyeztettek a ceremóniával kapcsolatban, és megtanulták saját szövegeiket is.

Mire mindent elintéztek, este lett, és ők igen-igen elfáradtak. Eszteréknél megvacsoráztak, és pár pohár bor mellett még gyorsan átfutották a meghívottak névsorát, nem maradt-e ki véletlenül valaki, aztán András hazaindult.

– Akkor holnap találkozunk, Bandika! Várni fogom, el ne késsen! Aztán csinosítsa ki magát rendesen, hiszen nem akármilyen nap lesz a holnapi! – búcsúzott Eszter boldogságtól csillogó szemekkel.

– Itt leszek, Esztike, nem fog bennem csalódní, nyugodt lehet! – felelte András, majd

vidáman füttyörészve útnak indult a sötétbe.

A lány még megvárta, míg az leért a lépcsőn, és a földszinti ajtót becsukta maga után, aztán bement a lakásukba.

András oly boldog volt mikor az utcára kilépett, hogy madarat lehetett volna vele fogatni. Körbepillantott a kihalt, lámpafényes utcán, majd mivel már későre járt, az otthona felé véve az irányt füttyörészve megindult. A saroktól néhány méterre, ahol éppen nem világított az oszlopon lévő lámpa, a sötétbe burkolózva egy köpenyt és cilindert viselő alak állt. Hátát a falnak támasztva egyik kezében egy sétatálcát táncoltatott idegesen, a másikkal a szájához emelve egy cigaretta izzott fel. Biztosan régóta vár valakire – gondolta magában András és fejével biccentett köszönésképpen, ahogy elhaladt mellett. Ám ekkor meglepő dolog történt, megbotlott valamiben és majdnem hasra esett. Visszanyerve egyensúlyát hátrakapta fejét és megdöbbenve látta, hogy az a valami a cilinderes alak bronzgömbbel díszített fejű sétatálcája. És amennyire a sötétben annak arckifejezését le tudta olvasni, rögtön érezte, nem véletlen baleset történt.

– Na, végre, hogy előkerültél, te nyomorék! – szólalt meg gyűlölettől átítatott hanggal az idegen, válllaival ellökve magát a faltól és elé lépve.

– Mit jelentsen ez? – csodálkozott András a férfit jobban megnézve magának, aki a köpenyről és a cylinderről bevillanó kép alapján már nem is tűnt annyira idegennek.

– Hogy mit? Mindjárt megmagyarázom, barátocskám! – lépett még közelebb a férfi ingerülten.

András hátrálni kezdett, de beleütközött valakibe, vagyis inkább valakikbe.

– Fogjátok le! – parancsolt rá a két szorosan András mögött álló férfire a cilinderes.

Azok meg elkapták karjait, és több-kevesebb sikerrel megpróbálták hátracsavarni.

– Majd megmutatom én neked, te bicebóca! Azt képzelted, hogy azért, mert te a fronton voltál és megsebesültél, már hős vagy? És hogy elveheted az én Esztikémet? – fakadt ki a cilinderes számonkérő és irigy hangon, miközben sétatálcáját az egyik, Andrást hátulról lefogónak adta.

– Hát nem! Tegyéi le róla, Eszter kisasszony az enyém lesz! Te egyes-egyedül egy nyomorék vagy, tűnj el az életéből! – mondta a cilinderes dühösen, majd öklével néhányszor teljes erejéből gyomron vágta Andrást.

Az ütések fájtak és hányingert keltettek benne, de a düh és a félelem, hogy elvesztheti, hogy elvehetik tőle azt, aki a legfontosabb számára és egyetlen boldogsága az életben, valami emberfeletti erővel árasztották el testét.

– Ezt akartad, te nyomorék? – ütlegette tovább vicsorogva a cilinderes, szinte élvezve szenvedését.

Andrásnak az ártatlanul agyonvert munkaszolgálatosok és kegyetlen tisztjeik, majd az őt és Istvánt szalmabábként vagonjukba rántó nagydarab vasutas, Lajos irtózatoss ereje villantak az agyába. Megfeszítette izmait, és vadul rángatni kezdte a karjain csüngő két alakot. Azok erősen szorították, ám az elől kigombolt kabátja lecsusszant róla, és mindössze az maradt nála ő megszabadult kezeik közül. Mint bősüzt bika ugrott a még mindig hasát püfölő cilinderesnek. Beleadva minden keserűségét, melyet az utóbbi egy évben az ilyen fegyverteleneket és gyengébbeket bántalmazó hitvány emberek gyalázatos cselekedetei ébresztettek benne. És azt is, mit akkor, ott a lépcsőházban és e pillanatokban gondolt az idegen férfiről, meglendítette kezeit. Öklei a másik arcát és orrát érték, amittől az a falnak esett. Utánalépett, és eltorzult aggály újra és újra ütött. Az idegen fejről lehullott a cilinder, orrából és szája szélén patakokban kezdett folyni a vér, térdei megrogytak, és a falnak támasztott háttal a földre csúszott.

Ebben a pillanatban fájdalom nyilallt András fejébe és elsötétült előtte a kép, még érezte, amint a macskakőre zuhan, aztán elvesztette eszméletét. Furcsa, megtörtént és képzelt képek cikáztak agyában. Hátulról tarkón lőtt zsidó munkaszolgálatosokról, a cilinderes férfiről, aki karjánál fogva maga után vonszolja Esztert és ő a csonka lábaival sehogy sem tudja utolérni

őket. Aztán egyszer csak hangokat hallott és érezte, amint valaki ujjaival pulzust keresve a nyakát tapogatta.

– Hé, ébredjen! Na, keljen már fel! – hallott egy szigorú férfihangot.

– Meghalt? – érdeklődött egy másik.

– Nem – felelte a nyakát tapogató.

– Részeg? – kérdezte a másik, egyre türelmetlenebb hangon.

Ahogy kinyitotta szemeit, megrémült a mellette toporgó katonai csizmák láttán, mert hirtelen nem tudta hol van, és a front borzalmait, a partizánok meg a fogságba eséstől való rettegése villantak fel benne.

– Na, végre felébredt! – mondta az egyik hang, ami egy nagydarab bajuszos csendőrhöz tartozott, aki ott állt vele szemben, ahogy sajgó fejét tapogatva felült az utca kövén.

– Mi történt magával, ember? – kérdezte szigorú hangon egy másik vékonyka, hórihorgas csendőr, mellé lépve és rosszálló tekintetével méregetve.

– Nem tudom, nem emlékszem – felelte András fájó fejétől megnedvesedett ujjait vizsgálgatva a távolabbi lámpák gyenge fényében.

– Úgy látom, magát aztán jól helyben hagyták, vérzik a feje, hívjunk doktort? – nézegette a feje tetején a haját ragacsossá tevő vérfoltot és sebet a nagydarab csendőr.

– Nem, nem szükséges. Jól vagyok, köszönöm! – válaszolta, miközben feltápáskodott a macskaköves úttestről.

– Még a kabátot is lerángatták magáról? Kik voltak, felismerte őket? Eltűnt valamije? – kezdte faggatni szigorú hangon a vékony csendőr, miközben felvette az utca kövéről az ott heverő kabátot.

– Nem emlékszem pontosan – felelte átvéve tőle kabátját.

– Azt nem csodálom, valami jó keménnyel fejbe vághatták hátulról. Talán egy bottal vagy hasonlóval – vázolta fel a tényállást a bajuszos csendőr.

– Igen, már emlékszem, a bronzgömbbel díszített sétapálca, és az az alak a cylinderben! – kezdtek derengeni András agyában a történetek, és ahogy egyre több részlet bujt elő a homályból, úgy kezdett kirajzolódni előtte annak a férfinak a gyűlölettől vicsorgó képe is. Aztán már tisztán látta maga előtt a jelenetet is, mikor dühtől vezérelt öklei arcába csapódtak, és az ütések súlya alatt roppanva tört annak orrcsontja és fröccsenve repült szerteszéjjel megeredt vére. Érezte, a történetek ezen részéért nem kapna vállveregetést a csendőröktől, mégis szinte büszkeséggel öntötte el a tudat, hogy megmutatta annak a pojacának, mihez is tartsa magát ezek után.

– Felismerte azt az embert? – kérdezte a vékony csendőr.

– Nem. Sosem láttam – felelte a további bonyodalmak elkerülése végett, és még csak nem is nagyon hazudott.

– Egyedül volt az elkövető? – faggatták tovább felváltva a csendőrök.

– Nem, ha jól emlékszem, hárman lehettek, de nem vagyok benne biztos – válaszolta ökleit a karjain maga előtt lógatott kabát alá rejtve, nehogy a közegek meglássák rajtuk a cylinderes fogai által okozott sérüléseket.

– És egyiket sem ismerte?

– Nem.

– Van valami elgondolása, miért támadhattak önre?

– Nincs, talán rabolni akarhattak – hazudta, hogy hamarébb szabaduljon.

– És eltűnt valamije?

– Semmi, nem is volt nálam semmi értékes.

– Akar feljelentést tenni?

– Nem. Ki ellen tenném? – kérdezett vissza.

– Ismeretlen tettesek ellen – vágta rá a bajuszos nagydarab csendőr szigorúan.

– Nem.

– Akkor menjen Isten hírével! Aztán vigyázzon magára, a fejét pedig holnap mutassa meg

egy orvosnak! – búcsúztak a csendőrök továbbra is ott álldogálva, megvárva, míg ő elindul.

– Jó éjt, biztos urak! – köszönt ő is, aztán elindult hazafelé.

A közegek néhány utca hosszat kicsit lemaradva még jöttek utána, majd az egyik sarkon egy lármás kocsmá felé véve az irányt eltűntek.

A város utcái kihaltak voltak, fejét forgatva, hátra-hátratekintgetve óvatosan haladt. Nem félt, most már tudta, meg tudja magát védeni, de azt is, hogy elővigyázatosabbnak kell lennie. Többet nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy a háta mögé engedi azt, aki ártani szeretne neki.

Mindenféle gond vagy újabb atrocitás nélkül jutott el a lakásáig. A lépcsőházba lépve eszébe jutva a mondás, hogy jobb félni, mint megijedni, felkapcsolta hát a lámpát, amit egyébként sohasem szokott. Mikor lakása ajtaját maga mögött bezárta, azért egyből kissé nyugodtabban érezte magát. A falon kattogó órára pillantott, és leszámítva belőle a hazafelé vezető utat, úgy félóránnyira saccolta az időt, ami az életéből kiesett.

Gyorsan megmosdott, rendbe szedte magát, aztán mert már igen-igen későre járt, le is feküdt. Ám álom még sokáig nem jött szemeire, csupán forgolódott a törtéteken rágódva, és a másnapi események miatt izgulva. A saját szülői ágán meghívott vendégek nem is igazán aggasztották, viszont az Eszter rokonságába tartozó nagyvárosi sokaság, akiknek nagyobbik része szerencsére csak az esküvőre hivatalos, már annál inkább. Mert hát nem is ismeri őket, a járásában, pedig ha halványan is, de még mindig ott van az a kis bicegés, ha valaki nagyon figyel, könnyen észreveheti. Márpedig holnap mindenki kizárólag őt és gyönyörű menyasszonyát, Esztert fogja bámulni. Az izgatottság és a megfelelni akarás még sokáig ébren tartották, de aztán valamikor mégiscsak elaludt.

Reggel, mikor felébredt, úgy érezte magát, mint akin átment egy úthenger. Minden porcikája sajgott, de főleg az őt ért ütések nyomán bekékölt hastájéka és a cilinderes fogai által felhasított, és időközben jócskán bedagadt öklei. Nem éppen így képzelte el ezt a napot, de nem volt mit tenni, kikászálódott az ágyból és megmosdott. Eltartott egy ideig mire az önnön vérétől feje tetején csomókban összeragadt és összeszáradt haját langyos vízzel szétáztatta. Két tükör segítségével megvizsgálta a sétatálca okozta sebet. Fölszakadt fejbőre körül jókora púp nőtt, és a résen keresztül gyengén levedzett is. Szórt rá egy kevéske talkumot, aztán ujjjaival ráfésülte a haját és mikor látta, az egészen jól eltakarja, nem tulajdonított neki több jelentőséget. Nem úgy jobb kezének fájósan feszülő bűtykeinek, azok ugyanis az éjszaka folyamán megdagadtak, és gennyes váladéktól feszülve majd szétrepedtek. A fájdalomtól hozzáérni is alig bírt, az idő viszont sürgette, igyekeznie kellett. Összeszorította hát fogait, és nagy sziszegések közepette kinyomkodta belőlük az idegen férfi nyálára reagálva bennük felgyülemlett sárgás-pirosas szennyet. Mire végzett, már is könnyesek lettek szemei, de még csak ezután következett a fertőtlenítés. A szekrényből elővette a jódos üveget, és jól meglocsolta vele sebeit. Vagy fél percig csak fújtatott lehunytt szemekkel, vicsorogva a Sztari Oszkolban „műtőasztalra” került bajtársai fájdalmaira gondolva. Aztán mikor enyhült a csípő, maró fájdalom, eltette az üveget és az ablakhoz ment. Megállt előtte, és tekintetével az utcát fürkészve ösztönösen a cilinderes alakot kereste. Nem látta sehol, hát kinyitotta az ablakot és kihajolva távolabbra is elnézett, de semmi. Visszaemlékezett a kettejük között végbement ütésváltásra és az az érzése támadt, hogy valószínűleg a cilinderes is meglehetősen cudarul érezheti ezen a reggelen magát. Sőt, jobban belegondolt a dologba, és máris eloszlottak azon félelmei, hogy az az alak esetleg ezen a napon, az esküvőn vagy bárhol megkörménykezhetné őket. Hiszen az elmúlt éjjel elég komoly arcátrendezésen esett át, és valószínűleg ez a lecke elég lesz számára egy életre, de legalábbis hosszú időre, míg rendbe nem jön.

Megnyugodva szívta teli tüdejét a friss, tavaszi levegővel. Érezte a virágok illatát, és hallotta az ágról-ágra ugráló udvarló, egymást túlkiabálni próbáló madarak harsány tavaszi csivitelését. A tojók meg csak kellették magukat jobbra is, balra is, szinte kikényszerítve a hímek értük való virtuskodásait, pont, mint az emberek. Milyen okosnak és mindenekfelett

állónak képzelik magukat az emberek. Aztán meg sokszor még az állatoknál is primitívebb vagy inkább alattomosabb módon próbálják megszerezni, összeharácsolni maguknak a pénzt, a nőt és mindent, amiről úgy vélik, az boldoggá teheti őket. Pedig pénzen nem lehet boldogságot venni, mint ahogy nem lehet lopni, nyerni vagy örökölni sem. Mert ami könnyen jött, az könnyen is megy. És mégis, a boldogság mindenki számára elérhető, pusztán észre kell venni, csupán meg kell látni az életünkben azokat a dolgokat, amik a körülményeihez képest boldoggá tehetik az embert. Sokan azt mondják erre, hogy az élethez szerencse is kell, és hogy az Eszterrel való találkozása is mindössze a szerencse műve, de ő ezt másként gondolta. Kezdte már megtanulni, hogy mindenért meg kell dolgozni, mert a szerencse ritka, mint a fehér holló, vagy talán nem is létezik. Létezik viszont annál is inkább az Istenbe és nem saját magunkba vetett hit, ami segít elszakadni életünket romlásba taszító önző vágyainktól. Igaz, a Szentírás azt mondja, hogy segíts magadon és Isten is megsegít, és kell is, hogy legyen kitartásunk, önbizalmunk, akaraterőnk az élet harcainak megvívásához. De eljönnek olyan idők, amikor az ember ereje eltölpül a kihívások és a megpróbáltatások nagyságával és súlyával szemben. És midőn az ember erejének végéhez közeleg és megízleli a fájdalmat, a test törékenységet, nem marad semmije, csak a lélek és a hit. Lehet ez jó tündérben, sorsban vagy egy számunkra felfoghatatlan és láthatatlan szellemi lényben, a teremtőben való hit, csak egy nem, az önmagát istenítő, mindent legyőzni képesnek tartó ön hit nem. Ugyanis, aki saját magát tartja mindenhatónak, ha kilátástalan helyzetbe kerül, összeomlik és elvész. Hányszor, de hányszor tapasztalta ezt ott a kietlen hómezőkön, a fagyos, metsző szélben és hófúvásban maga is. De sok hitét vesztett bajtársát látta leülve, összeesve, akiket fagykirály fehér szemfödéllel takart be, és nem látta többé senki. Pedig a hit hegyeket mozgathat meg, ha hit van, szinte bármi sikerülhet. Csupán nem szabad feladni, hinni kell! Ha kell, a túlélésben, a megmenekülésben vagy csak egyszerűen az egymás iránti jóakarásban. Mert ez az, ami az embert egész élete során végigkíséri, és a sorsát is meghatározza, egyengeti. Hiszen aki mindig törekszik a jóra, az igazságra, a másokkal való jó viszonyra és nem az irigység és önzőség vezeti tetteit, az sohasem kerülhet olyan társadalmi helyzetbe, hogy ne lenne, aki segítene rajta. Ez így volt mindig, és így is lesz. Ezért kell hát jónak lenni az embernek, és nem a pap vagy az édesanyja kedvéért. Ezt láthatta benne István is, mikor úgy gondolta, jó lenne húga férjéül és saját sógorául. Nem a szerencsén és a véletlenen múlt az sem, hogy Eszter Istvántól szinte kizárólag jókat hallott róla, és már látatlanul is belészeretett. Hiszen ha jobban belegondol, barátja nem is hazudott róla, legfeljebb kicsit túlzott, de a valós énjét mutatta be leveleiben húgának. Így mikor személyesen is találkoztak, a lánynak nem kellett csalódnia, de neki sem, mert élőben még szebb, mint a fotókon és kedvesebb, jóindulatúbb, mint amilyennek István leírta. Igazi asszonynak és anyának való ez a lány, és mindamellet még gyönyörű is. Szeretem! Imádom! És most már szinte kibíratatlanul kívánom is! – jártak András agyában a magasröptű gondolatok. Ahogy a lány jutott eszébe, mindjárt boldogabban és vidámabban kezdte látni a világot.

Egy darabig még álldogált ott az ablakban, az egyre erősödő tavaszi napsütésben sütkérezve, az utca nyüzsgését figyelve, aztán mivel gyomra az izgalomtól teljesen összeszorult és nem volt éhes, reggeli helyett nekifogott a készülődésnek. Elővette ruháját, kifényezte cipőjét, de vigyázva rá, hogy fekete szmokingja nehogy szöszös legyen, még nem öltözött fel. Aztán nagy gonddal, odafigyelve minden apróságra a hálósobában is rendet rakott. A meghittebb hangulat kedvéért két gyertyatartót és egy üveg bort meg poharakat is bekészített az éjjeliszekrényére. Hiszen ezt az estét már nem egyedül fogja tölteni és szeretne volna, ha emlékezetesen és zökkenőmentesen telne nászéjszakájuk.

Mikor aztán eljött az idő, megmosdott és felöltözött. Odafigyelve, hogy a púpja ki ne lógjon, haját szépen megfésülte. Hol erre, hol arra húzgálva nyakkendőjét sokáig igazgatta, ez alkalommal sehogyan sem tetszett neki. Izgalmában leszakította szmokingja egyik gombját, ezért anyja régi szobájában gyorsan tűt és cérnát keresett. Talált is, de bedagadt, fájós kezeivel

már a cérna befűzése is nehezen ment, hát még a varrás. A nagy kapkodásban többször is megszúrta ujjait, és mozgatásuktól bűtykein levő sebei is felrepedtek. Nem is olyan könnyű a női munka! – bosszankodott, miközben elpakolta a varródobozt.

A szmoking elkészült, de kezei, és főleg a jobb a levedző sebektől, rondán néztek ki. Az órára pillantva látta, ha nem akar elkészni, mindjárt indulnia, kell. Először nem tudta, mitévő legyen, aztán eszébe jutott a fehér kesztyű, amit a kedves mama annyira szeretett volna rajta látni legalább a szertartás idejére, de ő akkor még hallani sem akart róla. Gyorsan elő is kereste az egyetlen megoldásnak látszó kelléket, amit ő egyébként kényelmetlennek és fölösleges felhajtásnak vélt eddig. Mivel sebei levedztek, először leragasztotta őket, és csupán utána kínoztta fel megdagadt és sajgó kezeire a hófehér kesztyűket. Fájdalomtól fel-felszisszenve igazgatta meg őket, hogy ne legyenek gyűrűttek, majd a szekrény tükre elé állt és megnézte magát.

– Tűrhető. Sőt, egészen elegáns, és ez a fehér vacak még fel is dobja az egészet – mondta csak úgy magában.

Mustrálgatta még magát néhány percig, megelégedett nyugalmát az óra kattánása szakította félbe. Ránézett és látta, máris késésben van, fölkapta kabátját, fejére dobta kalapját és már indult is. Az ajtóban megtorpanva visszarohant a szekrényhez a gyűrűket tartalmazó dobozért.

– Ezeket meg majdnem itt hagytam! – morogta a fejét csóválva saját feledékenységéért, miközben kinyitotta a kis díszdobozkát, és mielőtt még ujjakra kerültek volna, még egyszer megcsodálta a végtelenséget jelképező aranykarikákat. Aztán becsukta, és a kabátja felső zsebébe süllyesztve már rohant is lefelé a lépcsőn. Az aljára érve jutott csak eszébe, hogy elfelejtette bezárni az ajtót, de nem törődött vele, úgysem megy oda be senki. És ha be is menne, mit vinne el, nincs ott semmi értékes – jártak agyában a gondolatok, miközben gyorsan szedve a lábait nekiindult az utcáknak.

Egyik sarkot hagyta el a másik után, a járókelők megbámulták díszes öltözte és a sietsége okán, furcsa, kissé bicegős járása miatt. Am ezúttal ez őt egy cseppet sem izgatta, a világeért sem szeretett volna elkészni, sietett, ahogy csak bírt. Aztán Eszterék lakásától nem messze lelassított, és zsebkendőjét húzva elő megtörölgette verejtéktől gyöngyöző arcát és homlokát. A gyors tempótól kissé felmehetett a vérnyomása, mert feje tetején a kalap alatt a púpja igen erősen lüktetni kezdett. Ahogy közeledett, egyre inkább erőt vett rajta az izgalom és már bánta, hogy mégsem ivott meg odahaza egy-két pohárka „poharas nyugtatót”. Látva az utcán a sok megérkezett vendéget és rokont arra gondolt, míg a kalap a fején van, nem lehet semmi gond, de mi lesz, ha odabent levéve fejfedőjét valaki észreveszi púpját? Na, mindegy, majd lesz valahogy, bízzunk a legjobbakban – gondolta magában, miközben elhaladt a sarok vércseppektől feketéllő falú épülete mellett. Egy pillanatra felrémlettek benne az éjszakai afférjának és a csendöröknek képei, de nem volt ideje azzal foglalkozni, mert már is odaért a sokadalomtól hangos kapualjhoz, ami kedvese tömbházába nyílt.

Illedelmesen köszönt mindenkinek, akik ott állodogáltak, majd gyorsan feloson Eszterék lakásába, hogy az ott lévőköt is üdvözlje. Az előszobában, mivel a teli fogásra már nem fért, egy polcra tette kabátját és kalapját, majd a tükörben ellenőrizte fejét. A púpjával nem volt semmi gond, viszont a lámpaláztól és az izgalomtól arca piros lett, mint egy paradicsom.

– Nézzétek, hát itt jön a vőlegény! Szóval te vagy az a legény, akiről Eszter annyit áradozott már nekem. Bátor ember vagy, fiam, nem futottál el a béklyó elől! – szólalt meg egy italtól kissé pityókás idősebb férfi, mikor megpillantott.

– De Zoltán, ne beszéljen már badarságokat! – szólt rá a mellette álldogáló természetes asszonyság.

– Miért, hát nem rabiga ez? Ej, ha még egyszer fiatal lehetnék, sose nősnék meg! – vágta oda a Zoltán nevű férfi válaszképpen a nagydarab asszonynak.

– Na, gyere, fiam, igyunk valamit, hagyjuk az asszonyokat hadd tegyék, amihez a legjobban értenek, pletykáljanak csak nyugodtan! – fordult aztán felé, vállára téve a kezét.

– Rendben, csak még beszélek pár szót Eszterrel – felelte.
– Eszterrel? Esztikével? – csodálkozott el az őket körbevevő hölgykoszorú jó néhány tagja.
– De hát a vőlegény az esküvőig nem láthatja meg a menyasszonyt, mert az balszerencsét hozhat a fejetekre! – mondta közülük egy idősebb, ijedt képet vágva.
– Csakugyan? Akkor majd később beszélek vele – csodálkozott András.
– Hagyd már azokat a babonás fehérnépeket, öcsém, hadd őrizték a menyasszonyt kedvükre, még láthatod majd eleget, inkább gyere ide a férfiak közé! – szólt vissza az étkezőből az imént őt italozni invitáló férfi.

– Hölgyeim, engedelmeikkel eleget tennék az úr kérésének! – fordult András illedelmesen ismét az asszonyok felé.

– Menjen csak, de vigyázzon, nehogy maga is úgy nézzen ki, mint az uram! – intette óvva a nagydarab asszonyság.

– Vigyázni fogok – felelte András, majd az étkezőbe ment, ahol már tíz-tizenöt ünneplőbe öltözött férfi iszogatót. Ő is közibük szegődött, és az új ismeretség jegyében megitta velük az áldomást. Mire indulni kellett a templomba, már nem is izgult annyira, hiszen addigra a férfi vendégek jó részével megismerkedett, és a velük elfogyasztott ital is hatni kezdett.

A templomig egyszerűen csak elsétáltak mindenféle felhajtás nélkül. Andrást a menet élén haladva a gyönyörű szép Éva kísérte, és mögöttük ott battyogott a kedves mama is. Kezében szorongatta a jókora rózsákból készült virágcsokrot is, amit a szokásokhoz híven ő fog majd átadni arájának. Hogy Eszter hogyan jut el odáig, arról halványlila gőze sem volt. Belenyugodva ugyanis az asszonyok babonás félelmeibe, nem firtatta többet kedvese hollétét.

A templomban már szóltak a harangok, és az ajtaja körül ott bémésködött a város minden szegletéből összesereglett kíváncsi vénasszonyok csapata. Kihúзва magát megpróbált minél délcegebben és egyenletesebben lépdelve elhaladni előttük. Hallotta, amint a háta mögött összesúgva valami katonát emlegetnek. Hirtelen nem tudta eldönteni, vajon tudhatnak-e róla, hogy nem is olyan rég tért vissza a frontról, vagy csak a fehér kesztyű miatt beszélnek erről. Mikor a templomba beléptek, már szól az orgona és ő úgy érezte, a vaskos falak közé zárt hűvös levegőn kívül valami mélységes nyugalom is reá szállt. A virágokkal és masnikkal feldíszített padokban már ültek néhányan idegenek, ismeretlenek, de ez már nem zavarta. Az utánuk lépdelő násznép szépen szétoszlott a padosorokba, és mindenki elfoglalta helyét. Ők hárman előrementek, és az oltár előtt megálltak. A kántor odafent a karzaton az orgonán halkan valami odaillő dallamot játszott. Oldalt a sekrestyéből bejött a lelkész is és intett Évának meg a kedves mamának, hogy üljenek le a helyükre. Amikor leendő anyósa és sógornője is elfoglalta helyét, a lelkész felnézett a karzatra, és a kántor az orgonát más hangszintre kapcsolva sokkal hangosabb és erőteljesebb dallamokra zendített. A gyülekezet énekszóval kísérte a hangszerek királynőjének csodálatos hangját, és ezzel a szertartás kezdetét vette.

Bár megbeszélték és tudta, ez lesz a feladata, András mégis zavarban érezte magát a rámeredő sok-sok szempár előtt. Tarkóján érezte a kíváncsi tekintetek bizsergető tapogatását, és csak állt ott az oltárt bámulva, mint egy faszent. Néhány ének után az orgona elhallgatott, és a lelkész a gyülekezet elé állva rákezdett. Tartott egy rövidke istentiszteletet, majd ismét megszólalt a zene és az ének, a lelkész pedig fejének biccentéseivel és szemének mozdításával jelezte, hogy jöhet a menyasszony.

András soha életében nem volt elragadtatva a túldíszített, fidres-fodros menyegzői ruhákba öltöztetett lányoktól, de ezúttal más lett a helyzet. Ez a lány ugyanis az ő menyasszonya, az ő kedvese, és nem pusztán egy a sok boldogan mosolygó nő közül, aki végre felvehette álmai fehér ruháját. Amikor Eszter a templomajtón belépett, szinte elállt a lélegzete, szíve vadul dobogni kezdett, mintha most látná őt először. Ahogy a padosorok között kecsesen lépdelve megindult felé, hogy nehogy beakadjon valamibe, hosszú uszályát két koszorúslányka emelte és vitte utána. Mint hófehérbe öltözött angyal mosolygott rá fátyla alól, mikor az oltárhoz érve megállt mellette. Szemei csillogtak a boldogságtól, arcocskája a gyengébben púderezett és

sminkelt részeken kipirult az izgalomtól. Hosszú szempilláival megilletődve, nagyokat pislogva figyelte a lelkészt, aki az orgona és az énekszó elhallgatása után hozzákezdett esketésükhöz.

Az előre megtanult és begyakorolt szövegeikkel nem akadt semmi gondjuk, az izgalomtól kiszáradt szájjal, néha elcsukló hangon, de egymás szemébe nézve, szívből jövően és boldogan mondták az egész életükre szóló fogadalmakat. Az első bökkenő és András számára nehézség akkor adódott, mikor a lelkész a tálcát vette elő, amire még a ceremónia megkezdése előtt a gyűrűket helyezték. Hangos szóval felszólította őket, hogy az Isten színe előtt kötött házasságuk megpecsételésére húzzák fel egymás ujjára a gyűrűket. András tudta jól, hogy ez fog következni, és jó előre el is döntötte, hogy a bal kezét fogja odanyújtani. Ám mikor zavartan levette róla kesztyűjét, Eszter is és a lelkész is összeráncolt homlokkal, csodálkozva néztek rá.

– A másik kezed, fiam! – szólt oda neki halkan a lelkész.

De ő úgy tett, mint aki nem hallja és nem is látja, amint vele szemben álló Eszter fátyla alatt széles mimikával, de hang nélkül ugyanezt mondja, és szemével meg fejének biccentéseivel mutatja is. Felhúzta Eszter tüntetőleg kissé túl magasan tartott jobb kezének ujjára a tálcáról levett gyűrűt. Aztán mit sem törődve a lelkész torkát köszörülő jelzőhangjával, odatartotta a bal kezét és mivel Eszter nem tehetett mást, hát arra húzta rá a gyűrű párját. Az ifjú asszony tekintetéből kiolvasva érezte, ezért a tettéért nem fogja megdicsérni, de sajnos nem tehetett egyebet. A jobb kezéről ugyanis a kesztyűt is alig bírná lecibálni, a gyűrű pedig biztosan nem menne rá bedagadt ujjára. Ezt persze sem Eszter, sem a szertartást tovább folytató lelkész nem tudhatták, és ez látszott rosszalló pillantásaikban is. A hátuk mögött a padokban ülő vénasszonyok között is biztosan akadtak, akik fejüket csóválták nemtetszőleg, és talán még motyogtak is valamit babonákról, de szerencsére ő ezt nem látta.

Az oltár elé térdeltek, és a lelkész fejükre téve kezeit megáldotta őket. András érezte lelkében és valahol ott bent a szíve tájékán, a zsigerei mélyén, ahogy szétárad az erő és a melegség, ami a lelkész kezéből jött. Érezte, mert érezni akarta és hitte, letérdelve, félretéve büszkeségét hagyva, hogy az Isten felől, vagy talán lelke legmélyebb bugyraiból feltörő jóakarát átjárja agyát, és befészkelje magát gondolatai közé.

Miközben a lelkész a gyülekezet felé fordult és felemelt karokkal őket is megáldotta, az újdonsült asszonyka átszellemült arccal a ruháját igazgatta. Megszólalt az orgona, és a padsorokban újra helyet foglaló násznép énekelni kezdett. András gyorsan visszaügyeskedte kesztyűjét, belékarolt asszonykájába, majd az előre eltervezett koreográfia szerint maguk elé engedve a lelkészt, elindultak kifelé a templomból. Megpróbált minél szebben és bicegésmentesebben menni. Ez most kicsit sem esett nehezére, daliásan kihúzta magát és büszkén vezette gyönyörű menyasszonyát ki az ajtóig, aztán át a kíváncsian bámuló tömegén tovább. Nem nézett se jobbra, se balra, így is tudta, minden szempár csak rájuk mered, de ezúttal ez nem zavarta. Büszkeséggel és boldogsággal töltötte el ugyanis, hogy egy ilyen gyönyörű és okos nő vőlegénye, sőt ezentúl férje lehet. Szinte külön örült is neki, hogy ekkora sokaság gyűlt össze a kíváncsiskodókból, mert e pillanatokban azt szeretne volna, ha az egész világ látná, ahogy a tündérszép Eszterrel az oldalán ott megy végig az utcán.

Ahogy az ajtón kiléptek és az orgonaszótól hangos, kissé dohos szagú templombelsőt hátuk mögött hagyták, megcsapta őket a langyos, tavaszi illatokkal telt levegő. Fent a toronyban ismét szóltak a harangok. Andrászt kirázta a hideg, mikor a templomkert hatalmas tölgyfái alól kiléptek a melegen sütő nap fényére. A vékony ünneplő gúnyájában a szertartás alatt kissé átfagyva jól is esett neki a nap sugarainak melege, és ahogy elnézte, dideregve mellette lépdelő újdonsült asszonykájának is. Nem kapkodva, szép komótosan sétáltak, hiszen Eszter hosszú uszályos ruhájában másképp nem is igen lehetett. Figyelve, hogy a két koszorúslányka tartani tudja velük a lépést, ballagtak csendben a násznép élén. Csupán, mikor a harangok hangja már távolodott, és jó pár utcányira hátuk mögött hagyták a templom előtt bémésködőket, akkor kezdtek beszélgetni.

– Köszönöm, hogy anyám kedvéért mégiscsak felvette a kesztyűket, Bandika!

– Anyukáért bármit megtennék, Eszti drága! – felelte boldogságban úszva.

– De azért jobban is odafigyelhetnél volna, fiam! Nem gyakoroltátok eleget, vagy miért nem emlékeztél, hogy a jobb kezdet kell odanyújtani, nem pedig a balt? Ez balszerencsét hozhat az egész frigyre! – szolt közbe András jókedvét rögvest szertefosztatva, a koszorúslánykák mögött kullogó anyósa.

Milyen jó hallása van a „kedves mamának”, hogy olyan messziről is hallja, amit ilyen halkán beszélgetünk – gondolta magában András.

– Tudja, anyuka emlékszem én, de sajnos tegnap éjjel, amint maguktól hazafelé tartottam, történt egy kis baleset és egy kicsit megsérült a jobb kezem. Nem akartam mindenki előtt mutogatni a sebeket, így hát maradt a bal.

– Na, hiszen, miféle baleset ért téged tegnap? – kérdezte az újdonsült anyós kételkedő hangon, azt feltételezve, hogy András csupán kitalálta a dolgot magyarázatképpen.

– Hát... izé... az utcán... ahogy mentem, megbotlottam, és olyan szerencsétlenül estem... hogy ez lett az eredménye – dadogta András a túl sok és kíváncsi kérdésre nem készülve fel, és emiatt hazugságba sodródva.

– És mi van a kezével, Bandika, fáj is nagyon? – kérdezte Eszter aggodalommal telt hangon, ijedt képet vágva.

– Á, semmi, mindössze lehorzsoltam kicsit, meg bedagadt az ütéstől – nyugtatgatta András folytatva az elkezdett hazudozását, nem is sejtve, mennyi gondtól kímélhette volna meg magukat, ha elmondja mi történt, és milyen hitvány alak az a cilinderes.

– Akkor jó, majd otthon megnézem, ha vége lesz ennek – mondta Eszter megnyugodva és ismét mosolyogva.

Mikor a vendéglőbe megérkeztek, kezdetét vette a lakodalom. Öttagú cigányzenekar húzta a talpalávalót, ment a tánc és a mulatozás hajnalig. Közben fogyott a bor és a pálinka jócskán, és hozzá finom vacsorát tálaltak a pincérek. Mindenki meg volt elégedve a bőséges ellátással, olyannyira, hogy lassan már pirkadt és még mindig akadtak, akik a zenekar előtt tántorogva mulattak. Aztán lassan ez a főként magukat itallal jól alaposan megszívó férfiakból álló csoport is távozott, és Andrásék is hazaindulhattak végre. A mindenkivel való táncikálástól, a sok alakoskodástól, jópofizástól, mivel egész éjjel a vendégeik kedvében jártak, mindketten alaposan elfáradtak. András lábainak szokatlan volt a sok mozgás és mire elcsendesedett minden, már járni is alig bírt.

Taxit hívtak, és azzal utaztak hazáig. Felvászorogtak a lépcsőn, és András a kulcsát kezdte keresni. Először megijedt, ugyanis egyik zsebében sem találta, aztán meglepődve vette tudomásul, hogy az ajtó már nyitva van. A fáradtságos, izgalommal töltött nap alatt egyszer sem jutott eszébe, hogy reggel elfelejtette bezárni, és az italtól kicsit kábultan most is kicsit lassan jutott el a tudatáig, mi is a helyzet. Kissé félve nyitott be saját lakásába, villanyt oltottak, levették kabátjaikat és körbenéztek, nem tűnt-e el valami. Úgy látta, minden a helyén van, éppen, mint ahogy reggel hagyta.

Eszter a mosdóba ment, és elő sem jött vagy félóráig. Ő meg levetkőzött, és a nap folyamán elfogyasztott tetemes mennyiségű italtól erősen bódult állapotban bebújt az ágyba. Onnan nézte az éjjeliszekekre még reggel odakészített poharakat és az üveg bort, ám valahogyan semmilyen vonzalmat nem érzett az egyébként igen jóféle és zamatos itóka iránt. Néha rövidke időre lehunyta szemeit, de nyitotta is ki őket rögvest, mert forogni kezdett vele a világ, és a szédítő érzéstől gyomra is felkavarodott. Nagyokat nyelve szabadult meg a szájában felgyülemlett nyáltól, miközben fáradtságtól sajgó lábait próbálta valami kényelmes pózba rendezni. Nem vette észre mikor, de szép lassan elaludt.

Álmában kedvesével táncot járt az őket körbeállva bámuló, erőltetetten mosolygó emberek között. A szokatlan ütemű gyors mozgástól lábai zsibbadtak, arcán és az ing alatt testén verejtékcseppek gurultak végig. Egy kicsit sem élvezte már a táncot, és ezt látta Eszteren is. Abbahagyták volna, de nem lehetett, nem tehették, hiszen a násznépnek a felhajtás kell. Egyre

inkább úgy érezte, a menyasszony és a vőlegény bőrébe bújni nem merő szórakozás és vigadalom, hanem egy nagyon is szigorú szerep görcsös eljátszása a minden pillanatban árgus szemekkel őket méregető rokonok és kíváncsiskodók előtt. Csak forogtak és lépegettek jobbra meg balra egyre kimerültebben. Aztán a sok forgástól szédülni kezdett, az ütemet elveszítve, bizonytalan lépésekkel még próbálkozott egy darabig, de mikor már a világ is forogni kezdett körülötte szétvetette lábait, és széles terpeszben imbolyogva, mint egy részeg, megállt. Érezte, ahogy kedvese kibontakozik rá támaszkodó karjai közül és látta annak érte aggódó ijedt arcát, mint ahogy körbepillantva látta a körülöttük állók felháborodott és számonkérő pillantásait is.

– Mit képzelsz ez?

– Hogy merészeled ez?

– Itt nem szokás félbeszakítani a táncot! – csengtek fülébe az őket körbevevő lakodalmassokadalom ámuldozó szavai.

Az izgalomtól, mit a rá irányuló rosszalló tekintetek kereszttüze okozott szédülése nemhogy enyhült volna, de még fokozódott is. Látva ezt Eszter belékarolt és támogatva, lassan kifelé vezette a tömegből. Közben a körülöttük állók meglepettsége egyre inkább gyűlölködő megvetéssé változott.

– Nézzék már, micsoda ember ez?

– Ez? Ez egy semmirekellő!

– Még a táncot sem bírja?

– Táncot? Azt sem tudja, mi az! Ez egy söpredék!

– Úgy van, egy mocskos disznó, ki vele!

– Igen, takarodjanak innen mindketten!

Gerjesztettek egyre mélyebb és erősebb gyűlöletet ellene és immár az őt támogató menyasszonya ellen is a felbőszült derék násznépben néhányan. Mindketten félve kapkodták fejüket jobbra-balra, mert a fenyegető megnyilvánulások futótűzként terjedtek a tömegben, és egyik-másik vendég már-már tettelegesséig fajulva vicsorgatta fogát feléjük.

Hogy az öklüket feléjük rázókat egyre népesebb táborától megvéddesse, megrettenve, féltőn ölelte magához kedvesét. Ott volt a tömegben a cilinderes alak is gúnyosan vigyorogva és mind a tisztek, kik a fronton ütötték-verték, vagy csak „egyszerűen” tarkón lötték a munkaszolgálatosokat. Ott kiabáltak fennhangon a csendőrök is, akik a minap városuk mozijából kergettek ki néhány embert, pusztán azért, mert zsidó származásúak és azok is, akik puskatussal verték a tejosztásra bemerészkedett zsidó gyermekeket.

András ámulva nézte, hogyan hatalmasodik el a sokaságon a néhány hangadó által keltett hisztéria, és hogyan ébred a tömegben gyűlölet olyanok ellen, akiket eddig szerettek, vagy legalábbis nem utáltak. A rosszindulattól elvakult arcok láttán egész testét borzongás járta át. A körülöttük szitkozódók úgy bámultak rájuk, mint valami leprásokra. Félelemtől remegő kezekkel szorította magához a rettegéstől holtápadtra vált arcú, ájulás határán tántorgó kedvesét. Valami menekülés vagy segítség után kutatva pillantott körbe, de megdöbbenve látta, hogy senki sem kelt a védelmükre. Rettenetes érzésként hasított belé a tudat, hogy a közben ordibáló és őket lökdöső csöcselékké változó tömegtől nem bírja megvédeni sem magát, sem kedvesét. Ismét a zsidók jutottak eszébe, akiket nap, mint nap inzultálnak a város utcáin. És azok, akiket ott Lengyelországban láttak, mikor még csak a frontra utaztak. Felvillant előtte a nők és gyermekek riadt és rettegéstől elgyötört arca, ahogy az SS-katonák sötétség leple alatt a marhavagonokba terelték őket. Szinte hallotta füleiben csengeni a szavakat, amit néhány bajtársuk már akkor és ott mondott és később régi iskolatársuk, Cigerman Géza is megismételt: „Ha így haladunk, csak idő kérdése, és ez lesz nálunk is.” Látta maga előtt és már értette is, amit akkor még nem tudott, hogy miért tűntek akkor este könnyesnek az öreg szakaszparancsnokok szemei. Ő már akkor érezte, hisz tapasztaltabb volt, hogy abból semmi jó nem lehet, ha embereket, sőt családokat hurcolnak el bármilyen eszmék vagy jelszavak, de még ha a haza nevében teszik, sem. És most saját bőrén érezhette, amit azok a szerencsétlenek, a

megvető gyűlöletről átítatott tekinteteket, a kirekesztettséget, a mindennapos bántalmazásokat, a karhatalom túlkapásait és a politikai vezetők uszításait. Mintha mindenért csakis a zsidók, vagyis ezúttal éppen ő és Eszter lennének a felelősek.

A magukra maradottságtól és a felbolydult csöcselékként viselkedő, minden irányból feléjük közelítő tömegtől való félelmében kiutat nem találva Esztert a földre lökte, és testével védelmezve borult rá. Az ordítózik, szitkozódók gyűrűje egyre összébb zárult körülöttük. A cipők orrai már fél méterre sem voltak arcától, és már érezni vélte az első ütések fején, hátán, mikor zihálva, verejtékben úszó testtel felriadt álmából.

Feje sajgott, persze nem az álombéli bántalmazástól, hanem az előző éjjel elfogyasztott tetemes mennyiségű italtól. Szája is attól lett oly cserepes, mint az esőért szomjazó Hortobágy földje a tüzes augusztusi forróságban.

– Na, végre, hogy felébredtél! Öklendeztél, rángatóztál, kiabáltál, már azt hittem, valami komolyabb bajod van – szólalt meg az ágyon ijedt képet vágva mellette ülő asszonykája.

András felé fordult és látta, frissen szerzett felesége ép és egészséges, senki sem bántotta. Nem szólt semmit, csak közelebb mászott és úgy, fekvé átölelte az ülő asszony derekát, majd fejét annak paplan alatt kinyújtott combjaira fektette. A fiatalasszony látva meggyötört arcát, simogatni kezdte haját és fejét.

– Csak rosszat álmodtam – mondta kis idő múlva behunyt szemekkel, riadt kisgyermekként élvezve a cirógatást.

– Megint a háború? – kérdezte Eszter suttogó, lágy hangon.

– Nem, most nem, de ez sem volt jobb – válaszolta még, aztán sokáig nem szólt egyikük sem, pusztán élvezték egymás közelségét.

Vagy tíz perc is eltelt így, a simogatástól csillapodott fejfájása és szertefoszlottak félelmei, már majdnem visszazundított, mikor Eszter ismét megszólalt.

– Bocsáss meg, Bandika, de elég kellemetlenül sűrű már itt a levegő, elkélne már egy szellőztetés. Jólesne egy kis friss levegő, és szerintem neked sem ártana, ha nem haragszol, kinyitom kicsit az ablakot – bújt ki óvatosan a paplan és András feje alól Eszter.

– Persze, csak nyugodtan – felelte tekintetével végigkísérve a fiatalasszony ringó derekú mozgását, amint az ablakhoz ment.

A nő felemelve két karját, nyújtózkodva a karnison akadozó karikákat igazgatva, két oldalra félrehúzta a sötétítőfüggönyt. A reggelből lassan délelőttbe váltó nap sugarai betódultak a szobába, átvilágítva a csipkés hálóinget, mi asszonykája formás testét takarta. A fehér, ritkás szövésű selyemanyag gömbölyű keblein és vékonyka derekából körte formájúra kerekedő fenekén, a nyújtózkodástól megfeszülve, szálai közt láttatni engedte bőrének színét. András szemeiből rögvést kiment az álom, párnáját feje alá húzva figyelte, ahogy a nő a függönnyel végezve az ablakhoz lépett, és kitárta annak mindkét szárnyát. Kezdte úgy érezni magát, mintha ébredése óta egy mesébe csöppent volna. A nyitott ablakon keresztül egykettőre megtöltve a szobát friss, tavaszi virágillat áradt be. Kedvese ott állt az ablakban, és kifelé nézve az utcán járó-kelő embereket figyelve, az alvás közben igen-igen összekócolódott göndör fürtjeit fésülgette, igazgatta ujjáival. A napfény beragyogta haja szálait és átbújt kis terpeszben álló lábai között, hogy a kívülről rájuk feszülő hálóinggel közösen megmutassák formás combjait. András érezte, amint bizseregni kezd és megmerevedik férfiassága.

– Na, csináljak valami finom reggelit, Bandika? – fordult felé Eszter a friss és kissé hűvös levegőtől mellein erősen kihegyesedett hálóinggel.

– Az is jó lenne, de inkább gyere és bújj ide mellém még egy kicsit! – válaszolta izgalomtól felgyorsult szívveréssel, kocsányokon lógó szemeit le sem véve kíváncsi asszonykájáról.

– Hát azt is lehet, hiszen már házasságunk – felelte sejtelmes hangon Eszter, miközben odasétált az ágyhoz és megállt mellette.

Lassan kigombolta a hálóingjén nyakától lefelé elhelyezkedő néhány gombot, maga előtt átnyúlva jobb kezével megfogta bal vállán a hálóing rövidke fodros ujját, és behúzta belülré bal

karját. Aztán a ruha alatt segédkezve bal kezével a jobbot is belülré húzta, és úgy állt ott, mintha nem lennének karjai, vagy egy kivágott zsák lenne ráhúzva. A vékony, lepelszerű anyag mögé bújt nőt bámulva András még inkább izgalomba jött. Láta ezt Eszter is, és kacér mosollyal az arcán, kezeit a háta mögé téve elkezdte a hálóinget lefelé húzni. Az meg először megfeszült, kirajzolva a kidomborított mellein hegyesedő bimbókat. Majd ahogy a selymes anyag sikamlóssága révén engedett, a kigombolt nyakrész hátra csúszva megnyílt, utat adva az asszony testének és szép lassan kivillant egyik, majd másik válla. András pulzusa az egeket verdeste, füleiben zakatolva dübörgött a vér, szíve csaknem kiugrott a helyéről. A hálóing közben csigalassúsággal lejjebb csúszott, és megfeszült a két méretes dombocskán, amik nehezen fértek ki a ruha nyakrészén. Eszter itt megállt egy pillanatra, aztán szemeit szemérmesen lesütve, kissé elpirulva ismét meghúzta a ruhát, és kibuggyantak belőle hófehér, telt keblei. András már nyitott száján is zihálva vette a levegőt, arcát előntötte a vér, amitől ő is elpirult. Ott meredeztek előtte a nő nyitott ablakon beáramló hűvös levegőtől összeráncosodott bimbójú mellei. Nagyokat nyelve könyökölt fel, majd az ágy szélén leeresztve lábait, felült. Eszter lehunytt szemekkel engedte, hogy ő megcsodálja gyönyörű testét. De a látvány már kevésnek bizonyult, mohó és legyőzhetetlen vágyat érzett, hogy megérinthesse végre. Kezeit kétoldalt csípőtájékra az előtte álló asszonykája hamvas bőrére tette, ott, ahol a hálóing az egyre szélesedő, kerekedő fenekén fennakadt. Eszter ujjai érintésétől összerezett, de szemeit nem nyitotta ki, tűrte, hogy a mohó kezek egyre feljebb tapogatózva elérjék feszes melleit. A nőt kirázta a hideg és libabőrös lett, mikor tenyereibe véve, bimbóit ujjai közé zárva megmarkolászta a puha, de mégis kemény labdácskákat. Ám András nem győzve betelni a látvánnyal, kezeit máris a fiatalasszony háta felé irányította, és két oldalról mögé nyúlva végigvezette őket kecses formáin egészen le a hálóingig. Lélegzetviasszafojtva, nagyokat nyelve dugta be mindkét kezének ujjait a ruha alá, majd miközben a hálóing a padlóra hullott, tenyereit lefelé csúsztatva végigsimította a nő gömbölyű fenekét.

Eszter ott állt előtte anyaszült meztelen, András kissé meg is lepődött, mikor a hálóing lepelként lehullott, és alatta nem talált semmit. Aztán eszébe villant, hogy az elmúlt éjszaka bizony a nászéjszakájuk volt, azaz csupán lett volna, ha ő nem öntött volna fel túl sokat a garatra. Nem csoda hát, ha újdonsült asszonykája alsónemű nélkül és valószínűleg vágyaktól fűtve bújt mellé, mikor a mosdóban végzett. Micsoda egy ostoba alak vagyok, hogy annyit ittam tegnap, és nem tudtam megadni ennek a szépségnek, amire vágyott! De ezen most segíthetünk! – jártak agyában a gondolatok, miközben átkarolta Eszter derekát, és óvatosan magához vonva az ágyra fektette. Hosszú percekig vagy talán órákig simogatta, puszilgatta, imádta annak kíváncsi testét, és hogy azután mi történt, az maradjon csak az ő kettejük dolga. Mert az élet egyik legélvezetesebb és legnagyobb gyönyört okozó társas érintkezése éppen az intimitásától és annak a két ember kincsként való őrzésétől olyan szép. Egy férfi és egy nő, se több, se kevesebb. De az a kettő szereti és tiszteli egymást, és érzik a másik testének minden egyes rezdülését. Hiszen a belőlünk időnként feltörő testi vágyainkat csillapíthatjuk úton-útfélen bárkivel, de az sohasem lesz olyan, mint azzal, akit szeretünk, és ő maga is viszonzó. Ugyanis az egyetlennel, akit kiválasztottunk, akinek mindent titkunkat elmondjuk és az életünket rábízunk, a szeretkezés egyesüléssé, eggyé válássá válik. A kielégülés ilyenkor nem pusztán felületesen testileg, hanem mélyebbre hatóbban, lélekben is megtörténik és ez az, ami boldogságot is ad. Ezt az ember egész lényét átjáró boldogságot sohasem érezhetik meg, kik szabadon életet élve, csupán partnerként és nem életük párjaként néznek alkalmi szeretőikre.

A nászdeléltől nászdelután és násznapok követték. Hetekig nyalták-falták egymást mohón, nem győzve betelni az érzéssel. Mikor ugyanis együttlétük óta eltelt néhány óra, ismét ellenállhatatlan vágy kerítette őket hatalmába, és hamarosan egy újabb forró szeretkezés és szerelmeskedés közepében találták magukat. Alig jártak el valahová, nem tartottak igényt mások társaságára, aztán mikor Eszter munkahelyén kivett szabadságából már mindössze néhány nap maradt, ketten, kéz a kézben elindultak András számára is valami munkafélét

keresni.

Első nap nem jártak sikerrel, a csonka lábai miatt senki sem alkalmazta volna szívesen. Este elkeseredve konstataáltak, hogy az öt-hat helyből, ahol próbálkoztak, bizony egyiken sem hallottak biztatókat. Sőt akadt olyan is, aki egyenesen a szemükbe vágta: mit akarnak, miért nem elégednek meg a hadirokkantaknak nyújtott kincstári segéllyel? Hiába erősködtek, hogy az semmire sem elég, meg, hogy tud ő rendesen dolgozni, mégsem kellett. Pedig munkaerőre és főleg férfiakra nagyobb igény mutatkozott, mint valaha, hiszen a tetre kész, fiatal legények tömegei valahol talán orosz földön vagy a Kárpátok védelmére berendezkedve a hadsereg kötelékében szolgáltak éppen. Az eredménytelen nap miatt érzett szomorúságukat egy kis hancúrozással oldották fel, így mégiscsak elégedetten és boldogan tértek nyugovóra. Mielőtt elaludtak volna, egymást erősítve elhatározták, hogy nem adják fel, és másnap újra próbálkoznak.

Úgy is lett, reggeli után nekivágtak, és az újabb meghirdetett állások elérésének reményében bejárták a fél várost. De sajnos ismét elutasításokba ütköztek, aztán mikor már nem is remélték és ott, ahol nem is gondolták, egy építkezésen mégiscsak találtak megfelelőt.

A segédmunkási állás nehéz fizikai munkából állt, de nem kellett hozzá semmilyen képesítés, a lábával sem foglalkoztak, és ehhez képest még egészen jól is fizetett.

Örömben hazafelé menet megvacsoráztak egy vendéglőben, elköltve a maradék pár pengőt, ami Andrásnak a honvédségtől fájdalomdíjként egyszeri és utolsó juttatásként kapott összegéből még maradt. Az ételt egy, de inkább két kancsó jóféle kadarkával is leöblítették, és a cigányzenére még táncoltak is. Felszabadultabbra és önfeledtebbre sikeredett ez a mulatás, mint a saját lakodalmukon. Nem kellett pózolniuk és görcsösen mosolyogniuk, mindössze egyszerűen átengedni magukat a kadarka jókedvre derítő hatásának.

Késő éjszaka lett, mire hazaértek. Elfáradtak ugyan a hosszúra nyúlt nap végére, de nem annyira, hogy a fürdőszoza után ne szeretkeztek volna még az ágyban is egy kiadósat. Aztán a paplan alatt meztelenül összebújva a jövőjüket érintő fontosabb kérdésekről beszélgettek, míg szép lassan el nem nyomta őket az álom.

A mézeshetek után hamar eljöttek a munkás hétköznapiak, mindketten eljártak dolgozni, délutánokként pedig nagyokat sétáltak a közeli parkban vagy a város korzóján a kirakatokat nézegetve. Néha-néha, ha megtetszett nekik, Eszternek vettek egy új cipőt, vagy az egyre nagyobb forrósággal beköszöntő nyárra való tekintettel egy-egy vékony, divatos nyári ruhácskát. Ám az egyébként egyre értéktelenebbé váló pénzt egyáltalán nem szórták holmi fölösleges kacatokra, mert közös terveikre spóroltak.

Egyik hétvégén meghívást kaptak Budapestre Eszter egyik unokahúgának ballagására és úgy döntöttek, ha már mennek, ott is maradnak néhány napot. Sikerült is elkéredzkedniük munkahelyeikről, így a hétvégét megtoldhatták még két nappal. Bepakoltak Vulkánfíber bőröndjeikbe, és felvonatoztak a fővárosba.

A ballagás szépen és meghatóan telt, Andrásnak könnyet csalt szemeibe, mikor István, Géza és a régi osztályuk jutott eszébe. Dél körül már hatalmas lett a forróság, a nagy ünneplés közepette el is határozták, hogy másnap strandra megy az egész család, és ők velük tartanak.

Reggel korán keltek, és már hét órakor a Szent Gellért hullámfürdő bejáratánál kigyózó sorban álldogáltak. Andrásnak máris rossz előérzetei támadtak a nyugodt és kedvesével meghittentöltendő pihenéssel kapcsolatban. Aztán mikor végre a kapun belültre jutottak, leesett az álla a csodálatosan szép fürdő láttán, de ugyanakkor félelmei is beigazolódtak. Tizenegy óra körül már ugyanis szinte mozdulni sem lehetett a medencék környékén. A délelőtti korábbi részeiben nagy élvezettel és önfeledt játszadozással kipróbált hullámmedence teljesen megtelt, a benne való fürdőzés már élvezhetetlenné vált. Az újabb és újabb érkező hullámok egymásnak lökdösték az embereket. Sokan éppen ezt élvezték, főleg a fiatal suhancok, de Andrást kifejezetten zavarta, főleg mikor Esztert taszigálták, fogdosták a víz erejétől hánykódó idegenek. Mire dél lett, a napozópokrócok között már egy gombostűt sem lehetett volna a földre

ejteni, annyian lettek. A büfék és lacipecsenyések előtt hatalmas sorokban várakoztak az éhes fürdőzők. Andrásnak hamar elege lett az egész tömegnyomorból, nem értette, mit élveznek ebben a helyiek. És mint már oly sokszor, ismét asszonykájának lett igaza, mikor ezt mondta:

– Bandi, mi mégiscsak vidékiek vagyunk, hiába élünk városban, ez a nyüzsgés azért mégiscsak sok nekünk. Talán jobb lenne, ha elmennénk valamerre sétálni, mert ez így már nem pihenés.

– Pontosan erre gondoltam én is, csupán nem akartam elrontani a fürdőzéset, kedvesem. De ha te is így érzed, akkor felőlem már mehetünk is – vágta rá András megkönnyebbülve.

Egy ideig még tétováztak, ugyanis nem szerettek volna csalódást okozni a családnak. Nehogy Eszter rokonai úgy érezzék, hogy nem érzik jól magukat velük és miattuk távoznak, mert az nem lenne igaz, hiszen ők nagyon kedvesek hozzájuk. Aztán mikor csendőrségi razzia keretében lezárva a strand egész területét mindenkit igazoltatni kezdtek, és egy órán keresztül se be, se ki nem engedtek senkit, végleg úgy döntöttek, hogy távoznak. Megbeszélték a rokonokkal, és miután vagy félórát vártak a kapuban, mire az önmagukat igazoló tortúrán átestek, a karhatalom által előállított és kitaszított nemkívánatos személyek mellett gyorsan távoztak.

– Mi lesz ebből, hová vezet ez? – kérdezte Eszter értetlenkedve, ahogy a javarészt csak zsidó származása miatt strandon nem tartózkodható, méltatlankodó előállítottak előtt elhaladtak.

– Ez bizony semmi jóhoz – csóválta fejét András, és a Lengyelországban meg a fronton látottak jutottak eszébe.

A fürdőtől a Dunához mentek, és ott a rakodóparton sétálgattak. Jó ideig elnézegették a vízen ringatózó hatalmas uszályokat, amikből ki és bepakolták a rengeteg szállítmányokat. A folyón hajók jöttek és mentek, az utcákon villamosok csilingeltek és autók dudáltak. Mikor megunták a forgalom és a kikötői munka szemlélését, tovább sétáltak a nagy víz felett átívelő Ferenc József hídon, át a pesti oldal felé. Valahol a közepe táján megálltak, és a vasszerkezet korlátján áthajolva az alattuk hömpölygő rengeteg sok vizet bámulták. Néha egy-egy hordalékfa tűnt fel és úszott el a habok közt lassan ringatózva. Időnként megrakott uszályaikat húzva-vonva, nehéz rakományukat a pillérektől biztonságos távolságban tartva, hajók jöttek és keltek át a híd alatt. A pesti hídfőig nem mentek át, onnan inkább már hazafelé indultak.

A néhány ott töltött nap gyorsan eltelt, mint ahogy a nyár is hamar odalett. A hűvös őszi szelekkel egyre aggasztóbb hírek érkeztek mind keletről, mind nyugatról. Az olaszok átálltak az ellenséghez, a szovjetek pedig lankadatlan törtek előre, lassan megközelítve a Kárpátok külső hegylábat. A boltok polcain egyre kevesebb és silányabb lett a kínálat, az élelmiszerek jegyrendszere akadozott, a háborús textilhiány miatt kialakult úrt pótlólag, és hogy az áruházak ne kongjanak az ürességtől, a ruházati osztályok helyét bútorrészlegek vették át. Aztán nemsokára jöttek az elsötétítéssel töltött éjszakák, mikor az egész város sötétbe borult és mindenki reszketve imádkozott, hogy a zúgva-búgva felettük szálló bombázók nehogy éppen rájuk szórják gyilkos terheiket.

Hiábavalónak tűnt a statáriális bírósággal való fenyegetőzés, a bűnözésre hajlamos személyekre legalábbis nemigen hatott. A sötétség leple alatt ugyanis dolgoztak a betörők és fosztogatók, és megszorodtak a betöréses lopások. Bizonytalanná vált a helyzet, és már egyre kevesebben hittek a végső nagy győzelem egyre inkább elúszni látszó álmképében. Városszerte az a szóbeszéd járta az utcákat, hogy a kormányzó és a kormány békét szeretne kötni az angolszász hatalmakkal, mielőtt az oroszok elérnék az országot.

Így jöttek el az ünnepek, a szentestét Eszter anyjánál töltötték ők is és Éva, meg a kis Évike is. A finom vacsora elfogyasztása után, közösen a feldíszített karácsonyfához vonultak, és mindenki kibontotta a szerettei által előtte odarejtett ajándékokat. András egy új ünneplő nadrágot és egy pár zoknit kapott. A pantallója ugyan még nem feslett el, de még kopottnak sem igen mondható, csak hogy a boldog házasságtól és asszonykája jó kosztjától derékban kissé „kinőtte” azt.

- De frankó nadrág, és még zokni is! Hol kaptál te ilyen minőségi ruhaneműket, édesem?
- Az titok, kérdezd a Jézuskát! – felelte Eszter mosolyogva.

Saját ajándékaiknak is örültek, de még nagyobb boldogsággal töltötte el mindnyájukat, miként tépkedte izgatottan a hiány miatt kissé egyszerűre sikeredett csomagolópapírokat ajándékaikról a kis Évike. Mikor mindent kibontott, számba vette őket és játszani kezdett velük.

- Milyen aranyos ez az Évike, jó nézni, mennyire önfeledten bele tudja magát élni a játékba!
- mondta Eszter, vágyakozó tekintettel nézve a kislányra.

– Igen, az, de ezt Pista már nem láthatja, pedig hogy imádta Évikét, talán még nálam is jobban. Minek is kellett ez az átkozott háború? – tette fel a költői kérdést Éva, csak úgy a levegőbe, sírástól elcsukló hangon, zsebkendőjével szemeit törölgetve.

– Azt nem tudom, de biztosan büszke lenne rád, ha látná, milyen erős asszony vagy és milyen szépen neveled a kislányát – vigasztalta Eszter.

– Asszony? Talán inkább özvegyasszony. És ezt is a katonaságnak meg a vezetőknek és annak a vén bolondnak köszönhetjük, aki a szakaszvezetők voltak! – szólalt meg rosszindulattól vezérelve a „kedves mama” is.

Eszter ugyan megfogta András kezét, de az mégsem bírta szó nélkül hagyni az igazságtalan rágalmakat.

– Anyuka, ha nem is ismeri azt az embert, miért mond rosszakat róla? Ő ugyanannyit szenvedett, mint én vagy a maga fia, hiszen ott volt velünk mindenhol!

– Ha ugyanannyit szenvedett volna, akkor most ott lenne ahol az én Istvánkám! – vágta rá a „kedves mama” a könnyeivel küszködve, dacosan.

– Anya, hogy mondhatasz ilyet! – ámuldozott Eszter.

– De hát akkor ennyi erővel nekem is meg kellett volna halnom, meg minden túlélőnek is, mert a maga fia elesett? – kérdezte András csodálkozástól leesett állal.

– Nem úgy gondoltam – mentegetőzött a mama szipogva.

– De ezt mondta, akárhogy is gondolta! Vegye tudomásul, hogy az az ember többet ér bármelyikünkénél, és nem azért maradt életben, mert elbújt a veszélyek elől, hanem mert a sors vagy a Jóisten úgy akarta – fakadt ki András dühösen.

– Jól van már, no, ne perlekedjenek, hiszen karácsonyeste van, Jézus Krisztus születésnapja! Emlékezzenek, mit tanított és ne civakodjanak felesleges dolgokon, amikbe mi úgy sem szólhatunk bele! – szólt közbe Éva a veszekedéstől és András felemelt hangjától megijedt és tágra nyílt szemekkel rájuk meredő kislányát féltőn magához ölelve.

– Igaz, csak nem szeretem, ha alaptalanul vádolnak embereket – vágta rá András kissé halkabban.

– Bandi, hagyd már, anyám nem úgy gondolta! Ugye, anya? – szólt közbe Eszter is.

– Persze... hogy igaz... csupán annyira hiányzik az én drága fiam – pityeredett el a mama.

– De mikor jön már végre haza apuci? – kérdezte egyszerre Évike a felnőttek beszélgetését hallgatva.

Mély csend lett pusztán a válasz, nem szólt senki sem, mindnyájan azon gondolkodtak, mit is mondhatnának szegénykének. Végül az anyja törte meg a csendet.

– Apa már nem jön többé haza.

– Nem, de miért? – csodálkozott a kislány.

– Mert nem jöhet – szipogta Éva.

– De miért nem?

– Mert ahová ő ment, onnan nem lehet visszatérni. Tudod, ott fent van az a csillag, amit mutattam neked, ott mindig láthatod – magyarázta anyja szemeit törölgetve.

– Igen, az apa csillaga? És onnét ő is lát minket? – kíváncsiskodott tovább a kislány.

– Biztosan lát téged, hogy milyen okos és ügyes kislány vagy – mondta Éva a mondat végére egyre sűrűbben hulló könnyeivel küszködve.

– Akkor az a sok bácsi is lát engem? – gondolta tovább a dolgokat a kislány kissé ijedt képet

vágva.

– Milyen sok bácsi? – kérdezett vissza meglepetten, még a szipogást is abbahagyva az anyja.

– Hát, akik ott vannak apa körül szerteszéjjel – mutatott az ablakon keresztül a csillagos égre a kis Évike.

– Nem, azok, egyedül a saját rokonaikat látják – magyarázta Éva abbahagyva a sírást.

– Ja, értem, akkor jó – zárta le a témát a kicsi megnyugodva, és ismét játszani kezdve újdonsült játékaival.

András közben behunyta szemeit, és képek kezdtek peregni előttük. Láta a rengeteg csillagba ment embert és a szétroncsolt holttestek százait, sőt ezreit, a bajtársakét és az ellenségeket, akiknek testéből, ha kiontották, éppen olyan pirosan folyt a vér, mint az övékéből. Ott lángoltak ropogva és lassan összeomlva a szétlőtt épületek. Egész teste beleremegett, mikor a forróságban megperzselődött, fájdalomtól üvöltő emberek és az egészen kicsi, gyermeki méretre zsugorodott, elszenesedett tetemek, majd a kékszürkés arcú, keményre fagyott holttestek képei villantak fel agyában.

– Jól vagy, drágám? – kérdezte Eszter.

– Persze, igen – dadogta falfehérre sápadt arccal.

– Biztos nincs semmi baj? – aggódott tovább Eszter sápadtságát meglátva.

– Biztos, biztos – felelte ocsúdva pillanatnyi révületéből.

– Akkor jó, csak azt hittem rosszul vagy – nyugodott meg a fiatalasszony.

– Semmi, mindössze elméláztam kicsit – zárta le a témát András.

– Látod, milyen aranyosan játszadozik Évike? Nekünk is lesz ilyen ennivaló kislányunk? – bűjt közelebb asszonykája mosolyogva.

– Persze, hogy lesz, rajtam nem múlik, hiszen mindent megteszek érte! Vagy nem? – nézett mélyen felesége szemébe maga is elmosolyodva.

– De, de, csak úgy szeretnék már minél hamarább egy kisbabát – felelte karjai között boldogan mosolyogva Eszter, majd egy cuppanós csókot nyomott a szájára.

Karácsony után hamar eljött az év vége is, a háborús helyzethez képest városszerte igen jó kedvvel és hangosan telt a szilveszter éjszaka. A lakásokon és a vendéglőkben hajnalig folyt az italozás és a mulatozás. Az is lehet, hogy éppen a reménytelen helyzet és a kilátástalanság hajtotta az embereket, hogy még egyszer utoljára boldogok legyenek. Mert ha nem is tudhatták még, mit hoz a jövő, azt azért némiképp, sőt inkább egyre jobban sejtették, hogy a háborút elvesztették. A végső győzelemben már csakis az igazán fanatikus és megszállott nyilasok bíztak, és ezt hangoztatták is plakátjaikkal és mindenféle szórólapjaikkal úton-útfélen.

Lassan teltek a napok, a január bekeményített, csikorogtak a mínuszfokok és a február is hóval kezdődött. Az élelmiszerjegyekre kapható fejadagok egyre kisebbek és kisebbek lettek, végül még az éves szinten vásárolható ruhafélék darabszámát is korlátozások alá vonta az állami hivatal.

A hosszúra nyúlt, ólomszürke fellegekkel borított egü fagyos hónapok után már mindenki a kikeletet és a jó időt várta. Ám ez a március nem azt hozta, amit reméltek. Néhányan örültek ugyan neki, de a többség megrémülve és ellenszenvvel fogadta a hírt, mikor az országon átutazó német csapatok néhány alakulatát kivagoníroztatták. És azok Hitler parancsára megszállták először Budapestet, majd néhány nap alatt a főbb vidéki központokat is. Mindenféle zavaros információk terjengtek a kormányzó és a kormány lemondásáról, és még a németeknek való katonai ellenállás lehetősége is benne volt egy ideig a levegőben. Aztán új emberek jöttek a kormányzásban, és minden maradt a régi. Azaz mégsem, hiszen az új kormány összetétele már megalakulásakor és első megnyilvánulásaiban is nagy hasonlóságot mutatott az egyes társadalmi elemeket eltávolítani szándékozó Hitler és Göbbels politikájával. Olyannyira, hogy a bizonyos társadalmi elemeket, akik nem mások voltak, mint a minden országban megtalálható zsidó kisebbség, rendelet formájában sárga csillag viselésére kötelezték. A hivatalos lépések után alig egy hónappal az utcákon máris egyre több megkülönböztető jelzéssel megbélyegzett

embert lehetett látni, akik félve tekintettek azokra, kiknek nem díszelgett ott a sárga csillag ruhájukon. A rendőröket és a csendőröket egyenesen kerülték, mintha valami bűnt követtek volna el, mintha már az is vétek lett volna, hogy egyszerűen zsidónak születtek. Andrásnak és a többi jóérezsű embernek, noha nem is voltak zsidók, már ez is borzolta kedélyeit és együttérzést váltott ki belőlük. Ám tenni ellene semmit sem tudtak, hiszen akit zsidók segítségén kaptak, az megnézhetette magát és az is, aki esetleg nem hordta csillagját.

És jöttek az újabb megszorítások, amiknek betartatása, az oly módon már távolról jól láthatóan megjelölt emberekkel, nem is bizonyult nehéz feladatnak. Buzgólkodtak is serényen a „derék” közegek, hiszen ezek után már csupán délután kettő és öt között tartózkodhattak az utcákon a zsidók, és akkor is kizárólag a nekik kijelölt intézményekbe, boltokba mehettek. Egymást érték az igazoltatások és a „gyanús elemek” letartóztatásai. De a németek érkezésével nem pusztán a zsidókérdés megoldásának felgyorsulása, hanem az egyre gyakoribb légiriadók, majd a városokat és civil lakosságot sem kímélő bombázások is megszaporodtak.

Mikor a szirénák megszólaltak és a gépek a város felett megjelentek, Andrásban mindig rettenetes emlékeket ébresztettek. Gyomra görcsösen összeszorult a félelemtől, de még inkább a féltéstől és aggodalomtól, mit Eszter iránt érzett. A sok vakriasztás után, mikor csupán a szirénák szóltak, de szerencsére nem történt semmi, egyik éjszaka megváltozott a helyzet. Bár a szirénák vinnyogtak, még a csukott ablakokon keresztül is behallatszott a hatalmas bombázók motorjának mély és monoton bűgő hangja. Rémulten ugrottak ki az ágyból, mikor rádöbbsen, ennek fele sem tréfa, itt most komoly dologról lehet szó. Miközben felkapkodták ruháikat, már hallották a város másik vége felől a távolból a légvédelem gépágyúinak dübörgő hangját, és az ablakon kinézve látták is a fényjelzős lövedékek ég felé törő kígyózó vonalát. A hold és a csillagok szobába szűrődő gyenge fényénél kapkodva cipőt húztak, és már rohantak is kifelé a lépcsőházba.

– Mit csinálsz? Gyere már! – kiáltott vissza András az ajtóból mikor látta, kedvese még keresgél valamit a sötétben.

– A táskám, hol van a táskám? – kérdezte Eszter idegesen matatva az asztal környékén.

– Hagyd azt az átkozott táskát, gyere azonnal! – parancsolt rá András ingerülten.

– De hát abban van mindenünk – makacskodott asszonykája.

– Gyere már, az ég szerelmére! – rimánkodott neki András félelemtől remegő hangon, még emlékezve, milyen ronda munkát végeztek a nehézbombázók az orosz városokkal.

– Jól van, megvan, jövök már! – válaszolta Eszter megnyugodva, és elhaladva mellette már indulva is lefelé a lépcsőn.

Még csupán egy szinttel értek lejjebb, mikor morajlás hallatszott, és a lépcső köve remegni kezdett lábaik alatt.

– Az ördögbe, mondtam, hogy siessünk! – káromkodott András dühösen.

Mire leértek a földszintre, a remegés egyre erősebbé vált. Az ajtóból kilestek az elsötétítés miatt teljes sötétségbe borult utcára. Csak az épületek felett látszott néhány fénycsóva, amik a légvédelem reflektorainak kereső, kutató szemeiként meredtek az égre. Szóltak a gépágyúk és villództak a tűzkígyóként repdeső lövedékek, de mindez távolinak tűnt, már éppen el akartak indulni, hogy a kijelölt földalatti óvóhelyre siessenek, mikor András megtorpant.

– Várj! – húzta vissza karjánál fogva mellette lépdelő kedvesét.

– Mi az, nem megyünk? – csodálkozott Eszter.

– Hallgasd! – mondta András fülelve és az ég felé mutatva.

Bár a rengés és a morajlás egyre hangosabb lett, néhány másodperc múlva Eszter is meghallotta a veterán fülei számára hamarabb feltűnő lefelé zuhanó bombák süvítő, fűtyülő hangját.

– Most mi lesz? – kérdezte Eszter félelemtől elcsukló hangon, rémulten.

– Gyere! – húzta magával András egyenesen be a lépcső alá.

Alig, hogy bebújtak, mint tavaszi zivatar, mi jeget hoz, úgy érte el őket a szőnyegbombázás

első hulláma. Megrázva az egész épületet egyre közelebb és közelebb dörrentek a robbanások, aztán már recsegett-ropogott minden körülöttük, ők meg a padlóra kuporodva, egymást átkarolva rettegtek. Hosszú percekig fentről az emeletről és kintről az utcáról is csak az üvegek csörömpölése és az egyre sűrűsödő morajlás hangja hallatszott.

Vagy tíz perc is beletelt, mire az újabb és újabb érkező gépek elfogyhattak végre, és a felettük és körülöttük tomboló pusztító szimfónia csendesedett végre. Aztán lassan elült az égdörgésszerű morajlás, és a szirénák meg a légvédelem fegyverei is elhallgattak és csend lett, de Eszter még mindig rémült arccal, némán reszketett a karjai között.

– Jól van, kicsim, már elmúlt, nyugodj meg! Minden rendben – kezdte simogatni nyugtatgatva az asszonyka haját és fejét.

Az meg nem szólt semmit, pusztán élvezte a férfi nagy tenyerének gyöngéd cirógatását, és még beljebb fúródott annak ölébe.

– Már vége, elmentek, nyugodj meg! – kezdte ismét András, miközben odakintről emberek kiabálásának hangja és tüzek lángjainak pirosas fényei szűrődtek be a tokjából kiszakadt bejárati ajtó nyílásán.

András, elengedve asszonykáját, feltápáskodott, Eszter riadtan pillantott körbe, és az ajtónyíláson keresztül meglátva a pusztítás nyomait, sírógörcsöt kapva zokogni kezdett.

– Jól van, nyugodj meg! Elég, ne sírj már! Gyere, kelj fel innen! – hajolt le hozzá, miután ruháját leporolta valamelyest.

– Nem! – vágta rá Eszter sírva, de meglepő határozottsággal.

– Miért nem? Gyere, nézzük meg, mi a helyzet a lakással!

– Nem megyek sehová! – felelte az asszony hisztérikus hangon.

– Dehogynem jössz, na, gyere! Nyugodj már meg! Elmentek, értsd meg! Megúsztuk, ennyi volt! – fogta meg kezét szigorúan, és állította fel a padlóról.

– Visszajönnék! – ellenkezett Eszter kapálózva.

– Lehet, de nem most, az biztos, na, gyerünk! – zárta le a témát kissé dühösen András, asszonykáját maga előtt tuszkolva felfelé a lépcsőn, az meg mivel nem tehetett mást, szipogva, pityeregve, szemeit törölgetve ment felfelé.

Az első emeleti lépcsőfordulóhoz érve, az ablak mellett elhaladva üvegszilánkok vastag szőnyegén gázoltak át. Eszter kizárólag magával volt elfoglalva, nehogy a koromsötétben megbotoljon. András viszont kinézett egy pillanatra, és látta a városszerte pirosas-sárgás fényekkel lángoló hatalmas tüzeket, és a körülöttük az oltásukkal bajlódó fekete alakokat. Lakásuk ajtaja tárva-nyitva állt, éppen ahogy kirohanásukkor hagyták, bebotorkáltak és szomorúan tapasztalták, hogy bizony az ő ablakaik üvegei is mind kitörtek. A tátongó nyílásokon beáramló hűvös, tavaszi levegőtől és a fáradságtól Esztert kirázta a hideg és vacogni kezdett.

– Most mit fogunk csinálni? – kérdezte elcsüggedve.

– Hát mindenekeelőtt felöltözzünk, mielőtt még megfáznál nekem ebben a hatalmas huzatban, aztán meg majdcsak kitalálunk valamit – felelte András, és már is öltözködni kezdett.

Meleg ruhákba bújva, nem törődve vele, véget ért-e már az elsötétítés vagy sem, egy gyertyát gyújtottak, és annak gyenge fénye mellett a szekrényben pokrócokat kerestek. Az ablakokból kitörték az ott meredező üvegdarabokat, a padlóról pedig feltakarították a temérdek szilánkot. Ezután az üres ablakokat sorra kinyitották, és az elővett pokrócokból felakasztva bennük egyet-egyet becsukva beszorították őket. A huzat megszüntetése és a törmelék eltakarítása után ismét egészen lakájossá vált kis otthonuk.

Másnap aztán András elindult, hogy valami üvegfélét vegyen, de mihelyt az utcára kilépett, máris látta, nem lesz könnyű dolga. Az útburkolaton hatalmas bombatölcsek tátongtak. Az ő háztömbjük az ablakok kitörésén kívül szinte sértetlen maradt, de néhány saroknyira tőlük egy jókora épület félig romba dőlt és kiégett. Meglehetősen nagy volt a felfordulás városszerte, a tüzeket ugyan eloltották már, de a romokat és az utcákra omlott törmeléket még csupán ekkor

kezdték eltakarítani. Mindenfelé kitört üvegek, beszakadt háztetők, kidőlt falak és villany- meg telefonpóznák szegélyezték útját. Fél napig járta az üvegeseket, de sehol sem talált az ablakaikba valót, mert a városvezetés lefoglalta azokat a fontosabb intézmények számára. Két nagyobb darab fóliát sikerült mindössze szereznie, amivel aztán otthon két ablakot be is borítottak. A többit pedig bedeszkázták, hogy ha eső jön, nehogy becsapjon a lakásba.

Egy hét is beletelt, mire nagyjából rend lett a városban, és már pusztán a nejlonokkal és deszkákkal takart ablakok meg a lakhatatlanná vált vagy romba dőlt épületek árulkodtak a légicsapásról. Az utak burkolatát is visszapótolták, megindult rajtuk a közlekedés is, az élet ment tovább, meg nem állt. De ez az élet már keserűbb volt, mint a régi. Még csupán egy hónap telt el a zsidók megjelölése óta, és máris újabb rendeletek léptek életbe velük szemben. Ezek saját házaik elhagyását és bizonyos sárga csillagos háztömbökbe költözésüket írták elő számukra. Persze ezek a többszintes épületek többnyire a megrongálódott, vagy amúgy is nagyon lelakott és lerobbantak közül kerültek ki. Ráadásul a férőhelyek tekintetében messze túllépték az adott épületek befogadóképességét, így hamarosan rettenetes zsúfoltság és tömegnyomor alakult ki az ilyen gettók legtöbbszörében. Lakóinak, akik inkább foglyok voltak, mint polgárok, körletüket elhagyni kizárólag délután kettő és öt között lehetett, és akkor is kizárólag engedéllyel. De talán még náluk is rosszabbul jártak azok a külvárosi és vidéki falvakból összeszedett zsidó családok, akik nagyobb gyártelepek és téglagyárak területeire kerültek. Ők különféle lakhatásra alkalmatlan épületekben voltak kénytelenek meghúzni magukat. Egyre gyakoribbá váltak az utcai atrocitások is, amiknek elszenvedői általában a sárga csillagot viselők, míg bántalmazóik a rend büszke őrei lettek.

Andrásnak ezeket az eseteket és a szerencsétlenek nyomorgásait látva egyre inkább a fronton látott SS-katonák gátlástalan módszerei jutottak eszébe. Mikor meghallotta a hírt, hogy magyar SS-alakulatokat toboroznak, végképp az az érzése támadt, hogy a Magyar Királyság megszűnt létezni, és csupán a Harmadik Birodalom egy provinciájává süllyedt. A miniszterek és a hivatalnokok pedig mindössze azért szorgoskodtak kezüket, lábukat törve, hogy a németek minden aberrált óhaját és sóhaját teljesítsék. Akadtak, akik még bíztak az öreg kormányzóban, de legtöbbször már benne sem.

– Beszorultunk a kommunista orosz medve és a náci német sas közé, és innen már nincs kiút – mondták ki legtöbbször, de csakis halkán, nehogy illetéktelen fülekbe jusson a dolog, ugyanis akkor megüthetik a bokájukat.

Hiszen már nem számított semmi, kizárólag a nagy harc folytatása a bolsevizmus ellen a végsőkig. Aki pedig ezzel nem értett egyet, vagy pusztán nem látta értelmét további drága magyar vér hiábavaló ontásának, és e nézeteinek hangot is adott, annak az állami hatalom haragjával kellett szembenéznie. András egyre inkább nem érezte otthon magát saját városában. Eszter, mint ahogyan sokan mások is, inkább behunyta szemeit, ne is lássa a sok gaztettet és rémséget, így próbálva megóvni magát a bajtól és túlélni a vészekkel teli korszakot. Az élelmiszerhiány már csak habként került az egyre sötétebb és nehezebb idők tortájára. Voltak, akik a várost maguk mögött hagyva vidéki rokonokhoz költöztek, hogy ott várják meg, míg elül a vihar. Andrásnak is eszébe jutottak gyermekkorának boldog, vidéken töltött évei és az öreg szakaszparancsnokának szavai is. Így hát hosszas keresés árán, de előkotorta szekrénye fiókjából az ott őrizgetett papír cetlit, mit annak idején még a kórházban kapott az öregtől. Mikor végre meglett, elolvasta címét és rögvest neki is ült levelet írni. Nem sokat kertelt, rögvest belevágott a közepébe és megkérdezte, nem mehetnének-e esetleg le hozzá vidékre néhány hónap erejéig. Vagy legalább addig, míg az egyre közeledő front átvonulna rajtuk, mert mostanság az élet a városban igen nehéz és egyre veszélyesebb is. A finomkodásra és az udvariaskodásra nem fordított túl sok időt, de azok után, amit együtt átéltek, arra nem is igen lehetett kettejük között szükség. Mihelyt elkészült vele, a postára vitte és fel is adta. Tervéről Eszternek egy szót sem szólt, úgy vélte, elég lesz akkor beavatni, ha már többet tud.

Eltelt több mint egy hét, és semmi válasz nem érkezett, már arra gondolt, hogy a levél

elkallódhatott vagy rosszul címezhetette meg, és inkább újat ír, mikor végre megjött. Izgatottan tépte fel a borítékot, és azonnal olvasni kezdte. Az öreg szavaiból hamar kihámozta, hogy az élet vidéken sem fenéig tejfel, de azért jóval elviselhetőbb.

– „A zsidókat itt sem kímélik, és az állatokat is mind összeírták, nehogy valaki engedély nélkül adjon túl rajtuk. De azért elvetettük a zabot, a kukoricát és az árpát is, és ha Isten is úgy akarja, nyáron talán le is arathatjuk. Éppen a tavaszi munkák elhúzódása miatt nem tudtam hamarabb írni, és ezért utólag elnézésedet is kérem, Bandikám!

Ami a vendéglátásokat illeti, én szívesen látlak titeket, jöhettek bármikor, és maradhattok bármeddig!”

András e szavaknak nagyon megörült, hisz remélni sem mert ennél jobb választ. Még aznap este, mikor végre ágyba kerültek, elmondta a szerinte igen jó hírt és terveit kedvesének.

– Hagyjunk itt mindent és mindenkit? Mi lesz anyámékkal? – ámult el tervei hallatán a fejét mellkasán pihentető asszonykája.

– Mi lenne, felnőtt emberek, tudnak magukra vigyázni! – lepődött meg András a nő felvetésén.

– Igen, és akkor mi miért menjünk vidékre? – húzta csőbe keresztkérdéseivel asszonykája.

– Hogy miért? Mert azért ott mégis csak nyugalmasabb a helyzet, nincs ez az örült felfordulás, ennivalóhoz is könnyebben juthatnánk és falvakat általában nem is bombáznak – magyarázta András az előnyöket kidomborítva.

– Úgy, tehát mi odamegyünk, ahol minden jobb és biztonságosabb, anyámék meg védjék meg magukat meg a kis Évikét az amerikaiak rájuk szórt bombáitól! Ez a dolog egy kicsit sántít, nem gondolod? – értetlenkedett Eszter.

– Jól van, na, bevallom, róluk megfeledkeztem, de hát nem is vagyunk összenőve, hogy mi gondoskodjunk róluk – mentegetőzött András.

– Az lehet, de ha számít neked egy kicsikét is István emléke, akkor pártfogolnod, sőt pártfogolnunk kell Évát, a kis Évikét meg anyámat! Nem hagyhatjuk őket cserben, Pista sem hagyta volna őket! – magyarázta Eszter.

– Jó-jó, de azért nem vihetjük magunkal az egész rokonságot sem, hiszen én mindössze kettőnkéről írtam az öregnek – próbálta jobb belátásra bírni kedvesét András.

– Az egészség nem, de anyámékat igen! – makacskodott Eszter.

– Ne csináld már, Mihály bátyám jó barátom, de azért mégsem terhelhetem meg a házát ennyi emberrel! Egyébként is, én téged vettelek feleségül és nem őket – magyarázta András kissé szemrehányó hangon.

– Nem érted? Nem hagyom itt őket és kész! Akkor inkább én sem megyek sehová! Pedig biztosan jobb lenne mindkettőnknek, de lelkiismeretem úgysem hagyna nyugton, ha őket meg itt hagynám, ebben az örültek városában! – szögezte le Eszter felkönyökölve, felemelve András mellkasáról fejét.

– Ej, de csökönyös egy asszony lettél te! Érdekes, az esküvő előtt még nem voltál ilyen határozott – csóválta fejét András, szemöldökét rosszallólag összehúzva, de mosolyogva.

– Mert akkor nem beszélgettünk ilyen dolgokról, de ha anyámról és a testvéremről, vagyis az ő családjáról van szó, akkor nem hagyom magam! – vágta rá a nő sértődött képet vágva.

– Olyan vagy ilyenkor, mint egy haragos puli – csipkelődött tovább András.

– Akkor vigyázz, mert lehet, hogy harapok is! Mrrr – morogta Eszter arca elé lógó göndör fürtjei alól durcás arccal.

– Á, amelyik kutya ugat, az nem harap! – legyintett a közmondást idézve András, ezzel heccelve tovább kedvesét.

– Na, majd mindjárt meglátjuk! – vágta rá asszonykája, miközben rávetve magát csiklandozni és játékosan harapdálni kezdte.

Ő meg mivel igen-igen csiklandós volt, csak nevetett nem bírva abbahagyni, és próbált kiszabadulni a nő kezei közül.

– Jaj, elég, hagyd abba! Jaj, ne, ne csináld! – kérlelte kedvesét, de az meg sem hallotta szavait.

– Na, puli vagyok? – kérdezte a nő lábait szétvetve, a hasára ülve és ujjait az oldalába mélyesztve tovább gyötörve.

– Igen! – vágta rá nevetés közben pimaszul.

– Igen? Szóval puli vagyok? – csiklandozta még erősebben az asszony.

– Igen, az! Jaj, ne! A legszebb puli... jaj... akit valaha is láttam! – felelte András nevetéstől könnyes szemekkel.

– Akkor megharaplak, hamm, hamm! – szorította össze Eszter néhányszor a nevetéstől védtelen férfi oldalán a pizsamát, és persze benne a bőrét.

– Jaj, csak azt ne! Inkább megteszek mindent! – jajgatott András a kényszerű nevetéstől kínokat átélve.

– Mindent? – kérdezte Eszter folytatva a kínzást.

– Igen, mindent! Mindent! – hahotázta András.

– Akkor kérdezd meg az öreget, jöhetnek-e az anyámék is! – mondta az asszony egészen komolyra váltva hangját.

– Azt nem lehet! Jaj! Jaj! – nyögte könnyezve.

– Miért nem? – csodálkozott el Eszter, abbahagyva a csiklandozást.

– Huh – szusszant levegő után kapkodva András.

– Azért nem, mert most egy bájos kis pulit kell lebirkóznom – felelte abbahagyva a nevetést, és könnyes szemei megtörlése után elkapva és lefogva asszonykája kezét.

– Mrrr, harapni azért még tudok! – morogta Eszter, kezeinek néhány percnyi hasztalan kiszabadítási kísérlete után.

– Azt én is, mert én meg egy farkaskutya vagyok – mondta András lelökve magáról a nőt, és fogait óvatosan a nyakába mélyesztve.

A nő teste megremegett és libabőrössé vált. András lassan lejjebb és lejjebb harapdálta hamvas bőrű nyakát, majd puszilgatásba menve át elérte a hálóing kigombolt dekoltázsát. Eszter már nem próbált szabadulni, behunyt szemekkel átadva magát az élvezetnek, nagyokat sóhajtván tűrte a kényeztetést. András elengedte kezét, és a hálóinget széthúzva kibontotta belőle hófehér kebleit.

– Farkaskutya mi? Talán inkább lompos farkas – suttozta az asszony kéjesen, egy pillanatra kinyitva szemeit, mikor András csókolgatni, nyalogatni kezdte az izgalomtól egyre összébb ráncosodó bimbóit.

András nem felelt, csak puszilta és markolászta a méretes kebleket, és közben magukra húzta a paplant, ami jótékonyan eltakarta a bájos puli és a lompos farkas szerelmi nászát.

Másnap reggel András egy újabb levelet írt és azonnal fel is adta. Ezúttal hamar, néhány napon belül meg is érkezett az igen kecsegtetőnek mondható válasz.

– Mehetünk mindannyian! – újságolta András a jó hírt a konyhába lépve nagy örömmel, kezében lóbálva a levelet.

– Hová? – kérdezte az Eszterrel éppen náluk teázgató anyósa, akiről ő örömeiben el is feledkezett.

– Hát... izé, hát... vidékre – dadogta megszeppenve.

– Vidékre? – csodálkozott a mama összehúzott, sűrű szemöldöke alól gyanakvóan méregetve őt.

– Hát igen – felelte András bizonytalan hangon, segélykérően asszonykájára nézve.

– Tudod, anya, arra gondoltunk, hogy jó lenne itt hagyni kicsit ezt az egyre jobban megbolonduló várost, és amíg elül a vihar, falura menni – kezdte magyarázni Eszter.

– Falura, de hát nekünk nincs egy rokonunk sem vidéken! – értetlenkedett közbevágva a mama.

– Nekünk nincs, de szerencsére Bandinak eszébe jutott régi barátja, Mihály bácsi, aki

segíthet rajtunk – válaszolta Eszter.

– Aha, szóval a te ötleted volt, fiam? – nézett rá furcsán mosolyogva az anyósa.

– Igen, nekem jutott eszembe – válaszolta büszkén az elismerést remélve, de arra ugyan várhatott.

– De hát hogy gondoltad, hagyjunk itt mindent? És ha a nagy kavarodás leple alatt, ami itt van, valaki betör hozzánk? Ha megtudja a környék, hogy hosszabb időre elmentünk, az egyik elsötétítés alkalmával elviszik mindenünk! – fakadt ki dicséret helyett számonkérő hangon a „kedves mama”.

– Ugyan mit vinnének el, a ruháinkat, vagy a bútorainkat? – kérdezte meglepetten András, nem erre a fogadtatásra számítva.

– Bármit, akár még azokat is! Vagy neked az nem is számít? – ámuldozott anyósa.

– De, számít, anyuka, de a feleségem és az életem még inkább! Ha valakinek az én itt hagyott kacatjaim kellene, akkor vigye, hiszen a biztonságunk meg az életünk azért mégis többet ér! – emelte fel hangját András is.

– Ne veszekedjetelek már! Bandi csak jót akar nekem és nektek is! – vágott közbe Eszter.

– Persze, jót akar, mint ahogy az a mészáros is jót akart, akit most Mihály bácsinak szólít, azelőtt meg a parancsnoka volt és az én megboldogult Pista fiamnak is! – vágta rá gúnyos és elmarasztaló hangon anyósa.

– Azt hittem, ezt már megbeszéltük, anyuka. Kértem már többször is, ne sértegesse azt az embert, mert egyáltalán nem szolgált rá a becsmérő szavakra! – mondta András már fel sem mérgelve magát a dolgon, egykedvű szomorúsággal a hangjában, a fejét csóválva.

– Persze-persze, az egy áldott jó ember, de azért én inkább távol tartanám tőle magam, ha lehet. Menjetelek csak ti, ha annyira kedvelitek! – gúnyolódott tovább a mama.

– Nem az a kérdés, hogy kedveljük-e vagy sem, hanem az, hogy ott biztonságosabb. A falvakat nem bombázzák, és a csendőrök sem zaklatják az embereket az utcákon állandó igazoltatásaikkal, amikből nekem már nagyon elegendem van és gondolom neked, is anyám! – próbálta jobb belátásra bírni anyját Eszter.

– Hát azt már én is nagyon unom, rossz nézni, ahogy azokkal a szerencsétlen zsidókkal bánnak – értett egyet végre valamiben az anyós.

– Na, látja, ezért mondom, hogy menjünk! Aki csak tehette és teheti, már mind elutaztak vagy éppen készülnek. A minap olvastam az egyik újságban, hogy a fővárost, de még Berlint is kiürítik, nem sok jót várhatunk mi sem. A szovjetek előtt nem bírnak megállni sem a mi csapataink, sem a német alakulatok, ha így folytatják előrenyomulásukat és nem történik valami csoda, rövidesen elérnek hozzánk is – érvelt András az utazás mellett.

– Na és? A lakásunkat és az értékeinket akkor sem hagyhatjuk itt, bolond lennék mindenemet a fosztogatókra hagyni! Nem megyek és kész! – makacsolta meg magát végképp az anyós.

– Rendben, akkor csupán mi megyünk, nekem így is jó! – zárta le András kissé dühösen a témát.

– Azt nem lehet, Bandi, tudod, hogy nem hagynám itt anyámékat! – ingatta fejét Eszter.

– Nem? Hát én nem értem, itt fogunk megdőglenni, ha egy bomba a fejünkre hull! Más örülne a lehetőségnek, ti meg csak itt nyavalyogtok! – vont le a konzekvenciát kissé túl keményre sikeredve.

– Mióta tegeződünk, András fiam? Azért válogasd meg a szavaidat! – háborodott fel a kedves mama.

– Bocsásson meg, anyuka, nem akartam közönséges lenni, de ez nekem már egy kicsit sok! Ha nem haragszik, és te sem, drágám, akkor lemegyek egy kicsit sétálni – mondta még, aztán mivel nem marasztalták, vette a kalapját és ment.

Aznap egész délután egy közeli kocsmában kerthelyiségében múlatta az időt. Jó néhány korsó sört legurított, és mellé még néhány pohárka gyomorkeserűt is elfogyasztott, meg a pultnál

vásárolt pár szál cigarettát is elfüstölte. Az életem és a történeteken gondolkodott, nem haragudott ő senkire, pusztán nem értette, hogy lehet valaki olyan anyagi, mint az anyósa. Eszébe jutottak a városok és azok pusztulása ott messze orosz földön, amerre csak jártak és a háború elért. És azoknak az embereknek a szenvedései, akik nem menekültek el a front jötte elől, aztán meg fáztak, éheztek és rettegetek a magyar és német katonák gaztetteitől. Ezúttal viszont ránk vár a házigazda szerepe, nekünk és családjainknak kell idehaza átélnünk a háború borzalmait.

Hiába mentünk akkor olyan messze, és hiábavaló lett minden szenvedésünk, meg a sok áldozat, mit hoztunk és a rengeteg halott. Mégiscsak elér minket is a vörös veszedelem és vajon megkegyelmez-e nekünk a Jóisten a sok gonoszságunkat elnézve, miket ott véghezvittünk, vagy hagyja, hogy a szovjetek bosszút álljanak rajtunk és családjainkon? Mert bűn az akadt elég, mit akkor és ott a haza nevében a németekkel karöltve ellenük elkövettünk. Igaz, parancsra tettük, de mégis mi voltunk, és talán miattunk fog lesújtani népünkre is az Isten haragja, amit a győzelemmel ellentétben sikerült kivívnunk. Most rajtunk a sor, hogy megbűnhődjünk tetteinkért az ártatlanul lemészárolt hozzátartozóik, a felgyújtott és szétlőtt házaik, városaik miatt rettenetes fájdalmat és velünk szemben dühöt, gyűlöletet érző vöröskatonák kezei által. De mi lesz akkor az én csodaszép Esztikémmel? Ha valakin, akkor az ő gyönyörű, hosszú, loknis haján, tündéri arcocskáján és kíváncsan formás testén biztosan megakad a kiéhezett orosz katonák szeme. Hogyan védhetném meg tőlük? Talán ha fegyverem lenne, de egy hadsereg ellen mit sem érnek vele.

Ilyen és ehhez hasonló nehéz és bár még távolinak tűnő, máris rémítő gondolatok jártak a fejében iszogatás közben. Elnézegette a körülötte üldögélőket és az utcán a dolgaik után futkosókat és érezte, ők, akik még nem láttak olyat, mit sem értenek a baljós előjelekből, mik a front közeledtéről szólnak. A délutánból közben este lett és úgy döntött, hazaindul, csak remélni merte, hogy közben a „kedves mama” is így tett, és már nem találja ott náluk.

Az italtól kissé pityókásan akasztotta az előszobafogasra a kabátját és kalapját. Levette cipőjét, majd a papucsába bújva a konyhába ment. Megnyugodva látta, hogy egy könyvet olvasva csak Eszter ül ott az asztal mellett.

– Szia, drágám! – köszönt egy pusztit nyomva asszonykája homlokára.

– Szia! – tette le Eszter olvasmányát.

– Jó a könyv? – kérdezte tőle, kihúzva egy széket és leülve.

– Igen, izgalmas és tanulságos. – felelte az asszony lelkesen az érdeklődésétől, felcsillanó szemekkel, miközben felkelt a székről és a tűzhelyhez lépett.

– Melegítsek neked vacsorát, vagy hideget eszel? – kérdezte gyufásdobozzal a kezében.

– Ne fáradj, jó nekem a hideg is! – felelte András megfogva a fiatalasszony derekát és az ölébe ültetve.

– Nincs valami jó szagod, cigarettáztál? – kérdezte Eszter összeráncolt homlokkal.

– Csak egy kicsit. Tudod, ha iszom, mindig megkívánom, és ha alkalom nyílik rá, hát kicsit bűnözök – magyarázta András bűnbánó hangon.

– Jó, de aztán vigyázz, nehogy megint rákapjál, hiszen te magad mesélted, milyen nehéz megenni nélküle egy igazi dohányosnak! – intette óvva kedvese.

– Az valóban nagyon keserves tudott lenni, de látod, minden rosszban van valami jó! – válaszolta megértő asszonykája haját cirógatva.

– A cigarettában? – csodálkozott Eszter, élvezve a férfi jókora tenyereinek gyöngéd simogatását.

– Nem, a háborúban. Hiszen az hozott olyan helyzetekbe, hogy el tudtam felejteni és nem nyávogtam, mint azok, akik idehaza le akarnak szokni, de semmi akaraterüjük nincs hozzá. Volt idő, mikor még eszeveszetten hiányzott, de aztán mikor éhezünk meg agyonfagyunk, és még az életben maradásunk is igen-igen kétségessé vált, már nem is kellett. Inkább egy falat kenyér vagy valami fűtött helyiség volt, mire akkoriban vágyódtunk, de abból vajmi kevés jutott nekünk – mesélte András könnybe lábadó szemekkel.

– Jaj, te, szörnyű lehetett! – sajnálkozott fejét a férfiéra hajtva Eszter.

– Bizony az volt, és itt sem lesz sokkal jobb a helyzet, ha ideér a front – terelgette a szót az utazásuk kényes kérdése felé.

– Gondolod? – kérdezte asszonykája összerezzelve, még inkább hozzá bújva.

– Tudom, láttam, mi folyik a fronton! – szögezte le András, majd egy rövid ideig csendben rendezgették gondolataikat.

– Mire jutottatok anyáddal? – kérdezte kis idő múlva kíváncsian.

– Semmire, hajthatatlan. Félti a lakását és az értékeit – felelte Eszter fel sem emelve fejét, szomorú hangon.

– Az baj. És te hogy döntöttél, mi sem megyünk? – kérdezte illedelmesen.

– Tudod, hogy nem hagyhatom itt őket – felelte mentegetőző hangon Eszter, fejét elvéve András fejéről.

– Jó, akkor maradunk, és itt próbáljuk meg valahogyan túlélni – mondta nyugodt hangon, átkarolva és magához szorítva asszonykáját.

– És nem haragszol? – kérdezte félénken a nő.

– Hát, nem örülök neki, de nekem csak te számítasz, és ha így döntöttél, nem tehetek mást, veled maradok. De ígérd meg, hogy azért még nem adod fel, és megpróbálsz meggyőzni a mamát! – felelte András sóhajtozva

– Jó, majd megpróbálok jobb belátásra bírni. Jaj, én annyira boldog vagyok, hogy ilyen jó és megértő ember vagy, Bandi! – lelkendezett csillogó szemekkel, erősen hozzá bújva és fejét újra az övére hajtva asszonykája.

És úgy is lett, Eszter minden egyes adandó alkalommal próbálta rábeszélni anyját, de az csak nem hajlott a dologra. Aztán úgy két héttel később megváltozott a helyzet, egyik éjszaka ugyanis újabb bombatámadás érte városukat, méghozzá nem is egy, hanem mindjárt kettő. Az éjszakai nyomán gyulladt tüzeket még el sem oltották, mikor a hajnali nap fényében ismét bombázók jelentek meg az égen. A légvédelem persze működött, szóltak a szirénák és lőttek a fegyverek, de a tetemes mennyiségű bomba, mit rájuk szórtak, borzasztó károkat okoztak és jó néhány halálos áldozatot is követeltek. Andrásék időben kapcsolva a környékbeliekkel együtt egy közeli légópincében vészelték át a hosszú percekig tartó, felettük végbemenő dühöngő pusztítást.

Mikor elült a remegés, morajlás és a szirénák is elhallgattak, a légvédelmi biztos kinyitotta a pince vasajtáját, és az emberek a betonlépcsőkön hunyorogva, lassan felóvakodtak a szikrázó napsütésbe. Borzasztó látvány fogadta őket odafönt, már az éjszaka is nagy volt a pusztulás, de az újabb csapás még tetézni tudta azt. Az utcákat mindenfelé bombatölcsek, romba dőlt épületek és a törmelékükkel maguk alá temetett járművek roncsai tarkították. A tüzek oltásába mindenki bekapcsolódott, a lakosság, a tűzoltók és katonák, de még úgy is nehezen tudtak úrrá lenni rajtuk. Némelyik épület bár nem dőlt össze a robbanásoktól, a tovaterjedő és csak sokára megfékezhető tüzekről teljesen kiégett és lakhatatlanná vált.

Andrásék háztömbje, mint ahogy sok másik is, valahogyan megint megúsza. Egyetlen becsapódás nyomás tátongott csak jókora lyuk az egyik lakás oldalán, de szerencsére az azt beszakító méretes bomba besült, és nem robbant fel. Felmentek és megnézték, mi a helyzet a sajátjukban. A remegéstől leesett egy-két kép a falakról és dísz a polcokról, de egyéb különösebb gond nem történt. Rendet raktak, aztán tették tovább a mindennapos dolgaikat, ugyanis munkába már nemigen jártak. A nagy gyárat, ahol Eszter és régebben még a háború előtt jómaga is dolgozott, már az előző bombatámadásukkal tönkretették az amerikai fenségjelzésű gépek. A kőműves brigádnak, amiben András ez idő tájt dolgozott, akadt munkája elég, hiszen rengeteg lett a megrongálódott épület, csakhogy hiánycikké váltak az ahhoz szükséges anyagok. Nem, vagy csak alig lehetett hozzájutni mészhez, cementhez, cserepet és téglát is esetleg a régiből kibányászva és megpucolva tudtak beszerezni, az ablakról, ajtókról és más faárukról meg már nem is beszélve.

Éppen az ebédhez készülődtek, Eszter még főzte a tűzhelyen a szegényes alapanyagokból készült egyszerű ételt, András pedig az asztalt terítette, mikor betoppant anyósa és vele volt Éva meg a kis Évike is. Hármuk közül a kislány tűnt a legéletvidámabbnak, a két felnőtt szemei kisértnek látszottak, arcaik meggyötörtséget és szomorúságtól, lehangelő vonásokat tükröztek.

– Mi történt, anyám? – kérdezte Eszter ijedt hangon köszönés helyett, mikor megpillantotta őket.

– A lakásunk, és mindenünk... – dadogta anyja a könnyeivel küszködve.

– Mi van vele? – lépett oda hozzá Eszter vigasztalólag átölelve.

– Oda van az egész – bökte ki az anyja szipogva, miközben szemeit törölgette.

– Ne sírj, mama, az a legfontosabb, hogy mi élünk! Vagy nem? Pedig a szomszédok is azt mondták! – szólalt meg csodálkozva a kezét fogó Évike.

– De, persze, kicsim, hát persze, hogy az a fontos – vágta rá a mama, megpusztilva a kislány fejét.

– Mi is lenne velem, ha még titeket is elveszítenélek, ó, Jézusom, mi is lenne vélem? Menten bele is pusztulnék, ha valamelyikőtöknek baja esne – pityeredett el megint.

– Kislányom, hagyd most a mamát! – szólt rá Éva, magához húzva gyermekét.

De a kicsi összeráncolt szemöldökkel, haragos tekintettel nézve anyjára belecsimpaszkodott a mama karjába és nem tágitott.

– Hagyd csak, Éva! Nem baj hogy idebújik – intette le a mama rövid huzavona után.

– Bomba érte a lakást? – kérdezte Eszter együttérző hangon.

– Az nem, de teljesen kiégett. Csak a kormos falak maradtak és néhány összeolvadt kacat. Odalett mindenünk, és ha jó az este, még a fejünket sem tudjuk hol lehajtani... – sopánkodott a mama, a mondat végére elsírva magát.

– Jól van, gyertek beljebb! Ne bőgj, anyám, gyere, ülj le, nálunk maradhattok nyugodtan, amíg kitalálunk valami megoldást! Ugye, Bandikám? – támogatta anyját az asztal mellett lévő egyik székhez Eszter.

– Maradni maradhatnak, hiszen ott van anyám szobája, de hogy nyugodtan-e, az már más kérdés – felelte Andás titokzatoskodó hangon.

– Hogy érted ezt? – csodálkozott a „nyílt ellenszegülésen” Eszter, miközben a mama meglepetten a székre huppant.

– Hát, csak úgy, hogy én nem vállalom értük felelősséget – vágta rá kurtán, még inkább felcsigázva a többieket.

– Hogyhogy nem vállalsz felelősséget értük, miért kellene? – értetlenkedett tovább Eszter, miközben Éva meg az anyósa tágra nyílt szemekkel meglepetten néztek rá.

– Hát pusztán azért, mert ha valamelyik éjjel kihagy a légvédelem és elfelejt, vagy nem tud időben riasztani és emiatt a fejünkre pottyan egy-két bomba, akkor itt fent mindnyájunknak vége – válaszolta vészjósló hangon.

– De hát akkor hová menjünk, édes fiam, ha nem hozzátok? Nekünk nincs a környéken senkink! Hová bújjunk a bombák elől? – kérdezte elkeseredett hangon, máris András szavainak bekövetkeztétől rettegve anyósa.

– Anyuka, felőlem addig maradnak, ameddig csak akarnak, de én magam legszívesebben egy percig sem maradnék. Elhagynám ezt a lakást, a veszélyes emeletet, de még a várost is – magyarázta végre kibökve mit is akar.

– Úgy! Már értem, megint a falura utazással hozakodsz elő. De hát most, hogy nekünk már nincs semmink, végképp nem szabad elherdálni, amitek van! Nem hagyhatjátok az értékeiteket! – tért magához ámulatából a „kedves mama”.

– Nem? – kérdezte András kissé pimasz hangon, mert érezte, nyeregben van, és eljött az idő.

– Nem! – vágta rá dacosan anyósa.

– Inkább váljunk mind a tűz martalékává, vagy bombák által széttépett húscsontokká? – kérdezte András számonkérő hangon.

– De hát nem biztos, hogy ide is dobnak, lehet, hogy a jó Isten megment minket! – mentegetőzött a mama érezve, ha maradnak, az az ő felelőssége lesz.

– Lehet, lehet, de mi van, ha nem? Azt mondja az írás is, segíts magadon és Isten is megsegít, és ezzel egyet is értek, de nem itt! Talán, még ha a földszinten lennénk, de itt a másodikon még az Isten sem tud megvédeni a bombáktól, és attól, hogy az épület találatot kapva maga alá temessen. – vágta rá András az esélyeket latolgatva.

– Ne káromold az Istent, fiam, mert megver minket! – szólt rá anyósa.

– Anyuka, ez nem káromlás, mindössze előrelátó gondolkodás. Miért óvna meg bárkit is Isten? Nem ő találta ki a háborút, hanem mi! Kik vagyunk mi, hogy éppen minket mentene meg? Gyarló senkik, telis-tele hibákkal és bűnökkel! Én már láttam a fronton ostromlott városokat és éhező, szomjazó, koszos és az emberi mivoltukból teljesen kivetkőzött katonákat és civileket egyaránt. Mondhatom, nem volt szép látvány, sőt egyenesen siralmas és szívszorító, főként a gyermekek – magyarázta, megpróbálva hatni a mamára.

– De hát ha ezt is elviszik, mert nem leszünk itt és kifosztják a lakásokat, akkor földönfutó nincstelenek leszünk! – próbálkozott még anyósa, de már látszottak rajta a megértés jelei.

– Anyuka, kitől akarja megvédeni a lakást meg ezeket az ócska bútorokat, amikben anyám régi ruhái és az én rongyaim vannak mindössze? Ha kell nekik valami, úgyis elviszik, még a nőket is! – érvelt tovább András.

– Jézusom, azt csak nem! Jaj, ne mondj már ilyeneket! – hüledezett a három asszony.

– De, sajnos láttam ilyet is a fronton eleget – mondta András szomorúan.

– Csak nem tettetek ilyen csúfságokat? – kérdezte Eszter ijedt képet vágva.

– Én ugyan nem, de mások igen. Mert a katona is éppolyan, mint mások, vannak köztük jó emberek, akik pusztán a parancs és a hazával szembeni kötelességük miatt vannak ott, de vannak mindenre elszánt gonosz, önmagukból kivetkőzött, állatokként viselkedők is szép számmal. Ez pont így volt nálunk, a honvédségnél is – emlékezett vissza András semmibe révedő tekintettel.

– De ugye az én fiam nem? – kérdezte kérlelő tekintettel a mama.

– Az én Pistám? Csak nem! – várta lélegzetvisszafojtva, tátott szájjal a választ Éva is.

– Pista? Dehogyan, ő áldott jó ember volt, nem ártott az senkinek, kivéve persze az ellenséget. A harcban mindig helyt állt és tette a dolgát, mit megköveteltek tőle a haza nevében, de ha szabadidőnk akadt, mindig csakis magára, Éva, és a kis Évikére gondolt – mesélte az asszonyoknak András.

– Tudtam én, de azért szerettem volna tőled hallani, fiam – mondta megnyugodva a mama.

– Jaj, Pista! Annyira hiányzik – szipogta Éva meghatódottan.

– Úgyhogy visszatérve az eredeti témára, én azt javaslom, menjünk, amíg tehetjük, ha már lehetőségünk van rá! Elviszünk, amit bírunk, a többi meg bezárjuk ide és lesz, ami lesz. Fő, hogy mindannyian biztonságban legyünk, és ezt falun könnyebb elérni, legalábbis ami a bombázásokat illeti – magyarázta András.

– Bandi bácsi, és ott falun vannak bocik meg pipik? – kíváncsiskodott a kis Évike.

– Vannak, persze, hogy vannak. Meg kacsák is és birkák, azoknak meg bárányaik, nagyon sokféle állat van ám ott – cirógatta meg András a kislány fejét.

– De jó! És adhatok nekik enni? – lelkesült fel Évike.

– Hát, majd Mihály bátyámtól megkérdezzük, de szerintem biztosan – felelte András sokat sejtető hangon, a kislány számára igen-igen kecsegtetően.

– Igen, biztos megengedi, de jó lesz! És mikor megyünk? – ujjongott a kislány.

– Hát, az anyáéktól és a mamától függ, ha ők is úgy akarják, akkor mielőbb, de még a héten – mondta András a kicsi figyelmét a többiek felé terelve.

– Mama, induljunk ma! – fordult a kislány könyörögve az anyja helyett, aki szigorúbb

szokott lenni, mindjárt a nagymama felé.

– Jaj, ne nyavalyogj itt nekem, Évike, még az sem biztos, hogy megyünk! Nem lehet azt csak úgy bele a világba, bár nekem és nektek itt már nem sok vesztenivalónk maradt, pusztán az életünk, de hát nem is ismerjük azt az embert. Honnan tudjuk, miféle alak? És egyébként is, miért látna csak úgy vendégül minket, nincs jobb dolga? – aggályoskodott ismét a kedves mama.

– Hogy miért? Mert egy önzetlen és nagyon jó ember, de nem vendégségbe mennénk, azt nem is várnám el tőle. A megtakarított pénzünkből fizetünk neki a rezsiért meg a kosztért, és ha kell, segítünk neki a ház körül meg a földeken. Azt hiszem, ez így helyes – magyarázta András érezve, hogy már anyósa is csupán látszólag áll ellent, és azt is mindössze az idegen helyre való költözéstől való félelmei miatt.

– Igen-igen, úgy valahogyan kellene – vágta rá az anyagi kérdések rendezésétől láthatóan megnyugodva a mama.

– És van Mihály bácsinak elég helye ennyiünk számára? – kérdezte Eszter.

– Az legyen az ő gondja, nekem azt mondta, elférünk bőven, mehetünk nyugodtan mindannyian – vágta rá András végre megtörve a jeget, és már is tervezgetve a teendőket.

Csupán néhány napig maradtak ilyen népesre duzzadt családként a lakásukban, de Andrásnak az is éppen elég lett. Addig fel sem tűnt neki, de az otthonuk meglehetősen szűknek bizonyult kettőnél több lakó számára. Pusztán remélni merte, hogy az öregnél több hely jut majd részükre. Addig meg, amikor csak tehették, mert egy kis magánéletre lett szükségük, Eszterrel behúzódtak a szobájába.

Vidéken...

Eljött végre a nagy nap, izgatottan és félelmekkel telve csomagolták fontosabb dolgaikat bőröndjeikbe és mindenféle táskáikba, amiket csak találtak. A kedves mama ismét túllőtt kicsit a célon, a fontos dolgokat ő ugyanis úgy értelmezte, hogy mindent, amit csak be tud gyömöszölni, azt viszik. András egy darabig csupán nézte-nézte, hogyan kerülnek táskáikba az értéktelen és használhatatlan kacatok is, aztán megelégedve a dolgot félrehívta Esztert.

– Szólj már anyádnak, ennyi mindent nem bírunk el! – súgta fülébe, a konyha közepén egyre csak szaporodó, degeszre tömött táskákra mutatva.

– Jaj, anya, arról volt szó, hogy csak a szükségeseket visszük! – fakadt ki Eszter szemrehányó hangon.

– Csak nem gondolod, hogy ezeket itt hagyjuk szabad prédának, nagyon jó lesz az még nektek a háború után is! – vágta rá az anyja, abba sem hagyva közben a pakolást.

– És ki fogja mindezt cipelni, te? – kérdezte Eszter dühösen.

– Én? Talán inkább majd András, elvégre ő a férfi! – ámuldozott a mama.

– És azokat, meg amazokat? – mutatott Eszter a szobákban és a fürdőszobában összepakolt bőröndökre és táskákra.

– Húha, de akkor mi legyen ezekkel a tányérokkal meg fazekakkal? – csodálkozott a mama.

– Szépen pakold vissza oda ahol voltak, és majd ha elül a vihar visszajövünk, és használjuk őket! Ha meg ellopják vagy tönkremennek, akkor így jártunk és kész! – zárta le a témát Eszter szigorú hangon.

Mikor mindennel kész lettek, felmálházták magukra az így is sok holmit, aminek persze legtetemesebb része Andrásnak jutott, és cipekedve megindultak az állomás felé. A katonai hátizsákokat is nagyon utálta, de ezek a Vulkánfiber kofferek még azokon is túltettek. Majd' leszakadtak karjai, mire végre odaértek.

Mint mindig, a pályaudvaron ezúttal is nagy volt a tülekedés, ám az idők megváltoztak, és az érkező vonatokra váró izgatott tömegek lassan eltűnedeztek. Nem is igen akadt kit üdvözölni a peronokon, hiszen aki csak tehette, elfelé igyekezett a városból. Így hát az induló szerelvények mellett nyüzsgött az utazni kívánók népes tábor. Bőröndök, táskák, kofferek mindenki kezeiben, úgy várták, hogy végre felszállhassanak a hadi helyzet miatt megritkult járatok valamelyikére. Az ülőhelyekért külön harcot vívtak az előreküldött megbízottak, részükről a kedves mamát nevezték ki egy nekik való kupé felderítésére és elfoglalására. Ez a feladat a mamának nagyon is testhezállónak tűnt. Alig telt bele néhány perc, hogy a vonat befutott, Eszter és Éva még a jegyek váltásával voltak elfoglalva, András pedig a kis Évikével a peronon a csomagokra vigyázott, mikor anyósa máris kezeivel integetve kiabált az egyik vasúti kocsi kinyitott ablakából, hogy megvan a helyük.

Mikor meglettek a jegyek is és éppen indultak, hogy a sok csomaggal valahogyan felkászálódjanak a szerelvényre, két csendőr lépett oda hozzájuk.

– Jó napot! – köszöntek.

– Maguknak is, biztos urak! – felelte András illedelmesen.

– Hová lesz az utazás? – érdeklődött egyikük.

– Á, csupán vidékre a rokonokhoz – szólalt meg Eszter.

– Szóval vidékre, és maga is utazik? – fordult ismét András felé a csendőr.

– Persze, én is – válaszolta csodálkozva a kérdésre.

– Már csak azért, mert ön hadköteles korúnak látszik, de én nem látok sem sárga csillagot magán, sem más okát, ami miatt a bevonulás helyett a gyáva elmenekülést kellene választania! – szögezte le szigorúan, ujjaival maga előtt, vállára akasztott puskája szíját feszegetve a csendőr.

– De hát én már leszolgáltam, és meg is rokkantam kint az orosz fronton – válaszolta András a sértő szavak hallatán rövidke habozás után.

– Szóval a keleti fronton, és milyen rokkantságot szerzett ott maga, ha szabad érdeklődnöm?
– kérdezte lekezelő hangon, szigorúan végigmérve tekintetével a csendőr.
– Elfagytak a lábujjaim – vágta rá a fölényeskedő hangnemtől kissé dühösen.
– Valóban, és ezt mivel tudja bizonyítani? – szólt közbe a másik csendőr gunyoros, hitetlenkedő hangon.
– Hogy mivel? – kérdezett vissza felháborodva András, miközben lábairól lerúgta a cipőket és lehajolva lehúzta a zoknikat.
– Ezzel! Meg ezzel is! Remélem, elég meggyőző a csendőr urak számára – tette még hozzá, szégyentől és dűhtől kipirult arccal.
– Aha, valóban, sajnálatos eset, de nekünk inkább valami igazoló papír félét mutasson, ha lehet! – mondta András csonka lábfejeit elismerően nézegetve az egyik csendőr.
– Persze, hogy tudok, hogyne tudnék! Egy pillanat! – keresgélte zsebeiben az iratait idegesen.
– Csak nyugodtan, mi ráérünk – mondta az egyik csendőr.
– Van itt minden, egyedül az nem, ami kéne – nézegette a zsebeiből előkerült iratokat.
– Talán a kabátodban lehet, drágám – szólt közbe Eszter ijed hangon.
– Tényleg, azt el is felejtettem – hajolt le izgatottan a kofferek egyikének tetején heverő kabáthoz.
– Miért nem jöttök már? Mindjárt indul a vonat! – kiabált a vasúti kocsi ablakából a mama.
– Rögtön, anya, rögtön! – felelte Eszter.
– Na, itt van végre – nyújtotta át András megkönnyebbülve az összehajtott papirost a vonat esetleges lekésése miatt láthatóan egy kicsit sem aggódó csendőrök egyikének.
– Aha, igen, jó – olvasta az írást egyikük.
– Rendben van, uram, valóban úgy van, ahogy mondta! – adta vissza, mikor végzett.
– Akkor mehetünk? – hajtotta össze gyorsan a papirost András, és dugta a zsebébe a többi iratai közé.
– Elnézést a kellemetlenségekért, de lenne még egy kérdésünk. Van önök között esetleg zsidó származású? – kérdezte a közeg, szigorú tekintetével végigmérve az asszonyokat és a kislányt.
– Nincs – vágta rá András a zoknijai és cipői felhúzása közben.
– Ezt a hölgyek papírokkal is tudják igazolni? – folytatta faggatózását András válaszával nemigen érve be a csendőr, miközben jelezve, hogy rögtön indul, a mozdony nagyot sípolt.
– Persze, de miért fontos ez most? – kérdezte Eszter gyorsan előszedve iratait.
– Ugyanis a zsidó származásúak nem hagyhatják el a várost, sőt még a gettót sem! – felelte kemény hangon a csendőr, az okmányt vizsgálgatva.
Éva is előkotorta az egyik táskából mindkettőjüket, és azt is átadta ellenőrzésre a közegeknek.
– Rendben! További jó utazást! – adta vissza a papírokat úgy egyben Eszternek a csendőr, majd sarkon fordultak és elmentek.
A mozdony ismét sípolt, és a szerelvény mellett álló vasutas éppen fel akarta emelni zászlaját, de András ráordított.
– Ne indítsa még!
– Miért? – csodálkozott a kiáltástól kissé megijedve a vasutas.
– Mert mi is megyünk, ott az az anyósom, és idáig nekünk foglalta a helyet! – mutatott András az egyik vagon ablakában aggodalmakkal teli képet vágva, rémülten rájuk bámuló mamára.
– Akkor nagyon gyorsan, mert rögvést indulunk! – felelte a vasutas, segítve a csomagokat feltuszkolni a lépcsőn.
Mikor minden fent volt és ők maguk is felmásztak, a vasutas intett zászlójával, a mozdony sípolt egy utolsót, és már mozdult is alattuk a szerelvény.

Az utazás, leszámítva a kedves mama bizonytalan jövőről való sopánkodásait, amiket András nehezen viselt, viszonylag nyugalomban telt.

Mikor a falu állomására befutottak, az öreg szekerekkel már ott várta őket. Elhozta magával egyik béresét is, aki segített a sok útipoggyászt a vonatról le, és a fogatra felpakolni.

– Szervusz, Mihály bátyám!

– Szevasz, öcsém! – üdvözölték egymást ölelkezve.

– Megjöttetek?

– Meg.

– Hölgyeim! – csókolt kezet az öreg a három asszonynak.

– Mihály bátyám, engedd meg, hogy bemutassam neked az anyósomat! – szólt közbe András.

– Jó napot! – bólintott hidegen és ridegen a mama.

– Magának is, kedves hölgyem! – felelte az öreg mosolyogva és láthatóan megbámulva a korosodó özvegyasszonyt, aki egyébként a korához képest igen jól tartotta magát.

– Ő a sógornőm, Éva és a kislánya, Évike! – folytatta András sorban.

– Örvendek! – köszönt Éva.

– Hát még én! – vágta rá az öreg.

– Milyen tündéri kisgyermek! – simogatta meg Évike fejecskéjét.

– És végül, de nem utolsó sorban, az én imádott feleségecském! – zárta a sort András kedvesével.

– Örülök, hogy megismerhetem, Mihály bácsi, András már rengeteget mesélt magáról! – bólintott Eszter mosolyogva.

– Rólam, aztán meg miféléket? – csodálkozott az öreg.

– Csupa jókat – felelte Eszter.

– Ej-ej, te Bandi! – ütögette meg András hátát gyengéden az öreg.

– Na, menjünk! Gyurka elviszi a kocsin a poggyászokat, de mi szerintem jobban járunk, ha gyalog megyünk, és nem zötykölődünk.

– Nem is ültem volna fel arra a rozzant micsodára, azt elhiheti! – mondta a kedves mama gögösen nézve, ahogy a szekér elporoszkál.

– Nem is kell, anyuka, egy ilyen országos jármű kirázza az emberből még a lelket is. Ugye, Mihály bátyám? – vágta rá András.

– Az bizony ki, de azért hányszor jó lett volna ez is, mikor a lábunk már teljesen elzsibbadt és sajgott a sok menettől! Haj-haj, emlékszel még, Bandikám? – válaszolta az öreg egy pillanatra megállva, és elmerengve a múlt eseményein.

– De jó ám – mondta András maga is megállva.

– És a lábaid? Látom, szépen rendbejöttek, olyan biztos és peckes a járásod, akár egy katonatisztnak! – indult meg ismét az öreg vezetve őket.

– Ne is mondja, Mihály bátyám! Az pályaudvaron is a csendőrök a hadkötelezettséggel zaklattak, nem akarták elhinni, hogy kint jártam a szovjet fronton – panaszkodott András.

– Hát kell az ember a húsdarálóba, a csendőröknek meg az a dolga, hogy bizalmatlanok legyenek és fürkészők. Nekik minden ember csupán egy darab a sok közül, csak az a baj, hogy ezt a háborút már régen elvesztettük, és semmi értelme a kínlódásnak. Le kellene tenni a fegyvert, de azok a gyalázatos, áruló németek nem engedik – magyarázta az öreg, ahogy a falu főutcáján a helyiek kíváncsi tekintetének keresztútjében haladtak.

Végimentek a poros utcákon, ki egészen a szélső házakig, ott rákanyarodtak egy fasorral szegélyezett útra, és azon haladtak tovább.

– Messze van még? – kérdezte türelmetlen hangon a mama.

– Á, nincs már olyan messze, lett volna rövidebb út is, de nem bírtam ki, hogy a falusiaknak meg ne mutassam, hogy három ilyen gyönyörű hölgyvendégem érkezett. Látják? Ott, ni, ahol a másik dűlőúttal találkozik a miénk, már látszik a tető! – mutatta az öreg a távolban kirajzolódó

épületet.

– De hát a maga háza nem is a faluban van? – csodálkozott a mama összehúzott szemöldökkel.

– Nem bizony – felelte az öreg olyan hangon, mintha az egyértelmű lenne mindenki számára.

– Úr Isten, akkor ez egy tanya! – fakadt ki a kedves mamából a keserű felismerés.

– Az ám, de meglátja, kedves hölgyem, nem olyan rossz hely az, mint ahogy a városiak azt gondolják! – vigasztalta az öreg a lekicsinylő hangra oda sem figyelve.

– András fiam, te azt mondtad, vidékre megyünk, de nem azt, hogy egy tanyára. Halálra fogjuk unni magunkat – fordult felé számon kérően anyósa.

– Az az igazság, hogy én sem tudtam – mentegetőzött.

– Jaj, ne izguljanak, és ne keseregjenek, nagyon szép és mozgalmas itt az élet, főleg a nyári munkák idején! A falu templomában vasárnaponként van istentisztelet, aztán ott van a piac is, ahol kedvükre pletykálhatnak a fehérnépek, és a csárdában meg a kocsmában is nagy élet zajlik esténként, ha összegyűlik a szomszéd férfinép – adta a lovat a kedves mama alá az öreg tudva-tudván, hogy a városi, áruházakhoz szokott nők számára semmi örömet nem nyújtanak az általa emlegetett dolgok.

– Jaj-jaj, mire adtam én a fejem! – sóhajtozott magában a mama, nem is szólva többet.

Kukoricavetések és kalászosodó búzaföldek mellett haladtak el, néhol kapások dolgoztak, máshol meg az út mentén már régebben lekaszált és félig beszáradt gyep szénáját forgatták háromágú favillákkal. Nem szólt egyikük sem, csupán ballagtak az öreg mögött, és nézték az őket közel és távol körbevevő délibábos tájat.

Ahogy a tanya udvarára betértek, és végre megállva az épületeket is jobban szemügyre vehették, Andrásnak nagy kő esett le a szívéről. Mert hogy az öreg nem a faluban lakik, őt is valóban meglepte, azonnal a „szovjetparadicsomban” látott lepusztult tanyák és dűledező viskók jutottak eszébe. De már látta, itt szó sincs olyasmiről, az öreg tanyája egy jókora ház volt és körülötte méretes és takaros gazdasági épületek sorakoztak. Az udvaron rettenetes acsarkodással és morgással mindjárt két puli fogadta őket.

– Csibészek, nem takarodtok hátra! Hogy csapna belétek a mennykő, ilyenkor bezzeg tudtok ugatni, mikor éjjel a birkákat lopják, akkor meg semmi! – zavarta hátra az öreg a két torzonborz ebet.

– Biztos azért, mert idegenek vagyunk! – mondta a mama a kutyáktól beijedve.

– Látja, kedves hölgyem, ez még eddig eszembe sem jutott! – ámult el az öreg az ötlet hallatán.

– Micsoda, Mihály bátyám? – kérdezte András gyorsan, mert azt hitte az öreg tréfát akar üzni amúgy is eléggé rossz passzban lévő anyósával.

– Hát hogy lehet, nem is idegenek vitték el a berbéceket, és azért nem ugattak ezek az ebadták – felelte az öreg elgondolkodva egy pillanatra a dolgon.

– Látják? Már is van valami haszna, hogy idejöttek – vezette be őket a házba.

Az épület nem egy szokványos kis parasztházra hasonlított, inkább úgy nézett ki, mint egy lekicsinyített kastélyka. Belül világos és tágas helyiségek fogadták őket, a falakon festmények és díszek sorakoztak és a középső társalgó szobában még egy zongora is állt.

– Ez igen, ez aztán szép kis tanya, Mihály bácsi! – bólogatott elismerően András, ahogy körbenézett.

– Hát szoba az csak három van, de egyébként jó nagy ház, valami gróf vagy uraságféle vadászlakja volt valaha, aki nagyon szeretett kártyázni, csak nem tudott. Úgy hírlik, eljátszotta az egész vagyonát, nem tudom, de az biztos, hogy mikor sürgősen eladó lett, apám megvette. Aztán mikor az öregek elhaltak, enyém meg a testvéreimé lett, de mivel nekik nem kellett, ugyanis mind városba költöztek, lassacskán kifizetgettem nekik, és most már kizárólag az enyém. A szobámat odaadom, nekem jó lesz kint a kiskonyhában is, és akkor mindenkinek,

vagyis minden családnak jut egy szoba – magyarázta az öreg.

– Hogyisne! Maga meg kinn alszik a melléképületben? Nem, azt nem várhatjuk el öntől, maradjon csak a saját szobájában mi meg majd Éváékkel egy szobában, mint ahogy Bandinál is kibírtuk! – szólalt meg a ház tisztaságát és rendezettségét addig leesett állal bámuló kedves mama a látottaktól egészen megnyugodva, és megenyhülve az öreg irányába.

– Ahogy gondolják, akkor maguké lesz a tisztaszoba, mert az a legnagyobb, és ott úgyis négy ágy van, Bandiéké pedig ez a kétágyas! – nyitott be az öreg a legközelebbi ajtón.

– Tessék, nézzétek meg! – invitálta beljebb a fiatalokat.

– Na, megfelel? – kérdezte derűs arccal, hiszen látta az arcuk vonásain, hogy tetszik nekik.

– Persze, tökéletes. Nagyon szép és hangulatos kis háló – felelte Eszter férjére mosolyogva.

– Akkor mindjárt segítek behordani a csomagjaitokat, csak előbb megmutatom a hölgyeknek is az övéket – mondta az öreg, és már indult is a társalgóból nyíló másik ajtó felé.

– Parancsoljon, kisasszony! – nyitotta ki az ajtót Évike előtt.

– Anya, ez lesz a mi szobánk! – futott be a kicsi kíváncsian.

Éva is bement és körbenézett, tekintetével felmérve a szoba belsejét.

– Asszonyom, magának pedig tudom ajánlani a harmadik, legkisebb szobát, ami az enyém! Kicsit agglegényes ugyan, de nagyon otthonos – állította meg a befelé igyekvő kedves mamát somolyogva az öreg.

– Nem-nem, ott maga lakik! – utasította vissza illedelmesen a kedves mama, miközben Éváékhoz a szobába ment.

– Az nem gond, elférünk ketten is! – szólt utána az öreg tréfásan, vigyorogva.

– Ej, Mihály, maga egy csirkefogó! Úgy nézek én ki, mint egy fiatal fruska, akit az ágyába csábíthat? – fakadt ki a mama, meglepetésében először szóhoz sem tudva jutni.

– Azt nem mondom, hogy úgy fest, mint egy eladósorban lévő nagylány, de azért a korához képest meglehetősen csinos – vágta rá az öreg komolyra véve hangját.

– Ugyan, mit tud maga az én koromról, maga nőcsábász? Hiszen már ekkora unokám van – simogatta meg Évike fejét a mama.

– Hát nem sokat, de azt biztosan, hogy az idő az telik megállíthatatlanul, és egyikünk sem lesz már fiatalabb. Talán már nekem is ekkora lenne, ha nem halt volna meg a nejem idejekorán. Aztán meg jött a továbbszolgálat és az eső nagy háború, és a családalapítás elmaradt – révedt a múltba kissé elszomorodva az öreg.

– Ezeket a poggyászokat hová vigyem? – kérdezte Gyurka, a béres, kezeiben táskákat és bőröndöket cipelve.

– Hú, azt én nem tudom, kérdezd a hölgyeket! – ocsúdott az öreg gondolataiból.

– Azt a bőröndöt ne oda, az a miénk, ez az övéké! – jött András is felpakolva a maradék csomagokkal.

– De ez a táska viszont az enyém – akasztotta le nyakából az egyik kisebb táskát anyósa.

– A többit oda? – kérdezte Gyurka zavarodottan.

– Igen. Vagy mégsem. Várjon! Ez még ide, mert az Éváéké, a többi mehet! – vett ki még egy bőröndöt a mama a béres kezéből.

Mindent szépen elrendeztek, kipakolva holmijaikat belakták szobáikat, aztán Évike unszolásának engedve, mindjárt körülnéztek az udvaron is.

A két puli az öreg megfenyítésének hatására csak tisztos távolságból, de azért mindenhová követte őket, mint valami őrség. Az istállóban megnézték a lovakat és a két kisborjút. A tehenek hátul, a szérűskertben kikarózva legelészték a tavaszi esőktől és a kora nyári melegtől térdig érőre nőtt lédús fűvet.

– Ettől lesz ám jó nagy tögyük meg sok tejük, nem a száraz szénától – mondta az öreg elégedetten szemlélve, ahogy a két marha nyelvvel elkapva tépi, és két pofára falja a haragoszöld gyept.

– És nem fűvódnak fel ettől a sok zöldtől? – kérdezte András, ugyanis mintha rémlett volna

neki valami olyasmi gyermekkorából, mikor a nagyapjának segédkezett a jószágok körül.

– Hát, olyan is előfordul, de ha a téli száraz takarmány után lassan, fokozatosan szoktatjuk őket hozzá, akkor nem szokott gond lenni. Most meg már hol van a tavasz, lassan nyári hőségről beszélhetünk.

– Hogy forgatják a füleiket, és milyen nagy szemeik vannak, nagyon aranyosak. De miért csapkodnak állandóan a farkukkal? – ámuldozott a kis Évike.

– Azzal hajtják magukról a legyeket – felelte az öreg.

– Tényleg, és miért? – faggatózott tovább a kicsi kíváncsian.

– Mert csípi őket

– De miért csípi őket?

– Hát, hogy kiszívják a vérüket, mint mikor téged megcsíp a szúnyog – mondta az öreg türelmesen.

– Ja, értem. És a bociknak is viszket?

– Ez nem, ez fáj, a légy máshogy csíp – felelte az öreg és magyarázta volna még tovább is, de közben Évike feljajdult.

– Au, a lábam! – nézte a szoknyáját feljebb húzva, fájdalmas arc kifejezések közepette a bokája környékén a fekete valamit.

– Zavard el! Csapd le! – mondta szinte egyszerre az anyja és a mama.

– Au, már megint! – jajdult fel ismét a kicsi.

– Zavard már el, az Isten szerelmére, kislányom! – lépett közelebb Éva, de az öreg megelőzve lehajolt, és tenyerével a légyre csapott.

– Nézd csak! – mutatta meg neki a szétmállott legyet, és a potroha környékén elkenődött pirosas-feketés foltot.

– Ez az én vérem? – ámuldozott Évike leesett állal.

– Lehet, de inkább még a bociké – mondta az öreg, majd a nadrágja hátuljába törölte kezét.

A kukoricásból, ami még mindössze harmincöt-negyvencentisre nőtt meg, mint pálmafák alól, kotlóstyúk érkezett csirkéit vezetve.

– Jaj, de édes pipikék! – indult meg rögvest feléjük előrenyújtott kezekkel Évike, ahogy megpillantotta őket.

Am megfogni nem bírta őket, ugyanis csupán néhány lépést tett feléjük, és máris úgy rebbentek széjjel meglapulva a nagy fűben, hogy látni sem lehetett többé őket. De a kotlómama nem futott el, sőt tollát felborzolva, szárnyait széttárva, idegesen vartyogva a kislánynak támadt.

– Jaj, anya! – kiáltotta rémülten a kicsi.

– Azokat nem szabad bántani! Hess-hess, te öregasszony! – lépett közbe az öreg arrébb terelve a tyúkanyót, ami még vele is dacolva csak nehezen akart odébbállni.

A nagy csetepaté hangjára valahonnét egy kakas futott elő, és idegesen járkált fel-alá a csirkéit hívogató kotlós körül.

– Nem szabad őket piszkálni, mert az anyukájuk mérges lesz és megcsíp! – magyarázta Éva lányának, fölvéve és megnyugtatta.

– És ő is kiszívja a véremet, mint a légy? – kérdezte a kicsi megszeppenve.

– Ha-ha-ha! Nem, a tyúk nem szereti a vért, pusztán védi a kiscsibéit – nevetgélt jóízűt az öreg a városi gyermek furcsa kérdéseire.

– Hagyjuk a tyúkot, Mihály bácsi, inkább nézzük meg a kisbárányokat! – mondta Évike, lekérdzkedve anyja karjaiból.

– Azt most bajosan tudnánk, mert a juhok kint járnak a legelőn, de megnézhetjük, helyettük a kocát meg a malackáit azok bent vannak az ólban. Gyere! – fogta meg az öreg a kislány kezét, és már indultak is, a többiek meg utánuk.

A sertések óljai a tanya udvarának hátsó szegletében egy különálló épületben voltak. Minden ólhoz tartozott egy akác deszkából és oszlopokból épített külső akol is. Az öreg felemelte Évikét, hogy a deszkák fölött átlátva szemügyre vehesse a jószágokat.

– Jé, de aranyosak! Mit csinálnak? – ámuldozott a kicsi, mikor a belső ól szalmájában fekvő hatalmas koca hasánál sorban fekvő aprócska malacokat megpillantotta.

Hangját hallva az addig kiterülve, nyugodtan fekvő koca felkapta fejét és idegesen rőfögve rájuk meredt szemeivel.

– Szopikálnak, de ne hangoskodj, mert megijed az anyjuk és felkel! – suttogta az öreg.

– És mit szopikálnak? – kíváncsiskodott a kislány lehalkítva szavait.

– Tejcsikét, a kisbabáknak az való. Mikor még kicsi voltál, te is tejcsit szopítottál anyukád cicijéből – magyarázta az öreg.

– Tényleg? – fordult a kislány anyja felé.

– Bizony – felelte Éva mosolyogva, és a férfiak jelenléte miatt kissé elpirulva.

– És ők még kisbabák?

– Hát... igen – válaszolta az anyja zavartan.

– De hát tudnak járni! – csodálkozott Évike.

– Az állatok megszületésük után már rövideken felállnak és tudnak járni, muszáj nekik, hiszen az anyukájuknak nincs keze, hogy ellássa őket. Maguknak kell megkeresniük és megszerezniük az ennivalójukat, vagyis a tejet. Látod, hogy dúródnak oda a csöcshez? – mutogatta az öreg a malackákat, amik az ismét megnyugodott és visszafeküdt koca hastájékát dögönyözték orrocskáikkal.

– Igen, nagyon édik, de miért van itt ilyen bűdös? – fogta be tüntetőleg egyik kezének ujjával orrát a kislány.

– Bűdös? Ez disznószar szag – vágta rá az öreg kissé meglepetten.

– Fúj, de undorító! – fintorgott kezeiben a kicsi.

– Miért, te illatosat szoktál kakálni? – kérdezett most az öreg.

– Nem, de azok ott bele is feküdtek – mutatta szabad kezével a kislány a másik akolban a trágyában fetrengő hízókat.

– Hát, a disznó tényleg eléggé undorító állat – fintorgott a látvány és a szag egyvelegétől a kedves mama is.

– Undorító-undorító, persze, hogy undorító, de kizárólag azért, mert kiskoruk óta be vannak zárva, és ezt szokták meg. Egyébként nem rosszabbak, mint némelyik ember, hiszen azok közül is van, aki megszokja az igénytelenséget, a koszt és a fertőt, aztán meg észre sem veszi, milyen szutykos, milyen bűdös. Ha kiengedem őket legelni, sohasem fekszenek a saját ganéjukba, de hát itt bezárva mit is tehetnének szerencsétlenek? – vette védelmébe sertéseit az öreg.

– Nekem akkor is undorítóak. És mi ezeket szoktuk megenni? – ámuldozott a mama.

– Ezeket bizony, és tíz ujjunkat megnyaljuk utána, olyan finomak lesznek azok a szaros sonkák, mire a füstől lekerülnek! – adta ismét a lovat a kedves mama alá az öreg.

– Fújj, ne mondja már, csak nem szarosán füstölik, mert azt nem hiszem! – öklendezett a mama.

– De bizony úgy! Attól lesz olyan szép sárga, nyam-nyam. – felelte az öreg hasa környékét dörzsölgetve tenyerével és a szája szélét nyalogatva.

– Undorító, soha többé nem eszek disznót! – fakadt ki a kedves mama, hányingerével küszködve a ház felé indulva.

– Anyuka, ne vegye komolyan Mihály bácsit, csak tréfált! – szólt oda neki András, maga is mosolyogva a dolgon.

– Tényleg? Tudtam én, de már elegendem van a disznók bűzéből, inkább bemegyek kicsit.

– Ugyan, maradjon még egy kicsit, drága lelkem, hiszen mindössze tréfa volt az egész! – kiáltott utána az öreg is jóízűen nevetgélve saját csínyén.

– Szép kis tréfa, mondhatom! Én meg majd elhányom itt magam – felelte a mama, menet közben, vissza sem fordulva.

– Anya, ne durcáskodj már mint egy kisgyermek, gyere vissza! – szólalt meg Eszter is.

– Mama, hová mész? – kérdezte a kis unokája is.

– Hagyja, kisasszony, visszajön ő mindjárt! – mondta az öreg Eszternek és a kis Évikének legyintve.

– Tényleg? – csodálkozott a kicsi.

– Persze, nekem elhiheted! – válaszolta az öreg furfangos mosollyal az arcán.

– Gyere, Bandikám addig nézd meg a hízóimat! – fordult aztán András felé.

– Szépek-szépek – dicsérte András a trágyájukban hempergő jószágokat.

– Ezek itt egyévesek és jövőre lesznek vágásérettek, emezek már kettő, de gondolom, látszik is rajtuk! – mutogatta az öreg büszkén a jókora sertéseket.

– Aha, ezekből már lesz sonka meg szalonna – méregette őket tekintetével András.

– Én is, én is! – kéredzkedett fel kezébe Évike, hogy ő is lásson valamit.

Eszter és Éva kissé távolabb húzódtak a disznóólaktól, és a nekik pöffeszkedő kanpulyka feszingését figyelték. Mire Andrásék végignézték a süldőket is és visszatértek hozzájuk, már a kedves mama is megint ott álldogált az asszonyokkal. Nem messze tőlük ott ült a két puli, bozontos szőrzetük alól őket figyelve bogárfekete szemeikkel.

– Nahát, mégiscsak visszatért? Megnézi a süldőimet is? – ugratta az öreg mosolyogva.

– Dehogy nézem, dehogy nézem, csak ez a két bestia nem akar beengedni a házba! Úgy morogtak rám, hogy muszáj lettem visszajönni, nehogy megharapjanak – vágta rá a kedves mama fejét csóválva makrancosan.

– Mondtam én, hogy visszajön – súgta oda Évikének az öreg.

– Mi az, mit mond? – kérdezte durcásan a mama.

– Semmi-semmi, csak, hogy nemigen harapnak azok ilyen szépasszonyokba, mint maga – hízelt az öreg.

– Szépasszony? Talán inkább özvegyasszony! – felelte a mama a bóktól kissé meglepődve és felengedve.

András maga is egyre meglepettebben konstátálta magában, hogy az ő öreg bajtársa amióta csak itt vannak, udvarol az anyósának. Aki ha jobban megnézi, persze a korához és nem Eszter vagy Éva tüneményes, fiatalos szépségéhez képest, nem is csúnya nő. Igaz, ez az udvarlás elég furcsa és tréfás formában nyilvánul meg, de az öreg már csak ilyen, és az anyósra amúgy is ráfér egy kis megleckéztetés, gondolta magában.

– Attól, hogy özvegy, még lehet szép – erősítette meg bókját az öreg.

– Menjen már, maga vén nőcsábász! – legyintett rá irulva-pirulva a mama.

– Vén kecske is megnyalja a sót, legalábbis a mondás úgy tartja – magyarázta az öreg tudományos képet vágva.

– Ah, hát maga aztán nem könnyű eset – adta fel a szópárbajt a mama.

– Dehogynem, engem általában kenyérre lehet kenni, de maga a szépségével teljesen összezavart, nem tehetek róla – mentegetőzött az öreg.

– Jó-jó, én már nem is mondok semmit, csupán azt kérdelem, kapunk-e vacsorát? – terelte a szót másra zavarában a kedves mama.

– Persze, ha segítenek elkészíteni! Mert itt eddig pusztán én meg Gyurka laktunk, és mi mindent magunknak csináltunk – magyarázta az öreg, nem engedve kicsúszni a máris markában érzett nőt.

– Segítünk, hogyne segítenénk, vagy ha megmutogatja, mi hol van, el is készítjük szívesen, hiszen vagyunk itt asszonyok hárman is – felelte a kedves mama már is egészen meghunyászkodva.

– Megmutatok én mindent örömet, csak jöjjenek! – vágta rá az öreg, és már indult is befelé.

A két puli szétválva előtte, oldalt, mellettük sétálva követte őket.

A kamra és a konyha megismerése után az asszonyok nekiláttak vacsorát készíteni, a férfiak pedig Évikével az élükön kimentek ellátni a jószágokat. A lánykának a fejés művelete és a friss tej tetszett a legjobban. Ha valamit nem értett, akkor kérdezett, és mivel előtte még sohasem járt ilyen helyen, az állandó és kissé fárasztó magyarázkodás terhet jelentett a felnőttek számára.

A miértekre és a hogyanokra sokszor András sem tudva a válaszokat, az öreget vagy Gyurkát hívta segítségül.

Mire az etetéssel végeztek, a vacsora is elkészült, gyorsan megmosakodtak és asztalhoz is ültek. Az öreg elmondta az asztali áldást, aztán nekifogtak.

– Hú, ilyen pazarul megterített asztalnál már régen vacsoráztam, mi Gyurkával általában egyszerűbben intézzük el a dolgot, ugyanis akkor kevesebb a mosogatnivaló is – nézett körbe az öreg ámuldozva.

– Ne aggódjon, most mi mosogatunk – nyugtatta meg a mama.

– Nem is tudtam, hogy vannak ilyen szép tányérjaim – mondta az öreg, nem győzve betelni a női kezek által ízlésesen megterített asztal szépségével, és percekig nem nyúlva az ételhez csak gyönyörködve benne.

– Tényleg, és Gyurka most hol van? Ő nem eszik? – kérdezte András nekilátva.

– Dehogynem, csak ő kint a kiskonyhában! – felelte az öreg, belekóstolva az ételbe.

– De miért, miattunk? Nyugodtan ehetne itt is, ha eddig is úgy volt! – csodálkozott András.

– Nem-nem, azt nem. A béresek és a cselédek nem szoktak a háziakkal enni, hogy eddig mi volt, az más kérdés, hiszen én szinte barátomként viseltetek iránta. De a vendégekkel másként van a helyzet, ő nem a tanultságáról és az etikettjéről híres, viszont nagyon jószívű ember.

– Ugyan, miattunk? Hát tőlünk aztán nyugodtan ehetne itt is! – mondta András két falat között.

– A cseléd az cseléd, maradjon csak kint a munkájánál, az való neki! – szólt közbe a „kedves mama” is, mintha máris ő lenne a ház úrnője.

– Mit ért azon, hogy az való neki? – csodálkozott az öreg.

– Hát, hogy az ő tanulatlan cseléd fajtája is el tudja végezni – felelte határozottan a mama.

– Nem olyan egyszerűek ám ezek a paraszti munkák, nehogy azt higgye, asszonyom! – mondta az öreg a nő butaságán hüledezve.

– Ugyan, bárki megcsinálja azt, amit a parasztok tudnak! – vágta rá a kedves mama lekezelő hangon.

– Jó neki kint is, és egyébként sokszor nem is marad vacsorára, hanem otthon eszik – mondta az öreg kissé dühösen, az asszony sértő szavaira nem is válaszolva.

– Ja, ő nem alszik itt? – lepődött meg András.

– Nem hát. Ő nem cseléd, csak béres, és van családja is, akik hazavárják. De most már hagyjuk, ne emlegessük tovább, mert már biztosan csuklik szegény! – zárta le a témát az öreg.

Vacsora után kártyáztak egy keveset, majd az asszonyok mosogatni kezdtek, az öreg meg András pedig kimentek megitatni a jószágokat. Ám nem sok dolguk akadt, ugyanis Gyurka már megelőzte őket, és éppen hazafelé indult. Kikísérték, aztán az öreg előszedte dohányát, pipáját meg a hozzá tartozó eszközeit, és nagy odafigyeléssel megtömögette, majd rágyújtott.

– Van valahol cigarettapapír is, megkeressem neked? Sodorjak neked egy szálát? – kérdezte Andrástól miközben leültek a félig még kopasz szőlőlugas alatt lévő padra.

– Nem, nem kérek, köszönöm! – felelte.

– Te dohányoztál, úgy emlékszem, vagy nem? – csodálkozott az öreg.

– De igen, csupán a sok nélkülözés és szenvedés közben mire hazakerültünk, valahogy leszoktam róla.

– Értem – mondta még az öreg kurtán, hatalmas füstpamacsokat eregetve, és utána jó darabig nem szólt egyikük sem.

Teli gyomorral, az állatok körüli munkáktól és az utazástól elfáradva ücsörgött András az egyik padon, vele szemben pedig pipájával a szája sarkában az öreg a másikon. Nem volt kedve beszélgetni, és ahogy elnézte, a gőzmozdonyként pöfékelő, semmibe révedő tekintetű öreg bajtársának is máshol jártak éppen gondolatai. Csak ültek ott és hallgatták a késő délutánból lassacskán estébe váltó táj neszeit. Ahogy a nap a távolban lévő dűlőutat szegélyező fasor mögé ereszkedett és az árnyékok hosszúra nyúltak, a tücskök mindjárt rákezdték. Mint megannyi

cigányprímás, aki mind szólista szeretne lenni, úgy próbálták egymást túlharsogni ciripelésükkel, zengett tőlük az udvar és a határ. Kis idő múlva, mikor a nap végkép elbúcsúzva a környéktől alábújt a horizontnak, hol itt, hol ott megszólaltak a csalogányok is. Csodálatos trillázásuktól hamarosan visszhangzott közel és távol az egész táj. Közben egy bagoly ült az istálló tetőjének gerincére, és keserves hangon vijjogni kezdett. András nézte a kis, tömzsi madár furcsa, bólogató mozgását és közben hallgatta a természet hangjainak egybecsengő szimfóniáját. Néha-néha a távolból azért felhangzott egy-egy marha bögése, vagy kutyák vakkantása, ugatása, de más egyéb nem zavarta a fülnek és léleknek megnyugvást és felüdülést nyújtó vidéki csendet. Szépen, lassan rájuk esteledett, és bár odafent a nap fényétől még ragyogó fényben úszott az ég, a szőlő kora nyári, ritkás levelei közt az árnyak szétterülve már szürkületet hoztak. Néma merengésüknek a házból érkező kedves mama vetett véget.

– Csak, hogy megvannak, már mindenfelé kerestem magukat! – mondta izgatott hangon, ahogy megpillantotta őket.

– Azt bizony kár volt, hiszen mi végig itt ücsörögtünk – felelte az öreg nagy nyugodtan.

– Lehet, de én azt honnan tudhattam volna? – csodálkozott a mama.

– Én esténként szinte mindig itt vagyok, egy-két töltet pipát elszívok, és mellé sokszor még egy kis bort is elszopogatok. Majd megtanulja, ha többet lesz itt – magyarázta az öreg.

– Megtanulom-megtanulom, csak inkább azt árulja el, hol vannak ebben a házban a kapcsolók és a lámpák? – tért rá jöttének okára a mama.

– A lámpák a falakon, a kapcsoló pedig itt! – nyújtotta oda az öreg a kezében lévő gyufásdobozt.

– Azt akarja mondani, hogy itt nincs villanyáram? – ámuldozott a kedves mama.

– De nincs ám. Petróleumlámpák vannak a szobákban, és még gyertyák is, egyedül a hallban van gázlámpa, de azt csupán nagyritkán szoktuk használni – felelte az öreg olyan hangon, mintha az egyértelmű kellene, hogy legyen városból jött emberek számára is.

– Micsoda egy hely ez? Még áram sincs. Akkor valamelyikük legyen olya kedves és gyújtson nekünk valami világosságot odabent, ugyanis mindjárt koromsötét lesz! – sópánkodott a mama.

– Persze, megyek rögtön, a pipám már úgyis kiégett! – vágta rá az öreg segítőkészen, miközben felkászálódott a padról.

– Még maradsz, öcsém? – kérdezte a dohányos erszényével és pipájával kezében befelé indulva.

– Á, nem, megyek én is, este van már, pihenni kell – felelte, és maga is felállt.

– Bizony-bizony, korán kél most már a nap, hamar reggel lesz – mondta még az öreg, miközben bementek.

És hamarosan lőn világosság a két férfi nyomában mindenütt, amerre a gyufával jártak, és a petróleumlámpák hangulatos fénye és szaga lassan átjárta az egész házat. Megtisztálkodtak, aztán mindenki a saját szobájába húzódott. Hogy ki mennyire volt megelégedve ágyával nem lehetett tudni, az biztos, hogy András a nap fáradalmaitól elpilledve, rövid idő múlva máris mélyen aludt.

Hajnalban, mikor odakint még a sötétség terpeszkedett, és mindössze az ég alján látszottak a pirkadat fényei, a környékbeli kakasok egymásnak felelgető kukorékolásaira ébredt. Álmosan dörzsölgetve meg csipás szemeit az ablakra pillantott. Látva, hogy odakint még alig dereng, a másik oldalára fordult, hogy bóbiskoljon még egy keveset. Ekkor hallotta meg a vasvödör zörgő-csörgő hangját és az öreg suttogva káromkodó motyogását, odakintről a társalgóból.

– Mi az ördög ez? Ki a csoda rakta ezt ide? – csodálkozott rá az öreg a sötétben az ajtóval felborított és nagy zörgéssel odébb guruló vödörré.

András persze a csukott ajtón keresztül is tudta, mi zörög, hiszen ő tette oda még este, mikor az öreg már lefeküdt és nem volt hajlandó biztosítani róla, hogy reggel felébreszti, ha etetni megy.

Eszter átölelő karját levette magáról, és óvatosan kibújva alóla az ágyra engedte.

– Mi az, már reggel van? – riadt fel a fiatalasszony kócos, göndör fejét felemelve a párnáról.

– Nem-nem, aludj csak nyugodtan! – súgta fülébe.

– De te hová mész? – csodálkozott Eszter.

– Segítek az öregnek etetni, fejni, de még korán van, pihenj csak! – válaszolta gyorsan belebújva a szék támlájára készített ruháiba.

– Rendben – mondta Eszter engedelmes hangon, álmosan a fal felé fordulva.

Ő meg halkan kinyitotta az ajtót és a hallba ment, ott felhúzta cipőit, aztán az udvarra indult.

Odakint éppen hasadt a hajnal, a madarak a tanyától kissé távolabb, az útmenti fasorok tetején harsány énekkel üdvözölték a látóhatárt lassan átlépő felkelő napot, melynek sugarai fehéren ragyogtak a meszelt falakon. A kakasok kukorékolnak, bent az istállóban el-elbődültek a marhák, az úton pedig Gyurka, az öreg béres érkezett. A kiskapun belépve nagy ugatással és pajkosan, játékos szaladgálással üdvözölte a két puli.

– Jó reggelt! – köszönt neki.

– Magának is! – felelte a béres a két kutyával játszadozva menet közben.

Együtt mentek az istállóhoz, ahol az öreg már nagyban serénykedve dobálta az éjjel felszaporodott trágyát egy fakerekű tragacsra.

– Jó reggelt, Mihály! – köszöntötte illedelmesen Gyurka.

– Nektek is! – felelte az öreg a homlokát törölgetve.

– Hagyja csak, majd én csinálom! – kérte el a villát a béres.

– Csinálhatod, de előtte gyertek, és igyunk meg egy gyomorerősítőt! – invitálta őket az öreg a kiskonyhához.

Bár korán volt még, András nem ellenkezett, és ahogy látta, a többiek valószínűleg amúgy is úgy szokták kezdeni a napot. Lehúztak egy-egy kupicával, aztán szó nélkül a munkájuk után néztek. Gyurka pakolta a ganét, az öreg készülődött a fejéshez, egyedül András nem tudta, mitévő legyen, odaállt hát a tragacs szarvaihoz.

– Majd én kitolom, ha meglesz! – mondta segítőkészen.

– Hagyd csak, majd én! – vágta rá Gyurka.

– Segítek, kiviszem! – erősködött.

– Ne fáraszd magad vele, majd én tolom, úgyis az én munkám! – ellenkezett féltékenyen a béres.

– Nekem mindegy, pusztán segíteni akartam – mondta lemondóan és csalódottan.

– Hagyd már, Bandikám, hadd csinálja ő, az az ő feladata, te meg gyere és adjál nekik egy kis abrakot, hogy nyugodtabban álljanak, míg fejem őket! – adta ki az öreg az utasításokat, véget vetve a huzavonának, mint régen a fronton is.

– Rendben, mennyit, ennyi elég? – szórt egy keveset a jászolba.

– Várj te, nem úgy van az, először ki kell takarítani! – ripakodott rá az öreg.

– Kitakarítani? Ja, nem tudtam! – lepődött meg Andás.

– Hát persze, a szénából meg a fűből kipotyogott koszra nem szórjuk rá, ugyanis azt nem eszik meg. Összesöpörjük lapátra és kidobjuk alájuk, így ni. Most már jöhet az abrak! – mutatta az öreg.

Az elkövetkezendő napokban még rengetegszer ismétlődött hasonló jelenet, hol az öreg, hol meg Gyurka okították a városi léthez szokott Andrást, mit hogyan is csináljon. De nem csupán neki, az asszonyoknak is igen nagy szükségük lett egyszeriben a tanulásra. No, nem a benti főzéssel, mosással akadtak problémáik, hanem sokkal inkább a tanya körüli munkák adták fel nekik a leckét. Eszter és Éva könnyen tanultak, élvezve megváltozott életüket. Évikének is tetszett a tojások felkutatására kapott napi feladata, hiszen közben bebújhatott és felmászatott sok helyre, ahová amúgy nem engedték. Nem így volt viszont ezzel a kedves mama, aki egy cseppet sem élvezte a plusz munkákat. Mert bizony egy vidéken, de főleg tanyán élő asszonynak akad ám a házimunkán kívül egyéb teendője is bőven. Azt, hogy ki mit csináljon,

rátermettségük szerint „jó parancsnokuk”, az öreg határozta meg. Persze az ő szavai itt már nem, mint szakaszparancsnok azonnal végrehajtandó utasításai, hanem mint ajánlások és felvetések jelentek meg a közös megbeszéléseiken. Mivel az öreg evés közben nem nagyon szeretett beszélgetni, ezeknek a mindnyájukat érintő témáknak a megtárgyalására általában esténként, a vacsora után került sor. Ilyenkor úgyis mindannyian összegyűltek a társalgóban, hogy Éva vagy Eszter tolmácsolásában egy kis zongoraszót hallgassanak. Néha még Évike is előadta az anyjától tanult és sokszor igen-igen hamisra sikeredett dallamait, amit persze mindenki bőszen megtapsolt. Olykor-olykor a kártya is előkerült, de legtöbbször a napi munkáktól fáradtan, ahhoz már nem is maradt kedvük.

Egyik este az öreg meglepő és azok számára nem túl kíváncsi kéréssel fordult a házat benépesítő „újdonsült családjához”: kapálni invitálta őket. És ezt a veteményeskertben a zöldségek és a répák kárára már gyakorlatot szerzett asszonyok meglehetősen könnyedén fogadták. Az öreg nem tudta eldönteni, hogy mindössze tudatlanságból és a kukoricakapálás tapasztalatainak hiánya miatt, vagy, mert tényleg kezdtek belerázódni a vidéki életbe. Mindenesetre örült neki, hogy a tavaszi rengeteg eső miatt megkésve vetett, belvizes és igen-igen gyomos területeket lesz, aki mielőbb megkapálja. Hiszen a gaz már lassan leelőzi a csenevész kukoricákat, amik most meg az eső hiánya miatt csupán fonnyadoznak a hirtelen jött hőségben. És ott van a széna is, pár nap múlva az is beszárad és lehet menni, gyűjteni. Az összetorlódott munkákra gondolva egyre jobban áldotta az eszt, hogy odafogadta vendégeit, bár kissé azért tartott rátermettségüktől.

– Tehát Gyurka hajnalban kimegy a Sanyival, és megekezi a területet. De szerintem mi is jobban tesszük, ha ebben a hőségben még sötétben megetetünk, hogy mihamarább tudjunk menni utána. Ahhoz viszont négy óra felé fel kellene kelniük – magyarázta el az öreg haditervét.

– Hajnali négykor, megőrült maga? – ámuldozott a kedves mama.

– Nem, nem örültem meg, kedves hölgyem, csupán arra gondoltam, hogy ha ennyien időben hozzákezdünk, akkor talán végzünk is, mire tizenegy óra felé nagyon pirítani kezd a nap – magyarázta az öreg a sértő szavakat figyelmen kívül hagyva, a körülményekhez képest meglehetősen kedvesen.

– De hát én nem tudok olyan korán felkelni, mélyen alszom még olyankor – szépítette a mama az előző meggondolatlan megjegyzését.

– Majd én felébresztem! – ajánlkozott az öreg.

– Engem? Azt kötve hiszem – hitetlenkedett a kedves mama.

– Majd meglátja, hogy igen! – vágta rá az öreg kaján mosollyal az arcán.

– Értse meg, hogy engem nem lehet hétnél előbb felébreszteni! – vitatkozott tovább a mama.

– Én megtalálom a módját, biztos lehet benne – mondta az öreg huncut mosollyal az arcán.

– Persze, még csak az kéne! Maga nőcsábász! Az tetszene magának, mi? Alvó asszonyokat ébresztgetni – méltatlankodott a kedves mama, rosszállólag csóválva a fejét.

– Mire gondolt maga, asszonyom? Nő léte ilyen piszkos a fantáziája? Én pusztán egy vödör jó hideg kútvizet használtam volna, de ha azt szeretné, pusztulhatom is, míg fel nem ébred, az sem esne nehezemre – válaszolta az öreg kissé bókolva, kissé megszegyenítve a túl pökhendi és akaratos özvegyasszonyságot.

– Még hogy hidegvizet, attól megállna a szívem! Meg akar maga ölni engem? – vágta rá a kedves mama elpirulva.

– Isten őrizzen engem attól, hogy magát megöljem, akkor inkább aludjon, ameddig csak akar! – felelte az öreg ismét szinte udvarolva.

– Jaj, anya, ne kényeskedj már, Mihály bácsi csak jót akar! Szerintem, ha kopog nektek az ajtón, Éva biztosan felébred, és ő majd felkelt téged is! – szólt közbe Eszter.

– És Évike? Rá is gondoljatok – érvelt tovább a mama.

– Ő felkel, ha szólok neki. Ugye, kicsim? – mondta Éva egykedvűen, kissé unva már anyósa

folytonos nyavalygásait.

– Na, jól van, akkor egyezzünk ki ötben! – próbálkozott ismét a mama.

– Azért biztosan az egy óra is számítana, hogy kipihenjük magunkat, hiszen már így is későre jár, és még le sem feküdtünk – hajlott az ötlet felé Éva is.

– Nekem mindegy, tőlem kelhetünk hétkor is, csak akkor melegünk lesz – szólalt meg ismét az öreg is.

– Azért ne hétkor, de az öt vagy a hat elég lenne, majd összeszedem magam, és addigra tán fel tudok kelni én is – alkudozott tovább a mama.

– Na, akkor döntsék el végre, és én ahhoz tartom magam! – fakadt ki az öreg, megunva a dolgot.

– Szavazzunk! – javasolta András.

– Rendben, jó – helyeseltek a többiek.

– Akkor lássuk, Éva? – kérdezte a kislányát babusgató fiatalasszonyt.

– Öt óra szerintem megfelelne mindenkinek.

– Anyuka?

– Szerintem elég a hat is, legfeljebb lesz egy kis színünk.

– Drágám? – fordult felesége felé.

– Öt – vágta rá Eszter, morcosan nézve anyjára.

– Mihály bátyám?

– Négy. Én hamarabb mennék a maguk helyében, de ha maguk úgy akarják, meghajlok a többség akarata előtt és legyen öt.

– Akkor már egyedül én vagyok, én pedig arra szavazok, amit a kedvesem is szeretne, hiszen nekem ő a legfontosabb, így az én voksom is öt. Tehát négy az egy ellen az öt órát fogadjuk el – zárta le a szavazást András.

És úgy is lett, bár az öreg és András így is négykor keltek, befogtak, föltették Gyurkának a szekérre az ekét, aztán útnak indították. Mikor azzal megvoltak, nekiláttak az etetésnek, András béres hiányában kedvére hordhatta a trágyát, az öreg pedig fejt. Mire az óra ötre állt, készen is lettek, bementek hát a házba és felébresztették a még javában alvó asszonyokat. Ám időbe tellett, mire azok magukhoz tértek és elkészültek, közben az öreg csomagolt némi elemózsiát és egy kantába vizet húztak. Mikor ez is megvolt, türelmetlenül sürgetni kezdték a még mindig tollázkodó asszonyokat.

– Jaj, Mihály, nem fog elszaladni előlünk az a kukorica sem a gyom, megvár minket, hová rohan annyira? – nyűgösködött ásítózva a mama.

– Jól van, nem szólok többet egy szót sem, megyünk, amikor megyünk – csóválta fejét az öreg a tehetetlen téblábolás láttán kissé dühösen.

Fél hat lett, mire végre útnak indultak, András cipelte a vizet, az ennivalót és persze a kapáját, ugyanis azt mindenki maga vitte. Egyik dűlőútról a másikra kanyarodva útközben találkoztak más kapásokkal, kaszásokkal vagy vállukon villával szénát forgatni és gyűjteni igyekvő emberekkel, akik igen-igen megnézték a nem éppen cselédnek vagy béresnek kinéző díszes társaságukat. Egy jó darabon sínek mellett haladtak.

– Jé, itt jár a vonat, akkor mi is erről jöttünk, ugye? – csodálkozott Évike.

– Igen biztos. – felelte a mama.

– Dehogyan jár erre vonat, ezek csak a lóré sínei. A rendes vasút sokkal szélesebb és nagyobb – vágta rá az öreg.

– Lóré, az meg mi a csoda? – kérdezte Eszter menet közben.

– Lóvontatású kisvasút. Jól mondom, Mihály bátyám? – szólalt meg András is.

– Igen, olyan, mint a bányákban a csillék meg az azokat húzó lovak. Ott a távolban látszik az a nagy magtárépület és az erdős terület, az az uradalmi birtok, egészen odáig kivezet! Ősszel, betakarításkor ezen hordják be a cukorrépát meg a krumplit és mindenfélét az állomásra – magyarázta az öreg.

– És hová viszik? – kérdezte az anyja mellett baktató Évike.

– Hogyhogy hová? Hát a városokba meg a gyárakba, hogy az ott élőknek is legyen mit enniük – vágta rá az öreg olyan hangon, mintha az mindenki számára egyértelmű lenne.

– És hogy bírják a lovak a nehéz vaskerekeken guruló kocsikat? – kíváncsiskodott a mama is.

– Sokkal könnyebben, mint az őszi esőktől felázott utakon a térdig érő sárban és nyomokban. Sőt, ezeket a síneket könnyedén szét lehet bontani és át lehet építeni és bizony szokták is ideiglenesen bevezetni a földekre, ahol egyenesen a kocsikra pakolják a termést.

– És a sáros talajon nem süllyednek el a sínek? – csodálkozott a mama.

– De nem ám, azért vannak alatta a talpfák. Na, megérkeztünk, itt vagyunk.

– Okos találmány – nyugtázta a mama.

– Az bizony – helyeselt az öreg bólogatva.

– Ez az? Hát, mondhatom, eléggé ki van szőrösödve – mondta András a meglehetősen gazos terület láttán.

– Bizony ki, de majd teszünk róla, hogy olyan szép tiszta legyen, mint a szomszédé – válaszolta az öreg.

– És meddig tart ez? – kérdezte Éva a kukoricaföld távolba vesző végét keresve.

– Hát, ez egy igazi nadrágszíjparcella, vékony, de hosszú. Ahol a fásor a keresztdűlőt jelzi, ott a vége! De ötünknek csak néhány forduló az egész – mutogatta az öreg próbálva szépíteni a dolgot.

– És Gyurka? – kérdezte a kedves mama számonkérő hangon.

– Nem tudom, de ahogy látom, már végzett és biztosan hazament, csak valahogyan elkerültük egymást.

– És ő nem jön? Ő a béres, neki is kéne kapálni! – méltatlankodott a mama irigy hangon.

– Majd jön ő is, csupán hazaviszi és ellátja a lovakat. De hagyjuk Gyurkát, inkább lássunk munkához, mert így sohasem végzünk! – zárta le az öreg a témát.

– De hát még nem is reggeliztünk! – csodálkozott Éva.

– Az igaz, de gondoltam, először fordulhatnánk egyet, jobban esne az étel is és még a nagy meleg előtt meglenne majdnem a fele – magyarázkodott az öreg.

– Á, de hát én már éhes vagyok, együnk legalább egy pár falatot! – zsörtölődött a mama.

– Évikének is enni kellene kicsit – helyeselt Éva.

– Na jó, nekem mindegy. Bandi, vedd elő az elemózsiát, aztán együnk, csak haladjunk! – mondta az öreg, kezdve elveszíteni türelmét.

Nekiláttak és falatoztak, de korán volt még, és nem olyan étvággyal ettek, mint szoktak. Csak ímmel-ámmal fogyott a szalonna, és az öreg ettől egyre feszültebbé vált.

– Ha jóllaktak, akkor igyanak, aztán dolgozzunk is végre! – mondta szigorú hangon, Andrást a régi szakaszparancsnoki mivoltára emlékeztetve.

– Megyünk-megyünk, hol kezdjük, melyik szélén? – felelte Eszter, oldva kissé a feszültséget.

– Itt, ide jöjjön, aranyom! – keresete meg az öreg a mezsgyét és a szélső sort.

– Ide mellé az édesanyja, aztán Éva kisasszony, András és én! Jó lesz így? – állította be a többiek is.

– Jó, rendben – felelték.

– De igyanak ám, mert messze van a másik vége és mire visszaérünk, szomjasak lesznek! – szólt rájuk még az öreg, mikor látta, elmennek a kanta mellett.

– Hűvös van még, nem vagyok szomjas – vágta rá a mama.

– Én sem – mondta Évike.

– Nekem mindegy, ahogy gondolják – nyelt nagyot az öreg nyakasságukat látva, fejét csóválva.

– Te, Bandi, a táskát azt akaszd fel a fára, a kantát meg tedd be a fa alá a fűbe, ne süsse a

nap! – szólt vissza még a felé induló Andrásnak.

– Ne süsse a nap? Olyan hűvös van, hogy egészen fázok – szólt közbe a mama.

– Mikor kel fel a nap, mindig így szokott lenni, de lesz itt egy óra múlva olyan hőség, hogy megemlegetjük. Na, gyerünk! – kezdett hozzá az öreg a munkához.

A többiek is beálltak soraikba és szépen, ütemesen zörögni kezdtek a földet ütő kapák. Bár a sorközöket Gyurka szépen és jól megekézte, akadt munkájuk úgy is bőven. A gazok ugyanis sok helyen egészen közel, a kukorica tövében nőttek és így azokat kizárólag lehajolva, egyesével lehetett kihúzgálni, hiszen máskülönben a kapával azt is megsérthették volna. Ez a művelet hosszadalmas és derékfájdító feladatnak bizonyult. Még alig haladtak előre huszonöt-harminc métert, mikor a távoli utat szegélyező fasor fölé emelkedő nap tüzes sugarai máris rájuk vetődtek. A hajnali hűvös levegő miatt felvett kiskabátok és bekecsek rögvest lekerültek róluk. Látva a nagy vetkőzést az öreg, mivel már előrébb járt, letette a kapáját és visszasétált a többiekhez.

– Adják ide a ruháikat, átviszem a következő sorainkba, ugyanis itt nem fogjuk észrevenni a magas kukoricától!

– Jó, rendben – adták oda a földről fölvett ruháikat a többiek.

– Azért figyeljünk oda kicsit jobban, mert itt elég sok a kivágott kukorica és a meghagyott gaz, és ott is! – nézegette a kabátokkal bajlódva a többiek sorait az öreg.

– Hol? – ment vissza András.

– Ott, ni, meg ott is! Ha nekifogtunk, akkor csináljuk meg rendesen, vagy nincs értelme! – panaszkodott az öreg az élő és viruló gazokat és a kivágott kukoricákat mutogatva.

– Drágám, ez a te sorod, ne hagyjál gazokat, jó? – szólt utána Eszternek András, miközben lehajolva kihúzgálta őket a kukorica tövéből.

– Jó-jó, majd jobban figyelek – jött visszább a fiatalasszony is.

– Itt meg aztán semmi sem maradt, ennyi erővel Gyurka is kiekezhette volna az egészet kukoricástól, mindenestől! – fogta a homlokát az öreg egy másik sort megpillantva.

– Az kié? – kérdezte András.

– Anya, ez a te sorod? Te aztán nem vacakolsz – nevette el magát Eszter a látványtól.

– De hát annyira közel vannak a gazok, egyszerűen képtelenség úgy kivágni, hogy a kukorica megmaradjon! – mentegetőzött a kedves mama.

– Akkor le kell hajolni, drága asszonyom, és a kis kacsójával kitépni őket! Ha így folytatja, nem lesz termés! – ripakodott rá az öreg dühösen.

– Jól van, na! Azért nem kell leharapni a fejemet! – vágta rá sértődötten a mama.

– Nem? De hát nem maga volt az, aki a minap vacsora közben azt bizonygatta nekem, hogy a tanulatlan parasztok munkáit bárki el tudja végezni? – kérdezte az öreg számonkérő hangon, dühösen.

– Már nem emlékszem – felelte a kedves mama megszeppenve.

– Én viszont emlékszem. Ne haragudjon, de mindig kihoz a sodromból, ha valaki lenézi másik embertársát! – kért bocsánatot kissé túl szigorúra és hangosra sikeredett szavaiért az öreg.

– Semmiség, majd jobban figyelek – mondta a megszégyenülés aprócska könnycseppjeivel szemei sarkában a mama.

Mindenki visszaállt a saját sorába, és ezután még az eddiginél is lassabban haladva, de alaposabb munkát végezve dolgozni kezdtek.

Az öreg persze tapasztaltabb és rutinos mozdulataival gyorsabban haladva jócskán előttük járt. Mikor úgy vélte, a távolságtól már nem tudnak rendesen beszélgetni, visszafordult és besegített a többieknek. Így is több mint két órába telt, mire a föld másik végéhez értek. A nap addigra már forrón sütött le rájuk, a magasban a szikrázó napsugarak között pacsirták énekeltek, és a levegő szinte megállt körülöttük, egy árva szellő sem lebbent.

– Hű, de meleg van! – törölgette homlokát zsebkendőjével a kedves mama.

– Rá se ránts, vegye le azt a fekete kardigánt, legalább lesz valami színe a naptól! – vágta

rá az öreg gúnyos hangon.

– Igen, muszáj lesz, mert ez a fekete úgy szívja a meleget, hogy mindjárt elolvadok – gombolta ki engedelmesen kardigánját a kedves mama.

– Hát a magamfajta buta parasztok már csak ilyen fehérben járnak, és úgy látom, tanulatlan béresem, Gyurka is éppen fehér inget vett fel ma – mutatott az öreg a tábla másik végén megjelent alak felé.

– Anya, mindjárt szomjan halok! – panaszkodott Évike nyavalyogva.

– Én is, kislányom, én is – felelte anyja az út menti fasor árnyékába húzódva.

– Akkor igyunk! – vágta rá a kicsi naivan.

– Itt nincs víz, csak a másik végén – felelte Éva.

– Jaj, ne, akkor szomjan halok! – nyavalygott a kislány.

– Sétálj vissza, ott van Gyurka bácsi is! Visszamész, iszol, aztán az árnyékban pihenve megvársz minket! – magyarázta neki az öreg.

– Olyan messzire?

– Persze, hát onnan jöttünk – szólalt meg András is.

– Jó, akkor megyek – mondta a kicsi, és már indult is a sorok között.

Rövid ideig még hűsöltek a hűvösben, aztán nekiláttak ismét. A fák árnyékából kilépve a nap forró sugarai szinte perzselték bőrüket.

– Atyám, Uram, de meleg van! – sápítózott a mama.

– És még milyen lesz – mondta az öreg beállva sorába.

A kis Évike tábla közepénél járó, meg-megállva visszafelé tekintgető alakját egyre inkább elhomályosította a délibáb egyre jobban hullámzó tengere. Nézte-nézte, ahogy kapáikkal ismét munkához fognak, aztán továbbindult és kis lábaival ballagott a távolban fehér foltként kirajzolódó Gyurka bácsi felé.

Ahogy az idő telt, a hőség egyre csak fokozódott. Az égen egyetlen báránnyel felhőcske sem akadt, ami eltakarhatta volna őket a nap gyilkos sugarai elől. A hőmérő higanyszálának emelkedésével fordított arányban romlott a munkamorál, és lassult a tempó. A két férfi, hogy azok ne maradjanak le túlságosan, egyre sűrűbben lett kénytelen besegíteni az asszonyok soraiba.

– Jaj, ki az a bolond, aki ezt a szenvedést pénzért elvállalja? A világ minden kincséért sem lennék béres! – panaszkodott a mama a melegtől nyögve.

– Ó, az éhség és a nyomor nagy úr ám, és higgye el, kevesebb a munka a határban, mint az éhező száj a faluban! – felelte az öreg.

– Ez akkor is egy kínzás – nyakaskodott a mama.

– Lehet, de sokan örülnének még ennek is, mert ilyen sem jut.

– Örülnének? Hát az nem normális, aki az ilyen munkának örül – sápítózott a kedves mama.

– Normális az, csak hát ott vannak a gyermekek, akiket etetni kell, és ha nincs jobb, kénytelen ezt csinálni. Hajnalban kimegy az urasági majorba, de nem hatkor, hanem négykor...

– Jó-jó, igaza van, tényleg korábban kellett volna kelni és jönni, mert nagyon meleg van! – vágott szavába, belátva döreségüket a mama, zsebkendőjével a homlokán patakokban folyó verejtéket törölgetve.

– Tehát kimegy hajnalban a majorba, ott sorba áll, és ha, mikor a gazdatiszt kiosztja a szerszámokat, a tülekedésben jut neki valami, akkor dolgozhat, ha nem, mehet haza üres zsebbel. Mert nem jut ám mindenkinek munka, ahány szerszám, annyi lehetőség, ha olyan kedve van a gazdatisztnek meg sokan is jelentek meg, pusztán kihajigálja a villákat, kapákat, egyebeket, és aki kapja, marja. Nem nagyon gondolkodnak rajta, hogy kínzás-e, inkább ajándéknak véli, kinek jut – magyarázta tovább az öreg a kedves mama bűnbánó beismerő szavaival mit sem törődve.

– Te jó ég! És ha vége a kapálásnak? – ámuldozott a mama.

– Akkor jön az aratás, meg a cséplés, szalmahordás, majd a kukoricatörés és szárvágás és a

répaszedés, tavasztól télig mindig van valami, addig kell dolgozni. Télen aztán pihenhet az ember eleget, mikor csak a jószágellátás marad – sorolta az öreg.

– Értem, egyszóval itt ez az élet – nyugodott bele sorsába a mama.

– Úgy bizony – bólogatott az öreg.

– Mihály bácsi, Gyurka rossz sorba állt be – szólalt meg Éva a velük szemben jövő bérest figyelve.

– Nem állt az rossz sorba, tudja ő, hogy mit csinál, nyugodt lehet, lelkecském! – nézett fel az öreg egy pillanatra.

– De az én soromban kapál! – csodálkozott Éva.

– Hát persze, mert segít, hogy aztán magácska is segíthessen a többieknek – magyarázta az öreg.

Nemsokára, úgy a kukoricaföld közepe táján össze is értek vele. Éva ezután anyósának segített be, Gyurka átvállalta az András sorát, ő pedig Eszterrel együtt csinálta az övét. Mindjárt gyorsabban haladtak így a hőn áhított víz felé, bár az öreget meg Gyurkát még úgy kettesével sem tudták jelentősebben leghagyni. Mire a végére kiértek, Évike már nehezen várta őket. A fák alatt az árnyékban leültek kicsit pihenni, és közben áldva az öreget, amiért az árnyékba rakatta, a kanta fedőjéből jókat kortyoltak a hűvös vízből.

– Nem tudom, hogy vannak vele, de szerintem most kellene ennünk, mert igaz, hogy visszafelé már nem jut mindenkinek sor, még akkor sem fogunk visszaérni délig, de még egyig sem – pillantott az öreg a zsebórájára.

– Rendben, együnk, az jó lesz! – helyeseltek a többiek.

– Na, megjött az étvágyuk a mozgástól? – csodálkozott az öreg a nagy összhangon.

– Nem is annyira az étvágyunk, mint az eszünk – felelte Eszter.

– Hogyhogy? – értetlenkedett az öreg.

– Úgy, hogy ha reggel is magára hallgattunk, nem szomjazzunk volna egész mostanáig – vágta rá a mama.

– Hát az igaz, én mondtam, hogy igyanak, még ha nem is szomjasak, hiszen a kislánykától még nem várhatjuk el, hogy utánunk cipelje a kantát, meg aztán meg is melegedne a napon.

Miután ettek és jóllaktak, mindenki annyit ivott, ami csak beléfért, aztán ismét nekiveselkedtek a munkának. Lassan dél körül járt az idő, a hőség egyre elviselhetetlenebbé vált. Mire visszaértek, jócskán elmúlt két óra is, és a melegtől kifacsarva szinte csak szédelegtek. Kiszáradt, cserepessé vált ajkakkal, mohón nyelték az addigra már meglangyosodott éltető vizet, és mire mindenki oltotta szomját, a kanta ki is ürült.

– Na, legalább ezt már nem kell cipelnem – vette kézbe András az üres edényt és a táskát, mikor hazafelé indultak.

– Elég is volt ebből ennyi egy napra – sóhajtozott a kedves mama a hőségtől kitikkadva.

– Magának aztán szép színe lett, anyuka – tréfálkozott vele András menet közben, kissé gúnyosra sikeredve.

– Ne szellemeskedj, édes fiam, te sem bírtad volna fekete ruhában ezt a hőséget! – szólt rá a nyári ruhából kilógó vállait és kezeit fájlalva anyósa, megállva egy pillanatra.

– Az biztos, de csupán azért, mert én megfogadtam Mihály bátyám este hozzánk intézett szavait, hogy világos ruhába jöjjünk – vágta rá András kissé kioktató hangon.

– Persze-persze, tudom én, Mihálynak mindig igaza van, ő egy szent ember! – fakadt ki a kedves mama méltatlankodva.

– Még hogy nekem? Szent ember? Ne gúnyolódjon velem, kedves asszonyom, nem vagyok én szent és nincs is mindig igazam! Pusztán nyitott szemmel élem a világot és nem csak nézek ki a fejemből, hanem látok is és levonom a konzekvenciákat. Így aztán nem csoda, ha van némi élettapasztalatom, de ez a lehetőség mindenki számára nyitva áll – magyarázta az öreg szinte mentegetőzve.

– Akkor én meg vak vagyok! – vágta rá a mama sértődötten kullogva mellette.

- Azt nem mondanám, talán inkább egy kicsit gőgös.
- Kicsit? – kérdezett közbe András hátrafordulva, pimasz hangon.
- Ne szemtelenkedj, édes fiam! – ripakodott rá anyósa megjegyzése miatt.
- Na, jó, nem is olyan kicsit – helyesbített az öreg menet közben, fejét csóválva a mama kritikát nem tűrő reakcióját látva.
- Eszter, kislányom, védj meg ezektől a pimasz fráterektől! Szólj rá az uradra! – fordult a mama segélykérően lánya felé.
- Hát, anyám, ne haragudj meg, hogy ezt mondom, de tényleg nem kis kevélység lakozik benned és ez a gőg és szemellenzős látásmód az, ami miatt észre sem veszed és sokszor mi többiek sem, amiket Mihály bácsi lát. Pedig ő szerintem legtöbbször csupán használja azt a sokat emlegetett „józan paraszti esztét”, amit nekünk is adott a jó Isten, ám nem biztos, hogy élünk is vele – magyarázta Eszter félénken.
- Te is fiam, Brutus? – vágta rá anyja meglepetésében a római császár elhíresült mondatát, mit halála előtt törbe csalatva mondott, ugyanis gyilkosai között saját fiát vélte felfedezni.
- De anya, ezt nem bántásképpen mondtam, csak hát ez az igazság – mentegetőzött Eszter.
- Hú, ezt ennél szebben nem is lehetett volna megfogalmazni. A lányának teljesen igaza van, és ha az igazság néha fáj is, nem azokra kell haragudni, akik azt egyszerűen és világosan a tudunkra hozzák, hanem akik elkendőzve azt, a hátunk mögött beszélnek róla – vette védelmébe Esztert az öreg.
- Mihály, magának valami papnak vagy filozófusfélnék kellett volna mennie fiatal korában, nem katonának meg parasztnak – mondta a kedves mama még nem adva fel a szópárbajt, kissé gunyoros hangon.
- Igen? Magának meg valami hittérítő konkvisztádornak, mert olyan gőgösen és olyan állhatatosan harcol a vélt igazáért, amilyen buzgón azok irtották a népeket, akik nem akartak megtérni – vágott vissza az öreg.
- Akkor legalább én is szent ember lettem volna, és én is láthattam volna azokat a dolgokat, amiket maga – gúnyolódott kínjában ismét a mama.
- De én nem vagyok szent ember és azokat, akik Jézus nevében embereket mészároltak le, sem mondanám annak, sőt inkább gonosznak! – fortyant fel az öreg.
- Hát akkor meg miért mondta, hogy lehettem volna olyan, mint azok, engem is gonosznak tart? – méltatlankodott a kedves mama megállva.
- Nem-nem, egyáltalán nem tartom gonosznak, maga egy jó ember, csupán még nem jött erre rá! – felelte az öreg maga is megállva és leszakadva a beszélgetve tovább lépdelő többiektől.
- Mire nem jöttem rá, hogy jó vagyok? – értetlenkedett a mama.
- Bizony arra, mert valahol a lelke mélyén mindenki jó, még a leggonoszabban, elvetemültebben viselkedő, vagy csupáncsak kiállhatatlan és rosszindulatú ember is, csak erre még nem ébredt rá. Mert valakiből magától kijön a jó énje, valakinek pedig sorscsapások kellene hozzá, hogy felszínre kerüljön a környezete és saját maga számára is boldogságot hozó mennyországot jelentő jobbik énje. De sajnos olyan buta és öntelt emberek is akadnak szép számmal, akik sohasem lelik meg önmagukban ezt a kincset – magyarázta az öreg.
- És hogy látja, én melyik vagyok? Az utolsó, a menthetetlen, akit a fia elvesztése nemhogy észhez térített volna, hanem még inkább elkésértett és anyagiassá tett? Számomra nincs esély, sohasem leszek jó ember? – kérdezte a mama szinte elpityeredve szipogás közben.
- Egyáltalán nem menthetetlen, mindössze egy jó társ kellene magának, aki az élet viszontagságain átsegítené. Szerintem, ha lenne, akire támaszkodhat, és akiben megbízhat, rögvest más ember lenne magából – mondta az öreg kedves, meleg hangon, vigasztalásképpen.
- Maga el akar engem csábítani? – kérdezte a mama, néhány percnyi szótlan egymásra bámulás után.
- Én bizony el! – vágta rá az öreg határozottan.

– De hát én nem vagyok egy fiatal kis nőcske, hogy amíg itt vagyunk, leálljak itt magával hetyegni, hogy aztán meg hazamenjünk, mintha mi sem történt volna! – mondta zavarában elpirulva a mama.

– Én sem szeretném, ha egyszer hazamenne, mintha mi sem történt volna, inkább maradjon itt velem!

– Meddig? – ámuldozott a lánykéréssel felérő esettől megszeppenve a mama.

– Ameddig kedve tartja, és jól érzi itt magát, de legjobb lenne, ha örökre maradna! – fogta meg kezeit, mélyen a szemeibe nézve az öreg.

– Örökké? Semmi sem tart örökké, főleg ebben a mai bolond világban – válaszolta a nő lesütött szemekkel, búsan hitetlenkedve.

– A világgal ne törődjön, az olyan, amilyen! A háború már nem tarthat sokáig, de azt, hogy mi lesz utána, nem tudom. Az biztos, hogy bármi is jön ezután, azt együtt könnyebb átvészelni, mint egyedül – próbált lelkére beszélni az öreg.

– Na, mi lesz, jönnek, vagy földbe gyökerezett a lábuk! – kiáltott vissza a már jócskán előttük járó többiek közül András, megállva egy pillanatra.

– Hagyd már őket, hadd turbékoljanak! – szólt rá halk, de erőteljes hangon Eszter.

– Jaj, mennünk kell, Mihály! Nézze, hogy lemaradtunk! – rántotta ki ijedten, hogy amazok meg ne lássák, kezeit az öregéből a mama.

– Jól van, menjünk – mondta az öreg kissé csalódottságtól csengő hangon, majd elindultak gyors léptekkel a többiek után.

Aznap este senkit sem kellett altatgatni, a nap sugarai és a munka kiszívták minden erejüket. Egyedül a mama nyavalygott egy keveset, mikor Éva bekenegette lepirult nyakát, karjait és hátát. A többiek vacsora és mosdás után úgy elaludtak, mint akiket agyonütöttek.

Az elkövetkezendő hetekben a kapáláshoz hasonlóan még sok egyéb mezei munkákkal is kénytelenek lettek megismerkedni. Igaz, az öreg nem kényszerítette őket, de úgy látták jónak, ha segítenek, ahol csak tudnak. Így is hálásak lehettek, hogy a bombázásoktól meg örült eszméktől megmámorosodott pártkatonáktól, tisztségviselőktől és csendőröktől távol a béke és a nyugalom szigetén tölthették napjaikat. Hiszen már akkor, mikor otthonukat elhagyták, gyalázatos és embertelen volt sokak helyzete, és ez azóta csakis romolhatott. Bár közülük senki sem zsidó, mégsem érezték már jól magukat a rettegéssel és mások porig alázásával teli városban. Az öregnél viszont biztonságra találtak, csak hát sokat és keményen kellett dolgozni, hogy még a három asszony és három férfi is alig ért sokszor naplementéig a végére.

Egyik este, mikor vacsora után beszélgettek, a kedves mama, aki nem sokáig bírta, hogy a kíváncsiság furdalja oldalát, rákérdezett:

– Mihály, nem bántásképpen mondom, de maga sem fiatal már, és Gyurka még annyira sem, hogy bírták maguk ezt a rengeteg munkát ketten?

– Nehezen – felelte mosolyogva az öreg.

– Nehezen? De hát hatan is alig bírjuk! – csodálkozott a mama.

– Ez így szokott lenni, a városi népek általában nehezebben viselik az ilyenféle megpróbáltatásokat. De az is igaz, hogy régebben több béresem is volt és sok év óta, egyes-egyedül mikor magukat vártuk, sikerült ilyen nagy rendet rakni a házban, és így is majd kétnapi munkákba tellett – magyarázta az öreg.

– Aha, már értem. És mi lett a béreseivel? – kíváncsiskodott tovább a mama az öreg addigi életéről.

– A fiatalabbat elvitték a háborúba katonának, a másikat meg én menesztettem, megunva az állandó hazudozásait.

– Hazudós volt? – kérdezte Eszter.

– Az nem kifejezés, egyik hazugságát a másikkal próbálta leplezni, de hát, mint tudjuk, az igazság végül úgyis mindig kiderül – felelte az öreg.

– És mi derült ki? – faggatózott tovább a kedves mama is.

– Sok minden, nem az összes számított nagy dolognak, de ha elindít valaki egy hazugságot, akkor abba úton-útfélen belebotlik majd, és újabbak kellenek, hogy ki ne derüljön. Egyszóval szinte semmi sem volt igaz abból, amiket mondott – emlékezett vissza az öreg elmerengve.

– És maga pedig naivan, szépen elhitt neki mindent – csóválta fejét lesajnálóan a mama.

– Nekem is volt régen egy ilyen munkatársam, mindenkitől kölcsönkéregetett, aztán persze senki sem látta viszont a pénzét – szólalt meg András is.

– Hát, pénzem az nekem is bánta a dolgot, nem is kevés – ismerte be a dolgot az öreg sóhajtozva.

– De miért ilyen hiszékeny? A naivság nagy hiba, a csalók és az ügyeskedők, no meg az egyszerű hazudozó rokonok mind-mind kihasználják az olyan a jóhiszemű embereket, mint maga. Én senkinek sem hiszek, mert nem is szabad! – oktatta ki őket melegebben a mama.

– Nekem egészen más véleményem van erről. A naivság, mint olyan, nem létezik. Krisztusi tisztasággal elhinni és bízni a mások által kimondott szavak és mondatok hitelességében nem bűn, vagy hiba. Hisz aki másoknak e szép erényét szándékosan vagy pusztán azért, hogy legyen mit mondania kihasználja, és visszaélve bizalmukkal, hazugságokkal tölti meg beszédét, az vét igazán, és az is legfőképpen saját maga ellen! Hiszen aki hazugságokból épít maga köré várat, mikor majd az inogni, omladozni kezd, és nem győzi a roskadozó tákolmányát újabb és újabb valótlanosságokkal alátámoogatni, rá fog ébredni, a hazugság bizony rossz építőanyag. És midőn ráomlik majdan műve, tetteinek súlyát is átérzi majd rögvest, ugyanis akkor már senki sem fog hinni neki – magyarázta az öreg kissé sértődött hangon, tudományosan.

– Ez nagyon szépen hangzik és ismerjük a mondást is, hogy a hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát, de mégis nagyon sok csaló vagy hazudozó megússza – válaszolta a mama a szónoklatára kissé gúnyosan.

– Azt nem hiszem, az igazság előbb vagy utóbb úgy is a felszínre kerül! – vágta rá az öreg.

– És mi van azokkal, akik becsapják a fél falut, majd elköltöznak, és boldogan élik az életüket valahol másol? – kérdezte számonkérő hangon a mama.

– Boldogan? Vagy csupán úgy látszik, hogy boldogan, nagy különbség. Nem tudhatjuk, belül milyen erők mardossák szívüket, lelküket azokért, amiket elkövettek. Szerintem az ilyen notórius hazudozóknak elég büntetés a saját lelkiismeretük. A rossz közérzet, a folyton emésztő büntület akár betegségek előidézője is lehet. Az egészség, és az ember halála után a saját nevére, családjára, gyermekeire hátrahagyott rossz megítélése nem játék. Csak az a baj, hogy a tetteik és a miattuk érzett büntület, valamint az ezeket elkendőzendő újabb hazugságok ördögi körbe zárják az ilyen embert. És bizony segítő megbocsátás nélkül ebből kikerülni egyedül nem is igen tud – mondta az öreg szomorú hangon.

– Nem is akarja, hogy megbocsásson neki, hiszen megússza, ha elköltözik, és új életet kezd ott, ahol nem ismerik – csodálkozott a kedves mama.

– De kizárólag akkor, ha megváltozik, hiszen ha nem, ott is kiismerik, és mehet ismét tovább. Ha pedig megváltozik, szakítva bűnös múltjával, akkor miért ne kaphatna még egy esélyt? Hiszen Jézus is azt tanította, minden emberi kapcsolat alapja a megbocsátás.

– De hát akkor bármilyen gonoszságot elkövethetek, hiszen a jóindulatú többség majd úgy is megbocsátja vétkeimet? – ámuldozott a mama értetlenkedve.

– Ez nem így van. Alapvetően hiszek az embereknek, mert nem is értem, minek hazudnának, mikor legfontosabb az igazság. Viszont ha valakivel kapcsolatban megégetem a kezem, akkor azért nem fogom újra a tűzbe dugni. Szóval, aki becsapja az embereket, az szépen lassan saját magát teszi tönkre. Kizárja magát minden társaságból, közösségből, hiszen ki kíváncsi egy olyan alakra, aki mindig lódit. Még saját családjára előtt is nevetségessé teszi magát, elvágva ezzel az egyetlen csatornát is, amin ha bajba kerül, még érkezhetne valami segítség. Ezután már egyedül a szánalom és sajnálat, ami egyre mélyebbre kerülésével talán még kicsalhat irányába némi jóindulatot. Persze az ilyenek sokszor sajnos észre sem veszik, hogy miért nehéz az életük, miért nincsenek meg azok a nem véletlen véletlenek, amik segítenék őket. Csak szitkozódhatnak

minden irányban, pedig, mint ahogy mások is, egyedül saját maguk tehetnek sorsuk alakulásáról. De ezen kívül még ott vannak a törvények és az igazságszolgáltatás is, a komolyabb bűneseteket azok is megtorolják. Nem hiszem, hogy bármit megtehet akárki is! – magyarázta el az öreg érthetőbben.

– Maga túl jó ember, és emiatt szerintem sokan kihasználják – mondta a mama szinte csodálattal nézve az öregre.

– Lehet, de én már csak ilyen vagyok – mosolygott rá az öreg szelíden.

A napok teltek, és ők éltek a vidékiek életét. Néha, mikor szénát gyűjtöttek a mezőn vagy a földeken dolgoztak, repülők húztak el felettük. Akadt azok között vegyesen magyar, német és amerikai meg szovjet fenségjelzésű is, de rájuk és a falura egyikük sem lőtt vagy bombázott. Aztán ahogy a nyár telt és túl lettek az aratáson meg a cséplésen is, egyre rosszabb hírek érkeztek a frontról. A szovjetek megállíthatatlanul közeledtek az ország felé, persze a be nem tiltott hivatalos nyilas sajtó és a rádió cáfolta és rémhíreknek nevezte ezeket. Ám az újabb és újabb front felé szállított német és magyar alakulatok és az egyre inkább mindenre kiterjedő beszolgáltatás nem éppen erről árulkodtak. Azonban az élet a jövőt elhomályosító baljós árnyak ellenére sem állt meg, az emberek bár nem tudhatták, mit hoz a holnap, tették a dolgukat odahaza és kint a földeken is. De az árnyakból hamarosan valóság lett, és falujukban is megjelentek a nyilaskeresztes párt agitátorai és röplapjai. A piactérre szervezett és nem engedélyezett demonstrációjukat a csendőrök ugyan szétzavarták, de az álhírek és rágalmak, miket a zsidókról és az őket segítőkről terjesztettek, egyre több hívet szereztek nekik. A hungarista pártkatonák megjelenése után nem sokkal már az internálást és gettóba zárást valahogyan még megúszó, kikeresztelkedett vagy vegyes házasságból származó izraelitákat is keresni, üldözni kezdték. A nép tanulatlan, szegény és elnyomott rétegeiben pedig, ahol sokak elhitték, hogy minden bajukért és nyomorúságukért csakis a zsidók a felelősek, sajnos akadt besúgó elég. Így aztán bújhattak szerencsétlenek a föld alá is, a fekete egyenruhás, karszalagos magyar nemzetiszocialisták legtöbbször az előnyök reményében tett „becsületes” bejelentők segítségével megtalálták és a koncentrációs központokba hurcolták. Ott aztán összezsúfolva várhatták, míg Szálasi, a „dicső” nemzetvezető és nagy példaképe, Hitler kitalálnak számukra valami végső megoldásfélét. De nem csupán rájuk nehezedett az idők súlya, hanem azokra is, akik segíteni, bújtatni merték őket, jaj volt annak, akit ilyen „áruló” vétségen kaptak.

Egyik éjjel nagy kutyaugatásra ébredtek, András felugrott az ágyból és kilest az ablakon, de a holdat és a csillagokat takaró sűrű fellegektől senkit és semmit nem látott odakinn. Nagyjából fölöltözött és elindult ki, hogy szétnézzen, de a hallban az öreg leintette, mondván, hogy ő majd utánanézi a dolognak. Úgy is lett, András visszacsoszogott a szobába, és ott az ablakból leselkedve hallgatózott. Ahogy az öreg kiment, kisvártatva elhallgatott a két puli, és a nyitott ablakon keresztül halk beszéd hangjai szűrődtek be.

– Ki az ördög jöhetett ilyenkor? – csodálkozott András az órára nézve.

– Miért, jött valaki? – kérdezte Eszter félálomban ringva.

– Gondolom, mert valakivel beszél az öreg – felelte András.

– Lehet, hogy csak a két pulit szapulja, gyere, ne ácsorogj ott, ha már felébresztettél, inkább bújj ide hozzám! – mondta a nyári kánikula miatt lerúgva magáról takaróját asszonykája, majd a fal felé fordulva, kidomborítva vékonyka hálóingje által takart formás fenekét.

Andrásnak sem kellett több, rögvest otthagytá az ablakot és visszabújt kedveséhez. Mire hálóingjét lassan a fiatalasszony derekáig felhúzta, már minden mást elfeledett. A kezei által kitapogatott gömbölyded formák képekként jelentek meg a koromsötét miatt vak szemei előtt. Nem tartott sokáig az egész, de utána összeölelkezve, boldogan aludtak reggelig.

Az öreg másnap egy sündisznóval magyarázta az éjszakai láрма okát. Ez a két éber és folyton szimatoló pulit figyelembe véve hihetőnek is tűnt számukra. Ám ettől a naptól fogva Gyurka érdekes módon minden áldott nap náluk a kiskonyhában vacsorázott. Egyszer sem ment haza, mint régebben, sőt hetente többször is dupla adagot vitt ki neki az öreg. De nem pusztán

esténként éhezett meg ennyire, többször előfordult, hogy ebédre is dupla porciót kapott. Az öreg elmondása szerint Gyurka kapcsolata igen-igen megromlott a feleségével és sokszor nem kap enni, de még haza sem megy. Ez viszont a kedves mamának és Eszternek felettébb gyanúsnak tűnt, ugyanis egyik hétvégén a piacon összefutva a béres asszonyával ebből a nagy diszharmóniából semmit sem tapasztaltak. Mikor Andrásnak asszonykája erről mesélt, szöveget ütött a fejébe a dolog és úgy döntött, kikérdezi a bérest. Etetés közben, mikor az öreg a fejéssel volt elfoglalva ezt meg is tette, de Gyurka csak hümmögött meg bólogatott, nem igazán lehetett kihúzni belőle semmit. András először arra gondolt, hogy biztosan kínos lehet a dolog neki, de aztán ahogy többen gondolkodott rajta, gyanússá kezdett válni számára az egész. Elhatározta, hogy ha törik, ha szakad, utánajár a dolognak és kilesi az öreget.

Egyik este, mikor az étellel kifelé igyekezett, maga is felkelt az asztaltól és utána lopódzva követte. A tányérok egyikét az öreg bevitte a kiskonyhába, és jó étvágyat kívánva Gyurka elé tette, aztán a másikkal az istállóba ment. Halkan lopózkodott el a nyári konyha előtt, ahol a béres mohón falta levesét. Belesett az istállóba, majd mikor az öreget sehol sem látta, nagy csodálkozva belépett. A marhák kérődzés közben nagy kerek szemeikkel őt figyelték. Ámuldozva nézett körbe és éppen a padlásfeljáróhoz ért, mikor az öreg odafent megjelent egy üres tányérral a kezében lefelé igyekezve.

– Jaj, de megijesztettél, Bandikám! – kiáltott fel olyan kifejezésekkel az arcán, mint egy tolvaj, kit tetten érnek.

– Mit csinálsz te itt? – kérdezte zavarából felocsúdva.

– Én... én... csak gondoltam, ledobom a ganét a marhák alól. – dadogta András, kezébe kapva a falhoz támasztott villák egyikét.

– Azt jól teszed, ne legyenek szarosak – bólogatott az öreg, míg a garádicson leért.

– És maga? Tán az anyósom diétára fogta és titokban falatozik? – tréfálkozott András zavarában, a villával dolgozva.

– Nem, dehogyis, csak... tudod, izé... kismacskák, igen kismacskák vannak a padláson, és azokat szoktam megetetni – hebegte az öreg elvörösödve.

– Ja, értem – vágta rá András olyan hangleejtéssel, amiből a másik érezhette, nem hisz neki.

De az öreg nem beszélt, András pedig, bár igen-igen furdalta a kíváncsiság, mégis úgy döntött, nem firtatja a dolgot, hiszen a másíknak biztosan nyomós oka lehet, ha takargat valamit, ugyanis nem szokott ilyet tenni. És bár Eszterrel nem voltak egymás előtt titkaik, mégis úgy döntött, ez egyszer kivételt tesz, mert az öreget ismerve ez valami életbevágó dolog lehet, amit jobb, ha a pletykás asszonynépek nem tudnak.

Teltek a napok, és nemsokára eljött az egyik tehén ideje. Már reggel az etetésnél látták, hogy valami lesz, ezért bennhagyva az istálló hűvösében, nem is karózták ki legelni a többiekkel. A jószág maga is érezte, itt az idő, hátsó lábaival nyugtalanul ide-oda topogott, farkával idegesen csapkodta a még ilyenkor sem kegyelmező legyeket. Órák teltek így el, de a borjúból még semmit sem lehetett látni. Aztán végre nagy nehezen lefeküdt, és az addig távolabbról figyelő férfiak közelebb merészkedtek. A marha a fájdalomtól ingerelve idegesen nyaldosta hátát hol erről, hol arról. Vártak, de nem történt semmi. Az egyre sűrűsödő tolófájásoktól a tehén teste össze-összerándult, és kínjában egyre többször elbődült fájdalmas hangon, de a borjú csak nem jött.

– Ne ordíts, te mamlasz, hanem nyomjad kifelé! – mondta az öreg dühösen, miközben a tehén mögé guggolva, feltűrt ingujjas kezével belé nyúlt.

A jószág összerándult és megpróbált felkelni, de szerencsére a sok erőlködéstől és fájdalomtól elgyengülve ez nem sikerült neki.

– Itt van a körme, érzem az ujjaimmal – mondta az öreg felállva, és ragacsos kezét a nadrágjába törölve.

– Akkor most mit csináljunk? – kérdezte András kissé pánikolva.

– Semmit, várunk még, hadd táguljon – mondta az öreg nyugodt hangon.

Még eltelt vagy fél óra, mire a két nem is olyan kicsi láb és a rajtuk lévő jókora körmöcskék végre kibújtak.

– Na, lesz már belőle valami, úgy látszik, a hólyag már ki is szakadt – mondta az öreg, majd leguggolva megtapogatta a tehén hátuljából kiálló nyálkás kis lábakat, melyek érintésétől megrándultak, és kissé visszább húzódtak.

Kisvártatva a tehénnek újabb tolófájása kerekedett és egész testében megfeszülve, lábait oldalt kinyújtva nyomni kezdte kifelé a borjút. A lábacskák kissé kijebb csúsztak, és felettük egészen hozzájuk simulva kikandikált egy kis rózsaszínes bőrdarab is.

– Ez meg mi? – kérdezte András rámutatva ijedten.

– Ez? – érintette meg ujjaival az öreg a rózsaszínes-lilás valamit.

– Igen, az! – ámuldozott András.

– Ja, hát az csak a nyelve – felelte az öreg olyan hangon, mintha az egyértelmű kellene, hogy legyen mindenki számára.

– A nyelve, és hol a feje? – értetlenkedett András.

– Hát itt mögötte, nézd csak a kis orrocskáját meg a fogait! – mutatta egyik kezének ujjaival az öreg, miközben a másik kezével kissé félrehúzta a tehén pérájának bőrét.

– És nem harapja el? Már tisztára lila, és pont a fogai között van! – aggódott tovább András.

– Nem. Legalábbis nem szokta, de tényleg eléggé lila, most már rátesszük a kötelet és megpróbáljuk húzni. Add csak ide, ott lóg mögötted a szegen! – mondta az öreg a háta mögé mutatva.

András leakasztotta a furcsa, puha fonású kötelet és az öregnek adta, aki hurkokat képzett rajta, és egyik végét az egyik lábacskára, másikat a másikra húzta egészen a hátsó körmöcskék fölé. Megfeszítette rajtuk, majd úgy guggolva hátrébb lépett és kifeszítette a kötelet.

– Na, gyertek, próbáljuk meg! – szólt oda az izgalomtól kikerekedett szemekkel bámuló Andrásnak és a mellette halálos nyugalommal álldogáló Gyurkának.

Ők is leguggoltak, és megfogták a kötelet.

– Húzzuk meg! – vezényelt az öreg maga is nekifeszülve.

Húzták, húzták, de semmi.

– Jól van, Bandi, most már engedd vissza, majd ha ismét nyomja, akkor húzzuk megint! – szólt rá Gyurka a kötélnek az öreg és közte lévő szakaszán még mindig nagy buzgón feszengő Andrásra.

– Tényleg? – kérdezte kétkedően, a kötelet el sem eresztve.

– Persze, figyeld a tehenet! De majd én inkább szólok, mikor – fordult hátra az előtte gubbasztó öreg.

Vártak kicsit, és ahogy jött a marha újabb fájáshulláma, húzták, de csak nem jött.

– Húzzátok, a keservit neki! – káromkodott az öreg, lassan elveszítve türelmét.

– Húzom, húzom, de csúszik a kezem! – mondta András erőlködés közben.

– Tekerd a kezedre a kötelet! – szólt előre Gyurka a kötél végétől.

– De hogy, ha maga feszíti közben? – pánikolt András.

– Jól van, engedjétek vissza! – adta az öreg az újabb utasítást.

Meglazítva a kötelet pihentek, és a tehén is erőt gyűjtött, aztán pár perc múlva ismét megfeszítette kinyújtott lábait és nyomni kezdett.

– Gyerünk, húzzátok! – mondta az öreg az erőlködéstől máris vicsorogva.

Hosszú percek teltek el így az ismétlődő jelenetekkel, és a három férfi az istálló hűvöse ellenére egyre inkább verejtékben úszott. De az erőlködéstől nem csupán megizzadtak, hanem a derekuk és a kezeik is kezdtek kiállni, elzsibbadni, ám a borjú jókora homloka csak nem akart kiférni, és ettől lassan az öreg meg Gyurka is kezdett bepánikolni.

– Most már azért ideje lenne neki kijönni – lihegte az öreg az erőlködéstől beszuszogva.

Közben a pillanatnyi csendben a mennyezet irányából furcsa, lépések hangjára emlékeztető dübörgés hallatszott, mintha valaki járkálna odafönt. Mindhárman felkapták a tekintetüket,

aztán meg egymásra.

– Nőnek a kismacskák? – kérdezte András bután, megijedve, hogy az öreg titka lelepleződik.

– Igen... nőnek – dadogta az öreg zavarában.

– Akkor jó – bólogatott András együgyűen, Gyurka arcát fürkészve.

Magasröptű beszélgetésüknek a tehén újabb tolófájásai vetettek véget. Egész testében megfeszülve, keservesen elbődülte magát és nyomni kezdett.

– Na, most, húzzuk meg! Gyerünk! Gyerünk! Még! Erősebben! Mindjárt kijön! – ismételte az öreg összeszorított fogakkal, egyik talpával a marha farának támaszkodva teljes erőbedobással húzva.

András már úgy érezte, a kötél levágja kézfejeit, mikor a borjú hatalmas feje végre kibuggyant.

– Ez az, most már jönnie kell! – ujjongott az öreg.

És jött is, de mindössze a derekáig, a medencecsontja ugyanis megakadt, és tovább nem mozdult.

– Na, mi lesz már? Gyere már ki, te óriáscsecsemő! Meg fog dögleni, húzzátok, ahogy csak bírjátok! – kiáltozta az öreg rémült hangon.

András beleadta utolsó erőforrásait, és valószínűleg az öreg meg Gyurka is így tehettek, ugyanis a tehén megcsúszott az almon, és ha nincs a fején a kötél a jászolhoz kötve, talán ki is húzták volna az udvarra. A borjú ficáinkolt, hiszen köldökszinórja már elszakadhatott, de szorult helyzetéből nem szabadult.

– Megfullad! Ez nem lehet igaz! Gyorsan arra! – dühöngött az öreg a szép borjú elvesztésétől féltve.

– Merre? – botladozott mögötte András és Gyurka.

– Lefelé, a tehén lábai felé! – irányította odébb az öreg a nagy sietségben szinte arrébb lökdösve őket.

– Ez az! Még! Gyerünk, egészen arra! Húzzátok! – osztotta a parancsokat, hogy András a nagy izgalomban szinte ismét a fronton érezte magát.

Nekifeszültek és csodák-csodája, vagy pusztán a józan paraszti ész és a kitartásuk diadalának eredményeképpen, nem lehet tudni, de a hatalmas borjú kicsusszant végre. Az öreg a fejéhez lépett, és kezeivel szájába nyúlva kitakarította belőle a nyákot. A csupa ragacs újszülött szöröcsögve vette ugyan a levegőt, de élt. Hosszú, nyurga lábait maga alá húzva oldaláról a hasára fordult, és az orrára ragadt szalmaszálakat próbálta lerázni váladékot trüszkölve.

– Istenem, mekkora borjú! – ámuldozott az öreg még mindig lihegve.

– Bika – mondta Gyurka megemelve kezével hátsó lábát.

– Gondoltam, már akkor látszott, mikor nem akart kiférni az a hatalmas csontos feje – nézegette örömteli mosollyal az öreg a jókora bikát.

Kis pihenés után a borjút odahúzták az anyja fejéhez úgy, hogy elérje, és az kimerültsége miatt fel sem állva, csak úgy fektében nyalogatni kezdte. Tíz-tizenöt perc múlva a kis jövevény máris ki lett fényezve, a tehén az összes magzatmázát letakarította róla, és a kicsi máris a talpra állással küszködött.

Aznap este etetés után az öreg kitalálta, hogy a hatalmas bikaborjú szerencsés megszületését megünneplendő néhány ital erejéig menjenek el a kocsmába. András nem ellenkezett, hiszen már igen rég, még otthon a városban volt utoljára italozó helyiségben, Gyurka meg egyébként is be szokott térni hazafelé menet. Így aztán részükről senki sem gördített akadályt az ötlet megvalósítása elé. Ám ott állt még András előtt a feladat, hogy asszonykájától, ha nem is engedélyt kérjen, de legalább megbeszélje vele úgy, hogy abból ne legyen sértődés. A munkák végeztével rögvest neki is veselkedett, hogy mihamarább indulhassanak. Először arra gondolt, hogy valami mást mond, hogy valami más dolguk akadt a férfiakkal, ki is talált gyorsan valami mesét, de aztán kedvese elé állva nem tudott neki hazudni. Eszter iránt érzett szeretete, ami

mindig is több volt, mint hirtelen fellángoló szerelem, nem engedte, hogy becsapja őt. Elmondta hát, mi a helyzet, és az asszony azt meglepően könnyen és megértően fogadta. Nem is értette, más férfiak miért is szoktak hazudozni feleségeiknek, mikor az egyenes út a legegyszerűbb és tisztább. Még jó, hogy nem kezdett bele holmiféle lódításba, ami a végén, mint másoknál is, úgylis kiderülne, és csakis viszályt szülne kedvese és közte – gondolta magában, miközben Eszter hozzájárulását megszerezve kifele igyekezett az őt várókhoz.

- Na, mehetünk? – kérdezte tőle az öreg, ahogy az udvarra kilépett.
- Igen – vágta rá András mosolyogva.
- Van duzzogás? – érdeklődött az öreg asszonykája kedélyállapota felől.
- Nincs, minden rendben – lepődött meg András a figyelmes kérdésem.
- Akkor jó, menjünk! – mondta még az öreg, és már mentek is.

A környék egyetlen kocsmája, mint akkoriban minden más normális helyen, a falu közepén, a főutcán állt. Ez az öreg tanyájától jó pár kilométert jelentett, amit a szomszédos férfiak egészen rövid idő alatt megtettek. A kocsmába belépve látták, nem ők az egyetlenek aznap este, akik tej helyett valami mással szeretnék torkukat öblögetni. Jó néhányan iszogattak már odabent. Idősebb, meglett korú emberek és néhány egészen fiatal suhanc, akiknek a behívók még megkegyelmeztek, hiszen a törvény jelenlegi állása szerint túl öregnek vagy túl fiatalnak bizonyultak. A középkorúak viszont mind egytől-egyig háborúsdit játszottak parancsra, valahol messze a gyilkos frontok egyikén.

A csapos pulthoz mentek, és egy kancsó bort kértek. Először csupáncsak úgy állva iszogattak, majd mikor felszabadult végre egy asztal, ugyanis az ott magát álomba ivó és kiterülve horkoló részeg a kocsmáros kitéssékelte, helyet foglaltak. Az öreg előkotorta zsebéből a dohányt meg a pipáját és rágyújtott. Egy darabig csak iddógáltak némán, aztán ahogy a borocska gyomrukba a vérükbe, majd lassan a fejükbe szívódott, egyre inkább beszédre kedvükbe jöttek. A második kancsó kadarka kikérésekor csatlakozott hozzájuk egy az öreggel jó cimboraságban álló falusi bácsi.

- Rég láttalak, Mihály, szervusz! – üdvözölte szívélyesen az öreget.
- Én is téged, szervusz, Sanyikám! Gyere, ülj le hozzánk egy pohárkára! – invitálta az öreg.
- Örömmel, cimbora, örömmel! – foglalt helyet Sanyi bácsi, nem kéretve magát.
- Gyurkát, gondolom, nem kell bemutatnom, ő pedig itt András, együtt voltunk a fronton, egy szakaszban, most meg vendégként vannak nálunk – magyarázta az öreg Andrásra mutatva.
- Szóval vendégségben? Én meg azt hallottam, megnősültél ilyen vén fejjel, és azért nem lehet veled itt találkozni mostanában soha – csodálkozott Sanyi bácsi.
- Megnősültem, ki mondta ezt neked? – kérdezte az öreg meglepetten, egy hatalmas füstpamacsot köhögve ki szájából.
- Hogy ki? Erről beszél az egész falu, azt mondják, valami szemrevaló városi özvegyasszonyt vettél el, aki magával hozta az egész pereputtyát is – mesélte Sanyi bácsi a hallott pletykákon jót vigyorogva.
- Miket ki nem találhatnak az emberek! – ámuldozott az öreg.
- Szóval nem igaz, pusztán hazug mendemonda az egész? – érdeklődött Sanyi bácsi kíváncsi ábrázattal.
- Hát, tulajdonképpen, ha rajtam múlna a dolog igaz is lehetne, csak hogy nem rajtam múlik – felelte az öreg talányosan.
- Nem, hát akkor kin? – faggatózott tovább Sanyi bácsi az oldalát furdaló kíváncsiságtól vezérelve.
- A nőn, aki valóban nagyon szép és özvegy is, csak hát kissé makrancos. De nem ez a fő probléma, hanem ami általában a férfiaknak gondja szokott lenni, ha megkívánnak és beleszeretnek egy nőbe – magyarázta az öreg élvezve, hogy még inkább felcsigázza a másikat.
- És mi az a probléma? – értetlenkedett Sanyi bácsi a kíváncsiságtól tűkön ülve.
- Hát pusztán az, hogy én akarom őt, de ő engem nem – felelte szomorú hangon az öreg két

pöfékelés között.

– Na, azért ne keseredjen el teljesen, Mihály bátyám, ugyanis nekem úgy tűnik, és Esztertől is azt hallottam, hogy nem reménytelen a helyzet. Pusztán időre van szüksége anyósomnak, de nem sok kell hozzá, hogy beadja a derekát – szólalt meg András is.

– Hát akkor Mihály, szedd össze magad, és adj bele mindent! Csak aztán meg ne bánd! – biztatta felemásan Sanyi bácsi is.

– Megbánni, miért bánnám meg? – csodálkozott az öreg.

– Tudod milyenek a fehérnépek, ölelésben jók, megcsinálják a házimunkát is, de ha rájuk jön a bolondéria, akkor perlekedésben és házsártosságban is utolérhetetlenek – vázolta fel Sanyi bácsi sebtében a nőkről alkotott képét.

– Ami igaz, az igaz, már most is eléggé bakafántos a hölgyemény, de nekem mégis, vagy talán pont ezért, de tetszik. Lehet, meguntam már, hogy a körülöttem állók szinte egész életemben a parancsaimat teljesítették – mondta az öreg elgondolkodva a dolgon, és ismét nyugodt pöfékelésbe kezdve.

– Na, az biztos, hogy a kedves mama nem olyan, őt nehéz ugráltatni, megvan neki az a gögös temperamentuma, amit nehéz feltörni, de alapvetően belül egy csupa szív és jóindulat vezérelte ember. De egyébként amióta itt vagyunk Mihály bátyámnál, máris rengeteget változott és mindezt szerintem a maga kedvéért, mert eddig sem én, de még a lánya sem tudtuk jobb belátásra bírni. Mihály bátyám jóakarató hozzáállása és következetessége néhány hónap alatt egészen megnevelte a meglehetősen önző és rátarti mamát – szólt közbe ismét András is, miután legurította a poharában lévő maradék bort.

– Azért hívod kedves mamának, mert az anyósod? – kíváncsiskodott Sanyi bácsi ismét.

– Igen, a lányát vettem el – felelte András a gyűrűjét mutatva.

– Ó, pedig te még fiatalnak nézel ki, és máris járomba dugtad a fejed? Legalább megérte? – kérdezte Sanyi bácsi huncut mosollyal az arcán.

– Hát, szerintem, ha jobban meggondolom, akkor igen – dadogta András félénken.

– Mit gondolsz meg, te balga? A te Esztered egy főnyeremény! Ügyes, okos, tanulékony, és mindemellett még gyönyörű is! Ha fiatalabb lennék néhány évvel, úgy legalább hússzal, akkor megnézhetnéd magad, lecsapnám a kezdről, és biztosan nem az anyjával kezdtem volna – vágta rá az öreg tréfásan, miközben a kancsóból mindenkinek teliöntötte poharát.

– Igen? Olyan? Akkor te tényleg a szerencse fia vagy. Csak aztán vigyázz, hiszen az én Mihály barátom, ha tizennyolc éves lenne, sem nyúlna más feleségéhez, de akadnak bőven olyanok, akik szemrebbenés nélkül megteszik! – mondta Sanyi bácsi intően emelve fel egyik ujját.

– Lehet, de az én kis feleségem nem olyan fajta, hogy csakúgy odaadja magát bárkinek is – válaszolta András büszkén, majd kortyolt egyet óvatosan a csordultig töltött poharából.

– No-no, most még nem, de változhat a helyzet! Mert a nők nagy része egy bizonyos kor vagy együtt töltött idő után megzavarodik. Ami, és aki addig jó volt, az már nem felel meg, amit, és akit addig taszítónak talált, egyszeriben vonzóvá válik számára és furcsa, a családjának és önmagának is ártó gondolatok támadnak a fejében. Úgy érzi, ő ennél többre képes, ő ennél többet érdemel, unalmasnak és fojtogatónak kezdi érezni életét, szabadságra kezd vágyni. És ekkor jönnek a félrekacsintgatások, ami aztán egyenes úton vezet a másik megcsalásához. Hiszen, valljuk be őszintén, egyikünk sem tudna sokáig ellenállni, ha egy szépasszony bevetve minden bájait, kitartóan ostromolni kezdené. Mi férfiak, akik amúgy is nehezen és sok önmegtartóztatás közepette éljük az életünket, általában hamar az ágyában kötünk ki. Utána meg jön az önvád és saját magunk lenézése, lebecsülése, amitől persze az ember erkölcsileg egyre lejjebb és lejjebb csúszik – magyarázta Sanyi bácsi az italtól kissé pityókásan, nagy beleéléssel.

– Azért férfiak között is van bőven, aki meg a más nőjére pályázik, és nem nyugszik, míg meg nem kapja, aztán ha megunta, félredobja szegény megesett asszonyt, akár egy használt,

koszos gatyát! – vette védelmébe az öreg az asszonyokat.

– Persze, nem mondom, néhány férfi is gyalázatos tetteket visz véghez és az összes férjet sem kell féltetni, ugyanis sokuk maguk tehetnek asszonyaik elhidegüléséről. De én most nem erről beszélek, hanem arról, hogy az anya a család központja. Hozzá fut be minden. Tőle várnak vigasztalást a gyermekek, ha éjjel rémálomtól gyötörtetett lelkecskéjükkel, zokogva felriadnak, vagy mikor betegség kínozza lázban izzó testecskéjüket. De hozzá bújik egy-egy embert próbálóan nehéz nap után menedéket keresve a férje is. Vele osztja meg legféltettebb titkait is, hiszen tudja, ő élete párjaként megérti, és nem fogja kinevetni. Az asszony a család alfája és omegája, nélküle szétesik mindez. Ezért mondom én, hogy ha a nő nem áll a helyén és elkezd kifelé tekintgetni, akkor megette a fene az egészet – bizonygatta igazát Sanyi bácsi.

– Ez bizony így van, Sanyikám! Az asszonyra vigyázni kell családjának, akár egy kincsre, mert az olyan, mint a testben a szív! Ha egyik vagy másik végtag nem is úgy működik, ahogyan kéne vagy akár le is vágják, a test többi része még tovább él. De ha a szív áll meg, oda az összes testrész! A család is úgy hullik darabjaira jó asszony, anya nélkül, ahogyan a test a föld alatt a koporsóban, bűdösen és rothadtan – helyeselt az öreg bólogatva.

– Úgy van! Egészségünkre! – emelte kezét a bortól fellelkesülve koccintásra Sanyi bácsi.

Összeesendültek poharaik, aztán ittak, jóízűen nyelve a finom borocskát.

– De a férjre is vigyázni kell ám! – szólalt meg nagy komolyan Sanyi bácsi, lenyelve poharából a nedűt.

– Az biztos! – helyeselt az öreg bólogatva, miközben pipájából rázogatta ki a hamut.

– Mert az sem megy ám, hogy elvesz az ember egy nőt, csinál neki egy-két gyermeket, aztán meg mehet, amerre lát, mert az asszonyt nem érdekli már a dolog. Hát hová menjen az ember, ha rátör, a csinálhatnék? Mert a férfi ugyebár nincsen fából, bizonyos időközönként le kell eresztetni kígyójából a mérget, mert ha nem, előnti vérit és nem bírva magával máshol keresi majd a boldogságot. Jól mondom, fiatal barátom? – ütögette meg András vállát Sanyi bácsi.

– De jól ám! – helyeselt András.

– Mert nekem már egyre kevesebbszer van ilyesmire szükségem, de te még javában átérzed a dolgot – tette még hozzá Sanyi bácsi kissé szomorkásan.

– Neked, egyre ritkábban? De hát téged még én is bátyámnak szólíthatnálak, Sanyikám! – csodálkozott az öreg nevetve.

– Na, és ha nem is annyi, mint a delelőnek, de azért a lemenő napnak is van ereje vagy nem? – sértődött meg kissé Sanyi bácsi.

– Dehogyan, csak nem gondoltam volna, hogy te még érintett vagy ilyen kérdésekben, bocsáss meg faragatlanságomért, Sanyikám! – kért elnézést az öreg.

– Majd te is leszel annyi, mint én és rájössz! Nem úgy mennek a dolgok, ahogyan régen és nem is kell annyiszor, de azért vén kecske is megnyalja a sót! – vágta rá Sanyi bácsi mosolyogva, az iménti durcásságát már is elfeledve.

– Hát, akkor igyunk a nőkre és az ölelésükre! – emelte poharát az öreg.

– Igyunk, egészségünkre! – koccintottak vele a többiek is.

– Csupán egyre vigyázz, ifjú, tapasztalatlan barátom! Ne dőlj be soha a látszatnak és a csalóka ígéretnek, amit egy másik nő érintése és ölelése kínál! Hiszen az élvezet egy fikarcnyival sem lesz nagyobb, mint saját asszonyoddal, ám ráadásul árulóvá is válsz. Kettőtök közös szerelmét és saját esküdet árulod el, ami miatt a büntudat örökké üldözni fog – fordult András felé bizalmas hangot ütve meg Sanyi bácsi.

– Nekem nem lesz ilyen gondom, Sanyi bácsi, az én asszonykámnál szebbet el sem tudok képzelni. Nincs nekem szükségem másra, meg aztán nem vagyok én olyan kapós, sosem kellettem senkinek – legyintett András csak mosolyogva Sanyi bácsi intő szavain, nem is sejtve, milyen hamar bekövetkezhettek azok.

– Ezt én is tanúsítani tudom, akinek az az asszony nem felel meg, annak senki sem – vágott közbe az öreg is.

– No-no, az ördög soha sem alszik! – emelte fel ismét intőleg egyik ujját Sanyi bácsi.
Rövid ideig csendben iszogatva az elhangzottakon rágódtak.

– Hallottátok, hogyan keresték mindenfelé a faluban Szabó Jóskát a németek? – kezdett új témába Sanyi bácsi.

– Nem! – csodálkozott az öreg elsápadva.

– Az a hír járja, hogy Jóska megszökött a gettóból, és itthon bujkál valahol – magyarázta tovább Sanyi bácsi.

– Tényleg? – ámuldozott az öreg fura, rá nem jellemző hanglejtéssel, ami megütötte András fülét.

Nézte-nézte az öreget, de nem tudta eldönteni, hogy az az italtól vagy az iménti hírtől viselkedik zavartan.

– Bizony ám, nem találták sehol, de azt mondják, még újból keresni fogják – mondta Sanyi bácsi, majd szürcsölt egy kicsit a borából.

– Hát igen, keresnek azok mindig valamit, de legfőképpen a bajt! Pedig ezt a háborút már rég elvesztettük mi is, ők is, beláthatnák már végre a fafejű náci vezetők is! – fakadt ki az öreg dühösen.

– Pszt, halkabban, nehogy a nyilasok meghallják! – ripakodott rá Sanyi bácsi csitítgatva.

– Miért, nem így van? – kérdezte az öreg felháborodott, de halkabb hangon.

– De, úgy van, csak ezt nem ildomos manapság hangoztatni, ugyanis könnyen a nyilasok fülébe juthat, és akkor bajba kerülhet az ember. Hiszen talán már a németek sem hisznek oly megszállottan a végső győzelemben, ahogy ezek az elmeháborodott, primitív barmok – nyugtatgatta Sanyi bácsi igazat adva neki.

– De milyen jogon intézkednek bárkivel szemben is egy pártnak az emberei? Honnan veszik a bátorságot és miért nem avatkozik közbe a csendőrség, hát nem Horthy a kormányzó? – fakadt ki az öreg dühösen.

– De, csak hogy amióta a németek itt vannak és a lemondott régi kormány helyett Szálasiékat ültették a kormányba, mindenki úgy táncol, ahogyan ők fütyülnek. Igaz, már előtte is hátsójukat nyalták vezetőink, hogy a bécsi döntések számunkra kedvezőek legyenek, és egyáltalán megszülessenek, de most aztán végképp az van, amit ők akarnak. A kormányzó és ez az elvakult gazemberekből álló kormány mindössze statiszták egy színpadon. A rendező meg ül valahol Berlinben egy légópince mélyén tébolyodott arccal egy tükör előtt, és miközben bajuszát nyírogatja, kitalál számukra vadabbnál-vadabb forgatókönyveket – mondta el véleményét a dolgok állásáról Sanyi bácsi.

– Ezek már nem is a szövetségeseink, sokkal inkább az elnyomóink, azt tesznek bárkivel, amit csak akarnak, és azok a tetves nyilasok még be is súgnak nekik mindenkit! – szólalt meg ingerülten Gyurka is, letéve üres poharát.

– És gondolod, ha ideérnek a szovjetek, jobb lesz majd a helyzet? – kérdezte felé fordulva Sanyi bácsi furcsa, számonkérő hangon.

– Nem tudom, talán jobb – felelte a béres bizonytalan hangon.

– Szerintem nem, hiszen láttam, és te is, András, hogy micsoda nyomorban és nincstelenségben tengődtek az emberek ott a „Szovjetparadicsomban”! – vágta rá az öreg Andrásra nézve egy pillanatra.

– Pedig azt mondják, nem olyan rossz dolog az a kommunizmus, mert a szegény kisembereknek, mint én, osztanak a gazdagoktól elvett vagyonból – szólalt meg ismét Gyurka az italtól egyre inkább felbátorodva, szinte kötekedő hangon.

– És kik mondják ezt? – kérdezte Sanyi bácsi.

– Hát néhányan a faluban – válaszolta a béres.

– És te elhiszed nekik, nem emlékszel már Kun Bélára és a bolsi bandájára? Nemigen osztottak azok halálos ítéleteken kívül semmit. Félnótás, tanulatlan embereket neveztek ki fontos tisztségekre, pusztán azért, mert azok az ellenfeleik legyilkolásában segédkeztek. Hová

jutott az ő vezetésükkel az ország, a híres nevezetes tanácsköztársaság? Idejöttek a románok és elvittek mindent! Ez neked nem is olyan rossz? – pirított rá az öreg a béresére.

– Jó-jó, nem úgy értettem, pusztán azt suttogták néhányan a faluban – mentegetőzött Gyurka.

– Persze azok a semmirekellők, akiknek büdös a munka, meg túl melegük van aratáskor, azok terjesztenek ilyesmiket! És tudod miért? Mert irigyek a másik lovára meg birtokára, de dolgozni azt nem akarnak! – oktatta ki az öreg dühösen a nálánál idősebb béresét.

– De ha ezek a németbérenc nyilasok fognak uralkodni rajtunk, akkor sem járunk jobban. Veszett egy figurák mind egytől-egyig, akik nem riadnak vissza semmitől – szólt közbe Sanyi bácsi töltve a poharakba.

– Szerintem sem – bólogatott Gyurka, a szájához emelve az ismét teli poharát.

– Ez bizony így van, ha nem tudnám, hogy Szálasiék náci bérencek, azt hihetném, hogy Kun Béla tért vissza, magával hozva gyilkos bolsijait – helyeselt lehiggadva az öreg is.

Megtárgyalták az élet nagy dolgait és még sok minden másról is beszélgethettek volna, de az idő elszaladt és mivel közben nem tétlenkedtek, lassan az ital is igen erősen hatni kezdett.

Tizenegy óra körül a néhány kancsó kadarka elfogyasztása után kissé kótyagos fejjel úgy döntöttek, elég lesz az ünneplésből, hiszen másnap is lesz nap, és reggel etetni is kell valakinek, hát hazaindultak. Elköszöntek Sanyi bácsitól, aztán mert lábaik nem mindig arra léptek, amerre szerették volna, kissé támolyogva megindultak a falu sötétbe borult utcáin. Kedvük lett volna énekelni, de nem akarták felhívni magukra a figyelmet, így mégsem tették, csak kullogtak egymás mellett csendben, enyhén szédelegve az őket itt is, ott is megugató kutyáktól összerezzenve. Aztán a falu házait végre a hátuk mögött hagyva már nyugalmasabban folytathatták útjukat.

– Miért nem dalolnak mostanában esténként a csalogányok, vagy csupán én nem hallom őket? – csodálkozott András megállva egy pillanatra, és az éjszaka neszeit figyelve.

– Nem csak te, senki sem hallja, ugyanis azok kizárólag tavasszal és nyár elején szoktak énekelni – magyarázta az öreg dülöngélve, miközben az útszéli bokros részénél könnyített magán.

– De miért nem? – állt mellé András is.

– Mert nincs idejük, nagy a család, etetni kell a gyermekeiket – felelte az öreg eltéve „szerszámát”.

– Tényleg? – ámuldozott András hitetlenkedve.

– Bizony ám, énekel a nőciknek, aztán mikor talál magának megfelelőt, aki tojik neki tojásokat, együtt költik ki és együtt etetik őket. Kiveszi a részét mindenből, mint egy jó apa – magyarázta tovább az öreg.

– Csodálatos, sok ember is példát vehetne róluk! – mondta András meghökkenve.

– Lehet, de ők minden tavasszal másik tojónak is énekelhetnek, nincs holtomiglan-holtodiglan eskütétel. Úgy azért érdekesebb lehet az élet – szólalt meg Gyurka is a felettük ragyogó csillagokat nézegetve.

– Persze-persze, de ők mindössze ösztönlények, nem tudnak gondolkodni. Minek lenne az embernek az a nagy agya és az értelme, ha nem használná, és úgy cselekedne, akárcsak az állatok? Hová vezetne az? – kérdezte az öreg rosszálló hangon.

– Hát, ha azt nézzük, manapság is vannak, akik állatokként viselkednek, elég, ha csupán a háborúra vagy a zsidók elleni dolgokra gondolunk – válaszolta Gyurka, miközben tovább indultak.

– Az igaz, de ez nem mindenre érvényes, hiszen vannak, akiket csupán sodor magával az ár, mások pedig valóban teljesen kivetkőztek magukból és a helyzetet kihasználva kiélik minden szadista és irigy vágyukat. De aki akar, még ilyen embertelen körülmények között is tud emberséges lenni! – magyarázta az öreg titokzatos hangon.

– Igaz – vágta a béres kurtán.

– Na, látod, megteesszük, amit megtehetünk, aztán majd csak lesz valami! – zárta le az öreg a témát.

András érezte, sőt tudta, azok ketten titkolnak valamit és egyből az istálló padlása jutott eszébe. Először arra gondolt, rákérdez a dologra, de aztán mégsem tette. Bár az út jóval tovább tartott, mint odafelé, azért lassacskán mégis csak megérkeztek. Elkészöntek Gyurkától, aki még tovább botorkált a sötétben a néhány dülőre lévő tanyájukig, aztán a két puli kíséretében a házba mentek. András az italtól igen-igen kótyagos fejjel gyorsan levetkőzött és bebújt mélyen alvó asszonykája mellé. Mikor szemeit behunyta, igen erősen forogni kezdett vele az ágy és az egész világ, de hamarosan mégis elaludt.

– Bandi, Bandi! Nem mész etetni? – ébredt hajnalban Eszter hangjára.

– Nem, ma nem – felelte kiszáradt ajkakkal, sajgó fejjel.

– De hát az öreg már kiment, hallottam, és ma vasárnap van, nem jön Gyurka sem! – erősködött a fiatalasszony.

– Nem érdekel, én nem bírok, hagyjál aludni, különben szétmegy a fejem! – felelte a másik oldalára fordulva.

Eszter úgy érezte, nem tehet mást, hiszen szerette párját és nem akarta, hogy az szégyenben maradjon, kikászálódott hát az ágyból és maga ment ki helyette, hogy az öregnek segítsen. András nem sokat törődve mindezzel, sajgó fejére húzva párnáját nemsokára újból elaludt.

A reggeli bosszantó zajaira, a tányérok és bögrék összekoccanásaira, az evőeszközök csörgéseire ébredt csak ismét fel. Ha az evésre gondolt, émelyegni kezdett a gyomra, így inkább heverészett tovább az ágyban. Kisvártatva Eszter jött be hozzá a szobába és arról érdeklődött, van-e kedve velük tartani a piacra.

– Dehogy megyek, örülök, hogy élek – motyogta szemeit a fájón sajgó feje és felesége által széthúzott sötétítőfüggönyök között betóduló szikrázó napsütés miatt csupán résnyire nyitva.

– Minek iszik, aki nem bírja? – pimaszkodott Eszter gúnyos hangon, mosolyogva.

– Jaj, drágám ne most! – rimánkodott elcsukló hangon, a fejét fogva.

– Rendben, akkor pihenjél, mi megyünk! – mondta Eszter, majd átöltözött, egy csókot nyomott a fancsali képet vágó férje fájós fejére és kiment.

Egy ideig még hallotta a hallból a többiek beszélgetésének hangfoszlányait és a készülődés meg az ajtók zajait, aztán csend lett. Ezúttal valahogy megnyugtató volt számára, hogy egyedül maradhatott, miként a kutyának mikor beteg és elbújik, ne lássák kínját mások. Nem kellett senki miatt úgy tennie, mintha jól érezné magát. Nem kellett lepleznie másnaposságából fakadó rossz közérzetét, kedvére heverészhetett.

Később, mikor megunt a henylést és fejfájása is csillapodott kissé, csak úgy alsógatyában kísértelt a társalgóba, és az asztalon lévő kancsót a szájához emelve jóízűt ivott. Nyelte a hűvös vizet, nem tudva betelni vele, mire észbe kapott, gyomra már pattanásig megtelt, és a kancsóban alig maradt valamicske. A feszüléstől émelygő gyomorral és a hirtelen bevitt rengeteg folyadéktól kissé verejtékezve ült le az asztal melletti egyik székre. Egy darabig pusztán sóhajtozott nagyokat szuszogva, aztán ahogy kezdett jobban lenni, felkelt és a konyhába, majd a kamrába ment valami harapnivaló után nézni. Ám az ott lógó szalonna és kolbász nem tudta felkelteni az érdeklődését. Érezte, hogy a víz lassan felszívódik gyomrából és utána csak égő éhségérzet marad, de a zsíros ételeket mégsem kívánta. Még a füstölt illatuktól is, amit ezúttal szagnak érzett, forogni kezdett a gyomra és öklendezés jött rá. Már majdnem dolgavégezetlenül távozott, mikor a polcon megpillantotta az aludttejkes köcsögöt. Kivitte a konyhába, és egy tányért meg egy kanalat vett elő. A tányérba leszedte tetejéről a besárgult részt, aztán a társalgó asztalához vitte, mellé ült a székre és kanállal nekiesett a savanykás, fehér és jó hideg aludttejnek. Falta egy darabig, de hamar „jóllakott”, vagy legalábbis úgy érezte, jobb lesz, ha nem eszik többet, ugyanis akkor még az a kicsi is kijön, ami már lement.

Letette hát a kanalat, és az óra kattogását hallgatva csupán ücsörgött a széken. Éppen annak örvendezett, hogy a hajnalhoz képest már mennyivel jobban van, mikor a háta mögött

megnyikordulva nyílt az egyik ajtó. Ijedten kapta hátra fejét, hiszen mindeddig azt hitte, egyedül van a házban. Anyósáék ajtaja tárult ki, magára pillantott, és akkor döbbsent rá, hogy egy szál alsógatyában üldögél ott. Éva lépett ki a szobából hálóköntösben, furcsa, sejtelmes mosollyal az arcán.

– Huh, te vagy az? Hű, de megijesztettél, azt hittem, mindenki a piacra ment – mondta zavarodottan.

– A többiek igen, de nekem nem volt kedvem – felelte Éva lassú léptekkel, a köntös alól kivillanó fehér combokkal, ringatózó csípővel felé tartva.

– Bocsáss meg, hogy csak így, egy szál gatyában mutakozom, de tényleg azt hittem, csupán magam vagyok idehaza. Megyek és felöltözök – dadogta, zavarában mentegetőzve.

– Maradj csak, engem nem zavar a meztelenséged és remélem, téged sem az enyém! – lépett elé hirtelen a nő megelőzve, hogy felkelhessen a székről, majd lesütött szemekkel széttárta köntösét.

Andrásnak meglepetésében elállt a lélegzete, Éva ugyanis ott állt előtte anyaszült meztelen. Olyannyira, hogy születése óta előbújt és alsó fertályát szemérmesen takaró szőrzete is hiányzott róla. András csak ámult és bámult, még sosem látott ilyen kislányosan aranyos, csupaszra borotvált nőt. Nyelt egy nagyot és érezte, gatyájában megfeszül férfiassága. Hosszú percekig csak bámulta az előtte tökéletesség szobraként pózoló nő gyönyörű testét. Aztán remegő kezével megfogta a felette peckesen meredező mellek egyikét. Érintése nyomán az asszony teste összerezzent és libabőrössé vált, bimbói összeráncosodtak és kihegyesedtek. Ettől még inkább feltüzelődve előntötte a vágy, hogy a nőt magáévá tegye. Fölkelt a székről, és másik kezével megsimogatta annak combjai közötti csupasz részét. Az asszony felnyögött, és teste vonaglani kezdett kezei között. Úgy érezte, ha menten nem hatolhat belé, akkor magja a gatyájába fog folyni. Ám ekkor agyának valamelyik titkos bugyrából előugorva a tudatába hasítottak az elmúlt éjjel a kocsmában elhangzottak és főként Sanyi bácsi szavai: „Csupán egyre vigyázz, ifjú, tapasztalatlan barátom! Ne dőlj be soha a látszatnak és a csalóka ígéretnek, amit egy másik nő érintése és ölelése kínál! Hiszen az élvezet egy fikarcnyival sem lesz nagyobb, mint saját asszonyoddal, ám ráadásul árulóvá is válsz. Kettőtök közös szerelmét és saját esküdet árulod el, ami miatt a bűntudat örökké üldözni fog.” Szinte látta maga előtt Sanyi bácsi intőleg felemelt ujját is és a rózsaszín köd, mit a legyőzhetetlennek tűnő vágy szült az imént, egyszerre oszladozni kezdett, utat adva a lelkiismeret hangjainak. Ezért hát érdemes egymást buzdítani, inteni és mindig a jóra vezetni, hogy mikor eljő a megpróbálás ideje és elveszítjük testünk felett a kontrollt, az ösztöneink keltette vágyainkat mégis le bírjuk birkózni, és ne kövessük el a végzetes hibát. Mert a jó szó felemel, erőt ad, hogy kitaratsunk a fény egyetlen ösvényén, és ne térjünk a pokol ezer útjaira.

– Éva! Ezt nem tehetjük! Te özvegy vagy, de nekem van felségem és én imádom őt! – mondta András felébredve pillanatnyi mámorából, amibe a nő felkínált gyönyörű teste ejtette.

– Igazad van! Ne haragudj! Csak, tudod, amióta Pista nincs, annyira egyedül vagyok! – vágta rá Éva a nem várt fordulattól maga is észbe kapva, és a szégyentől a mondat végére majdnem elsírva magát, miközben gyorsan összehúzta magán köntösét.

– Sajnálom, hogy Pistával így alakult, de te egy csodálatosan szép nő vagy, és biztosan találsz majd valakit, aki boldoggá tesz – huppant vissza a székre András a történetektől megdöbbenve.

– Találok, de mikor? Én sem vagyok fából, mikor éjjel áthallatszanak a szobátokból azok a jellegzetes zajok, tudom, hogy szeretkeztek és előnt a vágy – szipogta a nő kicsit sértődötten, kicsit megszégyenülve.

– Talán, majd ha vége lesz a háborúnak, vagy tudom is én, de én nem tehetem ezt Eszterrel, esküt tettem neki! – mentegetőzött András kiszabadulva a nő csábító bűvköréből összekókadó gatyával, egyre határozottabban.

– Bocsáss meg, Bandi! Ne haragudj rám! Annyira sajnálom! Hogy én milyen számár

vagyok! – ismételte az asszony elsírva magát, miközben sarkon fordulva berohant a szobába és becsapta maga mögött az ajtót.

András pusztán ült ott az izgalomtól és a másnaposságtól remegő gyomorral, felemás érzésekkel gondolva az elszalasztott lehetőségre és arra, hogy hála Istennek nem tette meg. Éva keserves zokogása még kihallatszott egy ideig, aztán ismét csend lett a házban, és csupán az órák kattogtak jelezvén, az idő és az élet megy tovább. Még megfordultak agyában dőre gondolatok, hogy mivel István már nem teheti boldoggá asszonyát, talán mégiscsak neki kéne, és ezzel nem követne el gonoszságot, de elhessegetve azokat mégis saját szobájába ment. Mivel nem érezte magát valami fényesen ledőlt, hogy pihenjen egy kicsit. Fejében kavargtak a történetekkel kapcsolatos vegyes érzelmekkel tarkított gondolatok, és hogy mikor történt, nem vette észre, de ismét elszundított.

Mire felébredt, már a többiek is hazatértek a piacról. Mikor szemeit kinyitotta, Eszter éppen otthoni ruhába öltözött át a szekrény előtt állva, és a vasárnapi öltözetét hajtogatva.

– Jó reggelt, hétalvó! Felébredtél végre? – kérdezte mosolyogva.

– Igen – nyújtózkodott nagyot.

– Azért valami csinálhattál volna, amíg nem voltunk itthon! – mondta Eszter kissé számonkérő hangon, alsóneműre vetkőzve, megállva az ágy mellett.

– Én, mit? – lepődött meg, rémülten emlékezve vissza az Évával kapcsolatos dolgokra.

– Hát a kötelességedet, ami elvárható tőled! – vágta rá Eszter.

– De... de, mit? – dadogta, egy pillanatra úgy véelve, a nő arra gondol, ami végül nem történt meg.

– Valami hasznosat. Mihály bácsi ott volt velünk, cipelte a csomagokat, most meg szegény mehet itatni meg ránézni a jószágokra – felelte a fiatalasszony csípőre tett kezekkel, szigorú és kissé számonkérő hangon.

– Igaz, de sajnos nem éreztem valami jól magam – bólogatott a félreértett számonkérést feledve, megnyugodva.

– Miért kellett annyit inni? – kérdezte Eszter fejét rosszallólag ingatva.

– Akkor jólesett – felelte kurtán, bűnbánó hangon.

– Ettél már legalább valamit?

– Igen, egy kis aludttejet – válaszolta felülve.

– És jobban vagy már? – simogatta meg fejét asszonykája.

– Hát, fogjuk rá – sóhajtozta.

– Hoztam neked valamit, ami jól fog esni, gyere, megyünk ebédelni! – mondta Eszter tovább cirógatva haját.

– Jó, csak előtte gyere, ülj ide egy kicsit! – húzta magához az ágy szélére ültetve kedvesét, aztán átölelte és úgy szorongatta hosszú percekig.

– Na, mi van veled, drágám? – csodálkozott a fiatalasszony.

– Semmi, csak nagyon szeretlek! – felelte elcsukló hangon, majdnem elsírva magát.

– Én is téged – suttozta fülébe Eszter kissé furcsállva a nagy érzelmi kitörést, de azért maga is átölelve és megszeretgetve a férfit.

Így ültek ott behunyt szemmel, egymásba bújva vagy negyedórát. András elérzékenyülve magában áldotta az öreget, Sanyi bácsit, a jó Istent a sugallatokért és saját magát is, hogy erőt véve magán nem tette meg. Hiszen hogyan is tudott volna akkor az ő imádott kis asszonykája szemébe nézni, mikor lustaságból nem tartott vele a piacra, az meg mégis hozott neki valamit, rá gondolva. Micsoda egy hálátlan disznó vagyok már így is, de mi lett volna akkor? Rossz rágondolni is – jártak agyában a fájó felismerések.

– Gyere, menjünk, a többiek már ebédelnek! – szólalt meg Eszter, mikor meghallotta a tányérok csörömpölését, és kibontakozva karjaiból öltözni kezdett.

András maga is kikászálódott az ágyból és lassan, az időt húzva öltözködni kezdett.

– Mennyit ittál te az este? Olyan lassan mozogsz, akár egy csiga! – mondta Eszter megunva

szöszmötölését.

– Mindjárt mehetünk, csupán még megfésülködöm – állt a tükör elé megpróbálva még egy kis időt nyerni, hátha Éva addigra végez az evéssel, és nem kell találkozniuk.

– Jó lesz, nagyon szép vagy! – mondta kissé gúnyosan Eszter az ajtóban toporogva.

Bár rosszul érezte magát másnapossága, de főként a délelőtti történetek miatt, nem tehetett egyebet, mennie kellett. Aztán a szobából kilépve örömmel tapasztalta, hogy Éva nincs sem a hallban, sem a konyhában, csak a kis Évike, az öreg és a kedves mama falatoztak ott jóízűen.

– Jó étvágyat! – mondta, ahogy az asztalhoz ültek.

– Köszönjük! Na, magadhoz tértél végre, Bandikám? – kérdezte az öreg vigyorogva.

– Igen – válaszolta András kurtán.

– Ideje volt – jegyezte meg a kedves mama rosszindulatúan.

– Kérsz levest, drágám? – kérdezte Eszter a merőkanállal a kezében.

– Köszönöm, de most inkább kihagyom! – felelte András a fazékban forrón gőzölgő ételt bámulva.

– Gondoltam, de hoztam neked valamit, ami biztosan jól fog esni, csak leengedtem a kútba, hogy lehűljön – puszilta meg a fancsali képet vágó András homlokát asszonykája, majd kiment az udvarra, hogy ajándékát behozza.

Andrásban közben a kezdeti öröme, hogy nem kell Évával egy asztalhoz ülnie, valahol belül lelkiismeretfurdalás szerű aggodalommal változott.

– Éva nem eszik? – kérdezte kihasználva az alkalmat, hogy párja kiment.

– Nem, azt mondta, nem éhes – felelte anyósa.

– Csak nincs valami baja? – hüledezett András.

– Nincs, miért lenne? – csodálkozott túlzott érdeklődésén a mama.

– Nem is tudom... csak, mert együtt szoktunk ebédelni – dadogta mentegetőzve.

– Na, itt is vagyok! – lépett be Eszter az ajtón, a melleihez szorítva egy hatalmas görögdinnyét cipelve.

– Dinnye, hű de jó! – virult ki András arca.

– Az bizony, gyere, segíts felvágni! – vágta rá asszonykája.

Andrásnak nem kellett kétszer mondani, pillanatok alatt széthasogatta a kés nyomán szinte magától repedő héjú, jó érett dinnyét. Aztán egy kanalat fogott és falni kezdte a jó hideg és lédús gyümölcsöt.

Éva még jó néhány napig kerülte őt és mindenfélét kitalált, hogy ne kelljen a szemei elé kerülnie. Végül, mikor már mindenki aggódni kezdett a furcsa viselkedése miatt, mégiscsak előbújt rejtekéből. András nem tudta eldönteni, mosolyogjon-e rá vagy csupán érzésektől mentes faarcot vágjon, ha összefutnak, de mindenképp szeretett volna könnyíteni a nő életén, ugyanis látta, szenved tette miatt. Egyszer aztán sikerült néhány percre kettesben maradnia vele, mindjárt meg is ragadta az alkalmat.

– Éva, ne gyötörd, ne emészd magad! Ami történt, megtörtént, de igazából semmi sem történt! Felejtsd el az egészet és lépj túl rajta! – hadarta el gyorsan kihasználva az időt.

– Könnyű azt mondani, hiszen nem te akartad, hanem én! És mi lesz, ha Eszter vagy az anyósom megtudja? – szipogta a nő elpityeredve.

– Tőlem biztos nem, rajtunk kívül pedig nem tudja senki! – felelte rá András.

– Nem fogsz elárulni? – kérdezte az asszony kérlelő hangon.

– Dehogy árulak, és egyébként is mit árulnék el, nem történt semmi, legfeljebb annyi, hogy megcsodáltam a gyönyörű testedet! – vágta rá András határozottan.

– És ha esetleg Eszter rákérdezne? – aggályoskodott tovább a nő.

– Hát, azt nem ígérem, hogy hazudni fogok a kedvedért, mert tudod, én mindenben próbálok igazat mondani neki és másoknak is – válaszolta András kissé elgondolkodva a dolgon.

– Na, látod, ez szörnyű, én ilyen bizonytalanságban nem tudok élni! – pityeredett el Éva ismét.

– Gondoltál volna erre, mielőtt megtetted! – mondta András szigorú hangon.
– Én, én inkább megölöm magam! – vágta rá az asszony még inkább nekikeseredve.
– Öld te egy nyavalyát! Miért tennél ilyet, nem is csináltunk semmit? Az, hogy megfogtam a melledet, még nem megcsalás! – fakadt ki András felháborodott hangon a tébolyító ötlet hallatán.

– Nem, de ha te nem lettél volna erős, akkor az lett volna belőle – szípogetta a nő.
– Az lehet, de nem lett! – szögezte le András.
– Hát ez az. Még ez is elkészerítő! – fakadt sírva Éva.
– Mi? – csodálkozott András meglepetten.
– Az, hogy már nem vagyok elég kíváncsú sem, hiszen neked sem kellettem! – zokogta az asszony.

– Még hogy nem? Mit gondolsz, nekem olyan könnyű volt az egész? Még egy óra múlva is azon rágódtam, hogy lehettem olyan bolond, hogy visszautasítottam egy ilyen gyönyörű nőt! Észveszejtően szép és kíváncsú vagy, ha nem kaptam volna éppen előtte lelki muníciót, képtelen lettem volna visszautasítani téged! De így utólag már örülök, hiszen mit ér az a pár percnyi öröm ahhoz képest, mekkora kárt és kínokat okoz az emberek életében? – oktatta ki András dühösen a kizárólag magát sirató nőt.

– Ne haragudj! Bocsáss meg! – kért elnézést Éva szípogetva és a szemeit törölgetve.
András még szeretett volna mondani egyet, s mást, de éppen ekkor lépett be az ajtón Eszter.
– Hát ti? Mi a baj? – kérdezte a könnyeitől áztatott arcú Évát látva.
– Valami gond van? – ismételte, mert a másik kettő meglepetésében szóhoz sem tudott jutni.
– Nem, semmi, csupán beszélgettünk, és Éva egy kicsit elszomorodott a múlt eseményei miatt – vágta rá végül András.

– Ja, értem – fogadta Eszter megértően a dolgot.
– Na, ne pityeregj már, szedd össze magad, az élet nem áll meg! – mondta András megsimogatva tenyerével Éva hátát, majd otthagya őket, lesz, ami lesz, a nőre bízva elárulja-e kedvesének a történeteket, kiment.

Bár a titok titok maradt, a dolgok a beszélgetés után rendeződtek és Éva is visszanyerte régi formáját, na, nem kívül, ugyanis abban addig sem volt semmi kivetnivaló, hanem belül, a lelke mélyén. Életük zajlott tovább a régi kerékvágásban, míg nem egyik nap reggelén mikor dolgozni érkezett Gyurka, meglehetősen félelmetes és a jövőt illetően bizonytalanságot keltő híreket nem hozott.

– Azt nem tehetik a mocskos árulók! – fakadt ki dühösen az öreg, mikor megtudta, a románok átálltak a szovjetek oldalára.

– Pedig megtették, és most ellenünk fordítják csapataikat – bizonygatta Gyurka a hír igaz voltát.

– És a németek? Nem tettek semmit, engedték nekik? Örület, minket meg egyszerűen megszálltak! – mérgelődött az öreg.

– Olyan váratlanul érte őket, hogy nem tehettek semmit, most meg a veszélyesebb részekén örülnek, ha a közös csapatainkat ki tudják menekíteni egy gyors visszavonulással – magyarázta a béres.

– Hogy lehetnek ilyen férgek ezek a románok? Bár lehet, nekik van igazuk és nekünk is már rég le kellett volna tenni a fegyvert – szólalt meg András is.

– Nem lehet, hanem biztos, csak hogy ezek nem letették a fegyvert, hanem árulást követtek el és most ellenünk törnek! Erdély kell nekik, és mindegy, milyen áron, még ilyen undorító módon is meg akarják kaparintani! – vágta rá az öreg dühösen.

– Ha a szovjetek is besegítenek nekik, és miért ne, hisz útba esik nekik, akkor hamarosan az övéké is lesz – latolgatta az esélyeket Gyurka.

– Az biztos, de akkor a ruszok egykettőre itt lesznek a gúnyhatárokon belül is, és azok a takony románok meg majd jönnek velük. Hogy a rosseb verné meg őket! – káromkodott az öreg

mérgében.

És úgy is lett, egy hónap, ha eltelt, és a vénasszonyok nyarából lassan tényleg ős lett. Mintha még fák levelei is megérezték volna, hogy egy korszak a maga jó és rossz dolgaival együtt véget ért, megsárgultak, majd rozsdabarnává válva hullani kezdtek. Elszálltak a fecskék és helyettük megjötték a varjak, de nem csak szárnyakon, hanem gyalog és lánctalpakon is. A román kiugrás után pár héttel ugyanis, jelezvén, a front egyre közeleg, máris visszavonulóban lévő magyar és német alakulatok jelentek meg falujuk környékén.

A katonák nem okoztak túl sok gondot, igaz, a németek hadi célokra elrekvirálták az öreg legjobbjik lovát, de mivel nem akadékoskodtak, nekik nem esett bántódásuk. De ez még csupán a kezdet volt, a következő hetek igen sok kellemetlen pillanatot vagy inkább órát tartogattak még számukra.

Egyik nap, mikor épp az istállóban tevékenykedtek, ment a fejés és az etetés, az ajtó előtt heverésző pulik mérgesen kapták fel fejüket, majd rövid fülelés után néhányat vakkantva a kapu felé iramodtak. Az öreg megérezve, valami baj közeleg, fölpattant a fejőszékről és utánuk indult, de már elkésett. Még pusztán az udvar istálló előtti részén járt, mikor a kapu felől kutyák acsarkodó ugatása, majd fegyverropogás hallatszott. A lövések hallatán András kezében megállt a villa, Gyurka elengedve szarvait a földre ejtette a trágyával teli tragacsot.

– A kutyáim! – kiáltott fel fájdalmas hangon az öreg, megállva a kapu és az istálló között az udvar közepén, majd holtápadt arccal feléjük fordult.

– Itt vannak a németek! Gyurka, bújtasd el a kismacskát! – kiáltott oda nekik, aztán gyors léptekkel megindult a kapu felé.

– Jóska! Józsi! – szólt fel Gyurka fojtott hangon a padlásra.

– Mi az? – kérdezte egy hang halkán fentről.

– Azonnal gyere le! – vágta rá a béres.

András csak állt a villa nyelére támaszkodva és nézte, amint egy férfi gyorsan lerohant a garádicson. Őt meglátva megtorpant egy pillanatra, de aztán a már kívül lévő Gyurka sürgetésére utánairamodott.

– Én is menjek? – kérdezte András az eseményektől meglepetten, utánuk lépve.

– Nem, te maradj és tereld el a figyelmüket, amíg én elbújtatom! – szólt vissza Gyurka, az udvar hátsó vége felé vezetve Jóska.

Alig tűntek el hátul a disznóólak takarásában, máris jöttek előlről, a ház felől a németek. Elöl az egyik katona kezeit pórázásával rángatva egy jókora németjuhász kutya szimatolva. Mögötte a többi katona, lövésre kész fegyvereikkel kezeikben, fejüket forgatva, fürkésző tekintetükkel az udvart és az épületeket méregetve. András kezeivel ismét a villa nyelére támaszkodott és arcára halálos nyugalmat erőltetve várta, míg odaérnek. Ahogy az élen haladó az istálló ajtaján belépett, egyik kezével mindjárt rászegezte nyakában lógó géppisztolyát, a másikkal pórázánál fogva az ugatni kezdő kutyát tartotta vissza.

– Álljon félre! – kiáltotta egy, a németekkel érkezett civil ruhás férfi, akinek karján nyilaskeresztes karszalag díszelgett.

András meglepődött a magyar szó hallatán, agyában forogni kezdtek a fogaskerek és rögvest megértette, miért egyenesen az istállóhoz jöttek a németek. Egy besúgó, egy áruló! – zakatoltak fejében a vádló gondolatok, kezei megfeszültek a vasvilla nyelén. Látta ezt a német is, és géppisztolyával hadonászva próbálta oldalra tessékelni, hogy az őt ráncigáló kutya után a padlásfeljáróhoz mehessen.

– Nem érti? Álljon félre! – ordított rá teli torokból a karszalagos, idegen férfi.

András tudta jól, már nincs odafönt senki, mégis megjátszva az együgyűt megpróbált időt nyerni Gyurkának, hogy elbújthassa a „kismacskát”. Am a kutya szagot fogott és Andrást félrelökve, csaholva húzta gazdáját a padlásfeljáróhoz. A német katona az első lépcsőfokhoz érve betámasztotta lábát, leengedte nyakában lógó fegyverét és elkapva nyakörvét nagy erőfeszítések közepette visszatartotta felfelé ugató négylábúját. A többiek előrszegezett

géppisztolyaikkal felrohantak a garádicson és átkutatták a padlást. Rövid ideig hallatszott a plafonon lépteik dübörgése, aztán egyszer csak dühös és csalódott képet vágva, élükön a civil ruhással, megindultak sorban lefelé.

– Hol van? – kérdezte a nyilaskeresztes karszalagos gyűlölettől szikrázó tekintettel a falhoz szorult Andrástól.

– Kicsoda? – játszotta ő meg továbbra is a félkegyelműt.

– Hát, aki odafönt lakik! – vágta rá szigorúan a másik.

– Ja, a béresünk? – felelte a homlokára csapva, mintha már mindent értene.

– Miféle béres? Ki beszél itt béresről? A zsidót keressük, akit maguk bújtatnak! – fakadt ki a karszalagos a dühtől ordítózva.

– Nem bújtatunk mi senkit, kérem alássan. Egyszerű emberek vagyunk mi, nem avatkozunk a világ dolgaiba – válaszolta olyan hangon, mint egy megszidott diák a tanítónak.

A kutya közben újból szagot fogott, és gazdáját kifelé kezdte húzni az udvarra. Ment is az, alig bírva visszatartani a jókora ebet, a többiek meg utána.

– Adják elő, úgyis tudjuk, hogy itt van! – kiáltott rá a karszalagos menet közben az öregre, aki mindeközben az ajtóban ácsorgott.

Az meg nem szólt semmit, csak ment utánuk búsan, a pulijai miatt szomorkodva. András maga is kilépett az ajtón és rémülten látta, hogy a kutya fel sem emelve orrát a földről éppen arra vezeti a németeket, amerre az imént Gyurka és Jóska ment. Az udvaron várakozó többi katona is elindult hátra a disznóólak és a szérűskert felé. András úgy döntött velük tart, ugyanis ahogy látta, az öreg nem áll a helyzet magaslatán. Kutyaínak elvesztése jobban megviselte, mint mikor elvitték a lovát, egészen megtörtnek látszott, pedig e pillanatokban igen nagy szükség mutatkozott a lelki helytállásra. Mire a disznóólakhoz értek, a németek már megtalálták, akit kerestek, vagy legalábbis egy pillanatra azt hitték. Gyurka volt az, kit közrefogtak taszigálva az egyik akol ajtajánál. A keresőkutya ment bele, ugatásával jelezve, ez az a szag, amin az istállóból elindultak.

– De hát mit csinálnak a béresemmel? – kérdezte az öreg felháborodva.

– Ki ez az ember? – kérdezett vissza válasz helyett a nyilaskeresztes karszalagot viselő idegen.

– Hát ki lenne? A béresünk, aki néha ott fent szokott hálgni, ha nincs kedve hazagyalogolni! Nem ártott ő senkinek, mit akarnak tőle? – vágott közbe András az izgalomtól a torkában dobogó szívvel.

– Csakugyan, ez nem a zsidó! – lépett közelebb a karszalagos, jobban megvizsgálva magának Gyurkát. Mikor megbizonyosodott róla, hogy nem az, akit keresnek, intett a katonáknak, hogy engedjék el és valami német magyarázkodással is megpróbálkozott, de az meglehetősen szánalmasan ment neki.

– Pedig minket úgy informáltak, hogy Szabó József zsidó származású egyén itt bujkál a maguk padlásán – fordult ismét András és az öreg felé a civil ruhás.

– Akkor magukat tévedésből vagy szándékosan félrevezették, ugyanis itt senki sem bujkál a padlásán. Legfeljebb Gyurka, a béres, ha sokat iszik a kocsmában és nem mer az asszonya elé kerülni – vágta rá András megelőzve az öreget, szándékosan uszítva a nyilas karszalagost saját besúgóik ellen.

– Az lehetetlen, a nyilas párt sohasem szokott tévedni! Mi tudjuk, mi kell a nemzetnek, hiszen Szálasi Ferenc nagy nemzetvezetőnk és Adolf Hitler a Führer, lámpásként világítanak előttünk, hogy kivezessenek minket ebből a sötét helyzetből! – mondta tébolyodott büszkeséggel az arcán a karszalagos.

– Akkor viszont az informátoraik becsaphatták magukat – adta a lovat ismét alá András kissé megnyugodva, mert nem tudta ugyan, hol van Jóska, de azt látta, hogy nem találták meg.

– Az lehetséges, de ha így van, akkor valaki lógni fog! – vágta rá bosszúittas tekintettel a karszalagos, majd a német katonák felé fordult, és mert nyelvtudása igen szegényesnek

bizonyult, kézzel–lábbal hadonászva magyarázni kezdte nekik, mi is a helyzet.

Mikor az öreg megunta a primitív nyilas dadogást, megszólalt tiszta németes kiejtéssel, és néhány mondatban tájékoztatta a katonákat a dolgok állásáról. Azok meg először csak álltak meglepetten, aztán összehívták a többieket és megindultak a kapu felé.

– Maga tud németül? – csodálkozott a nyilas.

– Persze – felelte az öreg kurtán, mintha az természetes dolog lenne, és a vele szemben álló karszalagoson kívül mindenki tudna a környéken.

– Miért, maga sváb? – kérdezte kissé dühösen a másik.

– Nem.

– De hát, akkor honnan ismeri a nyelvet?

– Tiszt voltam a Monarchia hadseregében és kötelező volt – válaszolta az öreg megunva a kérdezz-felelek és megindulva a németek után, akik már a kapunál jártak.

– Valóban? És nincs kedve belépni nyilas katonának? – kérdezte elámulva a karszalagos.

– Nincs – felelte az öreg meg sem állva.

– És a Mária Terézia SS zászlóaljba? – próbálkozott tovább a másik.

– Nincs! – vágta rá az öreg nyomatékkal a hangjában.

– De hát ma minden hű fiára szüksége van a hazának, nem teheti meg, hogy veterán katona létére nem harcol a bolsevikok ellen! – mondta számonkérően a nyilas.

– Ember, én harcoltam ebben és az előző világháborúban is, megöregedtem és már nincs kedvem senki ellen harcolni! – emelte fel az öreg dühösen a hangját, ahogy a két agyonlőtt pulihoz értek.

– Azt majd meglátjuk! Mindegy, hogy öreg vagy fiatal, a totális mozgósítás mindenkire érvényes! – fenyegetőzött a karszalagos, miközben kiment a kapun.

– És maga, miért nincs a fronton? – vette észre András fiatalságát a kapun kívül ismét megállva.

– Én? Nekem hadirokkantsági okmányom van. Nézze csak! – rúgta le csizmáit András, megmutatva csonka lábait.

– Az orosz fronton fagytak el két éve, éppen, hogy csak túléltem, köszönöm, nekem ennyi elég volt! – zárta le András határozott hangon a témát, miközben visszavette csizmáit.

– Nem számít, aki fegyvert tud fogni, annak harcolnia kell! Ez nem kívánságműsor! Aki pedig nem hajlandó védeni a hazáját, az áruló és hadbírótság előtt a helye – fenyegetőzött a karszalagos dühösen, majd sietősen megindult a falu felé menetelő németek után.

Az öreg becsukta mögötte a kaput, aztán hátramentek Gyurkához, aki még mindig ott állt ijedten, ahol a németek hagyták.

– Huh, ezt megúsztuk, elmentek, előjöhetsz, Jóska! – szólt be az öreg az akol deszkáira támaszkodva a belső ólba. Az addig furcsamód az akolban álldogáló disznók nyugtalanul röfögni kezdtek és a keresett személy lehajolva, pókhálósan előbújt a belső ólból.

– Végig itt volt az orruk előtt? – csodálkozott András.

– Itt bizony – felelte Gyurka.

– És a kutya miért nem érezte meg? – ámuldozott András értetlenkedve.

– Az akol ajtajáig követte, de odabent a disznógané szaga minden mást elnyom, így inkább engem választott, hisz én is ott voltam az istállóban, és a padláson is többször jártam mostanában – magyarázta a béres.

– Elképesztő, hogy nyakunkon az ellenség, és ezeknek meg a zsidók üldözése a legfontosabb! – csóválta fejét az öreg rosszállólag.

– Köszönöm szépen, Mihály bátyám! – hálálkodott Jóska.

– Józsikám, szerintem nyugodtan visszamehetsz a padlásra, nappal ne mutatkozz, és ha hasonló eset történne, irány a disznóól! – mondta az öreg megveregetve a másik hátát.

– Úgy lesz, Mihály bátyám, úgy lesz, és még egyszer köszönöm! – hálálkodott Jóska az ijedtségtől még mindig falfehér arccal, aztán felment immár nem is annyira titkos rejtekhelyére,

a többiek pedig folytatták a kellemetlen látogatók miatt félbehagyott munkájukat.

Közben az ablakokból leselkedve informálódó asszonyok is előővakodtak rémült képet vágva és döbbenet hallgatták, amint András elbeszélte nekik a történeteket. Persze azt az apróságot, hogy akit a németek kerestek, végig ott lapult a disznóólban és most is a padláson kuksol, nem kötötte az orrukra.

Mikor mindennel végeztek, az öreg előretolta az üres tragacsot és ráfektette a két agyonlőtt pulit. Hátravitte őket a szérúskertbe, és a többiek segítségével a kazlak között ásott gödörbe temették őket. Az öreg csak nézte elkámpicsorodva, ahogy Gyurka és András rájuk hányja a kiásott földet, és ha nem lett volna egy sokat látott, korosodó férfi, talán még el is sírta volna magát. De nem is csoda, hiszen a két kutya hosszú ideig szinte a családját jelentette számára. Ők üdvözölték kitörő örömmel körbe-körbe rohangálva, egymásra kissé féltékenyen csaholva, ha egy-egy hosszabb távollét után végre hazatért. Mikor Csinost, a lovát vették el tőle a németek, akkor sem érzett ekkora bánatot, pedig az munkaeszköze és fontos, nehezen nélkülözhető igavonóinak egyike volt.

Néhány nap múlva már hallani lehetett a távolból a tüzérségi tűz morajló hangjait. Megszaporodtak a falujukon keresztülvonuló, nyugat felé tartó német és magyar alakulatok is. Néhány páncéltörő és géppuskás egység a falu határában az út szélén letelepedve tüzelőállást alakított ki magának. Ez is, és az egyre szakadtabb, piszkosabb egyenruhás visszavonulók is jelezték, a front már nem lehet túl messze tőlük. Nem bízva a végsőkéig kihasznált, testileg-lelkileg kiéhezett német, de a saját katonáikban sem, az asszonyokat a házban tartották, és András meg az öreg maguk mentek a falu piacára.

A tér ahol az árusok és persze a vevők sokasága szokott tülekedni, szinte üresen állt. A harcok egyre jobban hallható zajai sok embert menekülésre, otthonuk elhagyására készítettek. Az elnéptelenedést csak elősegítette a kiűritési terv, ami a csendőrök segítségével a lakosság evakuálását jelentette volna. Persze akadtak bőven, akik nem voltak hajlandóak hátrahagyni értékeiket vagy mindössze nem hittek az őket menekíteni próbálóknak, és inkább helyben várták be sorsukat.

Mivel a piactéren hamar végeztek, úgy döntöttek, hazafelé menet betérnek a kocsmába. Jókora gödröket kerülgetve haladtak végig a főutcán, és nem sokkal a kocsmá előtt az azokat ásókkal is összefutottak. Kicsit távolabb álló oktatójuk vezetésével tizenhat-tizennyolc éves levették tevékenykedtek ásókkal egy félig kiásott gödörben.

– Mit csináltok itt, fiúk? – kérdezte az öreg a félmeztelenre vetkőzött izzadt legényektől.

– Hát nem látja? Harckocsiárkot ásunk, hogy a ruszki tankok beleessenek! – felelte egyikük szinte felháborodva a kérdésre, meg sem állva a munkával.

– És gondoljátok, hogy fel tudjátok venni a harcot a Vörös Hadsereg katonáival? – ámuldozott az öreg a fiatalok elszántságán.

– Nem gondolunk mi semmit, pusztán tesszük, amit kér a haza, ha kell, védelmi vonalat építünk, van puskánk is, ha kell, harcolunk! – vágta rá egy másik levette.

– Szerintem jobban tennétek, ha hazamennétek, mert ezekkel a kispuskákkal nem sok kárt tehettek a szovjetekben. A tankok megállítását meg bízzátok a német Tigrisekre meg Párducokra, ha azok nem fognak bírni velük, akkor ti sem! Viszont ha fegyvert találnak nálatok egyszerűen agyonlőnek vagy partizánként felkötnek. Mi láttunk már ilyet eleget, igaz, Bandikám? – magyarázta az öreg őszintén féltve a suhancokat.

– Az bizony a fronton már csak úgy megy – bólogatott András is.

Az ifjú levettek nem szóltak semmit, de közülük többen is megálltak a munkával, elgondolkodva a hallottakon. A kemény mag viszont úgy téve, mintha meg sem hallotta volna az intő szavakat, csupán ásott tovább buzgón.

– De hát akkor maga szerint csak úgy hagyjuk, hogy a bolsevikok átmasírozzanak rajtunk és elfoglalják az országunkat? – kérdezte az egyik elbizonytalanodott levette az ásója nyelére támaszkodva.

– Hát, ha rám hallgattok, inkább a lányokat és az asszonyokat bújassátok el, ha jönnek az oroszok és ne a harccal foglalkozzatok, arra ott van a honvédség. Viszont fiatal nőkre, akik gyermekeket szülhetnek és persze fiatal férfiakra is, akik azokat nemzik, a háború után is szükség lesz, sőt talán nagyobb, mint valaha – válaszolta az öreg kissé atyáskodó hangon.

– Most már elég! Ne bomlassza itt az egységet! Ti meg ne figyeljete oda az áruló szövegére, hanem tegyétek a dolgokat és ássatok! – fakadt ki dühösen a levonték közül egy vezéregyéniség, ledobva ásóját.

– Pedig Mihály bátyátnak igaza van, és te is jobban tennéd, ha hallgatnál rá. Mert a harcok során megkeményedett szívű és lelkű katonák könnyen szemet vethetnek az ellenség asszonyaira, lányaira, és nemigen szoktak nekik könyörögni – szólalt meg András is.

E szavak hallatán ismét szinte mindenki abbahagyta az ásást, és pihenőt tartva elgondolkodtak a dolgokon. Mert bár fiatalok voltak, annyira azért nem, hogy ne lett volna a faluban mindegyikük szíve számára egy-egy kedves lány, akit félthetett. Az ásóját földhöz vágó főkolomposnak viszont vagy nem akadt ilyen, vagy nagyon elvakultan szemlélhette a világot. Nem lehetett tudni, az biztos, hogy mikor látta a többiek teljes elbizonytalanodását, kimászott a félig kész gödörből, és segítségül az odébb a többi bajtársaikkal beszélgető oktatójukhoz sietett. Jött is az mindjárt az „árulkodó kisdíákkal” együtt öles léptekkel egyenesen hozzájuk.

– Mi az, kérem? Maguk miért zavarják itt a védelemre való felkészülést? – kérdezte felháborodva.

– Csak nem gyermekekkel akar háborút nyerni? – kérdezett vissza az öreg lassan maga is elveszítve türelmét.

– Ha kell, hát azzal! Semmi és senki nem lehet fontosabb, mint a haza védelme! Maguk is jobban tennék, ha felnőtt férfi létükre példát vennének ezekről a hős ifjakról, és nem rontanak itt a morált, holmiféle defetista szólamokkal! – ripakodott rájuk a levanteoktató dühösen.

– Hősök? Legfeljebb áldozatok néhány napon belül, ha a háború ideér! Mi kint voltunk a Donnál, és átéltünk egyet, s mást! Bevallom önnek, soha sem akartunk hősök lenni, sem én, sem a szakaszom, de sajnos jó néhány alkalmunk nyílt rá, hogy a rettenetes túlerővel szembeni egyenlőtlen küzdelemben azokká váljunk! Csupán a jó Istenen múlt, hogy nem hagytuk ott a fogunkat és nem lett belőlünk „dicső hősi” halott, mint megannyi bajtársunkból! – válaszolta az öreg a másik elvakultságán feldühödve nagy hangon.

– Na, hát szépen vagyunk, akik elfutottak az orosz elől, azok próbálnak minket kioktatni! Akkor és ott kellett volna helyt állniuk, és most nem lenne nyakunkon az ellenség! – vágta rá a levanteoktató lekezelően.

– Igen? Megnéztem volna magát mínusz negyven fokban, élelem, ruha, lőszer és normális nehézfegyverek nélkül, a mindenén átgázoló tankokkal szemben! – ámuldozott az öreg a másik tájékozatlanságán.

– Mindegy, hogy milyenek a körülmények, ha úgy alakul, akkor meg kell halni a hazát védve, és nem elfutni, ahogyan maguk tették! – vágott vissza a levanteoktató sértően.

– A hazát? Több ezer kilométerre? – kérdezte az öreg csodálkozva.

– Ha kell, akkor ott! És ha kell, akkor életünk árán is! – harsogta a levanteoktató dühtől eltorzult arccal.

– Szerintem meg a honvédnek nem a hazájától távol kell megvédenie nemzetét a bajtól, és háborúzni sem azért szoktak, hogy mindenáron hősként halhassanak meg, hanem hogy győzelemre vigyék elképzeléseiket. De ha ennek már egy parányi esélye sem látszik és minden remény elveszett, örülség a veszteségek további növelése. Márpedig ez a háború már eldőlt, hiszen mióta minket a Donnál megvertek, a németek egyre csak hátrálnak. És maga mégis képes lenne ezért a veszett ügyért feláldozni ezeket a gyermekeket? – kérdezte az öreg számonkérő hangon.

– Senki sem kényszeríti erre őket, önként vannak itt! – mentegetőzött a levanteoktató.

– Valóban? – hitetlenkedett az öreg.

– Valóban! – vágta rá a másik.
– Még maga sem? – kérdezte az öreg összehúzott szemöldökkel, gyanakvóan.
– Még én sem! – felelte a leventeoktató kurtán és kissé elbizonytalanodva.
– Hallottátok, fiúk? Az oktatók nem fog neheztelni rátok, ha most hazamentek és vissza sem jöttök többé – fordult az öreg a szerszámaikra támaszkodva figyelő fiatalok felé.
– De azért repesni sem fogok az örömtől, ha távol maradtok az oktatási alkalmakról – szólt közbe kissé fenyegetően a leventeoktató.

A legények arcán látszott a bizonytalanság, az oktatójukra, majd az öregre néztek elgondolkodva.

– De akkor mit csináljunk? – kérdezte egyikük.
– Bármit, csak ne ölessétek meg magatokat feleslegesen! – felelte még az öreg, aztán sarkon fordulva otthagyta őket, és megindult az úton a kocsmá felé, András pedig utána.

Ahogy odaértek, már is elment a kedvük az egészszől, ugyanis német katonákkal volt tele az egész ivó.

– Van borunk meg pálinkánk otthon is – mondta az öreg kedvetlenül állva meg a nyitott ajtó előtt.

András nem felelt, csak bólintott, és már indultak is, tudniillik ő sem kért már azok „jóbaráti” vállveregetéséből. Hiszen emlékeiben még sokszor felsejlett annak az éjszakának a képe, mikor félholtra fagyottan menedéket kért ott messze az orosz télben, de a német bajtársaknak csupán verésre tellett. Olykor, ha német szó ütötte meg fülét még összerezzen, szinte érezve testén az ütések és rúgások sajgó fájását és füleiben hallva az ütlegelők gúnyos kacajai.

Némán ballagtak végig a főutcán, ki a falu széle felé. Nem tudták pontosan miért is, de szomorúságot és csalódottságot éreztek. Talán az öngyilkossággal felérő harcra készülő suhancok miatt, akik oktatójuk „rövid rábeszélése” után nem tudva, mivel is állnak szemben, folytatták „hősi” készülődésüket. Vagy talán a németek dölyfös rátartisága és velük, magyarokkal szembeni lekezelő bánásmódjuk miatt éreztek némi méltánytalanságot. De az is lehet, hogy inkább a napól-napra egyre hangosabban és közelebből hallatszó fegyverropogástól, az ellenségtől és az általuk hozott új rendtől, a régi elmúlásától és a bizonytalan jövőtől féltek és féltették szeretteiket.

Ahogy kiértek a faluból, az út két oldalán földkupacokkal körbeerdített és faágakkal álcázott német páncéltörő ágyúk mellett haladtak el. Legénységük kicsivel távolabb, az ott beásott géppuskásokkal cigarettázgatott. Az égdörgésszerű morajlás a távolban néha egészen megerősödött. Az úton velük szemben, szedett-vetett, piszkos egyenruhájú, visszavonulóban lévő magyar alakulat jött. A létszámukból nem tudták megítélni, hogy egy szűkre apadt zászlóalj vagy csak néhány szakaszt képviselnek a fáradt arcú, elcsigázott bakák. Félreállva adtak utat a gyászos menetnek és a végén döcögve sebesülteket szállító szekereknek. Az országos járművek és a rajtuk heverő pirosas-feketés foltokkal tarkított, gézzel bekötözött sebesültek rossz emlékeket ébresztettek bennük.

– Már nem lehet messze a vég, pár nap, és ideérnek a ruszlik – mondta az öreg kedvetlenül, ahogy továbbindultak.

– De mi lesz velünk akkor? – kérdezte András ijedt képet vágva.

– Velünk? Semmi – felelte az öreg kissé elgondolkodva.

Ám Andrásnak mindössze rá kellett néznie gondterhelt arcára és máris tudta, valami igen erősen nyomasztja, nem kellett sokáig törnie a fejét, hogy rájöjjön, mi lehet az.

– És az asszonyok? – kérdezte a gondolattól, hogy az ellenség katonái bánthatják őket, megrémülve.

– Hát ez az, őket bizony el kell bújtatnunk! – felelte az öreg megállva egy pillanatra, és aggodalmakkal telt tekintettel nézve rá.

– Hát akkor majd elbújtatjuk őket, de úgy, hogy senki se találhasson rájuk – mondta András megnyugtatóképpen az öreg vállára téve kezét, mert látta, ezúttal ő is fél, vagyis inkább félt.

A fronton szakaszát is óvta, vigyázta, és ha valaki elesett azt szívből sajnálta, de az most más lett. Ezúttal szerelme, ha lehet az ő korában egy nő iránt érzett vonzalmát így nevezni, és annak családja forgott kockán. Ezúttal a sajnálat és az együttérzés kevésnek bizonyult, tudták, valami több kell és a féltés és az aggodalom lassan felülírta minden más érzelmüket és gondolatukat.

Néhány nap múlva, mikor a harcok zajait már egészen közelről, a szomszéd falu környékéről hozta a szél, mégsem a hölgyeknek kellett elrejtőzniük. Furcsa dolog történt ugyanis, olyan, amire egyikük sem számított. Az öreg nevére egy SAS-behívó nevű passzus érkezett az igen-igen rendhagyóan és akadozva, de még működő hivatalos szervek felől.

– De hát mit akarnak ezek magától, Mihály? Maga már régen leszolgálta a katonaidejét és kissé túlkoros is ahhoz, hogy a csatatéren rohangáljon – csodálkozott a kedves mama aggodalommal telt hangon.

– Az biztos, négy-ötszörösen is le, főleg ha a hivatásos éveimet is beleszámítom, de ezeknek ez most mindegy. Amíg élő, mozgó férfiakat tudnak a húsdarálóba küldeni, addig le nem állnak. Ahelyett, hogy belátnák már végre, ez a háború számunkra rég elveszett! – vágta rá az öreg dühösen.

– Ne is foglalkozzon vele, dobja a szemébe, úgysem fogja hiányolni senki! – buzdította engedetlenségre a mama.

– Az nem olyan egyszerű, itt van, ni, ha huszonnégy órán belül nem jelenek meg a városban a kijelölt alakulatnál, akkor hadbíróság elé állítanak és ez ilyen háborús időkben egyenlő a halállal! – válaszolta az öreg a cédulán szereplő adatokat mutogatva.

– De hát akkor mit akar tenni, csak nem akar bevonulni? – hüledezett a kedves mama elsápadva.

– Miért is ne? Kell a katona a hazának – felelte az öreg furcsa mosollyal az arcán, kéretve magát.

– Azt nem teheti! – vágta rá a mama.

– Nem, aztán meg miért nem? – kérdezte az öreg megjátszva az együgyűt.

– Nem hagyhat itt minket! Szegény Pista fiamat már elvették tőlünk, magának mellettünk kell maradnia! – fakadt ki a kedves mama kis híján elsírva magát.

– Nekem? De hát én nem is vagyok semmilyen rokona maguknak! – értetlenkedett tovább szándékosan az öreg, hogy kihúzhassa az özvegyasszonyból, amit hallani szeretett volna már egy ideje.

– Az nem számít, nem teheti meg, hogy itt hagy! – szipogta a nő.

– Miért, hiányoznék magának? – kérdezte az öreg nyeregben érezve magát.

– Igen – bökte ki végre a mama elpityeredve.

– Ne féljen, eszem ágában sincsen bevonulni! Eddig sem volt, de most, hogy végre elárulta és tudhatom, nem kizárólag én táplálok gyöngéd érzelmeket ön iránt, nincs az a hadsereg, ami elszakíthatna engem innen – nyugtatta meg a sírdogáló nőt magához ölelve az öreg.

Nem is mutatkozott az öreg ezután még az udvaron sem, és minden gyanús zajra a padláson tengődő Szabó Jóskával együtt azonnal a disznóólaknál teremtek. Aztán néhány nap múlva, mikor csendőrök jelentek meg náluk, elővigyázatosságuk a vele járó kellemetlenségekkel együtt megtérülni látszottak. A csendőrökkel jött a németekkel régebben már náluk járt nyilas és néhány társa is, akik idő közben nyilas katonává avanzsálva, civil ruháikat fekete egyenruhára cserélték, és karszalagjaik immáron azon díszleptek. Kutytát ugyan nem hoztak magukkal, de ők maguk mindenre elszánt kopóként kutattak át mindent. András ment ki fogadásukra, Gyurka pedig az öreg és Jóska elbújtatásában segédkezett.

– Jó napot! Itthon van a ház ura? – kérdezte az egyik csendőr a kapuban állva.

– Adjon Isten! Az sajnos nincs – felelte András kinyitva nekik a kaput.

– Hát hol van? – szólt közbe a karszalagos nyilasok vezetője.

– Maga hallgasson, itt én kérdezek! – förmedt rá a csendőrtiszt.

– Tehát, hol van a ház gazdája? – fordult ismét András felé a közeg.

– Elment az még két nappal ezelőtt a városba, hogy a behívóparancsának eleget tegyen – felelte András alázatosan.

– Hazudsz, disznó! – vágta rá a csendőr dühösen, lekeverve neki egy jókora pofont, amitől megtántorodva a földre esett.

– Ha oda ment volna, most nem lennénk itt, de ott nem járt, azért jöttünk, hogy előállítsuk! – harsogta a fölé tornyosuló csendőr, a mellkasán idegesen megrántva puskája szíját.

– No, de kérem, ez hallatlan! Milyen joron ütleget maga itt engem? – fortyant fel Andrásban a düh.

– Hogy milyen joron? Majd mindjárt megmutatom milyen joron, te hazaáruló! – lépett közelebb a nyilasok vezetője, hogy belerúgjon egyet-kettőt a földön ülőbe.

– Abbahagyni! – kiáltott rá a csendőrtiszt olyan hangosan, hogy a nyilas katonának magállt a levegőben a lába.

– De hát ez hazudik! – ámuldozott a karszalagos.

– Azt majd mindjárt meglátjuk, gyerünk! – mondta a csendőrtiszt, és András mellett elviharozva elindultak befelé. Ő sem sokáig heverészett a földön, fölpattant és rohant utánuk.

– Átkutatni mindent! – adta ki a parancsot a csendőrtiszt.

A négy csendőr közlegény és a három nyilas katona benéztek mindenhová, még a szekrényekbe és az ágyak alá is. A nőket nem bántották, de azok kérlelése is, hogy ne dobáljanak széjjel mindent, süket fülekre talált. Feldúltak mindent, ahol el lehetett rejtőzni, még a szénakazlakat is megszürkálták szuronyos puskáikkal, hátha abban rejtőzik valaki. Eltelt vagy egy óra, mire mindent felforgattak, és az eredménytelenségüktől dühösen végre távoztak.

– Ne higgyék, hogy megúszhatja az az áruló, elő fogjuk keríteni a föld alól is, és akkor hadbíróság előtt fog felelni tettéért! – fenyegetőzött még a nyilasok vezetője, aztán a csendőrök után botladozva ők is elmasíroztak.

András haragot és szánalmat is vegyesen érezve, hosszasan bámult a primitív fajankókból lett nyilas csapat után. Aztán mikor látta, azok biztosan nem fordulnak vissza, a házba sietett és a rettenetes széjjelség ellenére ujjongva örültek egymásnak, de legfőképpen annak, hogy megúszták és az öreg velük maradhat.

Az asszonyoknak egy félnapi munkájukba tellett, mire a házban elfogadható rendet tettek. Sajnos akadtak olyan porcelánok és más díszek, amik összetörve végleg tönkrementek, ezeket az öreg saját kezűleg dobta a szemétkbe.

Pár nap múlva, mikor András és Gyurka a levágott és kétébe kötött, kúpba rakott kukoricaszárért döcögtek, néhány szovjet katonával futottak össze. Azok jó felderítők módjára a még lábon álló kukorica között közlekedtek, de mikor az úton keltek át, elővigyázatlanul nem vették észre a puha sáros talajon, szinte nesztelenül közeledő fogatot. Az egész találkozás nem tartott tovább néhány másodpercnél, de Andrásék meglepetésükben majdnem leestek a bakról. Az oroszok is visszahőköltek egy pillanatra, de aztán látva, nincs veszély, leengedték fegyvereiket és átrohantak az úton, egyenesen a túloldali kukoricásba. András és Gyurka egymásra néztek, és bár nem szóltak semmit, mindketten tisztában voltak vele, mit jelent az iménti jelenet.

Fogságban

István megdöbbenve nézte végig, amint a menekülési útjukat elvágó páncélosok egyike szétaposta a sebesülteket szállító szánjaikat, a másik pedig feléjük robogott.

– Le az útról! Le az útról! – üvöltözte az öreg, maga is az út menti árkot megtöltő vastag hóba vetve magát.

A bakák követve példáját rohanni kezdtek a bokrok és az árokpart takarásába. Az egyik páncélos megpróbálta a süvítő lövedékek közepette négykézláb és kúszva az út széle felé igyekvőket elgázolni, ám a lejtős, havas, jeges talajon megcsúszva az árok mély havába süppedt. Először úgy tűnt, az nem akadály neki, de aztán a maga alá gyűrt és megkeményedett havon fennakadt haspáncélja és láncai csak forogtak körbe, mint valami szállítószalagok. A másik harckocsi kikerülve pórul járt társát, éppen feléjük iramodott. Hogy az öreg és a többiek után menjenek, nem maradt sem idejük, sem lehetőségük, ugyanis a tank géppuskájával pásztázni kezdte az utat. A becsapódó lövedékek nyomán csak úgy pattogtak a jeges hó- és földdarabok, így inkább a másik irányba, az őket odáig üldöző szovjet gyalogság felé menekültek. Ahogy az út menti hóba vetette magát, visszanézett egy pillanatra, és látta az elakadt harckocsiból előcsapó lángokat. El sem tudta képzelni, hogy az öreg meg a többiek vajon mi módon lőhették ki az acélszörnyeteget, de ez némi reménnyel töltötte el. Alig hogy a hóban elhevertek, az úton melléjük érő másik tank géppuskájával lőni kezdte a környéket, ahol mindenfelé magyar katonák lapultak. Nem tehettek egyebet, összehúzták magukat amennyire csak tudták, és puskáikkal védve magukat lötték a feléjük özönlő orosz gyalogságot. Ám ez a feléjük hömpölygő áradatra nem sok hatással volt, és mivel a páncélos eltiporta az úton tüzelőállást foglaló géppuskáikat, a géppisztolyaikkal feléjük lődöző ellenségek egyre csak közeledtek. Néhány perc múlva a motor zúgásán és a fegyverek kelepelésén át is hallotta, amint a közben megfordult és géppuskáiból szinte folyamatosan tüzelő tank homlokpáncéljáról nagyot csattanva levágódott egy ágyúlövedék. Repeszei szerte-széjjel szállva megsebeztek néhány ott lapuló bajtársát. Egyből derengeni kezdett neki, hogy valahol a közelben saját páncélosuk vagy lövegük lehet és nyilván az végezhetett a másik szovjet tankkal is. De ezen nem maradt sok ideje gondolkodni, hiszen az ellenség gyalogsága a másik irányból már egy közhajításnyi közelségbe ért. Lőtték őket, amíg maradt lőszerük, közben az úton a sikertelen találatot észlelve az orosz páncélos gázt adott, és fekete, kormos füstöt fújva kipufogóin támadásba lendült. A sebesülteken és holtakon átgázolva egyenesen a falu felé vette az irányt.

István körbepillantott maga körül, hogy az adódó alkalmat kihasználva a távolodó harckocsi nyomában visszavonultathassa raját a többiek és a hön áhított falu felé. Nézett jobbra, nézett balra, de a néhány fájdalomosan vonagló sebesültön kívül már nem látott maga körül élőket. A többiek furcsa pózban, mozdulatlanul hevertek a fehér hóban, mint egy téli vadászteríték. Néhány másodpercnyi ideje akadt volna a menekülésre, és talán ha akkor felpattan és rohanni kezd, meg is úszta volna, de nem mert. Félt. Rettegett, hogy a már mindössze méterekre lévő oroszok futás közben hátba lövik. Csak feküdt arcát a hóba eresztve, az üresre lőtt puskáján hasalva, és az ijedtségtől mozdulni sem mert. Az ellenség katonái pillanatok alatt elérték, hallotta a csizmáik alatt ropogó hó és a körülötte jajgató sebesült bajtársai hangját. Tudta jól, az övéihez való visszajutás minden esélye odalett és azt is, nem heverhet ott örökké. Elengedte hát görcsösen szorongatott puskáját, és otthagya azt a hóban, felemelt kezekkel lassan felült.

Géppisztolyos szovjet katonák rohantak el mellette, az úton egy sítalpakra szerelt géppuskát húztak-vontak néhányan, őket kerülgetve pedig csak jött és jött a puszkás sokaság. Kezeit egy pillanatra sem engedve le, egészen lassan felkászálódva a földről, föllállt. Az ellenség katonái látva, hogy fegyvere a hóban hever és kezeit a magasba emelte, szinte ügyet sem vetve rá elfutottak mellette a páncélosuk által a falu felé nyitott terület irányába. Mintha üldöznék őket, úgy rohantak, míg nem gyors tempójú előretörésüknek az élükön járó utolsó harckocsijuk kilövése vetett véget. A falu határából erős géppuskatűz hallatszott, és a három szovjet és egy

német páncélos füstölgő roncsai között megtorpant a támadás.

István összeszorult szívvel, megtörten bámulta a pár száz méterre, a falu házai között mozgó alakokat, akik az ellenséget sikeresen megállító bajtársai voltak. Rettenetes érzés volt számára, hogy ott vannak, látja őket, mégsem mehet oda hozzájuk. Könnyek szöktek a szemeibe, ahogy Éva és a kis Évike jutottak eszébe és az, hogy talán már sohasem láthatja őket. Pedig pusztán néhány száz méter az egész, ha odáig eljuthatna valahogyan, csupán az a kis távolság és újra a többiekkel lehetne – jártak agyában a szívét és lelkét marcangoló gondolatok, mikor egy szovjet katona lépett oda hozzá, és géppisztolyával terelni kezdte. Az orosz egyetlen szót ismételt, amit nem értett, de azért sejtett, ezért elindult hát előtte a falutól távolodva, vissza arra, amerről addig menekültek. Megtört, elkeseredett szívvel pillantgatott vállai felett hátra, a még mindig folyó harcok és az övéi irányába, miközben az orosz fegyvere csövével bökdösve gyorsabb tempóra noszogatta.

Ütközben egyre szaporodva, a többi összefogdosott fogollyal kis csapatot alkotva, úgy egy kilométert mehettek hátrafelé, a szovjetek által birtokolt terület irányába. Ott aztán az útnak egy horhosba süllyedő, mélyebb részén megállították őket, és jó darabig nem történt semmi. Nem tudták mire és meddig kell várniuk, csak ácsorogtak ott reményt veszve, átfagyottan. István nem tudta eldönteni, mi fáj jobban, a testét kívülről mardosó fagyos hideg, vagy a lelkét és szívét szorongató érzés, mit fogságba esése és az addigi hazafelé tartó visszavonulásukat felváltó, ellenkező irányú rabságba hurcolása ébresztett benne.

A számára immár elérhetetlenné vált faluban az ellenség komolyabb ellenállásba ütközhetett, ugyanis szánokon és gyalogosan bicegve, egyre több és több sebesült érkezett visszafelé. Őket tőlük nem messze teherautókra rakták és azon szállították tovább. Persze nekik, mint hadifoglyoknak nem adatott meg ez a luxus. Az addigi, napok óta tartó étlen, szomjan való menetelésüket folytatva, kimerülve, elcsigázva, de mégis saját átfagyott lábaikon kellett továbbmenniük, arra, amerre az oroszok éppen terelték őket.

Jó néhány kisebb falun és városon át napokig menetelve, az éjszakákat a szabad ég alatt töltve végre egy városba értek, ahol már helyreállították a megrongálódott síneket és azokon jártak a vonatok. A pályaudvaron hatalmas volt a nyüzsgés, szerelvények jöttek-mentek, hozták a rengeteg szovjet katonát, harckocsit és hadianyagot. Aztán üresen vagy sebesülteket szállítva robogtak gyorsan vissza, hogy egy távolabbi város kórházában, ahol talán még akad hely, megpróbáljanak segíteni a sérült vöröskatonákon. Egy ilyen szerelvény mögé fölcsatoltak még néhány üres marhavagont, és a környéken összefogdosott és ideiglenes táborokban őrizgetett hadifoglyokat ezekbe vagonírozták be. Akadtak ott vegyesen németek, magyarok, tisztek és közlegények, tüzérek, lövészek, munkaszolgálatosok és SS-katonák. És bár a hadseregen belüli hovatartozásuk és az egyenruháik igen változatos képet mutattak, néhány dologban azért egyformává lettek zsidók és nácik, magyarok és németek. Mindannyian osztoztak a fagyos hideg és az éhezés okozta kínokban, valamint a kimerültségnek egy olyan fokában, ami egyre többször és egyre inkább a pusztító létüket fenyegette.

A vagonok ajtajait rájuk csukták és kívülről bezárták, ezek aztán két álló napig úgy is maradtak. A hosszú ideje hiányos, vagyis inkább nem létező étkezéseiknek ekkor érezték egyetlen előnyét. Kiürült gyomruk és tápcsatornájuk ugyanis egyiküket sem kényszerítette rá, hogy kis- vagy nagydolgot ott a zsúfolt vasúti kocsiban végezze el. Még várniuk kellett valamennyit, aztán elindultak, és a vonat egész éjjel nyargalt velük. Vagonjaikat néha leakasztották, a síneken ide-oda tologatták, majd továbbindulva megint órákig kattogtak alattuk a vaskerekek. Néha, ha megálltak, a deszkák résein leselkedve látták, amint az orosz katonák a sebesültek vagonjaiból holttesteket pakolnak lovas szánokra. Aztán ismét nekiindult a mozdony, és száguldott velük zakatolva még hosszú-hosszú időn át.

Mikor két nap múlva a vagonok ajtajai megnyíltak, és a havas, kövé dermedt táj felett szikrázóan sütő nap sugarai beáramlottak, hunyorogva keltek fel a deszkáról. István leugrott a jéggőz fagyott, letiport hóval borított peronra és körbepillantott, de az állomásépületen kívül nem

látott semmit. Semmi olyat legalábbis, ami emberi kezek munkája által jött volna létre, csupán a természet alkotta, végtelenbe nyúló fehér tajga dimbes-dombos, kopár, hóval takart rónasága volt, mi szemeik elé tárult. Egy pillanatra fájdalmasan belényilallt, hogy talán visszavitték oda, ahonnan annyi küzdelem és szenvedés árán, éppen hogy csak el tudott menekülni. Ám ahogy szemei a vagon sötétje után hozzászoktak a hómezőkről visszaverődő napsütéshez, látta, hogy ez a környék még annál is kietlenebb és kihaltabb. Sehol egy várost vagy falut, de még tanyákat sem lehetett látni, fát is csupán elvétve. Leginkább csak a vastag hótakaró alól itt is, ott is kikandikáló kisebb bokrok és nagyobb gazok tarkították a környéket. Az állomásépületcske is oly árván álldogált ott a pusztaság közepén, mint valami világítótorony a fehérén tajtékozó óceán partján, egy félszigeten. Az egyetlen, ami valahová a távoli civilizációba vezetett, az a semmibe futó, rozsdás sín pár volt.

Miután mindenki leugrott, lemászott, vagy valahogyan ahogy tudott lekászálódott, a katonák alaposan átvizsgálták az összes vasúti kocsit. Út közben a sötétben észre sem vették, de az ő vagonjukban is akadtak olyanok, akik sajnos már csak holtan cipelve kerültek le. Miközben a mozdony az arra kialakított vakvágányocskákon megfordult és komótosan a vagonok másik végéhez pöfögött, őket menetszlopba állították. A vasutasok ráakasztották a gőzökre a vasúti kocsikat, aztán az sípólva, nagyot szusszanva megindult vissza, amerről jött. István és a többi fogoly fájó szívvel, szomorúan bámult a fehér hótengerben távolodva, egyre kisebbé zsugorodva sötét foltként kanyargó vonat után.

Még álldogáltak ott a fagyos hidegben vagy negyedórát, mire végre a füstölgő kéményű állomásépületből kijött egy erősen vodkaszagú tiszt, és az altisztjeinek fennhangon utasításokat adva megindult menetszlopuk. Amíg tartottak a sínek és a váltók az egyetlen peron kikövezett, de hóval belepett, farönkökkel teli rakodója mellett haladtak. István egy pillanatra elgondolkodott, hogy vajon a rengeteg, hatalmas fatörzset minek hozhatták a vonattal oda a semmi közepére, de ésszerű magyarázat nem jutott elcsigázott eszébe. Aztán nem sokkal odébb rákanyarodtak egy földútra, aminek havát ezer meg ezer láb taposhatta már előttük, ugyanis az a letipott és valamikor enyhébb időben meg is olvadt hótól jegessé és síkossá vált. Oda kellett figyelniük hová lépnek, mert ha nem vigyáztak, könnyen elcsúszhattak. Szerencsére a talaj felszíne a beléfagyott csizma-, bakancs- ló- és szánnyomoktól kissé egyenetlenné és görcsöse lett, segítve talpon maradásukat.

Bár ők, a hadifoglyok több ezren lehettek, a kísérő őrség mindössze egyetlen szakasznyi, géppisztolyokkal felszerelt katonából állt. Fogvatartóik nem tartottak zendüléstől és szökéstől, hiszen mindenki számára könnyű volt belátni: onnan nincs hová szökni.

Egyhangú, kopár és megdermedt táj mellett haladtak, emberi életnek, de még állatoknak sem látták nyomát sem. Lassan, bukdácsolva és meg-megcsúszva, hol szikrázó napsütésben, hol meg az égen úszó ködfelhőbe burkolózva baktattak. Útjuk a valamikori melegebb napokon megolvadt, de már visszafagyott hó alól kilógó fatuskók között futott a semmibe. A rájuk nehezedő néma csendet csupán egy-egy ember köhögése és a talpuk alatt csikorgó hó hangja tört meg. Istvánnak kezdett az az érzése támadni, hogy ez lesz az utolsó útjuk. Hiszen távol mindentől, a semmibe tartva ugyan hová terelhetnék őket, ha nem egy titkos vesztőhelyre, ahol aztán, mint a háború során a németek is megannyiszor, egyszerűen legéppisztolyozzák őket. Már éppen azon merengett, vajon képes lesz-e legyengült izmaival a kővé fagyott talajban megásni saját sírját, mikor a mellette ballagó megszólalt.

– Nézzétek! – mondta a távolba mutatva.

István felocsúdva a véggel kapcsolatos gondolataiból a jelzett irányba tekintett és látta, hogy jó pár kilométerrel előttük a havas, ködös pusztaságból sötét foltok rajzolódtak ki. Ahogy haladtak előre, egyre tisztábban és egyre szélesebben tárult szemeik elé egy hatalmas erdőség képe. Talán a párás téli levegő vagy az időközönként a ködfelhők mögül előtörő szikrázó napsütés tehette, nem lehet tudni. Az biztos, hogy a pár kilométerre lévő állomástól, de még néhány száz méterrel odábról sem lehetett látni az óriási rengeteget. Közelebb érve az őket

addig körbevevő téli némaság lassan zajokkal, emberi hangokkal telt meg. A fák közé érve továbbra is az úton haladva fejüket forgatva a zajok forrásait keresték, de a környéken nem mozdult senki és semmi. Még többszáz métert kellett menniük az egyre tisztábban kivehető hangokat hallgatva, mire az út egy kanyarulata után eléjük tárult egy tisztás és a rajta elterülő tábor képe.

A körben szögesdrótos kerítéssel szegélyezett, nagy kiterjedésű terület négy sarkában farönkökből épült őrtornyok álltak. Ezek mindegyikében, mint ahogy a kapukban is, fegyveres őrség strázsált. Mire menetszlopuk eleje odaért, az őrkök kitárták a nagykapuk szárnyait, és ők egyenesen bemasíroztak. A mindenféle faanyagokból összetákolt barakkok között beesett szemeikkel őket, az újonnan érkezőket bámulva szedett-vetett ruhájú foglyok álltak. Megállás nélkül haladtak egyenesen a tábor közepe táján lévő komolyabb, hozzáértőbb kezek által megépített, füstölgő kéményű épületig. Ott megállították a menetet, és az őket kísérő tiszt bement, majd nemsokára visszatért egy magasabb rangú társával és egy oroszul tudó magyar hadifogoly tolmácsolásával tudtukra adták a végtelenül egyszerű és mindenki számára érthető „házirendet”.

– Az őrnagy úr megkér mindenkit, hogy itt tartózkodása alatt tartsa be a táborőrség parancsait és működjön együtt a vezetőséggel, és akkor nem esik semmi bántódása, ugyanis dolgozni és nem megölni hoztuk magukat ide! – harsogta teli torokból az orosz mondat elhangzása után magyarul a tolmács.

– A legfontosabb alapszabályok a következők:

– Aki nem engedelmeskedik, azt agyonlőjük! Aki nem dolgozik, vagy szimulál, azt agyonlőjük! Aki fasiszta és náci ideológiát mer terjeszteni, vagy csak beszélni róla, azt agyonlőjük! Aki szökni próbál, azt agyonlőjük! Most, hogy megismerték, mihez tartásuk magukat, kettesével bemennek azon az ajtón, és ha megvannak a papírjaik, azokkal igazolják magukat, ha nincsenek, szóban közlik személyes adataikat.

Mindezek másik fogolytolmácsok szájából elhangzottak németül, olaszul és románul is. Szükség is volt erre, hiszen igen soknyelvű és vegyes összetételű lett a több ezer főből álló fogolyszállítmány, mire oda került.

Mikor István került sorra és egy bajtársával együtt a fűtött helyiségbe lépett, majdnem rosszul lett, a meleg levegő szinte fejbe vágta és megszedítette. Egy íróasztal mögött orosz tizedes ült, mellette egyik oldalon a tolmácsként használt fogolytársuk, a másikon géppisztolyos őrkök álldogáltak. Gyorsan előkotorta belső zsebéből katonakönyvét és átadta a tolmácsnak. Az kinyitotta, nézte-nézte, aztán az orosz tizedes türelmetlen tekintetében kivett belőle és felé nyújtott valami papírfélét. Meglepetten nyúlt érte, de a tizedes megelőzve kikapta a tolmács kezéből széthajtotta, és elégedett mosollyal az arcán kezdte nézegetni. Ő meg csupán állt ott tehetetlenül, önmagát átkozva, amiért nem vette ki katonakönyvéből a fényképet. Mikor aztán az orosz megunt az asszonyában való gyönyörködést, elismerően bólogatva visszaadta a fotót. Míg a tolmács adatait diktálta és a tizedes az írással volt elfoglalva, maga is szétnyitotta és belepillantott az asszonykáját és kislányát megörökítő kettéhajtott fényképbe. De gyorsan össze is csukta, ugyanis szeretteinek látványa szívszorító érzéseket ébresztett benne, amitől szemeiből kicsordultak a könnyek.

– Ne sírjon, ha engedelmeskedik, nem lesz baj! Az elvtársak nem rossz emberek – mondta a tolmács olyan hangon, mintha az oroszok legalábbis a megmentőik lennének, miközben visszaadta papírjait.

Az egész procedúra nem tartott tovább néhány percnél, és már mehettek is ki. István szinte bármit megadott volna, hogy ott bent a jó meleg fűtött helyiségben maradhasson, de nem lehetett. Az őrkök határozott mozdulatokkal tessékelték ki őket, hogy a következők jöhessenek. Csöpögő orral, szipogva léptek ki ismét a dermesztő hidegbe, ahol a már névsorba vettek sorba állhattak egy csajka forró levesért. A gőzölgő, gyanús kinézetű valami sütötte átfagyott kezeit. Fölé hajolva hagyta, hogy a meleg pára átjárja erősen borostás arcát és váladékkal teli orrát. A

jéghideg levegőtől az étel hamarosan elhűlt és mindjárt hozzá is fogott, hogy megtöltse üres gyomrát. Kanál híján a csajkát a szájához emelve inni kezdte a fura lötytyöt, aminek íze sem volt jobb, mint a kinézete, mégis majdnem elsírta magát, mikor az első kortyok a gyomrába értek. A fagytól kicserepesedett és mélyen berepedezett ajkait csípte a forró lé, de nem törődve vele csak nyelte, ahogy bírta és élvezte, hogy az belülről melegíti. A leves csak vízből, némi zsírból és valami szárított növényből, talán csalánból állt, mégis e percekben úgy érezte, annál finomabbat még sohasem evett. Pillanatok alatt lenyelte az egészet, ahogy a többiek is, senkinek sem jutott eszébe finnyáskodni. A hosszú-hosszú éhezéstől összeszűkülő gyomra megtelt a csajkányi levessel és talán még ha adtak volna se kért volna többet. Mikor „jóllaktak”, vagy legalábbis elfogyasztották fejadagjukat, az örök a számukra kijelölt barakkokhoz vezették őket.

Ezek a hevenyészve összetákolat építmények, odahaza magyar földön még birkák ideiglenes nyári hodályának sem feleltek volna meg, de nekik ott és akkor a fagyos orosz télben azzal kellett beérniük. A hosszú, istállóra emlékeztető építmények egyik végén sem voltak normálisan csukódó ajtók, pusztán vékonyabb szálfákból összekötözgetett tutajszerű tákolmányok, aminek résein fűtyülve járt a szél. A tető karnyi vastag ágak egymás mellé helyezett tömkelegéből és azok vastag levélréteggel való lefedéséből állt. Hogy a leveleket ne fújhassa el a fagyos téli szél, földet hánytak rá szorgos kezek. Ám ez a vízzáró réteg nem sikerült valami fényesen összeeszkábálóinak, hiszen a plafont tartó ágak közül jókora barnás-sárgás jégcsapok csüngtek alá. Mivel szalmazsák vagy szalma a hadifoglyoknak nem járt, de az is lehet, hogy csupán a rövid idő alatt tíz, sőt százazres létszámnövekedés miatt nem jutott. Kénytelenek lettek fekvőhelyként az erdőből származó vékony ágacskákból és levelekből odakészített, ágynak nem igazán nevezhető fészekszerű rőzsekupacokat használni. Azok szúrtak és kényelmetlenek voltak, de legalább nem a hideg földre kellett feküdniük.

Az örök távozása után legtöbben azonnal le is telepedtek egy kiválasztott vacokra, és „teli hassal”, összehúzza magukat pihenni próbáltak. Persze ez a fűtetlen helyiségben a ruhájuk alatt hemzsegő tetvek és a kényelmetlen fekhelyek miatt nem ment túl könnyen. A már végletekig kimerült és agyonfagyott emberek közül sokan reggel már fel sem ébredtek. A remegő, lázas foglyok között a tüdőgyulladást felülmúlva megszorodtak a tifusztüneteket produkálók. Bár a tábor létszáma napról-napra változott, hiszen naponta száznál több holttestet dobáltak szánokra és folyamatosan érkeztek újabb és újabb transzportok is, a latrinákat sűrűn látogatók száma mégis mindig húsz százalék felett maradt. A táborőrség persze „mindent” megtett a fertőzések és a járványok megelőzése és leküzdése érdekében. Mindent, amit a nagy Szovjetunióban ez idő tájt egy hadifogoly megérdemelt. Némi klórmész a latrinák környékére, pár liter langyos víz néhanapján a tisztálkodásra, amit természetesen a jégcsapokkal tarkított, jégverem kinézetű barakkokban kellett megejteniük. És ott voltak még a katonai egyenruhájukon fehér köpenyt viselő orvosfélék is, akiktől jobban rettegetek, mint a tifusztól. Hiszen akiket fecskendőikkel beoltottak, azok szinte mind kimeredtek reggelre. Lehet, hogy a szérum miatt, de az is lehet, hogy csak a túl későn elkezdett és így hatástalan maradt kezelés okán. Az biztos, hogy nagy részük a halottakat tömegsírokba szállító szánok egyikén végezte. Genfi egyezmény ide vagy oda, a vöröskereszt embereinek még hónapokba tellett, mire ki tudtak harcolni némi javulást a fogvatartottak életkörülményeire. Igaz, addigra a szerencsétlenek majd' fele elhullott, és amúgy is jött a tavasz. Addig viszont még akadt dolguk bőven a halottak elszállításával és eltemetésével. István maga is résztvevő lett jó néhány megmerevedett és reggelre olykor át is fagyott holttest cipelésében, hiszen az ő barakkjuk sem maradt kivétel, ott is aratott a halál szép számmal. Ugyanis általában mindent maguk csináltak, a táborőrség nemigen nyúlt a holtakhoz, de még az élőkhez sem. Undorodtak tőlük és tartottak a fertőzésveszélytől is. És, bár Istvánnak tükre nem volt, cudarul festő bajtársait elnézve ezen egy cseppet sem csodálkozott.

Egyik nap aztán őt is elérte az elkerülhetetlennek tűnő vég, addigi köhécselését mélyről jövő köhögési rohamok váltották fel. Láza egyik napról a másikra az egekbe tört, a ruha alatt

verejtékben úszó teste egyik percben még izzadt a másikban már remegve a hideg rázta. Étvágya elment, enni nem tudott, üres gyomrát mégis görcsös hányinger rángatta. Pár nap múlva a magas láztól már hallucinálva félrebeszél, és szinte egész napjait félálomszerű állapotban töltötte. Mert megkérte őket, és mert mind tartottak a fehér köpenyes szovjet katonaorvostól, bajtársai, akik egy barakkban laktak vele, eddig a pontig falaztak neki a sorakozóknál és egyéb létszámellenőrzéseknél. Ám a tifuszgyanús tünetektől többen megrémülve a fertőzésveszély miatt végül jelentették a táborórságnak.

István világ életében tartott az orvosok minden tudományától, és amikor csak tehetett, mindig el is kerülte őket, de ott és akkor erre sem módja, sem ereje nem akadt. Csupán feküdt láztól vacogó fogakkal, hol izzadva, hol meg saját verejtékébe fagyva és féláljultan figyelte, amint a fehérköpenyes az injekciós fecskendővel babrál. Az orvosnak nevezett egyenruhás kiszívta a felfordított üvegcséből a szert, megnyomva a fecskendőt kilégtelenítette, aztán az ágyához lépett. Ha akart volna sem tudott volna védekezni, tompán még érezte a tűszúrás aprócska fájdalmát, aztán majdnem megfulladt, mikor a rettegett fehérköpenyes alak letuszkolta torkán a pirulákat. Némi öklendezés után visszafektették és érezte, megkönnyebbül, már nem is fájt annyira háta és a köhögés sem gyötörte oly erősen. Lassacskán egyre távolabbinak tűntek a külvilág hangjai, behunyt szemhéjai alatt teljessé vált a sötétség. Agyában elolvadtak a félelmek és a gondolatok, és a nyugalom halálos csendje költözött helyükre. A lélek távozni készült lázban izzó testéből.

Egyszer fent, egyszer lent

Ködös, deres, hideg, őszei, tél elei hajnalra ébredtek, mikor a szovjet harckocsik a faluba vezető úton megjelentek. Az öreg éppen fejt, András a disznókat látta el, Gyurka pedig a trágyát hordta kifelé. Ahogy a tankok hangját meghallották, majd a ködből előtűnve már látták is őket, ott hagytak csapot-papot, a villa és a vödör kiestek kezeikből, úgy rohantak befelé az öreghez, hogy értesítsék a fejleményekről. Persze ő is rögvest felpattant, és a fejőszéket meg a sajtárt félretéve az udvarra sietett.

Megrettenve bámulták a közeledő hadat. Az úton haladó harckocsik mögött és mellett fedezéket keresve ott óvakodott előre a gyalogság is. A ködből való előbukkanásuk után néhány perccel máris a tanyájuk előtt jártak és megállás nélkül nyomultak is tovább.

– Szólj az asszonyoknak, öltözzenek fel jó melegen, aztán szerintem mehetnek is fel a padlásra! – mondta az öreg határozott hangon, András felé fordulva.

– Úgy gondolja? – kérdezte András, szemeit le sem bírva venni a vonuló ellenségről.

– Úgy! – szögezte le az öreg nyomatékkal a hangjában.

András ránézett egy pillanatra, aztán ijedt képet vágva sietősen a házba ment. Pár perc múlva fejüket forgatva, a rájuk leselkedő veszélyt keresve már jöttek is a nők. De nem csak ők jöttek, hanem a falu szélén beásott páncéltörő ágyúk és géppuskák kelepelésének hangjai is. Ahogy a fegyverek megszólaltak, az asszonyok összerezdülve, rémült képet vágva szinte futva menekültek a padlásra. A csatazaj még órákig nem szűnt, közben a tanya előtt az úton újabb és újabb szovjet páncélos és gyalogos egységek érkeztek. A falu határában sötét, kormos füstködök kúsztak az égre, és odafönt a gyenge szellők hatására egyesülve, mint sötét felleg takarták el a ködből végre előbújó napot.

A padláson közben az asszonyok ámuldozva és kissé durcásan vették tudomásul, hogy őket, mint valami taknyos gyermekeket, nem avatták be a zsidó Szabó Jóska rejtegetésének titkába. Főként a köztudottan mindig, mindenről és mindenkiről mindent tudni akaró kedves mama orrolt meg a férfiak irántuk való illetlen bizalmatlansága miatt. Persze mindez Jóska határtalan örömet, hogy végre lejöhet és ez egyszer végre nem azért, mert a disznóólba kell bújni, egy cseppet sem csorbította. Ugyanis a fent átbujdosott hosszúra nyúlt idő, az utolsó két hetet, amit az öreggel együtt töltött leszámítva, igen-igen egyhangúan telt számára. Persze az öregnek is jólesett, hogy saját házában és annak udvarán szabadon mászkálhatott ki-be, és nem kellett attól tartania, meglátja valaki. De az ő öröme azért mégsem lehetett felhőtlen, hiszen erősen féltette az asszonyokat, meg a hazáját, mit az ellenség katonái éppen elfoglaltak, és megszálltak. Pedig nem volt egy aggódós fajta, megtette, amit megtehetett, segített magán és felebarátjain, hogy Isten is megsegítse. Mert végső soron a körülöttünk lévő világgal, az emberekkel való kapcsolatunk, hozzáállásunk határozza meg, hogy jó vagy rossz, amit visszakapunk. Hiszen Jézus is megmondta: amit szeretnétek, hogy veletek tegyenek, azt cselekedjétek! És persze fontos a bizalom, meg a pozitív jövőkép, de azért a mondások is igazak, hogy ne kísértsd a sorsot és hogy jobb félni, mint megijedni. Nem lett volna tehát szerencsés a kiéhezett, ezernyi vészen és szenvedésen keresztül hozzájuk eljutott szovjet katonák elé az asszonyaikat terítékként felkínálni. Az a biztos, ha nem adnak okot és lehetőséget a túlkapásokra, tudniillik, ha már olyasmire kerül a sor, úgysem tehetnek semmit.

Aggodalmuk és józan paraszti ésszel való előrelátásuk ismét nem bizonyult hiábavalónak. Estére ugyanis az oroszok jó pár halott, húsz-harminc sebesült és három kilőtt páncélosuk árán elfoglalták a falut. A német és magyar egységek egy része megadta magát, a többiek, akik még tehették, visszavonultak.

Alig sötétedett be, és a győzelemtől, no meg persze a nem csekély mennyiségű vodkától, pálinkától megrészegedett orosz katonák már jöttek is rekvirálni. A rendre ügyelve velük tartott néhány kisebb rangú tisztecske is. Sokan voltak és éhesek, mint a sáskák, így vittek mindent, ami ehetőnek bizonyult, zsírt, burgonyát, szalonnát, pálinkát. Mivel az öreg az ilyen esetekre

már jó előre felkészülve a kamrán kívül egy másik élestárat is kinevezett, aminek ajtaját egy kivehető hátuljú szekrénnel takartak el, nem nagyon ellenkeztek a katonákkal. Ám egy, vagyis három pár valami elkerülte figyelmüket, de a kiéhezett és italtól felajzott katonák tekintete egyből megakadt rajtuk. Nem mások voltak ezek, mint az asszonyi gondossággal az ajtó mellett sorba rakott női papucsok. Csak, nézték-nézték és sehogyan sem fért a fejükbe, miért van öt pár papucs és főleg miért cirádás, nőies két férfinak és egy kislánynak. Gyanúsna tűnhetett számukra az egyik szobában alvó néhány éves gyermek pusztája jelenléte is, hiszen az olyan apróságok még nehezen tudják hosszabb időre nélkülözni a mindent jelentő anyát. Be is néztek a gyanakvó arcú katonák minden szobába, minden helyiségbe, persze ők kizárólag elrejtett élelem után kutattak, de azért jól esett volna nekik egy kis hancúrozás is a gazdasszonyokkal. Mikor nagyjából mindent átvizsgáltak, a megkaparintott ennivalóval megelégedve, de a sötét udvaron még kíváncsian tekintgetve jobbra-balra nagy nehezen távoztak.

– Na, végre, ideje volt, hogy menjenek! – könnyebbült meg az öreg, mikor visszatért a többiekhez a házba.

– Miért? Egészen rendesek voltak! – csodálkozott Jóska.

– Rendesek, azért mert elvitték az ennivalónkat? – ámuldozott az öreg.

– Nem, nem azért, hanem, mert nem bántottak senkit, nem úgy, mint a németek – felelte Jóska.

– Az igaz, de láttátok az arcukat? – kérdezte az öreg gondterhelt képet vágva.

– Igen, de miért, Mihály bátyám szerint gyanút fogtak? – emlékezett vissza András a katonák arcára.

– Biztos vagyok benne, ó, azok az átkozott papucsok! Miért is nem tettük el őket? – bosszankodott az öreg.

– De hát ha azok bizonyítanak valamit, miért nem vizsgálták át a padlást meg mindent? – értetlenkedett Jóska.

– Mert tisztekkel voltak, és azok úgysem engedték volna az erőszakoskodást, a túlkapások szerintem náluk is büntetve vannak. De ha a részeg kiskatonákon múlt volna, most más lenne a helyzet. Attól félek, nem ez lesz az utolsó alkalom, hogy orosz katonák jártak nálunk.

– Gondolja? – kérdezte Jóska.

– Az arcukra volt írva – felelte az öreg kurtán.

– Szerintem meg a szovjetek felszabadítani jöttek minket és nem azért, hogy bárkit is bántsanak – mondta Jóska furcsa képet vágva.

– Józsi, te nem voltál odakint az orosz fronton? – kérdezte az öreg meglepetten.

– Nem, én zsidó vagyok, nem adtak fegyvert.

– De hát a munkaszolgálatosok is ott voltak! – értetlenkedett az öreg.

– Én megszöktem a sorozás elől.

– Na, mindegy, ha ott lettél volna, saját szemeiddel láhattad volna, milyen is a „szovjetparadicsom”, és hogyan is élnek ott az egyszerű halandók, akik nem a párt emberei.

– De hát mégis csak felszabadítanak minket a náci megszállás alól, vagy nem? – csodálkozott Jóska.

– Fel, de milyen áron? Tőlük se várhatunk jobbat, mint a németektől.

– De akkor most mit csináljunk? – ijedezett András.

– Egyelőre semmit, menj és mondd el az asszonyoknak, kik jártak itt, mert biztosan ők is hallották a hangokat! Aztán meg őrséget kell felállítanunk, hogy valaki mindig készenlétben legyen, és ha kell, azonnal a disznóólba rejthessük őket.

– Rendben, akkor megyek, beszélek velük – indult András kifelé.

– Kérdezd meg, nem fáznak-e? Van még pokróc bőven, ha kell – szólt még utána az öreg.

– Én is megyek! – szólalt meg Évike a szoba résnyire nyílt ajtajából leselkedve.

– Hát te, nem alszol? – csodálkozott az öreg.

– Nem, a bácsik felébresztettek, megyek én is anyához! – vágta rá a kislány, kitérve az ajtót

és előlépve a sötétből.

– Azt nem lehet, kint sötét van és hideg, neked pedig már az ágyban a helyed! – válaszolta az öreg szigorúan.

– De én anyát akarom! – erősködött Évike.

– Nem érted, hogy odakint hideg van? – ripakodott rá az öreg kissé dühösen.

– Nem baj, én anyát akarom! Anyát, anyát! – ismételte elpityeredve a kislány.

– Ne sírj, a keservit neki, gyere, vedd fel a vastag köntösödöt meg papucsot, aztán menjetek!

– enyhült meg az öreg a kicsi sírását hallva.

András fogta az egyik viharlámpát és mikor Évike elkészült, kézen fogva elindultak.

Kint egészen sötét, hold nélküli éjszaka volt, mindössze a lámpa pislákoló fénye világított be valamiképp az udvarból.

– Félek – suttogta Évike.

– Mitől? – kérdezte András a felnőttek lekezelő hangján.

– Banyáktól – vágta rá a kislány kurtán.

– Milyen banyáktól? – állt meg András csodálkozva.

– Hát a boszorkányoktól – válaszolta a kicsi dideregve.

– Boszorkányoktól? De hát azok nem is léteznek te kis butus, azok csupán a mesékben vannak – mondta András saját maga megnyugtatóra is nevetgélve, miközben fejét forgatva tekintetével a sötétséget fürkészte, ugyanis furcsa mód kissé maga is félt.

Na, persze nem a középkorban máglyán megégetett szerencsétlen nőktől, még csak nem is szellemektől, hanem valami egészen mástól. Mert mióta a két puli odalett és a falu környékén először a nyilasok, most meg az oroszok miatt bizonytalan a helyzet, másként nézett a sötétségre. A két jó házőrző éles látásával és hallásával mindent észrevett és jelzett, de tőlük, emberektől akár bujkálhatna is valaki vagy valakik az udvar sötétjében, észre sem vennék. Mint ahogy kint a fronton is hányszor kúsztak, lapultak egészen közel az ellenséghez, és milyen csendesen és észrevétlen jöttek át azok is sokszor a folyón. Ez a félelme mégis más volt, mint mikor állandó életveszélyben egy hajszálon függött az életük. Nem is annyira magát féltette, inkább Esztert, a többi asszonyt és a kislányt, akit szinte már sajátjaként szeretett. Azt a tiszta és őszinte kis lényt, akit a világ még nem fertőzött meg depressziós, rosszindulatú, mindenben csakis a rosszat látó mivoltával. Őt, aki még hinni tudott Istenben, emberben és az egymás iránti jóakarásban, kit az elfásult vagy rosszindulatú felnőttek egyszerűen csak naivnak csúfolnak és kinevetnek. Pedig Jézus szavaival élve, ilyeneké a mennyeknek országa. Meg kell védenünk őt és a nőket, el kell rejtőznünk őket, míg a vész elmúlik és a sötét fellegek után a nap újra ránk ragyog – ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak agyában, amíg elértek az istállóig és kinyitotta annak ajtaját.

A marhák felriadtak addigi szenderegésükből, hallani lehetett a láncok csörrenését, ahogy felkapták fejüket.

– Na, gyere! – terelte be a kislányt a sötétbe, majd maga mögött behúzta az ajtót.

– Hahó! Hé, Eszter, ébren vagy még? – szólt fel a padlásra, miközben a viharlámpát a helyére akasztotta és villát vett a kezébe.

– Igen, még nem alszunk – felelte kedvese, csillogó szemekkel tekintve le rá a padlásfeljáró nyílásából.

– Itt jártak a ruszok, elvittek mindent, amit a kamrában hagytunk – mondta András, miközben a villával a tragacsra dobta a trágyát.

– És nem volt semmi gond? – kérdezte Eszter ijedt képet vágva.

– Nem, de a papucsaitokat észrevették, és Mihály bátyám szerint nagy a veszélye neki, hogy visszatérnek – felelte András megállva egy pillanatra és féltően nézve kedvesére.

– Az ördög vinné el azokat a fránya papucsokat! – csóválta pokróc alól kibújó fejét Eszter, önmagára dühösen.

– Itt van Évike is. Az anyja alszik már, vagy felmehet kicsit? – kérdezte András végezvén,

letéve a villát.

– Nem alszok még, jöjjön csak fel nyugodtan! – szólalt meg Éva hangja a padlás sötétjében.

– De világíts neki, le ne essen, mert itt sötét van, nem merünk lámpát gyújtani, nehogy a cserepek között kiszűrődő fényt észrevegye valaki! – tette hozzá Eszter.

– Azt jól teszitek! Na, gyere, Évike! – akasztotta le András helyéről a lámpát és felemelte a garádics jó feléig, hogy az bevilágítsa a fokokat.

A kislánynak nem kellett kétszer mondani, macskaügyességgel, szinte futva sietett fel a padlásra és ott bebújt anyja mellé annak szalmazsákokból és pokrócokból készült ágyába.

– Hát te is itt vagy? Szia, aranyom! Gyorsan bújj be, mert megfázol! – szólalt meg a kedves mama is jó nagyszülőként aggódva kis unokája egészségéért.

Míg ők hárman a sötétben halkan beszélgettek, András is felóvakodott a lépcsőn, és a padlásfeljáró nyílásában megölelte, megcsókolta a pokrócai alól félig kibújt kedvesét.

– Nem fázol? Inkább takarózz be, nehogy beteg legyél itt nekem! – simogatta meg a csókok után asszonykája hátát.

Eszter engedelmesen és dideregve bújt vissza a takarói alá.

– Hozzak még pokrócot? Mihály bátyám azt mondta, van még, ha kell. – takarta be András féltőn kedvesét.

– Nem, elég ez, alattuk jó meleg van! – felelte Eszter a lámpa gyenge fényében csillogó szemekkel nézve rá.

– És magának, anyuka? Maga sem fázik? – kérdezte fejét a sötét padláson anyósa felé fordítva.

– Nem-nem, nincs hideg, befűtenek a bocik rendesen, csak ne lenne ez a kibírhatatlan ganészag! De mindegy, az a lényeg, hogy ne találjanak ránk – válaszolta a kedves mama.

– Hát annyit megethettek, hogy kiviszem a trágyát, ami a tragacson van, de ha tényleg visszatérnek az oroszok és kutakodni kezdenek, akkor nincs más megoldás, csak a disznóól – mondta András és már ment is le, hogy földobja a felijesztett tehének frissen pottyantott gőzölgő tehénlepényeit, majd az egészet kitolja.

Mivel az udvaron nagyon sötét volt és nem akart egészen a trágyadombig hátrabukdácsolni, néhány méterrel odébb letette. Mikor visszatért, még beszélgettek egy keveset, aztán Éva és kislánya nehézkes és hosszadalmas búcsúzkodása után, becsukva maguk mögött az istállót, a házba mentek.

Az öreg és Jóska a konyhaasztalnál ültek és pálinkáztak.

– Gyere, Bandi, igyál egyet! – szólt oda neki az öreg, mikor megpillantotta.

– Rögtön, Mihály bátyám, csak előbb visszafektetem Évikét, megígértem az anyjának és persze a nagyanyjának! – felelte András a kislányt a szobájába kísérve.

Szépen betakargatta, jó éj pusztát adott neki, aztán kijött és becsukta a szobaajtót, azaz csupán csukta volna, de a kislány utána szólt.

– Bandi bácsi, kérlek, ne csukd be, mert akkor sötét lesz és jönnek a banyák!

– Évike, már mondtam, hogy boszorkányok csupán a buta mesékben léteznek, ne félj, nem jönnek semmilyen banyák! – mondta András szigorú hangon, újra kinyitva az ajtót.

– Ne csukd be, kérlek! – könyörgött a kislány.

– Jól van, na, résnyit nyitva hagyom, így hallhatod a hangunkat és jön be némi fény is – csóválta fejét András a gyermeki oktalanságon.

– Rendben – vágta rá Évike megnyugodva.

András otthagya a kicsit a konyhába ment, szó nélkül megfogta az asztalon lévő poharak közül az egyetlen telit, és felhajtotta a beletöltött pálinkát.

– Huh, ez jólesett. Hogy ezek a gyermekek mennyit tudnak kérdezni és miket ki nem találhatnak! – sóhajtozott.

– Hú-hú, Bandikám, ez még csupán a kezdet! Nem ismered a mondást? Kis gyermek kis gond, nagy gyermek nagy gond. Ha lány, akkor jönnek az udvarlók, ha fiú, akkor meg eljár

mindenfelé. Majd megtudod, ha lesz neked is sajátod! – szólalt meg Jóska vigyorogva.

– Lehet, de remélem, addigra már nyugodtabb körülmények lesznek – válaszolta visszatéve az üres poharat az asztalra.

– Sose biztos, Bandikám, sose biztos! – szólalt meg az öreg újra töltve a poharakba.

– Egyszer csak vége lesz ennek az átkozott háborúnak is – mondta András, kezébe véve az ismét teli poharát.

– Egyszer vége, az biztos, de hogy mi lesz utána, azt nem lehet tudni, hiszen Sztálin bolsijai egy szemernyivel sem jobbak, mint Hitler meg Szálasi náciijai. De valahogyan majdcsak lesz, na, egészségetekre! – emelte koccintásra kezét az öreg.

– Egészségetekre! – vágta rá a többiek is összeütve poharaikat.

– Hogy mit hoz a jövő nem tudhatjuk, de amit most megtehetünk asszonyaink biztonsága érdekében, azt meg kell tennünk, különben magunk is cinkosaivá válunk a gonosznak! Folyamatosan örködnünk kell, nehogy a ruszlik meglepjenek minket, mert akkor az istálló padlása sírástól lesz hangos. Először én öröködöm, aztán, ha már nem bírom tovább, felébresztelek és leváltasz! – magyarázta kissé spiccesen az öreg András felé fordulva.

– Rendben – bólogatott András.

– De hát, ha azt gondoljátok az oroszok tényleg képesek ilyenekre, akkor én is itt vagyok, hiszen ti is megmentettetek engem! – szólalt meg Jóska kissé kétkedő, kissé felháborodott hangon, amiért őt ki akarják hagyni.

– Á, Jóska te pusztán vendég vagy, pihenj csak nyugodtan! – legyintett rá az öreg.

– Szép kis vendég, mondhatom, soha többé nem szeretnék ilyenfajta vendég lenni. Ha nem bűjtattatok volna, már rég halott lennék, követelem, hogy én is segíthessek! – fakadt ki Szabó Jóska, a zsidó, a közelmúltban történetektől és a pálinkától igen labilis lelkiállapotba kerülve.

– Jól van, na, igazad van! Csak attól félttem, mivel neked nincs senkid az istálló padlásán, nem veszed elég komolyan a dolgot, ami számukra végzetes lehet – magyarázta az öreg mentegetőzve.

– Az igaz, nekem itt már nincs senkim. Hol is lehetnek az enyéim? – ráncolta össze homlokát fájón, lehunyta szemekkel Jóska, miközben könnycseppek gurultak végig arcán.

– Bocsáss meg, Józsikám, bocsáss meg! – ütögette meg az öreg tenyerével a másik vállát.

– Hagyd, igazad van! Csak tudjátok, nagyon fáj, hogy mióta elhurcolták őket, nem tudok róluk semmit – szípogetta Jóska az asztalra borulva.

– Persze hogy fáj, megértünk téged! Legrosszabb a bizonytalanság és a tehetetlenség. Éppen ezt szeretnénk elkerülni, hogy tehetetlenül kelljen végignéznünk az asszonyok meggyalázását. Hiszen fegyverünk nincs, de ha volna is, mire mennénk vele? Jobban tesszük, ha megelőzzük a bajt – mondta az öreg tenyerével a másik hátát lapogatva.

– Hát ezért mondom, hogy segíték! Hosszú az éjszaka, holnap is van nap, és ha háromfelé osztjuk, mégiscsak kevesebb jut mindenkinek – emelte fel fejét Jóska ingujjával arcát törölgetve.

– Rendben, segíthetsz, hát persze, hogy segíthetsz! Lehet, hogy fölöslegesen aggódunk és nem is lesz semmi, de azért inkább legyünk résen! – felelte az öreg, és öntött még egy italt.

Azt is megitták, aztán Jóska a kiskonyhában, András pedig a szobájában lefeküdtek aludni, az öreg meg magához vette pipáját, dohányos erszényét, meg még ami kell, és az udvarra ment.

A hűvös estéből csípős hideg éjszaka lett, leült a padra, ahol dohányozni szokott és megtömté pipáját, ahogyan azt kell. Nem kapkodott, megadta a módját, hiszen tapasztalt ember lévén tudta, az előkészületeket is élvezni kell, mint karácsony előtt az adventi várakozást, vagy a szeretkezésben az előjátékot. Aztán elkészült végre művével, de mielőtt rágyújtott volna, kénytelen lett bemenni a házba és magára öltöni még néhány ruhadarabot, ugyanis erősen fázott. Nem sok idő telt el, míg bent járt, de közben elkezdett leszállni a köd. A magával hozott kispárnát a padra tette, leült és dohányzott. Szívta-szipákolta nagyokat pöfékelve, és közben a csillagok gyér fényében az éjszaka sötétjét szürkés színűre festő szitáló párát fürkészte. Az meg,

ahogy az érzékelhetetlenül gyenge légmozgások terelgették, hol sűrűbben, hol meg átláthatóbban gomolygott. A ház és a melléképület által bezárt sarok sokáig tiszta maradt, de aztán lassacskán egyre sűrűsödve oda is beférközött. Mikor már ellepett mindent, a fák kopasz ágain megcsurranva, furcsa neszt keltve az alattuk lévő vastag avaron, cseppek formájában potyogni kezdett.

Az öreg csak nézte-nézte és arra gondolt, hogy pont így kúsznak be mindenhová az ordas és önmagukat mindenkinél és mindennél különbnek, világot megváltóbbnak valló eszmék is, hogy aztán mindent elborítva elvegyék az emberektől a fényt. Pedig az embernek fény kell! Sokszor segítség és gyámolítás is, de tiszta levegő és szabadság is, hogy önszántukból, saját akaratukból tehessék azt, amit tesznek. Hogy életüket magukénak érezhessék, nem holmi pártvezetők és hataloméhes diktátorok játékszerének. Hogyha vet az ember, és a jó Isten adott hozzá kellő esőt meg napsütést, akkor arathasson is. Ha pedig erejét, tudását fekteti be és dolgozik, meglegyen a bére, ne vegyen el tőlük senki semmit a haza, a nemzetiszocializmus vagy éppen a kommunizmus nevében. Hagyják békén az embereket az összeesküvés-elméleteikkel, az egymás ellen való uszítással. Hiszen nem is oly rég még tilos volt mind a szélső jobb és a szélső bal is, de aztán jöttek a németek, és segítségükkel a nyilasok rögtön magukhoz ragadták a hatalmat. Most meg itt vannak az oroszok, és nini, rögvest előbújtak rejtekükből a sztálinista bolsevik eszméket vallók is. De mi lesz így velük, az egyszerű tenni, élni akaró, munkától sosem félő emberekkel, akik már elértek valamit az életben, akiknek már van valami sajátja? Mi lesz, ha mint a Szovjetunióban, elvesznek mindent a köz javára? Hogy aztán a ködként beszivárgó és mindent egyre jobban ellepő vörös járványt leghamarább és leginkább magukénak érző lusta, irigy, akarnok, a hatalmat és a pártvezetőket védő és kiszolgáló emberek között szétosszák és őket vezető helyekbe ültessék. Mi lesz itt mindennel, a jövővel? Látták a „szovjetparadicsomot” és a mélyszegénységet, az elnyomott emberek tömegét, akiknek semmivel sem volt jobb vagy könnyebb a helyzete, mint az itthoni béreseknél és cselédeknek. De a köd, ha elindul, az jön és leereszkedik mindent belepve, megállíthatatlanul egyre sűrűsödve, míg végül, mint az erőszak által kiontott alvadó vér csepeg lefelé a téli tar fák kopasz ágairól – jártak agyában a magasröptű gondolatok és félelmek, miközben szépen lassan ki is fogyott pipája.

Kirázta belőle a hamut és a dohányos erszénnyel együtt a helyére a belső zsebébe tette. Aztán felállt, hogy kissé elgémberedett testét megmozgassa. Elsétált a nagykapu felé, kinézett az útra, de a köd miatt néhány méternél tovább nem lehetett ellátni. Hallgatózott, hátha meghall valami árulkodó neszt, de síri csend honolt a környéken. Még a szomszéd tanyák kutyái is hallgattak, talán ők is jobbnak látták elbújni ezen az éjszakán, melyen a köd és a sötétség egybeolvadva és gomolyogva hatalmas gonosz démonként borult a tájra. A baljóslatú némaságot csupán a fák ágairól itt is, ott is lehulló apró cseppek neszei törték meg.

Megunva a fülelést hátrasétált az istállóhoz, és a csukott ajtó előtt tétován megállt. Gondolkodott egy darabig, aztán nem bírva ki, hogy be ne menjen, leakasztotta a falról az ott lógó viharlámpát, meggyújtotta, majd óvatosan nyitni kezdte az ajtót. Ám az nyikorgott, recsegett, mintha csak az lenne a dolga. A marhák felriadtak, és ahogy a fényt meglátták, mindjárt fel is keltek szalmájukról. És ha már felkeltek, szokásukhoz híven mindjárt potyogtattak is maguk alá egy-két nem túl illatos, terménynövelő szerves anyagkupacot. Persze a láncok zörgésére és az ajtó nyikorgására az ideiglenesen padlásán lakók is felriadtak.

- Ki az? Ki van ott? – kérdezte a kedves mama félelemtől elcsukló hangon.
- Nyugalom, csupán én vagyok! – felelte az öreg.
- Mag az, Mihály?
- Igen, én! – vágta rá az öreg, a falhoz támasztott villát véve a kezébe.
- És mit keres itt ilyenkor, valami baj van? – ijedezett a mama.
- Nem, semmi, pusztán gondoltam, megnézem, magukkal is minden rendben van-e – válaszolta az öreg a tragacsot nem látva sehol, csak úgy félredobálva a tehenek alól a friss

trágyát.

– Mi megvagyunk, csak enyhén szólva is bűdös van itt – mondta a mama kissé szemrehányó hangon.

– Ez sajnos már csak ilyen. És nem fáznak? Ne hozzak még takarót? – érdeklődött tovább az öreg féltően.

– Nem-nem, nincs hideg, köszönjük! – válaszolta az asszony.

– Rendben, akkor aludjanak csak, nem zavarok tovább! – mondta az öreg, majd kiment, becsukva maga mögött az ajtót. Az udvaron eloltotta a lámpát és helyére akasztotta, aztán csak várakozott fel-alá sétálgatva, néha leülve és rágyújtva pipájára.

Az órák lassan teltek, a köd bebújt mindenhová, átsűrődve a szöveten megnedvesítve ruháit és az orrát. Nagyokat ásítva érezte, már nem bírja sokáig, aztán már jóval éjfél után járt az idő, mikor bóbiskolásából egy tüsszentés hangja riasztotta fel. Rémülten ugrott fel a padról, és fejét forgatva kereste a betolakodót. Tekintetével végigpásztázott mindent, de nem látott senkit, már arra gondolt, talán csak álmodta, mikor a hidegtől áthűlve orrát csavargatni kezdte az a bizonyos rossz érzés és tüsszentett egy hatalmasat. Elmosolyodva, a fejét csóválva nyugtázta, azt hallhatta, erre ébredhetett, és akkor ezek szerint tényleg elaludt. Ideje lesz cserélni – gondolta magában, és szipogva a házba ballagott.

András egészen könnyen felébredt. Miután az öreg tüsszögve figyelmeztette, jó alaposan felöltözött és az udvarra ment. Odakint rögvést átérezte, mire gondolhatott a másik, összehúzta hát magán a kabátot és begombolkozott. Csigalassúsággal teltek a percek, és még lassabban az órák. Hátrament a disznóólakhoz és eljátszott a gondolattal, hogyan is terelné be rejtékhelyükre olyan sötétben, az asszonyokat. A gyorsaságot illetően akadt némi kétsége, de mivel nem volt jobb ötletük és lehetőségük, a disznók horkolását hallgatva ezt a tervet csiszolgatta magában. Mikor már minden lépést százszor is átgondolt és úgy érezte, rajta nem múlna a dolog, legfeljebb az asszonyokon, elfogta az Eszter iránti féltés és aggodalom és úgy döntött, benéz hozzájuk.

A sötétben majdnem átesve az általa odatolt és otthagyt trágáival teli tragacson, visszabotorkált az istállóhoz. Meggyújtotta a lámpát, mit az öreg otthagyt, majd annak rendje és módja szerint, mint aki csendben szeretné, lassan és óvatosan nyitni kezdte az ajtót. De mivel tudjuk, a rozsdás és kenetlen zsanérok ettől nyekeregnek a legjobban, ismét felébredt mindenki odafent és odalent is.

– Ki az? Maga az, Mihály? – kérdezte anyósa félelemmel teli hangja fentről.

– Nem, András vagyok – vágta rá András kissé ingerülten.

– Te vagy az, Bandikám? Akkor jó, már azt hittem, az oroszok!

– De anyuka, azt beszéltük meg, hogy nem szólalnak meg semmiképp. Gondolkozzon már, ha most tényleg a ruszlik lettek volna, azonnal elárulja magát és a többieket, pedig lehet, fel sem mentek volna oda!

– Jó-jó, igazad van, fiam, csak tudod, annyira félünk itt – szabadkozott a kedves mama.

– Azt elhiszem, én is nagyon aggódom maguk miatt, de próbáljanak csendben maradni, hiszen még a gyermekek is tudják, kik bújócskáznak, hogy ha megszólalnak, felfedik magukat és végük! – magyarázta András a villával megigazgatva a tehenek alatt a szalmát.

– Látod, anya, mondtam neked és Éva is mondta, miért nem tudsz néha ránk hallgatni? – hallatszott Eszter elmarasztaló hangja a padlásról.

– Jól vagy, drágám, nem fázol? – kérdezte András, mikor meghallotta, hogy kedvese is ébren van.

– Jól vagyok, nem kell semmi, köszönöm! – felelte Eszter.

– Akkor, ha minden rendben én megyek – mondta András kifelé indulva.

– András! – szólalt meg Éva hangja a padlás sötétje felől, mikor már az ajtóban állt.

– Tessék! – torpant meg András.

– Évike alszik? – kérdezte az asszony nyugtalansággal a hangjában.

– Igen, mint a bunda, magam fektettem le. Résnyire nyitva hagytam az ajtaját, hogy a társalgóból beszűrődjön némi fény és ne féljen egyedül. Mire mentem aludni, már édesen szundikált – felelte András az aggódó anya megnyugtatóására mindent elmesélve.

– Köszönöm! István büszke lenne rád, hogy még így holtában is milyen jó barátja vagy! – mondta Éva a meghatódottságtól elcsukló hangon.

– Semmiség! Na, megyek, jó éjt! – válaszolta András érezve, hogy ez a köszönet túlmutat az aznap éjszakán, és valami egészen másért is érkezett.

És ott, akkor az istálló ajtajában büszkeséggel töltötte el, amit tett, vagyis inkább az, hogy nem tette meg. Kiment, becsukta maga mögött az ajtót és egy darabig csupán állt és nézte, hogyan nyeli el a meg-meglibbenő, néhol örvényszerűen kavargó köd és a sötét a lámpa gyenge fényét. Az istálló tehenek által befűtött melege után dideregve fordította fejét a lámpa felé, és nagy levegőt véve majd kifújva megnézte, látszik-e lehelete, de semmi. Talán, csak a magas páratartalom miatt nem – gondolta magában, hiszen a levegő egyébként már nagyon is hidegnek tűnt számára.

A lámpát eloltva a helyére akasztotta. Először le akart ülni, de aztán mégsem, nyirkos, párás volt minden, maradt hát inkább állva és úgy sétálgatott. Ahogy a némaságot hallgatta, frontszolgálata és az éjszakai őrsegek jutottak eszébe. Milyen csendes minden, pedig tegnap még ott dübörögtek az úton a harcok és ölték egymást az emberek épp, mint ők, akkor, ott a messzi Oroszországban. Micsoda örülség, otthon meg várja őket a sok fehérnép. De sírhatnak-ríhatnak sokan, míg meg nem unják, mert férjeik, vőlegényeik bizony nem térnek haza soha. Ott van például szegény Éva, aki fiatal és gyönyörű, volt egy igazán jó embernek mondható férje, de a háború elragadta tőle. És ott a kislánya, Évike, nem múlik úgy el nap, hogy ne kérdezné meg, hol van apja, és mikor jön már haza végre. Hiába magyarázzák neki a felnőttek, nem érti, tiszta lelkecskéje nem tudja értelmezni, mi az a háború és öldöklés. Háború, milyen egyszerű és sokat használt szó, telis-tele vannak vele az újságok, a rádió és a mozi. Képeket mutogatnak róla és cikkeket írnak egyes „hozzáértő” firkászok. No persze egyáltalán nem olyanokat, mint amiket ő valójában látott és átélt. Egyiken sincsenek szétroncsolt testű holttestek, agyonlőtt asszonyok és gyermekek, felakasztott öregek, megerőszkolt nők és lányok. Nem írnak az éhezésről, az agyonfagyásról és az ellenség foglyul ejtett katonáinak kínzásáról, lemészárlásáról. Szóhoz sem engedve jutni azokat, akik ott jártak, akik saját szemükkel látták a borzalmakat, körülzengik mindenféle dicshimnusszal, beállítják mindennél és mindenkinél fontosabbnak a mindenáron való győzelmet. Buzdítanak, összefogást sürgetnek, és végső kitalásra szólítanak fel, mindössze egyet felejtene el, vagy talán szándékosan titkolják, a háború rémséges valóját megmutatni. És az élet fintora, vagy talán isteni gondviselés eredménye, de ha nincs ez a világméretű öldöklés, talán sosem találkozik össze régi iskolatársával, Istvánnal. És ha vele nem fut össze, akkor Eszterrel sem, pedig mind egy városban éltek addig is. Talán mégis igaz a mondás, hogy minden rosszban van valami jó. Persze, hiszen ami nekem rossz, az lehet, hogy más valakinek előnyére válhat. Ha mi elveszítjük a háborút, az a szovjeteknek és a szövetségeseinek jó. Ha mi szeretkeztünk volna Évával, az pillanatnyilag nekem is, neki is jó lett volna, de Eszter számára árulás és rettenetes fájdalom. Ha nincs ez az átkozott háború, akkor az öreg sem találkozna az anyósommal, és talán mindketten magányosan élték volna le a hátralevő éveiket. Így viszont nagyon is úgy fest, társat találtak maguknak idős napjaikra. A háború felkavarta az állóvizet, embereket mozdított el megkövült, befásult életükből, igaz, akaratuk ellenére, de néhány esetben javukra. De milyen áron, hiszen István, a füstösképző Zsiga, Lajos, a nagydarab vasutas és megannyi bajtársuk a szakaszból, a századból és a zászlóaljából hol vannak ma már? És az a sok ártatlan civil áldozat, kiknek házat vele együtt felgyújtották, lebombázták vagy csupán egyszerűen elrekvirálták és mehetett pereputtyával együtt amerre látott? Vagy ezek a dolgok mégsem függenek össze, az ő szenvedésük és katasztrófájuk nincs kapcsolatban a mi életünkkel? A világ olyan, amilyen, és az egyszerű emberek tényleg nem tehetnek semmiről? De akkor ki tehet? Az Isten, aki

mindenható, és mégsem lép közbe és nem akadályozza meg a sok-sok borzalmat? Nem. A gyilkolást nem az Isten végzi el, hanem nagyon is az ember, mi, egyszerű kis pórnépek. Ember az is, aki mindezt kitalálja, és bár állatként kell sokszor viselkednie, hogy a parancsokat véghezvigye, mégis ember az is, aki végrehajtja. És jöhet bármilyen vallás vagy eszme, pusztán akkor lesz ereje és kizárólag akkor tud életekre törni, ha mi hagyjuk, sőt erőnket beleadjuk. Mert Hitler hiába pattogott volna valahol Németországban az élettér elméletét és zsidótlanítást szajkózva, ha itt nálunk nem állnak mellé nem is kevesen elvakult, tudatlan és irigy emberek. Akkor a zsidó Szabó Jóska családja még ma is itthon lenne, de nem csak ők, hanem sok ezen öregek, asszonyok és gyermekek. A gondolatok és az elméletek egymást hívták elő, egyik a másikba kapcsolódva született meg András fejében, miközben az udvaron strázsált. Észre sem vette mikor, de elmélkedései közben lassan hajnalodni kezdett. Az éjszaka sötétjét lassan kezdte felváltani a ködöt fehérre festő derengés, és valahol ott távol, keleten a nap ismét kelni készült. Mert öldökölhetik bár kedvükre egymást az emberek, kiirthatja egyik nép a másikat, a föld meg nem áll, forog tovább. A sok holttestet felemészti az enyészet, a természet magáévá teszi őket, hiszen porból lettünk és porrá leszünk, hogy aztán belőlük új életek sarjadjanak. Persze nem emberek. De a harckocsik láncfalpaival agyontaposott, bombákkal szétbombázott, bányákkal kilyuggatott, szeméttengerrel elszennyezett, áldott anyatermészet lehet, nem is bánja olyan nagyon, ha emberi tetemek húsán az életükben kedvtelésből vadászott farkasok híznak. Vagy sírhantjuk humuszából tarra vágott erdők és virágok virulnak. A föld fordul, a nap kél, és az idő egy pillanatra sem áll meg. Minden épített és mesterséges romlik, egyedül a természet, mi az ember nélkül is működik, sőt csak úgy igazán.

Ahogy pirkadni kezdett, a levegő még inkább lehűlt és a pára a csípős hidegtől a fűvön fehér dérré dermedt. Ásítózva kémlelte a virradattal a ködből elő-előbújó útmenti fasor fáit és a tél elei pusztá szántókat. A rövidke kis látótávolságon, mit a gomolygó párától szemei be tudtak látni, nem mozdult semmi. A tyúkol előtt kakas kukorékol, hangjának mintha visszhangja kélt volna, ahogy a környékbeli tanyák kakasai is rákezdték. Éppen hátra, az istálló felé indult, mikor nyílt az ajtó és az öreg lépett ki rajta.

– Jó reggelt! – mondta.

– Magának is, Mihály bátyám!

– Minden rendben?

– Igen, hála Istennek csend volt az éjjel – felelte András ásítózva.

Nem sokkal azután, hogy nekiláttak a munkának, felébredt Jóska is és ő is segített. Közben az asszonyok is lejöttek ügyes-bajos dolgaikat végezni és mikor végeztek, együtt meg is reggeliztek. Evés után Andrást és az öregot egyre inkább elnyomta az álom, így ők lefeküdtek pihenni. Előtte azonban Jóskának lelkére kötötték, hogy őrködjön, és legyen résen, az asszonyokat pedig visszaküldték a padlásra.

Bár András nagyon álmos volt, mégis nehezen aludt el, ugyanis kételyei merültek fel Jóskával szemben. Nem zsidó származásán aggódott, hanem hozzáállásán. Mindig mikor már majdnem elaludt, Jóska szavait hallotta ismétlődni agyában, és behunyt szemei előtt látta furcsa ábrázataát is. „Szerintem meg a szovjetek felszabadítani jöttek és nem azért, hogy bárkit is bántsanak” – csengtek füleiben ijesztően a szavak, de aztán valahogyan mégis csak elaludt.

Álmában ismét a fronton járt, harcoltak, partizánok üldözték őket, és amikor már majdnem elfogták, verejtékben úszó testtel felriadt. Mikor meggyőződött róla, biztonságban van, az órára pillantott és látta, még csak kevés idő telt el azóta, hogy lefeküdt, hát másik oldalára fordult és ismét álomba merült. Ezután már nyugodtan pihent, nem gyötörték újabb rémképek, vagy legalábbis mikor felébredt, nem emlékezett rájuk.

Az igazság az, hogy erre nem is nagyon akadt ideje, hiszen mikor felriadt, kisebb gondja is nagyobb volt annál. Hangokat hallott ugyanis, idegen férfihangokat. Orosz szavak harsogtak, hogy csak úgy zengett bele a ház. Felpattant az ágyról és nadrágját kereste, de közben már is nyílt az ajtó, és szovjet katonák léptek be rajta. Megdermedve állt alsógatyában a szoba

közepén. Ahogy megpillantották, megtorpantak egy pillanatra, de aztán géppisztolyaikkal félrelökve kutakodni kezdtek a szobában. Benéztek a szekrényekbe és az ágy alá is. András közben gyorsan felhúzta a szék támlájáról előkapott nadrágját és tehetetlenül szemlélte, hogy a nyilasok után most az igen-igen erős italszagot árasztó oroszok is feldúlják házukat. A másik szobából közben előkerült az öreg is, és míg néhányan minden helyiséget „átvizsgáltak”, a katonák egyike fegyverét rájuk szegezve felügyelte őket. Szerencsére vagy inkább a bölcs előrelátás eredményeképpen a kivehető hátuljú szekrény mögötti helyiséget és a benne elrejtett megmaradt élelmüket nem fedezték fel. Aztán mikor a ház után annak padlását is átkutatták, az eredménytelenségükön feldühödve saját nyelvükön szitkozódva, nagy lendülettel az udvarra indultak. Hiszen ha Andrásék azok nyelvét nem is érthették, arckifejezéseikből azért leolvashatták, hogy bizony nem túl szép szavakat emlegethetnek velük és édesanyjukkal kapcsolatban. Persze ezekben a vészterhes percekben ez a legkevésbé sem érdekelte őket, egyedül az járt az eszükben, vajon Jóska figyelt-e, és az asszonyokkal mi lehet.

Mást nem is igen tudva tenni, hiszen őrzőjük géppisztolyával maga előtt terelte őket, a katonák után maguk is az udvarra mentek. Bár a katonák büzlöttek a pálinkától és ahhoz mérten is viselkedtek, támolyogtak, ténferegtek, mégis szisztematikusan átvizsgáltak mindent, eljutva az istálló padlásáig is. Ahogy a szalmazsákokat és a pokrócokat felfedezték, még inkább dühbe gurultak. Lökdösték, taszigálták és a fegyvereik tusájával ütlegelték őket. Andrásék mivel egyebet nem tehettek és nem jutott okosabb az eszükbe úgy tettek, mint akik semmit sem értenek az egészből. Ám az oroszok csupán ittasak voltak és nem bolondok, tudták jól, mindössze színjátékot művelnek velük. Fegyvereikkel hadonászva keménykedtek még egy darabig, aztán megunva az ő megjátszott együgyűségüket és látva, hogy azzal nem mennek semmire, kitódultak az udvarra és ismét kutakodni kezdtek. Hátul a disznóólaknál találtak rá Jóska-ra, aki lapátjával a ganét kifelé dobálva éppen az egyik aklot takarította. Tekintetükkel gyanakvóan méregették, körbeszimatoltak mindent, de a disznóürüléktől bűzlő ólba egyiküknek sem volt kedve bemenni. A hízók idegesen rőfögtek, Jóska pedig szándékosan az ajtóba állva nem engedte be őket a belső ólba. Persze András és az öreg tudták miért, és hogy kik rejtőznek odabent, de az oroszok szerencsére nem.

Mikor végre megunták a keresést, hevesen szitkozódva és fegyvereikkel fenyegetőzve feléjük bökdösve, „dolgavégezetlenül” és dühösen vonultak a tanya udvarán át a nagykapu felé. Már majdnem a kapuhoz értek, mikor az úton robogva, a pocsolyákban gázolva egy teherautó jelent meg. Ahogy közelebb ért, mindjárt látszott, hogy egy szovjet katonai teherautó az és éppen feléjük tart. Az udvarban ácsorgó orosz katonák arcára ijedség és tanácstalanság vonásai ültek ki. Látszott rajtuk, hogy e percekben legszívesebben ők is elbújnának valahová. Ahogy a teherautó közeledett, a köztük legmagasabb rangú, gondolva, úgy nem lesznek annyira feltűnőek, míg a jármű elhalad mellettük, összecsapta bokáit, és feltéve kezét tisztelgett. Ám a teherautó nem hajtott tovább, hanem fékezett, és a nagykapu irányában meg is állt. A sofőr melletti díványszerű ülésről egy tiszt és egy civil ruhás alak szállt ki. A tiszt hátrakiáltott a ponyvás plató irányába, aztán kemény léptekkel az udvarban álldogálók felé indult, a civil ruhás, meg mint valami kutya, azonnal követte. A még mindig szalutáló katonának és bajtársainak elsápadt az arca. De nem csak nekik, Andrásnak meg az öregnek is, hiszen el sem tudták képzelni, mit akarhat tőlük még több orosz katona. A tiszt vezényszavára ugyanis a teherautó platójáról közlegények ugráltak le, majd haptákba vágták magukat. Elöljárójuk elhaladt előttük, majd az addig bőszen kutakodó, de mostanra kínosan álldogáló katonák elé lépett, és mindjárt meg is kezdte „gyóntatásukat”. Noha Andrásék nem is értették szavaikat, a tiszt számonkérő arckifejezése és kemény, szigorú hangja azért sok mindent elárult számukra. A vele szemben állók dadogva próbáltak magyarázkodni, de aztán a nagyhangú felettesi szavak hallatán elnémultak és csak bólogtak. A többi, az imént a platóról leugrált kiskatona közben moccanni sem mert, csak álltak feszesen, sorban a teherautó mellett.

– Jó napot, elvtársak! – lépett oda Andrásékhoz a civil ruhás alak.

– Adjon Isten magának is! – felelte az öreg a magyar szó hallatán kissé meglepődve.

Köszönésképpen András is bólintott és közben azon gondolkodott, honnan lehet annyira ismerős neki ez az alak.

– Hát felszabadultunk végre, elvtársak? – mondta az idegen, az Isten szó hallatán kissé felhúzva a szemöldökét.

– Elűzték innen azokat az átkozott nácikat a dicső és önzetlen szovjet csapatok. Úgy morzsolták széjjel őket, hogy közben szinte nem is lettek veszteségeik – magyarázta a civil ruhás csodálattól átitatott hangon, átszellemülve.

Andrásék persze látták a minap a kilőtt és fekete füstöt okádó szovjet harckocsik roncsait és a holttesteket a falu szélén, így máris tisztában voltak a másik elvakultságával.

– De sajnos, mint tudjuk, semmi sincsen ingyen. A kiváló tábornokok vezette, megállíthatatlan Vörös Hadsereg katonái is megéheznek a nehéz harcok során. Rajtunk van hát a sor, hogy felszabadításunkért cserébe, áldozatot hozva ellássuk őket – folytatta a civil ruhás a tárgyra térve.

András nézte-nézte az oroszokról áradozó idegent és tudta jól, hogy azok utálják egymást, és ha tehetnék, egy kanál vízbe is belefojtanák a másikat, mégis a németeket nem is olyan rég hozzájuk vezető nyilas pártvezér jutott róla eszébe. Először nem tudta eldönteni, vajon a gesztusai vagy a külseje, de aztán rájött, hogy egyik sem, hanem az undorító talpnyaló mivolta és az elvakultsága, mi oly hasonlatossá tette őket. És persze primitív butaságuk, ami arra is alkalmatlanná tette mindkettőjüket, hogy hazudni tudjanak. Mert, hogy mindkettő valótlanságokat állított, az nem lehetett kétséges Andrásék számára. Hiszen ugyanúgy, mint annak idején a nyilas pártvezérnek, ennek az alaknak is egyik szava ütötte a másikat, ellentmondásba keveredett saját magával egy mondaton belül, akár többször is. Persze ez az oroszokat egy cseppet sem érdekelte, és valószínűleg az sem, ki milyen alantas, hátsó szándék vagy pusztán elvakult buzgalom okán árulja el magyar honfitársait és hazáját. Nekik csupán egy cél lebegett szemeik előtt, rekvirálni élelmet, lovat, szállítóeszközt és takarmányt, hogy tovább tudjanak nyomulni. Ugyanis tudták jól, megállni nem lehet, hiszen a népi demokráciájuk nagy vezére, Sztálin elvtárs nem azt várja el tőlük. És azt is, hogy bizony az olyan népi demokráciákban, mint a Szovjetunió, nemigen érdemes ujjat húzni a felettesek és párttitkárok, tanácselnökök és hithű bolsevik tábornokok seregével, mert hamar Szibériában vagy koporsóban találhatja magát a delikvens. Mindegy, hány ezren esnek el és sebesülnek nyomorékra, az irány mindig csak előre. A feletteseket, kik rettegtek a politikai rendőrség besúgóitól, nem érdekelték a veszteségek, mint ahogy a főtiszteket, tábornokokat sem, hiszen ha az NKVD panaszt emel ellenük, Sztálin elvtárs könnyűszerrel és rövid úton megszabadul tőlük.

– Mivel önöknek meglehetősen sok és kétes eredetű vagyon van a birtokukban, a falu pártvezetőségében úgy döntöttünk, hogy önök lesznek az egyike azon felszabadított, boldog gazdáknak, akiktől vételezünk a Vörös Hadsereg javára – mondta a civil ruhás olyan hangsúllyal, mintha megtisztelve kellene érezniük e dolgok miatt magukat.

– Mit ért azon, hogy kétes eredetű, és honnan veszi a bátorságot, hogy ilyenekkel sértegetsen? – fakadt ki az öreg meglehetősen dühösen.

– Hogy honnan? Megmondom én, barátocskám, a néptől, ugyanis mostantól minden hatalom a népet illeti meg ugyanúgy, mint a Szovjetunióban! És ha nem akarnak a nyilasokat támogató gazemberek sorsára jutni, akiket a főtéren a nép nevében föllógattunk, akkor jobban járnak, ha nem akadékoskodnak – emelte fel hangját a civil ruhás idegen.

– De hát én minden vagyonommal el tudok számolni, soha semmit nem loptam vagy raboltam! Egyetlen kifizetetlen váltóm vagy számlám sem volt egész eddigi életem során! – ámuldozott az öreg a fenyegető hangtól meglepődve.

– Az minket nem érdekel, a kulák az kulák, és kész! Akinek sok van, attól el kell venni és odaadni annak, akinek nincs semmiye, hogy mindenki egyenlő legyen, ez az igazságos lenini

tanítás alapja! – vágta rá a másik kioktató hangon.

– Kulák? Sok van? Odaadni annak, akinek nincs? De hát az, akinek kevés van, általában tehet is szegénységéről, mint ahogyan a módosnak sem az égből pottyant az ölébe, amiye van! – méltatlankodott az öreg a világ legbutább és legigazságtalanabb eszméje hallatán.

– Ha jót akar magának, ne akadékoskodjon velünk! Nem érünk rá, a katonák éhesek, menjünk és mutassa, hol vannak a jószágai! – zárta le a civil ruhás érvek hiányában dühösen a témát.

Eközben az orosz tiszt is végzett eltévelyedett katonái kioktatásával, és odaállította azokat a többiek közé, ő maga pedig a civil ruhás idegen mellé lépett. Valamit kérdezett tőle, az meg dadogva ugyan, de oroszul válaszolt neki.

András és az öreg nem szóltak semmit, csak néztek egymásra, aztán mert mindkettejük tekintete ugyanazt a tehetetlenséget tükrözte, megfordultak és elindultak befelé. Mögöttük, majdnem a sarkukra hágva, ott jött beszélgetve a tiszt és a civil ruhás, utánuk pedig a katonák.

András aggódva tekintgetett az udvar hátsó része és a disznóólak felé, csak remélni tudta, hogy az asszonyok még nem bújtak elő. Az istállóhoz érve az orosz tiszt mindjárt bement, és mustrálgatni kezdte a jószágokat. A teheneket nem is annyira, mint a lovat, ami amióta a németek elvitték a párját, egyedül árválkodott a sarokban. Végigtapogatta, átfordította a másik oldalra és arról is szemügyre vette, aztán elismerő képet vágva mondott valamit oroszul, a civil ruhás meg csak bólogatott büszkén, mintha az övé lenne.

András közben kihasználva az alkalmat, eloldalgott, és mikor már nem látták, gyors léptekkel a disznóólakhoz sietett.

– Hol vannak? – kérdezte ijedten Jóskától, aki időközben végzett a takarítással és kijött az akolból.

– Még odabent – felelte a másik meglepődve.

– Kijöhetünk már végre? – kérdezte a kedves mama undorral a hangjában odabentről.

– Dehogy jöhetnek, hallgasson már, anyuka, megint itt vannak a ruszók! – ripakodott rá András dühös, de csendes hangon.

– A rosseb vinné, el őket, mindjárt megfagyunk! – hallatszott anyósa panaszos hangja és trüszkölése az ólból.

– Pszt! Csend legyen! – utasította rendre András ismét suttogva.

Alig, hogy ezt megtette, már jöttek is a többiek élükön az öreggel, mögötte az oroszok.

– Jó napot! – köszönt oda Jóskának a civil ruhás.

– Adjon Isten! – üdvözölte őket Jóska, amitől a másik arca idegesen összerándult.

A tiszt is bólintott, majd a deszkaajtóra támaszkodva tekintetével méregetni kezdte a sertéseket. Az egyik ólban a kisebb, majdhogynem csak süldő méretűek felzaklatva, idegesen röfögtek és nem mertek bemenni a belső ólba. Persze András meg az öreg is tudták, mitől félnek, és bizony az nem egy vadállat vagy farkas volt, hanem a három asszony.

Az öreg, ismerve a disznókat, tudta jól, ha az oroszok kiválasztanak egyet és bemennek érte, azok legyőzve félelmüket a kisebbik rosszat választva be fognak rohanni a belső ólba. Odalépett hát a tiszt mellé, és a jószágokra legyintve, ujjával mutogatni kezdte, hogy azok még kicsik és ott a másik ólban vannak a nagyok. Az orosz előjáró csak nézett rá csodálkozva, az öreg jóindulatán kissé elbizonytalanodva, és arckifejezése szerint talán még meg is szánva. Odaszólt a civil ruhásnak, az meg fordított, de közben válaszolt is neki.

– A hadnagy úr kicsit röstelli magát, hogy a lovat is meg a nagy hízókat is elvigyék és inkább egy kisebbet meg egy nagyobbat nézett ki. De én mondtam neki, nem kell sajnálni a kulákokat, van nekik bőven, jut belőle mindenkinek – magyarázta a civil ruhás, irigyen nézve körbe a tanya udvarán.

– Úgy van! Csak vigyék a nagyobbakat, a katonák úgy is éhesebbek, mint mi! Nekünk elég lesz a két kicsi is – vágta rá az öreg bólogatva.

– Látom, maga nem is olyan vadparaszt, mint némelyik, akit meg is kell veretnem, hogy

odaadja, amit kérünk. Ha belép a pártba és megtanulja az új rend alapjait, akár még hozzám hasonló, jó vezető is lehet magából. Csak azt az adjon Isten meg egyéb Istenes dolgokat felejtsek már végre el, mert úgy, ahogy a papoknak, az Istennek is lejárt az ideje! Mostantól a párt és Sztálin elvtárs mondja meg, mit és hogyan kell tenni – mondta a civil ruhás idegen szinte megdicsérve az öreget, ugyanis azt hitte, az belátta végre, hogy az addigi legfőbb ellenségük, a Vörös Hadsereg egyszeriben legjobb barátjuk és testvérük lett.

– Hogyne, úgy lesz! – bólogatott az öreg oda sem figyelve a másik butaságaira, miközben a tisztet szinte átterelte a másik akol elé.

Bősz mutogatása és az ólban rőfögő méretes sertések látványa végül meggyőzték az orosz előjáróját, és már kezdődhetett is a disznótor. A kiskatonák mindössze egy tálat kértek, hogy a drága vér kárba ne menjen, aztán fülüknél, farkuknál fogva már húzták is kifelé a természetes jószágokat. Persze a nagy sivalkodást hallva a másik akolban is kitört a pánik és a disznók rémülten rohantak volna a belső ólba. Ám András a kavarodást kihasználva, megelőzve a bajt besurrant, és egy odatámasztott ajtóval elzárta útjukat. Az oroszok szuronyai jó élesek voltak, így nem tartott soká az egész. Mikor a két jókora hízó elcsendesedve kimúlt, és vérük lassan megalvadva ott gőzölgött a tálban, valamelyest visszaállt a nyugalom. Már csupán a két süldő rőfögött idegesen az akolban. Az orosz tiszt odanézett, és megpillantotta Andrást az ajtóval. Saját nyelvén magyarázni kezdett valamit és integetett neki, hogy jöjjön ki, de ő úgy tett, mintha nem értené, mit akar.

– Kijöhet, azok maradnak! – kiáltotta oda neki a civil ruhás fordítva a tiszt szavait.

– Biztos? – kérdezte András csodálkozva.

– Biztos hát! Vagy azt akarják, hogy azt is elvigyék? – ámuldozott a civil ruhás idegen.

– Nem, a világért sem szeretnék, hogy megártson a katona uraknak a túl sok zsíros étel! – szólt közbe az öreg.

Közben a kiskatonák kezdték húzni a jókora leölt sertéseket a kapu előtt álló teherautó felé. Ám a mangalicák bozontos szőrzete beleragadt az udvar sarába, mintha odanőtt volna, és a disznóganétól sikamlós füleik, lábaik minduntalan kicsúsztak kezeik közül. A tiszt a fiatal legények töketlenkedését látva úgy döntött, közbe kell lépnie. Köteleket kéretett az öregtől, azokat a disznók lábaira hurkolták és irányítása alatt húzni kezdték, keresztül az udvaron. Aztán mikor céljuktól még mindig meglehetősen távol, már másodjára álltak meg szusszanni, a tisztnek vagy valamelyikőjüknek eszébe jutott, és a sofőr a kinyitott nagykapun keresztül a szekérbejáróra tolatott. Így jócskán közelebb kerülve hamarosan elérték a teherautót, és ott a köteleket átfűzve a kivérzett sertések alatt, nagy ügyel-bajjal, feltuszkolták őket annak platójára. Míg a második is felkerült, az öreg nem akarva végignézni, hogy szeme láttára bántsák, inkább maga vezette ki a kicsit makrancos, de nagyon hasznos és egyben utolsó lovat. Mivel tudta, nem sok jó várhat rá, megsimogatva fejét elbúcsúzott tőle, majd a plató hátuljához kötötte és lehajtott fővel, szomorúan ballagott vissza a kicsit távolabb álldogáló Jóskához. A katonák dolguk végeztével felugráltak a platóra, a tiszt bólintott és beszállt a teherautó fülkéjébe, már indulni készültek, de a civil ruhás még úgy érezte, szólnia kell néhány szót.

– A szabad és népi demokratikus Magyarország új kormánya hálás lesz az adományokért! Köszönjük a felszabadító Vörös Hadsereg nevében, viszont látásra! – mondta olyan hangon, mintha ők hívták volna oda, és saját akaratukból támogatták volna az újabb megszálló hadsereget, majd maga is beszállt és már indultak is.

Az öreg becsukta a nagykaput, Jóska meg csak állt ott, és hosszasan bámult a pocsolyákban lassan dőcögő jármű és mögötte kénytelen-kelletlen baktató, ide-oda ficáncoló ló után.

– Azért ez mégiscsak sok, hogy elvitték a disznókat, de még a lovat is! – szólalt meg, mikor a távolodó alakok szemei elől lassan a ködbe veszttek.

– Jóska, ne legyél már ennyire zsidó! Ne csak az anyagiakat nézd, örülj neki, hogy nekünk és az asszonyoknak nem esett semmi bántódásunk! – vágta rá az öreg a disznóólak felé indulva.

– De hát mit adnak ezek cserébe? – csodálkozott Jóska.

– Ezek? Nem hallottad? Népi demokráciát – felelte az öreg gúnyos hangon meg sem állva, csak úgy menet közben.

Mire hátraértek, András már éppen kifelé segítette az asszonyokat a disznóganés aklon keresztül.

– Elmentek végre? – kérdezte, megpillantva őket.

– El – felelte az öreg kurtán és komoran.

– Vitték a lovat is?

– Vitték – bólintott az öreg szomorúan.

– De hát ez kész rablás! – ámuldozott a kedves mama.

– Én is ezt mondom, azok a szép nagy hízók és még a ló is, egy kisebb vagyon – szólalt meg Jóska is.

– Nem számít, az a lényeg, hogy maguknak nem esett semmi baja! – mondta az öreg, derekánál fogva átemelve egy nagyobb trágyatölcsán a mamát.

– Ez is igaz – felelte az asszony az őt átölelő férfi szemeibe nézve, úgy elérzékenyülve, hogy ha a többiek nem lettek volna ott, valószínűleg csókkal végződött volna az eset.

De nem csupán ők örültek egymásnak, hanem Eszter és András is ölelkeztek és egymást csókolgatták, Éva meg aközben a házból kióvakodó kislányát kapta karjai közé.

– Igaza van, Mihály bácsi, az a legfontosabb, hogy mind megúsztuk és együtt lehetünk! – mondta Eszter, odabújva férje mellkasához.

Csak Jóska tett-vett zavarában az ólak körül, a többiek csendben, némán örültek egymásnak.

Percek teltek így el, mikor egyszer csak ismét zúgásra lettek figyelmesek. Mindannyiuk tekintete azonnal a kapu felé irányult, és ugrásra készen várták az ott felbukkanó teherautót. De az úton nem jött senki és semmi, helyette fejük felett magasan, hogy először alig látták, egy repülő húzott el. A faluhoz érve ereszkedni kezdett és a magasabb fák csúcsait szinte érintve, egészen alacsonyan szállva, megtett néhány kört a házak felett. Néha, ha éppen látókörükbe került, megszólalt az ott állomásozó szovjet katonák egy-egy égre meredő géppuskája, de el nem találta egyik sem.

– Ez magyar gép, egy Héja, ott a fenségjelzés a farkán! – mutatott az öreg a repülő irányába.

– Tényleg! Honnan jöhetett? – csodálkozott Éva.

A többiek hallották ugyan a kérdést, de nem feleltek, pusztán nézték-nézték a magasban szabadon cikázó és hatalmas köröket leíró gépet, és közben furcsa érzéssel töltötte el őket a gondolat, hogy vannak még az országnak olyan részei, amit nem foglalt el az ellenség.

– Hanem most már azt javaslom, menjünk be a meleg házba, mert menten megfagyok! – törte meg a csendet a kedves mama tüsszögve.

– Menjünk! – helyeseltek a többiek is.

Odabent megrakva a tüzeket jól átmelegedtek, ettek, ittak, beszélgettek, mígnem lassan beesteledett. Az öreg, András meg Jóska kimentek ellátni a megmaradt jószágokat és megfejni a teheneket, az asszonyok pedig vacsorát készítettek.

A kedves mama délutáni tüsszögése estére hurutos köhögéssé változott, és az orra is úgy megnedvesedett, hogy zsebkendőjével alig győzte törölgetni. Höemelkedése és rossz közérzete miatt úgy döntöttek, aznap este az asszonyok nem fagyoskodnak tovább a padláson, hanem a házban alszanak. Ám mikor leszállt az est és a falu felől odahallatszott a rekvirált disznóhústól és persze a pálinkától jókedvre derült orosz katonák dalolása, mégis meggondolták magukat. Eszükbe jutottak a nemrég náluk járt italtól bűzlő, mindenre elszánt tekintetű kiskatonák, és rögvést megváltozott véleményük. Eszter és Éva a biztonság kedvéért mégiscsak a padlásra mentek, a kedves mama viszont maradt. Nem kockáztattak, hogy állandó köhögésével elárusulja a többieket, és amúgy sem feltételezték az oroszokról, hogy egy olyan beteg nőre vetemednének.

Azon az éjjelen is felváltva örködtek, először Jóska, aztán meg András, az öreget ezúttal kihagyták, ugyanis az a kedves mamát ápolgatta. András az elmúlt éjjeli virrasztás után nehezen

ébredt, mikor rá került a sor, de aztán kedvese iránt érzett szeretete és féltése erősebbnek bizonyult, és legyőzte lustaságát. Jóska még magyarázott valamit a hidegről meg vastag ruháról, majd a kiskonyhában nyugovóra tért. Anyósa egyre fullasztóbb köhögését hallgatva húzta be maga mögött az ajtót, mikor a ködös udvarra lépett. Lassan telt az idő, nyirkos és hideg volt minden, épp, mint előző éjjel. Éjfél már jócskán elmúlt, de a hajnal még váratott magára, mikor a falu felől fegyverropogás törte meg a környék néma csendjét. Először azt hitte, mindössze a részeg orosz katonák lődöznek összevissza, de ahogy tovább fülelt, a hallottak egyre inkább másról árulkodtak. A kezdetben itt is, ott is megszólaló fegyverek hangja rövidesen állandósult géppuskakelepelésbe és ágyúdörgésbe ment át. Csupán néhány óra telt el, és éppen, hogy virradni kezdett, mikor az úton a derengésben máris visszavonulóban lévő orosz alakulatokat lehetett látni. És nem sokkal később nyomukban máris hatalmas német tankok robogtak, aztán mire feljött a nap, a környék ismét német és magyar kézre került. A dübörgésre, lánctalpak nyikorgására persze mind felriadtak és mikor látták a dolgok alakulását, Jóska és az öreg mentek a padlásra, az asszonyok pedig be a házba.

Eszter és Éva visszatérése a háztartásba igen nagy megkönnyebbülést jelentett András számára. Hiszen a női kezek az asszonyi hozzáértéssel minden házimunkát fele annyi idő alatt, és ha lehet, még jobban végeztek el, mint ők, férfiak. Pedig Eszternek ott volt beteg anyjának ápolása is, Évára meg napok óta elhanyagolt, anyahiányát érző kislánya csimpaszkodott állandóan. Ezért bár András az állatok körül tevékenykedett, de azért amikor csak tehetett, besegített nekik. Hogy az egyre magasabb láztól gyötörtetett, takarók alatt is vacogó anyósa részéről nehogy valami szó érje a ház elejét. És emlékezve, hogy átfagyva, betegen milyen jólesett neki is a fűtött helyiség melege, fát hordott be, és jól befűtött az egész házba. Az öreg néha leóvakodott a padlásról, és miután megnézte a kedves mamát, gyorsan elszívott egy pipányi dohányt, majd visszatért rejtékhelyére. Jóska, amennyire a németek újbóli megjelenése miatt érzett félelme engedte, az éjszakai örködéstől fáradtan inkább szundikálva aludni próbált.

Legnagyobb meglepetésükre a meglepett szovjet erőket könnyedén szétzavaró német-magyar közös csapatok délután elkezdtek visszavonulni. A tanya ablakaiból, a függöny mögül lesték az út sarát dagasztva a falu felé igyekvő jókora Tigris, és Párduc harckocsikat. Már délután, az esti köd és alkonyat leszállta előtt látni lehetett a falu szélén mozgó alakokat, akik egy hevenyészve elkészített védvonalat hoztak létre. Nem voltak ezek különösebb dolgok, mint néhány lövészárk és beásott géppuskafészek, de mégis egyben azt is jelentették, hogy a tanya és ők ismét kívül rekedtek. Mivel reggeltől estig egyetlen orosz katonát sem láttak a környékükön, biztosra vették, hogy a „senkiföldjére” kerültek, így vacsorázni Jóska meg az öreg is lejöttek.

– Hát ez remek, Hitler is, Sztálin is az egy tapodtat sem hátra elv hívei, a katonáik mégis behátrálnak egymás előtt! Mi meg megnézhetjük magunkat, itt két tűz között rettegve, mikor esik be hozzánk egy eltévedt aknagránát vagy tüzéségi lövedék! – méltatlankodott az öreg dühösen a kialakult helyzeten rágódva, miután fölhörpintette a vacsora előtti pálinkáját.

– De hát, ha innen nem lönek rájuk, csak nem lönek ide ők sem! – ijedezett Éva a sparherden rotyogó vacsora mellett ácsorogva.

– Talán nem, de véletlenül is betalálhatnak, ha itt fogják osztani egymást felettünk – felelte az öreg sóhajtozva.

– A jó Isten megvéd minket, mint eddig is – szólalt meg Eszter nyugtatólag, miközben újból teletöltötte a férfiak kispoharait.

– Jó-jó, de azért mi is tettünk ám érte egyet, s mást, hiszen örködtünk, bújkáltunk és bújtattunk – vágta rá Jóska kissé öntelten.

– Segíts magadon, és az Isten is megsegít! Vagy nálatok, zsidóknál nem így van? – csodálkozott az öreg a másik pókhendiségén.

– De, de úgy van, sőt még jobban – mentegetőzött Jóska.

– Na, látod, akkor meg ne kérdőjelezd meg a Mindenható jóindulatát, amivel eddig is

megtartott minket ezer veszélyen át, hanem adj hálát! – mondta az öreg szigorú hangon.

– Igaza van, Mihály bátyám, csak odafönt egész nap azon tűnődtem, hogy ki fog minket és mivel ezért a rengeteg szenvedésért valaha is kárpótolni – magyarázta Jóska számító és bosszúálló kifejezésekkel az arcán.

– Hát Józsikám, te tényleg igazi zsidó vagy, még ebből is hasznot szeretnél húzni? – ámuldozott az öreg.

– Nem, de tudja, hogy van a törvény: „szemet szemért, fogat fogért” – válaszolta Jóska sértődötten.

– Nálatok, Józsikám, csak nálatok! Mi a megbocsátás és a szeretet erejében hiszünk, amint azt Jézus tanította – vágta rá az öreg legyintve, és ezzel maga részéről lezártak tekintve a témát, nem is sejtve, hogy a jövőben még mennyi gond és baj alapja lesz a másik által emlegetett bosszúálló ige.

– De így most mi lesz anyámmal? Valahonnét orvost vagy legalábbis orvosságot kellene neki szerezni, mert a láza nem akar lejjebb menni, és a háta is fáj meg köhög, valószínűleg tüdőgyulladást kaphatott. Ki fog így bemenni a faluba, a patikába? – kérdezte Eszter aggodalmakkal teli hangon.

– Hát, én sehogy, és amíg a nyilasok meg a németek ott vannak, Jóska sem. Az asszonyok megint csak kizárva, hiszen ebben a zavaros helyzetben bármi megeshet velük, úgyhogy Bandi, te, maradtál az egyetlen szóba jöhető személy – fordult felé az öreg számba véve a lehetőségeket.

– Én elmegyek, ha muszáj, de ilyen sötétben? – mondta, miközben koccintottak és megitták italukat.

– Á, ma már semmiképp, leghamarább reggel, ha már világos lesz és felszáll a köd. Ilyen homályos és sötét időben kész öngyilkosság lenne megközelíteni egy védvonalat, még ha a mieink is vannak mögötte. Azt sem tudnák, ki az ellenség vagy csak egy egyszerű polgár – csóválta fejét az öreg, szájában a pálinka zamatát ízlelgetve.

– Persze-persze, jó lesz holnap is, nehogy Bandinak valami baja essék, mert akkor mi lesz velem? – bólogatott Eszter a hallottaktól megrémülve.

– Azért nappal sem lesz teljesen veszélytelen mutatvány, főleg, ha a géppuska mögött remegő ujját az elsütőbillentyűn tartva valami ijedt és tapasztalatlan suhanc gubbaszt – sóhajtott nagyot az öreg.

– Csak nem lőnének bele egy ártatlan járókelőbe? – csodálkozott Éva.

– A háborúban bármi előfordulhat, de azért reménykedjünk a legjobbakban! – felelte az öreg az ital hatása alatt észre sem véve, hogy ezzel még inkább rémületbe hozza Esztert.

– De hát akkor ne is menjen! – vágta rá mindjárt.

– És akkor mi lesz anyukával, azt mondtad, nagyon beteg? – kérdezte András gyanakvó képet vágva.

– Az is, de ha téged lepuffantanak, az rajta nem segíthet! – ölelte át féltőn kedvese.

– Mi lesz velem, ha valami bajod esik? Meghalok nélküled! – pityeredett el a fiatalasszony.

– Nem lesz semmi bajom, majd vigyázok magamra. Nyugodj meg! Ha kell az orvosság, muszáj vállalni a kockázatot, nincs más választás – simogatta meg felesége loknikba göndörödő haját.

– Ne féljen, kedvesem, majd kitalálunk valamit! – nyugtatgatta az öreg is.

– De mit? – szipogta kérdően a fiatalasszony.

– Még nem tudom, de eddig még mindig megoldottuk a nehéz helyzeteket a fronton és itthon is. Igaz, Bandikám? – válaszolta az öreg atyai nyugalommal a hangjában.

– Úgy bizony, Mihály bátyámmal, eddig még mindent megoldottunk, vagy legalábbis megúsztunk – helyeselt András csókot nyomva asszonykájára homlokára.

– És mi lenne, ha én mennék? – próbálkozott Eszter menteni a férjét.

– Ez férfimunka, magácska csak imádkozzon buzgón, hogy a jó Isten ismét megóvja az urát

minden bajtól, és hogy az édesanyja mielőbb meggyógyuljon! – parancsolt rá az öreg, megszigorítva hangját.

– Jól van, úgy lesz – egyezett bele a fiatalasszony.

Mire megbeszélték a dolgot, a vacsora is elkészült, jóllaktak, aztán Jósát kivéve mindannyian nyugovóra tértek bent a házban, a saját szobáikban. Mivel Éva ott volt a nagybeteg mamával, Eszter végre ismét férjével tölthette az éjszakát. Talán Andrásnak a másnapra kitűzött feladata miatti félelmek, vagy inkább valami másféle izgalmak tartották őket ébren, nem lehet tudni. Az biztos, hogy nehezen jött álom a szemükre és az is, hogy a napokig tartó böjt nem volt rossz hatással szerelmi életükre. Sőt, az addig is jól működött még inkább felfűszerezte, amitől aztán egymást testét imádva órák hosszat forgolódtak az ágyban.

Másnap csak későn, dél körül szakadozott szét végre a köd és sütött ki a nap. Mivel az éjszaka és a délelőtt során anyósa állapota nem javult, András felöltözött és elindult, hogy valami orvosságot szerezzen számára. Eszter a kapuig kísérve csókolgatta, ölelgette, nem szólt semmit, de rettegése és az elvesztésétől való félelme az arcára volt írva. Maga is igen erősen tartott a kis kiruccanástól, és érezve az asszony riadtságát, az egyre inkább átragadt rá is. Erőt vett hát magán, csókot nyomott annak homlokára, majd kibontakozva öleléséből nekiindult. Tudta jól, kedvese biztosan ott áll a kapuban és talán még sír is, de nem nézett hátra, csupán ment, kerülgetve a pocsolyákat, többnyire az útszéli füves részeket keresve.

Amerre csak elnézett, a határ kopáron terpeszkedett körülötte. Eltűntek már mind a magas kukoricák és napraforgók, de még a levelek is az út menti fákról, bokrokról. Ellátott egészen a falusi házakig és hallotta kutyák távoli ugatását, kakasok és letojt tyúkok kárálását. Minden oly csendesnek és békésnek tűnt, de tudta, ez pusztán a látszat, hiszen a falu szélső házai között ott húzódott a földsánc és a lövészárkok. Közeledve az öreg szavai jártak a fejében: „főleg, ha a géppuska mögött remegő ujját az elsütőbillentyűn tartva valami ijedt és tapasztalatlan suhanc gubbaszt”, és szíve egyre hevesebben kezdett verni. Szinte látta maga előtt a totális mozgósítással behívott, jó, ha tizennyolcadik életévét betöltött fiatal katonát, amint megpillantja az úton feléjük igyekvő gyanús idegent. Ha a jó Isten is úgy akarja, nem kizárólag a hevedert igazgató, hasonló korú és lelkiállapotú bajtársát kérdezi meg, hogy mitévő legyen, hanem feletteseit is. Hiszen az a vonal, ami mögött ők lapulnak, e napokra a harmadik birodalom és benne a hungarista Magyarország utolsó végvárainak egyikét jelentette. Azon túl már semmi sem létezett, vagyis létezett, de azokra a területekre és emberekre már rátette mancsát az egyre csak előretörő vörös horda. Aki pedig nem menekült időben nyugatabbra, mikor a kormány kiürítési tervei szerint folyt az evakuálás, az könnyen gyanússá válhatott. A nyilas vezetők ugyanis hamar rásütötték bárkire, hogy bolsevikbarát, kommunista, ha az nem tetszett nekik, pedig lehet, csupán nem akarta otthagyni házáét és minden vagyonát. Éppen úgy, mint az új rend helyi képviselői, akik bárkit kuláknak tituláltak, ha az okosabb, tanultabb, vagy csak jobb módú élete irigylésre méltóbb volt az övékéénél. Így aztán András helyzete egy cseppet sem tűnt kecsegtetőnek, hiszen aki kintről, vagyis a másik oldalról jön, az minimum, hogy gyanús. De lehet akár az ellenségnek kémkedő civil is, vagy átszivárgó, szabotázsakcióra készülő álcázott katona is. Ezért aztán jobbnak látta, ha az öreg agyából kipattant, Eszter által előkerített és gondosan összehajtván a zsebébe készített fehér kendőt előveszi. Tört az árokparti bodzabokorból egy jó hosszú ágat, rákötözte a végére, majd a magasba emelve, sűrű sóhajok közepette, megindult tovább az úton a falu felé. Már egészen közel járt, izgalomtól megizzadt tenyerében ott szorongatva a bodzabotot, mikor a lövészárkok felől kikiáltott egy hang:

– Állj! Ki vagy? – kérdezte szigorúan.

Megtorpant, és mint rossz diák feleléskor, meglepetten konstataálta, hogy ez az a kérdés, amire egyáltalán nem készült fel. Pedig beszéltek ők mindenféléről, hogy a tanyát érintő dolgokról mit mondhat és mit nem, de erről egy szót sem. Mert ki is ő itt vidéken? Nem is ismeri senki, hiszen messziről, a városból jött, de aztán agyába villant, hogy valószínűleg a kérdező sem helyi.

– Én... én az egyik közeli tanyáról jöttem és a patikába igyekszem orvosságért – felelte rövidke habozás után dadogva.

– Miféle orvosságért? – csodálkozott a hang gazdája.

– Beteg az anyósom, neki lenne – válaszolta a beszélgetéstől máris megnyugodva, mert érezte, így már nem fognak csak úgy belelőni.

– Mit mond, nem értem? – kérdezte a hang értetlenkedve.

– A patikába mennék! – ismételte hangosan.

– Az világos, de minek? – faggatta tovább a hang gazdája.

– Orvosságért, beteg az anyósom! – felelte nagy hangon, hogy biztosan hallják odaát.

– Az anyósa? – ámuldozott a hang tulajdonosa, miközben hangos röhögés tört ki végig a lövészárokban.

– Igen – válaszolta kurtán, a katonák nevetésétől kissé megszégyenülten.

– Van magánál fegyver? – kérdezte a hang, miután kiröhögcsélték magukat, ismét megszigorodva.

– Nincs – felelte sértődötten.

– Akkor lassan jöjjön, és majd mi is ellenőrizzük! – parancsolta a hang.

Leengedte a fehér zászlóját és megindult feléjük, odaérve a barikád mögül magyar bakák léptek elő és megmotozták.

– Ez meg mi? – kérdezte egyikük, egy őrmester, mikor a zsebében lapuló üveget kitapintotta.

– Ezt maguknak hoztam – mondta előhúзва a literes forma üveget, amit még az öreg töltött meg odahaza és bízott rá mondván: „a pálinka nem csak egy ital, fiam, hanem fizetőeszköz!”

– Mi van benne? – kérdezte a háttérből előlépve egy hadnagy, akinek a hangjával eddig beszélgetett.

– Pálinka.

– Pálinka? Le akar minket itatni? – csodálkozott a hadnagy.

– Dehogya is, pusztán gondoltam, a haza védelmezőinek biztosan jólesne a harcok szüneteiben egy kis itóka – magyarázta dicsérő hangon, ugyanis még emlékezett, milyen jólesett neki is akkoriban, mikor még egyenruhát hordott, ha a civilek elismerően szóltak róluk.

– Valóban? – méregette a hadnagy gyanakvóan.

– Igen.

– Remélem, barátocskám nem valami rosszban sántikálsz, mert akkor hamarosan ott fogsz lógni a komcsik mellett a főtéren! – fenyegetőzött a hadnagy kezében az üveggel.

– Én, miféle rosszban? Mondtam már, hogy mindössze orvosság kellene a nagybeteg anyósomnak – vágta rá durcásan.

– Az lehet, de itt már nincs semmilyen patika, még a szovjetek előretörésekor kifosztották, és ha tényleg helyi, akkor ezt magának is tudnia kellene! – nézett rá szigorúan a hadnagy.

– Tényleg, akkor most mihez kezdjek? Nem tudtam, amióta ilyen bizonytalanná vált a helyzet, nem mozdultunk ki hazulról – felelte meglepetten és meglehetősen elszomorodva.

– Valóban? – kérdezte a hadnagy gyanakvóan.

– Becsületszavamat adom, hogy így volt! – vágta rá András bús tekintetével egyenesen és büszkén a másik szemébe nézve.

– Becsület, hol van ma már a becsület? – csóválta fejét a hadnagy, kihúзва a dugót a pálinkásüvegből.

– Hű, az illata nagyon jó, és az íze se rossz – szagolt bele, majd kóstolta meg a pálinkát a hadnagy.

– Ez tényleg jóféle, nem kaparja az ember torkát, csupán melegíti a gyomrát! – osztotta az előtte szóló jó véleményét az őrmester is, akinek az átadta az üveget.

– Köszönjük az önzetlen adakozást, Isten fizesse meg önöknek! – mondta a hadnagy búcsúzásképpen, egy cseppet sem marasztalva, a katonáival iszogatva a körbeadott üvegből.

András dolgavégezetlenül és elszomorodva fordult vissza. Bólintott a körülötte állóknak, akik már kizárólag az itallal voltak elfoglalva, aztán kezében a bodzabottal és rajta a fehér kendővel, lógó orral, mint valami vert had egyik tagja, baktatni kezdett haza. Lassan haladt, agyában forgatva a gondolatokat, megpróbálva valamit kitalálni, ami segíthetne a kedves mamán, de sajnos semmi használható nem jutott eszébe. Már jócskán háta mögött hagyta a falut és épp az első keresztdűlőnél járt, mikor kiáltásra lett figyelmes. Felemelte lehorgasztott fejét és körbenézett.

– Hé, maga! Nem hallja? Álljon már meg! – kiáltott ismét valaki.

Nézte maga előtt az utat és oldalt a belé torkolló másikat, de nem látott semmi mozgást, csupáncsak mikor hátrafordult, vette észre a hang gazdáját, egy futástól kipirosodott arcú magyar bakát.

– Csak hogy megállt végre, jöjjön vissza, a hadnagy beszélni akar magával! – mondta parancsoló hangon, lihegve a közlegény, mikor odaért.

– Velem, miről? – csodálkozott András.

– Azt nem kötötte az orromra, csupán annyit mondott, azonnal fussak maga után, ugyanis kitalált valamit! – magyarázta a kiskatona.

– És ha nem megyek? – kérdezte András ijedten, nem tudva mire vélni a dolgot.

– Azt nem lehet, engem akkor megbüntetnek, nem szeretném feldühíteni a hadnagy urat – vágta rá kikerekedett szemekkel a közlegény.

– Na, jó, menjünk! – egyezett bel végül, arra gondolva, hogy ő végül is nem követett el semmit, és az is lehet, hogy a pálinka hatott jótékonyan a katonákra, és akkor még valami jó is kisülhet a dologból.

A fiatal kiskatona által diktált tempót bizony alig-alig bírva tartani, hamar visszaértek a faluba.

– Jöjjön csak, barátocskám! Tessék, ezt vissza is adom, köszönjük, nagyon finom volt! – nyújtotta a hadnagy az időközben már ki is fogyott pálinkásüveget, mikor odaértek.

– Egészségükre! – bólintott András.

– Csak most jutott eszembe, hogy van itt a faluban egy egészségügyi rajunk néhány felcserrel, nekik biztosan akad valami orvosságuk az anyósa számára. Jöjjön, megmutatom, hol vannak elszállásolva, a ruszkek egy ideig úgysem fognak támadni, hiszen a németek rendszeren szétzavarták őket!

Végimentek a főutcán, át a főtéren, ahol a fákon, a gyöngye szélben himbálózva jó pár felakasztott ember teteme lógott. Nézte-nézte őket, ahogy elhaladtak mellettük, mígnem felismerte egyikük arcát, Gyurka volt, az öreg béresük. Aztán továbbhaladva nem messze tőle megpillantotta a minap az oroszokkal náluk „tiszteletét tevő” civil ruhás alakot is.

– Kik ezek? – kérdezte, mint aki nem is sejti a dolgot.

– Ezek, ezek áruló bolsik, mi kötöttük fel őket, mert mihelyt betörték ide a szovjetek, azonnal átálltak és kommunistákká lettek. De pórul jártak a disznók, nem sejtették, hogy a németek éppen itt tervezték a front többi részét tehermentesítő ellentámadást indítani – felelte a hadnagy megállva egy pillanatra, és a tőlük balra himbálózó holttestekre nézve.

– És amazok? – mutatott András a másik oldalon, láthatólag már régebben ott lógó tetemekre.

– Azok a helyi nyilas párt káderei voltak, őket meg a ruszkek aggatták fel – fordult a hadnagy a másik irányba.

– És miért nem vágják le őket? – érdeklődött András.

– Hogy mi? Nekünk semmi közünk hozzájuk, a Magyar Királyi Honvédség nem foglalkozik pártkatonákkal – vágta rá a hadnagy, hangjában felháborodott csodálkozással.

– És a rokonaik? – faggatózott tovább András, nem értve a dolgot.

– A nyilasoknak nincsenek hozzátartozóik, vagy ha vannak is, akkor jól titkolják és letagadják, hogy ezek a szadista állatok az ő fiaik, férjeik vagy rokonaikk lennének –

magyarázta újból megindulva a hadnagy.

Még mentek egy darabon, aztán az egyik utcába, ami már a falu túlsó végén volt, befordultak, és a saroktól néhány háznyira meg is találták, amit kerestek. A hadnagy ment elől egyenesen be a házba, az egészségügyi katonák tisztelegtek, majd mikor András elmondta, mik a beteg tünetei, táskáikból pirulákat és üvegcséket kotortak elő. András megköszönte őket és a kabátja belső zsebébe, biztonságos helyre süllyesztette őket.

Ez alkalommal már sokkal jobb kedvvel és a szerzett orvossággal a zsebében büszkén indult haza. Bandukolt visszafelé, keresztül a falun és közben kíváncsian forgatva fejét, de járókelőket vagy a katonákon kívül más embereket egyáltalán nem látott. Láttá viszont a főtérré érve a kocsmá betört üvegű, bedeszkázott ablakait, ahol nem is olyan rég még nagyban zajlott az élet. A deszkák között belesve kíváncsian kémlelte, vajon azt is kifosztották-e, de sötétség uralkodott odabent és hiába meresztette szemeit. Tovább indulva a tér másik végén a falu hivatalos ügyeiből szó szerint felfüggesztett, és az út két oldalára aggatott tetemeket bámulta elmélázva. Vajon gondolták-e azok, hogy ilyen rút véget érnek, ha ordas eszmék szolgálatába szegődnek? Eszükbe jutott-e, mikor ennek, vagy annak az oldalnak a nevében embereket üldöztek, bántalmaztak, kínoztak vagy akár meg is öltek, hogy aki karddal él, az kard által vész el? És vajon mi vár erre a szerencsétlen országra, ha egyik szélsőségből a másikba sodródik? Talán maga is pusztán azért élte túl a pokolian nehéz időket, mert soha nem állt se jobbra, se balra, csupán próbálta tartani magát a kereszténység és az emberség törvényeihez – ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak a fejében, ahogy a jobbról is balról is szélsőségbe és gonoszságba, mások semmibevételével állati viselkedésbe csúszott emberek mementóként lógó holttesteik között középen járva tovább indult. A rút torzóként lengedező tetemekre többet nem is nézett, csak szedte a lábait, hogy mihamarább kiérjen a faluból, és visszakerülhessen az övéihez.

– Aztán vigyázz, komám, nehogy túlgógyítsd a vénasszonyt, mert még túlél téged is! – kiáltott oda neki az őrmester rosszmájúan, mikor a védvonal mögött a napsütésben sűtkérezve kártyázó katonák mellett elhaladt.

Nem szólt semmit, csupán bólintott köszönésképpen, a bakák hangos röhögését figyelmen kívül hagyva, hiszen ő is volt katona és tudta, az egy csoportba tartozó emberek könnyen kikezdi az idegeneket. Hogy ezt holmi falkaszellem, vagy a mindenütt megtalálható és sokszor az egyszerű embereket egymás ellen uszító főkolomposok okozták, e pillanatokban nem tudta eldönteni. Azt viszont biztosra tudta, ugyanis már tapasztalta, hogy nem szabad leállni vitatkozni, mert, ahogy a mondás is tartja: aki disznókkal birkózik, az maga is sáros lesz.

Valami görcsös mosolyfélét erőltetve arcára köszönt, majd hátat fordított nekik és megindult hazafelé. Szíve tájékán, mellkasát tompán nyomva, belső zsebében ott domborodott az orvosságos fiola, és bár azok semmi jelüket nem adták, tudta, a papírba tekert pirulák is ott lapulnak mellette. Ez alkalommal sokkal gyorsabban haladt, mint egy órával korábban. Szíve vadul kalapált, persze lehet, pusztán a mozgástól, de még inkább attól a furcsa, jó érzéstől, ami melegséggel töltötte el szívét. A pocsolyákat kerülgetve, oly gyorsan lépkedve, ahogyan csak bírt, szinte repült hazafelé. Hiszen bár anyósa feküdt a betegágyon, mégis kedvese aggódalmakkal teli arca és édesanyja miatti szomorúsága járt az eszében. Biztosra vette, hogy az orvosság, mit megszerzett meg fogja gyógyítani a kedves mamát, és akkor asszonykája is megnyugodhat végre.

Hamar hazaért, de így is jócskán délutánra járt már az idő, mire megérkezett. Elmagyarázta Évának és Eszternek, miből mennyit és mikor adjon be a betegnek, épp, mint a felcsertől hallotta. Az asszonyok nem is tétozáztak, gyorsan kimérték az adagokat és lenyelezték a nagyon magas láza miatt vizes lepedőbe tekert, félig ájult és félrebeszélő mamával. Szegény kis Évike a nagy rossz állapotát látva csak pityergett, és bár a felnőttek megpróbálták megnyugtatni, az arcukra írt bizonytalanság és félelem miatt ez nem igazán sikerült nekik. Végül András megunva a dolgot kézen fogta a kislányt, és kikísérte a szobából.

– Gyere, Évike, ez nem gyermekeknek való látvány, menjünk, nézzük meg, hátha kell

segíteni odakint az etetésben, fejsben! – mondta elterelve a kicsi figyelmét a bajról.

– Jó, menjünk, amíg ti dolgoztok, én adok tejet a kiscicáknak! – vágta rá Évike lelkendezve.

És úgy is lett, az öreg macska által a szénakazalból az előző napokban előhozott kiscicák kissé félénken, de annál mohóbban lefetyelték az eléjük tett edényből a frissen fejt és még langyos, tápláló, fehér tejecskét.

Az aznap éjszaka még nehezen és kétségek közt telt el. Eszter egész éjjel virrasztva az anyja szobájában tartózkodott. Éjfél tájt András is felébredt és kiment, hogy könnyítsen magán. Miközben kisdolgát végezte azon morfondírozott, hogy vajon valóban szükséges-e két felnőtt nő egy beteg mellé, akinek már beadták a gyógyszereket és amúgy sem tehetnek egyebet? Mikor végzett, úgy döntött, ő is benéz a kedves mama szobájába, és ha lehetséges, megpróbálja asszonykáját saját szobájukba csábítani.

Az ajtó csukva volt, kopogott, de mivel nem jött semmilyen válasz, hát halkán benyitott. A látvány, mi fogadta egy cseppet sem volt kedvére való. Anyósa verejtékben úszva, testére tapadt hálójában ide-oda hánykódott az ágyán, Eszter pedig mellette ülve vizes kendővel törölgette forró homlokát és karjait. Asszonykája az ajtó zajára felemelte fejét és kimerültségtől barázdált arcával, könnyektől nedves szemeivel meglepetten és szinte könyörgően nézett rá. Elszorul a szíve, mikor kedvesét ilyen szomorúnak és fáradtnak látta, bement az ajtón, és csendben becsukta maga után. Eszter széke mögé lépett, és miközben kissé meghajolt, hogy a fülébe tudjon suttogni, kezait a vállaira téve masszírozni kezdte.

– Hogy van?

– Rosszul, megint felszökött a láza – szipogta a fiatalasszony.

– Nem használt az orvosság? – csodálkozott András.

– Nem – pityeredett el Eszter.

– Jól van, na, de hisz még mindössze néhány órája adtátok be neki! Majd ha reggel és többször is kap, segíteni fog, meglásd! – nyugtatta gyengéden masszírozva a nyakát.

– Lehet, csak legyen már reggel, attól félek, nem bírja ki addig – szipogta Eszter elkeseredve.

– Akkor adjunk neki most! – vágta rá a mama fájdalmaktól eltorzult arcát, lehunyva rángatózó szemeit és furcsa, érthetetlen szavakat motyogó, láztól kicserepesedett száját elnézve maga is belátva, hogy bizony már nem sok vesztenivalójuk lehet.

– Most? De hát azt mondtad reggel, délben és este kell. Nem lesz tőle valami baja? – értetlenkedett Eszter ijedt képet vágva.

– Ennél nagyobb? Nem számít a recept, végszükség esetén lehet sűrűbben is, és ez most igencsak annak tűnik! – felelte András határozottan, de halkán, szinte érezve a halál jelenlétét a szobában.

– Jól van, megpróbálom felébreszteni – mondta Eszter engedelmesen, majd felállt, és hosszú percek alatt nagyjából magához térítette anyját.

András közben kimérte az adagokat és mikor lánya segítségével anyósa végre felült, gyorsan le is nyelték vele. Bár a szemeit ki sem nyitotta, és a pirosan izzó tetejű kályha által ontott hőség ellenére úgy remegett, mintha a szobában legalábbis fagyna, a gyógyszerek simán lecsúsztak torkán. Eszter megkínálta egy pohárból, és ivott néhány korty vizet, majd vacogását látva visszafektették és jól betakargatták.

Egy darabig figyelték, ahogy arcára grimaszokat rajzolnak a fájdalom és a láz görcsei, aztán Eszter leült, ő pedig úgy érezve, nincs rá több szükség, elindult, hogy nyugodni térjen. Ám mikor az ajtóból még visszanézett, kedvese kisírt szemei úgy néztek rá, oly könyörgően, hogy kénytelen lett visszafordulni. Nem szólt egyikük sem, szavak nélkül is megértették egymást és tudták mire vágyik, mire van szüksége a másiknak. Eszter még egy széket tett az ágy mellé, szemben az övével, András pedig leült és fogva kedvese kezét együtt virrasztott vele. És bár a fiatalasszony mérhetetlen aggodalmat és félelmet érzett e pillanatokban anyja állapota miatt, mégis elmosolyodott, és a kimerültség által arcára húzott maszk lehullt róla egy pillanatra.

Hosszú percekig ültek ott így szótlanul, mígnem a nő szemei egyre többször és egyre hosszabb időre le-leragadtak és kezében a vizes kendő meg-megállt.

– Nyugodtan menj aludni, majd én itt maradok! – mondta egy idő múlva a kedves iránt érzett sajnálat miatt megunva a dolgot.

– Nem, azt nem lehet! – vágta rá Eszter felriadva, és ismét megvizezve a lavórban a kendőt.

Még törölgette vele egy darabig anyja homlokát, aztán végleg elaludt. A vizes ruhát görcsösen szorító keze a kedves mama párnáján pihent, a másik, mint ahogy lehanyatlott feje is, pusztán lógott lefelé. András nem szólt neki, csak nézte, ahogy előre lógó göndör fürtjei bájosan eltakarják arcát, aztán kis idő múlva a nő légzése szép egyenletessé válva, kezei néha megrándulva jelezték, máris az álmok birodalmában jár.

Amikor nem sokkal később anyósa állapota is javult, unalmában tekintete hamarosan elkalandozott az ágy környékéről. Mivel ő még sosem járt ott, a petróleumlámpa gyenge fényében kíváncsian a szoba többi részét kezdte fürkészni. A jókora szoba másik sarkában lévő ágyon megpillantotta a meleg miatt takaróját lerúgva alvó Évikét és mellette ott feküdt anyja is. Mindketten mélyen aludtak, nézte őket és közben az járt az eszében, milyen jó lenne nekik is egy olyan kis gyermek, aki éjszakánként ott szuszogna köztük. Közben Éva fészkelődni kezdett és a mozdulattól, ahogy oldalára fordult, megfeszült rajta hálóingje és az így még inkább szétnyílt dekoltázsán félig-meddig kibuggyantak méretes keblei. András szemei persze azonnal megakadtak a szép és csábos idomokon, hiszen házasságát létre is csak férfitól volt. A sokat sejtető vékony kis selyemhálóing amúgy sem sokat takart, és egyébként is elevenen élt még emlékképei között a meztelenül előtte álló nő képe. Így aztán nem akadt nehéz dolga, agyában forogni kezdtek a fogaskerek és bár addig álmosnak érezte őket, szemeivel pillanatok alatt tetőtől talpig levetkőztette a nőt. Csak bámulta nagyokat nyelve, azon kapva magát, hogy az idegen test izgatóbb számára, mint a mellette szundikáló, szintén gyönyörű és formás asszonykája. Gondolatai már-már akörül forogtak, hogy talán fel kellene állnia, közelebb menni és jobban szemügyre venni. Talán ha kicsit megtapogatná, megfogdosná, Éva akkor sem haragudna meg, hiszen nem is olyan rég maga kínálta fel testét. Talán nem kellett volna visszautasítanom, ki is próbálhattam volna, milyen vele. Már el is képzelte a nő arcát és hangját, amint az kéjesen vonaglik, miközben ő belemélyeszi férfiasságát. Egyre inkább izgalomba jött, szíve meglódulva kalimpált, zihálva vette a levegőt.

Parázna álmodozásából mellette megmozduló Eszter zökkenett ki. Felé fordult és látta, amint az félálomban hátradől a szék támlájának, majd hátrabicsakló fejével alszik tovább. Loknis hajfürtjei hátra és oldalra csúsztak, és így szabaddá és jól láthatóvá vált szép arcocskája és rövidesen ismét rángatózni kezdő lehunytt szemhéjai. Nézte, milyen kedvesen szunyókál, és közben ellentmondásos dolgokon tűnődött. Tudta, kedvese a kimerültségtől oly mélyen alszik, hogy nem ébredne fel még, akkor sem, ha Évát ott helyben magáévá is tenné és egy kis leleselkedés, közelebről való szemügyre vételezés még amúgy sem olyan nagy bűn. Lehet, hogy asszonykája nem is lenne dühös, ha meglátná a dolgot, úgymint családban marad a dolog, hiszen Éva a sógornője. Ilyen és ehhez hasonló butaságokkal próbálta lelkiismeretét elaltatni és megnyugtatni, miközben óvatosan, nehogy felébresszen valakit, felállt. Körbenézett, majd nesztelenül osonni kezdett a hálóing alól hófehéren kikandikáló keblek felé, de alig tett meg néhány lépést, mikor fejében vészcsengőként megszólalt egy belső hang.

– No-no, az ördög soha nem alszik! – csengett füleiben az ismerős mondat.

Elkapta tekintetét a hön áhított célról, és Eszterék felé fordult. Anyósa ott hortyogott az ágyon, felesége pedig a széken szundikált. Alszik, milyen kedvesen alszik, mit sem sejtve a gonoszáságból, amit én forralok itt ellene – futottak át agyán a vádló gondolatok, majd ismét az a bizonyos mondat.

– No-no, az ördög soha sem alszik! – Igen, már emlékezett, Sanyi bácsi mondta ezt neki, mikor ő azt bizonygatta, soha nem csálná meg kedvesét, mert az szép és kedves. Egyszer megúsza bűnbeesés nélkül a megkísértést, most meg már megint itt áll saját vágyaitól felajzva

és vezérelve, leselkedni vagy akár még fogdosni is készen. Az ördög tényleg sohasem alszik – érezte át e pillanatban rövid időn belül másodjára, mire is gondolt akkor Sanyi bácsi. Szemeit lehunyta egy pillanatra és nagyot sóhajtván, hosszan kifújta a levegőt, aztán elszégyellve magát visszaindult asszonykájához. Leült mellé és megdöbbenve gondolta végig, hogyan várta már napok óta, hogy a padlásról visszatérve végre vele tölthesse az éjszakát. És íme, az előző napi forró együttlét után máris elfeledte, milyen is egyedül a sötét szobában, az üres ágyban kedvesére várakozni és vágyakozni. Mint aki megunt párját, máris az idegen, az általa még érintetlen, meg nem tapasztalt, izgalmas felé tévelyedett. Gyarló az ember, mindig az kell neki, ami vagy aki éppen nincs. Hiába gyönyörű a kedvese, olyan, amelyet álmodni sem mert annak előtte, ha nem vigyáz, mégis ocsmány becstelenségekre ragadtatja önmagát. Ki védi meg önmagától, az esendő és hibát-hibára halmozó csődtömegtől, aki minden óvatlan pillanatot kihasználva önző vágyai szárnyára kél? Pedig, ha jobban belegondol, nem lehet jobb a másikkal sem, hiszen csakis ugyanaz az élvezet és kielégülés érhető el azzal is. Csupán a szem és másikat a ruha alatt szebbnek, lényében pedig kedvesebbnek gondoló parázna képzelgés, mi megszedíti, eltévelyíti és a társa elárulására készíteti a gyenge embert. Elvégre az ördög, a sátán vagy nevezzük bárminek is az ősi bűnbe csábítót, valóban sohasem alszik. Minden nap minden órájában, sőt percében megpróbálja az emberek sokasága szerint oly fontosnak hitt szerencsét és véletleneket úgy irányítani, hogy elbizonytalanítson és tévutakra vezessen. Mert talán nem lehet véletlen, ha egy idegen alvó nő mellei egy férfi szemei elé kerülnek. Igaz, tehet róla a nő is, ha olyan hálóinget visel, de a férfi is, ha csorgó nyállal bámulja, míg vágyai fel nem korbácsolódnak. És vajon nem bennünk rejlik-e valahol mélyen elrejtve a mennyország mellett a pokol is, hogy életeket téve tönkre és sokakat a végromlásba rántva, pusztán az alkalomra várva, a szeretet és a jóakarat börtönéből a felszínre törjön? Hiszen rosszindulatúnak és önzőnek lenni könnyű, de naiv szeretettel és jóakarattal fordulni másokhoz, akik esetleg bántanak, csúfolnak és irigységből megpróbálnak elgáncsolni, nagyon nehéz, igazi kihívás.

Gondolataiból halk kopogás neszére ocsúdott fel. Hátrafordulva az ajtóra meredt és várt, hogy vajon valóban kopogtatott valaki, vagy csak a képzelete játszott vele. Ám kisvártatva ismét hallotta a zajt, és egy suttogó hang is megszólalt.

– Bejöhetek? – kérdezte halkan.

– Igen – felelte András félig-meddig maga is suttogva.

Nyílt az ajtó, és kezében egy viharlámpával az öreg lépett be rajta.

– Hát te mit keresel itt, Bandikám? – kérdezte, mikor megpillantotta őt.

– Segítek az ápolásban – válaszolta kurtán a kérdéstől meglepődve, és bár azokról kizárólag ő tudhatott, az iménti parázna gondolatai miatt kissé szégyellve magát.

– Látom, Eszti ke már kimerült – nézett az öreg a székén hátrabillent fejjel, édesen szunyókáló nőre.

– Az nem kifejezés. És maga mi járatban így éjnek idején, csak nincs valami baj?

– Gondoltam, megnézem, hogy van a beteg – lépett közelebb az ágyhoz az öreg aggodalmas képet vágva.

– Nagyon magas volt a láza, de most már jobban van, beadtunk neki még egy adag orvosságot, és az óta alszik szépen – mesélte András büszkeséggel a hangjában.

– Aha, látom – bólogatott az öreg gondosan megigazítva a kedves mama takaróját, aztán megsimogatva annak verejtéktől nyirkos homlokát és haját.

– Köszönöm, Bandikám, köszönöm! – fakadt ki rövid hallgatás után hálálkodva az öreg, aggódó tekintetét le sem véve a féltett betegről.

– Mit, Mihály bátyám? – lepődött meg András.

– Mindent, az ápolást és az orvosságot, nélküled talán már nem is élne szegényke! – vágta rá az öreg könnyeivel küszködve.

– Semmiség, hiszen ő az anyósom – válaszolta András olyan hangon, mintha az, amit tesz a kedves mamáért, az egyértelmű lenne.

– Lehet, neked az, de az anyóst nem mindig kedvelik annyira, mint te, és főleg nem annyira, mint ahogy én szeretem őt. Szégyellem, de az az igazság, hogy vén fejjel szerelmes lettem, és teljesen beléhabarodtam az anyósodba. És tudod, belé is halnék, ha nem gyógyulna meg – mondta az öreg őszinte zavarát nem is próbálva leplezni.

– Szégyelli, ugyan miért tenne ilyet? Az időseknek talán nincs joguk a boldog élethez? És egyébként is, hol van még maga, vagy a mama a vénségtől? – csodálkozott András.

– Igazad van, én sem érzem magamat és őt sem öregnek, csak tudod, félek, hogy ha vége lesz ennek az örült háborúnak és hazamentek, ő pedig veletek tart, vége mindennek – sópáncodott az öreg aggodalmas képet vágva.

– Szerintem ő is éppúgy szereti Mihály bátyámat, mint ahogy maga szereti. Meg aztán a hazaköltözés sem fog olyan könnyen menni, vagy elfelejtette már, mi történt anyósomék lakásával? De lehet, azóta már a miénk is odalett – nyugtatta meg András a minden rosszban van valami jó elv alapján az öreget.

– Igazad van, Bandikám, csak gyógyuljon meg szegényke, aztán majd lesz valami – bólogatott az öreg.

– Rendben lesz az is, most már hat az orvosság, és holnaptól biztosan javulni fog. És különben is, anyuka erős asszony, nem hagyja csak úgy ilyen fiatalon eltemetni magát – tette még hozzá András bátorítólag.

– A próféta szóljon belőled, fiam! – sóhajtozott az öreg a betegen alvó mamát méregetve tekintetével.

Eszter közben kezdett mocorogni a székén. Bár halkan beszélgettek, lehet, hogy mégis annak hangjára vagy pusztán a kényelmetlen póztól, amitől elzsibbadhatott háta és nyaka, nem lehet tudni, de egyszerre csak felébredt.

– Jó estét, Mihály bácsi! – köszönt nagyokat nyújtózva és ásítózva.

– Magának is, Eszti! De már nem estére, sőt nem is éjjelre, hanem jócskán hajnalra jár az idő. Mennyjenek csak nyugodtan aludni, ha nem haragszanak, majd én átveszem a virrasztást és ápolom a nagybeteg mamát! – felelte az öreg felajánlkozva.

– Tényleg? Megtenné a kedvünkért? – ámuldozott Eszter felkelve a székéről és megmozgatva elgémberedett derekát.

– Hogy megtenném-e, kedves Eszti! Magukért bármit, és az édesanyjáért még annál is többet – vágta rá az öreg boldogan.

– Akkor menjünk és pihenjünk le egy kicsit, jól fog esni a puha ágyikó! – fordult András felé a fiatalasszony.

– Jó, menjünk – állt fel András is és a széket, amin addig ült, Évák ágya elé vitte.

– Nem lesz az ott nekik útban? – kérdezte asszonykája utána lépve halk szóval.

– Nem – felelte András kurtán a széket úgy elhelyezve, hogy annak támlája eltakarja Éva jókora, hófehér bájait a kíváncsi tekintetek elől.

– Ja, értem – suttopta Eszter, mikor közelebb érve a szék támlája felett átlátva megpillantotta sógornője kikandikáló kebleit.

Persze András nem irigységből, hogy az öreg ne láthassa, amit ő látott, hanem elővigyázatosságból, leendő apósa védelmében tette, amit tett. Hiszen amit nem láthat, azt nem is kívánhatja meg, és nem ébredhetnek benne parázna gondolatok sem. Eszter először kissé furcsa szemmel nézett rá, nyilván átfutott agyán, hogy párja esetleg a másik nő melleit bámulta, míg ő szundikált, de aztán belekarolt és úgy indultak aludni.

– Jó éjt, Mihály bátyám! – köszönt András, mielőtt maguk mögött behúzta volna az ajtót.

Másnap valóban igen erős javulás állt be a kedves mama állapotában, így mindenki sokkal nyugodtabban és kissé vidámban tehette mindennapi dolgát. A délutáni etetést, fejést végezték éppen, mikor az úton erőltetett menetben a falu felé masírozó szovjet katonák jelentek meg. Nyomukban ide-oda csúszkálva, nehezen jutva előre tankok, önjáró lövegek és katyusák gázoltak a sárban. Nem messze az ő tanyájuktól a tüzérek löállást foglaltak a gyalogság és

néhány páncélos pedig tovább nyomult az úton. A felderítő ékek egy félórányi óvatos tapogatózás után, egyetlen puska lövés nélkül lépve át az ott húzódó német-magyar védvonalat, máris a falu szélső házai közt jártak. Nem sokkal azután, hogy a templom tornyára kitűzték a vörös zászlót, az önjáró lövegek és a katyusák alkotta tüzéség is mozgolódni kezdett, és menetszlopokba fejlődve hamarosan a falu felé haladt tovább. Hogy a falu védelmére berendezkedett magyar alakulatokkal mi lett, nem lehetett tudni, talán az oroszok meglepték őket, de valószínűbb, hogy még az ellenség érkezése előtt visszavonultak. Az biztos, hogy a szovjet vezetés ezúttal nem bízta a véletlenre az előrenyomulásuk sikerét. Egymás után érkeztek az újabb és újabb századnyi, sőt zászlóaljnyi erők, és néha félreállva az őket utolérő, láncfalpaikon fröcskölve robogó tankokat elengedve, masíroztak tovább a falu irányába. Egész este folyt a csapattestek előrébb vonultatása, mire másnap megszólaltak a fegyverek is, a szovjet ékek már kilométerekkel arrébb és néhány faluval odébb járhattak.

Andrásék szomorúan, de megnyugodva fogadták el, hogy a német-magyar vezetés végleg lemondott falujukról. Szomorúak lettek, hogy az ellenség elfoglalta őket, de meg is nyugodtak, hogy mindez a tanya és környékének szétlövése nélkül ment végbe. A távolból még napokig hallatszott a fegyverropogás és a lövegek hangja, aztán lassan-lassan egyre távolodva elvonult környékükről a front.

A falujukat nemsokára szovjet közigazgatás alá vették és a falakra meg a fákra kiszégezték a hadsereg éppen aktuális vezetőjének parancslajstromát. Hosszú volt a lista, akadtak benne az elmúlt rendszerrel rokonszenvezők és a nemzetiszocialista eszméket vallókat fenyegető részek, meg aztán egyszerűbb, a mindennapi élettel kapcsolatos utasítások is. Furcsán hatottak az el nem menekült ottmaradottakra a termelő munka folytatásáról és a beszolgáltatások teljesítésére való felszólításokat tartalmazó sorok. Ugyanis fagyos ujjaival megdermesztve a pocsolyákat és jeges deret szórva hajnalonként a megsárgult és földre hullott avarra, a tél lassacskán teljesen átvette az időjárás irányítását. Úgy, november vége táján, mikor a betakarítások mind véget értek, legfeljebb az ólakban és istállóknál folyhatott volna termelő munka. Ám a német, majd az orosz, de még a magyar hadsereg is jócskán kivette részét a környék jószágállományának igen erős megritkításából, így a megcsappant marhák és sertések etetgetését sem lehetett valami nagy termelő munkának nevezni. A rommá lőtt és lebombázott városok lakosságának szánt beszolgáltatásokra pedig egyszerűen nem is jutott, hiszen a harcok alatt már szinte mindent elvittek tőlük. Persze ez az új rend és hatalom legújabb kádereit legkevésbé sem érdekelte.

Egy hónap se telt el, és az oroszok már Budapestet ostromolták. Ebben az évben a karácsony is meglehetősen szomorkásra és szegényesre sikeredett. Persze a nélkülözés és a jólét hiánya nem gátolhat meg senkit abban, hogy boldog legyen. Mert aki megtanul nem csupán küzdeni és többet elérni, hanem, ha kevesebb jut, azzal is beérni, az nem haragszik, nem gyűlölködik, hanem szereti és megbecsüli, amije és akije van. Ők is így téve, örültek egymásnak, és hogy a háború borzalmait mind épségben megúszták. Sőt, a szenteste meghittségét kihasználva, a közben betegségéből felépült kedves mama és az öreg Mihály bejelentették, hogy amint a közigazgatás helyreáll és az lehetőségessé válik, egybekelnek.

Ismét az élő holtak között

Mély sötétségből tört a fény felé, ahogy szemeit kinyitva felébredt. A kép, mit először látott, homályosnak tűnt, de lassan-lassan tisztulni kezdett. Testét nehéznek és elgémberedettnek érezte, háta erősen sajgott, mintha már régóta feküdt volna ott. Megpróbált visszaemlékezni, mi is történhetett vele, de semmi sem jutott eszébe. Se álmok, se emlékek, mindössze egyetlen kép, egy megsárgult fotó képe lebegett szemei előtt, amiről egy csodaszép nő és egy kislány mosolygott rá. Egy ideig a durva faágakból összetákolt, jégcsapoktól tarkított plafont bámulta, aztán erőt gyűjtve megpróbált megmozdulni. Hihetetlennek tűnt számára, hogy mennyire gyenge. Megemelte fejét és körbepillantott, de néhány másodpercnél nem bírta tovább és nyaka erőtlenül oldalra bicsaklott. Megpillantotta maga mellett a szedett-vetett ágakból és avarból készült, ágynak nem is nevezhető fekhelyeket és rajtuk hadifogolytársait, és máris tudta, hol van, és miért is sajog annyira háta. Hogy az enyhe fokú felfekvés okozta fájdalmai enyhüljenek, megpróbált oldalára fordulni. Közben, mint valami köd oszolni kezdett fejében a konokul ott terpeszkedő sötétség, és egymás után tértek vissza emlékképei. Egyik kezével benyúlt szakadt, elnyűtt zubbonya belső zsebébe és ijedten kotorászva kezdte ellenőrizni annak tartalmát. A hosszú-hosszú ideje üres, ezüstözött cigarettatárcája megvolt, és a kis rongydarabba csomagolt jeggyűrűje is. Aztán néhány gomb, kötszer és értéktelen kacat között ujjai végre kitapintották az összehajtott és kissé berepedezett fényképet, és ettől megnyugodva nagyot sóhajtott. Az-az, csak szeretett volna, de a beszívott levegő, szűrő fájdalom kíséretében bennakadt, és csupán heves köhögés árán jött ki újra. Mire a roham végre enyhült, szemei megteltek könnyel.

– Te még élsz? Nézzétek már, magához tért! – csodálkoztak a barakkban körülötte fekvő, ülő vagy álldogáló fogolytársai.

Kedve lett volna valami nem túl kedveset beszólni nekik, amiért már leírták és lemondtak róla, de mégsem tette. A mély apátia, mit azok arcán látott és visszatérő emlékei lebeszéltek róla. Hiszen a sok szenvedés során lesóványodott, szakadt, kopott, egyenruhára már nem is emlékeztető rongyokkal takart fogolytársainak nagy része már saját magáról is lemondott. Talán igazuk is van, és soha nem jutunk haza abból a földi pokolból – futottak át agyán a gondolatok, miközben ismét sóhajtott, de ezúttal óvatosan, odafigyelve.

Méltatlankodás helyett inkább előhúzta zsebéből a fotót, széthajtotta és úgy bámult a megsárgult papírdarabra, mintha azon keresztül a távolba látna, egészen hazáig, oda, ahol szeretett asszonykája és kislánya talán még mindig várják haza.

– Éva, drága kincsem, szeretlek! – suttogta, pedig tudta ő is, az csupán egy képmás, de neki sajnos pusztán annyi maradt kedveséből. No és persze az egyre inkább felderengő emlékei, amik a fotó láttán egymás után törtek fel valahonnét a lelke mélyéből, ahol az ember a boldog pillanatait raktározza. Vajon mi lehet most velük? Mekkora nőhetett a kis Évike? És az anyja hű maradt-e hozzám?– cikáztak fejében a nyomasztó kérdések. Nézte-nézte és az őket elválasztó távolságra, fogolyságára és a teljes bizonytalanságba burkolózó jövőjére gondolva könnyek szöktek a szemeibe, és csontsovány arcán csordogáltak lefelé. Aztán egyszer csak furcsa égető, csípő érzés tört rá, először azt hitte, valami komolyabb baja lehet, de aztán szép lassan rájött, csak a belső szükségletek feszítik.

Feküdt még egy darabig, mint akinek semmi dolga, a barakk körülötte zajló mindennapi életét figyelve, aztán összehajtotta a képet és a szíve feletti belső zsebébe rejtette. Kibújt a pokróc alól, és lábait leengedve a kutyavacokszerű fekhelye szélén, felült. Érezte szédeleg, és majd megfagy, de a szükség nagy úr, így nem tehetett egyebet, feltápászkodott. Azaz csak szeretett volna, de első próbálkozásra nem sikerült, erőtlenül zuhant vissza az őskori körülményeket idéző priccsére. Pulzusa zakatolva dobolni kezdett füleiben, egész testét a hideg rázta, pedig belül még mindig forró lázban izzott. Behunyt szemekkel erőt gyűjtött, majd újból nekiveselkedett, és másodjára sikerült talpon maradnia. Lassú léptekkel megindult keresztül a barakkon a kijárat felé.

– Hová-hová? – kérdezték fogolytársai, ahogy ügyelve, hogy szédelgése miatt nehogyan elessen, elcsoszogott mellettük.

– A mellékhelyiségbe – felelte elcsukló, erőtlen hangon.

– Ideje! – vágta rá egyikük fintorogva.

– Bizony-bizony – helyeseltek a többiek is fancsali képet vágva.

Nem tudta mire vélni azok viselkedését, hiszen nem érezte magát bűdösnek, de mivel dolga sürgősnek bizonyult, nem is igen jutott ideje foglalkozni azok gúnyos, elmarasztaló megjegyzéseivel.

Mire a latrinához elért leizzadt, és már csupán zihálva kapkodta a levegőt, szörnyű és megdöbbenő érzés volt számára, hogy nadrágja letolása előtt pihennie kellett. De az igazi meglepetés pusztán ezután következett, ugyanis alsóneműje helyén egy katonai ingből kihasított rongydarabból összekötött, pelenkaszerű valamit talált. Azonnal megértette, mire gondolhattak a többiek, nyilván elégük lett a tisztába rakásával járó bűzből. Mikor végzett szinte egyszerre és egyformán távozó kis- és nagydolgaival, az egyébként nagyjából tisztának tűnő, de kínos rongydarabtól megszabadulandó, azt a latrinába akarta dobni. Aztán mégsem tette, tudniillik a kényeskedés és az igényeskedés szabályait, az utóbbi hónapokban, a nélkülözni kényszerülés szenvedéseinek törvényei írták felül. Talán még szüksége lehet rá, neki vagy bármelyik bajtársának. Ne adja az Isten, de sosem lehet tudni, és bizony a tábor területén minden darab rongy, amit a hideg ellen magára tekerhetett, vagy bármire felhasználhatott az ember, nagy kincsnek számított. Összehajtotta, és eltéve szükségesebb időkre a zsebébe dugta.

A tábor hatalmas kiterjedésű területét és a számtalan barakkot fürkészve szemeivel, lassan cammogni kezdett visszafelé. A szedett-vetett építmények között futó úton egy teherautó jött vele szemben, így félrehúzódott és elengedte. A jármű fülkéjében orosz katonák ültek, a platón vegyesen német, román, olasz és magyar egyenruhás holttestek jókora rakása éktelenkedett. Nem sokon múlhatott, hogy valamelyik napi szállítmányra nem került fel ő is. Vajon hová vihetik őket, hol lesz ezeknek a szerencsétleneknek a közös sírja? Ugyanis azt biztosra vette, hogy nem fognak nekik külön-külön sírgödröket ásni, behajigálják őket egy gödörbe, dúrnak rá némi földet, és el van intézve. Pont úgy, mint a fronton, mikor már nem maradt elég kapacitás a temérdek halott tisztességes eltemetésére. Gondolataiba mélyedve haladt visszafelé a saját barakkjukhoz. Útközben találkozott még néhány katonával és számos, latrinák irányába igyekvő fogolytársával, de nem szólt hozzája egyikük sem és ő sem érezte úgy, hogy beszélgetésbe kellene elegyedni bármelyikükkel is. Örült, hogy élt, és megszabadult a hólyagját és beleit a tifusz vagy csak a fölfázás miatt fájdalmasan feszítő terheitől. Ezek után megkönnyebbülve szeretett volna minél hamarabb visszabújni a valamivel jobb közeget biztosító pokróca alá, ugyanis fogai úgy vacogtak, hogy azt tán még a mellette elhaladók is hallották.

– Na, itt vagy végre? Már azt hittük, belecsúsztál a latrina gödrébe, olyan soká nem jöttél. Éppen úgy volt, hogy valaki utánad megy megnézni, nincs-e valami bajod – mondta egyik barakktársa megnyugodva, ahogy belépett az ajtón.

– Ne izguljatok, még megvagyok, bár nem érzem valami fényesen magam – felelte az egész testét gyötrő hidegrázástól szinte dadogva, akadozó hangon.

– Ne aggódjunk? Ahhoz képest, amilyen beteg voltál, az is csoda, hogy egyáltalán élsz – csodálkoztak szavain a többiek.

– Pelenkázni is kellett? – kérdezte megszégyenülten.

– Igen – válaszolta egyikük kurtán.

– Meddig voltam magamon kívül? – kérdezte, miközben vacogva lefeküdt és bebújt pokróca alá.

– Két nap, vagy három, igen, inkább három napig – számolgatták a többiek.

– Köszönöm, mindent köszönök! – mondta a témát lezárandóan, úgy érezve teljesen kimerült, és nem bírja nyitva tartani szemeit.

Egy darabig még hallotta, amint a többiek tettek-vettek körülötte, aztán ismét mély álomba zuhant, és átaludta a délutánt meg az éjszakát.

Másnap már megette a csalánlevesét, és az egyik fehérköpenyes tábori orvostól valami pirulákat is kapott. Hogy attól, vagy csupán szervezete diadalmaskodott a kóron, nem lehetett tudni, az biztos, hogy napról-napra jobban lett. Ahogy állapota javult, úgy enyhült elviselhetőbbé és változott vidámabbá odakint az időjárás is. A tél lassan engedett irgalmat nem ismerő fagyos szigorából és napokig csöpögve ugyan, de lassan barakkjuk plafonjáról is elolvadtak a jégcsapok.

A tavasz beköszöntével felbolydult az addig csak vegetáló, túlélni próbáló tábor élete. Bár a létszám legyengültségtől, betegségektől naponta több száz, sőt ezer fővel csökkent, mégsem apadt túl alacsonyra. Ugyanis a harcok valahol a távolban tovább folytak és bár ők rabként ott rostokoltak, újabb és újabb csaták dőltek el, egyszer így, egyszer úgy. A szovjetek számára kedvezően alakuló és végződő ütközetek után hosszú-hosszú menetoszlopokban ismét többezer szám jöttek a hadifoglyok.

Lassacskán a sok helyen méteresnél is magasabb hó is olvadozni kezdett és vize, a horhosok medreiben ideiglenes patakokat indítva meg, elfolyt a mélyebben fekvő részek felé. A kikelet hatására a tábort övező erdőkben harsányan énekelni kezdtek a madarak és csattogni a fejszék. Az őrség a foglyokból fűrészes, baltás és rakodó brigádokat állított össze, és amikor az idő engedte, munkára az erdőbe vitte őket. Eleinte a nagy sár és a legyengült szervezetű emberek alacsony teljesítőképessége miatt a termelékenység jócskán az elvárt szint alatt maradt. Aztán a nemzetközi vöröskereszt nyomására, és mert a szovjet birodalmat egyre kevésbé fenyegette az ellenség, javult az ellátásuk. Ezután a főtt burgonyán, csalánlevesen és sózott halon kívül már más, tartalmasabb ételek is elő-előfordultak a kosztjukban. Persze a körülményeik javulása magával hozta az erősebb kondícióba kerülésüket és ezáltal a jobb munkabírásukat is. Lassan-lassan eljutottak odáig, hogy ha derékszíjuk másfélszer is érte őket körbe, nem kellett néhány fejszecsapás után máris pihenniük, és akár egész nap is fűrészelhették a fát, nem dőltek ki néhány óra alatt. Ment is a munka, dolgozott a sok ezernyi hadifogoly, mint a hangyák, dőltek a fák a hatalmas erdőségben, és az irtás egyre terebélyesedett körülöttük. A rengeteg összevágott fát először szekereken, majd mikor szikkadt a talaj és javultak az útviszonyok, teherautóval szállították a vasúti rakodóhoz.

Néhány héttel később, mikor már jócskán volt az állomáson felhalmozva az elszállításra váró farönkökből, a tábor szükségleteinek kielégítésére is engedélyeztek némi csekély mennyiséget elhasználni. A tábor vezetésénél kellett jelentkeznie azoknak, akik ácsok, asztalosok vagy bármilyen famunkával kapcsolatos mesterséget űztek, mielőtt a hadseregbe kerültek. Hozzájuk rendeltek egy csomó segédmunkást, és ők lettek az építőbrigádok. Nekik ezután nem kellett az erdőben robotolniuk, ők a tábor területén új barakkok építésén dolgoztak. István, bár szeretett volna, de mivel képesítése még csak nem is hasonlított ezekhez, nem kerülhetett be egyik ilyen brigádba sem. Hiába könyörgött a munkafelügyelőnek, hogy legalább segédmunkás lehessen köztük, nem hajlott a dologra egyikük sem. Rettentően irigy és dühös volt rájuk, és napokig bántódott a jó lehetőség elszalasztása miatt. Ám bosszankodáson kívül nem tehetett egyebet, hiszen a jó Isten vagy a sors másként akarta, így aztán számára maradt a favágó élet, és annak minden nehézsége és gyötrelme.

Mert az élet keményen és szigorúan telt a táborban, mintha még mindig katonák lennének. És igazából, ha nem is emlékeztette őket az a rablét a katonaéletre, mégiscsak fogságba esett katonák voltak. Hajnalonta korán, már pirkadatkor keltek, a gyors rendrakást és takarítást sorakozó követte, és már indultak is ki az erdőbe. Reggelit általában egy-két órányi munka után ott kint kaptak. Mivel mikor a fejszék és fűrészek sorsa eldőlt, István még igen-igen gyengélkedett, mindössze gyalogos rakodómunkás lett belőle. Nem is bánta oly nagyon a dolgot, ugyanis a norma a döntőket és a darabolókat sokkal inkább szorította, mint őket. Nekik csupán a késztermék lovas fogatra vagy teherautóra juttatása volt az egyetlen feladatuk. Igaz,

ez a pofonegyszerű megbízatás sem bizonyult könnyűnek, hiszen a többméteres, sokmázsás rönkök mozgatására nem akadt egyéb eszközük, mint a két kezük.

Egyik nap munka közben a mellettük dolgozó favágóbrigádban megpillantott egy ismerős arcot. Először nem volt biztos a dolgában, de aztán jobban szemügyre véve az illetőt látta, hogy az bizony Géza. Az a Cigerman Géza, aki osztálytársa volt a boldog gimnazista éveiben, mikor még a tanulás és a lányok meghódítása jelentették számukra az élet legnagyobb problémáit. Amikor még úgy érezte, felnőtt akar lenni, hogy ne dirigálhasson neki se szülő, se tanár, hanem azt tehessen, amit csak szeretne. Aztán eljött annak is az ideje, de még alig vált felnőtté, és már is saját tisztjeik, most pedig az oroszok parancsnokosodnak felette és megannyi fiatal bajtársuk felett. De hol is van ezekből az emberekből már az ifjúság, a lányoknak tetszelgő legényes virtus, a büszkeség? Elfeledték ők már mindezt és csupán tették elfásult, hitevesztett arccal a dolgukat, mit rabságban tartóik megköveteltek tőlük. Pedig sokuk oly fiatal még, előtte állna az élet, ha nem lennének éppen bizonytalan kimenetelű fogságban, és nem rendült volna meg legtöbbjükben oly nagymértékben az Istenben és a világba vetett hite. De bizony az erősen megrendült, de nem pusztán az, hanem egészségük is, kevesen akadtak a sok ezrek közül, akik elmondhatták magukról: semmi bajom, egészséges vagyok. Hiszen mind-mind oly soványak voltak, hogy lógott rajtuk nemcsak a valamikor rájuk szabott egyenruhájuk, de még a bőrük is. Fiatal arcaikat a borosta alatt ezernyi kínok ráncai barázdálták. Szemeikből kialudt már minden tűz, nem csillogtak, mint ép, egészséges lelkületű, boldog embereknek, legfeljebb, mikor hazagondolva a nap fénye könnyeikről verődött vissza.

Így festett az egykor nagydarab fiatalembernek számító Géza is. Magasnak ugyan magas maradt, de a civil ruha, mit viselt, úgy állt rajta, mint vállfára akasztott ünneplő gúnya, csupán sokkal gyűröttebb, szakadtabb és foltosabb volt annál. Vastagságra viszont, persze enyhe túlzással, de majdnem hogy be lehetett volna akasztani a szekrénybe, ugyanis nemigen foglalt volna több helyet, mint bármelyik ott lógó ruha.

– Szervusz, Géza! – köszönt rá István az őt észre sem vevő régi ismerősére.

– Szervusz! – állt meg egy pillanatra a fűrészeléssel meglepetten fordulva felé a másik.

– Hát te is itt vagy? – csodálkozott István.

– Itt hát, hol lennék? – kezdte ismét húzni a páros fűrészt a másik.

– De hát azt mondtad, átmentek a ruszókhoz és átálltok! – értetlenkedett István.

– Át is mentünk, és eleinte úgy is tűnt, jobbra fordul a helyzetünk, megetettek, megittattak, de végül mégis itt kötöttünk ki – felelte Géza sértődött hangon, szemében az egész világ elleni haragvását villantva fel.

– Nem mondtátok, hogy ti munkaszolgálatosok vagytok és nem is harcoltatok ellenük? – ámuldozott István nem értve a dolgot.

– Pista, hibbantnak nézel engem? Persze, hogy mondtuk és méltányolták is, de azért mégiscsak mi is magyarok vagyunk, még ha saját feletteseink zsidóságunk miatt nem is tartottak méltónak minket. Így hát addig-addig szállígtattak minket erre-arra, míg végül ide kerültünk azok közé, akik eddig aláztak, ütöttek-verték minket. Most már persze nincs olyan nagy pofájuk, de mire megyünk vele, ha minket is rabként tartanak itt fogva ezek az elmeroggyant oroszok – panasolta ismét megállva munkájával a nagydarab legényből, hórihorgas sovánnyá vékonyodó ember.

– Hát ez bizony elég szomorú – sópánkodott István.

– Szomorú? Ez nem szomorú, hanem gyalázatos igazságtalanság! Ezek az oroszok még rosszabbak, mint a németek, a primitív körülmények és az éhezés miatt mára legtöbb munkaszolgálatos bajtársam odalett! Kit a tifusz, kit az éhhalál vagy a tüdőgyulladás vitt el! – fakadt ki Géza dühösen, hogy az arcán csak úgy rángtak az izmok az indulatoktól, mik belülről feszítették.

– Igazad van – vágta rá István kissé megijedve a még úgy lesoványodva is jóval természetesebb ember böszült haragjától.

– Igazam van, vagy nincs, mire megyek vele? Nem érdekli ezeket az embereket az igazság, csak az, hogy hol tudnak belérúgni a másikkba, és hogy tudják elvenni tőle, amiye még esetleg megmaradt, önbecsülést, hitet, büszkeséget és vagyont egyaránt. Az, hogy mindezek közepette az egészsége és testi épsége is tönkremegy a delikvensnek meg már annyira bagatell a vezetők szemében, hogy szót sem érdemel – panaszkodott tovább Géza kissé lehiggadva.

– Ez bizony így van, de mi sajnos nem tehetünk ellene semmit – bólogatott István egyetértve.

– Hát ez az, tűrünk, tűrünk, míg minket is elkaparnak, és soha sem jutunk haza – mondta még Géza, majd ismét húzni kezdte a fűrészt.

E szavak hallatán Istvánra mérhetetlen szomorúság tört, az otthona és családja jutottak eszébe és az, talán tényleg nem láthatja már többé viszont őket. Mivel látta, a másiknak sincs túl sok kedve hozzá, nem erőltette tovább a beszélgetést.

– Na, majd még beszélgetünk, szervusz, Géza! – köszönt el, és visszatért az időközben társai által félig megpakolt szekérhez.

– Szervusz! – mondta búcsúzásképpen kurtán a másik felé sem fordulva, a fűrészelésre koncentrálna.

A fogat egykettőre tele lett, aztán estig még több is. Munka közben keveset pihentek és nem igen beszélgettek, pusztán tette mindenki a dolgát fásult arccal a gondolataiba mélyedve. István agyában Géza szavai jártak: „tűrünk, tűrünk, míg minket is elkaparnak, és sohasem jutunk haza”. Megpróbált optimistán nézni a jövő felé és elfelejteni ezeket, de nem ment.

Ahogy teltek a napok, egyre inkább úgy érezte, meg kellene szöknie, hogy mielőbb hazajuthasson. Néhány fogolytársával terveket is szőttek, hogyan tudnák a fát szállító vonaton elrejtőzve elhagyni azt az átokverte, világvégi helyet, de ezek az elképzelések mindig is megmaradtak a szándékok szintjén és sohasem lett belőlük semmi. Főleg akkor ment el végkép a kedvük az ilyesfajta távozás lehetőségétől, mikor szökevények egy csoportját kizárólag azért toloncoltak vissza egészen a táborig, hogy a fogvatartottak mind láthassák, hogyan végzik ki őket. Ezután maga is belátta, nincs értelme a kísérletezgetésnek, onnan nem lehet megszökni, azaz meg lehet, de utána nincs hová menni. Egy idegen országból, több ezer kilométer távolságban otthonuktól, ahol még a civilek is gyilkosokként gyűlölik őket, nincs esély a hazajutásra. Maradt tehát a várakozás és önmaguk hitegetése, hogy az ígéretések teljesülnek, és bizonyos jóvátételi munkák elvégzése után hazamehetnek.

Ám a hónapok csak teltek, és az ott töltött időből lassan évek lettek, a háború eközben, legalábbis magyar földön, véget is ért. A németek az utolsó emberig jelszavukat betartva, de már egyre kevesebben ismételve, hátrébb és hátrébb szorulva még küzdöttek. A totális vereség és Budapest elestének híre kissé elszomorította a tábor megfogyatkozott lakosságát, de még annál is inkább, mikor megérkeztek az első magyar civilekből összefogdosott kényszermunkás kontingensek. Akadtak köztük nők és férfiak, fiatalok és idősek vegyesen, sok különböző ember, akik, mindössze félelmekkel teli tekintetükben és az őket elhurcoló szovjet katonák által tett ígéretekben voltak azonosak. Mert akik elrablásuk ellen tiltakoztak, mind ugyanazt a választ kapták: Egy kis munka! Csak egy kis munka! – hajtogatták az orosz katonák bevagonírozásuk közben, ahogy a vagonok teltek egyre kárörvendőbb mosollyal az arcukon.

Aztán a kis munkából évek lettek, már Németország is kapitulált és Japán is letette a fegyvert, de ők még mindig a nagy Szovjetunió építésén fáradoztak. Téglá- és ruhagyárakban, városok és utak újjáépítésében, no és persze a töméntelen fa kitermelésében. Bár közülük is vittek városokba építőbrigádokat, István maradt az erdőben, és csak vágta és pakolták a rengetegsok fát, szabad idejükben pedig hallgatták az átnevelő tisztek bolsevizmust és kommunizmust dicsőítő beszédeit. Annyit sulykolták beléjük, hogy már-már el is hitték a Horthy korszakot szidalmazó, néha valós, de legtöbbször hazug állításokat és az egyenlőségről, a jólétről, Sztálin elvtársról és a többi nagy vezetőről szóló dicshimnuszokat. De aztán mikor a táboron kívül az orosz nép között dolgozó fogolytársaik visszatértek és elmesélték, micsoda

mélyszegénység, nélkülözés és elnyomás uralkodik mindenfelé amerre csak jártak, rögvest kijózanodtak a szépen csengő szólamok részegségéből. Szépen lassan rájöttek, hogy a fogságba esésük óta egyre javuló körülményeik nem kizárólag a nemzetközi vöröskereszt közbenjárásának köszönhető, hanem egy politikai játszma része. Így eshetett meg az, hogy ők jobban éltek a táborban, mint a környező városok és falvak orosz lakossága. Hiszen Szálin elvtárs „csak” tömeggyilkos, háborús bűnös volt nem bolond, tudta jól, örökké nem tarthatja ott azt a sok tíz-, sőt százezer embert. Egyszer úgyis haza kell engednie a túlélőket Német-, Román-, Olasz- és Magyarhonba, és akkor nem lesz mindegy, milyen hírét viszik majd a nagy Szovjetuniónak. De vajon mikor lesz az, és eljön-e egyáltalán annak a napja? – tették fel Istvánék maguknak a kérdést az évek hosszú sora alatt, választ persze nem is remélve.

Az idő múlásával a munkába úgy belejöttek, hogy már oda sem figyelve, teljesen rutinból végezve gurgatták a teherautók platóira a hatalmas fatörzseket. És pont ez lett a bajok okozója, vagy talán maga a jó Isten akarta úgy, hogy az legyen István sorsa, nem lehet tudni. Az biztos, hogy az egyik napon, ami éppen úgy indult, mint a többi, történt valami, ami megváltoztatta addigi fogolyéletét.

Reggel korán még sötétben harsant fel az ébresztő hangja, katonaviselt és évek óta a tábor „vendégszeretetét élvező” emberként ez nem jelentett különösebb gondot neki. Gyorsan végzett a latrinánál és a tisztálkodással is. A sorakozóra mindenki rendbe szedte magát, és elkészülve vigyázállásban várta a politikai átnevelő tiszt éppen aktuális nagy szocialista vívmányokról és tervekről magyarul zengedezett eszmefuttatását.

– Lenin apánk megalkotta a világ számára a tant, ami elemi erővel söpörte el már sok országban a népről a papok és nagyurak rémuralmát, és ha a proletárság vállt vállnak vetve harcol, el fogja széles e világon! Az internacionalizmus létrejött a küszöbön áll! A dicső Vörös Hadsereg immáron az önök földjét is felszabadította a fasiszta és náci elnyomás alól és létrehozta ott is a kommunizmus alapjait! A felvilágosult, bolsevik szellemiségű honfitársaik, mint Rákosi Mátyás, aki évek óta itt a nagy Szovjetunióban tanulmányozta a rendszer alapjait, hazautazva máris elkezdtek építeni a pártot, ami majdan népköztársaságuk vezetője lesz! Most már az ott élő dolgozó proletároknak, és ha hazakerülnek, maguknak is feladatuk lesz ezt megvédeni a reakciós, ellenforradalmár és náci elemektől! Nem történhet meg többé, hogy a sok harc és küzdelem árán végre hatalomra került munkás és népi erőket legyőzze a fasiszta kutyák csűrheje! Sajnos Kun Béla és dicsőséges Tanácsköztársasága e bomlasztó elemek áldozatául esett. Nem lehet szó többet cárról, királyról meg holmiféle kormányzókról, nincs szükség urakra, csakis a dolgozó proletárság kezébe kell adni a hatalmat! A haladást és a jövőt a kommunizmus eszméje jelenti, rá fognak erre eszmélni az imperialista nyugati hatalmak és népeik is! Nem is kell sokáig várnunk, és a technikai vívmányainkból és a tervgazdaságunkból fakadó előnyeink oly óriásira növelik a jólétünket a nyugati országokkal szemben, hogy minden nép forradalmat indít majd elnyomói ellen és önként csatlakozik majd az internacionalista, bolsevik tömbünkhöz! – ordította elvörösödő arccal az átnevelésükért felelős tiszt, az utolsó kissé hosszúra sikeredett mondat után levegő után kapkodva.

Miután ismét megtudhatták, milyen rossz volt és milyen jó lesz ezután, elindulhattak végre dolgozni. Míg menetoszlopokba rendeződve kifelé vonultak az erdőbe, István az elhangzottakon rágódott. Nem igazán értette ugyanis, de sohasem mert rákérdezni, hogy ha Kun Béla és „szorgos” kis csapata jót akart a népnek, miért kellett megölniük annyi embert? Pusztán azért, mert nem értettek velük és rabló módszereikkel egyet, vagy úgy gondolták, jobb a politikai ellenfelektől egyszer és mindenkorra megszabadulni? És, ha a bolsevizmusban mindenki egyenlő, hogy lehettek tanácselnökök és párttitkárok jobb módúak, mint a többi proletár? De legfőképpen az aggasztotta, hogy ha a párt és a rendszer nevében mindenkit egyenlővé tesznek, akkor mi lesz a lusta és mi a dolgozó emberekkel. Mert ahogyan nem vagyunk egyformák, külsőben és belsőben is különbözünk, úgy nem is lehetünk egyenlőek! Legfeljebb, ha a Kun Béla-féle, világ legnagyobb igazságtalanságának számító, erőszakos

módszereivel élve elveszik attól, aki ésszel, vagy két kezének munkájával összehozta azt, és olyanoknak adják, akik mindenre elszánt gazemberként verik, kínozzák a párttal egyet nem értőket. Akik dolgozni nem, de a jóból részesedni akarnak, és az irigység már egyébként is gyűlölettel töltötte meg szívüket azokkal szemben, akiknek van valamije. Ismerős a képlet, de akkor Lenin tévedett és tévútra vitt milliákat, mint ahogy Hitler és Szálasi is. Mert erőszakkal, mások elnyomásával, vérenek ontásával még egyetlen birodalom sem tudott fennmaradni a történelem folyamán – jártak agyában a gondolatok, míg az irtáshoz értek.

Sorban váltak le a menetoszlopról a kisebb nagyobb csapatok, ki-ki a saját előző este félbehagyott munkájánál. A döntő és daraboló brigádok máris munkához láttak, de a szállítójárművek nem jöttek, így nekik, rakodóknak még várakozniuk kellett. Az orosz katonák, kik őket őrizték és munka közben minél gyorsabb tempóra biztatták, felszálltak egy terepjáróra és elmentek megnézni, mi lehet a késés oka.

– Hol a csodában vannak ezek? – mérgelődött egyik fogolytársuk türelmetlenül.

– Nyugalom, majd jönnek, mi ráérünk, kitelik a napunkból! – nyugtatgatta egy fiatalabb suhanc letelepedve a farönkökből fölhalmozott rakásra.

– Persze, aztán meg majd kapkodhatunk, hogy a napi normát teljesíteni tudjuk – válaszolta az először szóló.

– Az lehet, de addig legalább pihenhetünk – mondta a másik az egyik farönkre fekve.

A teherautókra valóban várniuk kellett még, de pihenni azt nem hagyták őket. Mihelyt a mellettük dolgozó másik brigádok egyikének orosz katonákból álló vezetői észrevették az üldögélő és heverésző foglyokat, mindjárt találtak nekik munkát.

– Minek kell nekünk ezt csinálni? Teljesen felesleges csomóra pakolni a rönköket, mikor egyenesen a kocsira is rakhatnánk! – méltatlankodott a suhanc.

– Ne zsörtölődj már, ha nem feküdtél volna le, észre sem veszik, hogy nincs melónk! – szólt be neki egy másik.

– Na, persze, már megint én tehetek mindenről! – vágta rá a suhanc sértődötten.

– Azt nem mondtam, egyébként meg így talán gyorsabban is tudunk majd pakolni, ha megjönnek végre a teherautók – próbálta jobb kedvre deríteni a másik.

– Á, mindegy ezeknek mit csinálunk, csak nehogy megálljunk, kész rabszolgahajcsárok! – dohogta az egyik rönk gurítása közben egy másik fogolytársuk.

– Ja-ja, de ez egyértelmű is. Nem fognak minket tétlenül hagyni, mert akkor lenne időnk gondolkodni, és az a többieket is lazításra csábítaná – magyarázta egy, a honvédségben fogságba esésük előtt még altiszti rangban álló társuk.

Jó pár rakást összehordtak, mire végre megjöttek felügyelőik és velük együtt az első teherautó is. A kivágott fák tuskói közt lavírozva odaállt az egyik csomóhoz, és ők elkezdték a pakolást. Siettek, ahogy bírtak, de még úgy is majdnem dél lett, mire végeztek. És jött a következő, majd egy újabb, egymás után rakták a kocsikat, még ebédelni sem állhattak meg. A terv az terv, legyen az négyéves vagy csupán napi, a kommunista elveket valló vezetők számára elképzelhetetlen, hogy a proletár alattvalók ne teljesítsék azt. Hogy a bolsevizmusba vetett hitük vagy a saját feletteseik dühétől és megtorlásától való félelmek sarkallták őket a szigorúságra, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy délutánra Istvánék brigádja holtfáradtan már csak taszigálta a jókora farönköket. A rutin, a jó helyen való alátámasztás, az időben való elengedés és az összeszokottság, mind-mind sokat értek, de a kimerültségből fakadó erőtlenségüket és figyelmetlenségüket nem pótolhatták. Így történhetett meg, hogy néhány rossz mozdulat és a lelassult reakcióidejük miatt az egyik fatörzs a teherautó púposan megrakott platójáról visszagurult. Pillanatok alatt játszódott le minden.

– Pista! Vigyázz! Ugorj! Menj arrébb! – kiáltozták a többiek, mikor a hatalmas rönk a többiről lehengeredve megindult.

Próbált ő félreugrani, de sajnos lassúnak bizonyult, és a plató magasságából zuhanó jókora fa tompa puffanással máris az erdő puha talajára ért. Szúró, égető fájdalom nyilallt bal lábfejebe

és sugárzott felfelé bokáján át a lábszárába is. Térdre rogyott, majd leült.

– A lábam! Alatta maradt a lábam! – kiáltozta fájdalomtól elcsukló hangon.

– Az ördög vinné el, tarts ki, bajtárs! – lépett közelebb a pillanatnyi meglepődéséből elsőként ocsúdó fogolytársa.

– Á, segítsetek! – sziszegte István összeszorított fogai között, vicsorogva.

– Na, mire vártok? Gyertek már! – kiáltott rá a döbbenettől megbénulva álldogáló társaira az egy, aki már ott erőlködött a hatalmas farönk mellett.

Nagy nehezen a többiek is észbe kaptak, körülállták a rönköt és mivel egyik oldalról a még felrakásra váró többi fa állta útjukat, a másik irányban pedig a teherautó, megpróbálták felemelni. Ám a teher, amit azelőtt is kizárólag másik, keresztben odatámasztott vékonyabb fák tudtak felgöngyöltetni, túl nehéznek bizonyult.

– Jaj, nagyon fáj, szedjétek le rólam! – nyöszörögte István, hogy el ne ájuljon, nagyokat sóhajtva.

A többiek mindent erejüket beleadva próbálták emelni, de nem bírtak vele. Az orosz sofőr, aki közben a nagy riadalom hangjaira kiszállt, magyarázni kezdett valamit és közben mutogatott is böszén, amiből ők persze semmit sem értettek.

– Mit akar ez? Nem értem – tanakodtak a többiek.

– A rohadt életbe, csináljatok már valamit, mert itt fogok megdögleni! – szitkozódott kínjában István.

A sofőr szenvedését és a többiek értetlen képét látva legyintett, aztán beugrott a teherautóba és beindította annak motorját. Sebességbe rakta járművét, majd a fülke kinyitott ajtaján kihajolva, tekintetével mindvégig a kerekeknek támaszkodó és István lábát nyomó farönköt figyelve lassan megindult. A többiek látva mit akar, lehajoltak és megfogták a fatörzset, hogy az a kerekek súrlódásától minél kevésbé mozogjon. Persze ha nem is nagyon látszott, mozgott az úgy is, és ezt István érezte legjobban.

– Jaj-jaj, meg akartok ölni? – kiáltotta kínjában oly hangosan, hogy felfigyelve rá még a távolabb lévők is abbahagyták a munkát.

De az egész nem tartott sokáig, ahogy a teherautó hátsó kereke is túlért a rönk végén, társai végre legurították lábáról azt. Szorító, égető érzése hirtelen megkönnyebbült, ám szenvedésének enyhülése csupán másodpercekig tartott, aztán másként ugyan, lüktetve, sajogva, de ismét rettenetes fájdalom tört rá.

– A rohadt életbe, mocskosul fáj! – szitkozódott a földön ülve, miközben kezeivel felhúzta kinyújtott, sérült lábán a nadrágja szárát.

Ahogy az elnyűtt egyenruha feljebb csúszott és látni engedte, amit addig eltakart, mind elszörnyedtek. István bokája és lábszára a kétszeresére dagadt, és a zúzódás okozta bevérzéstől pirosas-feketére színeződött, cipője orra és benne lábfeje nem nyerve vissza eredeti alakját még mindig összehorpadva, felére lapulva csúfoskodott.

– Uram atyám, hű, de ronda! – ámuldoztak a többiek a látványtól.

– Az ördög vinné el ezt az átkozott fát, meg az összes többit is! – átkozódott ültéből hanyatt a földre fekvő, gyötrelmei közepette kezeivel arcát kaparva.

– Hű, ez tényleg nagyon ronda, ehhez orvos kell! – hüledezett egyik fogolytársuk közelebből is megnézve a sérülését.

Nagy ügyel-bajjal felállították a földről épen maradt jobb lábára, majd két oldalról hónálja alá bújva támogatni kezdték a tábor felé. Mikor addig sehol nem látott felügyeletükre kirendelt őreik észrevették, hogy a munka leállt, rögvest ott teremtek. Először pusztán néztek rájuk értetlenül, aztán látva, hogy az eset bizony súlyos, megkönnyörültek a fogolytársai vállán meggyötörten csüngő Istvánon és terepjárójukba ültették. A többieket visszaküldték dolgozni, ők pedig elindultak a tábor felé.

A kis nyitott dzsip furcsa, a többi orosz járműre, mit eddig látott, nem hasonlító, de nagyon praktikus kialakítású járműnek tűnt számára. Bár kisebb gondja is nagyobb volt annál, míg a

rettenetesen döcögős úton a táborig értek, akadt ideje jobban is szemügyre venni. Az ajtó belső részén egy kis fém lapkára lett figyelmes, amin a hadi eszközökhöz és fegyverekhez hasonló beütések és sorszámok között ott szerepelt az U.S. Army felirat is. Miközben sérült lábát a másik aládugásával tehermentesítette, átfutott az agyán, hogy kerülhetett az oda Amerikából, és ha az ott van, vajon mennyi mindent hoztak a tengerentúlról? Hitler és marionettbábuként madzagon rángatott cinkostársai meg állandóan a Szovjetuniónak és szövetségeseinek anyagi és élőerőbeni kimerültségéről szónokoltak. De hát az amerikaiak, mint ahogyan azt a dzsipet is, bármilyen és bármennyi hadianyagot odahordhattak nekik. A katonáik pedig nemhogy fogytak, még szaporodtak is, ha megöltek tízet, húsz jött helyettük. Mi az ördögöt is kerestünk mi akkor itt, hogyan akarták vezetőink legyőzni a fél világot, sőt még annál is többet? – dühöngött magában fájdalomtól eltorzult arccal.

Az elvtársak színre lépnek

Az újév új rendszert hozott. Bár Budapest környékén és a Dunántúlon még javában folytak a harcok, az ország keletebbre eső tájain már viszonylagos nyugalom honolt. A január havas, fagyos, téli hónaphoz méltó szigorúsággal telt el. A kinti munkákat a legfontosabb teendők elvégzésére mérsékeltek, és napjaik nagy részét a jól befűtött szobában olvasgatással és beszélgetéssel töltötték. A következő hónap sem hozott enyhülést, jött viszont a hír a főváros elestéről és a német megszálló erők szovjet csapatokra cserélődéséről. Immáron mindenki számára világossá vált, hogy az ország, bármennyire is mást szeretett volna a többség, a Szovjetunió „pártfogó” felügyelete alá kerül.

Aztán a tél engedett jeges szorításából, és a lassan közelítő kikelettel együtt érkeztek az először még bizonytalan, de aztán egyre valóságosabbnak tűnő hírek az új rendről. Ugyanis az időközben a háborútól már megszabadult és a „dicső” Vörös Hadsereg által „felszabadult” országrészekben megalakult valami ideiglenes kormányféle. Az elnöke egy a csapatait még időben, a kormányzónak a néphez intézett fegyverletételről szóló rádióbeszéde után, az oroszokhoz átállító tiszt lett. Ez az előélet nem tűnt problémásnak, sőt az ország helyzetének további alakulását tekintetbe véve inkább előnyösnek. Hiszen a szovjetek szférájába kerülve nekik tetsző, de tisztességes emberekre lett egyszeriben égető szükség. Ám távolabbról, az ország más tájairól érkező hírekhez hasonlóan az ő falujukban is igen-igen aggasztóvá vált a helyzet. A front és az oroszok elől elmenekült régi tisztségviselők helyeit ugyanis önkényesen, de a Vörös Hadsereg segédelmével szinte mind a kommunista párt helyi emberei töltötték be. Ezek az emberek sajnos sohasem tanultak közigazgatást és jó, ha az általános iskolát elvégezték. A szegények soraiból jöttek és telis-tele voltak irigységgel meg bosszúvágygal, hogy a jobb módúakkal leszámolhassanak. Az öreg mindjárt látta és szóvá is tette, hogy a falu aljából nem lehet vezetőket faragni. Ám az oroszok fenyegetőzésére hamar elhallgatott ő is, és mindenki más is, akinek nem tetszett, hogy kizárólag a kommunista mivolta és a bolsevik világnézete miatt lehetett egyszeriben senkiből valaki. Azaz csak szeretették volna, hogy legyen, mind az irigységtől és hatalomvágytól hajtott pártkatonák és az őket helyzetbe hozó Szovjetuniót képviselő Vörös Hadsereg. De mint tudjuk, attól még, hogy másként nevezzük vagy törvénybe iktatjuk, a semmiből nem lesz valami. Mert az eredmények eléréséhez rengeteg önfegyelemre, kitartásra és legfőképpen munkára van szükség, és ezeket nem lehet megspórolni sohasem. Még ha egyesek a nyilasok németbarátságához hasonlatosan szolgálalkú talpnyalásukkal ki is érdemelték orosz elvtársaik mindenkivel szembeni erőszakos támogatását, akkor sem. Ezzel a jóérzésű emberekből legfeljebb ellenszenvet, sőt az ostoba pártérdekeket kiszolgáló döntéseikkel egyenesen utálatot váltottak ki. Így volt ez a falujukban és szerte az országban a megalakuló népbíróságokkal is. Eleinte nem akadt túl sok dolga a kizárólag az oroszok által jóváhagyott és elfogadott, enyhén szólva is baloldali emberekből álló grémiumnak. Aztán ahogy teltek a hónapok és a front elől elmenekült lakosság lassacskán kezdett visszatérni nyugatról, mindjárt találtak maguknak elmarasztalandó delikvenszeket. Kit ezért, kit azért, akadtak köztük megérdemelt eljárások is, de leginkább a kommunista párttal és a bolsevik eszmékkel egyet nem értők kerültek látókörükbe. Az öregnek is meggyűlt a baja hamarosan az „igazságszolgáltatás” eme igen-igen részlelhajlóan és egyoldalúan ítélkező hivatalával. Talán a kedves mamára kellett volna hallgatnia és tartania kellett volna a száját, de hát ő már csak ilyen volt, nehezen tűrte az igazságtalanságokat még akkor is, ha azokat másokkal szemben követték el. Ám az új megszállókat, vagyis a Vörös Hadsereg és a kommunista párt kádereit nem lehetett megtorlás nélkül „rágalmazni”, de még véleménynyel illetni sem. Az ellene szóló vádpontok között ott szerepelt a fasiszta magyar hadsereggel a testvéri Szovjetunió elleni hadjáratban való részvétele és a nyilasokkal való bűnös együttműködés gáztette is. Hogy szerencséje volt-e, vagy inkább a sors adott vissza neki kegyesen mindabból a jóból, amit ő másokkal és a zsidó Szabó Jóskaival tett, nem lehetett tudni.

Az biztos, hogy annak önként tett vallomása mentette ki a náccikkal való kollaborálás koholt vádjai alól.

Az új kor hajnalán sajnos hamar rá kellett ébredniük, hogy bizony nem babra megy a játék. Először el sem hitte, amit utólag elszörnyedve tapasztalt, hogy milyen sok irigy, rosszindulatú és a bolsevizmus dogmáitól máris elvakult ember él az ő nem is nagy falujában. Egészen megkönnyebbült és az egyre inkább családjává váló háza népe is, mikor ahelyett, hogy önmagát mentgetni a faluba járkáljon, végre a tavaszi munkák után nézhetett. Elvégre akadt gondjuk a zaklatásokon kívül is elég. Hiszen eljött lassan a tavaszi szántás ideje, rendbe tették már az ekét is, jutott férfi is, aki a szarvát fogja, csak hogy nem volt, ami húzza. De nem csupán őket sújtották ilyen módon a háborús rekvirálások, az egész faluban és környékén alig maradt néhány igás állat. A lovakat fogatok húzására, az ökröket meg húsuk miatt vitték mind a német-magyar, mind az orosz katonák. Így aztán, mivel jobb ötletük nem akadt, András és az öreg gondoltak egy merészet és bízva benne, hogy onnan talán kölcsönkérhetnek egy vagy két lovat, hiszen ott jókora lovarda működött, kigyalogoltak az uradalmi majorba.

Ahogy a kastélyt övező parkon átvágtak, bizodalmuk egyre inkább kezdett elszállni. Aztán ahogy a kapuhoz érve a kökerítésen tátongó jókora lyukakat és a belőlük kiomlott temérdek téglát meglátták, még a maradék hozzáfűzött reményük is elillant rögvest. A nagykapu tárva-nyitva állt, és odabent sem fogadta őket szebb látvány. A kastély épületének falain itt is, ott is belövések nyomán keletkezett rések ásítóztak, az ablakok üvegei mind-mind kitorve, kilőve, szilánkokban az udvar kövére hullva. Bár az életnek semmi jelét nem látták, úgy döntöttek, ha már odáig elgyalogoltak, csak keresnek valakit, akitől érdeklődhetnek. Az elnéptelenedett cselédház mellett átvágva az udvaron az épület főbejáratának lépcsőjéhez mentek. A díszes márványlépcső bizony láthatott már szebb napokat is, hiszen ahogy a törmelékkel teli fokain fellépdeltek, inkább a fronton látottak jutottak róla eszükbe, mintsem boldog békeévek. A bejáratú ajtó szárnyai valami robbanásfélétől leszakadhattak a helyükről, és a nyíláson be lehetett látni az előcsarnokba.

– Jó napot! – kiáltott be rajta az öreg.

– Jó napot! – ismételte kis idő múlva hangosabban, mert nem jött semmi válasz.

Üvegszilánkok vastag szőnyegén lépkedve belülré mentek. A falakon mindössze géppisztolysorozatok nyomai éktelenkedtek, minden más mozdítható eltűnt róluk, még a csillárok helyén is mindössze árva láncok lógtak.

– Nincs itt egy lélek sem, szerintem menjünk innen! – szólalt meg András, megtörve az őket körbevevő némaságot.

– Úgy néz ki, de azért még nézzük meg a cselédbejárat felől is! – felelte az öreg és már indult is kifelé.

Körbementek a jókora épület hátsó részéhez, és a használt deszkákból kevés hozzáértéssel összeszegezelt, nem is olyan régen készülhetett díztelen faajtóhoz léptek.

– Jó napot! – kopogott rajta az öreg.

– Ki az? Az uraság házon kívül van! – szólt ki egy ijedt hang.

– Az egyik szomszédos tanyából jöttünk... – kezdte az öreg.

– Már mindent elvittek, nincs itt már semmi, de ha találnak valamit, hát csak tessék, a maguké! – vágott szavába a hang tulajdonosa.

– Mi csupán egy lovat szerettünk volna kölcsönözni – fejezte be az öreg a beléfojtott mondatot meglepődve.

– Lovat? Ha-ha! Kölcsön? Ha-ha! – hallatszott bentől furcsa, zavarodott nevetgélés, miközben egy retesz félrecsúszó hangja hallatszott, majd nyikorogva nyílt az ajtóféle tákolmány.

– Adjon Isten! – köszöntötte őket a komornyik kinézetű ruhát viselő alak különös vigyorral az arcán.

– Magának is! – felelték.

– Innen a lovak nagy részét még a németek vitték el, a maradék meg az oroszok zsákmánya lett, az ekéket, fogatokat és minden mást pedig a környékbeliek és a falusiak – mondta a férfi panaszos hangon, könnyeivel küszködve.

– Tényleg? És az uraság? – ámuldoztak Andrásék.

– Az még a front ideérte előtt elutazott, és az óta nem is látta senki. A cselédek meg a béresek is szétszéledtek és bitang módon vittek, amit tudtak. Hálátlan egy népség, nem maradt itt semmi, csak a romok és a szép emlékek – magyarázta a férfi színpogva.

– És maga ezt hagyta? Ha az uraság hazatér, ezért nem fogja megdicsérni, barátocskám – veregette meg tenyerével a láthatóan labilis lelkiállapotban levő lakáj hátát az öreg bátorítólag.

– Mit tehettem volna, az új vezetők papírt adtak nekik, hogy vihetik. A gazdatiszt felírt szépen mindent, de hogy minek? Azóta már ő is itt hagyott minket, és az uraság sem hinném, hogy visszatérne egy ilyen bolond világot élő helyre – sópánkodott a férfi egy díszes zsebkendővel szeméit törölgetve.

– És kik csinálták itt ezt a nagy felfordulást, erre nem hiszem, hogy felhatalmazást kaphatott bárki is – kérdezte az öreg a hallottaktól kikerekedett szemekkel.

– Kik-kik? Hát a katonák! Először a németek vették be ide magukat, aztán meg az oroszok és persze a csere nem ment zökkenőmentesen. Napokig lötték itt egymást, láthatják, odavan minden! – mutatott körbe a komornyik, majdnem elsírva magát.

– Hát ez eléggé borzasztó. – sópánkodott András együttérzően.

– Ez mindennél rosszabb, nincs is rá szó, pedig milyen gyönyörű volt itt minden azelőtt! – mondta a férfi semmibe révedő tekintettel, sírástól elcsukló hangon.

– És a gözeke? – villantak fel az öreg szemei, mikor eszébe jutott a hatalmas masina.

– Az ott van a helyén, de aligha fogja még valaki valaha is használni.

– Miért? – csodálkozott az öreg.

– Mert a harcok során szétlőtték, több helyen lyukas a kazánja és szétment a drótkötélsörölgője is. Mit gondol, miért nem vitte el senki? – kérdezett vissza a lakáj szomorú hangon.

– Értem, hát akkor elnézést a zavarásért, nem tartjuk fel tovább, Isten önnel! – köszönt el az öreg.

– Feltartani, engem? – csóválta a fejét a férfi furcsa ideges rángással, majd bement, és becsukta maga mögött a hevenyészve összeütött ajtaját.

Elszomorodva, szótlánul ballagtak hazafelé. Gondolataikba mélyedve az imént látottakon és hallottakon rágódva már tudták, nem maradt más, mint a tehenek.

Bár azok is nagyok és erősek voltak, mégsem lehetett egy napon említeni őket az ökrök vagy a lovak munkabíráásával. Hamar elfáradtak és persze nem is terhelték őket annyira, hiszen értékes tejükre is igényt tartott a sok éhes száj. A hosszú tél és a beszolgáltatások ugyanis egyre inkább kimerítették még a katonák elől előrelátóan elrejtett titkos élelemkészleteiket is.

– Hő, hő, ne rázd a fejed, te! Az ördög vinné el, miért ilyen vastag a nyakatok, bocikáim? – mérgelődött az öreg, miközben megpróbálta valahogyan befogni két tehenét az eke elé.

– Zsófi, te, az anyád mindenit, fejezd be! – fenyegette az egyik jószágot, mikor az szarvával oldalba bökte a mellé állított másikat.

– Biztos fogják ezek húzni, Mihály bátyám? – kérdezte András valószínűtlennek tartva a dolgot, ahogy a marhák fejére tett köteleket fogta jó erősen.

– Biztos? Még soha sem csináltak ilyet, hogy lenne már biztos? De te majd Bandikám vezeted őket, és akkor talán menni fognak! – bizakodott az öreg, miközben kötelekkel betoldva hosszabbította meg a lószerszámokat, hogy a vaskos teheneket valahogyan beérjék.

– Jó. Hát persze, én segíthetek, ha kell, hiszen nemsokára úgy is a vejkója leszek – bólogatott András vigyorogva, egy kevés szénát dobva a jószágok elé, hogy nyugodtabban állva tűrjék a rendhagyó foglalatosságot, míg gazdájuk felszerelvényezi őket.

– Azt megköszönöm, Bandikám, hiszen sajnós Gyurka, a béresem odalett. A faluban legalábbis úgy hírlik, a nyilasok akasztották fel, mert titkos kommunista ellenálló volt, de én ezt nem hiszem – felelte az öreg a kötelek kötözgetése közben.

– Pedig nyugodtan elhiheti – mondta András szomorkás hangon.

– Hogyhogy? – csodálkozott az öreg egy pillanatra abbahagyva, amit csinált és felnézve.

– Úgy, hogy én láttam a saját szememmel.

– Hogy kommunista? – értetlenkedett az öreg összeráncolt homlokkal.

– Nem azt, hanem, hogy felkötötték. Még a háború alatt, amikor itt nálunk húzódott a front, és én a faluba mentem a mamának orvosságért – magyarázta András.

– És miért nem mondtad mikor visszatértél? – csodálkozott az öreg.

– Mert kisebb gondunk is nagyobb volt annál. Nem emlékszik már, milyen beteg volt anyósom? A nagy izgalomban a Gyurkával történekekről teljesen megfélemedtem – magyarázkodott András kis gondolkodás után.

– Értem, na, gyerünk, próbáljuk ki ezt a csodaszerkezetet! – zárta le a témát az öreg a teheneken lévő kötelekből és bőr lószerszámokból összetákolt vonóalkalmazatosságra mutatva.

– Kész? – lepődött meg András.

– Talán, de majd mindjárt elválík, gyerünk hátra a tanya mögé, ott kipróbáljuk! – bólogatott az öreg bizonytalanul.

András vezette a bocikat, az öreg meg felemelve hátulját, kerekén gurítva húzatta utánuk az ekét. A füves udvaron szép komótosan ballagtak a tehenek, ám mikor a téglából kirakott járdát keresztezve az eke vasalt kereke zörögve gördült át rajta, a zajtól megijedve meglódultak.

– Hő, hő! – húzta visszafelé őket kötelükkel András.

– Lassabban, a mindenségit neki! – káromkodott az öreg, mikor a rántástól egyik kezéből kicsúszott az eke szarva, és a vasa éppen a téglákra esett.

Az ekevas csikorogva a téglákba mart, és ettől a marhák még inkább megrémülve futásnak eredtek. András húzta-húzta őket, de azok erősebbnek bizonyulva maguk után vonva őt is, az ekét meg a rajta csimpaszkodó öreget is, csak trappoltak tovább. Megpróbálta lábait megtámasztva elejét venni a barmok bösz nyargalásának, de a harmatos fűvön megcsúsztak csizmái. A fűvizizésének anyósa által a jó tavaszi napsütésre melegedni kitett vödör víz vetett véget. Lábai belebotlottak, amitől elveszítette egyensúlyát, és feldöntve azt maga is hasra vágódott. A belőle kiloccsanó víztől térdtől lefelé teljesen átázott mindkét nadrágszára, ám kisebb gondja is nagyobb volt e pillanatokban annál, hiszen a két tehen még mindig nem állt meg, úgy, hason fekve húzták tovább. A csuklójára tekert kötél a bőrbe mart, karjai majd' kiszakadtak az esés okozta rántástól és földön vonszolástól. A marhák patái a tavaszi esőktől felázott puha talajból ki-kiszakítva és az arcába vágva egy-egy fűcsomót, ott dübörögtek az orra előtt, mögötte pedig majdnem a lábaira hágva ott jött az eke.

– Engedd el! Engedd már el! – kiáltozta az öreg a háta mögött loholva, próbálva úgy vezetni az ekét, hogy az nehogy elérje őt.

Szabad kezével rémülten próbálta leszedni az előzőleg a másokra tekert köteleket, de az olyan jól ráhurkolódott és megfeszült, hogy nem tudott szabadulni belőle. Csak lógott a végén, mint hatalmas kutya nyakában holmi kolonc, míg végül a tehenek úgy nem döntöttek, mégis megállnak végre. Persze, hogy így lett, abban főszerep jutott az öregnek is, aki az eke szarvaira teljes súlyával ránehezdedve, egyre mélyebbre nyomva azt, jobb belátásra bírta a jószágokat. Hátuk mögött, az udvar közepétől a tarlóig, mint valami kisebb csatornaféle, ott feketélt a nedves földből kihasított jókora barázda.

– Az ördög vinné el az átokverte barmait! – káromkodott az öreg, majd odalépett mellé, hogy felsegítse.

– Jól vagy, Bandikám? – kérdezte megfogva a tarlón nőtt fűvet legelésző tehenek kötelét.

– Jól – sziszegte András a meglazult köteleket leoldva bepirosodott csuklójáról.

– Mondtam már ezerszer, hogy soha ne tekerd a kezetre a köteleket, mert aztán ez lesz a vége!

– szapult a öreg, miközben segített neki feltápáskodni.

– De, akkor kicsúszik a markomból és elsöknek – védekezett András, letakarítva ruhájáról a ráragadt füvet és sarat.

– Ha elmennek, hát hadd menjenek, nem ér annyit az egész, hogy összetörd magad! Megtaposnak ezek a dögök, aztán nyomorék leszel egy életre. Ki fog akkor segíteni nekem? Nekem kizárólag erős, dologra való vejkó kell, tudod! – fogta a pillanatnyi ijedség elmúltával tréfásabbra szavait az öreg, látva, hogy egyiküknek sem esett komolyabb baja.

– Hé-hé, álljunk csak meg, most nem én készülök nősülni, hanem Mihály bátyám! Én már a család része vagyok és maga az udvarló! – vágta rá András a másik szavain elgondolkodva, miközben a kezén lévő mély kötélnyomot dörzsölgette.

– Az igaz, de hát akkor kérjem meg tőled az anyósod kezét? – ámuldozott az öreg a kialakult helyzeten.

– Hát, úgy lenne az illendő – mondta András mosolyogva, alig bírva leplezni feltörő nevetési ingerét.

– Ej, de nagy svihák vagy te, Bandikám! Arra lenne eszed, hogy én vén fejjel könnyörögjek neked, mint lánykérő? – csóválta fejét az öreg csodálkozva.

– Hát hogyne. És ha szépen kéri, még majd meggondolom a dolgot – nevetgélt András saját humorosságán.

– Mi történt? Nem esett bajotok? – érkezett ebben a pillanatban aggódó képet vágva az emlegetett anyós és Eszter a ház felől.

– Nem, nem, semmi bajunk – felelte az öreg.

– Hála Istennek! – nyugodtak meg az asszonyok.

– Anyuka, azt a vödröt maga rakta oda az udvar közepére? – kérdezte András kissé dühös és számonkérő hangon, a csuromvizes nadrágját fogdosva.

– Én, fiam, én, de hát nem gondoltam, hogy nektek útban lesz – mentegetőzött a kedves mama.

– Na, Mihály bátyám, csapjon bele, és a magáé! Csak aztán vigyázzon ám rá, mint a szeme fényére! – nyújtotta Andás tenyerét az öreg felé már ismét mosolyogva.

– Rendben, úgy lesz! – csapott bele vigyorogva a másik, és ezzel a tréfás ügylet megkötött.

Miután a próbaszántás, ha kissé felemásan is, de sikerült, mert az összekötözgetett járom és a tehenek is bírták a terhelést, úgy döntöttek, kivonulnak a földekre dolgozni. Az útra a teheneket a szekérbe fogták, és az ekét meg minden egyebet, ami szükségesnek mutatkozott azon vitték. Biztonsági okokból a jószágok fején lévő köteleket a szarvukra hurkolt láncokra cserélték.

– Na, ez majd megállítja őket – igazgatta a láncokat az öreg.

– De azért ezt se próbáld a kezedre tekerni! – intette óvva leendő vejkóját, miközben felült a fogatra.

Mivel hajtószár nem volt, a marhák irányítását egyedül a láncsal őket vezető András végezte, a kocsisnak ebben a felállásban nem sok szerep jutott. Leginkább csak az öregnek az idősebb jogán a gyaloglás alól való felmentését szolgálta az őt a kocsi bakján megillető helye. A szarvuk tövét szigorúan és keményen körülölelő láncos megoldás igen jó módszernek bizonyult a makrancoskodó jószágok megzabolozására. András mindössze rántott rajtuk egyet és már engedelmesen ballagtak is utána, ha pedig túl gyors tempóra kapcsolak, húzni kezdte vissza őket és rögvést lassítottak. Kint a földeken is ment minden, mint a karikacsapás, jobban, mint remélni merték. Persze a felszántott terület nagysága sokkal lassabban szaporodott, mint mikor az öreg még a két lóval dolgozott, de azért így is elégedettek lehettek. Aztán ahogy telt az idő és nőtt a tarlón a fekete, megforgatott terület, a tehenek fáradni kezdtek, de nem pusztán azok, hanem az öreg is, és a tempó lassult. András egyre inkább röstellve magát, hogy az idősebb végzi a munka nehezét, cserélni szeretett volna.

– Á, nem kell, bírom én, csak gyerünk tovább, hadd haladjunk! – vetette el az ötletet az öreg kissé sértődötten.

– De hát én csupán sétálgatok, eddig még meg sem izzadtam! – erősködött tovább.

– Én sem, na, indítsd őket, ezt a területet be kéne fejeznünk estig! – mondta az öreg határozottan, majd mikor az előre fordult, ingujjával gyorsan letörölte homlokáról a verejtéket. András nem értette, miért makacskodik a másik, de hamar belátta, más módszerekhez kell folyamodnia, ugyanis az öreg büszkeségből, vagy valami más okból nem fogja engedni, hogy cseréljenek. Mivel a tehenek már amúgy is kimerülő félben voltak és ettől egyre rakoncátlanabban viselkedtek, nem akadt nehéz dolga, hogy a láncokkal kicsit rájátszva a dologra szabotálja a munkát. Mikor az öreg azt figyelte, hogyan fordítja az eke a földet, ő megmegrántgatta a szarvukon a láncot, máskor meg az orrukra koppintott, amitől azok persze mindent csináltak, kizárólag egyenesen nem mentek.

– Zsófi, Terka, mi az ördög ütött belétek? Ne marhuljatok már, mert így ránk sötétedik! – fakadt ki az öreg dühösen.

Megindultak, András egy darabig várt, majd újrakezdte, és mikor az öreg káromkodni kezdett, megint próbálta nyugodtan vezetni őket, mintha az ő hangjától mennének szépen.

– Magának kellene vezetnie őket, mégiscsak jobban ismerik a saját gazdájukat! – próbálkozott András, mikor elérkezettnek látta az időt.

– Egy frászt! Menniük kell azoknak így is! – zárta le az öreg a témát egyszerűen.

De bizony azok nem akartak nyugodtan húzni, és ez az öreget egyre inkább felmérgette.

– Nem bírod jobban irányítani őket? – ripakodott rá Andrásra.

– Nem, jöjjön és próbálja meg maga! – vágta rá András olyan hangon, mint aki megsértődött, aztán dacos képet vágva gyorsan el is engedte a láncokat.

– Ne engedd el, mert elkóricálnak! – hagyta ott az öreg dühösen az ekét, és gyors léptekkel a marhák szarván lógó láncokhoz sietett.

– Na, gyerünk! Ne, az anyátokat! Úgy szépen, gyerünk! – biztatta tehénkéit, vezetve őket.

András meg elkapta az eke szarvát, és amíg be nem fejezték a munkát, el sem engedte többé.

– Na, látod, Bandikám? Így kell ezt csinálni, nézd, milyen szépen húznak, csak nem kell őket összevissza rángatni! – magyarázta az öreg büszkén.

– Látom-látom, de nekem biztosan nincs türelmem hozzájuk – válaszolta András az ekét irányítva, megnyugtatta a másikat abban, hogy minden úgy van jól, ahogy van.

Már sötétedett, mire az ekét a szekérre nagy nehezen feltuszkolták. Elé fogták a fáradt tehénkéket és már indultak is haza.

– Remélem, az asszonyok valami finom vacsorát főztek, ugyanis már farkaséhes vagyok! – mondta András a kora tavasszal még hamar érkező sötétben csupán botorkálva vezetve a barmos fogatot.

– Na, csak nem elfáradtál? – kérdezte az öreg a bakon ülve és pipáját tömögetve.

– Miért, maga talán nem? – kérdezett vissza András kissé dacos hangon.

– De, én is elfáradtam, mint a kutya, jól is esik ez a kis ücsörgés, és hogy nem kell gyalogolnom! Úgy látszik, lassan mégis csak megöregszem – felelte mentegetőzve, beismerő hangon az öreg.

– Hát, senki sem fiatalodik, és ha megtehetjük, miért is ne segítenénk egymásnak? Holnap is legyen maga az állatok vezetője, úgyis jobban ment magának, Mihály bátyám, az ekét meg csak bízza rám!

– Azért neked is vigyáznod kell magadra, hiszen a fronton szerzett nyavalyáid miatt már te sem vagy a régi! Félttem is, hogy így lábujjak nélkül nem fogod bírni irányítani az ekét, de kellemesen csalódtam benned – magyarázta az öreg, miközben rágyújtott pipájára.

András csupán ekkor értette meg, miért is makacskodott önfejűnek tűnve a másik. Nem büszkeségből, ahogy ő hitte, hanem a leendő vejkójának féltéséből táplálkozott dacossága, és amiatt tűnt olyan hajthatatlannak is. A félreértés miatt az öreggel szemben napközben

Andrásban felgyülemlett rossz érzések egy szempillantás alatt szertefoszlottak és a sötétben hátranézve, a bakon fel-felizzó pipa fényében derengő arc máris ismét kedvesebbnek tűnt számára.

– Mihály bátyám, nem értem, ha dohányzik, hogy bírja ki estig rágyújtás nélkül? – kérdezte kis idő múlva témát váltva.

– Az ital és a dohányzás szórakozás és luxus, nem való a nap egészére, mert első a munka és kizárólag azután jöhet az élvezet, persze csak ha jut rá idő! – felelte az öreg az egésznap szántás után elégedetten pöfékelve a bakon.

Még napokig folyt a munka, ment a szántás, de immár az új munkabeosztásban, vezetve a teheneket elöl ment az öreg, hátul meg az eke szarvaival birkózva András. Mire saját területeikkel végeztek, úgy belejöttek ők is és a két tehén is, hogy még bérmunkát is vállaltak. Igaz, a tulajok fizetni nemigen tudtak, hiszen a pengő értéke lassacskán a nullával lett egyenlő, de éppen ezért inkább úgy egyeztek meg, hogy azok majd ledolgozzák a kukorica törése vagy a már szépen zöldellő búza aratásakor.

Még javában tartott az így bevállalt területek szántása és akadt is belőle még bőven, mikor furcsa és érdekes hírek érkeztek kis falujukba. Az emberek között olyan szóbeszéd kapott lábra, hogy a helyi uradalmi és egyházi birtokok felosztásra kerülnek, és szétméri azokat a parasztság között. Bár az öreg a jobb módú gazdák közé tartozott, azért az ő érdeklődését is felkeltette a dolog, így aztán szántás ide vagy oda, Andrással el is mentek a néhány nappal későbbre meghirdetett falugyűlésre.

A község főterén jókora tömeg gyűlt össze, jöttek az emberek a környező tanyákból és a falu minden sarkából. A községháza előtt orosz katonák kis emelvényt építettek, hogy a szónokok arról adhassák hírül mondanivalójukat. A népek, megpróbálva elkerülni a teret övező, nem is olyan rég még bitóként szolgáló fák árnyékát, a hevenyészett pódium elé gyűltek. Bár a babona is úgy tartja, hogy nem egészséges a bitófa árnyékában időzni, az emberek nem aközben levéldíszbe öltözött fáktól féltek, csupán a tavaszi napsugarak még gyöngécskéknak bizonyultak, ezért senki sem kívánczolt az árnyékba. András és az öreg kissé megkésve érkeztek, így már csak a tömeg szélén, oldalt találtak maguknak helyet. Néhányan összezsúfolódva, hogy alig fértek el rajta, a pódiumra léptek. Egyikük lenézett az emelvény mellett a katonáival ácsorgó szovjet tisztre és mikor az bólintott, nagy hangon hozzáfogott.

– Honfitársaim! A kisgazdapárt járási titkáráként, az Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében kihirdetem önöknek a földbirtokkal kapcsolatban hozott rendeleteket. A koalíciós kormány szükségesnek és elengedhetetlennek tartja a földkérdés megreformálását hazánkban! A reformot a nincstelen és szegény parasztság megsegítésére hajtjuk végre, megszüntetve a feudális rendszer múltbéli igazságtalanságait! A rendelet értelmében teljes egészében felosztásra kerülnek az egyházi és az ezer holdat meghaladó birtokok! Megváltás ellenében igénybe veendő az úri birtokok száz hold feletti része! Az elkobzott földekből önök közül bárki igényelhet maximálisan öt hold nagyságú saját birtokot, ha a személye nem ütközik bele egyik kizáró okba sem!

– Akkor is, ha eddig cseléd volt az illető? – hallatszott a tömeg felől egy bekiabált kérdés.

– Mondom, legyen az cseléd, paraszt vagy béres, bárki igényelhet!

– És mit szól ehhez az uraság? – jött a következő kérdés.

– Az uraság nem szól semmit, mert megszűnt létezni, a születési címeket és előjogokat a közeljövőben megszüntetjük! – válaszolta a szónok.

– És az egyház? Az csak nem szűnik meg? Hogyan nézzünk ezután a tiszteletes szemébe, ha elveszük a földjüket? – értetlenkedtek az emberek.

– Elvtársak! – szólalt meg egy bőrkabátos alak a tribünön állók közül.

A megszólítás hallatán a tömeg zúgolódni, mozgolódni kezdett. Az orosz kiskatonák riadtan markolásták géppisztolyaikat, és annak utasításaira várva zavartan néztek parancsnokukra. Az emelvény mellett pózoló szovjet tiszt elkurjantotta magát, majd egyik kezét felemelve

fenyegetően a tömeg felé intve csendre parancsolta a sokaságot. Ahogy az elégedetlenkedés hangjai lassan elültek, a kiskatonák is engedtek láthatóan feszült, ugrásra kész tartásukból és fellélegeztek. A kis közjátékot követően a bőrkabátos várt, míg az orosz tiszt bólintásával jelezte, hogy folytathatja, aztán még hangosabban ismét nekiveselkedett.

– Elvtársak! A papok és az egyház uralmának vége! A birtokaik teljes egészében felosztásra kerülnek, és ebbe nekik nem lehet és nem is lesz beleszólásuk! Elég volt az évszázados elnyomásból, a Magyar Kommunista Párt nem tűri tovább a parasztság és a munkásság kapitalista, burzsoá kizsákmányolását! A dicső Vörös Hadsereg felszabadított minket a fasiszták, nácik és nyilasok rémuralmából és elhozta nekünk a szabadságot! Azt a szabadságot, amit a nagy Szovjetunióban már a náci betolakodók háborúja előtt is élvezhetett a nép!

– Attól félünk mi is! – kiáltott közbe az öreg a hallottaktól igen-igen feldühödve.

– Mit mond, elvtárs? – kérdezte a bőrkabátos, tekintetével a tömegben a közbeszólót keresve.

– Mondom, attól félünk mi is itt mindnyájan! – ismételte az öreg ingerülten, miközben a tömeg szétvált körülötte és az emberek csakúgy, mint a bőrkabátos a tribünön, mind rámeredtek.

– Mitől félnek maguk, elvtára? – kérdezte a bőrkabátos szigorú tekintetével rámeredve az öregre és a mellette álldogáló Andrára.

– Hát hogy elhozzák nekünk, ami a Szovjetunióban van! Mi jártunk ott, és egyáltalán nem láttuk paradicsominak az ott élők körülményeit, sőt inkább mélyszegénységnek nevezhetném, ami mindenfelé uralkodott! – válaszolta az öreg, állva a másik szúrós, ölni tudó nézését, hogy tekinteteiktől szinte szikrázott a levegő.

– Maga félrebeszél, elvtárs! – vágta rá a bőrkabátos dühtől vörös és eltorzult arccal.

– Nem hinném, egyébként pedig nem vagyok az elvtársa! – felelte az öreg a másik dühét látva kis elégtételt érezve.

– Ne is figyeljenek oda rá, elvtársak, nem tudja, mit beszél! – fordult ismét a tömeg felé a szónok.

– Inkább jelöljék ki maguk közül a helyi földigénylő bizottság tagjait, és válasszuk meg őket! – folytatta, miközben a szovjet tiszt intésére két kiskatona lépett az öreg mellé, és egy szintén a pódium mellől érkező civil ruhás alak „felkérte”, hogy távozzon.

– Nincs szükség rendbontókra és uszítókra, menjen! Gyerünk! – indították útra, kifelé taszigálva a térről.

– De hát mit képzelnek? Jogom van itt lenni! – háborodott fel az eljárásan az öreg.

– Majd ha tud viselkedni és nem pofázik bele az elnök úr beszédébe! – vágta rá a civil ruhás, majd a többi, a szónoklót bámuló ember között visszaindult a pódiumhoz.

A két katona egészen a tér széléig kísérté az öreget, aztán mutogatva neki, hogy távozzon, vissza indultak. András némán, arcának vonásaival kérdezte, hogy ő is menjen-e, de az öreg legyintett és a fejét csóválta, így hát inkább maradt.

– A népi demokráciában nem kell félniük semmitől, ezután minden hatalom a nép kezében lesz! Nyugodtan jelentkezzen, aki úgy érzi, részt szeretne venni a földigénylő bizottság munkájában, ne nekünk kelljen már kijelölni! – bátorította az embereket a bőrkabátos.

A tömeg nagy része észre sem vette, hogy a közbeszóló egyet nem értőt közben máris eltávolították. Am akik látták, azok a bőrkabátos utóbbi mondatait hallva, igen-igen elbizonytalanodott és fancsali képet vágva néztek a szónokra.

András még megvárta, míg a bizottság tagjait megválasztották, ő maga inkább kimaradt belőle, aztán mikor látta, kik a buzgó jelentkezők, úgy érezve, már eleget látott és hallott, hazaindult.

Otthon, mire ő megérkezett, az öreg már hozzáfogott a tehenek etetéséhez, fejéséhez, nekiállt hát maga is és elkezdte a tragacsal kifele hordani a ganét.

– Na, mit hallottál még, Bandikám? – kérdezte az öreg munka közben kíváncsian.

– Hát, sokfélét, ilyet is meg olyat is – állt meg András, letéve a tragacsot.

– Én meg jól bemutatkoztam nekik, mi? De hát tudod te is, nem bírom a hazugságot. Beszéltek még rólam valamit, miután eljöttem? – érdeklődött az öreg.

– Nem, semmit, de az biztos, hogy jól magára haragította őket. – felelte András.

– Nem kellett volna, mi? Most hogy menjek ahhoz a fránya bizottsághoz földet igényelni? Pedig már ki is terveztem, hogy ahol a földem az uradalmival határos, ott és egyben kérném majd az öt holdat – magyarázta az öreg sajnálkozva.

– Nem akarom elszomorítani, de a bizottsághoz sehogy se menjen, Mihály bátyám! – mondta András lehangoltan.

– Miért ne? – csodálkozott az öreg.

– Mert magának már van, és ez az új rendszer úgy látszik, nem ismeri a bibliai írást, hogy akinek van, annak még több adatik, akinek nincs, még az a kicsi is elvételik tőle – válaszolta András talányosan.

– Micsoda, nem értem? – ráncolta homlokát az öreg megállva a fejéssel.

– Akinek öt holdnál több földje van, mint magának is, az nem igényelhet, ez az egyik kizáró ok – magyarázta András.

– Az ördög vinné el őket! – dühöngött az öreg, majdnem leesve a fejőszékről.

– Ne legyen telhetetlen, Mihály bátyám! Bár a hozomány úgy jó, ha minél nagyobb, én így is elfogadom apósomnak – tréfált András, oldva a másik dühét.

– Igazad van, így is megvan mindenünk, és ha keményen dolgozunk, reméljük ezután is meglesz! De azért öt hold, az mégiscsak öt hold, tudod te, mennyibe kerülne az? A sok semmirekellő meg ingyen kapja – csóválta fejét az öreg lenyugodva, de mégis rosszállólag.

– Hát aztán? Egyszer az életben nekik is lehet szerencsájuk, nem csak a főuraknak! – vette védelmébe András a szegényeket.

– Szerencsájuk az lehet, pusztán az a gond, hogy nem is értenek a gazdálkodáshoz, cselédek meg béresek voltak eddig, akiknek mindig megmondták, mit tegyenek – háborgott ismét az öreg.

– Majd az élet kiostálja, ki a gazdának való és ki nem, idővel eldől, melyik ember mire ment a rábízott értékkel. Aki rosszul sáfárkodik vele, az ismét cseléd lesz, aki jól, az előbbre léphet, és még módos gazda is lehet belőle – nyugtatgatta András a másikat.

– Rábízott? Inkább ölükbe pottyant ajándék! Nem sajnálom én tőlük, ugyanis nem bánom a nagyképű és mindenható grófok és urak megszűnését. Csak tudod attól tartok, hogy a képzett gazdatisztek irányítása nélkül, a jól felszerelt nagybirtokok termelésének nyomába sem tudnak lépni az eszközöket széjjelhordó cselédek és béresek. És ott vannak a kegyhelyek, templomok, iskolák, miből fogja őket fenntartani az egyház, ha nem lesznek birtokaik? – mondta az öreg kétélyekkel telve, majd ismét nekifogott a fejének.

– Hát, nem tudom, de valahogyan csak lesz – felelte András elgondolkodva a másik szavain, bizonytalan hangon.

– Az biztos, hiszen még sosem volt úgy, hogy ne lett volna valahogy! – morogta az öreg kissé gúnyos hangon.

– Arra gondoltam, hogy a háborúnál rosszabb már nem jöhet – vágta rá András durcásan, miközben megragadta a megrakott tragacs szarvait és tolni kezdte kifelé.

– Reméljük – sóhajtott nagyot az öreg.

Ahogy a közigazgatás nagyjából helyreállt, megejtették az öreg és a kedves mama közti egybekelési ceremóniát. Nem csináltak nagy felhajtást, mindössze néhány közelebbi rokont hívtak meg, többre az élelmiszerek egyre aggasztóbb hiánya miatt nem is igen lett volna lehetőségük. A többieket egyszerűen táviratban értesítették a boldog hírről. A templomi esküvő után elvégezték a papírmunkát ott és a faluházán is, majd egy szolid vacsorával ünnepelték meg a frigy létrejöttét. Az öreg házi bora és pálinkája, miket a rekviráló katonák elől addig a titkos kamrában rejtegettek és velük együtt a jó kedv is, kitarattak egészen hajnalig. Nászútról persze

a sanyarú anyagi helyzet miatt szó sem lehetett, így az „ifjú párnak” be kellett érnie a városban tett látogatással, mikor Andrásék és a mama otthagyott lakásainak megtekintésére odaautaztak.

A teljesen kiégett és rommá dőlt tömbház, miben egykoron a kedves mama, Eszter és Éváék laktak, igen-igen siralmas látványt nyújtott. Falak csupán a földszinten álltak, az emelet, ahol az ő lakásuk ablakai is sorakoztak volna, többé már nem létezett. Míg anyósáék az üszkös romok és a róluk szóló tulajdonlapok további sorsát intézték a hivatalban, András kézen fogta asszonykáját és elsétáltak megnézni, mi lehet az övékével. Mivel Évike az ügyintézés közben pusztán nyűg lett volna, őt is magukkal vitték.

Az utcákon elkeserítő látványt nyújtó, romba dőlt épületek mellett vezetett útjuk, így megörültek, mikor megpillantották a kívülről meglehetősen épnek látszó, saját lakásukat is magába foglaló tömbházat. A lépcsőkön kíváncsian és sietősen, de a falakon éktelenkedő lövésnyomoktól meg-megtorpanva haladtak felfelé. Már az első emelet képe is lehangoló látványt nyújtott. Aztán amikor második szintre érve megpillantották saját lakásuk ajtaját, vagyis az üres ajtónyílást, mert az ajtó nem volt sehol, már érezték, nem sok jóra számíthatnak. Beléptek és körbepillantottak az üres előszobában, aztán tovább mentek a befőliázott ablakú konyhába. Azt is üresen találták, mint ahogyan a szobát is, valakik minden mozdíthatót elvittek, még az ajtókat is. De a lakás mégsem volt teljesen üres, hiszen a szoba közepén állt egy hordóból eszkábált kályhaféle, és körülötte a padlón fekhelyszerű ruhakupacok és temérdek üres üveg, cigarettacsikk meg szemét éktelenkedett.

– Ezt aztán jól kifosztották. – mondta Eszter a látottaktól megdöbbenve.

– Ezt ki – felelte András szomorú hangon.

– Hová lettek a bútorok, és miért van itt ilyen büdi? – kérdezte Évike csodálkozva.

– Valami gonosz bácsik elrabolták, és bepiszkolták a lakást – magyarázta neki Eszter.

– Tényleg? – ámuldozott a kislány a kosz és a bűz láttán.

– De be ám a disznók, nem is kicsit! – mutatott András dühösen az egyik sarokban a nedves falra és a padlón bűzölgő tócsára.

– De legalább egyben van, és az is valami – nyugtatta Eszter.

– Igazad van, majd kipofozzuk valahogy! – ölelte meg asszonykáját András, csókot nyomva homlokára.

Kicsit még nézelődtek, aztán mikor már eleget láttak a koszból, mocsokból, elindultak a vasútállomásra, ahová a többiekkel a találkozót megbeszélték.

– Valahogyan be kellene zárni – állt meg egy pillanatra az ajtóban Eszter a megoldáson töprengve.

– Minek, mit vihetnének még el innen? Ide már csak hozni lehet – vágta rá András kissé gúnyos hangon.

– Igaz, de buta vagyok! – mosolyodott el a fiatalasszony.

Már éppen indultak volna tovább lefelé a lépcsőn, amikor nyekeregve résnyire nyílt a szomszéd lakás ajtaja. A hang irányába fordultak, de másodpercekig nem történt semmi, csupán valami halk motoszkálás hallatszott mögüle.

– Jó napot! – szólalt meg végül András, megunva a várakozást.

– Maga az, Andráska? De jó, hogy végre visszatérték, Isten hozta magukat! – csoszogott ki, hangja hallatán, az ajtó mögött hallgatózó, meghajlott hátú szomszéd néni.

– Jó napot, Julika néni! De rég láttam! – köszönt András ismét és a többiek is.

– Rég bizony, azóta sok minden történt ám itt – mondta kissé szemrehányó hangon a kendős néni.

– Azt észrevettük – felelte András szomorú hangon.

– Sokan megfordultak ám itt azóta, hogy elmentek és talán jobb is, hogy nem voltak akkor itt, mert az italtól begőzölt katonák sok mindenre képesek, főleg ha ilyen szép asszonykát látnak, mint magácska, kedveském – magyarázta Julika néni Eszter felé fordulva.

– Hát lehet, de így meg elvittek mindent. – válaszolta András fancsali képet vágva.

– Azt nem a katonák vitték el – ingatta fejét Julika néni.
 – Nem? – csodálkozott András.
 – De nem ám, én mindent láttam, a katonák pusztán kaszárnnyaként használták az üres lakásokat. Először a németek, ők még valamennyire civilizáltak is viselkedtek, aztán meg az oroszok, akik, de te is láttad, fiam – magyarázta a néni.
 – Igen, sajnos láttam, undorító, de majd rendbe hozzuk – felelte András.
 – Úgy is van fiacskám, hiszen még fiatalok vagytok, előttek az élet. És ez a kis tündér a tiétek? – kérdezte Julika néni megpillantva a lépcsőnél álldogálva várakozó kis Évikét.
 – Nem, a sógornőmé, csak mi vigyázunk rá – válaszolta Eszter a néni kíváncsiságán mosolyogva.
 – Nem baj, majd lesz nektek is, csak szeressétek egymást! – bólogatott a néni kendős fejével.
 – Na, jól van, Julika néni, örülünk, hogy láthattuk, és hogy jó egészségnak örvend, de nekünk most már mennünk kell, ugyanis nemsokára indul a vonatunk! – próbálta búcsúra fogni a dolgot András.
 – Nem maradtok itt? Ja, hogyan is maradnátok ebben a disznóólban, akkor jó utat nektek! Isten óvjon titeket! – köszönt el a néni.
 – Isten önnel, Julika néni! – búcsúztak el ők is.

Ezután, mikor az öreg tanyáján a munkákban némi szünet adódott és néhány napra el tudtak szakadni, mindig mentek és tettek-vettek, a lakásban serénykedtek. Először egy igaz, használt, de zárható bejárati ajtót szereztek, hogy ha már elvinni nem is tudnak tőlük semmit, legalább a szemetüket se hordják oda mások. Aztán kitakarítottak, és ahogy pénzük és az óriási méretű áruhiány engedték, apránként beszereztek egy-egy újabb bútordarabot, és szép lassan ismét lakhatóvá varázsolták az erősen lepusztított lakást.

A földosztás és a kiméretezés hamarosan lezajlott az ő falujukban is. Az emberek boldogan karózták ki a saját kis nadrágszíjparcelláikat. A tavaszi szántások után megkezdődtek a vetések és a munkás napok, hiszen mindig akadt valami tennivaló és csak úgy repült az idő. Hol kaszálás, hol meg szénahordás vagy ez-az a földeken, amint az időjárás engedte, és ahogy sorban következtek. Aztán a kikeletből gyorsan forró nyár lett, és a hőségben érni kezdtek az árpák és búzák. Az aratást és a cséplést az új kisgazdák kalákákban végezték. Szépen szaporodott a szalma a csűrökben és a kenyérnekvaló a zsákokban. Bár a munka nehéz és fáradtsággal teli, a hőség pedig nagy volt, mégis mindenki örömmel tette a dolgát, hiszen ezúttal a sajátját csinálhatta. Rögvest megérezték, mihelyt önállóvá váltak, hogy másként dolgozik az ember a saját földjén, mint másén, béresként. Nem kellett nagyhangú gazdatiszt, hogy a kapások mögött ne maradjon gazos a kukorica, jobban megbecsülték a termés minden egyes szemét, mert maguknak gyűjtötték. Ment is minden, mint a karikacsapás, és ahogy telt az idő, a nyári munkát lassan követték az őszi. Jött a szüret, kukoricatörés, répaszedés, tökhordás, a lendületet és a lelkesedést egyedül az élelmiszerhiány miatt egyre fokozódó beszolgáltatások terhének növekedése rontotta. Megtermelt javaik nagy részét ugyanis mindenféle ellenszolgáltatás nélkül a köz javára egyszerűen elvitték tőlük.

Még javában benne jártak a betakarításokban, mikor jött a hír, hogy választások lesznek. Igaz, először csupán a fővárosban, de rá egy hónappal országosan is. Falujukban és szerte az országban felbolydult az amúgy sem nyugodt politikai élet, mindenféle pártok agitátorai és megváltást ígérő szónokai tartottak gyűléseket. Akadt köztük polgári, paraszti, szociáldemokrata, kisgazda és kommunista, kizárólag a múltban már leszerelt, és közben be is tiltott fasiszta és nyilas eszméket vallók nem. Öröklük egyedül az újságok cikkeztek a szerint, mikor melyikük népbírósi pere folyt éppen. Akadt hír velük kapcsolatban bőven hétről-hétre, ahogy nyugatról az elfogott és letartóztatott csapatait szállígtatták hazafelé. Aztán, mivel szinte egytől-egyig halálbüntetéssel végződtek, az emberek lassan kezdték megenni az először nagy szenzációnak számító, kárörvendésre alkalmat adó pereket, és inkább az ígérgetőkre figyeltek. Az önmagukat baloldalinak nevezők az államosítást és a szocializmust mint egyedüli

járható utat bizonygatták a háború okozta szegénység és minden probléma megoldására. A polgári, de főként a kiskapda erők viszont a magántulajdont és a parasztok földjeit, valamint a másik oldal által egyre inkább támadott vallási és vállalkozói szabadságot vették védelmükbe. Az utcák és a terek megteltek a különbnél külön ígéretek és jelszavakat hirdető plakátokkal és röplapokkal. Az emberek úton-útfélen az őket pártjukba beszervezni kívánó és ezzel szavazatukat megkaparintó kommunista agitátorokba botlottak. Szinte zaklatva, és a munkájuk végzésében hátráltatva még a tanyákra és a földeken dolgozókhöz is ellátogattak. Aztán eljött végre a nagy nap, és ha nem is országosan, de Budapesten végre lezajlottak a helyhatósági választások. Andrásék izgatottan és kíváncsian figyelték az érkező híreket és az újságok azzal kapcsolatos cikkeit. Még eltelt néhány nap, mire a lapok hivatalos és véglegesnek mondható eredményeket közöltek végre, de azok legalább kedvükre valók lettek.

– Mondtam én neked, hogy a kiskapdák győznek, nézd csak meg magad is! Más nem is lehetett az eredmény, hiszen akinek egy csöpp esze van, az rájuk vagy a polgáriakra szavazott – örvendezett az öreg, mikor este a vacsoránál egy újság hasábjain hosszasan taglalt cikkből végre maguk is megbizonyosodhattak az addigi mendemondaszerű eredményekről.

– Igen, de én azért féltem, hogy a kommunisták fenyegetőzései meg ígéretései elbizonytalanítják az embereket – mondta András átvéve az öregtől a lapot, és maga is átfutva a cikket.

– Bevallom, attól kicsit én is tartottam, mert ezek a bolsik az oroszok segédelmével már-már úgy kezdenek viselkedni, mint valami kiskirályok. De most megkapták a pofájukba, ott van kerek-perec, a nemzet, vagy ahogy ők nevezik nép, nem kér a szocializmusukból! Hárman együtt sem értek el annyit, mint a kiskapdák! Ennek öröme hozok is egy kis pálinkát – magyarázta az öreg, miközben kiballagott a kamrába.

– Milyen háromról beszél, Mihály bácsi? – kérdezte Eszter csodálkozva, mikor az öreg az üveggel a kezében visszatért.

– Hát azokról a balos, bolsi pártokról, kislányom – vágta rá az öreg olyan hangon, mintha az mindenki számára egyértelmű lenne.

– De hát csak a szociáldemokraták és a kommunisták a szovjetbarát bolsevikok, vagy nem? – értetlenkedett a kedves mama is.

– De nem ám, kedvesem! A parasztpárt is legalább annyira komcsi, mint a másik kettő, csupán meg kell nézni a vezetőségüket, meg miket mondanak, és hogy követelőznek. Egyik kutya, másik eb – fejtegette véleményét az öreg, poharakat téve az asztalra.

– De akkor minek nekik külön párt? – ámuldozott a mama.

– Na, jó, nem teljesen egyformák, de az biztos, hogy mind a ruszkikhoz húznak és az is, hogy nem szabad rájuk szavazni, ha ilyesmire gondolt valaki, azonnal verje ki a fejéből! De hagyjuk őket, úgyis szépen leszerepeltek, inkább igyunk! Egészségünkre! – emelte koccintásra poharát az öreg.

– Egészség! – csendítették össze poharaikat mindannyian, majd lehúzták a tüzes itókat.

– Én nem kapok semmit? Én is koccintani akarok! – szólalt meg Évike szemrehányó hangon.

– Dehogynem kapsz te is, mindjárt hozok a meggyászörpből, amit nyáron együtt tettünk el! – állt fel anyja a kamrába sietve.

– Úgy van, koccintson a kicsi is, hisz nagy öröm ez, meg aztán ő is ügyeskedett és csinálta a szörpöt! – mondta az öreg határozott hangon, majd a helyzetet kihasználva gyorsan újratöltötte a poharakat.

– Én nem kérek többet! – szólt közbe a kedves mama.

– Én sem – tette hozzá Eszter is.

– Hogyhogy, olyan nincs, most ünnepelni kell! – vágta rá az öreg szigorú hangon, már emelve is az üveget.

– Nem, nem, tényleg nem kérek. – ellenkezett a mama kezével takarva poharát.

– Na, csak egy kicsit, a kedvemért, jobbat fogsz aludni! – erősködött az öreg.

– Na, jó, de tényleg csak keveset – egyezett bel újdonsült asszonykájá.

– Éva, kedvesem, hozzon már egy üveggel a borból is, ha megkérhetem! – szólt ki az öreg a titkos kamrában a szörpöt kereső nőnek.

– Rendben, viszek – felelte Éva hangja a nyitott ajtó felől.

– Csak aztán meg ne ártson ez a nagy ünneplés! – mondta a kedves mama összeráncolt homlokkal.

– Nem fog, nyugodt lehetsz! Na, egészségünkre! – válaszolta az öreg felállva, és ismét koccintásra emelve poharát.

– Mihály bátyám, várjuk már meg Évát is! – szólt közbe András, még mindig az újságot lapozgatva.

– Ja, igen, igazad van – ült vissza az öreg.

– Itt egy következő cikkben azt írják, hogy a Szövetséges Ellenőrzőbizottság elnöke, Vorosilov marsall azt javasolja, hogy a négy legerősebb párt, akik eddig ideiglenesen koalícióban kormányoztak, a vidéken tartandó országos nemzetgyűlési választásokon együtt, egy listán induljon, és már előre osszák el a mandátumokat és a miniszteri helyeket. Meglátásuk szerint azért lenne erre szükség, hogy a pártok koalícióját ezzel is megerősítsék. Azonban a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári párt ez ellen felemelte a szavát és tiltakozása jeléül egy nyilatkozatot adott ki – olvasott fel részleteket András a kezében tartott lapból.

– A piszkos disznó oroszai, mikre nem vetemednek! – háborodott fel az öreg.

– Miért, Mihály bácsi, hát nem jó a koalíció? – csodálkozott a borral és a szörppel kezeiben visszatérve Éva.

– Asszonyok, hát ti hol hordjátok az eszeteket? Itt nem a koalícióról van szó, amire a kisgazdáknak az eredmények szerint amúgy sincs semmi szüksége, hanem a mandátumokról! Ha előre elosztják, mi értelme a választásoknak? És sok lúd disznót győz alapon, ha mindenki előre egyformán részesül, a három kicsinek együtt több lesz, mint a legnagyobbak! Ez abszurdum! Még szép, hogy a kisgazdák, meg a polgári oldal tiltakoznak, akkor lennének örültek, ha hallgatnának! – fakadt ki az öreg dühösen.

– Jól van már, na, azért nem kell leharapni a fejünket, mi nem értünk a politikához! – mentegette az asszonyokat a kedves mama.

– Azt látom – vágta rá az öreg ingerülten.

– De ez nem is baj, hiszen az asszonyoknak sokkal fontosabb dolgaik vannak. A kisgyermek gondozása, nevelése és a házkörüli munkák és megannyi feladat, melyek mind-mind sokkal lényegesebbek, mint a politika – tette hozzá az öreg megengedő hangon.

– Ha-ha, azért nem kell gúnyolódni! – mondta a kedves mama sértődötten.

– Gúnyolódni, mivel? – csodálkozott az öreg.

– Hát, hogy mi fontosabb, a férfiak vagy a nők munkája! – vágta rá durcásan újdonsült neje.

– Dehogyanis gúnyolódtam, amit mondtam, egyáltalán nem bántásnak szántam. Mert hát mi is az a politika, és mik azok a pártok, jobb meg baloldal? Semmi és semmik. Csak kitalált dolgok, mint ahogy a férfiak többi büszkeségből és nyakasságból fakadó örültségei is. Az élet szempontjából igazán fontos és jelentős események nem a háborúk csataterain vagy a pártok vitáiban dőlnek el, hanem a családok otthonaiban zajlanak le és az asszonyok, akik irányítják ezeket. Hiszen a nők anyák és szeretők, kik, ha kell, ápolnak és babusgatnak, nevelnek és tanítanak gyermeket és mindamellet öntelt és virtuskodó férjeket, hogy embert faragjanak kicsiből és nagyból, de legalábbis azokból, akikből lehet. Ők tartják össze a családot, hozzájuk bújik vigasztalásért a sok apró gyermek és büszke férjük is, ha már nem bírja a rászakadó terheket. Mi fontosabb lehet a nő asszonyi szerepénél az életben? Tiszta szívből úgy vélem, hogy semmi sem! Nem ismerek nagyobb és nemesebb feladatot, mint becsületes, Istenfélő embereket nevelni, a mindenre fogékony és naiv tisztasága miatt, a felnőttek hazug világát meg nem értő apróságokból. Hatalmas türelmet igénylő és jókora felelősséggel járó ez a munka, mit

a nők a jövő generációinak nevelésével végeznek. A beteg gyermeket éjnek idején is ápolni, szeretgetni, a világban és az emberekben csalódott, elcsigázott férjüket megérteni, támogatni. Hogy az nehogy más nők felé kacsintgasson, érte az ágyban vagy bárhol a házban jó szeretőként tüzesen lobogni, de a gyermekeket sem feladni nem egyszerű és kicsit sem könnyű munka lehet. És én a magam részéről becsülöm, tisztetem is az ilyen nőket és megvetem az ellentétjét – magyarázta az öreg az italtól oly beleéléssel, hogy beleizzadt, és az elérzékenyüléstől szemei sarkában még egy-két könnycsepp is kicsordult.

– Mihály bátyámnak teljesen igaza van, bár még nincsen gyermekünk, de tudom, hogy az én kedvesemből is jó anya lesz, mint amilyen jó feleség most is. Igyunk a nőkre! – állt fel most meg András lelkendezve.

No, erre már az asszonyok is szívesebben emelték poharukat, így Évike meggyszörpös poharával kiegészítve immár mindenki koccintott.

Vacsora után Éva a zongorához ült, és pálinkától fellelkesülve játszani kezdett egy gyönyörű, bár meglehetősen szomorú dallamokkal teli darabot. Kislánya a babáját pólyáztatta az egyik széken. Az öreg pipázni az udvarra ment és az őszi, korán érkező esték tücsökzenéjét hallgatni a kedves mamát is magával csalta. Eszter az elbűvölő zenét hallgatva nézte, amint a két korosodó ember, mint valami ifjú szerelmesek egymás kezét fogva kimennek, aztán közelebb húzta székét, és boldogan bújt oda férjéhez. András letette az újságot, átölelte asszonykáját és úgy összébújva hallgatták a lelküket simogató bús dallamokat. Mindenki saját dolgaival volt elfoglalva, így észre sem vehették, hogy Éva szemeiből kicsordulva és arcán végiggurulva a zongora billentyűire kövér könnycseppek potyogtak.

Egy hónapra rá, mikor már igen hideg, őszi szelek fújdogáltak, lezajlottak az országos választások is. A vidéki városokban és falvakban is hasonló eredmények születtek, mint a fővárosban, csak ha lehet, még annál is nagyobb arányú kiscgazda győzelemmel. András és az öreg sok más helybélivel együtt a faluban ismét megnyitott kocsmában ünnepeltek aznap este. Az ivóban összegyűltek mindenféle szomjas emberek, ilyenek is, olyanok is, bal- és jobboldali szimpatizánsok egyaránt. Legtöbbször a győzelmüket ünneplő kiscgazda szavazók voltak, de megfértek mellettük a többiek is. A koalíció folytatásáról érkezett hírektől a gyengébben szerepelt pártokhoz húzók is megnyugodva iszogattak és latolgatták a miniszteri székek elosztásának lehetőségeit. Egyedül a saját magukat és szavazóikat is mindvégig áltató és valami megmagyarázhatatlan okból elsőprő győzelemre számító kommunisták ücsörögtek lógó orral és csalódottan asztalaiknál.

– Ne búsuljatok, elvtársak, majd máskor biztosan sikerülni fog! – kiáltott át az italtól egyre inkább mámoros hangulatba kerülve egy férfi, a másik asztaloktól gúnyos hangon nevetgélve.

– Biztosan jobb eredményre számítottak! – szólt közbe egy másik is vigyorogva.

– Jó az nekik így is, örülhetnek, hogy egyáltalán akadtak olyan örültek, akik rájuk szavaztak! – mondta az öreg fejét csóválva, amitől a kommunisták asztalainál ülők igen-igen csúnyán néztek rá.

– Jobb eredményre, nem értitek? Jobbra, nem balra! Nem arra gondoltam, miként szerepeltek, hanem, hogy jobbos eredmény lett, nem balos! – magyarázta hahotázva szellemességét az imént szóló, amitől aztán a többiek is jót nevettek.

– Vigyázzanak, emberek, mert a szocializmus létrejötte a küszöbön áll! És ha nem csupán nálunk, hanem minden népeknél felismerik végre a helyes utat, akkor félrevetve a reakciós jobboldalt, egyesül majd a világ proletársága! És akkor az ilyen a bolsevizmust sértő hangok, amiket önök megengednek itt maguknak, nem fognak büntetés nélkül maradni, azt garantálhatom! – állt fel az egyik kommunista -szimpatizáns fenyegetőzve.

Egy pillanatra csend lett, hiszen mindenki jól tudta, a szovjet Vörös Hadsereg és a szövetséges ellenőrzőbizottság, ami utóvégre egy és ugyanaz, a kommunistákat támogatta. Aztán mivel nem csekély ital lefolyt már a torkokon, és mert a választási eredmények is felbátorították őket, néhányan nem hagyták magukat megfélemlíteni.

– Miről beszél maga? A kutyának sem kell a szocializmusuk! – vágott vissza neki egy távolabbi asztalnál ülő.

– Nem lesz itt semmilyen kommunizmus, se szocializmus! – szólalt meg egy másik is.

– Úgy gondolják? – kérdezte fenyegető hangon egyre dühösebben a kommunista -szimpatizáns.

– Úgy! Úgy bizony! De úgy ám! – vágta rá szinte egyszerre az emberek.

– Pedig lesz! Ha Sztálin elvtárs azt mondta, akkor előbb vagy utóbb úgy is lesz! Ha belegebednek a régi feudális rend hívei és sok száz vagy akár ezer maguk fajta polgári oldali, reakcióst börtönbe kell is vetni előtte, akkor is lesz! A nagy Szovjetunióban sem ment egyszerűen, rögzös volt az út, de vasfegyelemmel és szigorral az ottani elvtársainknak sikerült, és az ő segedelmükkel nekünk is sikerülni fog! – harsogta a kommunista -szimpatizáns, a pimasz ellenszegülő hangoktól feldühödve.

– A szovjet bolsikkal meg a Vörös Hadsereggel a háta mögött könnyű ám fenyegetőzni! – pattant fel András mellől felháborodva az öreg.

– De maga vagy az elvtársai mit tudnak felmutatni, mi jót tett a maguk nagy szocializmusa valaha is a világban? – folytatta az öreg számonkérő hangon, kérdőre vonva a másikat.

Az meg csak állt a néma csendben az italukat kortyoló balosok asztala mellett, és zavarában hirtelen meg sem tudott szólalni. Andrásnak, bár lehet, hogy csak az italtól, de olybá tűnt, mintha az öreg ismét szakaszvezetőként állna ott mellette. Olyan katonásan és egyenesen, olyan ellentmondást nem tűrően kérte számon a másikat, mint annak idején a seregben. A kommunista párt agitátora egyből belátta, nem sok babér teremhet aznap este ott neki és kis csapatának sem. Bosszúszomjas arckifejezéssel és a tekintetével ölni tudóan méregette még néhány másodpercig az öreget, aztán intett asztaltársaságának, és nagy sértődötten távoztak. Néhányan még rosszmájú megjegyzésekkel illették őket, míg az ajtóig értek, mások meg csak álltak némán. András a székén üldögélve a távozók semmi jót nem ígérő arckifejezéseit nézegetve, nagyot sóhajtva kortyolt egyet a borából.

– Na, ezekbe aztán jól beléfojtotta a szót, Miska bácsi – gratulált az öregnek egy fiatalabb suhanc, mikor amazok becsukták maguk mögött az ajtót.

– Ideje volt már, hogy valaki rendre utasítsa őket! – helyeselt egy másik, idősebb alak a pultnál álldogálók közül.

Az öreg leült, és miközben András gondterhelt arcát fürkészte, ivott a poharából néhány jókora kortyot.

– Tudom, nem kellett volna, már megint túllöttem a célon – mondta, mikor lenyelte a szájában ízlelgetett kadarkát.

– Igaza van, Mihály bátyám, de ezek ugyanolyanok, mint a nyilasok voltak, még az anyjukat is eladnák, ha a pártjukról van szó, félek, bajt hozhatnak magára, ha szembeszáll velük – aggodalmaskodott András.

– Igazad van, fiam, jobb lett volna, ha hallgatok, csak hát nem bírom a hazugságokat és a senkik fenyegetőzéseit – sóhajtozta az öreg, már maga is bánva „nagy bátor” tettét.

A választások után egykettőre elérkezett a karácsony is. András és a közben Isten segedelmével és az ő hathatós közreműködésével áldott állapotba került asszonykája szerettek volna még az ünnepek előtt a már félig-meddig rendbehozott és egy-két bútorral be is rendezett lakásukba visszaköltözni. Ám az egyre csikorgóbb mínusz fokok és a városokban uralkodó tüzelőhiány miatt mégis csak letettek tervükről. Így aztán maradtak továbbra is a nem is olyan rég apósává lett régi bajtársa és szakaszparancsnoka vendégszeretetében. Az egyre súlyosabb beszolgáltatási terhek ellenére azért nekik és a más tanyákon élőknek, kik nyáron tettek el télire, ha nem is bőségesen, de azért jutott mindenféle jó az ünnepi asztalra. Persze meg is dolgoztak mindezért, hiszen a jószágokkal egész évben sok volt a munka, és a burgonya meg a répa sem magától került a zsákokba. És amit fáradtságos munkával megtermeltek, azt bizony tárolni is tudni kellett, hiszen a krumpli csírázott, a kolbász penészedett, de volt, így nem függték az

üresen kongó boltok áruhiányától. Ugyanis a városokban, de még a falvakban élő, vásárláshoz szokott emberek közül is legtöbbször sanyarú körülmények között voltak kénytelenek eltölteni azt a karácsonyt és telet. A boltokban árukészlet ugyanis alig-alig akadt, a jegyrendszerre kapható élelmiszer mennyisége pedig minimális, az éhenhalás elkerülésére volt csupán elegendő. A pengő már addig is gyenge értéke még inkább leértékelődött, olyannyira, hogy kényszerből egyre inkább divatba jött a cserekereskedelem. A városiak odaadták órájukat, ékszereiket és nem használt ruhadarabjaikat tojás, tej vagy egy kevéske hús fejében. Ki mit talált otthon, azt adta. Soha annyi gyűrűje és szép ruhája nem volt a vidéki asszonyoknak, de aki odaadta értékes, ám haszontalan csecsebecsét, az legalább tudott mit adni enni a családjának. Azonban ezzel az üzlettel vigyázni kellett, ugyanis az új kormány kommunista párti belügyminisztere nem nézte jó szemmel az ilyesfajta egyszerű és jó megoldásokat. Az ő ideológiájuk szerint a vidéki ember kizárólag elnyomott és kizsákmányolt szegény, csóró paraszt lehetett, vagy a nép és a világ legnagyobb ellensége, kulák. Hiszen véleményük szerint az igazi emberek, vagyis a proletár és munkásosztály a városokban éltek, de mivel a macskakövnön nemigen termett semmi, az ő ellátásukra igen nagy gondot kellett fordítaniuk. Ám szerintük aki az eszét használva a beszolgáltatásokat és a jegyrendszert kikerülve más megoldásokat keresett saját és környezete nyomorúságos életének javítására, az feketézett, és azzal súlyos vétséget követett el.

– Nem normálisak, hogy a rosseb vinné el őket! Ezek azt hiszik, hogy mi mindent elhiszünk?
– mérgelődött az öreg az újságot olvasgatva.

– Csendesebben, felébresztetted a kicsit! És amúgy is, legalább karácsonykor ne káromkodj már! – szólt rá a kedves mama szigorúan, miközben Évával, Eszterrel és Andással díszítették a fát.

– Jó-jó, de hát képtelenség, miket irkálnak össze ezek a firkászok – zsörtölődött tovább az öreg.

– Akkor minek olvasod, inkább vegyél példát Bandiról, és gyere te is díszíteni a fát! – vágta rá a mama.

– Öreg vagyok én már ahhoz.

– Ugyan, ehhez senki sem lehet túl öreg, meg aztán, ha éjszaka máshoz van eszed, akkor ez sem fog megártani – mondta a mama kissé szemrehányó és számonkérő hangon.

– Jól van, no, segíték, ha mindenképpen az kell – tette le az újságot az öreg és kelt fel kissé elpirulva.

Pár percig csendben akasztgatták a cernára fűzött diókat és mézeskalácsformákat, csak az asszonyok beszélgettek női dolgokról, a szobában alvó Évikéről és az Eszter pocakjában lakó kis jövevényről.

– Mit olvasott, Mihály bátyám? – kérdezte egy idő után András, unalmában beszélgetést kezdeményezve.

– Na, már megint kezditek? – kérdezte Eszter összehúzott szemöldökkel.

– Ha káromkodni akar, akkor el se kezdje! – szólt rá beléfojtva az öregbe a szót a kedves mama is.

– Anyuka, csupán beszélgetünk, vagy nekünk nem szabad? – csodálkozott András, kissé megjátszva magát.

– Beszélgetni azt lehet, de semmi szitkozódás meg átkozódás! – mondta anyósa szigorúan az öregre nézve.

– Semmi különöset, pusztán a szokásos hazugságokat – kezdte rövid habozás után András felé fordulva az öreg.

– Ide adja azt a mézeskalácsot? – kérte el az öreg mellett az asztalon lévő egyik nagyobbacska süti díszet Eszter.

– Persze, tessék! – nyújtotta oda az öreg.

– Én is kérek egyet – nyújtotta kezét Éva a fa másik oldaláról.

– Írja az egyik cikk, hogy az új lengyel külügyminiszter köszönetet mondott a magyaroknak, hogy annak idején megnyitottuk határainkat, és befogadtuk a németek elől menekülő lengyeleket – folytatta az öreg, miközben odaadta újdonsült menyének, amit kért.

– Ez örvendetes hír vagy nem? – kérdezte András díszítés közben.

– Persze, nem is lenne ezzel semmi gond, van is mit megköszönniük. Csakhogy egy valamit kifelejtett az új és kommunista lengyel külügyminiszter és a bolsi újságíró is! – vágta rá az öreg halk, de felháborodott hangon.

– Valóban, és mit? – kérdezte András négykézlábra ereszkedve, egy leesett és a fa alá gurult diót keresgélve.

– Hát, csupán azt az apróságot, hogy akkoriban az oroszok éppúgy megtámadták őket, mint a németek. Hitler és Sztálin, nem elsőként, ismét előre elosztották a szerencsétlen lengyelek országát, most meg úgy tesznek, mintha a „testvéri” Szovjetunió mindig is a javukat akarta volna. Holott azok a menekültek előlük éppúgy futottak, mint a németek elől! – magyarázta az öreg dühében kissé megemelve a hangját.

– Csendesebben! Azt akarod, hogy felébredjen? El akarsz rontani mindent? – ripakodott rá az öregre halkán, de igen mérgesen a kedves mama.

– Jó-jó. – mentegetőzött az öreg behúzott nyakkal.

Rövid időre ismét csend lett, kizárólag a kezeik jártak és a díszek zörrenései hallatszottak, de aztán az öreg megint nekifogott.

– Hazudnak ezek, mint a vízfolyás – sóhajtotta lemondóan.

– Hazudtak amazok is éppen eleget – vonogatta vállait András.

– Az biztos, de azok legalább nem csúfolták demokráciának a rendszerüket. Most meg nem is lehet mást hallani, csak hogy védjük meg a népi demokráciát a Horthy korszakot visszasíróktól. De könyörgöm, milyen demokráciát? Azt szajkózzák, hogy minden hatalom a népé, a magyar népé, de ezzel szemben mégis minden úgy alakul, ahogy a ruszlik akarják – magyarázta az öreg ismét mérgesen, de visszafogottan és halkán.

– De legalább voltak választások – szólt közbe Éva is.

– De minek, kedveském, de minek? – kérdezte az öreg fejét csóválva.

– Hogy–hogy minek? Mert kellett, hogy eldőljön, ki lesz hatalmon, vagy nem? – csodálkozott Éva.

– Igen, de ez mindössze egy színjáték, hiszen hiába győzött abszolút többséggel a kiskgazdapárt, mégis úgy lett, ahogy az oroszok akarták. Emlékeztek, mit akart Vorosilov marsall a választások előtt? – kérdezett vissza az öreg.

– Az meg kicsoda? – értetlenkedett Éva.

– Hát a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke – vakargatta fejét az öreg, az asszonyok tudatlanságán egyre inkább felhúзва magát.

– Ja, én emlékszem, hogy közös listán induljon minden az ideiglenes koalícióba tartozó párt, és osszák el előre a mandátumokat – vágta rá András, mikor eszébe jutott.

– Úgy bizony! És mi lett belőle? – próbálta rávezetni a többieket is az öreg a megoldásra.

– Semmi, mert a kiskgazdák és persze te is, mint mindig, fel voltál háborodva – válaszolta a kedves mama kissé gunyoros hangon.

– Akkor nekem is úgy tűnt, de nézzétek csak meg az új kormány névsorát! Tessék, itt van valahol az a régebbi újság, ami közli, mindjárt elő is kerítem! – lépett az öreg a szekrényhez, és kotorászni kezdett az egyik polcán.

– Hová az ördögbe lett? Pedig ide tettem! – mérgelődött, mikor nem találta.

– Hagyd a csodába, minket úgy sem érdekel! – mondta a mama.

– Azért is megkeresem, itt kell annak lennie! – erősködött az öreg.

– Jaj, Mihály bácsi, lehet, hogy én raktam el onnan! – kapott Eszter a fejéhez.

– Tényleg, és hová? – kérdezte az öreg meglepődve, számonkérő hangon.

– Szükségem volt papírra, és, hát, azt keresi? – kérdezte Eszter bűnbánó képet vágva, az

asztalon száradó tökmag alatt elázva heverő újságra mutatva.

– Ez bizony – dúrta félre közelebb lépve az öreg egy részéről a magokat.

– Bocsánat, nem tudtam, hogy még fog kelleni! – mentegetőzött a fiatalasszony.

– Semmiség, nem kell már, csak hallgassátok! – mondta az öreg nagy buzgalommal a hangjában, és már kezdte is sorolni.

– Ennyi, na, mit vettetek észre? – kérdezte mikor befejezte a felolvasást.

– Hogy több mint a fele kiscgazda – felelte Eszter.

– Nem több, kislányom, éppen a fele, pedig az elért eredmények szerint akár egyedül is alakíthatott volna kormányt a kiscgazdapárt. Tehát az oroszok valahogyan mégis rájuk erőszakolták, hogy a fele mandátumot adják oda a komcsiknak. De ez még semmi, ráadásul igaz, csak tárca nélküli miniszternek, de betették a kormányba azt a szélsőbaloldali Rákosit, aki elvetemült bolsevik elvei miatt a Horthy korszakban egy börtönben ült a szélsőjobboldali Szálasival. Ez aztán a demokrácia, talán Amerikában sincs nagyobb, ötvenhét százalékos kiscgazda győzelem mellett mégis a kommunistáké lett a belügyi, a közlekedési, a népjóléti, az ipari, a kereskedelmi, a kultusz- és még az igazságügyi minisztérium is. Vagyis minden, ami számít, hiszen mit érnek a kiscgazdák a külüggyel és a hadüggyel, mikor semmiben sem dönthetünk a megszálló oroszok beleegyezése nélkül? Nem csoda, ha a Szabad Nép, az a komcsi szennylap, meglepéssel fogadta az új kormány összetételét. Azt írta: „Az új kormány, felelős kormány, parlamenti kormány összetétele tehát megfelel a választások eredményeinek.” Hol felel ez meg? És hol van itt a szabad nép? És hol a demokrácia? Minden úgy történik, ahogy azt a Szovjetunióban Sztálin és a többi vad bolsevik kitalálja, ezek a magyar szennylapok meg az áruló politikusok pedig kiszolgálják őket! – melegegett bele az öreg ismét a magyarázásba.

– Hát az nem túl jó – lepődött meg Eszter.

– De nem ám, Mihály bátyámnak teljesen igaza van, Szabad Népnak, meg Népszavának vagy Népszabadságnak nevezik magukat egyes igen-igen baloldali lapok, közben meg az oroszok hátsóját nyaló áruló politikusok szócsöveik csak – szólalt meg András is.

– Ahogy mondd, fiam, ezeknek a firkászoknak több közük van a szovjet orosz kommunistákhoz, mint a magyar néphez – bólogatott az öreg buzgón, mikor valaki végre egyetértett vele.

– De az új hatalom legalább megbünteti a nyilasokat meg a nácikat, akik üldöztek és megöltek sok-sok ártatlan embert – mondta Éva.

– Ez igaz, csak attól félek, hogy az erőszakos, mindenkit félreállítani és a hatalmat mindenáron megszerezni próbáló politikájuk ugyanoda fog vezetni, mint a nyilasoké. Én ezekből a szélsőbaloldaliakból sem nézek ki több emberséget, mint a szélsőjobbos elődeikből. Ugyanúgy uszítanak, csupán ezek nem a zsidók, hanem az uraságok, az egyház, a jobb módú vállalkozók, gazdák és a polgári oldal ellen. Fellázítják a szegény népet azok ellen, akik ezelőtt munkát, kenyeret és lakhatást adtak nekik, úgy állítják be őket, mintha mindenért azok lennének a felelősek és ők lennének a világ legrosszabb emberei – válaszolta az öreg.

– Mihály, muszáj nekünk ilyenekről beszélni éppen szenteste? – szólt közbe a kedves mama rosszálló hangon.

– Hát nem, nem muszáj, csak gondoltam, ne unatkozzunk, amíg díszítünk – dadogta az öreg belátva maga is, hogy nem éppen ünnepi téma, amit felhozott.

– Inkább énekeljünk együtt valami szép karácsonyi dalt! – ajánlotta fel Éva a zongorához ülve.

– És a kicsi? Felébresztjük vele – csodálkozott az öreg.

– Nem baj, már úgyis nemsokára öltözni kell, meg készülődni a templomba – felelte Éva.

– Mihály bátyám, mennünk kéne etetni, hogy mire indulni kell a templomba, készen legyünk! – mondta András megpróbálva kimenteni mindkettőjüket.

– Igen, igazad van, fiam – vágta rá az öreg az éneklés helyett a munkát választva.

– Meg bírjátok csinálni ketten is, vagy segítsünk mi is? – kérdezte a kedves mama rosszmájúan, átlátva a dolgon, hiszen ő is tudta, azt a kevéske megmaradt jószágot egy ember is hipp-hopp el tudta látni.

– Persze hogy meg, pusztán azért megyünk ketten, hogy hamarabb végezzünk és jöhessünk mosakodni meg öltözni – felelte András, miközben máris kimentek az ajtón és behúzták maguk után.

Természetesen odakint munka közben folyt tovább a politizálás, és nagy örömeikre ott már nem szólt bele senki, csupán a tehenek bődültek el néha-néha. Az öreg egykettőre megfejté az egy szem tehenet, ami éppen tejelt, András meg közben kihordta a trágyát. Adtak a baromfiknak is és az ünnepre való tekintettel az istállóban nehezebb időkre eltett üvegből egy két korty pálinkát is nyeltek, aztán már mentek is befelé. Míg ők odakint tevékenykedtek, Évike is felébredt. Mindenki felöltözött szép ruhájába, majd ügyelve, hogy a kislány meg ne láthassa a karácsonyfát, elindultak a templomba.

Mivel lovaik nem maradtak, kénytelenek voltak gyalog tenni meg az utat a faluig és vissza. Hideg volt, a fellegek közül elő-előbukkanó hold és a csillagok fénye fehérre festették leheletüket. A templom orgonájának csodálatos hangját hallgatva és az egész szertartás emelkedett és lelket melengető hangulatát átélve érezték, mégis megérte eljönniük és elégedetten, a karácsony hangulatával telve indulhattak haza. A nyomokkal tarkított úton, megdermedt pocsolyák közt, a sötétben botorkálva nem kizárólag az ajándékok reményében az élen haladó Évike, de a többiek is igen-igen várták már, hogy végre hazaérjenek. Otthon aztán András és az öreg fát raktak a kályhákba, és felszítva a tüzet jó meleget varázsoltak az egész házba. Az asszonyok és persze a kis Évike, akit, hogy tanítsák és a karácsonyfától meg az ajándékoktól távol tartsák, magukhoz csaltak a konyhában, a vacsora befejezésén serénykedtek.

Mikor a tüzek már jól égtek, az öreg és András is előhozták apró ajándékaikat, és a fa alá csempészték. Ketten mentek ki az igaz, pusztán egyszerű papírba, de szépen be is csomagolt és egy régebbiről megmaradt hatalmas masnival át is kötött, jókora csomagért, ami a kislány általuk barkácsolt ajándékát rejtette. Az ő részüket rendezve beszóltak a konyhába, hogy az asszonyok tudják, hol lesznek. Aztán, hogy az öreg pipájára gyújthasson, és persze hogy a többieknek is lehetőséget adjanak a fa körül, az udvarra mentek. Kifelé menet betértek a kamrába és magukhoz vettek egy üveg bort, amit a kint töltött negyedóráska alatt ketten el is kortyoltak. Mire végeztek vele és az öreg pipája is kiégett, az asszonyok tálták a vacsorát, és Eszter éppen kiszólt nekik, hogy mehetnek enni.

Ahogy az öreg elmondva az asztali áldást köszönetet mondott a jó Istennek, hogy jutott étel és ital az ünnepi asztalra, a levesestálból szépen szállt az ínycsiklandó gőz. Évike alig bírta kivárni, hogy mindenki jóllakjon, állandóan a szépen feldíszített és gyertyák fényében ragyogó karácsonyfát és az alatta lévő ajándékokat bámulta. Aztán ahogy a vacsora befejeződött, az öreg lejjebb vette a petróleumlámpák fényét, Éva a zongorához ült, a többiek pedig a félhomályban tündöklő fa elé álltak és a hangszer kíséretében elénekelték néhány ünnepi dalt. Az ágakra drótozott gyertyák fényei ott ragyogtak mindnyájuk szemeiben, a plafon gerendáin és a falakon a fenyőágak és a díszek árnyai táncoltak. Szép és megható percek voltak ezek, olyanok, amiket kizárólag családban élhet át az ember. Míg a kis Jézuskáról énekeltek, lelkük összeért és egyesült egyetlen jóakarásban. András átölelte és magához szorította mellette álldogáló asszonykáját, aki fejét a mellkasához támasztva boldogan bújt oldalához. Közben másik tenyerét, mint óvó páncélt, a nőnek az apróska jövevényt rejtő, még alig-alig látható pocakjára tette és csókot nyomott homlokára.

Mikor a dalok strófái mind elfogytak, Éva ujjai alatt a zongora billentyűi még tovább éltek és ők csendben hallgatták a csodálatos dallamokat. Aztán szép lassan a hangjegyek is mind odalettek, és a zongora húrjainak pengése egyre halkulva elült.

– Boldog karácsonyt nektek, kedvesem! – köszöntötte András asszonykáját és leendő csemetéjüket a gyönyörűséges melódiák okozta révületéből ocsúdva.

– Neked is, drágám! – csókolta meg Eszter.

– Boldog karácsonyt, anyuka! – puszilta meg anyósát, majd rázott kezét az öreggel.

– Most már kibonthatom az ajándékomat? – kérdezte a kis Évike türelmetlenül.

– Hát persze, hogy ki, de azért ne feledd, a karácsony és a szenteste nem csupán az ajándékokról szól! Hiszen Jézus születésnapja ez, a legnagyobb ajándéké, amit e világ valaha is kapott, ne feledd soha, kicsim, szeretet nélkül nem lehet boldogan élni! – vágta rá az öreg.

– És melyik az enyém? – kérdezte a kislány, az imént hallott tanító szavakra bólogatva.

– Hát, szerintem ez a nagy masnis itt! – mutatta meg neki a kedves mama.

– De hogy kell ezt kibontani? – ámuldozott Évike, tanácstalanul állva a jókora csomag előtt.

– Majd anya mindjárt segít, csak először megisszuk ezt a kis ünnepi itókát! – válaszolta a mama helyett az újdonsült nagyapa, miközben telitöltötte az asztalon lévő poharakat a féltve őrizgetett ágyas pálinkájából.

– Már megint? – csóválta fejét rosszállólag a kedves mama, aki már az ajándékokat osztályozta név szerint.

– Persze, elvégre ünneplünk! – vágta rá az öreg.

– Na, gyertek! – invitálta a többieket is.

– Jöjjön, Éva kisasszony, ne keresse magát, ez a legfinomabb itókám! – nyújtotta felé az egyik poharat.

– De hát már lassan be fogok csípni! – mentegetőzött a nő.

– Annyi baj legyen, egyszer élünk, és most karácsony van! – zárta le az öreg a témát, gyorsan a kezeikbe nyomva a poharaikat.

– Akkor még egyszer boldog karácsonyt mindenkinek! – emelte koccintásra sajátját András.

– Nektek is! – nyújtotta övét Éva is.

– Egészségünkre! – tette oda az öreg is az övét.

– Na, jól van, akkor én sem akarok kilógni a sorból – lépett közelebb a mama is.

Az újabb italtól mindenki még jobban ellazulva és közvetlenebben hangulatba kerülve fogott neki a saját ajándéka kibontásának. Nem voltak ezek nagy vagy értékes dolgok, legtöbbjükét maguk készítették egymásnak, hiszen a boltok épületei üresen ásítottak. Éva maga is kíváncsian kezdte szétszedni a kislánya jókora csomagjának férfigezek által igen erősen készített borítását.

– Hű, ezek aztán jó melegek lehetnek, ha ezt húzzuk a csizmába, biztosan nem fog fájni a lábunk! – dicsérték András és az öreg is a mamától kapott, saját maga készítette kötött zoknikat.

– Jézusom! Ez csodaszép! De hát honnan volt erre pénz? – ámuldozott Eszter, mikor meglátta a kicsit viseltes, de nagyon szép nyakláncot, amit kapott.

– Milyen pénz? Hát ezeket nem a Jézuska meg az angyalok hozták? – csodálkozott Évike.

– De, bizony azok hozzák és kizárólag azoknak, akik egész évben jól viselkednek, Eszti nénéd csak tréfált. – magyarázta a mama.

– Igen, csupán vicceltem – vágta rá gyorsan Eszter is.

– De honnan tudta a Jézuska, hogy én pont egy ilyen babaházat szeretnék? – kíváncsiskodott tovább az évről-évre egyre gyanakvóbb kislány.

– Hát, biztosan a minket körbevevő hatalmas szeretet adta hírül neki – mondta Éva a saját csomagjából kivett használt, de gyönyörű fülbevalókat nézegetve, könnyektől csillogó szemekkel.

– A szeretet, de hát az nem létező, vagy igen? – értetlenkedett Évike.

– Már hogyan lenne az, az létezik csak igazán! Jegyezd meg, kislányom, nem az ideig-óráig tartó mindent felforgató szerelem, hanem a szeretet az az erő, ami a legfontosabb az életben! Lehet, ezt most még nem érted, de majd ha már nagy leszel, gondold vissza szavaimra és megérted majd, mire gondoltam! – magyarázta neki anyja elérzékenyülten szípozva.

– A szeretet egy erő? – ámuldozott a kicsi, nem igazán tudva mit kezdeni az imént hallottakkal.

– Bizony hogy erő, a legnagyobb erő, ami szinte minden bajt le tud győzni a világon. Ha

mindenki betartaná a szeretet parancsolatát, amit Jézustól kaptunk, akkor sohasem lennének háborúk meg gyilkosságok. Ha az a sok mogorva, boldogtalan és gonosz meg irigy ember hagyná, hogy a szeretet ereje munkálkodjon, és szétáradjon benne, lehetnének mind boldogok, mint mi. Lehetne családjuk, vagy ha már van, nem kellene állandóan veszekedniük, hiszen a szeretet elnézővé, megbocsátóvá és elfogadóvá tesz mindenkit, aki engedi. És aki nem haragtartó, kedves és jóakarátú másokkal, az előbb vagy utóbb azt a jót kapja vissza, amit adott, mint ahogy az önző, irigy, másokkal nem törődő is a neki járó rosszindulatú elutasítás és balszerencse veszi körül – magyarázta az öreg, nagyapai szeretettel simogatva meg a kislány fejét.

– Aha, és akkor azért kell jónak lenni? – kérdezte Évike bólogatva.

– Azért is meg, mert a Jóisten úgy parancsolta nekünk a tízparancsolatban – válaszolta most meg az öreg helyett a mama.

– Tudom, tudom, már megtanultam őket – felelte a kislány unottan, majd hozta szobájukból a babáit, és birtokba vette a babaházat.

Míg ő önfeledten játszadozott, a felnőttek visszaültek az asztalhoz és iszogatás meg süteménymajszolgatás közben beszélgettek

– De mégis, miből tellett ezekre drágám? – gyönyörködött új nyakláncában András mellett üldögélve asszonykája.

– Nekem? Semmibe, az igazság az, hogy Mihály bátyám pálinkája bánta a dolgot – felelte András somolyogva.

– Hogyhogy? – csodálkozott Eszter.

– Úgy, hogy a minap, amikor a faluban jártunk, városiakkal találkoztunk, akik élelemért meg pálinkáért, ékszereket és ruhákat kínálgattak. Nekik kellett az ünnepekre, nekünk meg jól jöttek ajándékoknak. Ilyen az igazi jó üzlet, mikor két elképzelés találkozik, és a végén mindenki elégedett. Sajnos használtak, de nemigen látszik rajtuk – magyarázta András a borát kortyolgatva.

– Akkor az én sálam is? – kérdezte a kedves mama fancsali képet vágva.

– Igen, kedvesem, az is. Miért, mit gondoltál, honnan vettünk volna újat, mikor a boltok üresek, a pénz meg egy fabatkát sem ér? – torkolta le az öreg a fejét ingatva.

– Szerintem nem számít, hogy használt, akkor is csodaszép, köszönöm szépen! – szólt közbe Éva a fülbevalókat nézegetve.

– Nagyon szívesen! Viseld egészséggel! – felelték az öreg és András az italtól és az e pillanatokban mosolygós nő szépségétől kissé elcsábulva túl buzgón is.

– Azért mielőtt a füledbe tennéd, inkább fertőtlenítsd le, kislányom, sose lehet tudni, miféléké volt! – szólt rá a mama Évára, mikor látta, az kiveszi addigi fülbevalóit, és be akarja tenni az újakat.

– Nincs rá szükség, én már megtettem! – vágta rá András büszkén.

– Csakugyan, és mivel? – kérdezte Eszter a nyakláncát forgatva.

– Pálinkával meg jóddal is – felelte András vigyorogva.

– Azért még ki is főzhetnéd, az a biztos! – aggodalmaskodott tovább a mama.

– Ugyan már, nyugodtan próbálja csak fel! Nem hiszem, hogy a pálinkafürdőt túlélhetné valami bacilus, meg aztán a jód is megfelelő, nem lesz tőle semmi baja! – fojtotta bele az öreg határozott hangon a további aggodalmakat újdonsült asszonykájába.

– Na, milyen? – kérdezte Éva a gyertyák fényében tündöklően mosolygós arccal.

– Nagyon szép, angyalian festesz, fantasztikusan állnak neked azok a kis kövek, drágám! – dicsérte Eszter kissé féltékeny hangon.

– Hű, de szép vagy, anya, de jó lenne, ha apa is láthatna! – ámuldozott a kis Évike, ahogy megpillantotta anyját.

A gyermeknek e nem szándékos, de szívébe döfött törként ható szavai nyomán Éva addigi mosolygós, kisimult arca összerándult, ráncoktól gyötört lett és szemei sarkából csendesen

szívárogva megindultak a könnyek. Néhány pillanatig senki sem szólt, nem találták a szavakat, amik oda illettek volna. Egy ideig csak a tűz ropogását és a nő szipogását lehetett hallani, aztán éppen ütött az óra. Megtörve a szobát elnémító jeget, a néma csendbe menydörgésként hasított a nyolc kondulás.

– Hogy repül az idő! – mondta az öreg zavartan terelve a szót.

– Bizony, bizony, mindjárt vége az évnek is – felelte András, megpróbálva újból beszélgetést kezdeményezni.

– Drága fiacskám! Milyen jó lenne, ha ő is itt lehetne, hogy szerette a karácsonyt! Miért is kellett ennek így lennie? – fakadt ki sírva a kedves mama.

– Miért sírsz, mama? – kérdezte Évike megszeppenve.

– Nem sírok, kicsikém, csupán kicsit könnyezik a szemem, játsszál csak nyugodtan! – nyugtatgatta a nagyit.

A mama szavain elgondolkodva Éva is ismét rákezdett, sőt még Eszter is pityergőre fogta a dolgot.

– Na, jól van, ne itassátok már az egereket, nekünk is hiányzik, de mégis csak karácsony van és nem valami siratóünnepség! Ne a holtakat sirassátok állandóan, hanem foglalkozatok az élőkkel! – próbálta az öreg szigorú szavakkal jobb belátásra bírni a nőket.

– Mihály bátyámnak igaza van, csak megrémítetek a kicsit. Inkább igyunk még egy pohárával, és közben gondoljunk jó emlékezettel az én volt bajtársamra és néhai sógoromra! – állt fel András az italtól felbátorodva, kezébe véve az üveget és öntve a pálinkából a poharakba.

Az asszonyok szipogva, engedelmesen itták ki poharaikat, András és az öreg is bedobták sajátjukat, aztán egy időre csend lett. A tüzes itóka erőt öntött a nőkbe, és a pityergés abbamaradt. A tűz pattogva ropogott a kályhában, Évike pedig megnyugodva dudorászott, miközben babáival papás-mamást játszott az új babaházában.

A karácsony hamar eltelt, mint ahogy a december utolsó napjai is és azokkal együtt az egész óév is odalett. Az újév mindig új reményekkel tölti el az embereket, így voltak ezzel ők is. Bizalommal telve várták a tavasz érkezését, hogy a hó olvadása után a böjti szelek megszikkasszák a földeket és kezdődhessenek ismét a munkák. Bár a tél hosszú nyúlt és igen fagyosnak bizonyult, lassacskán azért eljött a kikelet is. Közben a hont, melynek drága földjét teheneikkel szántották, királyságból köztársasággá keresztelték át a parlamentben üldögélő előljárók. Olyan nagyon nem is lepődtek meg a dolgon, hiszen már kezdek beleszokni, hogy az új rend képviselői a múltat végkép eltörölni igyekeznek, még azokban az esetekben is, ha az a valami éppen évszázadokig hasznos és jó dolognak számított. Persze a hosszú ideje király nélkül működő királyság sem nyújtott különösebb illúziókat az embereknek a köztársaságnak nevezett államformával szemben. Meg aztán furcsán is festett volna, ha a királyválasztáson a munkás proletárság képviselőiből kellett volna uralkodót választania az arra hivatott, nem létező főuraknak vagy talán a tanácselnököknek és párttitkároknak. A miniszterelnökségből köztársasági elnökké avanszált alföldi származású református lelkész személye megnyugvással töltötte el mindnyájukat. Rövid ideig, még az öreget is beleértve, úgy vélték, mégiscsak van valamicske demokratikus az új rendben és nem csupán a kommunisták és az oroszok akarata érvényesül állandóan. Sajnos ezt a pozitív véleményüket az elkövetkezendő hónapok eseményei, hamarosan ismét az ellenkezőjére változtatták.

– Baloldali blokk? A választások előtt meg még a koalíció fontosságáról meg a közös felelősségről szónokoltak mindannyian, és hogy előre el kellene osztani a mandátumokat. Most meg még a parasztpárt is belép ebbe a különködő szervezetbe, nem értem az egészet? – ámuldozott a sajtóban felröppent híreket olvasgatva András reggeli után.

– Mondtam én, hogy ezek mind komcsik, most láthatja ország-világ! – vágta rá az öreg kissé önelégült hangon.

– De mégis milyen joggal követelöznek ők a kispapokkal szemben, mikor azok nyerték

meg a választásokat? – értetlenkedett tovább András.

– Megmondom én neked, Bandikám, a háború győztese, a Vörös Hadsereg jogán! Mert ha nem tudnád, a szocialista és baloldali pártok mögött a Szovjetunió áll – magyarázta az öreg kissé lekezelő, „én megmondtam előre” hangnemben.

– A kisgazdák mögött meg az ország, a választók nagyobbik része – vágta rá András az igazságtól, mit kimondott, úgy érezve, övé az utolsó szó.

– Az nem számít, a háborút megnyerő dirigál, a vesztes meg örüljön, hogy élhet – legyintett az öreg.

– De akkor hol itt a demokrácia? – csodálkozott András.

– Sehol, az csupán egy duma, hogy az együgyű, oda nem figyelő népet elbolondítsák. Miért, a Szovjetunióban talán van? – kérdezett vissza az öreg.

– Nincs.

– Na, látod, márpedig minket ők szabadítottak fel a német megszállás alól és ők voltak azok is, akik elfelejtettek utána hazamenni. ENSZ-tiltakozások ide vagy oda, azt tesznek velünk és a többi elfoglalt országgal, amit csak akarnak. Ezek a bitang kommunisták meg még örülnek is ennek, mint ahogy a nyilasok is örültek a német megszállásnak, mert így az övéké lehet a hatalom és mindenki úgy táncol, ahogy ők fütyülnek. Elég, ha megnézed, mit csinálnak a kisgazdákkal – magyarázta az öreg.

– De hát a kisgazdák miért hagyják, miért teljesítik követeléseiket? Képesek lesznek kirúgni a fél vezetőségüket a kommunisták kedvéért? – ámuldozott András a történeteken rágódva.

– Nemigen tehetnek mást, a hatalom és az erő a komcsikkal van – vonogatta vállait az öreg.

– Így viszont elveszítik a szavazóik jelentős részét. – szögezte le András.

– De el ám, én magam sem fogok többé az áruló, baloldalhoz húzó maradékukra szavazni, mostantól a polgári oldalt, a Sulyok Dezső -féle szabadság pártot fogom támogatni – vágta rá az öreg határozottan.

– Tényleg? De hát maga évek óta kisgazda -szimpatizáns volt! – csodálkozott András.

– Jól mondod, csak voltam. Nem támogatok olyanokat, akik félelemből vagy árulásból elfogadnak ilyen hosszú és hatalomvágyból összeállított B-listákat. Képzeld el annak a sok embernek és családjának a nehéz helyzetét, akiket elbocsájtanak állásaikból ilyen ínséges időkben. Persze nagy részük olyan lesz, akinek az évek alatt megteremtett életszínvonalára és egzisztenciájára valamelyik balos pártembernek vagy pribékjének fáj a foga, és azért kell eltávolítani az útból. Bosszút állnak azokon is, akik régebben hivatalból tiltották és börtönbe is zárták nemcsak a nyilas szélsőjobbokat, hanem a magukfajta szélsőbalos gazembereket is. Én elhiszem, hogy szorongatott helyzetben vannak a kisgazdapártiak, de mégiscsak gyalázatos, hogy ilyen visszaélések felett szemet hunynak – dühöngött az öreg.

– Á, kár szót is ejteni erről az egészből, úgy is az lesz, amit a Szövetségesek Ellenőrzőbizottsága nevében a ruszlik kitalálnak. És mivel náluk szocializmus és kommunista diktatúra van, nem nehéz kitalálni, merre fogják nálunk is terelgetni a dolgok folyását.

– Sajnos ez bizony úgy van, ahogy mondod, fiam. De azért mégis figyelemmel kell kísérnünk az eseményeket, és ahol csak lehet, ellent kell állnunk a vörös dögvész térnyerésének! – mondta az öreg lehalkítva szavait, mintha már is attól félne, saját házában is kihallgatják.

– Ellenállni, hogyan? Ezek bárkit reakciónak titulálnak vagy B-listára tesznek, aztán megnézheti magát az ember! – ingatta fejét András ijedt képet vágva.

– Az igaz, de ha nem teszünk semmit, a hallgatásunkkal mi is a cinkosaikká válunk és a végén odáig jutunk velük, mint a nyilasokkal.

– Ha teszünk, ha nem teszünk, ezek akkor is a szovjet bolsi mintát másolják, és mivel azok meg segítik is őket, kicsi az esélye annak, hogy bármelyik párt vagy szervezet is meg tudná fékezni őket – legyintett András lemondóan.

– Lehet, hogy tényleg inkább a családjainkat kellene megóvnunk a bajtól, mint hősködni. Na, majd lesz valahogy, menjünk inkább dolgozni, mert ebből nem élünk meg! – zárta le a

témát az öreg felállva és az ajtó felé indulva.

– Igaza van, Mihály bátyám, az árpát meg a zabot egyik párt sem fogja elvetni helyettünk!
– bólogatott András helyeselve, miközben vette a kalapját, a kiskabátját, és az öreg után ő is az udvarra ment.

Mivel az idő is rászorgált, a tavaszi vetések jól haladtak, a szikrázó napsütésben és a fák virágaitól illatos, langyos tavaszi szellőben öröm volt a munka. Mire a kukorica is a földbe került, az ősszel vetett búza már szépen fel is cseperedett. András és Eszter, kinek pocakja időközben egyre inkább gömbölyödésnek indult, mikor csak tehették, mind többet és többet jártak be a városba, lakásukat szellőztetni, csinosíttatni. Élvezve saját családi fészük intim szféráját néha egy-egy éjszakát már ott is töltöttek, ám hosszabb időre még nem maradtak. Úgy döntöttek, amíg András nem talál magának munkát véglegesen, nem költöznék. Járált ő eleget erre-arra, kérdezősködött itt is, ott is, de nem sok siker koronázta buzgalmát. Pedig belekóstolva a saját otthon nyugalmaiba, már mindig egyre nehezebben ment az anyósáékhoz való visszatérés. Ám mivel már nem pusztán magára kellett gondolnia, hiszen ott volt az áldott állapotban lévő asszonykája és annak pocakjában a kis jövevény, nem érhetette be akármilyen munkával. Azt pedig, hogy Eszter egyre nehezedő állapotában munkát vállaljon, büszkesége nem engedte. Így mivel a jól fizető állások már mind betöltöttek és esze ágában sem volt senkinek a meglévő jót feladni, maradt a város és falu közti ingázás és a várakozás. Apósává lett régi bajtársánál ugyanis még mindig nagyobb biztonságban érezte családját, mint a mindenben hiányt szenvedő városban.

A napok és velük együtt a hetek is gyorsan teltek, a kellemes tavaszról egykettőre pokoli forró, túl korán érkező nyár lett. A búzák még tartották magukat, kinyomták zászlós leveleiket, de a kalászosok csak nem akartak rendesen fejlődni. A tavaszi vetések, de főként a zab, egyenesen szenvedett a vízhiánytól. A kapások is igen-igen megsomjaztak, mire a tűző napsütésben a hosszú nadrágszíjparcelláik egyik végéről a másikra értek. A hatalmas repedésekkel tarkított talaj fölött az összecsavarodott levelű kukorica úgy kókadozott, mintha valahol a sivatag közepén lenne, de a hőségtől nem csupán a növények, hanem az öreg kapásbrigádja is hasonlóan szenvedett. El kellett a jó nagy karimájú vászonkalap, de még jobbnak bizonyult a szalmából font szellős fajta. Andrásnak sajnos egy sem jutott, mert az öreg a sajátját viselte, a tanyában felelhető összes többit, azaz kettőt a kedves mamának és Évának engedte át. Így aztán neki maradt a vajmi kevés árnyékot adó, sima kis legényes kalapocskája, azzal kellett beérnie, mikor a rekkenő hőségben a tábla közepe táján járva, távol a víztől csak délibában úszó forró levegő vibrált körülöttük és valami elvetemült pacsirta csiripelt felettük. Bizony eszébe jutottak nagy meneteléseik rémes emlékei, miket idegenben, orosz földön hasonló szenvedések közepette vittek véghez. De nem csak azok, hanem az is, hogy talán mégis jobb lett volna elvállalni a városban valami segédmunkafélét, ott legalább árnyékba húzódhat az ember, és ha más nem is, de víz az van elég. Aztán mikor a mellette szorgalmasan kapáló és nem panaszkodó anyósára és Évára tévedt tekintete, kicsit elszégyellte magát.

– Még jó, hogy Évikét otthon hagytuk Eszterrel ebben a hőségben! – mondta, mikor megállt egy kicsit pihenni.

– Azt bizony tényleg jól tettük, még a felnőtt embert is próbára teszi ez az idő, nemhogy a gyermekeket! – állt meg anyósa, is mikor utolérte.

– Hű, tényleg nagy a forróság – sóhajtozott pihegve Éva is.

– De még milyen nagy, ha ez így folytatódik, megnézhetjük magunkat, hiába kapálunk, nem lesz az egészből semmi. Én még nem is láttam soha ekkora repedéseket – dugta az öreg mélyen kezét a földön tátongó egyik jókora résbe.

– Hiába? Akkor ne csináljuk! – vágta rá Éva fáradtan.

– Hát, ha kiszárad minden, akkor hiába, de tudja, kedveském, ez úgy van, hogy nekünk mindent meg kell tennünk azért, hogy jó termés legyen, még ha bizonytalan is. De az áment a jó Isten mondja rá, mert az időjárás az igazi gazda, ha nem jön az eső, mi csinálhatunk bármit,

megette a fene az egészet. De ha mégis jönne, és mi restek voltunk megtenni, ami tőlünk telik, akkor inkább nem is mondom ki, minek nevezhetjük magunkat – magyarázta az öreg a kapája nyelére támaszkodva.

– Akkor gyerünk, csináljuk, ugyanis én már nagyon szomjas vagyok! – mondta András ismét nekikezdve.

– És ha nem lesz eső? – kérdezte Éva, maga is megindulva.

– Hát, ha itt hamarosan nem lesz komoly eső, akkor termés sem lesz. A zab és a tavaszi árpa biztosan kiszáradnak, és a kukoricából sem igen lesz semmi, talán a búza, amelyiknek már sikerült kikalásznia, az hozhat valamicske termést – felelte az öreg nagyokat sóhajtva, szomorúan.

A kapálás még eltartott néhány napig, de közben egy csepp eső sem esett, de még egy eltévedt bárányfelhőt sem láttak az égen. Nem a legínycsiklandóbb ételekből állt ez idő alatt a menüjük. Legtöbbször mindössze szalonnát, kolbászt, hagymát és kenyeret vittek magukkal, no meg serkentőnekegy kevés pálinkát. A hidegélelem kissé egysíkúnak bizonyult, de a hőségben a forró levest sem kívánták volna jobban, mint a kanta fedőjéből a hűvös vizet. Aztán esténként odahaza az Eszter által főzött finom vacsorával minden aznapi szenvedéseiket és nélkülözéseiket feledtették.

Rá egy héttel egyik éjjel menydörgésre és villámlásra ébredtek. Az öreg fel sem öltözött, csak úgy alsógatyában meg atlétában rohant az udvarra. Persze a koromsötétben az égen cikázó villámok fel-felvillanó fényein kívül semmit sem látott, de pipára gyújtott, és mint valami sámán, füstpamacsokba burkolózva várta az esőt. András maga is felébredt a nagy égi háborúra, és könnyíteni magán ő is az udvarra ment. Megijedt, mikor az amúgy is viharos és sötét éjszakában a pipában felizzó dohánytól megvilágított arcot megpillantotta.

– Maga az, Mihály bátyám? – kérdezte riadtan.

– Persze, hogy én, mit gondoltál a római pápa? – vágta rá az öreg a padon ülve, bosszús hangon.

– Mit csinál itt éjnek évadján? – kérdezte András megnyugodva.

– Nem látod? Pipázok! – válaszolta az öreg kurtán és mogorván.

– Várom az esőt – tette még hozzá gyorsan, de már lágyabban, mert érezte, túl nyersen szólt vejkójához, aki mellesleg egy cseppet sem tehet arról, ami őt aggassza.

– Jól van, na, én mindössze vizelni jöttem és már megyek is, nem zavarom tovább – mondta András sértődötten, miközben dolgát végezte az egyik fa tövében.

– Ne haragudj, Bandikám, csak tudod, szétvet az ideg, hogy körben zeng meg villámlik, de eső meg semmi – kért bocsánatot az öreg újabb füstpamacsokat eregetve.

– Elhiszem, hogy nagyon kellene, de attól, hogy itt mérgeződik a sötétben, még nem lesz se hamarabb, se több eső. Inkább pihenjen, hiszen éjszaka van! – mondta András, végezvén dolgával az öreg elé lépve.

– Pihennék én, ha tudnék, de ha lefekszem, mindig csupán azon töprengek, mi lesz velünk, ha nem jön az eső, és ha nem lesz termés – panaszkodott az öreg, miközben a semmiből egyszerre felkerekedett a szél, és erős lökéseivel tépni kezdte a fák lombzatát és csapkodni a meleg miatt nyitva hagyott istállóajtót.

– De most csak lesz valami, hát már itt van a szele is – nézett körbe a villámok fényében úszó udvaron András összerendezve.

– Egy csodát lesz! Megint elkerül minket, én már itt ülök legalább egy órája, ez a nyavalyás vihar meg csak forgolódik körülöttünk, de már hallom a dörgések morájából, hogy távolodik – magyarázta az öreg dühösen, hogy a szél süvítését túlkiabálja, felemelve a hangját.

– És a szél? – kérdezte András hitetlenkedve.

– Az semmi, nekünk mindig csak az jut – legyintett az öreg, másik kezének tenyerével pedig letakarva a pipát, hogy a szél ne izzítsa potyára a benne lévő dohányt.

– Mintha tényleg távolodna – hallgatta a dörgések hangjait András.

- Mondom én, nem lesz itt már megint semmi – ingatta fejét az öreg rosszállólag.
- Na, mindegy, én megyek aludni, jó éjt, Mihály bátyám! – unta meg András a dolgot.
- Neked is, fiam! – búcsúzott az öreg a padon ücsörögve.

Másnap felhős, borús időre ébredtek, de eső egy csepp nem sok, de még annyi sem esett egész álló nap. Ha vizet nem is kaptak a növények az elkövetkezendő néhány napban legalább a nap perzselő sugarai sem tűzték őket, így kissé fellélegezhetek. De az öreg tudta, az kevés lesz, aztán mikor néhány nap múlva ismét kisütött a nap, nem bírva idegekkel már délelőtt igen-igen a pohár fenekére nézett. Mire az ebéd elkészült, már csak ült az udvaron, a padján egy félig lévő pálinkás és egy üres borosüveg mellett és semmitmondó, elkeseredett kifejezésekkel az arcán az eget kémlelte. Odafönt a verőfényes égbolton nagy békességben, mint valami óriási réten eltévedt juhok, néhány bárányszerű felhő úszott.

- Jöjjön enni, Mihály bácsi! – szólt ki neki Eszter, mikor az ebéd tálalva lett.
- Á, nem vagyok éhes – legyintett az öreg pityókás képet vágva.
- Azért csak jöjjön, hátha közben megjön az étvágy! – erősködött a fiatalasszony.
- Nem, kislányom, most nem bírok enni! – válaszolta az öreg kedvetlenül.
- Mihály, jöjjön csak, ennie kell valamit, mert különben beteg lesz attól a sok italtól! A felhők úgyis megvárják, nem kell ott ücsörögnie! – ripakodott rá Eszter mögül a kedves mama.
- Jó-jó, ha muszáj, akkor megyek – tette le az üveget az öreg, amiből éppen önteni szeretett volna.

Mikor nagy nehezen mindenki az asztalhoz került, rövid habozás után hozzáfogtak. Az öreg ezúttal még asztali áldást sem mondott, csupán ült fásult arccal, gondterhelten, kanálával lökdösve tányérjában az ételt.

- Na, egyél már, ne finnyáskodj! Milyen példát mutatsz a gyermeknek? – róttá meg a mama két falat között.

Nagy sóhajtozás közepette néhány falatot leküzdött ugyan az öreg, de mélabúja rányomta bélyegét mindenkire, így a megszokott jó hangulatnak nyoma sem volt. Némán falatoztak, mígnem Éva megtörve a borús csendet jóhiszeműen csevegést nem kezdeményezett.

- Majd csak jönni fog az a fránya eső, csak bízni kell! – mondta vigasztalólag.
- Bízni? Mint ahogy magácska bízott benne, hogy a férje végre hazatér? – vágta rá gúnyos hangon az öreg, az italtól és az aszály miatt érzett indulataitól elveszítve önuralmát.
- De Mihály! – rivallt rá felháborodva a mama, miközben Éva sértődötten felpattant székéről és szipogva a szobájukba futott.

- Azonnal kérj bocsánatot! – parancsolta a kedves mama.
- Miért? És tőlem ki kér bocsánatot a sok mindenért, amit el kellett szenvednem az életem során? – kérdezte az öreg dacosan, a sok italtól kissé megszedülve székén és lelökve tányérja mellől kanálát.

- De hát Évának azokhoz semmi köze és nekünk sem, meg ahhoz sem, hogy nem jön az eső! Ne rajtunk töltsse ki haragját, ha lehet! – harsogta a neje felháborodva, hogy csak úgy zengett belé az egész ház.

- Igazad van, kedvesem, bocsánat! – rebegte az öreg, alig merve előbújni az asztal alól, ahová kanáláért lehajolt.

A hangos szavaktól a kis Évike megijedt és pityeregni kezdett.

- Ne sírj, kicsim, nincsen semmi baj, csak nagyapád berúgott, és nem tudja, miket beszél!
- csitította a mama.

– Kitalálhatnának már valami esőcsinálót az okosok, nem csak mindig újabb és újabb fegyvereket – szólt közbe András nyugtatva a kedélyeket és megpróbálva elkerülni, hogy anyósa kemény szavai ismét ellenállást és érzelmi kitörést váltson ki az igen labilis lelkiállapotba került apósából.

- Még csak az kéne nekünk! – csóválta fejét az öreg.
- Micsoda? – kérdezte András örülve, hogy sikerült elterelnie a másik figyelmét.

– Hát, hogy az ember még az időjárásba is beleavatkozzon – mondta az öreg olyan hangon, mintha az mindenki számára egyértelmű kellene, hogy legyen.

– Miért? Akkor tudnának esőt csinálni ahová csak kell – értetlenkedett András.

– Meg oda is, ahová nem kell, meg vihart is! – vágta rá az öreg.

– Értem már, akkor azt is fegyverként használnák, egymás ellen! – kapott a homlokához András, megértve, mire is gondol a másik.

– Bizony ám! Az ember mindent uralni akar, az állatokat, a növényeket, a szárazföldek minden egyes zugában és a tengerek legmélyebb bugyraiban. Istennek képzelve magát mindenről mindent tudni akar, hogy azáltal irányítani tudja a világot, mintha a növény- és állatvilágnak szüksége lenne az ő mindenek felettinek képzelt okoskodására. Egy kutya sem kóborolhat büntetlenül, még a vadak sem szaporodhatnak kedvükre és az erdők fáinak növekedését is szabályozzuk. Szigorú rendszerbe zártuk mostanra a világot, és vele együtt saját magunkat is. Nincs egy hely a földön, ahová elbújhatnánk önmagunk, az emberiség elől. Béklyóba kerülve, önön csapdánkba esve, szabályok és társadalmi elvárások tömkelegébe zárva fulladozunk, a boldog, gondtalan életről csupán álmodozva – magyarázta az öreg, szomorúan fakadva ki.

Egy pillanatra megállt a többiek kezében a kanál és szájában a falat, de aztán ettek tovább, és közben a hallottakon rágódtak némán. Az öreg is újból nekiveselkedett, és végül sikerrel legyűrte levesadagját.

– Köszönöm! – mondta, mikor az utolsó falatot is leküzdötte, és felállva az udvarra indult.

– Másodikat nem is eszel? – csodálkozott a mama.

– Nem-nem, köszönöm, most nincs étvágyam inkább rágyújtok! – felelte máris az ajtóból az öreg.

– Én is jóllaktam – szólalt meg a kis Évike.

– Na, te csak edd meg a husit meg a krumplit is, ne legyél olyan, mint a nagyapád! – utasította rendre kis unokáját a mama.

Ebéd után jóllakottan, az öreget kivéve mindenki visszavonult a szobájába egy kis délutáni sziesztára. András az ágyon fekve asszonykája pocakjához bújva hallgatta, mint motoszkál belül a kicsi. Persze kétséges, hogy a hangok, miket odabentről hallott, a pár hónapos magzattól származtak, de Eszter szívének ütemes kalapálásától nemsokára úgyis álomba szenderült.

Mikor úgy egy órányi alvás után nem létező lábujjai helyén furcsa, bizsergésszerű fájdalmat, egész testében pedig igen erős levertséget érezve felébredt, fáradtabbnak tűnt, mint mikor lefeküdt. Ügyelve rá, hogy a mellette még szundikáló kedvesét fel ne ébressze, kikászálódott az ágyból és az udvarra ment. Hideg kútvízzel megmosta arcát, de az álmos fáradtság csaknem akart szűnni. Körbenézett és látta, míg ő aludt, az öreg egy újabb üveg bort bontott fel és a megszokott helyén, a padon üldögélve éppen azt kortyolgatta. Odafönt a nap szikrázóan süttött, mégis minden olyan bágyadtnak, fakónak tűnt, még az ég kékje is szürkére váltott, mintha köd vagy valami füst takarná eredeti színét a szemük elől.

– Gyere, Bandikám, igyál egyet vagy kettőt velem! – szólt oda neki az öreg, mikor megpillantotta.

– Éppen kérdezni akartam, hogy csatlakozhatok-e? – válaszolta András ásitózva.

– Hát hogyne csatlakozhatnál, édes fiam, csupán hozz magadnak egy boros meg egy pálinkáspoharat! Tudod te is a mondást, hogy csak az ökör iszik magában és amúgy is jobb szeretem, ha van kivel beszélgetni – mondta az öreg, kissé nehezen ejtve a szavakat.

András hozott bentről poharakat, aztán az öreg mellé telepedett a padra.

– Öntsek Mihály bátyámnak is? – kérdezte, miközben töltött a poharaiba.

– Hát persze – csodálkozott az öreg a pipájában kotorászva, majd a pad szélének ütügetve, kirázva belőle a hamut.

– Szívesen öntök, csak aztán nehogy megártson – töltötte tele az öreg poharait is András.

– Megártani, nekem? Na, kezdesz már te is olyan lenni, mint az anyósod, azt mondta a

kislánynak az ebédnél, hogy én be vagyok rúgva. Hogy mondhat ilyet? Hah, több kéne nekem ahhoz – csóválta fejét az öreg.

– Azért te sem panaszkodhatsz, Mihály bátyám – mondta András elmarasztaló hangon.

– Miért? – csodálkozott az öreg pipáját tömögetve.

– Hát, amit maga mondott Évának, azt sem lehet szebbnek nevezni egy szemernyivel sem – tette érthetőbbé a dolgot András.

– Hú, tényleg, a kisasszonytól még bocsánatot kell kérnem, nem is tudom, mi ütött belém akkor. Minden amiatt a fránya eső miatt van, vagyis inkább amiatt, hogy nincs, de most lesz – dadogta az öreg az italtól kissé spiccesen, és ballépésére gondolva zavarba esve.

– Miért, úgy néz ki? – nézett fel András az égre.

– Úgy bizony, Bandikám, de ne bámuld, mert még elijeszted! – felelte az öreg fel sem nézve, szinte suttogva, ahogy egy doboz gyufát húzott elő.

– Mit, az esőt? – ámuldozott András.

– Azt. Látod ott lent azokat a tornyos felhőket, amik úgy törnek az ég felé, mint valami hóval fedett hegycsúcsok? – kérdezte az öreg sejtelmes hangon, meggyújtva pipáját.

– Látom – mondta András, mikor jobban körbenézve, tőlük távolabb, több irányban is megpillantotta a magasba törő, gomolygó fehér oszlopokat.

– Érzed ezt a nyomott légkört? – pöfékelte az öreg.

– Érzem hát, mindjárt elalszom – válaszolta András ásítózva.

– Ha ebből a sok párából meg azokból a zivatarfelhőkből sem jön össze valami, akkor már semmiből. De lesz az, lennie kell. Igaza volt Évának, én meg bunkó voltam vele – sajnálkozott szégyellve magát az öreg, füstfelhőbe burkolózva.

Jó pár rövidet és pohárka bort legurítva ücsörögtek még ott vagy egy órányit, aztán mivel az öreg már nem volt a legjobb formájában, András egyedül fogott neki az etetésnek.

– Rögtön megyek én is, Bandikám, csak még elszívom ezt a kis dohányt – szólt utána az öreg.

– Maradjon csak, Mihály bátyám, megfejem én a Terkát, hiszen kezes az, a Zsófit meg már úgy is elapasztottuk! – mondta András egy kis pihenőt adva az esővárásba igen-igen belefáradt apósának.

Míg a hátul kikarózott teheneket az istállóba vezette, végig az eget kémlelte. A körülöttük valamicskét feljebb emelkedő fellegek között még mindig tüzesen besütő napsugarakat elnézve úgy érezte, az öregnek ismét csálódnia kell. Csak gomolyogtak és gomolyogtak körülöttük a sok párából egyre magasabbra és tornyosabbra növő fellegek, de sem szél vagy égdörgés nem mutatta jelét, hogy eső lehetne a dologból. Aztán mikor fejés közben, mint valami gyilkos darazsak, marni kezdték őt is és a tehenet is a legyek, kicsit mégis reménykedni kezdett. A fülledt levegőben a farkaikkal idegesen csapkodó tehenek között alig várta, hogy kész legyen. Egy félórányi csuklót és ujjakat kikészítő munka után végre meglett a vödörben a szokott mennyiség, és a tehen tögye is kellően leapadt. A tejet mindjárt a konyhába vitte, ahol Eszter és Éva éppen a vacsorát készítették. Odaadta nekik, azok az idők során megtanulva már egy vászondarabon egészen rutinosan és gyorsan leszűrték és kimosták a fejóvödröt.

– A vén bolond még mindig az esőt várja? – kérdezte a kedves mama, mikor a szobából jövet konyhába lépett.

– Igen, azt mondja, ma biztosan lesz, és addig nem tágit onnan amíg el nem ered – felelte András.

– Aztán mitől olyan biztos abban? – lepődött meg anyósa.

– Nem tudom, csak ezt mondta – válaszolta András vállait vonogatva.

– Hát ha az Éva érte elmondott imái meghallgattatnak, akkor lehetséges, de attól, hogy ott ül és csak iszik, nemigen! – mondta a mama szemrehányó hangon.

– Mihály bátyám már megbánta, amit mondott és nagyon röstelli is a dolgot – mentegetőzött András az öreg helyett, Évára nézve.

– Ha-ha, majd akkor hisszük, ha látjuk, hogy bocsánatot kér! – vágta rá anyósa.

– Ugyan már, anyuka, én nem haragszom, tudom, milyen fontos lenne az eső és hogy Mihály bácsit mennyire kimerítette az érte való aggodás! – mondta Éva a fejővödröt törölgetve.

– Kimerült az aggodástól? Inkább az italtól néz úgy ki, ahogy! Nem úgy van az, kislányom, ha arra volt esze, hogy sértegetsen, kérjen csak bocsánatot! Ha kimész, nyugodtan mondd meg neki! – erősködött a kedves mama.

– Szerintem magától is megteszi, ha jobb kedve lesz – szólalt meg Eszter is.

– Remélem is... – vágta rá az anyja és még mást is szeretett volna, de hirtelen akkorát menydörgött, hogy elhallgatva összerezzentek egy pillanatra.

– Na, nézd már, még a végén igaza lesz neki – ocsúdott elsőként a mama.

– Lehet, hirtelenjében elég rendesen besötétedett – mondta Eszter kinézve az ablakon.

Alig, hogy ezt kimondta, ismét egy hatalmas csattanás, aztán recsegő-ropogó, egyre távolodó morajlás hallatszott.

– Megyek, behívom, mert még belécsap egy villám – tette le kezéből a konyharuhát a mama és indult meg sietős léptekkel kifelé.

– Megyek én is, még dobok egy kis szénát a teheneknek – ment utána András is.

Mikor az udvarra kiléptek már csepergett az eső, az öreg egyik kezében levett kalapjával ott álldogált a padja mellett, és ráncosodó arcát az ég felé emelve lehuny szemekkel élvezte, amint a hűvös vízcseppek végiggördültek rajta.

– Gyere be, mert megfázol! – szólt rá a kedves mama az ajtóból.

De az öreg szóra sem méltatta asszonyát, még csak ki sem nyitotta szemeit, csak állt és élvezte az egyre jobban megeredő esőzuhanyt. A szinte alkonyati sötétség ellenére egy pillanatra nappali világosságba borítva az udvart, odafönt a sötét színű fellegek között villám cikázott. Másodperc, ha eltelt és már reccsent is sisteregve, majd egyre mélyebb hangú morajlással. A mama és a közben kíváncsian az ajtóba gyűlt többi asszony összerezzentek a természet féktelen erejének tombolása hallatán. András magához ölelte riadt asszonykáját és úgy figyelték, ahogy odakint egyre jobban zuhogni kezdett.

– Esik! Végre esik! – kiáltozta örömeiben az öreg feléjük fordulva, széttárt karokkal.

És valóban esett, sőt inkább zuhogva zúdult lefelé a rengeteg víz, pillanatok alatt leverve a talajt fedő vastag port és átázta mindent. Az esőtől kívül, és az italtól belül elázott öreg Mihály meg pusztán állt ott olyan képet vágva, mint aki a meghatódottságtól sír, és minden bizonyial könnyezett is örömeiben, de azt az arcán patakokban folyó víztől nem láthatták.

– Gyere már be, tüdőgyulladást fogsz kapni! – ripakodott rá neje aggodalommal telt hangon.

– Most, kedvesem, mikor végre esik? És nem is akárhogyan, nézd csak, hogy ömlik! – forgolódott körbe-körbe széttárt karokkal az öreg, mint valami félkegyelmű.

– Ne bolondozz, innen is látod, gyere be, mert úgy megfázol, hogy csak, na! – kérlette a mama.

Ebben a pillanatban az égbolt sötétbe burkolózott kárpitján, mint hatalmas fényes repedés szaladt végig egy villám, majd néhány másodperc múlva hatalmas dőrej rázta meg a környéket.

– Azonnal gyere be! – parancsolt rá a kedves mama rémülten.

Alighogy ezt kimondta, a továbbra is szakadó esővel keverve, a cserépen kopogva és a földön pattogva meggymagnyi jégdarabok kezdtek hullani. Ám a jég nem csupán a tetőt és a járdát verte, hanem az öreg kalap nélküli fejét is. Ettől aztán csakhamar meggondolta magát, és kissé inogó léptekkel az ajtó felé vette az irányt. Mire odaért, a fűben és a járdán már ujjnyi vastagon állt a fehér szemcsékből terített szőnyeg. A többiek félreállva beengedték az igen-igen pityókás öreget, akinek leázott, ritkás haja alól itt is, ott is kivillant a fejbőre és a ruháját is tarkító apró olvadozó jégdarabkák. Bár nadrágja szárából csurgott a víz, nem zavartatva magát odalépett a kedves mama elé, és cuppanós puszit nyomott annak homlokára.

– Ez ám az eső, még a micsodám is elázott! – mondta boldogan vigyorogva.

– Azt el is hiszem. De minek kellett ez? Majd beteg leszel és fogsz jajgatni! – vágta rá fejét

ingatva neje.

– Annyi baj legyen, az a lényeg, hogy esik és rendesen ám, nem csak úgy feliből-nagyjából – mondta az öreg a továbbra is szakadó esőbe révedő tekintettel.

– Gyorsan, menjünk és öltözz át, mert tüdőgyulladást kapsz! Na, gyerünk, ne ácsorogj itt! – siettetten a mama aggodalommal a hangjában.

De az öreg rá sem hederített nejére, gondolatai máshol jártak éppen, asszonyának szavai elszálltak fülei mellett. Megfordult, és a mellettük álldogáló Éva elé lépett.

– Kérem, Évácska drága, bocsásson meg bolond fejemnek! Nem akartam volna bántani a világért sem! Bocsánat! Bocsánat! – ismételte, miközben támolyogva elkapta a nő egyik kezét és úgy csókolgatta, mint egyszerű halandók szokták a pápájukét.

– Jaj, ne hozzon már kellemetlen helyzetbe Mihály bácsi! Nem történt semmi, már rég megbocsátottam, tudtam, hogy csak az eső körüli gondok miatt történt! – mentegetőzött Éva elpirulva.

– Mihály, jól tetted, hogy helyrehoztad a hibádat, de most már elég legyen! – ripakodott rá neje féltékenyen.

– No, nézzenek oda, féltékeny a mama? – tréfált az öreg nevetgélve.

– Nem vagyok, de ne nyálazd össze szegény Éva egész karját, és amúgy is, hogy nézel ki, csorog belőled a víz, azonnal indulj átöltözni! – vágta rá zavarában a kedves mama sértődötten.

– Jól van, jól van, de gyere te is segíteni! – mondta az öreg tétova léptekkel a szobájuk felé indulva.

A dörgés és a villámlás hamarosan abbamaradt, de az eső a besimult fellegekből hol lecsendesedve, hol meg intenzívebben, még majdnem reggelig esett. Bár a jég kissé összeszabdalta a kukoricák leveleit és a búza is megdőlt néhol, a mondás mégiscsak igaznak bizonyult. Hiszen ha már csak egy-két napig is, de májust írtak a naptárak, és mint az ilyen esők úgy általában, ez a felhőszakadás is aranyat ért. Magukhoz tértek mind a kiszáradás szélére sodródott, kókadozó növények, néhány hét alatt a kukoricák két-háromszorosukra nőttek, és az emberek el is felejtették hamarosan a tavaszi aszály sanyargató emlékét. Ahogy a kenyérnek való búzavetések kivirulva, jókora kalászekat nyomva, a kora nyári melegben szépen érni kezdtek, az öreg is megnyugodott végre.

Mire aztán a nyár igazából belemelegedett, a közéletben ismét a politikáé lett a főszerep. Az emberek felháborodva és ellenszenvvel vették tudomásul az új kormány, vagyis inkább annak kommunista párti belügyminisztere által hozott rendeletét, amiben erőszakkal feloszlatta a hagyományos gyökereken alapuló, jól működő civil szervezeteket. A cserkészek és más szövetségek vezetői minden demokratikus fórumon tiltakoztak, de az új rend urait ez nem hatotta meg. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke a szovjet katonákat ért támadásokkal próbálta magyarázni a diktatórikus lépést. Persze a kommunista és szociáldemokrata baloldali pártok, a megszálló Vörös Hadsereg ellen országszerte mindössze elvétve előforduló merényleteket még nagyobb hisztéria keltésére próbálta felhasználni. Szerintük a náci és fasiszta erők titokban új hadakat toboroztak, és mindent megtesznek a Szovjetunió segítségével létrehozott „demokratikus” állam megdöntésére. Szép lassan eljutottak odáig, hogy már tényleg bárki lehetett gaz reakciós, börtönbe vethető, aki nem értett velük egyet, vagy csak éppen útjukban állt. A kedélyeket igen-igen felborzoló intézkedések után még helyre sem állt az emberek lelkében a nyugalom, mikor falujukba is megérkeztek az első, Szlovákiából kitelepített magyarok. Az újonnan összetákolts Csehszlovák állam ugyanis a trianoni határok ismételt visszaállítása miatt hozzájuk kerülő magyar kisebbséggel olyan igazságtalan módon bánt el, mintha azok nem lennének teljes jogú állampolgárai saját szülőföldjüknek. De a kollektív bűnösség elvét törvénybe iktatva nem kizárólag a magyarok, hanem a német származásúak is az új világrend kisebbségpolitikájának célkeresztjébe kerültek. A háborúban győztes nagyhatalmak ismét igazságtalan és hazugságokon alapuló határokat és törvényeket hoztak. Élen járt ebben a szomszédos országaitól igen nagy területeket bekebelező szovjet vezetés, akik

részéről így a lakosság nemzetiségi összetételét figyelembevevő, igazságos rendezés szóba sem jöhetett. Így kerülhetett sor arra is, hogy a magyar kormányt rákényszerítették, már amennyire a jobbjézésű kiscgazdákon, meg a polgári oldalon kívül a kommunista és baloldali erőket kellett kényszeríteni, hogy a sváb, német származású magyarokat Németországba kitelepítsék. Ez az aktus mind a magyarországi németeknél és a szlovákiai magyaroknál inkább menekülésre vagy deportálásra hasonlított, mint költözködésre. A svábok annyit vihettek magukkal és a felvidéki magyarok annyit hozhattak egész életük során összekuporgatott vagyonukból, amit a hátukon cipelni tudtak. Könnyes szemű férfiak és jajveszékelő asszonyok jellemezték ezt a családokat házaiktól és mindenüktől megfosztó, embertelen eljárást.

– Hogy tehetnek ilyet? És még ezek mondják jobbnak magukat a náciknál, pedig ugyanúgy kisemmiznek embereket, mint azok tették. Még jó, hogy ezeket a szerencsétleneket nem viszik valami haláltáborokba! – háborgott az öreg az események kapcsán.

– Bolond egy világ ez – csóválta fejét a neje.

– Bolond? Nem bolond ez, csak bolsevik kommunista, hogy a rosseb verné meg őket! Hát kellett ez nekünk? – szitkozódott az öreg dühösen.

– Hát tehetnek ezek a szerencsétlen svábok Hitler örülségeiről? – tette fel a költői kérdést csak úgy a levegőbe az öreg, fejét rosszállólag ingatva.

– Tehetni nem tehetnek, de azért ha emlékszik, már a hadseregben is jó nagy volt a büszkeségük meg a szájuk. Aztán mikor megszálltak minket a német testvéreik, sokuk hirtelenjében még magyarul beszélni is elfelejtett – válaszolta András az emlékeiben kotorászva.

– Lehet, de azért mégsem érdemlik ezt családok, asszonyok, gyermekek, ők nem tettek semmi rosszat. A bosszú csak újabb bosszút szül, a megbocsátás viszont békét – szólt közbe a kedves mama is.

– Ez igaz, de akkor mit szóljanak a felvidékről elüldözött testvéreink? Látták anyukáék is, hogyan jöttek, nekik sem maradt semmijük, pedig biztosan nem volt egyikük sem SS-tag vagy katona – folytatta okfejtését András.

– Az ő esetük még vérlázítóbb, mit fognak enni és miben fognak lakni itt, ebben a nagy szegénységben azok a szerencsétlenek? – értetlenkedett az öreg.

– Azt hiszem, ha mi Esztivel beköltözünk is közben a városba, fog találni elég aratómunkást – sóhajtozott András megpróbálva szép óvatosan rávezetni anyósáékat a kényes témára.

– Bizony, nagyon úgy fest, hogy ezek a szegény sorsüldözöttek bármit elvállalnak, csak hogy némi ennivalóhoz juttathassák családjukat – mondta az öreg sajnálattal teli hangon.

– Hát igen, én meg még jobbnál-jobb munkalehetőségekre vártam, de ennek vége. Egy régi cimborám írt nekem a minap, hogy náluk a gyárban, ahol régen még a háború előtt én is dolgoztam, a kitelepülő szlovákok miatt lesz néhány megüresedő állás. Holnap bemegyek a városba és megnézem, mielőtt még valaki elhappolná előlem – magyarázta András kihasználva a lehetőséget, hogy a már napok óta dédelgetett tervét végre előadja.

– Tényleg? De jó, nem is mondtad! – csodálkozott Eszter, örvendve a hírnék.

– Na, látjátok, tényleg igaz a mondás, hogy minden rosszban van valami jó, neked legalább lesz munkád! De hogy ezzel a sok boldogtalannal mi lesz? – vágta rá az öreg kissé szomorkásan.

– És, akkor végleg bent is maradtok? – kérdezte ijedten a mama.

– Hát, úgy néz ki, hogy igen – felelte András kissé félénken, tudva-tudván, hogy ez nem csupán anyósának, de még az öregnek is igen nagy szomorúságot jelent majd.

– De jövőnk majd sűrűn, hétvégente mindig itt leszünk, meg, ha nagy munkák lesznek – nyugtatgatta őket Eszter mentegetőzve.

– Jól van, gyermekeim, ti tudjátok, a ti életetek, úgy döntötök, ahogy akartok – mondta a kedves mama szomorú és kissé sértődött képet vágva.

– Mást nem nagyon tehetünk, jön a baba, szaporodik a család – szabadkozott András is.

– Ó, hát attól még maradhattok nyugodtan, elférünk, nagy a ház! – vágta rá az öreg.

– Szerintem is jobb lenne nektek itt, főleg ha meglesz a pici, több és tapasztaltabb asszonyok között nagyobb biztonságban tudhatnátok – próbálkozott a mama is.

– Legfeljebb, ha kicsi a szobátok, elcseréljük a miénkre, nekünk már úgysem igen lesz gyermekünk, igaz, anyjuk? – tréfálkozott az öreg, megpróbálva a fiatalokat maradásra bírni.

– A fiókák is kirepülnek a fészekből, ha eljön az idejük és a csirkék is elhagyják a kotlósmamát, mikor elég nagyok és önállóak lesznek. Mi is tudjuk, hogy a fióka, kinek szárnyai még éretlenek és gyengék, türelmetlenségében túl korán ugrik ki a fészekből, a macska vagy a róka martaléka lesz, de úgy érzem, mi már megértünk az önálló repülésre és életre – magyarázta András hol az öregre, hol meg a kedves mamára nézve.

– Igazad van, fiam. Csak tudod, sohasem gondoltam volna annak idején, ott kint az orosz fronton, hogy após és vejő lesz belőlünk, és hogy te és a kis feleséged ennyire a szívemhez fogtok nőni. De bizony az az igazság, hogy te is és Esztike is igazán fontosakká váltatok számomra, és tudjátok ti is, hogy akit szeret az ember, attól nehezen megy az elvállás – vallotta meg érzelmeit az öreg könnyektől csillogó szemekkel.

– Fogunk mi jönni eleget, annyit, hogy meg is unnak minket, hozzuk a kis unokát is, pesztrálhatják majd kedvükre! – próbálta vigasztalni András.

– Biztos? – pityeredett el anyósa.

– Hát persze, anyám, Bandi jól mondja, és amúgy sem a világ végére megyünk, de hát tudod te is, hiszen ott laktál eddig. Néha, ha időtök engedi, felültök a vonatra és beutaztok látogatóban, de ha nem is, mi jövünk eleget, abban biztos lehetsz – nyugtatgatta anyját Eszter.

– Jól van, kislányom, tudom én, csak jobb szeretem, ha mind itt vagytok körülöttem – szíjogta a mama belátva, ez az élet rendje.

Másnap vonatra szálltak és bementek a városba. A kedves mama féltve őket és a kis jövevényt szerette volna látni, jó helyre mennek-e, így velük tartott. Mikor az ínséges idők ellenére a körülményekhez képest nagyon családiasan és otthonosan helyrehozott és berendezett lakásukat meglátta, nem győzte dicsérni őket. András hallgatta egy darabig az asszonyok csacsogását, aztán útra kelve elindult a gyárba vagy legalábbis abba, ami a háború alatt megmaradt belőle.

Ahogy ballagott végig az utcákon, folyton azon morfondírozott, mi lesz önálló kis életükkel, ha már az elején kútba esnek terveik, mert az állást mégsem ő kapja meg. Aztán az újjáépítéseket végző népes kőműves brigádokat látva rögvést tudta, segédmunkási állást biztosan talál, ha ez nem is jönne össze. Igaz, az nem mondható sem könnyű, sem a legjobban fizető munkának, de ha nem lesz más, azzal is be fogja érni, pusztán legyen miből eltartania a nemsokára megszaporodó kicsinyke családját.

Egyik sarokhoz érve megállva elidőzött néhány percig. A kerítésen belül üresen ásítózó kerthelyiséget fürkészte szemeivel, és közben gondolatai a múltba révedtek. Valamikor, még a háború előtt, az a sarok egy sörkert nevű ivóként működött. A tábla még kint és a felirat is rajta, de a kocsmá ajtaját és a kertkaput is egyaránt zárva találta. Pedig valaha ott így kora délutánonként már javában zajlott az élet, hiszen oda járt a környékről mindenki, sőt olykor-olykor még a város másik végeiből is érkeztek vendégek. Sok-sok liternyi sör, bor és pálinka legördült az évek során az árnyas kerti asztalok mellett a szomszédos férfinépek torkán. András maga is jó párszor megfordult a kocsmában, mikor a munka után kollégáival egy kis lazításhoz lett kedvük. Éjszakába nyúló beszélgetések és fiatalkori életük nagy tervezgetéseinek tanúi voltak mind az ott lombjokkal hűvös adó fák és egyszerű padok meg asztalok. De hol vannak már azok a boldog békeidők, mikor a háborút még mindössze a németek hóbortjának tartották és el sem hitték volna, hogy néhány éven belül kikerülhetnek ők is a keleti frontra. Azóta sok minden történt, olyanok is, amiket sokan túl sem éltek. Ám aki mégis megmaradt, az áruhiány, a jegyrendszer, na meg az egyre értéktelenebb pengő miatt az sem múlatta idejét kevéske pénzének kocsmában való felélésével. Tán ezek miatt, vagy csupán a tulaj korábbi, zsidóként való üldöztetése miatt, nem lehetett tudni, de a kricsmi zárva tartott.

Kicsit elszomorodva ballagott tovább utcáról-utára, míg a gyárat el nem érte. A kapuban megállt egy pillanatra, rendbe szedte ruházatát, aztán nagyot sóhajtva erőt vett magán és belépett. A portás bácsi az irodákhoz vezette, ami emlékeivel ellentétben egészen máshol, a hatalmas telep udvarának hátsó végében, egy teljesen új épületben működtek. A második emelet egyik folyosóján várakozott, míg a cégtulajdonos és a személyzeti megbízott fogadni tudták. Eltelt vagy félóra, mire egy titkárnő lépve ki az egyik ajtón végre szólt, hogy bemehet.

Izgalomtól összeszorult gyomorral lépett be az irodába, de mikor a személyzeti biztost megpillantotta, félelmei rögvest megnyhültek. A cégtulajdonos mellett ugyanis régi munkatársa és barátja álldogált, ki őt levelében a közelmúltban a jó lehetőségről tájékoztatta. Ilyen ajánlólevéllel és hátszéllel persze nem lett nehéz meggyőznie a tulajdonost, hogy ő az az ember, akit keres, és megtalálta a megfelelő munkaerőt. Micsoda mázli!- mondanák egyesek, de ő már meg tanulta másként szemlélni a világot és észrevenni, hogy az ilyen apró, de életbevágó dolgok bizony nem a szerencsén múlnak. Hanem inkább azon, hogy az ember ne elégedetlenkedjen, marakodjon, áskálódjon állandóan, legyen inkább jóban a körülötte lévőkkel, munkatársakkal, főnökével, és akkor ha támogatásra szorul, azok talán hamarabb megsegítik.

Mivel sok minden mellette szólt, többek között az is, hogy mindenféle panasz nélkül jó ideig állt már régebben is a cég alkalmazásában, simán megkapta az állást. Mikor mindent aláírtak, a személyzetis átkísérte az évek során szinte semmit sem változó munkásöltözőbe. Útközben megnézték a háború során porig bombázott régi irodaépület romjait és az igen-igen megrongálódott, de már félig-meddig helyreállított gyártócsarnokot. Mindent körbejártak és még a műszakvezetőjével is beszéltek, aki a másnap reggeli viszontlátás reményében búcsúzott tőle. Hiába magyarázkodott, hogy akad még elintéznivalója bőven, az hajthatatlan maradt, ugyanis neki megbízható, hozzáértő ember kellett, de sürgősen. Mivel jelentkező akadt elég, hálával tartozva, hogy éppen őt vették fel, meg sem próbált ellentmondani.

Mikor a kapun kilépett, a lelke mélyén határtalan örömet érzett, tudta, ezzel a sikerrel beindulhat saját, tervezett külön kis életük Eszterrel és a még megszületésre váró új családtaggal. Jókedvét azért némileg beárnyékolta a tudat, hogy a tanyáról való elszakadásuk hirtelensége el fogja keseríteni anyósát és az öreget is. Hiszen még az sem volt biztos, megkapja-e az állást, de hogy már másnap munkába kell állnia, arra végkép egyikük sem számított. De talán jobb is így, mint húzni, halasztani a dolgot, és egyébként meg más választása nem is igen volt – jártak agyában a gondolatok, míg a lassan alkonyati homályba boruló utcákon haza nem ért. Ahogy a lépcsőn felfelé tartott, többféle tapintatos verzióját is kitalálta az anyósa számára nem is annyira örömteli hír tálalására.

Az előszobában lerúgta cipőit, és mivel a konyha ajtajának résein lámpafény szűrődött ki benyitott.

– Csak, hogy megjöttél, fiam, már azt hittem, valami bajod esett – üdvözölte az asztalnál varrogató kedves mama.

– Csókolom, anyuka! Eszter? – köszönt meglepődve, hogy csupán anyósát találta ott, pedig befelé jövet nem látott máshol fényt a házban.

– Már nem győzött kivárni, lepihent kicsit. Azt beszéltük vele, hogy úgysem érnénk el már egy vonatot sem, inkább itt alszunk – magyarázta a kedves mama.

– És Mihály bátyám? Nem fogja tudni, mi történhetett velünk, ha még anyuka sem tér haza. Aggódní fog magáért – próbálta anyósát minél előbb jobb belátásra bírni András, tudván-tudva, hogy van még egy kései vonat, amit elérhet, ha siet.

– Hadd izguljon, ráfér, hogy egy kicsit rám is gondoljon, ne csak a borra meg a pálinkára – válaszolta a mama szemrehányó hangon.

– Na-na, azért nem olyan rossz ember Mihály bácsi, neked sem lehet, anyám, egy rossz szavad se rá. Kicsit szereti az itókát, de hát melyik férfi nem, viszont attól függetlenül egy áldott jószívű és jóakarátú ember – lépett be Eszter a konyhaajtón kívüli sötétségből hunyorogva.

– Jó ember, nem mondom, de azért nem árt meg neki egy kis izgalom meg féltés asszonya irányában – nyakaskodott a mama fel sem nézve a varrásból.

– És, hogy ment? – fordult férjecskéje felé ásítózva Eszter, az anyjára csak legyintve.

– Jól, egészen jól – dadogta András, ugyanis a kérdés hallatán, kíváncsian nézve rá, anyósa is mindjárt felemelte fejét.

– Bővebben? – bújt hozzá Eszter.

– Sikerült – válaszolta András kurtán.

– Sikerült? Ez csodás, úgy örülök! – ujjongott asszonykája.

– Az bizony. Anyuka nem is örül? – kérdezte, miközben megsimogatta kedvese haját.

– Dehogynem, fiam, dehogynem – bólogatott anyósa.

– És mikor kezdesz? – kíváncsiskodott Eszter.

– Holnap reggel.

– Holnap reggel? Máris? De hát akkor nem is bírtunk volna hazamenni – ámuldozott számonkérő hangon anyósa.

– Tényleg? – csodálkozott asszonykája is, de ő örömtől viruló arccal.

– Bizony, nem tehettem mást, el kellett fogadnom, mert ha nem, felvettek volna valaki mást – mentegetőzött András, kerülve anyósa szigorú tekintetét.

– De hát ennyire hirtelen? Még felkészülni sem maradt ideje az embernek! – sopánkodott a kedves mama.

– Felkészülni, mire? – csodálkozott Eszter.

– Hát legalább hoztunk volna fel faluról több élelmet meg mindent, ami kell egy háztartásba. Mit fogtok így enni? – aggódott tovább a mama.

– Holnap megkapom a jegyeket, amire lehet fejadagot venni a boltban, azon elleszünk valahogy. Aztán meg hétvégén leutazunk és hozunk, amit adnak – nyugtatgatta András.

– Hát jól van, akkor addig én is maradok. Már úgyis annyira hiányzott a villanyvilágítás, kint a tanyán olyan unalmasak és bűdösek a petróleumlámpák. Itt meg csak megnyomom a kapcsolót és már világít is – áradozott anyósa a városi lét örömeiről.

– Á, azt nem lehet – vágta rá András.

– Hogyhogy? – húzta össze szemöldökét a kedves mama.

– Úgy, hogy... azért, mert – dadogta András keresve a szavakat és a megfelelő választ.

– Mi lesz akkor egész héten Mihály bácsival? – kérdezte Eszter kissé számonkérő hangon, kisegítve férjét a bajból.

– Mi lenne? Tud az vigyázni magára, nem gyermek már. Meg ott van Éva is, majd az főz addig rá – legyintett a mama.

– Ja, tényleg, hát ott van Évácska is! – kapott András a fejéhez.

– Ó, hát akkor nem lehet semmi gond, ha Mihály bátyám szépen megkéri, biztosan teljesíti minden óhaját-sóhaját, hiszen az én sógornőm mellett, hogy gyönyörű, még okos és ügyes is. Fiatalosan megold majd mindent, nem lesz Mihály bátyámnak semmire panasza, biztosan jól fogják érezni magukat, míg anyuka nálunk lesz – magyarázta András fondorlatosan, megpróbálva féltékenységet ébreszteni anyósában.

Bár a dicséretetek, mikkel Évát illetve szívből és őszintén jöttek, kicsit talán túl is lőtt a célon, hiszen nem csupán a mama tekintete változott meg egyszeriben, de saját asszonykája is furcsán nézett rá.

– Igen-igen, biztosan ellesznek, de ha jobban meggondolom, minek ücsörögjek én itt négy-öt napot, mikor otthon vár a sok munka. Ennyi idő alatt felferi a gaz a veteményest, aztán meg csak kínlódhatok vele. Ha már így alakult, hogy ti ilyen hirtelen itt maradtok, és ki kitudja, mikor jöttök, akkor én nem várok rátok, inkább hazamegyek – mondta rövid gondolkodás után a mama határozottan.

– Jól van, anyuka, ahogy gondolja, akkor holnap majd hazautazik, csak meglesznek egy éjszakát valahogyan maga nélkül – adta még alá a lovat András, mikor látta, bekapta a horgot.

– Á, nem akarok zavarni, mintha a pályaudvaron úgy láttam volna, megy még egy kései járat, ha ez az óra jól jár, azt még elérhetem – mentegetőzött anyósa a falon kattogó órára mutatva.

– Ráérsz anya, tényleg kibírnak egy estét, te mondtad, hogy nem gyermekek már – magyarázta Eszter észre sem véve, hogy szavaival pusztán olajat önt a tűzre.

– Az óra az pontos, mikor megjöttünk, felhúztam és beállítottam, de egyébként hétvégén úgyis megyünk, nyugodtan maradhat addig anyuka. Mihály bátyámat meg Évát nem kell féltetnie, feltalálják azok magukat, ha egyedül maradnak – szúrta belé még egy tüskét a már amúgy is féltékenység tüzeiben izzó, startra kész anyósa hátsójába András.

Nem is kellett annak több, úgy pattant fel a helyéről, mintha valaki valóban megbökte volna valami tűfélével.

– Akkor sietnem kell, mert a vonat nemsokára indul! – mondta a varrományát az asztalra dobva.

– Megyek, gyermekeim, majd a hétvégén találkozunk, ha jöttök. Addig vigyázzatok magatokra és egymásra meg a kicsire! – kapkodta magára cipőit és kalapját a kedves mama máris az ajtóban állva.

– Hát, anya, akkor te is vigyázz magadra az úton, otthon meg a többiekre is! Kár, hogy ilyen hirtelen máshogy döntöttél, maradhattál volna legalább egy pár napot és segíthetél volna leszedni a mosáshoz a függönyöket, meg még amit nem bírok, hiszen Bandi úgyis dolgozni lesz – marasztalta Eszter, valamit megsejtve férje szándékaiból.

– Húha, hát miért nem mondtad, le ne essél nekem a te állapotodban! – hőkölt vissza az anyja a nyitott ajtóból.

– Majd én segítek, leszedem őket este, ha hazajövök – szólt közbe András előzékenyen.

– Nem leszel túl fáradt a hosszú műszakok után? – kérdezte asszonykája pimasz mosollyal az arcán.

– Nem – vágta rá András, nyomatékuul fejét ingatva.

– Na, akkor majd megoldjátok, csak nehogy egyedül vakmerősködjél, kislányom! Megértetted? – parancsolt rá anyja.

– Persze, majd Bandival csináljuk – bólogatott Eszter.

– Na, jól van, sziasztok! Rohanok, mert lekésem a vonatot – köszönt el a mama.

– Csókolom, anyuka! – adott puszit András is, aztán a kedves mama már rohant is lefele a lépcsőn.

– Ha nem jön közbe semmi, hétvégén megyünk! – kiáltott utána a lépcsőfordulóban éppen eltűnő anyjának Eszter.

– Rendben, várunk titeket! – jött a válasz, majd lassan távolodva elhalkultak a lépések hangjai, és a földszinti ajtó csukódása után végleg csend lett a lépcsőházban.

András mögé lépve, tenyereit a pocakjára simítva, hátulról átölelte kedvesét. Némi kis lelkiismeretfurdalást érzett ugyan, hogy anyósát meg nem bántva, de furfanggal útnak indította, de a kis örömnél sokkal nagyobb volt öröme, hogy végre magukra maradtak.

– Na, most örülsz? – kérdezte Eszter halk, és egészen kicsit szemrehányó hangon.

– Minek? – tett úgy András, mintha nem értené, mire is gondolhat neje.

– Hát, hogy édes kettesben maradtunk – vágta rá Eszter határozottan.

– Nem maradtunk kettesben – csóválta fejét András mosolyogva.

– Hogyhogy? – kapta Eszter csodálkozó tekintetét férjéről a lépcsőre, mert azt hitte, a mama tért vissza.

– Miért, hát nem hárman vagyunk most is? – kérdezte András, miközben körkörösén simogatni kezdte asszonykája jókora pocakját.

– De, tényleg! – kapcsolt végre Eszter.

– Ő is itt van, még ha nem is tudjuk, fiú-e vagy lány. Megfogant, dobog a kis szívecskéje, létezik, él, noha még meg sem született – magyarázta András mosolyogva, miközben maga sem

tudta miért, talán az anyjuk szíve alatt meggyilkolt magzatok ezreinek néma sikolyáért, de néhány könnycsepp csordult ki szemei sarkán.

– Annyira szeretlek és olyan jó, hogy itt vagy nekem – suttogta Eszter egyik kezének vékonyka ujjáival letörölve férje arcáról a lefelé igyekvő cseppeket.

András lassan közelebb hajolt, majd megcsókolta kedvese ajkait, de olyan szenvedélyesen, olyan forrón, ahogyan talán csak valamikor kapcsolatuk kezdetén. Így ölelkeztek ott hosszú-hosszú percekig, aztán kibontakozva egymás karjaiból családi fészkükbe mentek, és becsukták maguk mögött a külvilágra nyíló ajtót.

Másnap reggel András munkába állt. Az első néhány nap még csupán feladatainak megtanulásával és kollégáinak megismerésével telt. Aztán mikor beleszokott munkakörébe, már ment minden, mint a karikacsapás. Mivel teljesítményre bérezték őket, minél többet termelt, annál többet kereshetett. Mikor már rutinból tudta az alkatrész elkészítésének minden mozzanatát, ráerősített a mennyiség kérdésére, és napról-napra többet és többet produkált. Néhányan a lustábbak közül, akik addig kevesebb bérrel is beérték, már az első hetekben irigykedni és panaszkodni kezdtek rá. Nem nézték jó szemmel, hogy a vezetőség hamarosan öhozzá kezdte mérni a munkások minősítését. András persze mindezzel egy cseppet sem törődött, csak hajtott, ahogy erejéből tellett, hogy az igen-igen kevés és egyre értéktelenebb pengőből családjának minél jobb körülményeket biztosíthasson. Az első hétvégéjén más elfoglaltságok miatt nem jött össze a beígért hazalátogatásuk, így nem tehette mást, a következő vasárnapra halasztották. Ám végül akkor se lett belőle semmi, de csupán azért, mert az öreg és a kedves mama megelőzték őket. Korán reggel nagy csomagokkal felpakolva érkeztek. Hoztak mindenfélét, amik a kertben már megértek és a kamrában találtak, no, és persze egy kis itókát Andrásnak.

– Köszönjük szépen, Mihály bácsi, de nem kellett volna! Ennyi mindent? Otthon tán nem is maradt semmi – hálálkodott Eszter jólnevelten, a sok finomságot a kamrába hordva, míg a többiek leültek az asztalhoz.

– Dehogyan, egyetek csak, hiszen most már ketten vagytok, hadd fejlődjön a kicsi! Meg aztán nem is esne jó otthon az esti borozgatás, pálinkázás, ha tudom, hogy a vejkóm, aki maga is dolgozott a musttal, cefrével, szomjazik a városban! – vágta rá az öreg tréfásan.

– Köszönjük szépen, de mi is kimentünk volna, éppen ma készültünk, már ott vannak összepakolva a táskáink! – mutatott András az előszoba padlóján heverő csomagjaikra.

– Tényleg? Hát akkor majd délután együtt megyünk haza! – örvendezett anyósa.

– Á, nem lehet, anya, akkor már hazafelé akartunk jönni, holnap Bandinak munka van! – szögezte le Eszter gyorsan, elejét véve a mama tervezgetéseinek.

– Hű, hát az kár, de akkor majd jöttök a jövő vasárnap – búslakodott anyja.

– Jövő héten nem jó, már szóltak előre, hogy még vasárnap is be kell mennem – csóválta fejét András.

– Hát, akkor meg mi lesz? – szomorkodott a mama.

– Majd jöttök, amikor tudtok, úgysem sokat veszítetek! – legyintett az öreg lezárva a témát.

– Miért? – csodálkozott András.

– Á, tudjátok, ott vannak a felvidékről érkezett üldözöttek! Akiknek jutott valami romos házféle, abba költöztek, a többiek meg a földbe vájtak maguknak kunyhókat. Úgy néz ki a falu széle, mint valami cigányputri – panaszkodott az öreg.

– Nincs pénzük, hogy építsenek valami kisebb kalyibát? – kérdezte Eszter.

– Nincs azoknak semmije, elvettek tőlük mindent, de ha lenne, se nagyon jutnának építőanyaghoz, hiszen az manapság az egyik legnagyobb hiánycikk – ingatta fejét az öreg szomorúan.

– De hát miért nem vállalnak valami munkát? – értetlenkedett Eszter.

– Dolgoznak azok, elvállalnak bármit, csak hát ti is tudjátok, mennyit ér a pengő. Persze adok én nekik munkájukon felül is, amit tudok, de hát itt vagytok nekünk ti is. Ezeket a holmikát

is még a hajnal leple alatt vittük be az állomásra, hogy szegények ne is lássák – magyarázta az öreg.

– Annyira rossz a helyzet? – ámuldozott Eszter.

– Éheznek. Igaz, másokat sem vet fel a jómód, de őket meg aztán különösen sújtja a sors, kisemmizve, egy szál batyuval üldözték el saját földjükről a szerencsétleneket – felelete az öreg elkeseredett hangon.

– Ez szörnyű! – sópánkodott Eszter.

– Bizony az, pedig mi magyarok sohasem üldöztük a szlovákokat, de más kisebbségeket sem. Saját iskoláik lehettek meg templomaik, és most meg ez a hála érte, disznóság és az is, hogy a győztes nagyhatalmak ezt engedik, sőt a szovjetek egyenesen követelik. És a kommunisták szerint még ők, az orosz elvtársak a mi testvéreink. Ez legalább akkora badarság, mint mikor idegen földeken járva a német „testvéreinkkel” kellett menetelnünk a világ megmentéséért! – panaszkodott az öreg kissé dühösen

– Ne búsuljon ezen, Mihály bátyám, hiszen a körülöttünk élő népek ezzel nem rólunk, hanem saját magukról állítanak ki szellemi szegénységi bizonyítványt! Mi nyugodtak lehetünk, mert megadjuk és mindig is megadtuk a lehetőséget és a jogot minden nemzet fiainak a hazánkban való normális élethez. Az, hogy sanyargatják vagy éppen el is üldözik a kisebbségeiket őket minősíti és nem éppen felfelé, hanem nagyon is lefelé. Hiszen a valamire való kulturált keresztény nemzetek ősidők óta együtt tudnak élni, beilleszkedni és a társadalmi együttélés szabályait betartani képes kisebbségeikkel, mint ahogy Szent István királyunk óta mi magyarok is. Csak elmaradott, primitív és irigy népek üldözik azokat, no és persze azok, akik félnek, mert tudják, hazugságok és igazságtalan döntések sorával jutottak a földhöz, amin élnek – vigasztalta András.

– De mire megyünk azzal, hogy a civilizáltabb országok bugrisnak nézik a szlovákokat vagy a románokat? Attól még ugyanúgy szenvedniük kell a trianoni, majd a potsdami döntések miatt hozzájuk csatolt testvéreinknek – legyintett az öreg lemondóan.

– Ez igaz, az ő jogaikéért és sokszor pusztá létükért is nem csak, hogy fel kell emelnünk a hangunkat, és ha nem is fegyverrel öldökölve, de szavakkal politikusaink által mindenképpen harcolnunk kell, innen az anyaországból is! – válaszolta András felbuzdulva.

– Á, beszélhetnek a mi vezetőink bármit, nem igen érdekli azokat. Mi hiába jókodunk az itt élő övéikkel, ők akkor is el akarják tenni láb alól az ott élő mieinket. Hiába toleráljuk mi az ő szokásaikat, ha ők meg náluk betiltják a zászlónkat, a nyelvünket, de még a nemzeti színeinket és népviseletünket is – ellenkezett az öreg lemondó hangon.

– Nem hiába! Hiszen ott messze az orosz fronton a tisztjeink és bajtársaink kegyetlenkedéseit látva te mondtad, Mihály bátyám, hogy ha megakadályozni nem is tudjuk, legalább tegyünk meg mindent azért, hogy minden körülmények ellenére mi magunk tiszták, becsületesek és legfőképpen emberségesek maradjunk. Azt mondtad, a legfontosabb, hogy Isten és a saját lelkiismeretünk előtt ne kelljen szégyenkeznünk. Ezért mondom én, hogy nekünk továbbra is toleránsnak kell maradnunk, elvégre különben mi is az ő aljas szintjükre süllyedünk, és akkor egy cseppet sem leszünk különbek náluk – magyarázta András nagy beleéléssel.

– Igazad van, fiam – lepődött meg az öreg saját gondolatait visszahallva.

– Nem. Magának volt igaza, mikor ezeket a szakaszunknak elmondta. Én pusztán figyeltem a szavaira és megtanultam, amit tudtam, mert Mihály bátyám apánk helyett apánk volt azokban a nehéz hónapokban – vágta rá András nem is titkolva, hogy nem saját gondolatait mondta.

– Csak tettem, amit a lelkiismeretem diktált – szerénykedett az öreg.

– Jól mondtad, Bandikám, hiszen a bosszú csak bosszút szül, de a megbocsátás békét és boldogságot, és előbb vagy utóbb a szomszédjaink is be fogják látni ezt – vetette közbe a kedves mama az unásig ismételt, de hatalmas igazságot tartalmazó mondását.

– Jó, jó, de mikor? – kérdezte az öreg türelmetlen hangon.

– Az teljesen mindegy. Számunkra az a fontos, hogy ne essünk azokba a hibákba, mint azok, akiket rossznak és gonosznak tartunk, mert akkor tényleg mi sem leszünk jobbak náluk! – vágta rá a mama.

– Értem én, nem is akartam senki ellen bujtogatni vagy bárkit is bántani, csak eléggé vérlázító, ami testvéreinkkel szerte az elszakított területeken történik – mentegetőzött az öreg.

– Az bizony, de ha bosszúból mi is elkezdzenék bántalmazni az itt élő kisebbségeket, attól nem lenne jobb senkinek, csak tetéznék a bajt – értett egyet anyósával ez egyszer András.

– De akkor ki védi meg elszakított testvéreinket a szomszéd országok önkényétől? – kérdezte az öreg felhúzott szemöldökkel számonkérő hangon.

– Attól tartok, senki. Mert hogy ezek a szovjetbérenc kommunisták meg szocialisták nem fognak kiállni értük, az biztos. A kisgazdától is kidobtak már minden jóézésű képviselőt, mindössze a baloldalhoz húzók maradtak, a parasztpárttól meg ne is beszéljünk, hiszen ők mindig is azt ismételgetik, amit Rákosiék – válaszolta az öreg saját magának, mert a többiek csupán sóhajtoztak széttárt karokkal.

– Sajnos ez tényleg így van. Odabent a gyárban is, meg meló után is, sokat szoktunk beszélgetni, politizálni. Akadnak a kollegáim között ilyenek is, olyanok is, de legtöbbjük azért látja, mi folyik itt. Mert aki nem vak vagy félkegyelmű az észreveheti, hogy a kommunisták mindenhol ott akarnak lenni, mindent látni, ellenőrizni akarnak. Úgy tesznek, mintha nem is koalíciós kormány lenne, hanem ők uralkodnának mindenben és mindenkin – értett egyet András ezúttal meg az öreggel.

– És ha senki sem fog ellenállni nekik, tudjátok hová vezet ez? – kérdezte az öreg körbenézve a többiekre.

– Csak sejtem – felelte András.

– Na, hová? – fordult felé az öreg.

– Diktatúrához – válaszolta András szomorú hangon.

– Oda bizony, pontosan, mint a Szovjetunióban – bólogatott az öreg.

– De hát ki állhatna ellent nekik? – csodálkozott Eszter.

– A kisgazdák, ha egyáltalán van még vér a pucájában valakinek azok közül, akik megmaradtak a pártban. Aztán meg a következő választásokon a Sulyok Dezső szabadságpártja – vágta rá az öreg eltökélten.

– Hát, lehet, Mihály bátyám, de ne felejtsd el, hogy a ruszok a komcsikat támogatják, és amíg a Vörös Hadseregük el nem takarodik innen, nehéz lesz bármit is tenni ellenük – mondta András lemondó hangon nem is sejtve, hogy milyen igaza van, és hogy ez az igazsága még vagy negyvenöt évre ráveti árnyékát a magyar politikai életre.

Délután az öregek hazautaztak, ők meg elővéve a finomságokat, miket nekik hoztak, megvacsoráztak. András mosolyogva figyelte, amint áldott állapotú asszonykája lekváros kenyéréhez kovászos uborkát majszolt.

– Mit bámulsz? – kérdezte Eszter jóízűen falatozva.

– Semmit, csak gyönyörködtem bennetek – felelte András, felemelve poharát az asztalról.

– Egészségedre! – mondta asszonykája teli szájjal.

– Nem. Inkább a ti egészségetekre! – mondta, majd lehörpintette pálinkáját.

Miután mindketten jóllaktak, megmosdottak és korán ágyba bújtak. Eszter lehuny szemekkel élvezte a kényeztetést, midőn férjcskéje végigmasszírozta az egyre növekvő terhétől estére igen-igen fáradt és kissé bedagadt talpait és lábait. Ahogy András kezei felfelé haladva a nő combjainak belső, csipke bugyiját szegélyező, selymes ágyéki részéhez értek, alsó végtagját egyszerűen elöntötte a vér és megmerevedett. No, persze nem annyira a törökülésbe hajtott lábai, mint a pizsamáját kihegyesítő férfiassága. Észre sem véve, hogy a nő közben résnyire nyitott szemei között ki-kikandikál, ujjaival a bugyi alá be-betévedve csak simogatta és masszírozta annak formásan telt combjait. Eszter persze mindjárt látta, mi a helyzet, hiszen ő vasalta ruháikat és azok között semmilyen hegyesre vasalt pizsamára nem emlékezett. Így,

mert igen szerette férjét és tisztában volt vele, hogy neki is, mint minden férfinak időnként ösztönös szükséglete mérgének leeresztése, belement a játékba. Ám mivel egyre inkább kifejlődő pocaklakója már erősen rúgkapált és olykor-olykor hullámozva ide-oda mozgatta jókora pocakját, úgy döntött, másként oldja meg a dolgot. Egyik kezével leoltotta éjjeli lámpáját, aztán a sötétben nehézkesen és óvatosan az oldalára fordulva András derekához hajtotta fejét. Férje nem ellenkezett, amint peckesen meredező lándzsáját kiszabadította pizsamaalsója fogságából és lassan, érzékeny kezeléssel vett. Bár a szobában sötét volt, András mégis maga előtt látta asszonykájának egyik kezével simogatott, csipke bugyiból kilógó kerek fenekét és a másikkal markolászott, áldott állapotában még teltebbé vált kebleit. A férfi kiéhezettsége és Eszter iránta érzett összes szeretetének a kéz és szájügyességébe sűrítése folytán a dolog nem tartott sokáig. Mikor már úgy szorongatta melleit, hogy az szinte fájt neki, asszonykája érezve, jön a vég, rágyorsított, és szabadjára engedte, a babavárás miatt, az utóbbi időben ritkábbá vált együttléteik folytán benne felgyülemlett férfias vágyait. Mint gátját áttörő folyó vize, vagy évszázadok óta szunnyadó vulkán magmája tört elő Eszter kezében lüktető férfiasságából forró gyönyöre.

– Szeretlek – suttogta sóhajtozva, mikor megszabadulva nyomasztó terhétől asszonykája mellé bújott.

– Én is – válaszolta Eszter, és még sok minden mást is szeretett volna mondani, de a férfi pillanatok múlva már is jóízűen horkolva aludt.

A következő néhány hét úgy röppent el, hogy közben nemigen találkozhattak anyósáikkal. Az öreg és háza népe az aratással és a csépléssel voltak elfoglalva, András túlórákat vállalt és sokszor még a vasárnapot is a gyárban töltötte, hogy mire jön az őszi és a hideg tél, minél több tartalékot gyűjthessenek. Eszter pedig egyre növekvő terhét cipelve, a forró nyári napokban csupán pihegve egyszerűen csak örült, hogy él.

Ahogy a hőség egyre nőtt, úgy romlott napról-napra a pengő értéke. Aztán bevezették az új pénzt, és megszűnt végre a hat-hét nullával tarkított papírfecnik számolgotása. Sokan eldobálták megmaradt pengőiket, hogy azok, mint ősszel lehullott falevelek, a szél játékaik legyenek, és végül az utcaseprők jóvoltából a kukákba kerüljenek. De az új pénzrendszer nem pusztán a forintot hozta, hanem jó néhány azt védő, de a kereskedelemre igen-igen bénítóan ható intézkedést is. A kormány bevezette a kötött árrendszert, amivel maximalizálták az egyes árucikkek legmagasabb árait. A szegénységgel küzdő egyszerű emberek számára ez először jónak is tűnt. Aztán mikor a mesterséges árak miatt egyre csekélyebb haszonnal kecsegtető tevékenységét mind több kereskedésből élő ember hagyott fel, már rohamosan romlott a dolog társadalmi megítélése. Az állami kézbe került vállalatok és kereskedések ugyanis állandó áruhiánnyal küzdöttek, viszont a régebben a maszekoknál, ha drágábban is, de be lehetett szerezni mindent. Persze ezután is akadtak olyanok, akik más utakon, és természetesen magasabb árakon, de eljuttattak ezt is, azt is a jegyrendszerben kiéhezett vevőknek. Ám nekik nagyon vigyázniuk kellett, hiszen még ha a hűn őhajtott termékért ácsingózó derék állampolgár nem is sokallta az árat, akkor is büncselekményt követtek el mindketten. És a feketézőkre, ugyanis így nevezték az ilyen okból letartóztatottakat, bizony keményen lesújtott a törvény szigora, akár évekre is rács mögé kerülhettek.

De a kommunista belügyminisztérium nem csupán az árakat, hanem a fizetéseket és illetményeket is szigorúan szabályozta. Mikor András első forintban megkapott fizetését kézhez vette, egyből észrevette, hogy a sok nullán kívül más is hiányzik bérlapjáról. Akárhogy is számolgatta ugyanis, a háború előtti, pengőben kapott fizetése majd kétszeresét tette ki az újának. Igaz, közben a régi pénz teljesen elértéktelenedett és tönkre is ment, de azért az évekkel azelőtti bérének feléből kijönni nem túl magas életszínvonalra adott lehetőséget. Így a milliós, sőt billiós pengő bankjegyek után az új egy-két, esetleg három számjegyű forint bankókban sem hoztak túl sok örömet, ugyanis az egyszerű embereknek igen-igen kevés jutott belőle. De még ennél is nagyobb gondnak bizonyult, hogy bár a pénz erősebb és értékállóbb lett, abból venni

vajmi keveset tudtak, hiszen a boltok kongtak az ürességtől, mindössze a jegyre kapható fejadag járt mindenkinek. Ám Andás nem törődve másokkal és a közhangulattal, dolgozott, ahogy csak bírt, látástól-vakulásig, éjjel-nappal és túlórában. Néha azért felmerültek benne kételyek, hogy ilyen körülmények mellett egyáltalán vállaljon-e plusz terheket. De aztán a szeretet és a felelősségérzet, mit asszonykája és a pocakjában hordott porontya iránt érzett, elsodort útjából minden akadályt és erővel töltötte fel nap-nap után.

A napok és a hetek gyorsan teltek, hamar eljött az augusztus második fele. A rekkenő hőségben éjjelente nyitott ablakok mellett is alig bírtak aludni. Ám a városban a kánikula a forrón tűző nap miatt nappal vált csak igazán elviselhetetlenné. Eszter egyre nehezebben és fásultabban cipelte növekvő áldott terhét. Mind sűrűbben kényszerült rá, hogy pihenőt tartson, és verejtékben úszó vékony nyári ruháját is naponta többször cserélte. Amikor csak tehetett, leült vagy inkább le is feküdt és megdagadt kezeit, lábait hidegvizes borogatással hűsítette. Mintha a fullasztó meleg és az egyre inkább nehezebbre eső házimunka nem lett volna elég, időnként még a kicsi is jókorákat boksolt vagy rúgott gyomrába, belső szerveibe. Máskor meg csak egyszerűen úgy kinyomta pocakjának bőrét, hogy sokszor attól félt, az menten elreped, és a baba kipottyant belőle. De az bírta, ő meg ilyenkor összeszorított fogai közt sziszegve, a fájdalomtól a nagy levegőket vette. Néha fura, hegyesen kitüremkedő formák jelentek meg rajta és mozogtak ide-oda, mint egy szűk sátor oldalai, ha odabent túl nagy a zsúfoltság. Ha tehették, Andrással együtt figyelték, miként helyezkedik a kis jövevény jobbra, majd balra és megpróbálták elképzelni, vajon melyik testtája lehet, amit éppen látnak. Esténként, ha éppen nem éjszakai műszakban dolgozott, András párnáját és fejét a kánikula miatt kitakart hatalmas pocak mellé tette, és úgy fekvé figyelte annak hullámvázait. Legtöbbször a meleg ellenére fázósan betakarózva ott is aludt el.

Így történt az azon az estén is. Ágyba bújás után Eszter az éjjeli lámpa gyenge fényében még olvasott könyvéből egy keveset. Ő meg kimerültségtől kábán az oldalára fordult, és le-lecsukódó szemhéjai közül figyelte a lefekvés után mindig igen-igen aktív pocaklakó ténykedéseit. Tudta jól, csak tizenöt-húsz perce van, ugyanis mindössze addig szokott tartani a kicsinek asszonykája vízszintes helyzetbe kerülésétől való felélénkülése, aztán szépen lecsendesedik. Ám az a kis idő is hosszúnak bizonyult ez alkalommal András számára, az egyre hosszabbra és hosszabbra nyúló pislantásainak egyike után szemei végleg csukva maradtak. Pedig akkor még a lámpa gyenge sárgás fényében Eszter hasa javában táncolt, de azt ő már nem láthatta. Agya külön filmet kezdett vetíteni számára, amit egyedül ő nézhetett és úgy, abban a formában, kizárólag ő ismerhetett, hiszen képei mind-mind lelkének és elméjének valamely félreeső zugában megbújó emlékeinek egy-egy darabkáiból álltak. Fülei mintha még papír zizzenését hallották volna. Talán Eszter lapozott – futott át agyán a gondolat, de szemei előtt közben már hóval borított, fagyos, messzi pusztaság kezdett kirajzolódni. Ahogy az álmok birodalmába egyre mélyebbre süllyedt, lassacskán bőrén érezni is kezdte a fagyos hideg okozta égető fájdalmat, és már hallotta a bakancsok talpai alatt roppanó hó neszt is. A szedett-vedett menetszlop, miben elcsigázott és agyonfagyott bajtársaival haladt, szürke kígyóként kanyargott a végeláthatatlan fehér hómezők közepén. Az önmagukat szakadt rongyokba bugyolált emberek erőtlenül és a végkimerülés határára sodródva vánszorogtak körülötte, mikor a zúgást és a lánc talpak nyikorgását meghallották.

– Fussatok, itt jönnek a ruszok! Meneküljtek! – harsant egy kiáltás a menetszlop hátsóbb része felől.

A megilletődött katonák néhány pillanatig csak álltak hitetlenkedő tekintettel bámulva maguk mögé, aztán mikor a dombok mögül előbukkanó T34-eseket megpillantották, pánikba esve rohanni kezdtek, ahogy csak bírtak. András Istvánt is maga mellett látva, maga is ott tülekedett a magas hó falak közötti vékony úton, a lassabbakat és sebesülteket félrelökve, letaposva a saját életüket menteni próbálók tömegében.

– Segítsetek, bajtársak! Ne hagyjatok itt! Bajtársak! Segítsetek! – kiáltozták a földre került

és átlépett sebesültek és gyengébbek, de mindhiába, senki sem hajolt le, senki sem cipelt másokat, a szovjet harckocsik pedig kegyetlenül átgázoltak a hátramaradókon. A halálhörgések és sikolyok örjítő hangjába harckocsik géppuskáinak kelepelése vegyült és az egymást taposó lökdöső menekülni próbálók hullani kezdtek. András elkapta István kezét, és magával rántva az út menti félredobált hó falon túlra vetette magát.

Mélyen a hóba süppedve a külvilág eltűnt szemei elől. Minden fehér lett, aztán sötét, keze a semmit markolászta, hol addig Istvánt érezte. Nem kapott levegőt, csupán szíve dobbanásait hallotta, mintha elsüppedt volna a hóban, és az körülvéve lassan magába zárná. Süllyedni kezdett, le egy mély víz fenekére, ahogyan gyermekkorában, mikor fürödni a közeli tóhoz mentek és szórakozásképpen búvárkodni kezdtek. Mindig egyre beljebb és lejjebb, az győzött, ki mélyebbről tudott felhozni iszapot. Ám ezúttal túl mélyre merült, fülei pattogtak a rá nehezedő nyomástól, tüdeje szomjazva levegőt kért. Az iszaphoz érve ijedten nyitotta ki addig behunyva tartott szemeit. Láta maga fölött a felszínen lebegő hínárok és tavirózsák levelei közt beszűrődő napsugarakat és úgy érezte, többé már sohasem jut fel oda. Szétnyitotta ujjait és nézte, amint a víz gyenge áramlatai kihordják markából a győzelmet, a mindent jelentő iszapszemcséket, és azok lassan eloszlanak a nagy kékségben. Éppen úgy, mint a valaha rendezett és erős hadseregük oszlott széjjel a hófehér, fagyos, orosz télben. Mennyi-mennyi áldozat a semmiért, sebesült vagy pusztán örök életére nyomorék és ki tudja, hová lett a sok-sok bajtárs, akit nem láttak soha többé. István! – hasított agyába a név, és barátja mindig mosolygós bajszos képe. Ott fent még megvolt, kezét a kezemben fogtam, de nem eléggé szorítottam, vissza kell mennem, meg kell mentenem! – nyilallt belé a fájdalmas felismerés, miközben minden erejét összeszedve talpaival az iszapos tófenéktől elrugaszkodott. Mikor felért és levegőhöz jutott, pillantása az üres tenyerére tévedt és kínozni kezdte egy keserű kérdés, hogy vajon megérte-e oly mélyre szállni ily mulandó célokért? Míg ők a haza nevében az öldöklés és a pusztítás homályába ereszkedtek és a világon az emberek mindenütt a háború miatt szenvedtek, az évek teltek és az életek lassan odalettek. Nézte-nézte üres tenyerét, és a világ forogni kezdett vele, szörnyű képeket látott és egy érzés gyötörte, mit közeli hozzátartozó ravatalánál érezhet csupán az ember. A szédítő örvénylés lassan elsötétült körülötte, és ő magára maradt érzéseivel. Barátjának hiánya, családjának keserű szomorúsága vádlón derengtek benne, önvádként sajgó fájdalmat ébresztve, hogy nem tudta megvédeni és hazahozni, akit úgy szerettek.

Mikor ismét megnyílt szeme világa, a tavat és a vizet már sehol sem látta. A hófúvásos fagyos éjszakában táború körűl ültek ő és néhány bajtársa, mit egy jókora bombatölcsér alján raktak, ahol nem érte annyira őket a jeges, metsző szél. Körülöttük mindenfelé bombák ütötte kráterek, romok, csonttá fagyott, hóval belepert katoná- és lótetemek hevertek. A hó csendben hullt rájuk, a szél örvényeket kavart, vitte a fagyos szemcséket. A tűz melege égette arcát és térdeit, de hátán a hideg futkosott. Néhányan puskáik szuronyán valami húsfélét sütyögettek, de senki nem beszélt és ő sem érezte úgy, hogy szólnia kellene. Lábai elzsibbadtak, ujjai a bakancsban rettenetesen sajogtak, fölkelte hát a tűz mellől és kimászva a gödörből mozgott egy keveset. A falu üszkös, leégett és összedőlt épületeit látva elszörnyedt, hogy vajon hol lehetnek, akik azokban laktak. A kérdés járt benne körbe-körbe és ő megannyi rosszabbnál rosszabb választ talált rá, de közben reménykedett, hogy talán mégsem úgy lett. Aztán maga sem tudta miért, de a romos falun kívülre irányította tekintetét. Mintha valakit várna, mintha valakinek érkeznie kellene, oly érzés tört reá. Nézte-nézte a sötétben fehérülő messzi havas pusztaságot, de a dermedt szél minduntalan arcába csapta a fagyos hószemcséket és azok, mint ezer tű szurkálták arcát és szemeit. Megunva a jeges kínokat, hátát mutatva a szélnek éppen visszaindult a táborúzhöz, mikor a háta mögül léptek hangjára lett figyelmes. Megfordult, és erőt véve magán szemeit meresztve kémlelte a sűrű hóesést. Nem látott semmit, de a talpak alatt meg-megcsikorduló hó hangja egyre erősödött. Valaki jött és egyre közeledett, ijedten kezdte keresni puskáját és mikor megtalálta, lesöpörve róla a havat azonnal vállához is emelte.

A jeges hó ropogása egyre hangosabb lett, és a sötétből a fehérén világító hómezők előtt baktatva kirajzolódott egy fekete alak. Egy hirtelen mozdulattal hátrarántotta fegyvere zárdugattyúját, majd egy löszert tolva vele a csőbe, előre lökte. A sötét alak közeledett, furcsán sántított, húzta egyik lábát, de többi mozdulatában annyira ismerősnek tűnt számára, hogy a reménytelen gondolattól összeszorult gyomra. A gödör aljában a többiek valami papírfélét dobhattak a tűzre, amitől az rövid időre fellobbant és a lángok imbolygó, pirosas fényei rávetődtek a felé tartó alak arcára.

– István? – kérdezte ámulva.

– Pista, te vagy az? – kiáltotta bizonytalan hangon, hitetlenkedve.

Ám a papír hamar ellobbant, a tűz lejjebb lohadt, így az idegen ismét sötétbe burkolózott és nem felelt. A hirtelen fényesség után kissé elvakulva már hiába erőltette szemeit, nem látta az Istvánnak tűnő alakot.

– Pista! – kiáltotta, mikor a léptek hangjait sem hallotta már.

– Pista! Pista, hol vagy? – üvöltözte hisztérikusan, miközben a hóesésben hasztalan kerestekutatta barátját.

– Hol vagy, barátom? Válaszolj! Pista! – rogyott térdre könnyeit hullajtva, a szűz hóban nyomait sem találva.

Pista, miért? Miért? – zokogta, midőn körülötte minden kezdett egybeolvadni és elsötétedni.

Pista! – hallotta saját eltorzult hangját, ahogy Eszter rángatására verejtékben úszva felébredt.

Szemei látták a hálósoba falain lógó képeket és az ágy körül a bútorokat, de a lidércnyomásos álom oly erősnek bizonyult, hogy még sokáig zihálva kapkodta a levegőt.

– Csakhogy felébredtél, halálra rémítettél a kiáltozásoddal! – aggodalmaskodott mellette félig felülve, rémült képet vágva Eszter.

– Nincs semmi gond, csupán rosszat álmodtam – sóhajtozta ismét becsukva szemeit, hogy nagy levegőket véve elmulassza zihálását és az azzal igen-igen felzaklatott asszonykáját is megnyugtassa. De ki is nyitotta őket rögvest, mert a kép, mit álmában látott, szemhéjai mögött ismét életre kelt. Maga előtt látta Istvánnak tábori tűz által beragyogott arcát, aki a hóesésben bicegve ugyan, de egyre közeledett feléjük.

– Megint a háború? – kérdezte Eszter könnyektől csillogó szemekkel.

– Igen. Ennyire megijesztettelek? – simogatta meg a nőt, mikor látta annak rémült arcát.

– Nagyon, tudod, állandóan István nevét kiáltoztad. Istenem, miféle szörnyűségek történtek ott veletek? Rossz rágondolni is. Gyötör a bizonytalanság, hogy vajon vele mi lett, eltemette legalább valaki tisztességgel? És ha igen, ugyan hol lehet a sírja? Annyira fájnak a szívemnek ezek a dolgok! – mondta Eszter elsírva magát.

– Jól van, drágám, ne izgasd fel magad, nem tesz jót a te állapotodban! – ült fel András átölelve.

– Nem tesz jót, nem tesz jót! A lépcsőzés meg a hőség sem, azért csak megsirathatom a testvéremet! – zokogta a kismamák minden szenvedését és küszködését egyetlen mondatba zsúfolva Eszter kissé felháborodott hangon.

– Hát persze, hogy meg, csak tudod, már nem sok van és vigyázni kell! – válaszolta András, vigasztalólag simogatva asszonykája mellkasához hajtott fejét.

– Miért kellett pont neki elesnie, miért? Annyira jó ember volt, nem ezt... nem ezt érdemelte! – dadogta a nő a sírástól zihálva, kapkodva a levegőt.

– Nyugodj meg, kedvesem, nehogy valami bajotok essen éppen itt a végén! – csitítgatta András, egyik kezének ujaival asszonykája loknikba göndörödő fűrtjei közé túrva.

– Jaj! – szisszent fel a nő, abbahagyva a zokogást.

– Mi az, meghúztam? – kérdezte András, abbahagyva hajának cirógatását.

– Nem. Jaj, húha! – emelte fel lehajtott fejét asszonykája, hálóingje ujjával megtörölve könnyáztatta, meglepődött arcát.

– Mi a baj? – csodálkozott András a hirtelen beállt változáson.

– Elfolyt – vágta rá Eszter kurtán.
 – Mi? – értetlenkedett András ijedten.
 – A magzatvíz – mutatta a nő takaróját félrehúzva, elpirult arccal, lucskos hálóingjét és a maga alatt elázott lepedőt.
 – Az ördögbe! És most mi lesz? – pattant ki András kissé pánikba esve hirtelen az ágyból.
 – Azt hiszem, szülni fogok – felelte Eszter az éjjeli lámpa fényében könnyektől csillogó, de boldogságtól ragyogó arccal.
 András nem tudva mitévő legyen, csak állt az ágy mellett, nézte-nézte és talán csupán a fényviszonyok miatt vagy, mert a várandósság megszépíti a nőket, de szebbnek látta feleségét, mint valaha.
 – Most? Itt? – kérdezte révületéből ocsúdva ijedten.
 – Hát nem azonnal, az biztos, de hogy nem sok van hátra, az is – válaszolta asszonykája, miközben nehézkesen leengedte lábait az ágy szélén.
 – Akkor gyerünk gyorsan a kórházba! – kapkodta fölfelé ruháit András.
 – Rendben – kászálódott fel Eszter az ágy végébe kapaszkodva.
 – De hát még nincs is itt az ideje! – csodálkozott András öltözködés közben.
 – Úgy látszik mégis – sziszegte asszonykája fájdalmas képet vágva.
 – Fáj valamid? – ijedezett András.
 – Igen, de azt hiszem, ez így természetes – nyugtatta a nő, mikor enyhült a fájás.
 – Biztos? – lépett közelebb András.
 – Biztos, segíts, leveszem ezt a lucskos hálóinget! – felelte Eszter máris felhúzza derekáig.
 András óvatosan és lassan még feljebb húzta, hogy asszonykája kibújhasson belőle, majd a nedves ruhát a mosdóba dobta.
 – Légy szíves hozzá! már egy törölközőt! – szólt utána Eszter zavartan.
 – Hozom, hozom, tessék! – adta kezébe András aztán csak állt, és nézte a hatalmas pocakú nőt, aki a felesége volt, és a bugyiját is a padlóra ejtve magát törölgette.
 – Ne bámulj már, fordulj el! – ripakodott rá Eszter.
 – De hát láttalak már ezerszer! – csodálkozott András.
 – Igen, de ez most más, folyik itt ez az izé, nem akarom, hogy megundorodj tőlem! – vágta rá a nő szigorúan.
 – Jól van – fordított hátat kénytelen-kelletlen.
 – Addig inkább pakolj nekem ruhákat, ugyanis még nem készítettem össze a kórházi csomagot! – adta ki az utasítást asszonykája.
 – Még nem? Ó, hát mikor érünk így oda? – csóválta fejét András aggódva.
 – Odaérünk, csak pakolj, ott van a bőrönd a nagyszekrény aljában! – nyugtatta a nő tiszta bugyit húzva és ruhát véve elő a szekrényből.
 – És mit rakjak? – kérdezte András bután.
 – Mit-mit? Bugyikat, zoknikat, néhány ruhát, ami rám jön, papucsot! – sorolta Eszter a legfontosabbakat, egy újabb fájástól összeszorított fogakkal.
 – De hol vannak ezek? – pánikolt András.
 – A bugyik itt mellettem a fiókban, a ruhák meg ott lógnak a vállfákon – felelte a nő kioktató hangon.
 – És melyiket rakjam? – állt meg András a fiók előtt tanácstalanul nézegetve a bugyikat.
 – Azt, igen, azt is! Azt ne, az már ócska! Amazok mind mehetnek! – bólintott rá Eszter a megfelelőekre öltözés közben.
 – És ezek? Ó, az ördögbe, bárcsak itt lenne anyád! – mérgelődött András a nyári ruhákat a szekrényből az ágyra dobva.
 – Na, látod? Te mondtad, hogy inkább kettesben várjuk a babát – rótta fel asszonykája szemrehányóan az igazságot.
 – Igaz, igaz. Ez jó lesz? – bólogatott András felmutatva egy ruhát.

- Igen, és a lila, meg az a barnás is.
- Akkor ezek megvolnának – nyomta bele András a ruhákat a vulkánfiber bőröndbe.
- Ne úgy! Hogy fognak azok kinézni? Csupa gyűröttek lesznek! – szólt rá Eszter.
- Jó, jó, akkor összehajtom, csak haladjunk már, nehogy itt babázzál le nekem! – morgolódott András.
- Segítenél becsatolni a szandimat? – kérdezte asszonykája hatalmas pocakjától nem férve lábbelijehez.
- Persze, maradj csak, ne erőlködj! – térdelt a nő elé férjecskéje.
- Nahát, most pont olyan vagy, mint mikor még udvaroltál nekem, igaz akkor te voltál kórházban, most meg én megyek, de mégis annyira furcsa és jó érzés! – mosolygott rá Eszter.
- Tényleg? Örülök, hogy te ilyen könnyen veszed a dolgot és nem izgulsz, mint én – ámuldozott András a nő képzelgésén.
- Dehogynem... hű... én is izgulok, jaj! – válaszolta asszonykája fájdalmában visszavisszatartott lélegzettel, akadozva.
- Akkor siessünk, gyere! – segített neki felállni a székről András, és már indultak is az ajtó felé.
- A bőrönd! Itt ne felejtjük a bőröndöt! – fordult vissza Eszter az ajtóból.
- Itt van a kezemben, ne izgulj! – mondta András, ismét az ajtó felé irányítva.
- Biztos beraktál mindent? – kérdezte a nő maga is egyre inkább kapkodóvá válva.
- Igen, ha meg nem, majd később beviszem! – vágta rá András a zárral bajlódva.
- Alig indultak el lefelé a lépcsőn, mikor nyikordult mögöttük egy ajtó.
- Maguk azok, Bandika? – kérdezte egy rekedtes öreg női hang.
- Mi vagyunk, Julika néni – állt meg András egy pillanatra.
- Csak nincs valami baj? – kíváncsiskodott a szomszéd néni.
- Nincs semmi, Julika néni, aludjon csak nyugodtan! – válaszolta Eszter kicsivel lejjebbről.
- Aludni, kedveském? Öreg vagyok én már, fent esz a csoda egész éjjel, nem tudok pihenni csak órákat. De hová rohantok, így éjnek idején? – faggatózott tovább a néni.
- Jön a baba, Julika néni, nem érünk rá itt pletykálgodni, bocsásson meg, sietnünk kell! – vágta rá András türelmetlenül.
- Jön a baba? Te magasságos! De hát még nincs is itt az ideje! Most mi lesz? Szegénykéim, pont ilyenkor, éjszaka! – hallották még lejjebbről is az öregasszony sopánkodásait, amitől még inkább eluralkodott rajtuk is az aggodalom.
- Siettek, ahogy tudtak, de mikor Eszterre ismét rájött a fájás, az egyik lépcsőfordulóban kénytelenek lettek megállni kicsit pihenni. A nő összeszorított fogakkal kapaszkodott a lépcsőkorlátba várva, hogy elmúljon, András pedig, csak nézte, tehetetlennek érezve magát.
- Míg te pihensz, leszaladok és hívok taxit – mondta, mikor végre eszébe ötlött valami.
- Jaj, ne hagyj itt, kérlek! Már nem is fáj annyira, indulhatunk – vette erőt magán asszonykája.
- Megint lejjebb baktattak egy emeletet és mintha a nő szégyellte volna magát, az ajtók előtt nem, de a lépcsőfordulóban megint meg kellett állniuk.
- Szusszanj kicsit! Innen már lelátsz, megyek, fogok egy taxit – próbálkozott András újból.
- Nem kell taxi! – vágta rá Eszter.
- Nem? De hát akkor gyalog akarsz menni? – ámuldozott András.
- Igen, nincs mesze – bólogatott a nő levegő után kapkodva.
- Szó sem lehet róla, idáig is alig bírtad! – fakad ki András szigorúan.
- Nem kell taxi, akiknek nincs rá pénze, azok is gyalog mennek szülni! – tiltakozott a nő hisztérikus hangon.
- Ne butáskodj, nekünk telik rá! – ámuldozott András.
- Értsd meg, Bandi, nem akarok taxival menni! – nyakaskodott Eszter.
- De hát miért? – értetlenkedett András.

– Mert nem és kész, induljunk! – vágta rá a nő, és már indult is lefelé a lépcsőn.

– Na, mi lesz, jössz? – fordult hátra, mikor látta, férje csak áll ledöbbenve, mint egy sóbálvány.

– Örült vagy! – csóválta fejét András, e percekben úgy érezve, mintha anyósával állna szemben.

– Jól van, ha mindenáron tudni akarod, elmondom! Folyik belőlem ez az izé, és nem szeretnék kellemetlenséget. – magyarázta a nő megszegyenülten és sértődötten.

– Miféle kellemetlenségről beszélsz? Majd a sofőr kitakarítja az ülést, kifizetem neki! – erősködött András.

– Nem kell taxi! Gyalog megyünk! – zárta le a témát szigorúan Eszter, majd megindult lefelé.

– Ahogy gondolod, drágám – mondta András a nő hajthatatlanságát látva, belenyugodva a dologba.

Mikor az utcára lérték még egy kényszerpihenőt kellett tartaniuk, de utána az egyenes talajon már könnyebben és gyorsabban haladtak. A jó pár háztömbnyire levő szülőotthonig mindössze egyszer, úgy fél távon szusszantak néhány percnyit.

– Bandi, jaj... szeretném... hű a csodába – dadogta Eszter az újabb fájástól elcsukló hangon félbehagyva a mondatot.

– Igen, drágám! Mit szeretnél? – kérdezte András a görcsösen meghajolva rá támaszkodó asszonykájától.

– Mindjárt, egy pillanat – sziszegte a nő összeszorított fogakkal és szemekkel.

– Rendben, csak pihenj! – nyugtatta András a hátát simogatva.

– Szóval azt szeretném, hogy, ha fiú lesz, a bátyám emlékére az István nevet is viselné – bökte ki végre Eszter a fájás csillapodása után, mit akar.

– Tényleg? Eddig azt hittem, az én nevemet viseli majd! – ámuldozott András asszonykája újabb hóbortján.

– Még jó, hogy András lesz, ha lány, akkor meg Eszter, de második neveként azért lehetne a bátyámé, hogy ezzel is emlékezzünk rá. Persze, csak ha téged nem zavar. Mit szólsz? – fejtette ki bővebben elképzeléseit a nő, igézően nézve rá könnytől nedves szemeivel.

– Mit szólnék, legyen, ha úgy akarod, engem nem zavar, úgyis az első nevét fogja használni

– egyezett bele András fájdalmaktól és testvére elvesztésének lelki terhétől gyötörtetett asszonykája kérlelő tekintetének nem bírva ellenállni.

– Köszönöm! – nyomott egy csókot szájára a nő.

– Na, menjünk, már mindjárt ott vagyunk! – indult meg András maga mellett támogatva asszonykáját.

– Ha így csillapodik, nem is annyira vészes a dolog – mondta Eszter kissé megkönnyebbülve.

Mikor odaértek és elmondták mi a helyzet, a nővérek rögtön kerestek neki egy ágyat, aztán mivel éjszakára járt az idő, telefonon hívták az ügyeletes orvost. Jött is az rövid időn belül, mint ahogy a bábaasszonyok is, akik tennivaló hiányában addig nyilván pihentek valahol.

– Jó estét, doktor úr! Kérem, a feleségem... – üdvözölte András a várón keresztül érkező orvost, felpattanva a padról.

– A maga neje vajúdik éppen? – vágott a szavába a doktor.

– Igen, igen, a feleségemnek, kérem... – próbálta ismét eldadogni, amit az imént is szeretett volna.

– Nyugodjon meg, minden rendben lesz! – szakította félbe megint mondandóját a másik, majd a bábaasszonyok felé fordult.

– Jöjjenek, segítsünk világra jönni annak a kis emberpalántának! – mondta nekik, és már ment is befelé a szobába ahová Esztert befektették.

Ahogy maguk mögött az ajtót becsukták, a folyosón ismét csend lett, csupán az órák

kattogtak a falon és néhány légy zümmögött a lámpa fényében repkedve. András visszaült a padra és feszülten fülelt, hátha meghallhat valamit az odabent történt dolgokból. Néha mintha hallott is volna valamit, ilyenkor mászkálni kezdett fel-alá, de aztán belefáradva a hallgatózásba inkább ismét leült. Teltek-múltak a percek és lassan az órák is, és ő igen-igen elunta magát. Egyre többet ásítózott, az álom majd elnyomta, a néma csendben alig bírta ébren maradni. Tekintetével a padot és a sarokban álló széken lévő, puhának látszó párnát mérgette. Egészen jól elférnék rajta, a fronton sem jutott sokszor jobb fekhelyünk. Talán kipróbálom – jártak agyában a gondolatok, de aztán mégsem. Erőt vett magán, hiszen, hogy nézne ki, ha jön valaki, ő meg ott horkol a padon. Mikor már nagyon elülte hátsóját és még mindig semmi zaj, semmi hír nem jött odabentről, úgy döntött, elszalad és táviratozik anyósáéknak, hiszen ha ilyen nagy a csend, biztosan minden jól megy.

Bezzeg Eszter odabent a dupla ajtó mögött nem egészen így érezte. Mióta az ágyba bekerült, eltelt néhány óra, és ezalatt az addigi élete során sohasem tapasztalt és semmihez sem hasonlítható fájásai nem csak hogy megszorodtak, de szinte elviselhetetlenül fel is erősödtek. Görcsösen és egyre gyakrabban rándult össze hasa és belső szervei, úgy érezte, kiszakad alsó fertálya, de az orvos és a bábaasszonyok minduntalan csak azt ismételték: ne nyomjon még! Próbálta ő visszatartani, de fájásai olyan mód működtek, mint a hányás vagy a hasmenés, mikor jött az inger, összerándult, és teste önműködően, ösztönösen tette, amit tett. Az ablakok nyitva álltak, mégis úgy érezte, majd megfullad, a kánikula miatt a levegő nem járt rajtuk, a függönyök meg sem libbentek. Egész teste verejtékben úszott, a hálóing bőréhez tapadt, rosszul érezte magát. Mondták, hogy nem könnyű a szülés, de hogy ennyire, azt nem hitte volna. Az orvos olykor-olykor matatott valamit felhúzott lábai között, de aztán fejét csóválva mindig tovább ment. Aztán szenvedéseit látva az egyik bábaasszony hideg vizes kendővel kezdte törölgetni arcát, nyakát, és mikor látta, nem ellenkezik, lejjebb is. Ahányszor csak a frissen vízbe mártott kendő a testéhez ért, csupa libabőr lett, furcsa, de jó érzést keltve benne.

– Vegyen nagy levegőt, és kicsire zárva száját lassan fújja ki! – mondta a simogatóan ható törölgetése közben az idősebb nő, aki e nehéz pillanatokban anyjára emlékeztette.

Megpróbálta lelassítani ziháló lélegzetét és úgy tenni, ahogyan az javasolta. Közben a bábaasszony a vizes kendővel körkörösén dörzsölgetve simogatni kezdte pocakját, combjait és végig egész testét. Bár az izzadás és a fájdalmai nem múltak el tőle, azért enyhítette kínjait és sokkal jobban érezte magát tőle.

Így telt el egy újabb óra, egyre sűrűsödő fájásokkal, mire az orvos egy újabb vizsgálat után végre mosolyogva bólogatott és halkán mondott is valamit. Hogy mit, azt saját zihálásától és füleiben doboló pulzusától nem hallotta, de a bábaasszonyok arcáról, kiknek a doktor közben instrukciókat osztogatott leolvastva, valami dicséretféle lehetett szavaiban. Az egyik nő továbbra is törölgette, masszírozta, simogatta, a másik az orvosnak segédkezett, aki közben a lámpa fényét a lábai közé irányítva, egy kisszékre ülve, ismét vizsgálni kezdett.

– Jól van, hölgyem, a méhszáj már majdnem teljesen kitágult, nyitva a szülőcsatorna, ha a következő tolófájást érzi, most már nyugodtan nyomhat! – mondta a doktor hangosan, megtörve, a csendnek, a bábaasszonyok suttogásának és az ő nyögdecslésének addigi furcsa egyvelegét.

Ő meg lehunyta szemekkel éppen a fájdalmak túlélésére és a masszírozás kikapcsoló, ellazító érzésére koncentrált, de a szavak hallatán rögvessé kinyitotta szemeit, és várta az orvos további utasításait. Ám azokból többet nemigen kapott, csak az az egy bűvös parancsszó ismétlődött újra meg újra: nyomjon, nyomjon! Figyelte a körülötte dolgukat végzőket, és rádöbrent, hogy ezt bizony neki kell végigcsinálnia, a többiek segítenek, amiben tudnak, de a munka java része reá vár. Ahogy az egymást követő fájások, úgy hamarosan az események is felgyorsultak. A doktor instrukcióit hallotta ugyan, de főként testének belső ingerei és női ösztönei határozták meg az elkövetkezendő percek. Az egyre intenzívebb tolófájások lassan szinte egyetlen egybefüggő görcsre erősödtek, és ő rövid időre elszakadt a külvilágtól. Csak befelé

koncentrálva, ha jött az érzés nyomott, ahogyan csak bírt.

– Nyomjon! Gyerünk! Jól van, hölgyem, csak így tovább! – csengtek füleiben visszhangozva az orvos távolinak tűnő szavai.

A fájdalom és a feszítő érzés az elviselhetetlenségig nőtt, úgy érezte, alsó fertálya menten szétszakad.

– Most! Gyerünk, nyomjon! – mondta hol ingerültebb hangon a doktor, hol meg lágyabban, kedvesebben a mellette álló bábaasszony.

– Nagy levegő! Kifűj! Nagy levegő! Kifűj! Próbáljon odafigyelni rá! – figyelmeztette a másik bábaasszony.

És tényleg, észre sem vette, de már megint zihálva kapkodott levegő után. Engedelmesen nagyokat sóhajtott, és a tüdejét az orrán beszívott levegővel jól megtöltötte, majd a száját résnyire zárva kifűjta. Néhány ismétlés után közérzete máris jelentősen javult. Ám ez az állapot nem tarthatott sokáig, hiszen máris jött a következő tolófájás, és teste minden izma ismét megfeszült.

– Nyomjon! Nyomjon! Még jobban! – hallotta összeszorított szemhéjai alól a kisszéken kuporgó orvos hangját és nem értette, hogy lehetne annál jobban nyomni, mikor úgy is majd megszakadt.

– Jól van, kicsit pihenjen, és készülődjön a következőre! – mondta az arcát törölgető bábaasszony.

Pihenjek, így? Ezek megőrültek, hiszen belülről úgy feszít valami, hogy sajognak a csontjaim és lüktet az egész belsőm, ha menten nem ér véget ez az egész, belehalok! – futottak át agyán a gondolatok, miközben összeszorított szemei sarkából megeredtek könnyei. De nem volt megállás, már is jött az újabb.

– Nyomjon! Gyerünk, erősebben! Nyomjon! Nyomjon! – kapta a vezényszavakat odakintről. Am odabent nála tetőfokára hágtak a fájdalmak, száz, sőt ezer tű szúrása sem közelíthette volna meg a kint, mi odalent gyötörte. Egy pillanatra úgy érezte, megőrül a fájdalom ilyenén fokától és a körülötte dirigálóktól, de aztán a doktor mellett segédkező idősebb bábaasszony megnyugtató hangját hallotta.

– Már úton van a kicsi! Tartson ki, még pár pillanat, és meglesz a baba! – mondta a nő biztató hangon.

E szavak hallatán belényilallt a felismerés, hogy a szenvedés és kínlódás közepette csaknem elfeledte, mi is most ott a lényeg. Hiszen az a valami, ami belülről úgy feszíti, hogy majd széthasad, nem más, mint az ő kedves kisbabája. És fájdalom ide vagy oda, nincs semmi fontosabb, mint hogy a kicsi egészségesen és minél hamarább megszülethessen végre. Agyában pillanatok alatt átértékelve a gyötrelmek észveszejtő, de elkerülhetetlen mivoltát, már egészen máshogy várta a következő fájást. Jött is az menetrend szerint, ahogy kell. Megmarkolta kétoldalt az ágy széleit, és jó erősen megszorítva, nekifeszülve, szemeit lehunyva, fogait vicsorgatva, teljes erejéből, ahogyan csak bírt, nyomni kezdett. Rettenetesnek tűnt számára, hogy minél jobban nyomott, annál erősebben fájt odalent, de nem adta fel, ugyanis tudta jól, csakis így lehet túl rajta.

– Gyerünk! Gyerünk már, bújj ki, kicsikém! – biztatta a doktor a már kilógó babát.

De az inger abbamaradt, és a kis jövevény visszacsúszott. Az orvos idegesen pattant fel a kisszékéről, de amikor látta, máris újra kezdődik, megtornáztatva csuklóit, gyorsan vissza is ült.

– Gyerünk, hölgyem, mindent bele! Most! Nyomjon! Nyomjon! Ez az! Gyerünk, ne álljon meg! Még egy kicsit, na... ne hagyja abba! Ez nem igaz, jobb neki odabent, nem akar kijönni! – dühöngött a doki, mert ismét nem jött össze a dolog.

Eszter kapkodta a levegőt és jajgatott, a körülötte tevékenykedők már meg sem próbálták csitítani, ehelyett inkább biztatták.

– Hölgyem, szedje össze minden erejét, mert most már muszáj kijönnie! – mondta a vizes

kendővel homlokát törölgető bábaasszony.

– Nagy levegő! Gyerünk, nagy levegő! – utasította szigorúan a doktor.

– Nyomjon! Nyomjon! Nyomjon! Gyerünk, gyerünk! Még, még! – folytatta látva, hogy megint kezdődik.

Eszter minden maradék erejét beleadva nyomni kezdte és égő, csípő fájdalmak közepette egyszer csak megkönnyebbült.

– Ez az, na, végre! – vette el lábai közül a vértől és magzatmáztól koszosnak tűnő újszülöttet a doktor.

Szemeivel látta a picit, de e pillanatokban azt sem tudta örülni vagy sírjon, mert megkönnyebbült ugyan, de ott lent, ha máshogy is, fájdalmai tovább éltek.

– Asszonyom, egészséges fiúgyermeke született! – mutatta felé rövid tisztogatás után az egyik bábaasszony a fura kis szerzetet.

Első ránézésre kissé aránytalannak tűnt számára, de sötét hajcscskája, hosszú lábcskája és pufók arcocskája mind-mind az apjára, vagyis Andrásra emlékeztették. Csak nézte-nézte, és közben lelkébe pillanatok alatt valami elképesztő nyugalom költözött. Rutin vizsgálatok után a doktor odavitte, és az időközben jóval kisebbre apadt hasára fektette. Érezte a kis testecske melegét és apró végtagocskáinak rezdüléseit, és hirtelen el sem tudta képzelni, hogy pillanatokkal azelőtt az a kis csoda, kit úgy vártak és mostanra hallhatóvá és kézzelfoghatóvá lett, még a pocakjában mocorgott. Mivel zibbadsága miatt mozdulni sem tudott, csupán úgy fekve óvatosan simogatni kezdte a kicsi hátacskáját. A látványtól és a pihe-puha bőr érintésétől minden addig érzett kínjaiból fakadó rossz érzése elszállt egyszeriben, és helyüket büszkeség és boldogság töltötte meg.

Megcsináltam, átéltem, megszenvedtem, de túl vagyok rajta, és itt van a jutalmam, egy gyönyörűséges csemete! Hogy fog neki örülni Bandi, milyen boldog lesz, ha megláthatja a kis Bandikát – jártak agyában a boldog gondolatok, miközben percről-percre nyerve vissza erejét egyre szebbnek látta a kis jövevényt. És miközben a néhány perce született kisedében gyönyörködött, arcának kínok okozta ráncait máris kezdték felváltani egy gyöngye mosoly vonásai.

A csöppség apja közben már megjárva az utat a távírda és a kórház között ismét a folyosó egyik székén ülve izgult kis családjáért. Főleg attól vált egyre idegesebbé és zaklatottabbá, mikor az unalmas csendet asszonykája jajongásának, nyögdecselésének hangjai váltották fel. Nem értette, hiszen még sohasem akadt ilyenben része, hogy mi tarthat olyan sokáig, és miért szenvedhet annyira kedvese? Fel-alá járkált a váróban, és Eszter minden hangosabb, kihallatszó nyögése hallatán azt fontolgatta, bemegy és megnézi, mi folyik az ajtó mögött. De mikor a kilincsre tette kezét, mindig meggondolta magát. Ugyan mit csinálnék én odabent, azt sem tudom, mi fán terem a születés. Segíteni úgysem tudnék, megundorodni pedig nem akarok. Jobb a nőt csak kíváncsian és nem kiszolgáltatott, véres, meghasonulást keltő állapotban látni, maradjon az kizárólag az orvosok és a bábaasszonyok privilégiuma és dolga – gondolta magában, miközben a székéhez sétált és leült. Nem sokkal később, mikor ismét hangokat hallott, felpattant és magát tehetetlennek érezve idegesen toporgott, majd mikor belátta, egyebet úgysem tehet, visszaült. A falon lassan kattogott az óra, ő mégis úgy érezte, rohannak a percek és már egy örökkévalóság telt el, mióta asszonykáját az ajtó mögé bevezették. Maga előtt összekulcsolt ujjakkal, lehunytt szemekkel, hangtalanul imádkozott a kis jövevényért és kedveséért. Néma aszkéziséből Eszter igen hangos és fájdalmas jajdulása zökkentette ki. Önkéntelenül is kinyitotta szemeit és fülelve várt, de nem történt semmi, csend lett megint. Még meglehetősen sok idő eltelt, vagy legalábbis számára úgy tűnt, mire egyszer aztán nyílt az ajtó, és az orvos lépett ki rajta.

– Gratulálok, uram, önnek egészséges fiúgyermeke született! A felesége már látta, és most kicsit pihen – mondta kimérten, hivatalosan a doktor, kezét rázva vele.

– És jól van? – kérdezte András zavarodott örömmel.

– Igen, mindketten jól vannak – felelte a másik meglepődve.
– És meg lehet nézni őket? – kíváncsiskodott tovább András boldogan mosolyogva.
– Ahogy az imént is mondtam, az anyának pihenésre van szüksége, de a csemetét minden további nélkül. Sőt, a felesége úgy informált, hogy mivel a gyermek fiú, ön fog nevet adni neki. Ha valóban így van és meg szeretné nézni, kérem, fáradjon utánam! – magyarázta a fehérköpenyes.

– Igen, persze – dadogta András meglepetten.

Végimentek a hosszú folyosón, és a doktor az utolsó ajtó egyikén benyitott, András pedig követte, mint kíváncsi kutya gazdáját, mikor valami jó falatot remél. Persze az eb olyankor csak gyomrát szeretné gyönyörködtetni. Ám András lelkét és az apává válás izgalmától hevesen dobogó szívét próbálta csitítani azzal, hogy százszor elképzelt, de még nem látott kisfiát szemügyre vehesse végre.

– Csukja be, ne legyen huzat! – szólt hátra az orvos menet közben határozottan, de szinte suttogva.

– Igen-igen, csukom – felelte András izgatott kapkodásában oly erősre sikeredetten becsapva az ajtót, hogy az csak úgy csattant.

– Megörült? Halkabban, mert felébreszti őket! – ripakodott rá dühösen, de fojtott hangon a doktor.

– Bocsánat, elnézést, csak az az átkozott huzat! – mentegetőzött András a mondat végére lehalkítva hangját, ugyanis a gyenge fényben körbepillantva észrevette, hogy a helyiség, amibe bejöttek, telis-tele van pólyába csavart, apró kis csecsemőkkel. Legtöbbjük némán szenderegve aludt, de akadt olyan is, aki talán a hangos szó és a zörgés miatt nyugtalankodni kezdett. Szemeik nekik is csukva voltak, ám picinyke ajkacskáik meg-megmozdultak, sőt egynémelyik egyenesen csücsörített, mint aki csókolózni szeretne. A sok kis apróságot látva halkan, szinte lábujjhegyen osont az imént szigorú tekintetével őt még megrovó, de közben tovább induló orvos után. Végiglopakodtak a jókora babatermen, némán bólintva köszöntek az asztalszerű ágyacskák között egy széken üldögélő és könyvet olvasó ügyeletes ápolónőnek, majd a helyiség végén, a nyitott ajtón át egy kisebbbe léptek. Ennek mérete csak töredéke lehetett az előzőének, és a benne elhelyezett pólyákból is mintha még apróbb csöppségek kandikáltak volna ki. A parányi kis arcocskák, fülecskék szinte ki sem látszottak a vastag fehér szövetek közül.

– Na, ez itt a magáé! – ált meg végre a doktor egy fehér köpenyes ápolónő mögött, aki egy magas asztalfélén tevékenykedett valamit éppen.

– Nővérke, ha készen lesz, legyen olyan szíves és mutassa meg az úrnak a csemetéjét! Nekem sietnem kell, mert még dolgom van – mondta neki és már ment is vissza, amerről jöttek.

– Meglesz doktor úr, csak menyjen nyugodtan – szólt utána hátrafordulva a nővér.

– Köszönöm! – jött a válasz, aztán már csupán a lépteinek távolodó hangja és egy-egy apróság nyöszörgése hallatszott.

– Még nem kötöttem össze, ha szeretné, megnézheti – fordult meg a nővérke egy pillanatra abbahagyva, amit csinált.

– Igen? Hát, ha lehet? – felelte András bizonytalan hangon.

– Jöjjön! – állt félre a hőség miatt igen-igen lengén öltözött, félig kigombolt köpenyű, szemrevaló nővérke.

Mikor kisfiát először megpillantotta, szinte megijedt tőle, nem találta sem szépnek, sem aranyosnak, úgy nézett ki a szétnyitott pólya közepén, mint egy kis csúf, kopasz madárfióka. Vékonyka kezecskéi és lábucskáik túl soványnak tűntek, lehunytt szemecskéi és méretes pocakja pedig túl nagynak. Már csak a tollkezdemények hiányoztak róla, hogy tényleg úgy fessen, mint azok a varjú csimaszok, amiket gyermekkorukban, fára mászás közben találtak a fészkekben. Kikerekedett szemekkel, kissé meglepetten bámulta a kánikulai melegben kinyúlva szundikáló csöppséget. Sem Eszterhez, sem magához való hasonlóságot nem vélt felfedezni rajta, azon az egyen kívül, ami ott fityegett a lába között.

– Ilyenkor még nem nagyon hasonlítanak, de szerintem tiszta apja – mondta a nővér biztatásképpen rutinosan, mikor látta fancsali képét.

– Tényleg? – csodálkozott András ámulatából ocsúdva.

– Persze, most még a méhen belüli formáit mutatja, de nézze csak meg néhány nap múlva! Addigra úgy megváltoznak, hogy szinte rájuk sem ismer az ember – magyarázta a félig kigombolt fehér köpeny alól kivillanó dekoltázsú nővérke.

– Értem – felelte András kissé elszégyellve magát, amiért ennyire láthatóan nincs elragadtatva gyermekétől.

– Most már bepólyázom, nehogy megfázzon – lépett közelebb a nővér, és kezdte betekerni a babát.

András odébb állva figyelte a műveletet, megpróbálva ellesni a titkos fogásokat, amiket nemsokára neki is alkalmaznia kell majd. Közben egyre csak a nővér szavai motoszkáltak a fejében nem hagyva nyugodni: „szinte rájuk sem ismer az ember, rájuk sem ismer”. Ijedten pillantott körbe és látta, a többi csecsemő is igen-igen hasonlít az ő kisfiára. Rossz érzés tört rá, főleg mikor eszébe jutott a másik terem, ami sokkal nagyobb és rengeteg baba feküdt benne.

– És nem keverik össze ezt a sok apróságot? – pánikolt, hogy a már megszületett gyermekét esetleg elveszítheti.

– A babákat? – kérdezte meglepetten a nővér.

– Igen, hiszen azt mondta, megváltoznak, és meg sem lehet őket ismerni – rémüldözött András már a gondolatától is, hogy nem tudja majd, melyik az övéké.

– Dehogyan, meg fogja ismerni, csupán nézze meg magának jó alaposan. De ha maga nem is, az anyja biztosan és a gyermek is az anyját, ők nem tévednek. És ha még az sem elég, itt van a kezecskéjén a felirat – mutatta meg a nővér a csöppség egyik karját.

– Jó-jó, csak hirtelen megijedtem kicsit – bólogatott András.

– Erről jut eszembe, a kicsinek még nincsen felírva a keresztnéve, mert a felesége magára bízta a névadást. Ki kell töltenünk a papírokat, és a doktor úrnak is be kell vinni belőle egy példányt – mondta a fehérköpenyes nő, miközben bámulatos gyorsasággal bepólyázta a kisdedit és a helyére fektette.

A szoba sarkában íróasztalon gyenge fényű kis asztali lámpa állt, oda mentek. A nővérke leült a székre és az irattartó szekrény egyik fiókjából papírokat vett elő. Míg a nő gyorsan töltögette a sablonos részeket, András ott álldogált vele szemben és azon töprengett, vajon muszáj-e két nevet adnia a kisfiának. Lehet, hogy ez az egész kedvesének pusztán a szüléssel együtt járó fájdalmak okozta szentimentális vágya? Vagy tényleg szép emlékezete lenne Istvánnak? De mi lesz, ha a gyermek majdan második nevét helyezi előtérbe? Mégiscsak az ő fiáról van szó, nehogy már Istvánnak nevezzék – jártak agyában a kissé önző, de jogos gondolatok.

– Na, akkor, mi lesz a neve a kislegénynek? – kérdezte a nővér az arra szánt rubrikához érve.

– András – vágta rá gondolataiból ocsúdva, kurtán.

– Szép név, gondolom, magától öröklí a kicsi, biztosan jól fog neki állni, főleg ha olyan jóvágású férfi cseperedik belőle, mint az apja – bókkolt neki írás közben a nővérke.

András meg is lepődött, hirtelen azt sem tudta, mire vélje a dolgot főleg, hogy a kihagyott lehetőség miatt, ami a plusz névadását illette, máris lelkiismeretfurdalást érzett. Hirtelen a kép villant agyába, mit álmában látott, amiben István jött felé a hófúvason keresztül, de mikor végre megpillantotta, eltűnt örökre. Szíve vaduk kalapálni kezdett, úgy érezte, elárulta néhai bajtársát és asszonykáját is. Az imént még neki szépeket udvarló nővérkére nézett, de az föl sem nézve csupán töltötte tovább a papírokat. Nagyokat nyelve, zavarodottan nézett erre-arra, izzadt tenyereit a nadrágja szárába törölgette.

– Nővérke! – szólalt meg végül, nem bírva tovább.

– Tessék! – nézett fel a nő, megállva az írással.

– Nem lehetne még egy nevet beírni? – kérdezte András.

– Hát lehetne, de én középre írtam, elé beférhet, de akkor az lesz a fő neve – válaszolta a nővérke, a papiroson lévő rubrikát vizsgálva.

– Biztos nem lehetne valahogyan mögé beszorítani? Kérem, próbálja meg a kedvemért! – fogta könyörgőre a dolgot András.

– Jól van, ha már ilyen szépen kéri egy ilyen sármos férfi, akkor nem tudok ellenállni. – felelte a nő kihívóan mosolyogva.

– Köszönöm! – hebegte András.

– Na, és mit írok? – kérdezte a nővérke egyik kezének ujjával haját csavargatva kacéran.

– István.

– Rendben, tehát András István, ez megvan, de több már tényleg nem fér – nézett fel mosolyogva a nő.

– Még egyszer köszönöm! – hálálkodott András zavarában.

Mire mindent kitöltöttek, a babák közül néhány egyre nyugösebbé vált, sőt olyan is akadt, amelyik gyöngé, nyekergős hangján sírni kezdett.

– Én zavartam meg őket? – kérdezte András büntudatos képet vágva.

– Dehogysis, csak kezdenek éhesek lenni, már vinnem kellene őket szoptatni – felelte a nővérke kissé kapkodósra fogva a dolgot, gyorsan lepecsételve és átnyújtva az egyik papírt.

– Hát akkor köszönök mindent, és elnézést a kései zavarásért! – örvendezett András, hogy sikerült kijavítania a becsületét ért csorbát.

– Mindent? Nekem ez a dolgom, ne köszönjön semmit, de ha van kedve megvárhat, míg kihordom a babákat az anyjukhoz, aztán amíg szopnak, beszélgethetünk még egy keveset – mondta a nővérke provokatív hangon, miközben hozzádörgölődve elbillegett mellette, hogy a legharsányabban síró-rívó csöppségeket megnyugtassa.

A női test gömbölyded formáinak hozzáérésétől Andrásnak egy pillanatra földbe gyökerezett a lába.

– Nos? – kérdezte kacéran mosolyogva a fehérköpenyes nő, miközben nagy gonddal kezébe vett néhányat a leghangosabb pólyák közül, majd azokat karjára fektetve az ajtó felé indult.

– Nem... nem, köszönöm, sietnem kell... még fontos dolgom van! – dadogta András kikerekedett szemekkel, az ajánlattól ledöbbenve.

– Éjszaka? – csodálkozott a nő, könyökével lenyomva a kilincset.

– Igen, mennem kell! – vágta rá András a nő járás közben köpenyből kirajzolódó igen-igen takaros alakját bámulva.

– Hát sajnálom, pedig biztosan jól ellettünk volna! – vágott egészen megsajnálni valóan szomorkás képet az ajtóból még visszanezve a nővérke.

– Én is, viszont látásra! – zárta le András gyorsan a témát érezve, hogy az ilyesfajta női nézésnek nem sokáig tud ellenállni.

– Hát, akkor, Isten önnel! – vágta rá sértődötten a nővérke, és karján a pólyásokkal kivi harzott az ajtón.

András pillanatokig mozdulni sem tudott. Először egy újabb elszalasztott lehetőséget látott maga előtt egy meztelenre vetkőzött nő formájában, majd öntelt büszkeség töltötte el, hogy már megint egy ilyen szemrevaló nő próbálta elcsábítani. Aztán nagyot sóhajtván asszonykájára gondolt és boldogság öntötte el szívét, hogy ellent tudott állni a sohasem alvó ördög újabb megkísértésének is. Végül félelem ébredt benne, hogy a kikosarazott nőcske esetleg bosszúból nem fog-e rosszabbul bánni csemetéjével, mint a többiekkel. Férfivágai és rossz előérzete már majdnem rávették, hogy mégiscsak megvárja a hölgyeményt, mikor nagy sebesen a másik ajtón az orvos érkezett.

– De jó, hogy még itt találom, már azt hittem, elment! Elfelejtettük a névadást! – mondta már menet közben.

– El, doktor úr, de a nővérke már megcsinálta a papírokat – ocsúdott András gondolataiból.
– Igen? A Lilike? Mi a csoda! Pedig nem szokása, mutassa csak! – vette ki kezéből a papirost az orvos.

– Nem? Nekem azt mondta – csodálkozott András kivételes személyként érezve, büszkén kihúzza magát.

– Tudja, ő már csak ilyen, szereti a férfiakat – mérte végig lesajnáló tekintetével a doktor.

– Kicsit rámenős, észrevettem magam is – vágta rá András, zavarában becsapott fajankónak érezve magát.

– Az bizony, vigyázni kell vele, mert nagy férfifaló! Aha, aha, igen, rendben. Két név is? – futotta át gyorsan az orvos a papirost.

– Igen, ha nem gond? – felelte András kérdően.

– Már miért lenne? Na, gyereünk! Vagy még vár valamire? – indult meg a doktor vissza amerről először is jöttek.

– Nem, nem, dehogy! – dadogta András mentegetőzve, mert úgy érezte, lebuktak férfi mivoltából fakadó, Lilikével kapcsolatos, erkölcsösnek egy cseppet sem mondható gondolatai. Átvágtak a nagyobbik babatermen az egyre több sírásra görbülő éhes szájacskák között, és kiléptek a váró hosszú folyosójára. Az orvos saját irodájának ajtajához érve benyitott és megállt egy pillanatra, hogy elkészíthessen, de András megelőzte.

– Doktor úr, most már megnézhetném a feleségemet? – kérdezte.

– Inkább hagyjuk, hadd pihenjen szegényke, eléggé nehéz szülése volt – felelte az orvos megpróbálva lerázni.

– De hát most vitték szopni a kicsit! – csodálkozott András.

– Valóban? Na, jó, akkor egy kicsit bemehet hozzájuk, mindjárt megmutatom, melyik szobába került – enyhült meg a kész tények elé állított orvos, és már indult is az ajtóhoz vezetve.

– Itt várjon! – állította meg az ajtóban a doktor, majd bement, és néhány percig elő sem került.

– Na, jöjjön, de ne kandikáljon mindenfelé! Oda megyünk szembe. Látja? – terelgette az orvos szigorúan a szándékosan csak gyengén megvilágított kórteremben.

– Igen, már látom őket – válaszolta András az ágyak között haladva, nem nézve sem jobbra, sem balra, mégis szemei sarkából látva és érezve, a többi fekhelyeken is anyukáik cicijeit szopizza a sok-sok kisbaba. Már messziről felismerte Eszternek a párnán kissé kócosan tornyosuló göndör hajzuhatagát.

– Ha a szoptatásnak vége, kérem, távozzon, és hagyja pihenni az anyukákat! Rendben? – állt meg az orvos jó pár lépéssel az ágyuk előtt.

– Úgy lesz, doktor úr, köszönöm a lehetőséget! – felelte András boldogan mosolyogva, szemeit már le sem véve kis családjáról.

Az orvos megfordult és az ajtón, amin jöttek, csenden távozott, ő meg közelebb lépett az övéihez.

– Szervusz, drágám! – köszönt halkán.

Asszonykája a hangja hallatán felemelte addig kicsinyét figyelő tekintetét és mondott is valamit üdvözlésképpen, de olyan halkán olyan erőtlenül, hogy azt nem lehetett érteni. A kis csöppség szemei csukva voltak, de szájacskájával ügyesen szívogatta az Eszter által kissé oldalra fordulva elé lógatott, tejláztól igen-igen kikerekedett keblét.

– Jól vagy, kedvesem? – lépett még közelebb András, megsimogatva párja kócos haját.

Eszter nem szól semmit, csupán bólogatott, élvezve a cirógatást.

– A doktor szerint nehezen ment, de megérte, az biztos! Nézd, milyen szép, olyan gyönyörű, mint te, drágám! – mondta András a kicsiben gyönyörködve.

– És hogy szopizik, mintha mindig is ezt csinálta volna, arany falat vagy, Bandika, no és persze István – simította végig a puha kis babapofit az apja.

– Köszönöm! – nyitotta ki szemeit Eszter boldogan mosolyogva.

András egész közel hajolt, és mélyen szemébe nézve megcsókolta izzadt asszonykáját.

– Mit köszönsz, te drága? Inkább én köszönöm, hogy ilyen szép gyermeket szültél nekem és apa lehetek! – egyenesedett fel András ismét, elérzékenyüléstől megnedvesedett szemeit törölgetve.

– Pista büszke lenne rád – szipogta Eszter, maga is könnyeivel küszködve.

– Biztos, ha te mondd, de most ne pityeregj, hanem örülj a kicsinek, mert még a végén ő is sírni fog! – szigorította meg szavait András, látva, hogy asszonykája szipogástól rázkódó cicije állandóan kicsúszik a kicsi szájacskájából.

– Igazad van. Én... én annyira szeretlek! – hagyta abba a sírdogálást Eszter erőt véve magán.

– Én is – mondta András kurtán.

– Mennyire? – kérdezte a nő lebiggyesztett szájjal.

– Hogy mennyire? Nagyon, nagyon, örülten! – válaszolta rá András, pusztit nyomva asszonykája homlokára.

– Akkor jó. És a kicsit is? – kérdezte a nő furcsa ijedtséggel a tekintetében.

– Őt is – vágta rá András egyre inkább nem értve a dolgot.

– Mindkettőtöket imádlak, ti vagytok az életem értelme és alig várom, hogy végre haza gyertek, és otthon hármásban lehessünk, mint egy család, a mi családunk! – tette hozzá még, mikor végre észbekapott és rádöbbsent, hogy asszonykája a sok fájdalomtól és a kimerültségtől lelkileg igen labilis állapotba került, és némi biztatásra van szüksége.

– Jaj, Bandi, te annyira jó ember vagy! – sóhajtotta Eszter megnyugodva.

– Kicsivel sem jobb, mint te, drágám – szerénykedett András, megpróbálva erőt és önbizalmat önteni a nőbe.

– Remélem, ő is ilyen jó ember lesz, ha majd felnőtt – simogatta meg Eszter a csöppség pár szál haja által takart homlokocskáját.

– Hát az rajtunk múlik, kedvesem, tőlünk függ, mire neveljük – kezdte cirógatni András meg asszonykája fejét.

– Bizony, csak el ne rontsunk valamit – kezdett már megint aggódni a nő.

– Nem fogunk, de ha mégis, ott van anyukád meg az öreg, ők már láttak egyet s mást, biztosan tudnak majd segíteni – nyugtatgatta András.

– Igazad van, még jó, hogy te mindig tudod, mit kell tenni és nem izgulsz feleslegesen a jövő miatt – hunyta le szemeit megnyugodva Eszter, a férfi simogatását élvezve.

András nem szólt semmit, csak kényeztette kimerült asszonykáját, és a lassan elalvó gyermekük arcának rezdüléseit figyelte. Nemsokára egyre több babának lett elég a tejcsiből, és a nővérek bőfögtetés után elkezdték visszafelé hordani őket. Természetesen a rá jellemző eltúlzott kedvességgel Lilike is ott serénykedett, aminek András nem nagyon örvendett, sőt egyenesen zavarta. Visszataszítónak találta a kétszínűséget, amivel a nő az asszonyok előtt megjátszva magát tetszeleg, a hátuk mögött meg bármelyik neki tetsző férjet elcsábítaná, mindössze azért, hogy néhány percre jól érezze magát.

– Most megyek, nem zavarlak tovább, pihenj csak nyugodtan és gyűjts erőt, holnap biztosan bejönnek anyukádék is, már táviratoztam nekik – mondta András, igyekezve távozni a mosolygós nővére közeléből, mikor Bandika is sorra került.

– Rendben, várni foglak titeket, de ígérd meg, hogy ha ők valami okból nem is tudnak jönni, te holnap akkor is meglátogatsz! – válaszolta Eszter megfogva és két tenyere közé zárva a férfi egyik kezét.

– Persze, hogy bejövök, ez nem is lehet kérdéses, elkéredzkelek a munkából, és délután rohanok hozzátok – vágta rá András lehajolva és átölelve kedvesét.

– Akkor szép álmokat neked, és vigyázz magadra! – nyomott egy röpke csókot szájára a nő.

– Neked is – felelte András viszonzva azt.

Aztán kibontakoztak egymás karjaiból és Eszter boldog mosollyal az arcán, megnyugodva és szemmel láthatóan elégedetten dőlt hátra párnájára. András az ajtóhoz ment, de mielőtt még

kilépett volna rajta, még egyszer visszatekintett egy pillanatra és asszonykáját nézte, a gyönyörű nőt, gyermekének anyját, akivel mindent megbeszélhet, és akit szívből szeret. Eszter, észrevéve férjecskéje rámeredő, boldogságtól sugárzó tekintetét, integetett az ágyából. András visszaintett, aztán kiment a folyosóra és haza indult.

A bejárati ajtónál a kis fürkájében horkolva szunyókált a portás, mikor az utcára csendesen kilépett. A hazafelé úton végig az járt az eszében, hogy az a Lili nevű könnyűvérű nőcske hány, de hány házaspár, sőt család életét megkeseríthette már. Hiszen a férfiak és éppen így az ő büszkeségének sem kell több, mint egy kíváncsi nő hízalgése. Főként, ha a férfi testileg vagy lelkileg kiéhezett, és néhány jó szóért mindenét odaadná. Az ilyen férfifaló nők megkihasználva gyenge pillanatait elcsábítják, használják, aztán ha már megunták, eldobják egy újabbról. És persze ahogyan semmi más sem, ez a ballépés sem maradhat rejtve örökké, mert az igazság előbb vagy utóbb, de napvilágra jut. Mert amiképpen Jézus is megmondta, amit a pincékben suttognak titokban, azt a háztetőkön fogják kiáltozni harsogva. És ha egy ilyen tett kiderül, az általában véglegesen megpecsételi a megbocsátani alig-alig tudó házastársak további együttélését. De hogy lehet ilyen önző egy ember, mint ez a Lili? Hogy lehet, hogy senkit és semmit nem nézve csakis azzal törődik, hogy neki jó legyen? Talán pusztán legyőzhetetlen testi vágyai viszik bűnbe és mások megrontásába az ilyen nőket. Persze a vágyak nem lehetnek mentségek sem a csábító, sem az önmagát és párját is eláruló elcsábított tetteire és annak következményeire. Hiszen az éhség is testi vágyunk, sőt szükségletünk, mégsem esszük meg embertársunkat, ha nem találunk egyebet. Ha kapcsolatunkban nehéz időket élünk meg és éhezünk kell, akkor éhezzünk! Tegyük meg mindent, hogy mihamarább változzon a helyzet, de várjuk is ki, míg a jobb idők eljövetelekor saját vágyaink is teljesülhetnek, és türelmetlenségünkben ne hagyjuk cserben társunkat. Mert az „úgysem fogja megtudni senki” állapot mindössze addig tart, míg vágyat érzünk, és be nem teljesedik bűnös óhajunk. Aztán már jön is a lelkiismeretfurdalás és a gyötörődés, hogy vajon mikor is derül fény a dologra. Nem ér annyit az egész, hogy szenvedést okozzon magának az ember, és főleg annyit, hogy fájdalmat a párjának. Milyen jó, hogy nem tettem meg, amire annak idején Éva, most meg előbb vagy utóbb ez a Lili nevű nőcske kért volna. Így tiszta maradtam, és bátran bele merek nézni Eszter gyönyörű szemeibe. Jaj, hogy szeretem én azt a nőt! – sóhajtotta magában ilyen és ehhez hasonló gondolatokat forgatva fejében, miközben a templom tornyában négyet ütött az óra. A hang hallatán felnézett egy pillanatra, majd ásítózva gyorsabbra vette lépteit.

Bár gyomra kissé korgott, mikor hazaért, mindjárt ágyba bújt, és egy darabig még rakosgatta magában a kicsiről és Eszterről magával hozott képeket, aztán szépen lassan el is aludt.

A reggeli kelés könnyebben ment, mint gondolta. Kiugrott az ágyból és a mosdóban gyorsan rendbe szedte magát, bekapott néhány falatot, és közben átfutotta az újságban az aznap kivézendők listáját és már indult is dolgozni. Ez a lendület kitartott egészen délig, de az üzemi étkezdében elfogyasztott ebéd után az álmoság egyre inkább kezdett erőt venni rajta. A kollégái persze nem hagyták ki az alkalmat és ugratták eleget, hogy aki éjjel legény, az nappal lepény, meg, hogy ne igyon, aki nem bírja, ő pedig nem árulta el titkát, még nem. Estefelé, mikor végre letelt a műszak, ásítózva szedelőzködött össze és indult hazafelé. Alig hagyta el a gyár kapuját, mikor a portás kiabáló hangjára lett figyelmes. Megfordult és látva, hogy neki integet, visszament.

– Majdnem elfelejtettem mondani, hogy itt jártak anyósáék és azt üzenték, a szülőotthonba mennek – mondta az öregúr mosolyogva.

– Köszönöm! – felelte András és már indult is volna, de a másik folytatta.

– Ha nem vagyok túl tolakodó, szeretnék gratulálni – nyújtotta jobbát a kissé italszagú portás.

– Jaj, tehát elmondták? – ráncolta össze András fáradt homlokát.

– A világért sem szeretnék gondot okozni, csupán azt hittem, örülne neki – vette vissza az öregúr mentegetőzve a kezét.

– Persze, örülök is, és köszönöm! – nyújtotta most meg András az övét.

– Akkor sok boldogságot és jó egészséget a kicsinek és maguknak is! – csapott bele a másik ismét mosolyogva.

– Csak tudja, Laci bácsi, elfeledkeztem róla és még nem szereztem semmi italt, amivel megkínálhatnám a kollegákat, ezért szeretném még kis ideig titokban tartani – magyarázta András egész közel hajolva és lehalkítva szavait, hogy mások, akik a kapun ki vagy be tartottak meg ne halják, miről társalognak.

– Aha, értem – válaszolta a portás kurtán és kissé elszomorodva.

– De ne búslakodjon, Laci bácsi, ugyanis mihelyt keríték valami itókát, maga lesz az első, akivel koccintok, pusztán arra kérem, addig tartsa titokban a dolgot! – mondta András nem kis reményeket ébresztve a másikban.

– Úgy lesz, ahogy akarja, én tudom tartani a számat, nézze, lakatot teszek a számra és kész!

– mutatta az öregúr felcsillanó szemekkel, megint mosolyogva.

– Köszönöm, Laci bácsi! Tudtam, hogy számíthatok magára – ütögette meg András elismerően az öregúr vállát tenyerével.

– Ez csak természetes, hiszen mire valók a barátok? Majd én vigyázok, ki ne tudódjon, te meg csakis arra ügyelj, hogy el ne felejtsd az itókát! – figyelmeztette szerénykedve az öreg portás.

– Meglesz, Laci bácsi, meglesz, csupán idő kérdése – búcsúzott András kezet rázva, majd sietős léptekkel a szülőotthon felé indulva.

– Sok sikert, fiacskám! – kiáltott utána nem kis feltűnést keltve az öregúr izgalomtól átítatott aggódó hangon, mintha valami fontos vizsgára vagy megmérettetésre tartana éppen.

Ám András érezte, ez a drukks nem az anyósa előtti jó szereplésnek, de még csak nem is a kis családja jó egészségének, hanem a kilátásba került italnak szólt. Tudta jól, Laci bácsit csak az motiválja, hiszen ismerte még a háború előttről, hiszen a portásfülkében már akkor is ő strázsált. Mivel már annak idején is őt tartotta mindenki a gyár legnagyobb pletykafészkének és azóta az öszülésen és néhány újabb ráncon kívül nemigen változott, András biztosra vette, hogy a titok nem maradhat sokáig titok. Hamarosan mindenki tudni fogja, ezért hát sürgősen be kell szereznie a kicsi egészségére és az asszony bő tejére áldomást kortyolni kívánó kollegák részére valami nedűt. A nagy kérdés mindössze az volt, hogy honnan, mert pénze még csak akadt rá, de a boltok üresen álltak, és szinte minden kizárólag jegyre kapható. Egy hirtelen ötlettől vezérelve nem egyenesen a szülőotthon felé vette az irányt, hanem kis kitérőt téve betért egy úgy-ahogy üzemelő kocsmába. A hőség miatt tárva-nyitva álló ajtón sietős léptekkel beviharozva, a sűrű füstön keresztül egyenesen a pult felé vette az irányt.

– Hű, de sürgős egyeseknek! – háborodott fel egy, a söntés mellett imbolyogva támaszkodó alak.

– Jó napot! – köszönt András illedelmesen az ivó szmogjától köhécselve.

– Jó napot? Talán inkább jó estét! – felelte a részeg kötozkdő hangon.

– Érdeklődni szeretnék... – kezdte András a kocsmáros felé fordulva.

– Hé-hé, én voltam itt előbb! – vágott szavába az italtól alig-alig álló alak.

– Én csak kérdezni szeretnék – nézett rá András.

– Ja, persze, azt mindenki mondhatja, én hamarább ideálltam és kész! – akadémkoskodott a másik.

András ismét a csapos felé fordult. De az csak vonogatta vállait és a fejét ingatta, jelezvén, neki mindegy ki az első.

– Na, kapom végre az italomat, vagy ezzel a tolakodó alakkal fogsz beszélgetni éjfélig? – förmedt rá a csaposra a részeg.

– Jól van, Imikém, nem kell pattogni, monddad, mit kérsz! – felelte kissé nyűgösen a csapos.

– Mit-mit? Hát amit mindig is szoktam, nagyfröccsöt! Már elfelejtetted, vagy mi? – vont a kérdőre a támolygó alak a pultost.

– Hát azért nem mindig egyedül azt ittál, egyébként meg már semmit sem kellene innod, ugyanis részeg vagy! – fakadt ki dühösen a csapos, miközben szódát engedett a pohárban lévő borba.

– Én? Ne mondj már ilyeneket! – háborodott fel a másik majdnem hanyatt vágódva, éppen hogy csak elkapva egyik kezével a pult sarkát.

– De mondok! Itt van, nesze, de ez az utolsó! – lökte elé a teli poharat a kocsmáros ellentmondást nem tűrően.

– Jól van, jól van – dűnnyögte a részeg, és máris kortyolt a poharából egy jókorát.

– Tessék, uram, miben segíthetek? – fordult közben a csapos András felé.

– Persze, az idegen úr, velem meg úgy bánsz, mint egy kutyával – motyogta sértődötten az Imre nevű, igen-igen leittasodott törzsvendég.

A kocsmáros szigorú tekintetét rámeresztette egy pillanatra, aztán mikor a részeg elhallgatott, ismét András felé fordult.

– Én csupán azt szeretném megkérdezni, hogy valami jóféle pálinkát vagy konyakot lehet-e kapni elvitelre egy-két üveggel? – kérdezte András végre sorra kerülve.

– Egy-két üveggel, hol él maga, drága uram? Ha volna, sem adnék elvitelre, de nincs, már nem is tudom mióta – válaszolta a csapos furcsa módon mosolyogva.

– A háború előtt még volt – szólt közbe az fröccsét szopogató részeg alak a múltba révedő tekintettel, elgondolkodva.

– Sajnálom legfeljebb borral, vagy ha néha jön szállítmány, akkor sörrel tudok szolgálni, de természetesen azt is kizárólag helybeni fogyasztásra – mondta a kocsmáros szomorú ábrázattal.

– Hát akkor köszönöm! – felelte András.

– De a bor az nagyon jóféle ám! – szólalt meg a pultba kapaszkodva egyensúlyozó, Imre nevű törzsvendég.

– Azt látom – mosolygott András a másik szédelgésén és eleséstől való félelmében arcára rajzolódó grimaszokon.

– Kóstolja meg, nem mérem drágán! – kapott az üzleti lehetőségen a csapos.

– Nem-nem, köszönöm, mennem kell, sietek! – mentegetőzött András, visszautasítva az egyébként kecsegtető ajánlatot.

– Na, kóstolja már meg, abból tudok adni elvitelre is! – erősködött a kocsmáros.

– Nem, köszönöm, viszont látásra! – szigorította meg szavait búcsúképpen András.

– Ahogy gondolja, ég önnel! – köszönt el a csapos is.

A kocsmát maga mögött hagyva a szülőotthon felé vette az irányt. Bár már késő délutánra vagy inkább estefelére járt az idő, az előző éjjel oly csendes jókora épületben még meglehetősen sok látogató zajongott.

Eszter lehuny szemekkel pihenve hanyatt feküdt ágyában, körülötte vázában gyönyörű virágcsokrok díszlegtek. Mikor András a szobába lépve megpillantotta, összeszorult a gyomra, hiszen asszonykája úgy festett, mint aki fel van ravatalozva. Persze tudta ő is, hogy az ott lehetetlen lenne, de azért mégis sietősen az ágyához lépdelt, hogy mihamarább megbizonyosodjon az ellenkezőjéről.

– Szervusz, kedvesem! – köszönt buzgalmában talán kissé túl hangosan is.

– Szia, Bandi! – ijedt fel szendergéséből Eszter.

– Jaj, bocsánat, nem akartalak megijeszteni!

– Á, semmiség, csak nem számítottam rád.

– Nem, miért? – ámuldozott András.

– Hát, pusztán azért, mert már késő van és azt hittem, nem jössz, úgy emlékszem az éjjel azt mondtad, elkéredzkedsz a munkából és délután jössz, de hiába vártalak – mondta a nő némi csalódottsággal a hangjában.

– Úgy is akartam, de sajnos nem engedtek el, nem tehetek róla, nagy most a hajtás – magyarázkodott András.

– Aha, értem. Segítesz? Felülök – bólogatott Eszter tudomásul véve.

– Gyere, kedvesem. Így jó lesz? – lépett közelebb András kezeivel segítve asszonykáját.

– Nem, leteszem a lábaimat, hogy te is ideférj – fordult tovább Eszter egészen keresztbe az ágyon.

– Jó-jó, ahogy akarod – állt odébb Andás, hogy asszonykája az ágy szélére ülhessen.

– Au, hű! – jajdult fel Eszter, miközben lassan és óvatosan kikecmergett a takaró alól.

– Fáj valamid? – kérdezte András aggodalmas képet vágva.

– Igen, a varratom – felelte a nő összeszorított fogai között sziszegve.

– Miféle varratod, hát operáltak is? – csodálkozott András.

– Nem, te butus, de tudod, ha nehezen fér ki a baba, akkor utat csinál magának vagy az orvos, megelőzve a bajt, maga vágja át a gátat. Aztán, ha megvan a kicsi, összevarrják, és míg be nem gyógyul, igen-igen tud fájni, hiszen kellemetlen helyen van – magyarázta Eszter, próbálva úgy helyezkedni, hogy minél kevésbé érezze, amiről beszélt.

– És hol van, ott? – kérdezte András kíváncsian.

– Ott – felelte a nő lesütött szemekkel szemérmesen.

– Az bizony rossz lehet – mondta András elgondolkodva a dolgon.

– Az. Na, gyere, ülj már ide mellém legalább most, ha már egész nap felénk se néztél! – ütögette meg Eszter maga mellett az ágy matracát, ismét kissé szemrehányóan nézve rá.

– Jól van, jól van, de hát mondtam, hogy nem engedtek el – telepedett asszonykája mellé András mentegetőzve.

– És nem mondtad nekik, mi a helyzet? – kérdezte Eszter hozzá bújva.

– Nem – felelte András kurtán, miközben átölelte asszonykáját.

– Nem? De hát miért nem? – csodálkozott a nő.

– Még nem akartam... – próbált válaszolni András, de Eszter a szavába vágott.

– Te kocsmában voltál? – kérdezte felháborodottan bontakozva ki a férfi öleléséből, mikor megérezte annak ruhájából áradó kocsmaszagot.

– Nem... azaz igen... de nem azért, amire te gondolsz – dadogta András.

– Nem, hát akkor miért? – ripakodott rá Eszter számon kérően.

– Pontosan azért, amiért nem mondtam el a gyárban, hogy megszületett a kisfiam – válaszolta András kissé talányosan.

– Na, és miért, megtudhatnám? – kérdezte Eszter értetlenül.

– Mert a kollegáimat úgyis csupán az érdekli, hogy igyunk a kicsi és a te egészségedre, de amíg nincs mit, nem akarom lejártni magam. Még azt hinnék, sajnálom tőlük, pedig csak hamarabb jött a baba, és én még nem készültem fel. Hát ezért voltam a kocsmában, hogy valami koccintani valót szerezzek, de sajnos nem sikerült – magyarázta el András kissé leteremtő hangnemben, megunva asszonykája gyanúsítgatásait.

– Akkor ez is az én hibám, mert hamarabb szültem – pityeredett el Eszter hisztérikusan.

– Dehogy a te hibád, csak egyszerűen elszámoltunk valamit – nyugtatgatta András ismét magához ölelve.

– De az én hibám, én számoltam rosszul, még erre is képtelen voltam! Milyen anya lesz így belőlem? – fakadt sírva a nő.

– Nagyon jó anya, biztos vagyok benne – vágta rá András már bánva, hogy azt a számolgatást megemlítette.

– Komolyan mondd? – kérdezte Eszter szipogva.

– Hát persze! Ismerlek, milyen jó ember vagy és tudom, hogy olyan anya is leszel, mint ahogy nagyon jó feleségem is vagy. Most kiborultál kicsit, meg fáradt is vagy, kell egy kis idő, mire újra a régi leszel – magyarázta András, egyik kezével simogatni kezdve asszonykája hátát.

– Gondolod? – bújott hozzá még jobban a nő.

– Nem gondolom, hanem tudom, hiszen te jobb vagy bármelyikünkénél! Nézd, nem véletlenül kaptad ezt a sok virágot, nem mindenki kap ennyit és ilyen szépeket! – mutatott körbe

András az ágy körül díszelgő csokrokra.

– Lehet, hogy igazad van, és miért ne hihetnék neked, hiszen neked szinte mindig igazad van – nyugodott meg kissé a nő.

– És kitől kaptad őket? – tett úgy András, mintha nagyon kíváncsi lenne, valami vidámabb dolog felé terelve a szót.

– Azt ott Mihály bácsitól, amazt anyám hozta, de Éva küldte, amik meg mellette vannak, azokat a rokonoktól – mutogatta végig részletesen őket a nő, a végén, ahol a legszebb állt, zavartan leegyszerűsítve a dolgot.

– Tényleg, azt a gyönyörű rózsacsokrot is ott az ablaknál? – csodálkozott András felhúzott szemöldökkel.

– Azt nem... azt... azt valami küldönc hozta, de nem mondta meg, ki küldte – felelte Eszter kissé zavarba esve.

– Igen, titkos hódoló, vagy mi? Ilyen hatalmas rózsacsokrokat küldözgetnek neked idegenek? – kérdezte András számonkérően.

– Hódoló, miféle hódoló? Valami „elfoglalt munkás”- jeligét mondott a küldöncfiú – mentegetőzött a nő.

– De hát vörös rózsát csakis szerelmesek szoktak küldeni, mi ez, ha nem egy vallomás! – háborodott fel András, vagy legalábbis úgy tett.

– Mit törődöm én, hogy szerelmes-e vagy sem, azt sem tudom, ki az, de ő legalább küldött és nem is akármekkora, te meg semmit, még egy szálat sem hoztál! – vágta rá Eszter sértődötten fordulva el.

– Igen? És azon nem gondolkodtál el, hogy ki találhat ki ilyen csökevényes jeligét? Szerintem valami félnótás... – kezdte rávezetni asszonykáját András a dolog nyitjára, de az közbevágott.

– Akkor biztosan bolond! Aki nekem virágot küld, az csak bolond lehet! – mondta a nő, durcás képet vágva.

– Vagy egy valóban nagyon elfoglalt munkás, aki iszonyúan szeret téged – fejezte be András a megkezdett mondatát.

– Hű, hát én vagyok a bolond, nem más! Te vagy az az elfoglalt munkás, ugye? – kapott a fejéhez Eszter, elszégyellve magát.

András nem felelt, csak bólogatott némán, szelíden mosolyogva az imént még szemrehányásokkal őt sértegető, szüléstől megviselt asszonykájára.

– Jaj, te huncut, már megint sikerült megrézfálnod! – ingatta fejét Eszter most már maga is mosolyogva, és szerelmesen nézve férjecskéjére. Az meg kissé lejjebb hajolt és szájon csókolta őt. Hosszúra és forróra nyúlt ez a csók, benne volt abban a szürke hétköznapi és a várandósság alatt mindkettőjükben felhalmozódott vélt és valós sérelmek összességének megbocsátása.

– Szeretlek – suttogta Eszter, miközben könnyecseppek gördültek végig meggyötört arcocskáján.

– Én is – felelte András, ujjjaival gyengéden letörölve a lefelé igyekvő apró gyöngyöcskéket.

Ezután még sokáig ültek ott némán, semmi másra sem gondolva, csupán arra, hogy milyen jó és mennyivel könnyebb az élet úgy, hogy a másik ott van nekik.

– És a kicsi hogy van? – törte meg András egy idő után a csendet.

– Jól van, végre megindult rendesen a tejem is, és most már szopizik szépen. Bandi, én úgy röstelltem magam és annyira féltettem, hogy mi lesz vele, ha nem tudom ellátni. Azt hittem, elsüllyedek szégyenemben, mikor másnak kellett táplálnia, mert az én testem, az én mellem alkalmatlannak bizonyult – pityeredett el ismét a nő.

– Jaj, te kis butus! Hát nem emlékszel, miket mondott Éva meg anyukád a szülés utáni nehézségekről? – kezdte el ismét simogatni asszonykája hátát András.

– De, igen, és mégis annyira rettegtem és még most is félek – szipogta Eszter.

– Ugyan mitől? – csodálkozott András.

– Hát attól, hogy jó anya leszek-e – mondta a fiatalasszony, zsebkendőjét kotorva elő a párnája alól.

– Te biztos jó anya leszel... – kezdte már megint vigasztalgatni András, de a nő közbevágott.

– Honnan tudod? – kérdezte idegesen.

– Onnan, hogy szerintem a jó anyasághoz egy dologra van a legnagyobb szükség, a szeretetre, és benned abból van a legtöbb. Az összes többi majd jön, minden más tanulható és mi meg is fogjuk tanulni. Igaz, a család közepén mindig te fogsz állni és te feladatod lesz összefogni és egyben tartani a kis közösségünket, de ez a nők legnemesebb és legszebb küldetése a világban. És sohasem maradsz majd a gondokkal egyedül, ott leszek én is veletek. Ne emészd magadat feleslegesen, ne aggódj túl a dolgot, nem kell neked mindenkinél jobb anyának lenned! Nem kell neked mindenki elvárásainak megfelelned, mert akkor biztosan beleőrülsz! – magyarázta András elvesztve a türelmét, kissé megszigorítva hangját.

– Igazad van! Neked mindig igazad van! – bólogatott Eszter olyan képet vágva, mint akit felpofoztak, hogy kábulatából felriadjon.

– Dehogyan van, dehogyan van, csak próbálok az öregtől tanult bölcsességet betartva élni! Mindig azt szokta mondani, hogy járd nyitott szemmel a világot, de ne csak nézz, hanem láss is! Na, ne búslakodj már, hiszen megszületett a várva-várt csemeténk és makkegészséges! Kell ennél több? – váltott vidámabb hangnemre András.

– Jól van, megpróbálok – felelte asszonykája engedelmesen, eltéve zsebkendőjét.

– Ez meg mi az ördög itt rajtad? – csodálkozott András simogatás közben kitapintva a nő hálójának alatt rejtőző jókora valamit.

– Ez egy haskötyű, anyám hozta és azért kell, hogy a kinyúlt bőr visszasimuljon a helyére. Tényleg, anyámról jut eszembe, hogy odaadtam neki az én kulcsomat, ugyanis nem győztek itt kivárni, meg nekem is pihennem kellett – mondta Eszter kissé bátortalanul és félszegen.

– Tényleg? És gondolod, hogy még ott is vannak, vagy elvitték volna magukkal a kulcsot? – kérdezte András nem túl nagy lelkesedéssel a hangjában.

– Hát, Mihály bácsi már lehet, hogy vonatra ült és hazament, de anyám még biztosan ott van – felelte Eszter.

– Hogyhogy? – ámuldozott András.

– Tudod, ő úgy döntött, inkább itt marad, amíg nem megyünk haza és nem tudok rendesen gondoskodni rólad meg magunkról sem. Főz, mos, takarít, segít nekem elvégezni a házimunka nehezét – magyarázta Eszter megpróbálva meggyőző lenni.

– Igen, és mikor jöhetnek haza? – kérdezte András ijedt képet vágva.

– A varratszedés után, úgy négy-öt nap, mire begyógyul – felelte a fiatalasszony.

– És addig itt lesz? – ámuldozott András.

– Miért? Legalább főz rád meg mos, én lehet, még ha hazamegyünk, sem bírok majd egy darabig – magyarázta Eszter, hogy fájós alsó fertályát kissé tehermentesítse kissé fészkelődve az ágyon.

– Ó, de jó lesz, akkor itt fog boldogítani több mint egy hétig? Na, mindegy, csak minél hamarabb gyertek haza – gondolkodott el a dolgon András.

– Kibírod azt a kis időt, nekem pedig szükségem van a segítségre, mert egyelőre még járni is alig bírok – mondta Eszter kérlelő nézését véve elő.

– A te kedvedért, kedvesem, bármit – nyomott pusztát a nő homlokára András egykedvűen gondolva a közeljövőre.

Egy darabig még beszélgettek, aztán mivel kezdődött a szoptatás, András lassan hazaindult. Még megvárta, míg behozták a kisfiát, majd elköszönt és mindkettőjüket megpusztilva útra kelt. Hazafelé úton azon rágódott, vajon hogy fog ő meglenni több mint egy hétig kettesben az anyósával, hiszen rendes asszony a kedves mama, de azért meg lehet unni a zsémbeskedéseit. A lépcsőn felérve és lakásuk ajtaja elé lépve hangokat hallva csendesen fülelt. Megismerte őket, anyósa volt az egyik és az öreg a másik, tudva, hogy az öreg is ott van még, kissé megnyugodva

és bátrabban lépett be.

– Jó estét! – köszönt hangosan, míg az előszobában levette cipőjét.

– Na, itt van végre az elveszett ember is – hallatszott a lámpafényes konyhából a kedves mama hangja.

– Szevasz, fiam, megjöttél? – üdvözölte az öreg elébe menve.

– Szervusz, Mihály bátyám, de régen láttalak! – ölelte meg András volt bajtársát, legjobb barátját és egyben apósát.

– Csókolom, anyuka! – hajolt le pusztit adva anyósának.

– Bandi, te kocsmában voltál? – ripakodott rá a kedves mama ruhája szagát megérezve.

– Nem, nem, dehogy! – mentegetőzött András unottan.

– Nem mindegy neked, asszony? Hagyjad már, ha ott volt, ott, ha nem, hát nem, az ő dolga!

– szólt közbe az öreg az asztalon szétnyitott aznapi újságot tovább böngészve.

– De hát a felesége meg a kislánya hiába várják a kórházban, mert ő kocsmában tekereg! – háborodott fel a kedves mama.

– A szülőotthonból jövök, anyuka! – vágta rá András védekezően.

– Na, látod, ha be is tért közben a kocsmába jól tette, hiszen nem mindennap születik az embernek gyermeke, meg kell azt ünnepelni! Nem bűn az, ha a kicsi és az anyja egészségére megiszik egy-két pohárával – magyarázta az újdonsült nagyapa nagy buzgalommal.

– Persze, mert ti férfiak mindig csupán az italra tudtok gondolni – csóválta fejét a mama rosszállólag.

– De én nem ittam semmit – vágta rá András.

– Na, látod, nem is ivott semmit, még a végén kiszárad szegényke, ha sokáig nyaggatod – mondta az öreg a nejének kioktató hangon.

– Kiszárad, jól nézünk ki! – sopánkodott a kedves mama.

– Gyere, Bandikám, akkor ha eddig még nem tetted meg, igyál velem a kicsi és Eszter egészségére! – invitálta az öreg az asztalhoz.

András nem is ellenkezett, hiszen tudta, az öreggel nem nagyon lehet, és egyébként is úgy érezte, pityókás fejjel talán könnyebben viseli majd a további megpróbáltatásokat, mit anyósa jelent számára. Nekiveselkedtek hát, és a nagy ünneplésben rövidesen be is kapkodtak jó pár pohárával. Mikor elmesélte, hogyan zajlott az aznapja, a kedves mama is megnyugodott végre, hogy vejköja nem egy kocsmába járó csirkefogó, és velük koccintott a lánya és unokája egészségére.

– Édes fiam, ne könyörögdél te sehol semmilyen csaposoknak italért, itt van, nézd, hoztam én eleget. Tudtam, hogy ilyenkor kelleni fog, ebből jut, kínálhatsz kedvedre – vett elő és tett az asztalra az öreg egy jó nagy, öt-hat literes forma befőtt füles üveget.

– Na de Mihály bátyám, és magával mi lesz, maradt egyáltalán otthon is? – lepődött meg András a komoly ajándékon.

– Van még egy kevéske, aztán meg nemsokára főzzük a következőt, a cefrék már szépen szaporodnak – nyugtatgatta az öreg mosolyogva.

Aznap este mindketten ott aludtak, de másnap reggel az öreg az első vonattal indult haza. Nem szerette volna túlerhelni Évát, aki távollétében az állatok körüli munkákat magára vállalta.

– Aztán jól viselkedj nekem, nehogy valami rosszat halljak rólad, ha majd hazamegyek! A szomszéd Bözsi úgyis mindent lát és hall, tőle mindent megtudok – búcsúzott tőle a kedves mama.

– Jó leszek, anyukám, megígérem! – ölelte át derekát az öreg, csókot nyomva szájára.

– Hát akkor a mihamarabbi viszontlátás reményében köszönöm az ajándékot, Mihály bátyám! – köszönt el András is.

– Isten veled, fiam! – szorította egy pillanatra magához az öreg, megveregetve egyik tenyerével a hátát.

Nem sokkal az öreg távozása után, táskájában egy literes forma üveget cipelve, András maga is útra kelt a gyár felé. A kapuhoz érve a portás szinte futva sietett elébe, hogy üdvözölhesse.

– Jó reggelt! – nyújtotta kezét bizakodó mosollyal az arcán.

– Magának is, Laci bácsi! – felelte András maga is somolyogva, tudva-tudván, hogy mi a másakra nem jellemző túláradó buzgalmának oka.

– Megérkeztünk, megérkeztünk? És, hogy van a kisbaba meg a mamája? – érdeklődött az öregúr, illedelmesen máris rátérve az őt is érintő témára.

– Köszönöm kérdését, jól vannak mindketten! Megjött az anyja teje is, és a kicsi szépen szopik, tegnap este meglátogattam őket – felelte András beszéd közben az arcán látva, hogy a másikat nem igazán érdeklik a részletek.

Nyakán kidomborodó jókora gigájának le-föl mozgása arról árulkodott, hogy ő már leginkább csak a táskában rejtőző üvegre, vagyis annak tartalmára tud gondolni.

– Aha, hát az nagyon jó, hála Istennek! – bólogatott az öregúr.

– Laci bácsi, nem mehetnénk esetleg be egy percre az irodájába? – kérdezte András tekintetével és fejével néhányszor a kezében lévő táskára bökve.

– Be? Ja, dehogyisnem! Bemehetünk, hogyan mehetnénk! – kapcsolt kissé lassan az öregúr.

– Jó reggelt! – köszöntek a kapun mellettük befelé igyekvők.

– Tessék, menjen csak előre, úgy! Becsukom az ajtót is, hogy négyszemközt lehessünk – terelte Andrást befelé az öregúr.

– Nézze, Laci bácsi, mit hoztam! – mutatta meg neki András a táskából előhúzott teli üveget.

– Ez igen, te aztán tudod a módját! – ámuldozott a portás.

– Tessék, kóstolja meg! – adta oda a palackot, kihúzva belőle a dugót.

– Hű, ez aztán az itóka! – vágta rá az öregúr szájában még ízlelgetve a pálinkát, miután jó nagyokat kortyolt belőle.

– Egészségére! – bólintott Andás.

– Nem, a kicsi egészségére! – javította ki a portás máris csillogó szemekkel.

– És az asszonyéra is, igyon még egyet nyugodtan! – tette még hozzá András, a másik kérő tekintetét látva.

– Köszönöm, ez vérré válik bennem! – mondta az öregúr nagyot sóhajtva, miután még egyszer meghúzta az üveget.

– Akkor én megyek is, és a többieknek is elmondom az örömhírt – tette az üveget a táskájába András, és indult meg kifelé az ital szagával megtelt kicsiny portásfülkéből.

– Menjél csak, fiam, további sok boldogságot nektek! – szólt utána az öregúr megnyugodva, az asztalához telepedve.

Ahogy András a kis épületből kilépett, éppen a kapun befelé igyekvő néhány ismerős kollégájába futott.

– Szevasztok – üdvözölte őket.

– Gratulálok, Bandikám! Minden jót a kicsinek és az anyukájának! Nem is mondtad, hogy megvan a baba! – támadtak neki jókívánságaikkal és szemrehányásaikkal köszönés helyett amazok.

Andrást egy pillanatra elöntötte a méreg, érezte, az arca is kipirult. Aztán eszébe jutott, hogy amúgy is tisztában volt az öreg portás megbízhatatlanságával és pletykás mivoltával, hát kiengedte a gőzt és hagyta az egészet.

– Mi az, zavarba jöttél, fiatal apuka? Hű, de bepírultál! – ugratták a kollegák azonnal.

– Ti is be fogtok, ha meglátjátok, mit hoztam a műszaknak, hát még ha meg is kóstoljátok – vágta rá András talányos hangon.

– Hű, akkor a biztosan jó lesz, megkóstoljuk, azon ne múljon! – bólogattak a többiek vigyorogva.

És úgy is lett, megkóstolta azt mindenki, akit András méltónak talált rá, azok pedig cserébe jókívánságaikkal látták el kis családját. Annyi sok vigyorogva mosolygó embert még sosem

látott a részlegükön, de még a gyár egészében sem. Egyedül csak attól rettegett egész álló nap, nehogy valamelyik munkatársát baleset érje. De szerencsére vagy a jó Istennek köszönhetően nem történt semmi rossz, sőt a napi normát néhány százalékkal túl is teljesítették. Néhányan meg is jegyezték, természetesen kizárólag halkán egymás közt, hogy talán a szóda helyett ezt a fajta védőitalt kellene bevezetni, persze szigorúan csak a termelékenység érdekében.

Este műszak után András, mint ahogy az elkövetkezendő napok mindegyikében is, egyenesen a szülőotthonba ment. Asszonykája napról napra erősödött, és lassan lelkileg is stabilizálódott. A kis Bandika kicsit besárgult ugyan, de egyébként mintagyerekként evett-aludt, aztán megint evett és megint aludt. Hamarosan eltelt az egy hét és jól megkínózva vele, de végre kiszedték Eszter varratait is. Asszonykája megköszönve a nővérek és az orvosok munkáját, könnyes szemekkel búcsúzott. Na, persze szemei nem annyira a meghatódottságtól, mint a benőtt cérnák kicibálásától lettek oly nedvesek. A jókora pólyába csavart babát a mama vitte kezeiben, András pedig a táskákat cipelte és asszonykáját támogatta átkarolva. Eszternek a varratból eltávolított cérna nyomán ismét sajogni kezdő alsó fertálya, és emiatt, csupán lassan, óvatosan cammogva haladtak.

– Nem hívhatnánk taxit? – sziszegte összeszorított fogai közt az asszony fájdalmában, mikor még alig hagyták maguk mögött a szülőotthon épületét.

– Nocsak, idefelé meg még hallani sem akartál róla! – csodálkozott András.

– Nem lehet, kislányom, hallhattad, a doktor szigorúan megmondta, hogy az összenövések elkerülése érdekében mozognod, járkálnod kell! Kibírod ezt a pár utcányi távot, otthon úgylis csak ücsörögni meg pihenni fogsz! – mondta a kedves mama szigorú, ellentmondást nem tűrő hangon.

– Jól van, csak fáj – nyugodott bele Eszter.

– Fáj-fáj, de az így szokott – vágta rá nagy bölcsen az anyja.

– Még jó, hogy anyuka itt van és tudja, mit kell tenni – szólalt meg András kissé gúnyosan mosolyogva feleségére.

– Igen – bólogatott Eszter sértődött, durcás képet vágva.

– Így van ez, látjátok, sokszor jó az öreg a háznál – mondta a kis csemetével karjaiban büszkén lépdelve a kedves mama.

És valóban úgy is volt. Mert bár András ezúttal csupán gúnynak és az anyósával töltött elmúlt napokért asszonykájának szánt szemrehányásnak szánta szavait, érezték mindketten, hogy az előttük ballagó, sok mindent látott, idősebb nő biztonságot jelent az ő tapasztalatlan fiatalságuknak.

Ahogy hazaértek, a lakás mindjárt megtelt étellel, az addigi csendet felváltotta a kis jövevény gögicsélése, nyöszörgése és bizony, mikor valami fáj is neki, hangos sírás-rívásával is. Mert hangja, az bizony akadt ám a kicsinek, nem is kevés. András sok-sok álmatlan éjszakán tűnődött rajta, vajon hogy férhet bele egy akkorka apróságba egy olyan erős tüdő. Órák hosszat képes volt teli torokkal bömbölni, és olyankor bizony nem segített sem a párna a fejen, sem a füldugó. De sokszor felrémlettek benne a fronton töltött idők, mikor fegyverropogás és ágyúdörgés ellenére a kimerültségtől sokszor ülve, sőt állva is elaludtak. Ám azok az idők szerencsére elmúltak, és az éjszakai harc és virrasztás immár az asszony dolga lett. Persze Eszter nem az ellenséggel, hanem a kicsit kínzó szélgörcsökkel, fájdalmakkal és sokszor Don Quijoteként maga sem tudva mi ellen vívta éjszakáról-éjszakára szélmalomharcait, hogy enyhítve annak gyötrő érzéseit, elcsendesítve, aludthasson végre a család. Előfordult, hogy mikor András reggel felébredt, asszonykáját a bölcső mellett ülve a szekrénynek támaszkodva, szunyókálva találta. Mert a csöppség nem pusztán farkasként üvöltött, de úgy is viselkedett, ha át is ordította az egész éjszakát, hajnalra azért mindig elaludt, de holtfáradt anyja néha hamarabb. András ilyenkor ügyelve rá, hogy asszonykája szemeiből ki ne verje az álmot, és a végre elcsendesedett nagyhangú csemetét fel ne ébressze, besegítette kedvesét az ágyba. Betakargatta, megpuszilgatta, aztán hagyva, hogy aludjanak, mint a bunda, kénytelen-kelletlen elindult a

munkába.

Aztán idővel valahogy lassan, fokozatosan a kis Bandika hozzászokott a pocakon kívüli élet rendjéhez, és az éjszakákat kezdte egyre inkább a rendeltetésének megfelelően alvásra használni. Egyre hosszabbra és hosszabbra nyúltak az ébrenléti és az álomban töltött ciklusai, és ezzel az egész család éjjeli nyugalma is sokat javult. Ha nem is aludta át az egész éjszakát, azért egy-két szoptatással már kibírta reggelig; és kívülről nézve értelmetlennek és dühítőnek tűnő, órák hosszat tartó óbégatásait is hanyagolni kezdte. A nehézségek láttán a kedves mama, bár otthon a kukoricatörés kezdése miatt nagy szükség lett volna rá, vagy éppen azért, de maradt, amíg nem rendeződnek a dolgok. Ezen időszak alatt a hálósobájuk jelentette számukra a meghitt családi együttlét egyetlen menedékét. A lakás azon kívül eső részeiben ugyanis a rendre és a tisztaságra felügyelve a mama uralkodott. Nagy könnyebbiséget jelentett ez a kezdő anyuka szerepében fáradozó Eszter számára, hiszen a házimunkák jelentős részét az anyja végezte el helyette, így több ideje maradt Bandikára. Ám az „idegen” folyamatos jelenléte a szűk kis lakásban igen-igen rányomta bélyegét családi életükre. Így mikor párja már egyre jobban kezdett belejönni a családanyák mindennapos teendőibe és mind több területet hódított vissza anyósától, András kezdte megelégedni a kedves mama „vendégeskedését”.

– Drágám, nem mehetne már végre haza anyukád? Nagy segítség volt, de most már úgyis te csinálsz szinte mindent, akkor meg minek legyen itt? Ne érts félre, nekem semmi bajom nincs vele, de azért jobb szeretnék hármásban lenni csak veletek! – hozta fel a témát egyik este lefekvés után.

– Hát ezen már én is elgondolkodtam, hiszen ugyanezt érzem, de tudod, nem szeretném megbántani, mert nélküle nem is tudom, mi lett volna velünk – válaszolta Eszter mentegetőzve, ugyanis érezte, neki kellene lépnie az ügyben, ha nem szeretné megvárni, hogy az eddigi vejkő és anyós közötti igen jó kapcsolat megromoljon, hiszen az ő anyjáról van szó.

– Persze-persze, a világért sem akarnám megsérteni én sem, de azért csak meg kellene mondani neki, mi a helyzet – próbálkozott András újból.

– Én már kérdeztem tőle, nem nagy teher-e nekik, hogy ő itt van, Mihály bácsi pedig otthon – próbálta hárítani a felelősséget Eszter.

– És, mit mondott? – könyökölt fel András kíváncsian.

– Azt, hogy ők már nem fiatal szerelmesek, kibírják, ha fontos – fordult felé asszonykája szomorú képet vágva.

– Tehát féltékenység kilőve, az anyai törődése erősebb annál – gondolkodott András hangosan.

Beszélgetésüknek a kis Bandika nyöszörgése vetett véget.

– Megint fáj a hasa? – kérdezte András ijedten.

– Éhes, szopizni akar – felelte Eszter, feloltva kisvillanyát kikászálódva az ágyból.

– Már így eltelt az idő? Az ördögbe, akkor nekem aludnom kell – nézett a falon kattogó órára András ásítózva.

Asszonykája nem felelt, csupán bólogatott, miközben a kicsit óvatosan, hogy túlzottan ne ébressze fel, kezeibe vette és a székhez vitte. Leült, egyik karjára ráfektette az apróságot, másik kezével kigombolta hálóingjét és kiségitette belőle tejtől jobban duzzadó, soron következő keblét. Egy kicsit gyorsan megmasszírozta, meghúzogatta, majd a babát megemelve a szájához illesztette. A kicsinek nem is kellett több, egyből rákapott a frissen kiserkent tejtől nedves bimbóra. András csak nézte-nézte őket, de főként a nő ruhájából kiomló jókora, hófehér mellét, és nem árulta el, de halvány irigységet érzet, és még valamit odalent. Persze nem a tejet kívánta meg a kis csemete jóízű szipákolásától, és valószínűleg a pizsamaalsója sem attól hegyesedett ki, sokkal inkább a nőt, akiből neki, egy ideje jóval kevesebb jutott, mint azelőtt.

– Mit bámulsz annyira? – kérdezte Eszter nem értve a dolgot, halk, suttogó hangon.

– Semmit, csak titeket, jó rátok nézni. A pici aranyos, te pedig tüneményesen szép és kíváncsú vagy – válaszolta András forró, szerelmes pillantásokat vetve kedvesére.

Eszter nem felelt, pusztán mosolygott elpirulva, lesütött szemekkel zavarban érezve magát. András nem szeretette volna megzavarni anyja és fia közti egyik, ha nem a legbensőségesebb érintkezését és kapcsolatát. Átfordult hát másik oldalára, és a nyitott ablakon a parkból beszűrődő baglyok vijjogása adta szerenád hangjaira szépen lassan elaludt. De mielőtt még álomba merült volna, isteni szikraként eszébe nyilallt egy ötlet, ami segítségével végre megszabadulhat anyósától. Na, nem a kedves mama ellen szötte e terveit, hanem az asszonykájával való beszélgetésük után minden kétséget kizárva, ugyanarra vágó családjáért.

Másnap reggel tette készen ébredt, gyorsan felöltözött, megmosta arcát és az asztalhoz ült. Csak néhány falatot kapott be, aztán fogva táskáját már indult is.

– Bandikám, egyél rendesen, van még idő! – szólt rá a kedves mama, mint egy kisgyermekre.

– Nem-nem, sietnem kell! – vágta rá András még a falatot rágva.

– Sietned? De hát még rengeteg idő van, és enni azért csak kell! – erősködött anyósa.

– Igen, de még dolgom van, hamarabb kell indulnom – felelte András a cipőjét húzva.

– Ugyan-ugyan, miféle dolgod lehet így korán reggel, ami miatt még enni sem eszel? – csóválta fejét a kedves mama rosszállólag.

– El sem hinné, anyuka, ha mondanám, milyen fontos és életbevágó – válaszolta András már az ajtóból.

– Na, hiszen, csak nehogy valami bajba keveredjél, édes fiam! – szólt utána anyósa szigorú hangon.

– Nem, nem, na, csókolom anyuka! – köszönt el András becsukva maga mögött az ajtót, és a baj szó hallatán a folyosón megtorpanva egy pillanatra. Végigfutotta magában, mi gondot is szülhetne terve, de mivel nem látott benne semmi visszást vagy rosszat, már indult is tovább le a lépcsőn.

Első útja egyenesen a távirdába vezetett, a szöveg, amit lediktált, már menet közben összeállt a fejében. Kifizette a küldemény díját, aztán reményekkel telve, lassan sétálva ment a gyárba. Madarat lehetett volna vele fogatni, olyan boldognak érezte magát szinte egész álló nap. Látta maga előtt, milyen nyugodt kis zug is volt lakásuk, mikor a mama még csak néha és látogatóba jött. Persze tudta jól, olyan már sosem lesz, hiszen azóta megszorodtak és most már nem csupán kettesben élnek, de azért mégiscsak nyugisabb lesz, ha anyósa végre hazamegy – jártak agyában munka közben a boldog gondolatok.

Estefelé boldogan füttyörészve tért haza, megvacsorázott és korán lefeküdt, hogy kipihenhesse magát. Másnap biztosra véve, hogy mire hazatér változások lesznek, ismét felvillanyozódva tette a dolgát a gyárban. De nem úgy lett. Nem keseredett el, gondolta, ami késik, nem múlik, talán majd holnap. Ám megint csak csalódnia kellett, nem értve, mi lehet a probléma, már teljesen lemondott a dologról, mikor harmadnap végre mégis megtörtént a várva várt csoda. Mint Jézus, ki megjárta a poklot, és legyőzte a halált, úgy támadtak fel hamvaikból reményei, mikor a munkából hazatérve füleinek és lelkének is egyaránt tetsző párbeszédre lett figyelmes. Isten malmai tényleg lassan örölnék, na, de jobb később, mint soha, örvendezett magában tenyereit dörzsölgetve az elvégzett munka jutalmát, vagy inkább nyugalma látva máris szemei előtt.

– Maradj még, anyám, reggel is ráérsz elindulni! – hallotta Eszter hangját kiszűrődni a konyhából, miközben a cipőjét vette le az előszobában.

– Nem-nem, kislányom, még elérem az utolsó vonatot, ne félj, majd jövök, ha időm engedi és meglátogatlak titeket! – magyarázta a kedves mama öltözködés közben.

– Puszillak, drágám! Csókolom, anyuka! Mi történt, mi ez a nagy készülődés? – lépett be András a konyhába üdvözölve az otthoniakat.

– Szervusz, fiam! De jó hogy jössz, legalább téled is el tudok köszönni! – örült meg neki anyósa.

– Szervusz, Bandi! Képzeld, anyámnak délután távirata érkezett, hogy sürgősen utazzon

haza – újságolta Eszter meglepetten.

– Ilyen hirtelen, de miért? – ámuldozott András kissé megjátszva magát.

– Azt nem írta Mihály bátyád, csak, hogy menjek, amint tudok, mert sürgős – felelte anyósa fontosnak érezve magát.

– Értem, de azt a sok holmit, amit együtt hoztak, hogy fogja kicipelni a pályaudvarra? – csodálkozott András felhúzott szemöldökkel.

– Sehogy, majd eljövök érte valamelyik nap, kizárólag a legfontosabbakat viszem – vágta rá a mama.

– Persze, majd ha egyszer jön Mihály bácsi is, elviszitek – bólogatott Eszter.

– De hát itt vagyok én, segíték, ha gondolja, kiviszem az állomásig, felpakoljuk, otthon meg majd Mihály bátyám hazafuvarozza – ajánlkozott András nagylelkűen és persze megpróbálva megelőzni a bajt, hogy anyósa néhány nap múlva visszatérjen.

– Milyen igazad van, Bandikám, ha nem vagy túl fáradt így munka után és megtennéd, hogy segítesz, akkor nem bánom – egyezett bele könnyedén a kedves mama.

– Ugyan, anyuka, miből tart az nekem? – szerénykedett András.

– Akkor gyere, kislányom, pakoljuk be a maradékot is, mielőtt még az én jószívű vejecském meggondolná magát! – fordult Eszter felé az anyja.

Egy-kettőre bekerült minden a Vulkánfőber kofferekbe, aztán már indultak is kifelé sietősen a pályaudvarra. Andrásnak majd leszakadtak karjai a két hatalmas és természetesen súlyos bőröndtől, de zokszó nélkül vállalt minden nehézséget, hiszen tudta jól, a nyugalom lesz már aznap este is jutalma, ha kitart és bírja. Még csak félúton jártak, mikor agyában egyre erőteljesebben fogalmazódtak meg a kérdések, vajon az öreg hogy bírta el a mázsás koffereket? Bizonyosan megálltak pihenni és letette, de ez a lehetőség sajnos számára nem adatott meg, ugyanis a pakolás miatt késébe kerülve minden percet ki kellett használniuk, hogy a vonatot elérjék. Először a kedves mama haladt az élen, a sokkal kisebb táskájával, diktálva az iramot, aztán egy idő után beszuszogva, elfáradva lelassult a tempója, és a mezőny képe magváltozott. András boldogságtól hajtva, hogy végre-valahára megszabadulhat tőle, minden erejét összeszedve az élre tört, és bár patakokban folyt már róla a víz, nem adta fel versenyfutását az idővel.

– Gyere, anyuka, mert lekési! – kiáltott hátra, a fűjtatva, egyre inkább lemaradva mögötte kullogó anyósának.

– Jövök-jövök – lihegte a mama.

Az utolsó pillanatban érték oda, a szerelvény már indulásra készen állt és csupán a vasutas zászlójelére várt. Míg a mama megvette jegyét, András feltuszkolta a hatalmas kofferokat, majd odacipelte őket, ahol talált helyet. Mikor a vasúti kocsí lépcsőjén a peronra lelépelt, éppen megérkezett anyósa is. Segített neki felmászni és alig, hogy felszállt, a közben őket figyelő vasutas intett zászlójával, és a mozdony nagyot sípolva és pöfékelve megindította a szerelvényt.

– Szervusz, Bandikám! Szervusz! – köszönt el anyósa a halk zörejek és kattánások közepette elinduló vasúti kocsí nyitott ajtajából.

– Isten önnel, anyuka! Üdvözlöm Mihály bátyámat! – kiáltott utána András.

– Átadom neki, szervusz, fiam! – felelte a mama, majd becsukta maga mögött a vagon ajtaját.

András mintha meg akart volna győződni róla, hogy az biztos elmegy, még végignézte, amint a lemenő nap fényében a vonat elhagyja az állomást, majd sietősen, szinte futva haza indult.

Mikor hazaért, Eszter éppen fürdetni készült a kis Bandikát. Gyorsan lerúgta cipőit, feltúrte ingujjait és az addig csak az asszonyok privilégiumának számító, felelősségteljes, de ugyanakkor minden szülő számára igen-igen kedves tevékenységbe ő maga is bekapcsolódott.

– Nem is gondoltam, hogy te is szeretnéd fürdetni a kicsit – ámuldozott Eszter férjecskeje buzgólkodását látva.

– Hát tudod, úgy nem is volt hozzá kedvem, hogy közben anyukád itt okoskodott. De ha senki sem aggódja magát halálra, és minket sem fáraszt olyan ostobaságokkal hogy „Jaj, csak le ne ejtsd”, meg, hogy „vigyázz a kis hátára, vigyázz a kis kezére, szemére, hajára és fülére!” Mintha porcelánból volna, akkor bátrabban és szívesebben meg merem fogni én is ezt a kis cukipofát. Ezt a kis duckót, jaj, micsoda kis sonkái vannak ennek a Bandikának, micsoda hurkás lábacskaí! – magyarázta András a kicsit mosogatva játékosan.

Eszter bár sejtette, hogy férjének lehet némi köze anyja hirtelen távozásához, mégsem szólt semmit, inkább csak nézte, amint az apja a fiával játszadozik, és a látottaktól valahol a lelke mélyén hatalmas boldogság ébredt.

Két nap múlva András is táviratot kapott, nem állt benne több csak ennyi:

„Ne haragudj, Bandikám, de a kukoricatörés miatt nem tudtam hamarabb beutazni és cselekedni! Ne aggódjatok, nincsen semmi gond! Üdvözlettel: Mihály bátyád!

Végigolvasva kedve lett volna választ írni, és abban mondani köszönetet az öregnek az elkövetkezett nyugalmas és csodálatos napokért. De nem tette, félt, hogy az esetleg anyósa kezébe kerülne, és csak baj lenne belőle. Jobb a békesség, az öreg meg úgyis tudja, mennyire hálás lehet most nemes tettéért. Ha meg nem, majd ha vége lesz a törésnek és jön a Mihály nap, poharazgatás közben elmondja neki.

És úgy is lett, még tartott a jó meleg és hosszú nyúló vénasszonyok nyara, mikor az öreg névnapját megünnepelni a tanyára utaztak.

A kis Évike boldogan újságolta nekik, hogy iskolás lett és meg fog tanulni írni és olvasni, sőt máris tudott néhány betűt. Az öreg iszogatás közben elmondta, hogy a kukorica már a góréban és szárvagására készülnek. Aztán az egyre nagyobb beszolgáltatási terhekről panaszkodott.

– És nem lehet eldugni a terményt, mint a katonák elől? – kérdezte András elgondolkodva a dolgon.

– Nem nagyon, ugyanis ezek államilag jönnek és tudják, mennyi földed van. Ha terem, ha nem, a kivetett kötelező fejkvótát be kell adni. De nem is akarom eldugni, azt mondták a kormány emberei, ha mi most a nehéz helyzetben kisegítjük őket és adunk, mármint mi parasztok, akkor a jövőben azt majd meghálálják nekünk – magyarázta az öreg fancsali képet vágva.

– És ezt el is hiszed ezeknek a komcsiknak, Mihály bátyám? – csodálkozott András.

– Nemigen tehetek mást. Meg aztán ott vannak a nagyvárosokban élők és ti is, bár nektek bármikor tudok adni, de nem szeretem olvasni, hogy a kulákok meg a zsugori gazdák miatt éheznek. Csak remélni merem, hogy a miniszterek be is tartják, amit nekünk ígértek – mondta az öreg sajnálkozva.

– Hát nem tudom, de én egyre többször úgy érzem, hogy becsapnak minket az új rendszer vezetői. Úgy látszik, a győzteseknek ma már mindent szabad. Ugye emlékszel még, Mihály bátyám, a katyn-i mészárlás néven elhíresült gaztetre, ahol a tizenöt-húszezer lengyel katonát, rendőrt, köztük rengeteg tisztet és tanítót, hivatalnokot öltek meg, akik nem akarták szolgálni az új elnyomó hatalmat? – kérdezte András.

– Persze, a németek találták meg a tömegsírokat, ahová az orosz titkosszolgálat emberei elföldelték a szerencsétleneket – bólogatott az öreg az italtól csillogó szemekkel.

– És nem olvasta azt a cikket a Szabad népben a múlt hónapban, hogy a szovjetek most azt állítják, a németek tették és háborús bűnök miatt Nürnbergben még ezért is pert akarnak indítani.

– Nem olvastam, de hallottam róla, és nem is tudom, mit higgyek, hiszen nekem is nagyon sántít a dolog. Egyet viszont biztosra mondhatok, a Népszabadság, vagy Szabad nép, vagy hogy az ördögbe is hívják, és a Népszava is mind kommunista újságok és ugyanolyan dogmatikus hazugságokkal meg uszításokkal vannak tele, mint a nyilasok pártlapjai voltak! Kár pénzt adni értük! – magyarázta az öreg kissé elmarasztaló hangon.

– Hát nem is én vettem, csupán a gyárban mutatták a kollegák – mentegetőzött András.

– Jó, én nem azért mondtam, nekem végtére is mindegy mit olvasol, csak tudod, az ilyen elfogult újságírók mást sem tesznek, mint szidják a másik oldalon állókat, és az egekig magasztalják a saját ideológiájukat – mondta az öreg látva, hogy kissé túl szigorúnak tűnhettek szavai a másik számára.

– Észrevettem én is, csupán az a baj, hogy mostanában egyre inkább, kizárólag az ő szavuk a mérvadó, amit ők írnak, az igazságnak van kikiáltva, ha igaz, ha nem – válaszolta András szomorú hangon.

– Ez bizony sajnos így van, de inkább igyunk még egyet, hiszen névnapom van, vagy mi! – töltötte tele az öreg ismét poharaikat.

A kedves mama, Éva és Eszter eközben a kis Bandikát babusgatták és a női dolgokat beszéltek meg. Látogatásuk végeztével minden, a tanyán és környékén termő földi jókkal felpakolva indultak haza.

Otthon a hétvége elmúlásával ment minden a régi kerékvágásban. András nap, mint nap járt dolgozni a gyárba, Eszter pedig otthon tett-vett és a használtan vett, de igen jó állapotú babakocsiját büszkén tologatva járta a várost, sétálgatott és a kicsit levegőztette. Ám a vénasszonyok nyara lassan véget ért, és fokozatosan beköszöntött az ősz. A fák lombozata megsárgult, majd bebarnult és egyre hidegebb szelek kezdtek fújdogni. Az utcaseprők a pengő után most már az épületek között a szelek szárnyán kavargó lehullott leveleket gyűjtögették kerek kukáikba. Hamarosan eljöttek azok a napok is, mikor a szabadban lenni, a parkban sétálgatni a hűvös, párás idő miatt már inkább büntetésnek tűnt az emberek számára, mint kellemes időtöltésnek. Főleg azután, hogy lassacskán szinte állandósulva ólomszürke fellegek takarták be az eget, és hol eleredve, hol megállva hetekig eszegetni kezdett az eső. Aki csak tehette, fedél alatt maradt, és pusztán a legszükségesebb, fontos elintéznivalókra korlátozta a kinti tennivalóit. Nem kíváncszott ezután a szabadba Eszter meg a kicsi sem, bentről, az ablak új üvegei mögül figyelték az utca pocsolyáiban karikákat rajzolva egyszer zuhogó, olykor meg csak csepergő esőt. Várták, hogy odalent megjelenjen a nagykabátja felhajtott gallérját egyik kezével nyakába húzó, másik kezében táskáját szorongató, gyors léptekkel feléjük igyekvő férfi, akit ők oly nagyon szerettek. És jött is az mindig, a cudar időben a jókora tócsákat kerülgetve, gyorsan szedve lábait. Eszter csak álldogált az ablaknál, figyelve fürgén mozgó férjcskáját, és közben hálákat adott a jó Istennek meg az orvostudománynak, hogy az az ember ujjainak üszkös rothadását egyáltalán túlélte és azok nélkül is tud járni. Hiszen hány, de hány ezren haltak meg vérmérgezésben és mennyien lettek örökre nyomorékok a katonák közül. Felderengtek benne a kórház falai közötti megismerkedésük képei és az első lépések, miket András az ő vállaira támaszkodva tett meg, és az emlékek könnyeket csaltak szemeibe. Gyorsan az előszobába ment és ajtót nyitott csurom vizes, elázott férjcskéjének. Alig, hogy az ajtót kitárta, már jött is András a rossz időjárás miatt bosszankodva, de ahogy a lépcsőfordulóból az elébe jött asszonykáját megpillantotta, rögvest mosolyra derültek addigi bosszús vonásai.

– Szervusz, kicsim! – köszönt, boldogan nyomva csókot a nő szájára.

– Hát megjöttél végre? Eláztál megint, te szegény, gyere, gyorsan vedd le a vizes ruhákat, mert megfázol! – tessékelte beljebb aggódó asszonykája.

– Te sírtál? – vette észre András a nő szemeiben a könnycseppeket.

– Nem, dehogyis, csak az emlékek – törölte meg ruhájának ujjával szemeit Eszter.

– Bandika? – kérdezte András a csend hallatán.

– Alszik – suttopta Eszter, ahogy a konyhába léptek.

A meleg vacsora már ott gőzölgött a terített asztalon, a fáradt férjnek csupán mellé kellett ülnie és máris falhatta az általában szerény, főtt burgonyából készült finomságokat. Így, bár odakint nagyon embertelenné vált az időjárás és a kommunista politika által az élet is, ők odabent a kedves mama távozása óta kitágult térben mégis boldogan élték családi életük mindennapjait.

Aztán, ahogy lassan teltek a hetek és velük a hónapok, az eső egyszer csak havazásra váltott és a pocsolyákat jégpáncél fedte be. A fagyos hidegben, hogy a kis csöppség meg ne fázzon, egyre többször kellett megrakni a tüzet, ám a tüzelőjük igen-igen ki lett számítva, ugyanis amint minden máshoz, ahhoz is csak jegyre és ritkán lehetett hozzájutni. Hogy egy kis pótlást beszerezzen, járt András erre is, arra is, de az üres Tüzép udvarokkal és a széttárt karú eladóikkal nem sokra ment. Már-már úgy festett a helyzet, hogy Eszternek és a kicsinek ideiglenesen ki kell költöznie vidékre az öregékhez, hiszen a rövidesen elfogyó tüzelő miatt fűtetlenné váló lakásban nem maradhatnak volna. De végül mégis igaznak bizonyult a mondás, hogy aki keres, az talál, ugyanis András addig-addig kérdezősködött, kutakodott, mire végre a munkatársaitól kapott egy címet. A férfi, aki ott lakott, fával üzletelt, persze illegális úton, vidékről hozta fel teherautóján a kivágott és összedarabolt tüzelőnek valót. Eszter nem igazán örült az ötletnek, de mivel nemigen tehettek mást, az üzlet megkötött. Egyik este, mikor már jócskán besötétedett, jött is a teherautó, odatolatott az ajtóhoz és percek alatt behordták földszinti tárolójukba a néhány mázsa fát. András kifizette az államilag meghatározottnál azért jóval borsosabb árat, a férfi zsebre dugta, beugrott járművébe és már ment is.

– Látod, mondtam én, hogy nem kell izgulni, igaz, kicsit drága volt, de az eladó szerint a rizikót is meg kell fizetni! – mondta András, mikor az ügylet lebonyolítása után lakásukba felért.

– Jó-jó, de tudod, hogy mostanában még a falnak is füle van és rengeteg a spicli – bólogatott Eszter aggódva, kezében a kicsivel.

– Nem látta ezt egy lélek sem, egyből ledobtuk az egészet – nyugtatgatta András kézmosás közben.

– Lehet, de én azért mégis nyugtalanságot érzek, ha arra gondolok, bárki megláthatta vagy megtudhatja, te is tudod, mennyi irigy ember van – aggodalmaskodott tovább a nő.

– Tudom-tudom, de reménykedjünk, vagy inkább fagyoskodtunk volna? – kérdezte András lezártnak tekintve a témát.

– Még csak az kéne, hogy megfázzon Bandika? Nem, azt semmiképp nem szeretném! – felelte asszonykája pusztít nyomva a csöppség homlokára.

Ám mindössze néhány nap telt el azóta, hogy fáskamrájukat némileg feltöltötték, és Eszter félelmei már is beigazolódni látszottak. András a gyárban értesült róla, hogy a faárus férfit a rendőrség feketézés és üzérkedés vádjával letartóztatta. Mivel nem ő volt az egyetlen, aki vásárolt tőle, futótűzként terjedt a hír, hogy az Államvédelmi Osztály emberei gözerővel nyomoznak az ügyben. Az egyik kommunista beállítottságú újságban megjelent cikkben már is azt fejtegették, milyen büntetésre számíthatnak, akik a fekete fából vettek, ha az illegális üzletet folytató férfi vall és elárulja kuncsaftjainak nevét. Márpedig beszélnie kell, mert a cikk írója szerint az ÁVO „szakemberei” mindenkit szóra szoktak bírni. András először humbug szövegnek tartotta az egész irományt, hiszen ő maga nem tudta az eladó nevét, és az sem kérdezte az övét. Ám mikor eszébe jutottak az Államvédelmi Osztály embereiről hallott nyilasoknál is embertelenebb módszerei, és hogy ennél kisebb vétségekért is félholtra vernek bárkit, kezdett félni. Mikor a munkából hazatért, Eszter mindjárt észrevette rajta, hogy valami nyomja a szívét, de nem mert rákérdezni, mert azt hitte, ő sértette meg valamivel. András meg nem találva megoldást a dologra nem beszélt, csak ült étvágytalanul a lassan kihűlő levese mellett. Nézte, ahogy asszonykája jóllakva felkelt az asztaltól és a kicsit szoptatta, és rátört a rettegés. Nem magát, hanem kis családját féltette, és talán éppen ez a riadalom bénította meg gondolatait, nem lehet tudni, az biztos, hogy egyetlen valamirevaló ötlet sem jutott eszébe.

– Baj van, drágám – mondta egy idő után, mikor már nem tudta tovább magában tartani a dolgot.

– Látom rajtad, hogy valami nem stimmel, de gondoltam, majdcsak elmondod magadtól is – válaszolta a nő, odahúzva egy másik széket és leülve vele szemben.

– Elfogták a férfit, akitől a fát vettem. Nyomoznak az ügyben, és ha felgöngyölítik az

egészet, lehet, hogy hozzánk is elvezetik őket a szálak – bökte ki András bűnbánó képet vágva, majdnem elsírva magát.

– Jézusom! Látod, mondtam én! – fogta meg homlokát gondterhelten Eszter.

– Mondtad, de hát kellett a fa, hiába! – vágta rá András kissé mérgesen.

– Igaz, de most... akkor mi lesz? – kérdezte a nő meglepetten.

– Fogalmam sincs, várunk és bizakodunk, mást nem tehetünk! – sóhajtozta András.

– Az ördög vinné el ezt a bolond világot! Most rettegethetünk, de akkor miért nincs elég fa a Tüzép telepeken? Régen volt minden, csak pénz kellett! – háborodott fel Eszter a fejét csóválva.

– Nem tudom, igazságtalan ez az egész helyzet, de ez az új rendszer is, csak hogy ez a hivatalos szerveket nemigen érdekli – magyarázta András szomorúan.

– Nem? Akkor minket sem, menjenek a pokolba az ostoba rendeleteikkel együtt! – mérgelődött az asszony felpattanva az asztaltól, és idegesen fel-alá járkálva.

– Nem tehetünk semmit, a markukban vagyunk, ha beárul minket valaki, akkor nekünk annyi – sopánkodott András az asztalra könyökölve lemondóan.

– Dehogyan! – jutott eszébe Eszternek egyszeriben valami.

– Mit? – nézett rá András csodálkozva.

– Julika néni – válaszolta a nő ravasz képet vágva.

– Mi van vele? – kérdezte András kissé feszült hangon, nem értve a dolgot.

– Neki is adtunk belőle! – felelte Eszter felhúzott szemöldökkel, talányos hangon.

– Na és? – értetlenkedett András.

– Egyszerű, hordjuk át mindet az ő tárolójába és kész. Nálunk nem találnak csupán annyit, ami lehet, és akkor békén hagynak minket – magyarázta a nő büszkén.

– Nem is rossz ötlet, de gondolod, nála nem nézik meg? – fontolgatta a dolgot András.

– Ugyan miért néznék, ha egyszer hozzánk küldik őket – vágta rá asszonykája magabiztosan.

– És szerinted beleegyezne? – kérdőjelezte meg András a terv megvalósíthatóságát.

– Majd én beszélek vele és akkor biztosan, csak ne búslakodj itt nekem, mert engem is teljesen elszomorít, ha ilyennek látlak! – válaszolta a nő mellé lépve és megcirógatva András haját.

– Az nagyon jó lenne, menj és kérdezd meg! – állt fel András újult erőre kapva, átölelve asszonykája derekát.

– Most, nincs már túl késő? – csodálkozott Eszter.

– Nem olyan sok az idő még, próbáld csak meg! – vágta rá András.

– Na, jó, hátha nem alszik még – válaszolta a nő kibontakozva ölelő karjaiból és az ajtó felé indulva.

Hogy meg ne fázzon, fölkapott valamit a hátára, aztán kilépett a folyosóra és becsukta maga mögött az ajtót. András a közben nyöszörögni kezdő Bandika bölcsőjét ringatva izgatottan várta, vajon mit mond a szomszéd néni. Eltelt vagy negyedóra, mire Eszter végre visszatért, férjcskéje az egyre nyugösebb csemetétől és az izgalomtól már tükön ült addigra.

– Mi tartott ilyen sokáig? – kérdezte számonkérő hangon, mikor a nő belépett az ajtón.

– Semmi, de te is tudod, milyenek az öregek, még a húsz évvel ezelőtt történt dolgait is meg kellett hallgatnom, nem akartam megbántani – felelte Eszter.

– És? – emelkedett fel a bölcső mellől András kíváncsi képet vágva.

Asszonykája nem felelt, csak mosolyogva felemelte egyik kezét és megrázta az ujjai között karikán lógó kulcsot.

– Jaj, de ügyes vagy, kicsim, tudtam, hogy elintézed! – kapta karjai közé a nőt András.

– Nem rajtam múltott – mondta Eszter átadva a kulcsot.

– Hát? – csodálkozott András.

– Rajtad – vágta rá kurtán és talányosan a nő.

– Rajtam? – ámuldozott András nem értve a dolgot.

– Rajtad bizony, mert olyan áldott jó ember vagy, és mindig felhordod az ő tűzifáját is! – nyomott egy csókot szájára asszonykája.

András nem sokat teketóriázott az ügyben, úgy érezte, ez egyszer fokozottan érvényes a mondás, hogy amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra. Várt még két-három órácskát, hogy ne csak a téli korán érkező sötét rejtse a kíváncsi szemek elől, hanem valóban későre is járjon, aztán lement a földszintre. Rövid nézelődés után kinyitotta Julika néni tároló helyiségének ajtaját, és némi rendtevés és pár holmi átpakolása révén helyet csinált a fának. Mikor azzal végzett, az övékét is kinyitotta és szépen csendben, minden gyanús neszre figyelve kezdte hordani a tilosban vásárolt tüzelőt.

Már jó felénél tartott, mikor kezében egy jókora halom fával valami zajra lett figyelmes, megállt a folyosón és fülelni kezdett. Fentről jöttek a hangok, először mintha egy ajtó csukódott volna, aztán halk, lopakodó lépések neszezték a lépcső kövén. Megállt benne az ütő, el sem tudta képzelni, ki lehet az ilyen későn. Sietősen bevitte a kezében lévő terhet és a kupacra dobta. Gyorsan becsukta és bezárta a saját faskamrájukat, és mivel a lépések hangjai már a legalsó lépcsőfordulóból jöttek, néhány lépéssel a Julika néni tárolójába ugrott és behúzta maga mögött annak ajtaját. Az ajtónak támasztott háttal leoltotta a lámpát, nehogy a fénye kiszűrődjön és elárulja őt, majd fülelni kezdett. A cipők neszezése az ajtón kívül nemsokára elcsendesedett. Biztosan kiment az utcára az a valaki – gondolta kissé megnyugodva, de közben a sötétben olyan hang hallatszott, mint mikor lassan lenyomnak egy olajozatlan és kissé nyekergős régi kilincset. Meglepődnie sem maradt ideje, mert már nyílt is, az az csak nyílt volna az ajtó, ha nem állt volna éppen előtte. A szíve majd kiugrott a helyéről, miközben ijedtében oldalra lépett, hogy a kinyíló ajtó mögé kerüljön. Az előtér lámpájának beáradó fénye a padlóra vetődött, de egyébként a helyiség többi részében továbbra is a sötétség terpeszkedett.

– Bandi, itt vagy? Bandi? – hallatszott az ajtón kívülről Eszter halk, ijedt suttogása.

– A frászt hoztad rám, drágám! – vágta rá András szemrehányó hangon, előlépve rejtekéből.

– Csak, tudod, elaludt Bandika, gondoltam, segíték kicsit – dadogta asszonykája meglepetten.

– Én meg már nem tudta elképzelni, ki lehet az ilyen későn! – csóválta fejét András rosszállólag.

– Bocsánat, nem akartalak megijeszteni! – mondta bűnbánó hangon a nő.

Ketten jóval gyorsabban haladt a munka, így rövid idő alatt végeztek is vele, majd halkan, nehogy valaki észrevegye őket, már indultak is felfelé. Hatalmas kő esett le ezzel András szívéről, másnap már sokkal jobb kedvvel és vidámabban ébredt.

Napok, sőt hetek teltek el ezt követően, és ők nem hallottak semmi hírt az ügygel kapcsolatosan. Már kezdték úgy érezni, fölöslegesen aggódtak és fáradoztak az átpakolással, mikor egyik nap aztán mégiscsak megjelentek náluk is az Államvédelmi Osztály emberei. Mivel délelőtt érkeztek, csak Esztert és a kicsit találták otthon, de a nő nem bánta, hiszen úgy remélte, hogy egy kisbabáját a karjaiban tartó asszonyra még a legádázabb titkosszolgálati ügynökök sem emelnek kezet. Az ártatlanság vélelme mindössze a köszönésig tartott, aztán a két bőrkabátos rögvest rátért a tárgyra.

– Bejelentést kaptunk, hogy önök illegális fát rejtegetnek, amit egy feketézőtől vásároltak. Ellenőriznünk kell az informátorunktól kapott útbaigazítás helyességét vagy helytelenségét, és e célból házkutatást fogatosítunk önök ellen – magyarázta egyikük hivatalos hidegséggel a hangjában.

– Ugyan ki mondott maguknak ilyen ostobaságot? – ámuldozott Eszter, megjátszva magát.

– Az nem tartozik magára! Férje itthon van? – szólalt meg szigorúan a másik.

– Nincs, dolgozik – felelte Eszter kurtán, megszeppenve.

– Hol? – kérdezte a másik ÁVO-s kezében papírokat töltögetve.

– A gyárban – válaszolta Eszter felé fordulva.

– A maga férje egy munkásember? – csodálkozott a bőrkabátos.

– Igen, miért, az is baj? – kérdezett vissza a nő szemrehányó hangon.
– Itt csak mi kérdezzünk! – ripakodott rá az ÁVO-s ellentmondást nem tűrő hangon.
– Akkor kérem, álljon félre, átvizsgáljuk a lakást! – mondta a másik bőrkabátos és meg sem várva, míg az asszony odébb lép, már is nyomakodott befelé, társa pedig a papírokkal a kezében egyenesen utána.

Néhány perc alatt még a szekrényekbe és az ágyak alá is benézve bejárták az egész lakást.

– Csak nem gondolják, hogy itt rejtegetünk holmi tűzifát? – ámuldozott Eszter ismét megjátszva kissé magát.

– Maga azzal ne foglalkozzon, hogy mi mit gondolunk, törődjön a saját dolgával! – förmedt rá a mogorvábbik ÁVO-s.

– Értem – lepődött meg Eszter a durva hangnemtől.

– A lakás rendben. Milyen helyiségek tartoznak még az önök tulajdonába a tömbházon belül? – kérdezte a papírokat töltögető másik bőrkabátos.

– Csak a fáskamra a földszinten – felelte a nő félénken.

– Fáskamra, miért nem említette korábban? – dühöngött a mogorvábbik ÁVO-s.

– Nem kérdezték – válaszolta Eszter kurtán, megszeppenve.

– Zárva van? – kérdezte a másik.

– Igen, itt a kulcsa – nyújtotta át az asszony remegő kezekkel a falról leakasztott kulcsot.

– Gyerünk! – kapta ki ujjai közül a zordabbik ÁVO-s, gyors léptekkel, mint egy szagot fogó vadászkutya, máris az ajtó felé indulva.

Eszter karjaiban a kis Bandikával az ajtóig kísérte őket, aztán mivel nem akarta, hogy a csöppség megfázzon, megállt.

– Mire vár? Maga is jöjjön! – ripakodott rá a papírokkal a kezében a lépcsőn lefelé igyekvő bőrkabátos megállva.

– Én? De hát itt van a baba is, meg fog fájni! – ámuldozott Eszter.

– Mit érdekel az minket, magának is jelen kell lennie az átkutatásnál! – ripakodott rá a másik ÁVO-s hangja már egy lépcsőfordulóval lejjebbről.

– Rendben, akkor jövök – felelte Eszter kénytelen-kelletlen, de még mielőtt követte volna őket, jó anyához méltóan egy pokrócba tekerte kis csemetéjét.

Mire leért, a két bőrkabátos már kinyitotta az ajtót és bent kutakodtak.

– Ennyi az összes fájuk? – kérdezte egyikük szigorú tekintetét rá meresztve, mikor az ajtón belépett.

– Igen – felelte rövid habozás után, ugyanis nehezebbre esett hazudni.

– Na, ne szédítsen minket, feljelentették magukat, tudjuk, hogy illegális fát rejtegetnek! – próbálta megtörni a női gyengeségre apellálva a zordabbik ÁVO-s.

Eszter nem szólt semmit, csak állt reszkető lábakkal, karjaival erősebben szorítva magához a kis Bandikát.

– Na, mondja meg, hová tették a többi! – parancsolt rá az egyik bőrkabátos közelebb lépve.

– Sehová – hazudta a nő a családja érdekében, majdnem elsírva magát.

– Hazudik! Árulja el, hová rejtették! – harsogta az ÁVO-s tehetetlenségében dűhtől piros arccal.

– Nem hazudok – pityeredett el Eszter.

– Dehogynem! – ordított a másik.

Választékosnak egy cseppet sem nevezhető vitájuknak a hangos szó hallatán, vagy pusztán mert megérezte anyja félelmét, a teli torokból üvöltözve sírni kezdő Bandika vetett véget. A két bőrkabátos férfi meglepetten nézett egymásra, hogy a kicsi milyen fülsiketítő hanggal tud szirénázni. Gyorsan körbenéztek még egyszer, aláírástádk vele a jegyzőkönyvet, aztán köszönet nélkül dühösen távoztak.

Eszter szipogva zárta be a fáskamra ajtaját, majd kezében a síró-rívó babával gyorsan felsietett.

– Valami baj van, Esztike? – kérdezte a szomszéd néni, mikor résnyire nyílt ajtaja előtt elsuhant.

– Semmi, Julika néni, semmi! – felelte Eszter könnyeit rejtegetve, sietősen a lakásukba menekülve.

Andrást majd szétvetette a düh, mikor asszonykája elmesélte, milyen durva és arrogáns volt vele a két ÁVO-s, de egyébként örült is, hogy ilyen könnyen megúszták a dolgot. Hiszen a gyárban hallotta, mint jártak azok, akik nem bizonyultak elég elővigyázatosnak és a bőrkabátosok megtalálták náluk, amit kerestek. Egyszerű munkásembereket, akik csupán nem akarták, hogy családjuk saját lakásukban, a közellátás hiánya miatt fázzon, több évi börtönre ítélte a kommunista belügyminisztérium „kissé” elfogult bírói grémiuma. De nem csak a tűzifa körül zajlottak ilyen és ehhez hasonló ügyek, a rosszul megszervezett termelés miatt kialakult áruhiány és a jegyrendszer mindenre rányomták bélyegét. A napi huszonöt deka kukoricaliszttal dúsított kenyérfejadag és a többnyire külföldi segélyszállítmányokból származó húspótló konzervek nem igazán tették boldoggá az embereket. A burgonyát, amit természetesen csak főzve tudtak fogyasztani, hiszen a zsír az egyik legégetőbb hiánycikknek számított, már igen-igen unta felnőtt és gyermek. Ám az államilag meghatározott árak mellett szinte senkinek sem maradt kedve a kereskedéshez. Az intézkedéseknek a háború alatt az üzérek által az egekbe felvert árakat ugyan sikerült letörniük, de ezzel párhuzamosan a kis szatócsboltok és sarki fűszerezések is mind ellehetetlenedtek. A kommunista párt a belügyminisztériumon keresztül egyre kevésbé leplezve mindent ellenőrizni, befolyásolni, uralni akart. És ezt, az ő meglátásuk szerint, országszerte leghatékonyabban a megfélemlítéssel lehet elérni. Így aztán a rendőrség, de főként annak Államvédelmi Osztálya könyörtelenül lecsapott az Andráshoz hasonló gaz feketézőre, köztársaságellenes összeesküvőkre, reakciószókra és klerikális bajkeverőkre, vagyis mindenkire, aki a szovjet mintájú, központosított diktatúra helyett egyszerűen csak valódi demokráciát szeretett volna. Gyermekek születtek, emberek öregedtek és haltak meg, ugyanúgy, mint régen, de minden más megváltozott. A még működő újságok azt harsogták, hogy minden hatalom a népé, de az emberek az utcákon egyre inkább félve tekintettek egymásra, mert a besúgás, ami korábban az irigyek és a rosszakarók köreit jellemezte államilag elismert tette nőtte ki magát.

Választások

A kormánytag kiscgazdák nem értettek egyet, a közélet és a politika ezen egyre baljóslatúbb visszasságaival, és ezen aggályaiknak mind a parlamentben, mind az újságokban többször hangot is adtak. Ők a nyugati demokráciákhoz hasonlót szerettek volna, ahol a politika nem szólhat bele a katonaság, a rendőrség és a bíróság dolgaiba. Talán pont a másként gondolkodásuk miatt, vagy csak útjában álltak az új rendszer kiépítőinek és ezáltal a szovjeteknek is, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy még alig kezdődött meg az új év, máris megindult a nyílt uszítás és burkolt támadás ellenük kommunista koalíciós partnerük felől.

A tél még jó ideig elhúzódott, a fagyos hideg és a szünni nem akaró hóesések megkeserítették az emberek életét. A gyermekek viszont kipirosodott arccal, hógolyózástól lefagyott kezeiket zsebeikben melengetve viháncoltak az utcákon, örülve a föld sarát belepő fehér takarónak. A nagyobbak egymás vállára állva a csepegő ereszekről jókora jégcsapokat tördeltek le, hogy aztán kardozást mímeljének velük, az apróbbakat meg nyalókaként szopogassák. Kezeik közt a legvalószínűtlenebb dolgokból is könnyen lehetett szánkó, de a domboldalak, lesiklásoktól kisíkosodott pályáin egy régebben szétszakadt teherautó ponyva, vagy katonai sátorlapdarab is megtette. Ők még nem aggódtak az élet nehézségein, nem törődtek mással, csupán az iskola utáni játékkal. Észre sem vették tanítójuk arcán az új rendszer miatt megsokasodó ráncokat, meg sem hallották a kommunista párt egyre agresszívabb és uszítóbb propagandáját. A „ki a nép ellenségeivel a koalícióból” címmel megjelent plakátokon szereplő, kopasz kis gnóm kinézetű alakot, nem is sejtve kivel állnak szemben, csak céltáblaként használták hógolyózásaikhoz. Ám a felnőtteknek hamarosan rá kellett ébredniük az alacsony kis ember oroszok által támogatott jókora hatalmára. A tél még alig engedett szorításából, és a tavasz csak derűsebb napokon, szélvédett helyeken érezte hatását, mikor szinte a kommunista párt követelésének eleget téve a Szövetségesek ellenőrző bizottsága nevében az oroszok letartóztatták a kiscgazdák főtitkárát.

– Ez tényleg igaz, a ruszók elhurcolták Kovács Bélát, a főtitkárokat? – kérdezte András munka után egyik kollegáját az öltözőben.

– Igen, igaz – felelte kurtán és komoran a másik.

– De hát hogy tehetnek ilyet a választásokon győztes párt vezető emberével? – csodálkozott egy másik mellettük öltözködő munkatársuk.

– Úgy, hogy ők meg a háborút nyerték meg, és azt tesznek, amit csak akarnak – válaszolta kiscgazda -szimpatizáns.

– De akkor hol a szabadság meg a népuralom? – ámuldozott a másik.

– Sehol, de hogy itt nem, az biztos! – vágta rá a kiscgazda.

– De hát mégis milyen jogan? – értetlenkedett András is.

– Az erősebb jogán. Nem hallottátok, hogy ezek a rohadt komcsik a rendőrség Államvédelmi Osztályával letartóztattatták jó pár tagunkat itt a városban is, de legtöbbet Budapesten? – kérdezett vissza, közelebb hajolva és lehalkítva hangját a kiscgazda -szimpatizáns.

– De, és? – néztek rá kíváncsian a többiek.

– És addig verték, kínozták őket, míg nem vallottak egymás, de legfőképpen a vezetőség ellen – magyarázta a kiscgazda szinte már-már suttogva.

– Ezt meg honnan veszed? – kérdezett közbe egy távolabb a cipőjét kötögető kollegájuk.

– Hogy honnan? Egyikük mesélte, azért, hogy elengedjék, olyan vallomást kellett aláírnia, amit nem is ő mondott írógépbe – válaszolta a kiscgazda vészjósló hangon.

– És megtette, hamis vádakot írt alá a saját főnökeivel szemben? – ámuldozott András.

– Te is megtetted volna, ha a családdal zsarolnának, meg jól összevernének – vágta rá a másik.

– De hát a főtitkárokat az oroszok hurcolták el, pontosan úgy, mint annak idején a németek

a háború és a Nemzetiszocializmus ellen politizálókat. Én azt hallottam, hogy még csak bírósági tárgyalást sem tartottak, hanem azonnal húsz év kényszermunkára ítélték – ismételte András, amit a reggeli újságban olvasott.

– Úgy bizony. Miért, mit vártál? A szocializmus az szocializmus, lehet az nemzeti vagy kommunista, bolsevik, egyre megy! Rákosiék ugyanolyan szélsőségesek, csak ők nem jobbról akarják megelőzni a jobboldalt, mint a nyilasok a háború alatt, hanem balról a baloldalt – magyarázta a kiskapós -szimpatizáns olyan hangon, mintha annak mindenki számára egyértelműnek kellene lennie.

– És akkor most mi lesz? – állt meg mellettük az imént még odébb cipőjét kötözgető munkatársuk.

– Nem tudom, én csak a helyi szervezet tagja vagyok, nekünk, kisembereknek nem kötnek mindent az orrunkra. Úgy vettem észre, mindenki retteg és fél, így nemigen tudunk tenni semmit, hiszen a ruszlik a komcsikat támogatják – válaszolta a kiskapós szomorú és lemondó hangon.

Közben akik elkészültek, táskáikat a vállukra akasztva vagy kezeikbe véve hazaindultak. András kifelé menet a kapunál bólintott az öreg portásnak, az meg vigyorogva visszaintett. Az iménti beszélgetés közben hallottakon elgondolkodva, a latyakot és pocsolókat kerülgetve ment végig az utcákon. Valamit tenni kéne, valahogyan ellenállni és nem hagyni, hogy megint egy idegen érdekeket kiszolgáló szélsőséges kis csoport ragadja magához a hatalmat. Mert hát hová vezetett Szálasi és a nyilasok nagy németbarátsága és hungarizmusa? Nem szabadna még egyszer megismétlődni, hogy embereket megbélyegezzenek, kirekesszenek vagy akár meg is öljenek más politikai, vallási véleményeik miatt. De mit tehetnének, mikor kollegája szerint még a koalíciót vállaló, választásokon legerősebb pártként szereplő kiskapósok is tehetetlenek és félnek. – Ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak a fejében, míg haza nem ért.

– Szervusz, kicsim! – köszönt lakásukba lépve.

– Szia, drágám! – ugrott asszonykája boldogan a nyakába.

– Vigyázz te, még felborítasz! – lepődött meg András kissé elveszítve egyensúlyát.

– Úgy szeretlek! – mondta a nő a nyakába csimpaszkodva és megcsókolva.

– Én is, kicsim – ölelte át András a derekát és szorította magához testét néhány pillanatra.

– Milyen jó kedved van, történt valami?

– Igen – vágta rá asszonykája mosolygós arccal kurtán.

– És mi az, ha szabad kérdeznem? – kíváncsiskodott András elengedve kedvesét és levéve kabátját, cipőit.

– Gyere, megmutatom! – vezette beljebb Eszter kézen fogva.

– Titkos? – kérdezte András türelmetlenül.

– Nézd! – mutatott a nő a szobába lépve a járókájában hátán fekvő Bandikára, aki éppen ujjacskáit vette szemügyre egészen közről.

– Ismerkedik a kezével a kis drága – mondta András közelebb lépve a ketrechez.

– Igen, de nem az a lényeg – vágta rá asszonykája kissé csalódott hangon.

– Nem, hát mi? – csodálkozott András megtorpanva.

– Nem látod? – kérdezte Eszter számonkérő hangon.

– Nem, mit? – értetlenkedett András a kicsi és asszonykája között oda-vissza járatva tekintetét.

– Hát ezt! – lépett közelebb a nő, és lehajolva óvatosan hasra fektette a kicsit. Az meg méltatlankodva nyöszörgött egy keveset, aztán derekát furcsán megcsavarva, hipp-hopp, átfordult a hátára.

– Hű, de buta vagyok, észre sem vettem, hogy a hátacskáján fekszik! De ügyes vagy, csöppségem, ilyen szépen át tudsz fordulni – hajolt közelebb András is a picihez.

– Bizony, mutassuk meg apának még egyszer, milyen ügyes vagy! – mondta Eszter és ismét hasra akarta fordítani a babát, de az hangosan rosszállva a dolgot ellenkezett.

– Hagyjad, láttam! Ugye mondtam és neked, hogy fog ő forogni, mindössze várni kell, nem minden baba egyforma, mint ahogy a felnőttek sem – szólta rá András asszonykájára, mikor látta, a kicsi az ujjacskáival szeretne játszani és egyáltalán nem örül a zargatásnak.

– Igen-igen, mondtad, de tudod, annyira megijedtem, mikor a doktor meg az idősebb asszonyok azt mondták, lusta baba, és már rég fordulnia kéne – mentegetőzött a nő kissé röstellve magát.

– Nem kell mindenkire hallgatni, az orvosoknak meg az öregasszonyoknak az a dolguk, hogy aggódjanak, ha valami nem egészen úgy alakul, mint ahogy már megszokták! De attól, hogy egy baba más, mint a többség, még nem jeleni azt, hogy az biztosan beteg vagy fogyatékos – karolta át András vigasztalóan magához ölelve asszonykáját.

– Úgy szeretlek, rád mindig lehet számítani – mondta a nő, fejével a férfi mellkasához bújva.

A kis Bandika mintha megértette volna szülei fölötté megbeszélte aggodalmait, megtáltosodva, addigi lemaradásait gyorsan behozva, rohamos fejlődésnek indult. Hogy a szülői szeretet ereje hatott rá ennyire erősen, vagy csupán elérte a kort, amire ehhez szüksége volt, nem lehetett tudni. Az biztos, hogy egyik napról a másikra változott és gyarapodott a már nem is olyan kicsi csöppség. Ahogy a tavasz bontakozott ki szépen lassan, úgy nyílt ki ő is a környezete felé. Kezei megismerése után kíváncsian forgolódva, figyelme fokozatosan a távolabbi tárgyak és hozzá szóló hangok gazdái felé irányult. Boldogan mosolygott, mikor apja a munkából hazatérve köszönt neki, és egyúttal asszonykájának is elmesélve mi történt a gyárban, beszélt hozzá. Hamarosan megtalálta a járókában mellette heverő játékait is, és a csörgővel nagy zajt csapva szórakoztatta magát.

Közben a márciusból lassan április lett, és odakint az árnyékos helyekről is végleg elolvadtak az ott megbúvó jegek és havak. Az utcákon járókelőket már pusztán a jókora tócsák és a közepükön árválkodó szürkés-fehéres hógömbök emlékeztették a télre. Nem is oly rég még gyermekek és néhány segítőkész felnőtt keze munkájaként készült, peckesen álló hóemberek voltak azok, de a tavaszi nap nem kegyelmezett nekik, kipucolta őket a városból, mint az új rendszer B-listája a régi tisztségviselőket. Lassan ébredezni kezdett a természet, rügyezni és virágozni kezdtek a fák, a levegő megtelt illatokkal, és a langyos szellők hátán halk döngicséléssel méhek szálltak. Kizöldült a fű is, és mikor felszikkadt végre a téli sár, szánkózás helyett focizó gyermekekkel teltek meg a terek és grundok. Munkából hazafelé tartva, András sokszor megbámulta az önfeledten játszadozó srácokat, és olykor-olykor elképzelte magában, milyen lesz, ha majd az ő Bandikájuk is ott rúgja a bőrt barátaival.

Az egyre kellemesebb időben Eszter sem bírta a lakás falai között maradni, amikor csak tehetett, a kicsit jól felöltöztetve, levegőzni a szabadba vitte. Mivel a lépcsőn minden alkalommal felcipelni dőreség lett volna, a babakocsi bevetésre várva az addigra már üresen kongó faskamrájukban pihent. Elég cipelnivalót jelentett számára az egyre súlyosabb baba és annak járulékos holmiai. Hiszen egy jó anyának minden eshetőségre fel kellett készülnie, és hogy ne érhesse őket meglepetés, minden sétájukra vittek magukkal cumisüveget, váltásruhát, pelenkát, egy kis edényben főzeléket és minden apróságot, ami kellhet. A lépcsőzés, ennyi mindennel a kezeiben, embert próbáló mutatványnak bizonyult, de odalent aztán a babakocsi átvette a terhek javát. Általában egy jókora kört megtéve útba ejtették a parkot is, ahol Eszter a négy fal közül kiszabadulva, egy padra telepedve figyelte az utcákon zajló életet és gyönyörködött a virágágyásokban nyílani kezdő tulipánok színes kavalkádjában. Persze a parkot, hol a virágba borult fák ágain a tavasznak örvendő és párt keresve madarak csiviteltek, más anyukák is előszeretettel látogatták. Hiszen, a méhek zsongása és a virágok illata elűzte a tél alatt felgyülemlett depressziót anyából és gyermekből egyaránt. Eszter hosszasan elnézte, amint egy többgyermekes anyuka éppen a legkisebbel bajlódott, miközben a két nagyobbik lurkója a fűben a pitypang sárga virágait tépkedte. Aztán a szeme sarkából észrevett egy férfit, aki egy nem messze lévő kuka mellett ácsorogva, kezében táskájával, cigarettáját szívva egyfolytában őket bámulta. Ki lehet ez az ember? Nem tanították meg neki, hogy az utcán nem

illik megbámulni a nőket? Mit akarhat tőlük? – jártak agyában az ijedt gondolatok, ahogy az aprócska szájacskájával éppen nagyot ásítva ébredező Bandikára nézett.

– Hát felébredtél, arany bogaram? Jót aludt a kis babuka, jót? Kérsz inni, drágaságom? Biztosan kérsz, ettől a friss levegőtől megszomjazott a baba – beszélt a kicsihez, miközben felállva előkotorta táskájából a cumisüveget és inni adott neki. Szeme sarkából azért az őket figyelő idegenre is oda-odasandított és legnagyobb meglepetésére látta, amint a férfi eltaposva cigarettacsikkjét egyenesen feléjük indul. Úr Isten, mit akarhat ez tőlünk? – nyilallt belé a kérdés, ahogy vadul kalapálni kezdő szívvel visszahuppant a padra.

– Eszti? Eszti ke kisasszony, magácska az? – állt meg előtte mosolyogva a férfi, akinek orra környéke és fogai kissé furcsának tunktek, de úgy közelebbről már nem is tunktt annyira idegennek.

– Hát persze, hogy maga az, ki más lehetne, hiszen most is pont olyan gyönyörű, mint akkoriban – válaszolta a meglepettségében szólni sem tudó nő helyett a férfi, aki nem volt más, mint Eszter régi udvarlója.

– Eszter kisasszony, hol bujkált eddig, olyan régen nem láttam már? – kíváncsiskodott a férfi tolaakodóan kezét csókolva neki.

– Asszony! – vágta rá Eszter.

– Parancsol, kedvesem? – értetlenkedett nyájas hangon a piperkőc alak.

– Nem kisasszony, hanem asszony – ismételte meg a nő, miközben szavainak nyomatékot adva előrenyújtotta kezét, aminek egyik ujján a szikrázó napsütésben ott csillogott a jeggyűrűje.

– Szóval mégis férjhez ment ahhoz a szegénylegényhez? – kérdezte a régi udvarló lekicsinylő hangon, kissé meghökkenve.

– Igen, hiszen áldott jó ember, és én szeretem őt tiszta szívemből – felelte Eszter dacosan.

– Hát, te tudod, kedvesem – mondta a férfi szánakozva.

– Nem kell a sajnálata, ugyanis boldogok vagyunk, már gyermekünk is született és egyébként meg maga sem néz ki valami hű, de gazdagnak! Hol a cilinder meg a csicsás frakk és a sétatálca? – fakadt ki a nő kissé dühös és számonkérő hangon.

– Az már a múlté, ma már más a divat, mert más szelek fújdognálnak – legyintett a régi udvarló.

– Más divat, más szelek, nem értem? – csodálkozott Eszter.

– Nem érted, kedvesem... – kezdte magyarázni a férfi, de a nő közbevágott.

– Nem vagyok a kedvese, férjes asszony vagyok! – mondta mérgesen.

– Nahát, még mindig olyan jól áll neked, ha dühös vagy, ilyenkor mindig még szebbnek tűnsz! – ámuldozott a piperkőc megjátszva magát.

– Ugyan már, ne bókoljon itt nekem! – csóválta fejét a nő rosszállólag.

– De ha így van, nekem elhiheti – erősködött a férfi mélyen a szemeibe nézve, de Eszter elkapta róla tekintetét, és zavarában kissé kipirult arccal a kicsi takaróját kezdte igazgatni.

– Tiszta anyja ez a baba, gyönyörű szép pofikája van és a haja is ugyanolyan göndör, biztos vagyok benne, hogy Eszter lett a neve is – mutatott a férfi a kicsi sapkája alól kilógó néhány hajszálra.

– Nem, mert ő fiú, és az apja után Bandikának neveztük el – világosította fel Eszter boldogan hencegve a férfit.

– Bandi? Micsoda idejétmúlt név, ma már nem divatos – legyintett a piperkőc alak.

– Akkor mi a divatos? – kérdezte Eszter ismét dühbe gurulva.

– Hát az orosz nevek, azokkal lehet érvényesülni, a németes vagy magyaros csengésűekkel nem! – vágta rá a férfi.

– Elég baj az – csóválta fejét Eszter nemtetszőleg.

– Baj vagy nem baj, ez van. Mit gondol, kisasszony, én miért nem járok a régi, sokkal szebb ruháimban? Azt hiszi, most nem tehetném meg? Nem, nem azért, hanem, mint ahogy már

említettem is, más szelek fújnak mostanában, hideg keleti szelek. Sem a szovjet felszabadítóknak, sem a kommunista pártnak nem tetszik az elmúlt korokat idéző külső. Sokkal inkább a munkás proletár kinézet. Látja, Esztike? Valami ilyesmi – húzta ki magát a férfi, sunyin mosolyogva.

– Értem, és ha megint a régi jön a divatba? – kérdezte Eszter a másik szavain ledöbbenve.

– Akkor természetesen elővenném azokat, de úgy látom, itt mostanában nemigen lesz azokra szükség – felelte a férfi tudálékosan.

– Maga egy igazi alkalmazkodóművész – mondta Eszter gúnyos hangon, a piperkőc alak köpönyegforgató mivoltán igen-igen meglepődve.

– És mikor született ez a nagyfiú? – terelte el a szót a kínossá váló témáról a férfi.

– Tavaly augusztusban – felelte kurtán a nő azon tűnődve, hogy vajon a másikat valóban érdekli a baba, vagy csupán azon keresztül próbál közeledni hozzá.

– Nyári baba vagy, mi? Akkor bizonyosan nem fáztál, te kis vasgyúró. Jó meleg várt idekint, te kis aranyfalat – becézgette Bandikát közelebb hajolva hozzá a piperkőc alak.

Ám a kicsi megérezhette a férfi vigyorgó arca mögött rejlő gonoszsgát, vagy csupán megijedt a hozzá túl közel kerülő idegentől, nem lehet tudni, az biztos, hogy rémült zokogással sírni kezdett.

– Mit csinált vele? – pattant fel Eszter a padról dühösen.

– Én? Én semmit! – mentegetőzött a férfi megszeppenve.

– Menjen már arrébb, ne riogassa itt ezt a csöppséget! – ripakodott rá a nő, miközben a cumisüvegével próbálta nyugtatni Bandikát.

– Jól van, kicsim, nincs semmi baj, jól van, no – csitította, de az csak bömbölt tovább.

– Lehet, hogy éhes – szólt oda kissé távolabb húzódva a piperkőc alak.

– Maga még mindig itt van? Nem látja, hogy halálra rémítette a gyermekemet? – fordult felé egy pillanatra Eszter, szemrehányó tekintetével szinte ledöfve a másikat.

– Én, de hát mivel? Nem is csináltam semmit! – ámuldozott a férfi a gyermekét anyatigrisként védelmező asszony vádjain.

– Jól van, jól van – vette ki Eszter a kicsit a babakocsiból.

– Nyugodj meg, itt van anya, itt van! Jól van – rázogatta ringatásképpen, amitől lassan megnyugodott, de ha úgy fordult vele, hogy az idegen ismét szemei elé került, újból rákezdett.

– Na, én megyek, nem akarok tovább zavarni – mondta a férfi belátva, hogy a baba valóban tőle fél.

– Menjen csak nyugodtan, Isten önnel! – vágta rá Eszter a gyermek sírásától ingerülten.

– Hát, akkor viszont látásra, kedves Esztike kisasszony, további szép napot! – köszönt el a férfi, aztán sarkon fordult és a park másik vége felé indult.

– Asszony! – mondta Eszter fejét csóválva dühösen, de már csak úgy halkabban, hogy a végre távolodó tolakodó alak meg ne hallhassa. Tekintetével végigkövette a férfi útját, mígnem az a parkot elhagyva az utca épületei között el nem tűnt szemei elől. Nagyot sóhajtva rázogatta még egy darabig csemetéjét, majd a babakocsihoz lépett, és a kezei között lassan vele együtt megnyugodó Bandikát visszafektette bele.

Otthon megcsinálták az aznapi házimunkát aztán várták, hogy András hazaérjen a munkából. Jött is az időben, ahogy szokott, megvacsoráztak, utána együtt megfürdették a kicsit. A lubickolás nagy örömet jelentett Bandikának, hangosan sikongatva és nevetgélve rúgkapált és csapta a vizet. Persze a gyermek öröme és vidámsága a szüleinek is boldogsága, így az esti fürdetések mindig a nap fénypontjának számítottak. Valahol ez lehetett a csöppség kimerülésének időpontja is, vagy csak megszokásból alakult úgy, nem lehetett tudni, de az biztos, hogy a hancúrozás után könnyebben ment az alvás. Eszter még megszoftatta, amitől az szépen elcsendesedett és megnyugodott, hogy mire lekerült a ciciről, már aludt is, mint a bunda. A ház elcsendesedtével a férj és feleség kettesben maradva egyre többször tekintett ismét nőként és férfiként egymásra. A vágyak ugyanis addig is megvoltak és le is vezették így vagy

úgy, de Eszternek időre volt szüksége, hogy regenerálódjon. Mikor aztán alsó fertálya rendbejött és lelkileg is ismét ráhangolódott, szeretkezéseik ugyanolyan spontánok és szenvedélyesek lettek, mint a kicsi születése előtt. Mivel annak idején szorongásokkal telve várták első gyermekük érkezését, ez még őket is meglepte kicsit. De főként Eszter számára hoztak az ilyen éjszakába nyúló, forró együttlétek megnyugvást, aki női mivoltát érezte veszélybe kerülni a szülés és a szoptatás okán.

– Ez annyira jó így – bújt oda férjéhez egy jól sikerült este után boldogan.

– Tényleg? Akkor máskor is így csináljuk – nyugtázta a dolgot András megleléssel a hangjában.

– Nem, nem arra gondoltam, de az is nagyon jó volt – könyökölt fel Eszter a sötétben.

– Nem, hát mire? – kérdezte András asszonykája felé az oldalára fordulva.

– Arra, hogy milyen jól megy ez nekünk – felelte a nő talányosan.

– Micsoda? – csodálkozott a férfi.

– Hát az együttlét – bökte ki végre Eszter.

– Miért ne menne, szeretjük egymást vagy nem? – értetlenkedett a férfi.

– Tudod, én nagyon félttem, hogy a szüléstől megcsúnyulva már nem fogsz szépnek látni és más nők után fogsz vágyat érezni – magyarázta a nő szégyenlősen.

– Jaj, te kis butus, miért gondolsz ilyeneket? – simogatta meg András tenyerével a nő arcát.

– Mert már nem vagyok ugyanolyan szép, a hasam se lett a régi és a melleim is lógósabbak lettek – sópáncodott a nő önmagával elégedetlenül, szomorú hangon.

– Lehet, hogy nem vagy olyan, mint lánykorodban, de szültél egy gyönyörű gyermeket, hát kell ennél több? Aki meg azáltal próbálja fiatalságát és szépségét megővni, hogy nem vállal gyermeket, az végül mikor így is, úgy is megöregszik, magányos és szomorú lesz. Gondold, csak el, milyen sivár lehet annak az embernek az élete, aki sohasem láthatja saját gyermekét mosolyogni, játszani, pancsolni. Igaz, neki a sírását sem kell hallgatnia, de mennyi-mennyi boldogságtól és örömtől fosztja meg magát az ilyen. Ott van a kis Évike, láttad milyen aranyos lett, mikor már totyogott, beszélni tanult és ezerféle megható és mókás jelenetet produkálva szemeink láttára fejlődött. Aki ezeket csak magára gondolva, önző módon kihagyja az életéből, azt csak sajnálni tudom, mert nem is tudja, mit veszít. A családot, a boldogságot, az élet értelmét – dőlt Andrásból a szó.

– Igazad van, aki nem tapasztalja meg mindezt saját gyermekével, az nem is tudhatja, mit mulaszt el. Azt hiszi, milyen jó neki, pedig ha csupán egy percre is megérezhetné, mekkora boldogság az anyának a sok fájdalom és szenvedés után, mivel a szülés jár, magához ölelni saját gyermekét, megdöbbenne, mert nincs ahhoz még csak hasonló sem – helyeselt asszonykája visszaemlékezve azokra a pillanatokra.

– Bizony-bizony, a gyermekáldás a legnagyobb boldogság mindenütt a világon. És ha belegondolunk, hogy vannak anyák, akik angyalcsinálásra adják a fejüket és megpróbálják megőlni a saját magzatukat... huh. Mások meg szeretnének, de nem lehet nekik – sóhajtozott András a sötétben.

– Az valóban igazi sorscsapás lehet – értett egyet Eszter, visszafekve párnájára.

Ezután már nem szólt egyikük sem, mivel már későre járt, András asszonykája oldalához bújva rövidesen horkolva aludt. A nő viszont még sokáig fent maradt és sorra vette a lehetőségeket, amik esetlegesen a szörnyű tette kényszeríthetnek egy anyát. De akárhogy is erőltette az agyát, egy érvet sem talált elfogadható mentségnek a gyilkosságra. Aztán lassacskán őt is elnyomta az álom, de nem aludhatott túl sokáig, ugyanis nemsokára verejtékben úszva, rémálmától gyötörtetve felriadt. Bár szemeit kinyitotta, a sötétben még sokáig előtte lebegtek az álom szörnyű képei. Egy mindenféle eszközökkel felszerelt műtőben, kezében rémisztően hosszú tűvel abortuszra készülő, fehér köpenyes orvost látott. Álmában ott járt, ő feküdt a műtőasztalon és majd meghasadt a szíve, mikor arra gondolt, mit érezhet, mit gondolhat ott bent olyankor az a kis élet, az a kis lelkecske. Csendes volt az éjszaka, csak az óra kattogott a

falon, monotonon. Mikor szemei megszokták a sötétet, kikászálódott az ágyból és csendben kinyitotta az ablakot, hogy szellőztessen kicsit. A könyökeire támaszkodva kihajolt, és nagyokat szuszogva mélyen belélegezte az éjszaka friss levegőjét. Az utcákon némaság honolt, senki és semmi nem mozdult, csupán a park felől hallatszott a baglyok éji vijjogása és a csalogányok udvarlási hangversenye. Hallgatva a gyönyörű szimfóniát, az lassan, szinte észrevétlen enyhülést és megnyugvást hozott fájó lelkének. Nemsokára megnyugodva, a rémálmot feledve csukta be az ablakot.

– Mi az, mi történt? – ijedt fel András álmából a sötétben.

– Semmi, drágám, semmi, aludj csak nyugodtan! – nyugtatgatta a nő suttogva.

– Mit csinálsz ott? – csodálkozott András.

– Kicsit szellőztettem, most pedig megyek, betakarom Bandikát.

– Nem tudsz aludni? – kérdezte még a férje félálomban, de közben már fordult is a másik oldalára és aludt tovább.

Eszter nem felelt, csak csendben kiosont a nyitott ajtón, egyenesen a másik szobába, ahol a csöppség a kiságyában szunyókált. Még lámpát sem oltott, hiszen nap, mint nap megtéve ezt az utat már vakon is odatalált volna, hogy a takaróját folyton lerúgó csöppséget betakarja. Míg a kicsi körül tett-vett, ismét felrémlettek benne a szörnyű álmok képei, és olthatatlan vágy tört rá, hogy a kiságyban széttett kezekkel és lábakkal, kinyúlva alvó kisfiát magához ölelje. Aztán mégsem tette, hiszen tisztában volt vele, mivel jár, ha úgy éjnek idején felriasztják a nagyhangú csöppséget. Megcirógatta hát inkább a kis haját, pusztít, nyomot homlokára, majd visszament szobájukba és ő maga is aludni tért.

Alig telt el pár hét, és a kellemes tavaszi időből máris hőség lett. A kissé korán érkezett kánikula forróságát mindössze néha egy-egy esős nap törte meg. A borús idő és a csapadék okozta enyhülés után azonban ismét visszatért a nagy meleg. Az öregéknél, kint a tanyán, beköszöntött a kapálási szezon. Andrásék szerettek volna kiutazni és segédkezni a munkában, de sehogy sem tudtak időt szakítani rá. Bandikának ugyanis elkezdtek kibújni a fogacskái, láza ugyan nem lett tőle, de igen-igen síróssá és nyűgössé vált szegényke.

Mivel ők nem mentek, az öregék pedig a tavaszi munkálatokkal voltak elfoglalva, Eszter névnapjának megülése, ha nem ismaradt el, de egy későbbi időpontra halasztódott. Aztán, mikor a kukorica meg a napraforgó már akkorát nőttek, hogy leveleikkel beárnyékolták maguk alatt a talajt, és elvéve a napfényt a gazoktól nem adtak nekik esélyt, az embert próbáló munka véget ért. Így az öreg és a kedves mama szépen lebarbulva mentek, ahogy tudtak és vittek, amit csak bírtak.

– Hű, de gyönyörű, Mihály bácsi, köszönöm szépen! – ámuldozott Eszter a hatalmas, vegyes virágból összeállított csokor láttán.

– Boldog névnapot, lányom! – adott pusztit az öreg átadva a csokrot.

– Hát, akkor kislányom, így utólag is, boldog névnapot! – sorakozott a saját maga hímezte terítővel az anyja is.

– Neked meg egy kis pálinkát hoztam, Bandikám, tessék! – nyújtotta oda az öreg a másik kezében tartott üveget.

– Köszönöm, Mihály bátyám, de nem kellett volna, van még a másiktól is! – felelte András átvéve tőle.

– Az nem baj, mindig jó, ha van a háznál! – szögezte le az öreg felemelt ujjával nyomatékosítva fontos mondandóját.

– Mihály, már megint csak az ital! – jegyezte meg a kedves mama rosszállólag.

– Na, és hol van a kis unokám, már biztos sokat nőtt, mióta nem láttuk? – terelte az öreg a szót a picire, meg sem hallva neje zsörtölődését.

– Éppen alszik, de már fel szokott kelni ilyenkor, ki is nyitom az ajtaját, és a beszéd hangjára majd felébred – válaszolta Eszter a szobaajtóhoz lépve.

– Hagyd csak, hadd aludjon! – szólt rá az anyja legyintve.

– Á, már úgy is fel kell kelnie, mert nem fog elaludni estére – mondta Eszter mégiscsak kinyitva az ajtót.

– De hát ne zavarjuk szegénykét! – erősködött a kedves mama.

– Asszony, nem érted, hogy eleget aludt? Megbeszéltük, hogy nem szólunk bele az ő dolgaikba, kizárólag, ha segítségre szorulnak, ugye? – fordult felé az öreg ellentmondást nem tűrően.

– Igen-igen, igazad van – bólogatott neje.

– Na, látod, inkább adjuk oda, amit hoztunk! – tette még hozzá az öreg a nehéz táskákat az asztalra téve.

– Azok egyenesen mehetnek a kamrába – szólt rá a mama.

– Parancs, értettem! – vágta rá az öreg mosolygós arccal, fejét csóválva, ismét le akarva venni őket.

– Hagyd, csak Mihály bátyám, majd én beviszem! – vette ki kezeiből előzékenyen András a nehéz pakkokat.

– Menjünk, pakoljunk ki mindent! – fordult Eszter felé az anyja.

– Na, ez jó ötlet, mi meg addig megihatnánk egy kupicával, Bandikám! – mondta az öreg elégedetten.

– Hát persze, ülj csak le, Mihály bátyám, én majd mindjárt veszek elő poharakat! – szólt vissza András a kamraajtóból, ahova a táskákat cipelte éppen.

A két asszony jó időre eltűnt a kamrában, a férfiak pedig letelepedtek az asztalhoz, a boros-meg a pálinkásüvegek mellé. Beszélgettek erről is, arról is, az időjárásról, hogy hogyan kalászoszik a búza, várható termésről, míg végül jó néhány pohár ital elfogyasztása után eljutottak a politikáig.

– Mit szól a legújabb fejleményekhez, Mihály bátyám? – kérdezte András, miközben felállt és újra feltöltötte a poharakat.

– Mit szólnék, fiam? Erre már nem is nagyon lehet mondani semmit – felelte az öreg nagyot sóhajtva, fejét rosszállólag csóválva.

– Ezek kicsinálják az egész kisgazdapártot – mondta András visszaülve helyére.

– Gondolom, Nagy Ferenc miniszterelnök sem önszántából mondott le így hipp-hopp, és emigrált is mindjárt családostól – bólogatott az öreg egyetértően.

– Nem bizony, maga nem is tudja? – csodálkozott András.

– Mit? – kérdezte az öreg kíváncsian.

– Nekem a gyárban van egy kisgazdapárttag kollegám, ő mesélte... – kezdte András, de az öreg bár nem szokása, felemelt tenyerével csendre intve félbeszakította.

– Bandikám, jó vastagok itt a falak, nem hallatszik át? – kérdezte tekintetével körbepillantva a lakáson.

– Nem túl vastagok és ma már a falnak is füle van, igaza van, sose lehet tudni, beszéljünk inkább halkabban – halkította le szavait András.

– Tehát a munkatársam mesélte, hogy náluk a párton belül elterjedt a híre, miszerint Rákosi elraboltatta Nagy Ferenc néhány éves kisfiát és azzal kényszerítette lemondásra és külföldön maradásra. Azt is mondta, hogy Rajk László kommunista belügyminiszter már az állampolgárságát is megvonta tőle, hogy ha akarna, se tudjon hazatérni – magyarázta András szinte suttogva.

– Tényleg? Nem is tudtam! És ez igaz lehet? – ámuldozott az öreg.

– Hát, nekem valószerűbbnek tűnik, mint a komcsik riogatásai meg hisztériakeltése, hogy rajtuk kívül minden párt és politikus fasiszta meg reakciós – válaszolta András a másik kételyein meglepődve, kikerekedett szemekkel.

– Persze-persze, azokat én sem hiszem el, csak tudod, annyira megdöbbenő ez a hír – mondta az öreg hűledezve, a hallottakon elgondolkodva.

– De hát így járnak, akik kezet fognak a gonosszal. Horthyék is ráfizettek a nációkkal való

szövetségükre. Emlékszel? Mondtam én, hogy nagy ára lesz Hitler bécsi döntéseivel adott ajándékainak... – folytatta az öreg.

– Tényleg, kint a fronton hányszor emlegette ezt nekünk, de akkor még Hitler bukása elképzelhetetlennek tűnt – vágott közbe András poharát koccintásra emelve.

– No-no, már akkor is voltak jelei, nem véletlenül kellettünk mi oda a húsdarálóba, nem bírt a szovjetekkel! És meglásd, a kiscigányok is megbánják még ezerszer a komcsikkal kötött alkujukat, ezt a koalíciónak csúfolt förmedvényt! Nem is értem, mit vártak tőlük, hiszen a vezetőjük, Rákosi is egy börtönből szabadult, szélsőséges gazember, aki bármire képes a hatalom megszerzése és a dilettáns ideológiája terjesztése érdekében. Nem véletlenül ült ő Szálasival, a másik elmebeteggel együtt Horthy kormányzósága idején a szegedi Csillag börtönben. De az elvtársaiban sem látok semmi jót, úton-útfélen azt harsogják, hogy a népet szolgálják, meg hogy a népé minden hatalom, de közben csak a fenntarthatatlan eszméjüket sulykolják. Hát hogy lehetne már minden ember egyenlő? Mikor az egyik többre vágyik, a másik kevesebbet is beéri, van, aki az éjt nappallá téve dolgozik, a másik meg lusta, egyik ember igénytelen, de a szomszédjában élő kifinomult ízléssel rendelkezik. Egyébként meg Isten ajándéka, hogy nem vagyunk egyformák, mert milyen unalmas és szürke lenne minden, ha mindenki ugyanazt szeretné, ugyanazt hinné, és persze ugyanazt az elvet is vallaná? Pedig ők ezt szeretnék, internacionalista világforradalmat, hogy a világ kommunistái egyesüljenek és mindenütt ugyanaz a szovjet mintájú diktatórikus rendszer legyen. De hát hová vezet ez? Mi lesz így a feltalálók, tudósok, nagy alkotók, ha mindenkit köteleznek a szürke középzsintre süllyedésre? Lezüllik az ország, belerokkan a nemzet! Hát demokrácia ez? – magyarázta az öreg nem is sejtve, hogy amiket mondott, szóról-szóra be fognak következni.

– Nem hinném, inkább diktatúra felé sodródás – vágta rá András az öreg monológját kezében poharával hallgatva végig.

– Na, jól van, ne tartogasd tovább az a poharat, mert még kilötyögtetted azt a drága nedűt! – emelte fel az öreg is sajátját.

– Egészségünkre! – koccintottak, éppen mikor az asszonyok is előkeveredtek a kamrából.

– Mi az, minket meg sem vártok? – méltatlankodott a kedves mama.

– Hát, úgy eltűntetek, már azt hittük, biztosan befőtten raktok el, nem akartunk zavarni, így nagy duzzogva kénytelenek lettünk magunkban kortyolgatni. De gyertek és igyatok velünk, biztosan akad még ott pohár, ahonnan ezeket hozta Bandi! – mondta az öreg kissé gunyoros hangon.

– Nagyon vicces, mindent szépen ki kellett pakolni – vágta rá neje durcásan.

– Úgy is van, rend a lelke mindennek – mosolygott az öreg.

– Jöjjön, anyuka, üljön csak le, tölts magának is! – invitálta anyósát András, miközben máris öntött még két kis pohárkába.

Mikor mindenki kezébe vette sajátját, koccintottak.

– Akkor boldog névnapot! Isten éltesen, kislányom! – köszöntötték Esztert sorban.

– Aztán mit sugdolóztatok itt, amit mi nem hallhattunk? – kérdezte a kedves mama kíváncsiságtól furdalva, ahogy az üres poharát letette az asztalra.

– Mi? Semmit! – csodálkozott András.

– Hallottam, fiam, sugdolóztatok, mint a gyermekek szoktak a templomban! – mondta anyósa számonkérő hangon.

– Nem sugdolóztunk mi, drágám, csak nem szeretnénk volna, ha illetéktelen fülekbe jut, amiről beszélgettünk – magyarázta meg az öreg a talányt.

– Illetéktelen az én fülem? – háborodott fel neje.

– Nem a tied, a szomszédoké! – vágta rá az öreg kissé feldühödve.

– Ja, értem már, akkor nem szóltam semmit – mondta a mama kissé restellve magát.

– Hát jobb is lett volna – ingatta fejét az öreg.

– Tényleg, Mihály bátyám, ki az a Dinnyési? – kérdezte András terelve a szót, hogy a szülők

civakodásának elejét vegye.

– Egy kommunista – felelte az öreg kurtán és tömören.

– Nem kiscgazda? Én úgy tudtam! – csodálkozott András.

– Az, de attól még komcsi, másként hogy lenne képes azok után, amiket mondtál, amiket Nagy Ferencsel tettek, mindenféle zokszó nélkül beleülni a miniszterelnöki bársonyszékbe? De Rákosi és a többi hataloméhes komcsi mellett nem lesz hosszú életű ő sem, azt garantálhatom – magyarázta az öreg, ismét sugdolózás szintjére halkítva hangját.

– Mindig csak ez a politika, nem beszélhetnénk valami másról is néha? – szólt közbe a kedves mama.

– De lehet, csak tudod, ezek mindnyájunkat érintő problémák már most is, és ha így halad tovább a dolog, akkor idővel még inkább azok lesznek – felelte az öreg.

– Igen, lassan már félnie kell az embernek, ugyanis ezek is, mint a nyilasok, mindenbe beleszólnak, mindent és mindenkit megfigyelnek, és aki nem tetszik nekik, azt menthetetlenül eltakarítják az útból – mondta András igazat adva az öregnek.

– De hát csak azoknak kell félniük, akik valami rosszat csináltak, nem? – csodálkozott Eszter.

– Persze, csupán az nem mindegy, ki dönti el, mi a jó és mi a rossz. A komcsik szerint mind akasztófára való, aki nem ért egyet velük, a nagy Sztálin generalisszimusszal és a szovjet birodalommal. És ebben valóban nem sokkal különböznek Szálasi nyilasaitól – magyarázta az öreg az asszonyok számára is érthetően.

– És akkor szerinted a sok miniszter meg politikus, akiket felakasztottak, nem is voltak bűnösök, pusztán rájuk fogták és ártatlanul ítélték halálra őket? – csodálkozott a kedves mama kissé szemrehányó hangon.

– Én nem ezt mondtam, drágám. Az ország népének rengeteg szenvedéséért, a sok embertelenségért, a zsidók deportálásáért valakik biztos, hogy felelősek, vagyis csupán voltak. Nem a valódi bűnösöket védem én, csak úgy látom, kezd az egész elfajulni, hiszen a kommunisták saját céljaik érdekében bárkire bármit ráfognak, ha az útjukban áll. A nép meg még örül is, hogy már megint lelepleztek egy titkos köztársaságellenes összeesküvőt, reakciót, fasisztát, vagy csak egyszerűen, ahogy a komcsik mondják, nép ellenségét. Az egyszerű emberek észre sem veszik, hogy bárki, még ők is sorra kerülhetnek, ha nem elég buzgón tapsolnak Rákosinak a gyűléseken, vagy csak ellentmondanak nekik. Tegnap a miniszterelnök, ma én, holnap meg lehet, hogy te következzel – fejtette ki az asszonyok kedvéért még világosabban az öreg.

– De hát ez lehetséges? – ámuldozott Eszter.

– Nagyon úgy fest – bólogatott András.

– Miért, azt hittétek, Sztálin demokratikus úton került hatalomra és a Szovjetunióban tényleg népuralom van? – mosolygott az öreg fejét csóválva.

– Azt mondják – felelte a mama.

– Persze, sok mindent mondanak, de sajnos annak a fele sem igaz. Jólét meg a fejlődés, ugye Bandikám? Mi láttuk, mi van ott – mondta az öreg szomorúan.

Beszélgetésüknek a kis Bandika nyöszörgése vetett véget.

– Na, felébredt végre – kelt fel székéről Eszter, és indult meg a szoba felé.

– Ez a gyermek milyen jól aludt, pedig még az ajtó is nyitva volt! – ámuldozott a mama.

– Bezzeg éjszaka látná, vagyis inkább hallaná, anyuka – sopánkodott András most már elhagyva a suttogást rendes hangon.

– Sírogatni szokott a kis drága? – kérdezte anyósa felállva és a szoba felé indulva.

– Az nem kifejezés, bömböl órákon át – vágta rá András.

– Biztosan fáj valamije – válaszolta anyósa már bentről a szobából.

– Persze, a fogai, szépen sorban bújnak kifelé, csak hát eléggé megviseli szegénykét – mondta Eszter a járóka mellett állva.

– Ó, hát te már tudsz ülni? Húha, de ügyes ez a baba, de ügyes! – ámuldozott a mama megpillantva a járóka egyik sarkában álmos szemekkel ücsörgő csöppséget.

– Mondjad mamádnak, hogy sok mindent tudsz te már azóta, hogy utoljára látott! Na, gyere, nézzük meg a peluskát, mert úgy érzem, van benne valami! – mondta Eszter szaglászás közben lehajolva, és kivéve a kicsit a járókából.

– Hát add már ide egy kicsit azt az aranyfalatot! – szólt rá a mama, mikor az ágyhoz vitte.

– Mindjárt, csak tisztába teszem, mert félek, hogy kifolyik, annyira tele van. Mióta mindenféle főzelékeket eszik, néha hasmenése van – válaszolta Eszter, átpelenkázva a kicsit.

– Az lehet a fogai miatt is, nézd, hogy nyáladzik most is, sokat nyel belőle és attól megy a kis hasa. Lázas nem szokott lenni? – ment oda melléjük a mama.

– Nem, azaz egyszer volt, de akkor megfázott és nem a fogai miatt – válaszolta Eszter munka közben.

– Szia, picurkó, hát szia! Látod, itt van a mama? Megismersz még? Olyan rég láttalak, hogy közben egészen megemberesedtél – beszélt a kikerekedett szemekkel, szinte pislogás nélkül őt bámuló csöppséghez a mama.

– Na, kinyitod a szádat, megmutatod mamának a fogacskáidat? – próbálta Eszter ujjával gyengéden szétnyitni a kicsi száját.

– Aha, látom, ott fehérlenek, még csak most törik át a fogíny bőrét. Milyen furcsa, hogy több is jön egyszerre. És felül is megindultak? – vizsgálgatta a mama a fogkezdeményeket a kis Bandika szájában.

– Igen, van ott is. Na, gyere, szépségem, odamész a mamához – emelte fel Eszter az ágyról és nyújtotta oda a mamának.

– Gyere, te tündér. Na, már folyik is a nyálacskád, megtöröljük, így ni – vette át a mama.

– Odamenjünk? – kérdezte a mama, mikor a kicsi, a konyhában beszélgető férfiak hangját kezdte figyelni.

– Na, gyere, nézzük meg nagyapát, őt is régen láttad – indult meg vele kifelé a szobából a mama.

– Hát, szevasz, édes egy komám! De megnőttél, a mindenségít neki, mindjárt futkosni fog ez a nagyfiú! – szorította meg gyengéden a kicsi pufók arcocskáját két ujjá közé fogva az öreg.

– Hát azt még azért nem, de a járókában fölkapaszkodni már próbálkozott – mondta Eszter, miközben a büdi pelust a mosdóba vitte.

– Igen, ilyen nagy svihák vagy? – simogatta meg szeretetteljes mozdulatokkal a kicsi göndörödő hajtincseit az öreg.

– Tiszta anyja ez a haj – szólalt meg a csöppséget tartó mama.

– Az arca meg a Bandié – tette hozzá az öreg.

– És mászik is már? – kérdezte a mama.

– Nem, azt még nem akar. Ülni tud és felállni akarna, de ahhoz még túl gyengék a lábai, még ha fogom a kezeit, akkor is összerogyik azonnal – felelte Eszter büszkén mosolyogva a picire.

– Nem is kell azt erőltetni, van még ideje éppen elég, mindent csak szépen sorban! – mondta a mama bölcsen.

– Jaj, vigyázz, folyik a nyála, csupa olyan lesz a kisruhája! – figyelmeztette az öreg a nejét, aki azt fölülről nem láthatta.

– Már megint? Nincs olyan kis előkétek, mint ami Évikének is volt? Nem adott nektek Éva? – kérdezte a mama tenyerével fogva fel a cseppeket, és keresően nézve körbe.

– Dehogynem, mindjárt hozom – felelte Eszter, és már ment is a szobába és hozta is és a kicsi nyakába kötötte a nyálazót.

– Rossz lehet neki, az biztos, viszket meg fáj is szegénykének, ugye, aranybogaram? Ez jó? Tetszik? – dugta egyik ujjának hegyét a csöppség szájába a mama, és azzal dörzsölgette az ínyéből kipúposodó fogacskákat.

– Aha, nézzétek, hogy tetszik a kis édesnek! Tudjátok, mit adjatok neki? Amit elődeink is használtak ilyesfajta fogproblémákra – fordult az öreg kissé talányosan a kicsi szülei felé.

– Mit, Mihály bácsi? – kérdezte Eszter kíváncsian.

– Pálinkát, mi? – szólt közbe a kedves mama, Andrásnak adva a kicsit.

– Dehogya. Ilyen kis gyermeknek? – kérdezett vissza az öreg homlokát ráncolva.

– Azt hittem, hiszen régen, ha fáj a foga valakinek, akkor azzal öblögetett – mentegetőzött a mama.

– Az más, ide szalonnabőr kell, hadd rágcsálja! – vágta rá az öreg olyan hangon, mintha abban a pillanatban találta volna fel a spanyolviaszt.

– Szalonnabőr? – csodálkozott Eszter.

– Az bizony. Levágod róla a szalonnát, de akár hagyatsz is rajta valamennyit ízesítésképpen, aztán odaadod neki, hiszen már tud fogni, úgy láttam – okította az öreg az asszonyokat.

– Tud, de még hogy, amit megragad, azt el sem akarja többet engedni – bólogatott András.

– Na, látjátok, akkor majd ő irányítja magának, ahová szeretné, ahol fáj vagy viszket, és jólesik neki, ha ráharaphat. Úgy fogja rágcsálni, mint egy kiskutya, és ha az érdes külsejétől lekopik az ínye bőre, hamarabb át tudnak törni rajta azok a fránya fogacskák – magyarázta az öreg, megcirógatva közben a kicsi fejét.

– És nem nyeli le véletlenül? Nehogy aztán megfulladjon nekem a kisunokám! – aggódott a kedves mama.

– Dehogy nyeli le, akkorát kell vágni, amit jól meg tud fogni, és nem bír lecsúszni neki! – vágta rá az öreg a többiek laikusságán szinte felháborodva.

– Jól van, na, csak én még ezt sosem hallottam – sértődött meg a mama.

– Hát igen, a városi életmód kiöli az emberekből az egyszerű és természetes megoldásokat – mondta az öreg kissé lesajnáló, de még inkább szomorú hangon.

– Ne mondj már ilyeneket, Mihály, még megsérted vele a gyermekeket! Csak nem rosszabb a városi sem a vidékinél – szólt rá a kedves mama.

– Nem rosszabb, csak tudatlanabb, és azáltal kiszolgáltatottabb – helyesbített az öreg.

– Micsoda, a falusiak okosabbak, mint a városban élők? – ámuldozott a mama.

– Nem okosabbak, főleg a tanulmányaikat vagy a művészetet nézve, de sokkal közelebb állnak az élet alapvető fontosságú dolgaihoz. Szülőtől, nagyszülőtől vették át az élethez, sőt sokszor a túléléshez szükséges praktikákat és az életszemléletet. Te is láthattad, hogy a tanyán minden megterem, csupán sokat kell vele dolgozni, de akkor van ez is, az is. Ezzel szemben a városok lakói a boltok kínálatától vagy ürességétől függnék. Jó példa volt erre a háború ideje, de még most is nagy a nélkülözés, és ami van, az is csak a kifosztással egyenlő beszolgáltatások eredménye – fejtette ki az öreg bővebben, mire is gondolt.

– Sajnálod a szerencsétlen éhezőktől? Nem ők tehetnek róla, hogy ide jutott az ország! – korholta az öreget a neje.

– Nem sajnálom én, beadtam eddig is, amit kellett, de kíváncsi vagyok, mikor fogják teljesíteni ígéreteiket a miniszterek, hogy meghálálják a parasztságnak az országért hozott áldozatukat – vágta rá az öreg kissé dühösen.

– Azt szerintem soha, főleg, hogy a komcsik lassan az összes valamire való, jóézésű kiskgazdát kicsinálják a kormányból. Azoktól, akik meg a hátsójukat nyalva megmaradtak, nemigen várhatunk még pusztán hasonló nemes gesztusokat sem – szólt közbe szomorú hangon András.

– Lehet, de azért én reménykedek, meg aztán teszek is érte. A következő választásokon biztos nem a megmaradt kommunista kiskgazdákra, hanem a Sulyok Dezső -féle Szabadság pártra fogok szavazni – mondta az öreg nagy eltökéltséggel a hangjában.

– Már megint politika, nem beszélhetnénk valami másról, hiszen olyan ritkán találkozunk, estére hazautazunk, aztán megint nem látjuk egymást hosszú ideig – sopánkodott a kedves

mama.

– Dehogyanem, drágám, igazad van! Úgy látom, ez a kicsike is unja már eléggé, na, várj csak, nagyapád mindjárt csinál neked rendes rágókát! – simogatta meg az öreg az András ölében üldögélő, és az előkéje sarkát rágicsáló, nyáladzó csöppséget, majd a kamra felé indult.

– És Éváék, hogy vannak? – érdeklődött Eszter.

– Hát, megvannak – felelte a mama kurtán, aztán látva, hogy a többiek furcsán néznek rá, folytatta.

– Évikének nagyon jól megy az iskola, jól tanul, már tud olvasni is, igaz, nem valami folyékonyan, de gyakorlással majd az is menni fog. Az írásban is igyekszik, bár még rajzolja kicsit a betűket, már egyre kevesebbet téveszt. Mihály szokott vele gyakorolni, az újságból másoltat meg olvastat vele. A tanító meg is dicsérte, ugyanis ő az egyik legjobb az osztályban – magyarázta a mama büszkén.

– Esztikém, kislányom, légy szíves adjál már nekem egy jó éles kést, ami viszi a szalonna megkeményedett bőrét, mert az enyém ide kevés! – jött elő az öreg a kamrából bicskája pengéjéről két ujj között lehúzva a zsírt.

– Ott van a fiókban, vegye csak ki nyugodtan – felelte Eszter egy pillanatra felé fordulva.

– Rendben – dugta becsukott bicskáját a zsebébe az öreg, majd kihúzta a konyhaszekrény fiókját, és kivett egy nagyobbacska kést.

– És Éva hogy van? – fordult vissza Eszter anyja felé.

– Pont, mint eddig – válaszolta a mama kurtán.

– Bővebben? – húzta fel szemöldökét Eszter meglepetten.

– Még mindig reménykedik – felelte szomorúan az anyja.

– Megtudott valamit? – csillantak fel Eszter szemei.

– Á, dehogy, semmi hír, mintha a föld nyelte volna el az én drága fiamat – pityeredett el a mama.

– A föld? – kérdezte Eszter elgondolkodva, majd maga is szipogni kezdett.

– Mihály meg Éva érdeklődtek már sokszor, de több ezer emberről nem tudnak semmit – vett erőt magán a mama, abbahagyva a sírást.

– Több tízezer – helyesbített az öreg szomorú hangon, miközben megtörölgette a kést, amit használt.

– Szörnyűség, az a rengeteg ember – sopánkodott a mama, ismét majdnem elsírva magát.

– Ez aztán éles – mondta az öreg elismerően, ahogy visszatette a kést a fiókba.

– Jaj, csak nem vágta meg magát, Mihály bácsi, elfelejtettem mondani, hogy vigyázni kell velük, ugyanis mind nagyon éles! – ijedezett Eszter.

– Nem-nem, semmi baj, csupán jó lenne, ha az én bicskám is így vinne – nyugtatta meg az öreg.

– Hát hagyja itt, megélezem én bent a gyárban! – vágta rá András.

– Tényleg? – csodálkozott az öreg.

– Persze, a mieinket is ott szoktam, látta, milyenek, ha úgy megfelel, akkor megcsinálom, sőt ha következőnek elhossa hazulról a késeiket, azokat is – ajánlgatta András szolgálatait, úgy érezve, végre valamit visszasegíthet az öregnek feléjük kiárasztott jóságából.

– Az bizony jó lenne, hiszen a köszörűs utoljára még a háború előtt járt mifelénk – egyezett bele az öreg egyből, a bicskáját mindjárt oda is adva.

– Na, látod, Mihály? Azért a városi ember is tud adni a falusinak, mégsem olyan haszontalanok azok sem! – szólalt meg a kedves mama, megróva férjét.

– Én nem azt mondtam, hogy haszontalanok, hanem hogy kiszolgáltatottak, de mindegy, hagyjuk – legyintett az öreg fejét csóválva.

– Igaza van Mihály bátyámnak, a falusi ember önellátó, mi meg sorban állunk a jegyeinkkel, és kizárólag ha jut, akkor kapunk – szögezte le András, jelezve, hogy ő érti, mire gondolt az öreg.

– Persze, hogy szükség van az iparra, a gyárakra, meg a bányákra és az ott dolgozók is éppen olyan jó emberek, csak sajnos bezsúfolódva a nagyvárosokba túl messze kerültek a természetes élettértől – magyarázta az öreg ismételten, hogy végre neje is megértse.

– Mihály bátyám, iszol még egyet? – kérdezte András a közben nyűgössé váló Bandikát visszaadva az anyjának.

– Hogyne, fiam, töltsed csak bátran! – vágta rá az öreg.

– Anyuka? Eszter? – fordult az asszonyok felé András kérdően.

– Egy kortynyt. Jaj, elég lesz, te, mennyit öntesz, még berúgok!

– Pont egy korty – mondta András, miközben asszonykájának is töltött.

– Köszönöm, elég! – állította meg fél pohárnál Eszter.

– Parancsolj, kis vasgyúró, ezt rágjad, ne azt a rongyot! – adta oda Bandikának a szalonnabőrt az öreg.

A kicsi persze egyből rámart, kissé ügyetlenül, de annál erősebben szorítva először csupán vizsgálgatta, aztán rövidesen, mint mindent, azt is a szájába dugta.

– Na, ízlik, finom? Úgy látom, tetszik – cirógatta meg hajacskáját az öreg.

Ám a csöppség már nem is foglalkozott nagyapjával, mert máris csakis a szalonnabőrre koncentrálna rágcsálta, húzgálta, igazgatta azt, és szemmel láthatólag igen jól elvult vele.

– Miket ki nem talál a te nagyapád, furfangos egy vénember, mi? – beszélt az új játékszerével foglalatostkodó unokájához a kedves mama.

– Még hogy vénember, na, asszony kapsz te majd, ha hazaérünk! – fenyegetőzött az öreg, tréfásra véve a hangsúlyt.

– Miért, mondjam azt, hogy fiatalúr? – csipkelődött tovább az italtól kissé pityókássá váló neje.

– Azt ne, de azért vén sem vagyok, majd estére, ha ágyba kerülünk, megmutatom, hogy azért még a lemenő napnak is van ereje! – vágta rá az öreg kissé dacosan.

– Úgy legyen! Erre igyunk! – szólt közbe András a boros poharát koccintásra emelve. A poharak csilingelésének hallatán Bandika tágra nyílt szemekkel bámult rájuk, de a szalonnabőrt egy pillanatra sem vette ki szájából.

– Tetszik neked a hangja? Nézd csak! – mutatta neki az öreg az ujjával megpöckölve az üressé vált poharát.

A kicsi mosolyogva nyúlt utána, de persze az öreg elhúzta előle.

– Nem-nem, ezt nem lehet, eltörik! – szólt rá Eszter.

– Öntsek még, Mihály bátyám? – kérdezte András, mikor észrevette, nincs mit innia.

– Persze, hiszen egyszer élünk, meg aztán ha lúd, legyen kövér! Mondjak még ilyesfajta nagy igazságokat? – tréfálgazott az öreg.

– Na-na, aztán nehogy megártson, mert én nem fogom vonszolni, mint tavaly a szüreti bál után! – szólt rá a kedves mama, megszigorítva szavait.

– Hu-hú, ahhoz még sokat kellene innom, drágám! – nevetgélt az öreg neje aggodalmain.

– És ezt meddig rághatja? – kérdezte Eszter az öregre nézve.

– Ameddig csak akarja, de egy idő után a nyálától nagyon megpuhul, és akkor már semmit sem ér, mehet a kutyanak, neki meg vágtok egy újat – magyarázta az öreg, borát kortyolgatva.

Dél körül Eszter és az anyja nekiláttak a már előre elkészített ebéd megmelegítésének és tálalásának. A névnapozás közben elfogyasztott röviditaloktól megéhezve az étel is mindenkinek igen-igen jólesett. Ebéd után a kicsit letették aludni, ők pedig kártyát vettek elő, és beszélgetés közben játékkal ütték el az időt. A vakszerencse vagy ördögi lapjárás legtöbbször a kedves mamának kedvezett, így a férfiak kissé frusztráltan érezték magukat.

– Hogy lehet ez már megint? Ez csalás! – mérgelődött az öreg, mikor neje ismételten leiskolázta őket.

– Nem tehetek róla, mindig ilyen jó lapokat adtok nekem – magyarázkodott a mama.

– Hát ez már tényleg túlzás – csóválta fejét András is.

- De hát ti osztotok, magatokra vessetek! – vonogatta vállait anyósa.
- Játsszunk inkább valami mást! – vetette fel Eszter.
- Szerintem is. – helyeseltek a férfiak, koccintva borukkal.

Mivel már jó régen találkoztak és főképpen játszottak, úgy belemelegedtek, hogy kiválóan szórakozva még jó ideig elzsugáztak. Végül a véget érni nem akaró kártyapartik sorának a szobából hallatszó gyermeknyafogás vetett véget.

Eszter langyosított főzeléket és megetette a kicsit, az öregek pedig készülve a hazautazásra pakolászni kezdtek. Mikor a csöppség jóllakott, őt is felöltöztették, majd az italtól kissé pityókás társaság együtt indult a pályaudvarra. A földszintre érve Bandika belekerült babakocsijába, András pedig belékarolva asszonykájába büszkén tolt. Az öregek megszabadulva odafelé még karjaikat húzó súlyos csomagjaiktól, könnyed léptekkel a város még hétvégén is zajos és nyüzsgő életét szemlélve előttük lépkedtek. A pályaudvaron még beszélgettek egy keveset, aztán az indulni készülő mozdonyok hangos sípolásaitól megrémülő és hangosan sírni kezdő Bandikával gyorsan, szinte menekülésszerűen távoztak. Távolabbról még visszaintegettek a falujuk felé induló szerelvényre éppen felszálló öregeknek, majd végleg elhagyták az állomás környékét. A zajokat maguk mögött hagyva lassan a kicsi is megnyugodott, és a macskakövön való zötykölődéstől szépen el is bóbiskolt.

- Nem sétálunk egyet a parkban? – kérdezte Eszter a férjére mosolyogva.
- Most? Későre jár, nemsokára besötétedik – csodálkozott András, kissé fáradt képet vágva.
- Nem baj, nincs hideg, és itt van ez a jó erős és daliás férfi, aki megvéd, ha kell – erősködött asszonykája.
- Hát, nem is tudom – válaszolta András bizonytalan hangon, furcsán somolyogva.
- Mit mosolyogsz? – kérdezte a nő gyanakvó tekintettel.
- Semmit – vágta rá kurtán.
- Na, mondd már el! – kérlelte Eszter.
- Csak az jutott eszembe, hogy ha ezt tizenhét-húsz éves koromban mondja nekem egy ilyen csinos nő, bizonyosan nem haboztam volna – mesélte András jókedvének okát.
- Miért, mi van ebben? – értetlenkedett a nő.
- Még kérded, mikor sötétedéskor egy daliás férfival akarsz sétálni a parkban? – mosolygott András.

- Jaj, de disznó vagy, én nem olyasmire gondoltam! – morgolódott Eszter.
- Tudom-tudom, csak tréfáltam – nevetgélt András saját humorosságán.
- Csak azért mondtam, hogy sétáljunk, mert otthonról mindig hallani sötétedés után a csalogányok gyönyörű trillázását, gondoltam, meghallgathatnánk közelebből is, de ha nincs kedved, nem muszáj – magyarázta a nő lemondó hangon.

– Dehogy nincs, kicsim, sétáljunk csak! Amíg Bandika alszik nincs gond, menjünk csak! – ölelte meg András elszomorodott asszonykáját, puszit nyomva homlokára.

A szinte kánikulai meleg nap után az est beköszöntével sem hűlt le túlzottan az idő. Mivel a korán jött hőséghez még nem tudtak hozzászokni, egészen felüdítő és jóleső érzés volt számukra az enyhülést hozó estében tett séta. A park frissen zöldbe borult fáinak lombozata alatt szinte érezni lehetett a lassan felfrissülő levegő tisztaságát. A nap a távoli égboltot még vörösre festette, de a fák között már sejtelmes félhomály uralkodott. Az egyre hosszabbra nyúló árnyékokból előszivároga, mint életüket a gondok árja, úgy borított el mindent az alkonyat egyre sűrűsödő homálya.

– Olyan tiszta itt a levegő, hogy szinte harapni lehet! – mondta András a nap folyamán elfogyasztott italtól kissé túl nagy hangon.

- Ne olyan hangosan, felébreszted Bandikát! – ripakodott rá Eszter.
- Jaj, bocsánat! – kért elnézést András, de immár suttozva.
- Látod, mondtam én, hogy jó ilyenkor sétálni! – mondta Eszter megállva egy pad mellett, és gondosan még egy pokróccal takarva be a kicsit.

- Nem fog megfázni? – aggodalmaskodott apja.
- Nem, jó meleg mindene – tapogatta meg Eszter a takaró alatt a kicsit.
- Leülünk? – kérdezte András a padra tekintve.
- Igen – felelte a nő, és a babakocsi csomagtartójából két vékony ülőpárnát húzott elő.
- Aha, te készültél! – lepődött meg András mosolyogva.
- Dehogy, ezek mindig nálunk vannak, ha sétálni megyünk, mert én máskor is le szoktam itt ülni egy kicsit – válaszolta Eszter elhelyezve őket a padon, majd az egyikre rátelepedve.
- Na, jössz? – kérdezte mosolygós arccal Andrásra nézve.
- És kivel, ha szabad kérdeznem? – komolyodott el a férfi a két párna láttán.
- Mit, kivel? – csodálkozott a nő.
- Kivel szoktál itt ücsörögni? – ismételte András érthetőbben.
- Hogyhogy kivel? Egyedül, azaz egy jóképű fiatal legénnyel – felelte a nő talányos hangon.
- Igen, és ki az a bitang? – kérdezte a férfi, döbbenetében haragra gerjedve.
- Hát Bandika! Ki lenne más, te féltékeny hősszerelmes? – nevette el magát Eszter.
- Ú, ne bosszants, te, ez nem volt vicces! – ült mellé a férje, fejét rosszállólag csóválva.
- Ugyan már, tudod jól, hogy soha senki nem kellene nekem rajtad kívül – bújt hozzá asszonykája engesztelőleg.
- Remélem is – sóhajtott, magához ölelve a nőt.
- De, akkor minek van két párnád? – ráncolta össze András gyanakvóan homlokát.
- Mert nem is olyan rég még nagyon hideg volt a pad, a párna pedig vékonyka, nem akartam felfázni, hát inkább kettőt hordok magammal – magyarázta Eszter a férfi féltékenységén elgondolkodva kissé, hiszen közben eszébe jutott a régen még cilindert hordó, piperkőc udvarlója, akivel a minap ismét összefutott. Egy pillanatra úgy érezte, el kellene mondania férjének az esetet, de aztán nem is sejtve, mennyi bajtól és gondtól óvhatta volna meg egyszerű őszinteséggel mindkettőjüket, mégsem tette.
- Ja, értem – felelte a férfi kurtán.
- Hallod? – kérdezte Eszter suttogva.
- Felébredt? – nézett András ijedten a babakocsira.
- Nem, a csalogányok, kezdik már, figyeld csak! – válaszolta asszonykája a fák felé fordulva, fülelve.
- Tényleg, hallom! – mondta még András, aztán hosszú ideig, tán órákig csak ücsörögtek csendben összebújva, és hallgatták a fülemülék gyönyörű éji szimfóniáját. Néma merengésüknek a kis Bandika nyöszörgése vetett véget. Mikor felébredt, összeszedték párnáikat és hazaindultak.
- Otthon válogatva az öregek által a tanyáról hozott finomságokból megvacsoráztak, majd következett a kicsi pancsolása, aztán ők is megmosakodtak és hamarosan nyugovóra is tértek. Ám a megszokottól eltérő, babakocsiban való koraesti szunyókálástól Bandikának sokáig nem jött álom a szeméire. Eszter mesét mondott és énekelt, betakargatta, a lámpát is lekapcsolta, de a kicsi még a sötétben sem nyugodott. Anyja, mivel nemigen tehetett egyebet, könyvével mellé telepedett és hagyta, hadd játszadozzon a járókában, míg el nem fárad. András egy darabig várta asszonykáját, hiszen még „tervei” voltak vele aznap este, de aztán észre sem véve lassan elaludt.
- Álmában egy vonaton járt, azon a szerelvényen, ami a frontra szállította őket. Láta bajtársait, ott voltak mind egytől-egyig, néhányuk kártyázott, mások az ide-oda imbolygó vagonban a síneken kattogó vaskerekek hangjait hallgatva aludni próbáltak. Az öreg hátát a deszkafalnak támasztva a nyitott ajtóban ült és pipázgatott. A jókora füstpamacsokat, miket eregetett, a menetszél befelé terelte, és mindent átjárt az ismerősnek tűnő dohos szag. Mellette cigarettáikat szívva többen is ücsörögtek, és az ajtó mellett ott állt bajusza alól kivillanó megszokott huncut mosolyával István is.
- Sógor, hát itt vagy! – ölelte át sietős léptekkel mellette teremve.
- Sógor? – csodálkozott István.

- De jó hogy újra láthatlak! – örvendezett András.
- Ó, ne szoríts már annyira, te! – jajdult fel István, mert András úgy szorította magához, mint aki attól tart, ha nem teszi, barátja kicsúszik kezei közül, és már sohasem láthatja viszont. Mikor aztán körbepillantva a többiek furcsán méregető tekintetét látta, bután érezve magát mégiscsak elengedte.
- Mi az ördög ütött beléd, komám, mióta vagyunk mi sógorok, mebuggyantál? – ámuldozott István szorításából szabadulva fellélegezve.
- Annak most nincs jelentősége, a lényeg, hogy végre itt vagy! – vágta rá András valami fura félelemtől vezérelve, amit a többiek szemmel láthatóan egyáltalán nem éreztek.
- Hát hol lennék? – kérdezte értetlen képet vágva, kissé hátrébb lépve a másik.
- Hogy hol? Nem tudom, de meg kell állítani ezt a vonatot, hiszen rettenetes szenvedésekbe visz minket, ahonnan legtöbbször vissza sem tér – mondta valami irtózatossággal rosszul előérettől gyötörtetve.
- Megállítani a vonatot? Meghibbant, katona? – állt fel az öreg felháborodva.
- Nem, csupán tudom, hogy ezt kell tennem, másként nagy veszélybe kerülünk – válaszolta András szemei előtt látva a jövőt, a légitámadásokat, a géppuskák tüzeiben szétloccsanó emberi testeket, és a harckocsik mindent és mindenkit eltipró rohanását.
- Veszélybe? De hát édes fiam, háborúba tartunk, persze, hogy veszélyes – mondta az öreg csodálkozva.
- De Mihály bátyám, el sem tudja képzelni mennyire veszélyes! A szovjet hadsereg sokkal erősebb, mint azt hittük, Hitler súlyosan alábecsülte őket, azonnal meg kell állítanunk ezt az átkozott vonatot! – magyarázta András félelemtől remegő hangon.
- Katona, magának szakaszvezető! Értette? És még ha úgy is lenne, ahogy mondja, minek állítanánk meg a szerelvényt, mit tehetnénk mi? – szigorította meg zavartságát látva szakaszparancsnokuk.
- Vissza kell fordulnunk, ebből a háborúból ki kell maradnunk! – vágta rá András, meg sem hallva a másik szavait.
- Ugyan, kik vagyunk mi? Senkik, ezt nem mi döntjük el! – csóválta fejét az öreg, tekintetével egyre bizalmatlanabban méregetve.
- Muszáj, értsétek meg, ha most nem szállunk ki, akkor már késő lesz! Nem félsz a haláltól? És te? Eltalálnak és véged, repülök szórnak rád bombát és annyi! – forgott idegesen egyik mellette állótól a másikig.
- Nem – felelték furcsa viselkedése miatt tágra nyílt szemekkel bámulva rá.
- Pedig egy háborúban rengeteg embernek kell meghalnia – nézett Istvánra kérlelő tekintettel.
- De talán nem nekem – mondta István barátja eszelős tekintetétől ijedten rezzenve össze.
- És ti? – kérdezte számonkérő hangon megint másokra nézve.
- Reménykedem, hogy megúszom. Én is – felelték félénken, egymás mellett ücsörögve Zsiga meg Lajos.
- Nem, nem fogjátok megúszni, a vesztetekbe visz titeket ez az átkozott vonat. Értsétek meg, tíz-, sőt százazrek fognak meghalni! Ez egyirányú út, nem lesz visszafelé! – harsogta hisztérikus hangon, megpróbálva jobb belátásra bírni a többieket.
- De hát a németek erősebbek, simán legyőzik a ruszkikat! – vágta rá Lajos.
- Úgy van, mit hadoválsz te itt nekünk össze-vissza! – szólalt meg egy másik mellettük álldogáló bajtársuk is.
- Ha félsz, búj, el majd megvédünk! – vágott közbe egy fiatalabb suhanc gunyoros hangon.
- Nem tudjátok, mit beszéltek, mind meghaltok! Pista, hallgass rám, még nem késő. Gyere, menjünk haza, vár a családod! – mondta vészjósló hangon, majd barátja felé fordulva könnyörgőre fogva a dolgot.
- De hát mi van veled, András, megzavarodtál? – lépett távolabb tőle István ijedt képet

vágva.

– Dehogyan, inkább ti örültetek meg, hogy a biztos halálba tartva meg sem próbáltok menekülni! Gyere, hagyjuk itt ezt az átkozott vonatot, bújjunk el valahová, otthon várnak minket! – ragadta meg barátját, aki nem hitt neki és kezdte vonszolni maga sem tudta hová, talán valami biztos helyre, haza, mindegy hová, csak el onnan, el a rájuk leselkedő vészek elől.

– Mit csinálsz? Engedj el! – kiáltozta István, nem érezve a veszélyt, és emiatt örültnek gondolva őt, aki minden rájuk váró kint biztosra tudott.

– Dehogyan engedlek, most, hogy végre megvagy! – vágta rá még erősebben szorítva barátja, és egyben sosem lett sógora kezét, mert a többiek rátámadva megpróbálták lecibálni róla.

– Ne, ne csináljátok, értsétek meg, nem mehettek oda! Higgyetek nekem! Kérlek, ne! – kiáltotta mikor érezte, nem bírja tovább, és kiszakítják kezei közül Istvánt.

A vasúti kocsi és bajtársai képe összefolytak egyetlen örvénylő spirállá, aminek közepén a benne lévő embertömegek, épületek, állatok, járművek és hajók mind-mind lefelé igyekeztek egy, a föld alól felcsapó, hatalmas, mindent megemésztő tűzbe. Körülötte elnémult minden, csak egy ismerősen csengő női hang ismételtegette nevét lágyan.

– Bandi? Bandi! Bandi, ébredj már! – visszhangoztak füleiben Eszter szavai, mikor kinyitotta szemeit és megpillantotta a fölé hajolva őt ébresztgető asszonykáját.

– Na, felébredtél végre – sóhajtott a nő látva, hogy kinyitotta szemeit.

– Igen, igen, köszönöm! – zihált András verejtékben úszó arcát törölgetve.

– Már megint rosszat álmodtál? – kérdezte a nő mellé bújva.

– Igen, szörnyű volt! – vágta rá András hangosan, még mindig az álom hatása alatt állva.

– Csitt, halkabban, felébreszted Bandikát! – szólt rá Eszter, miközben még mindig ziháló férjecskeje haját kezdte cirógatni.

– Már elaludt? – csodálkozott András.

– Már? De hát már későre jár – felelte asszonykája meglepetten.

– Olyan rég elaludtam? – ámuldozott András, mert neki úgy tűnt, percekkel előbb még a nőt várta, hogy testével férfi vágyait olthassa.

– Eléggé, nézd csak! – mutatott Eszter a falon kattogó órára.

– Tényleg – felelte, mikor maga is látta, közel az éjfél.

Bár a nő most már ott feküdt mellette, a rémes álomtól minden vágy kihunyott benne, így inkább csak élvezte, ahogy az gyengéden simogatta arcát és haját.

– Leolthatom? – kérdezte nem sokkal később Eszter az éjjeli lámpa kapcsolójához nyúlva.

– Persze, nyugodtan – felelte András, és a kattanás után még egy ideig az ablakokon besűrűdő holdfényben kirajzolódó bútorokat nézte, majd lassan, észrevétlen ismét elaludt.

A kis Bandika a következő hetekben és hónapokban ismét rohamos fejlődésnek indult, és szinte szemmel láthatóan nőtt. De nem csak testileg, hanem ügyességben is fejlődött, bár nem az elvárt ütemben, de nyár közepére már önállóan ült. És igaz, nem a megszokott négykézlábás technikát választva, hanem inkább ülő helyzetében a fenékén csúszva, de elkezdett a lakásban közlekedni is. Két tenyerével maga mellett megtámaszkodva és önmagát előre tolva, lábacskaírt térdben behajlítva, majd ismét kinyújtva haladt méterről-méterre. Eszter a furcsa mozgástól először megrémülve ismét valami testi vagy szellemi fogyatékoságtól tartott, de szerencséire mellette álló férjecskeje esténként hazatérve a munkából mindig megnyugtatta.

– Nincsen neki semmi baja, csak egy kicsit fura, másabb, mint a többi, de ez még nem betegség! – mondogatta apja megnyugtatólag a kicsi játszadozásuk alatti reakcióiból levont következtetéseit.

Lassacskán aztán Eszter maga is rájött, hogy bár ő az anyja, mégis, talán túl sokat van összezárva a kicsivel és ezalatt ráadásul egyebet sem tesz, mint túlaggódja magát az egyszerű változásokon, vagy azok elmaradásán, késésén. Aggodalmi és félelmei leküzdésében párján kívül a sok-sok éves élettapasztalattal rendelkező, szomszédban lakó Julika néni is sokszor segítségére sietett. Babakocsis sétáik során más fiatal anyukákkal való beszélgetések is sokat

segítettek. Ha nem is annyira a gyermek nevelésében, de a tapasztalatok megosztásában és a lassan egy évesre nyúló, babájával való bezártságából való kitörésben minden bizonnyal. Mert szerette, imádta a kis Bandikát, de az állandó összeláncoltság és a külvilágtól való kényszerű elszakadás azért ébresztettek benne némi szabadság iránti vágyat. Persze nem a fiatalkorát sírta vissza, de egy kis magányt, egy kis egyedüllétet szeretett volna, amikor csak maga elmehet valahová, anélkül, hogy a folyton rajta csimpaszkodó csöppséget is magával kellene cipelnie. Nem tűntek ezek a vágyak túl hatalmasnak, és úgy érezte, talán legyőzheti magában őket. Ám mikor mindig visszatérve egyre erősödtek, szégyellni kezdte a saját családja miatt érzett fullasztó bezártság érzetét. És bár nem beszélt róla, ugyanis nehezebbre esett volna, belülről azért ez a dolog igen erősen frusztrálta és nyomasztotta, amitől hamarosan türelmetlené és zsémbessé vált. Észrevette ezt András is, de mivel ő az egész napi, társaságban végzett munka után örült, ha bezárkózva, elszakadva a külvilágtól végre a családjával lehet, nem igazán értette, mi baja lehet a nőnek. Esténként, elalvás előtt az ágyban fekvéskor kérdéseivel próbálta ő kipuhatolni megváltozásának okait, de az asszony a kicsivel társas magányban töltött nappalok után estére már teljesen bezárkózott, és nem tudott lelki boldogtalanságát érintő dolgairól beszélni. Úgy érezte, megfullad a rá nehezedő nyomástól, és ezt a férfi sokszor féltékenységre fajuló kérdései csak még inkább tetézték.

Mióta Bandika már nem volt helyhez kötve, és szabadon tudott a lakás padlóján araszolgatni, még több odafigyelést igényelt. Hiszen ezután alig-alig maradt meg a járókában, amit amúgy is utált és börtönként élt meg. Viszont a lelógó terítők, függönyök, székek támláira terített ruhák mind-mind veszélyt jelentettek ettől fogva rá nézve. Mert amit elért, abba kapaszkodott, csimpaszkodott, és olykor-olykor majdhogynem fel is állt. Ám ha azt a valamit, amit megmarkolt, mindössze egy váza vagy néhány könyv tartotta, azt bizony könnyen a fejére ránthatta. Így aztán Eszternek, ha megunva a kicsi járókájában való sírás-rívását, szabadjára engedve kivette, egyik szemét mindig rajta kellett tartania. Ebből adódóan bizony egyre sűrűbben fordult elő, hogy a tűzhelyen odaégett a rántás, vagy kifutott a leves, ugyanis ő közben éppen a kicsivel volt elfoglalva. Persze ezek a bosszúságok, és az ilyen okokból kifolyólag nem túl ízletesre sikeredett ételeire férje által tett általában jogos, de neki nagyon rosszul eső megjegyzései csak növelték belső elkeseredését. És előfordult az is, hogy András olykor-olykor kirúgott a hámból, és az egész heti, vagy tán havi kemény munka után néhanapján kollegáival italozgatni, beszélgetni betértek a kocsmába. Ilyenkor, míg ő otthon a kicsivel „mulatott”, András a társaságban jól beborozott, és igen-igen későn és pityókás fejjel tért haza. Ám illuminált állapota nem tántorította el attól, hogy őt éjnek évadján felébresztve férfivágyait rajta csillapítsa. Persze ki mással élhetett volna nemi életet, ha nem a saját feleségével, belátta ezt ő is, és a férfi büdös kocsmaszaga ellenére, nem nagy kedvvel, de mindig engedte magát. Ám ezek a vad, de többnyire csak a férje számára élvezetes és gyönyört hozó együttlétek inkább taszítóvá, mint vonzóvá tették szemeiben a férfit, akit máskülönben nagyon szeretett.

Aztán a beköszöntő forró nyári fülledtség és a politikai élet újabb és újabb, bombaként robbanó hírei, ha közvetve, András dühén és feldúltságán keresztül is, de mind-mind, csak egyre mélyebb apátiába sodorták őt. Lassan-lassan oly szinten süllyedt az ingoványba, hogy már észre sem vette az élet apró, mindennapos örömeit. Pedig nem is oly rég még hogy tudott örülni bármilyen másoktól kapott figyelmességnek, de ez valahogyan egyre inkább kikopott belőle. Sőt, ha a férje néhanapján virággal vagy valami aprósággal lepte meg, azt is kedvetlenül dugta a vázába, vagy tette a polcra. Már nem érzett boldogságot a másik kedvessége okán, úgy érezte, férje pusztán azért hízeleg, hogy ha kell, megkaphassa testét. Valami tönkrement benne, és maga sem értette, mi történik vele, de búskomorrá vált, és érzelmeit egyre nehezebben tudta kordában tartani. A kicsi csínytevéseire, amit az még nem is érthetett, egyre többször dühkitöréssel és ordítózással válaszolt. András próbálta ilyenkor csitítani őt is és a sírva fakadó csöppséget is, de sokszor ez csak olaj lett a tűzre, és egymással is összetűzésbe kerültek. Ugyanis az egyik házastárs el nem múló feszültsége, ideges türelmetlensége előbb vagy utóbb

lassan azzá teszi a másikat is, és „ha ő nem, akkor én miért?” alapon egymás ellen fordíthatja az egész családot.

Ezek után András sem segített már jó férjként annyit, mint a kezdetek kezdetén, ő is belefásult kissé az otthoni helyzetbe és a mindennapi nehéz munkába. Mikor esténként a gyárból holtfáradtan hazaesett, még játszott kicsit Bandikával, evett, megmosdott, aztán örült, hogy lefekhet, nemigen maradt már kedve mosogatni, mint régebben. De talán, ha lett volna ereje sem segített volna Eszternek, ugyanis kezdett már ráunni, hogy a nő hozzászokva a jóhoz, természetesnek véve a dolgot, egy kicsit sem értékelte kedvességét. Egyre inkább úgy érezte, asszonykája kizárólag a gyermekkel törődik, azzal is csupán amennyit muszáj, és őt teljesen elhanyagolja, mintha ott sem lenne. Pedig a férjnek a gyermek vagy gyermekek születése után is hozzáférési lehetősége kell, hogy legyen asszonykájához, és nem múlik el szeretet- és törődési igénye sem attól, hogy a nőnek sokkal több teendője, és kevesebb ideje jut rá. Ám a nőnek sem pusztán a gyermek megcsinálásáig van szüksége a férfire, hisz a kicsinek mintákat adó apára, az anyának pedig támaszra, biztonságot nyújtó párra van szüksége. Mindketten látták és tudták, valami nem stimmel, de megoldást gondjaikra nem találtak. Sértődötten egymástól várták a kezdeményezést, hiszen mindketten úgy vélték, a másik volt, aki sértően, vagy csak nemtörődő módon viselkedett. Így jutottak el rövid idő alatt odáig, hogy a kis Bandikát tekintették a család központjának és a párjukat, kit nem is olyan rég még imádtak, a vélt és valós sérelmeik miatt csupán megtűrt személyként kezelték. A dac és a büszkeség közéjük állt, és hamarosan azt sem tudták, miért is haragszanak egymásra, de már nem is érdekelte őket, hiszen úgysem akarták megbeszélni a dolgot egymással. András minden gondjával a kollegái felé fordult, Eszter pedig babakocsis sétái során megismert, mindenre válaszokat tudó, rettentően bölcs, fiatal anyukákhoz menekült minden problémájával. Csakhogy az ő tanácsaik és vállveregetésük nemhogy segített volna a családi béke helyreállításában, hanem pont ellenkezőleg, még inkább feltüzeltelte önző indulataikat. A „segítők” igazolni igyekeztek mindkét felet, hogy bizony-bizony neki van igaza és arról, hogy nem neki kell bocsánatot kérnie, hiszen a másik a háta mögött biztosan röhög majd a markába, hogy ő mindent eltűr.

– Hát te hordod a nadrágot, vagy ő? Te vagy az úr a háznál, vagy az asszony? Papucsférj vagy, ha eltűröd a nő minden szeszélyét, állj végre a sarkadra, ha férfinak tartod magad! Ne engedd, hogy a fejedre nőjön, mert aztán nem fogsz bírni vele! – mondták meg a „tutit” a munkatársak.

– Azért mert férfi, azt hiszi, neki mindent lehet? Nem, ne hagyd magad, neked is ugyanolyan jogaid vannak, mint neki! Semmivel sem ér többet egy férfi, mint egy nő! A női egyenjogúságot magadnak kell kivívnod, és ha veszélybe kerül, harcolnod kell érte, akár a saját férjeddal szemben is! – uszították Esztert a feminizmus bajnoknői.

Ilyen és ehhez hasonló ördögi tanácsokkal ellátva, illetve egymás fejéhez vágható goromba szavakkal felfegyverkezve indultak haza, az utóbbi időkben gyakorta mindketten, hogy családi fészüket elvakult, ostoba önzőségből tűzfészékké tegyék. Az egymással való küzdelem közben észre sem vették, hogy a kívülállók mit sem tudtak a családjuk intim belső szférájáról és arról, milyen is lehetett az még egészséges korában. Ahelyett, hogy a saját szívükre hallgatva egymás felé fordultak volna, másoknak hittek, akiket valójában nem is nagyon érdekelt az ő boldogságuk vagy boldogtalanságuk, hiszen a saját életükben is akadt gondjuk elég. Persze véleményt és „jobb-nál-jobb” ötleteket, mindenkitől kaptak, még azoktól is, akiket talán nem is a jó szándék vezérelt. A legtöbbször ok nélküli, vagy pitiáner dolgok miatti egymásra neheztelésből lassan, szinte észrevétlen kialakult az egymás mellett élésük, ami elkerülhetetlenül véglegesnek tűnt számukra. Máris elfeledték a szépet, a jót, és nem láttak a másokban egyebet, csak a gondot és saját elképzeléseik akadályát.

Az ajtók csapkodásából és a hangos szóváltásokból a szomszéd Julika néni hamar levonta a következtetéseket és mivel látta rajtuk, nemigen hallgatnak szavaira, gondolt egy merészet. Mivel tudta a szülők vidéki címét, és nem volt rest, hogy segítsen, írt nekik egy levelet. Őt még

máshogyan nevelték, akkor még nem üldözték a kommunisták az egyházat, és nem tették nevetségessé a templomba járókat. Ő még biztosra vette, hogy háborúk és gonoszságok ide vagy oda, szeretettel és jóakarattal az emberek közötti minden szakadék áthidalható. Ám ehhez az embereknek el kell jutnia odáig, hogy a Jézusi példát követve, átlépve büszkeségüket és önzőségüket, a másik embert is legalább úgy szeressék, mint önmagukat. Tudta jól, hisz megtapasztalta többször is, fiatal szomszédjai mindketten jó emberek, és a szívük mélyén ugyanúgy szeretik egymást, mint azelőtt, csak valami közük állt. Talán maga az ördög az, vagy az önző vágyait beteljesíteni kívánó harmadik személy, de elég ehhez egy depressziós mélypont is valamelyikük életében. És bár Julika néninek konkrétumokról nem lehettek tudomásai, bízva a szeretet minden gondot és vészt legyőzni tudó erejében, rögvest cselekedett. Bizony jól is tette, hiszen mint tudjuk, Isten malmai lassan őrölnek, és a postát sem mindig gyorsaságáért dicsérjük. Viszont, ha elindultak és mi hagyjuk, a rossz dolgok egymásnak nyitva lehetőséget, bizony gyorsan, hogy átgondolni sincs időnk, oly tempóban követik egymást. Olyan az, mint a hazugság, csak el kell kezdenünk, aztán máris kapkodhatjuk a fejünket, hogy vajon kinek mit is mondtunk és, hogy az előző valótlanágunkat meg tudjuk védeni egy újabbal. Végül persze a saját maga építette és útnak indított lavina törvényszerűen betemeti gazdáját, de ezt a buta ember az elején még nem láthatja. Bízik benne, hogy ha a világon minden kiderül is egyszer, az ő titka mégis rejtve marad.

Eszter is valami ilyesmivel áltathatta magát, mikor egyik délután a parkban ismét összefutva régi udvarlójával, már másként beszélt vele, mint azelőtt.

– De jó, hogy a véletlen megint összehozott minket, Eszter kisasszony! Örülök, hogy újra láthatom, magácska ki van virulva, mint a természet, szebb, mint valaha! – bókolt a férfi kissé eltúlzottan kézcsók közben a valójában igen-igen nyúzott és fáradt, fásult arcú nőnek. És bár Eszter maga is tudta, nincs a legjobb formában, mégis áztatva magát jóleső érzésként könyvelte el az idegen dicsérő hazug szavait.

– Köszönöm! – felelte, kéjesen odanyújtva kézfejét.

A férfi ajkai mohón cuppantak bőrén, borostás bőre csiklandozta ugyan, de ezúttal nem váltott ki belőle undort, mint korábban.

– És, hogy van a kisasszony mostanában? – illedelmeskedett a férfi.

– Megvagyok – felelte Eszter nagyot sóhajtva.

– És az ura? – kíváncsiskodott a másik látva, hogy van keresnivalója.

– Biztos ő is – vágta rá a nő közömbösen.

– Hát ez a kicsi meg már így ül? – ámuldozott a férfi megjátszva magát, mikor a babakocsiban peckesen feszítő Bandikát megpillantotta.

– Igen, egyre erősebb és ügyesebb – felelte Eszter dicsekvően.

– Mint az anyja, szép és okos – hízelgett tovább a férfi, mikor látta, hogy előző bókjai is célba értek.

És valóban, mióta férjével már maga sem tudja pontosan, mi okból, de megromlott a kapcsolatuk, egyre inkább jólesett neki minden őt érintő dicséret. Mivel otthon egy ideje már nemigen kapott ilyeneket, még ha sejtette is azok hátsó szándékait, elfogadta másokét.

– És nem mászik ki? – érdeklődött szagot fogott kopóként, nagy buzgalommal hangjában a férfi.

– Nem, de vigyázni kell, mert nem sok kell már neki, hogy felálljon – felelte Eszter a kicsi által a babakocsiból kihajított és a földre hullott játékok után nyúlva.

Nekem sem – gondolta magában a férfi, a padon ülve előre hajoló asszony ruhájának dekoltázsán át, a szoptatástól még mindig igen-igen méretes kebleit bámulva.

– Mit bámul, maga faragatlan alak! – ripakodott rá Eszter, kezével szemérmesen eltakarva bájait.

– Bocsánat, de magácska annyira, de annyira gyönyörű! – nyelt nagyot a férfi, máris levetköztetve szemeivel a nőt.

– Akkor sem illik az utcán így bámulni a nőket, vagy magát nem tanították meg erre? – csóválta fejét rosszszállólag Eszter, de belül mégis valami furcsa, borzongató, de jó érzést érzett, hogy annak a férfinak annyira tetszik az ő teste. Az, ami a szülés óta már nem a régi és úgy érzi, a férje pusztán hazudik, mikor mindig azzal traktálja, neki így is szép.

– Igaza van, kedvesem, de én nem szoktam nőket bámulni, nem is értem, most mi van velem, nem tudok uralkodni magamon, ugyanis magácska annyira bájos és csábító – hebegte a férfi megjátszva zavarát.

– Jaj, ne dicsérjen már annyira, nem vagyok én egy színésznő vagy dáma! – szerénykedett Eszter elpirulva.

– Színésznő? Ugyan már, Karády meg a többiek mind elbújhatnak a te szépséged mellett, Esztike! – folytatta a nő meghódítását a férfi, önmaga is meglepődve rajta, hogy az mennyire engedékeny és hiszékeny ezen a napon.

– Maga egy javíthatatlan nőcsábász, mondja csak, mi járatban van erre? – kérdezte Eszter mosolygós arccal élvezve az udvarlást.

– Tudja, kisasszony, éppen a lakásomat pofozom ki és elfogyott a meszem, azért mentem, mikor megpillantottam magácskát és nem bírva ellenállni a kísértésnek, ide jöttem. Mert úgy vonzódok hozzád, kedvesem, mint a méhek az illatos virághoz – nyomult rá egyre gátlástalanabban a férfi.

– Akkor nagy munkában lehet? – terelte Eszter a szót úgy téve, mintha meg sem hallotta volna a férfi szerelmi vallomással felérő szavait.

De ez csak a felszín volt és az illem diktálta neki így, odabent viszont szíve máris hevesebben kezdett verni és érezte, pulzusa meglódul.

– Hát, van mit csinálni az biztos, az ilyen legénylakásokon, ahol zajlik az élet, néhány évente igen-igen rá szokott férni a felújítás. De már szinte kész az egész, én csináltam mindent, ha gondolja, megmutathatom – próbálkozott a férfi, nyeregben érezve magát a szemmel láthatóan könnyen megszédíthető állapotban levő nővel szemben.

– Hová gondol, hogy mehetnék már egy idegen férfi lakására? Főleg egy olyan lakásra, ahol mindig zajlik az élet, egy kisbabával? – ingatta fejét Eszter felháborodva, de csakis annyira, amennyire egy rendes nőnek feltétlen mutatnia kell ellenérzéseit egy ilyen helyzetben. Igazából meg ellenállhatatlan kíváncsiságot érezve, hogy a gyermekével való bezártságából kitörve szórakozhasson, és olyan helyeken fordulhasson meg, ahol zajlik az élet.

– Jaj, kisasszony, miket gondol maga rólam? Nem kell félnie tőlem, nem akarok én semmi rosszat, pusztán arra gondoltam, a régi idők emlékére, amiket együtt töltöttünk, megihatnánk egy kávé vagy italt és ott nyugodtabban is beszélgethetnénk – magyarázta a férfi a hirtelen gerjedt ellenálláson kissé meglepődve és ismét finomabban fogalmazva.

– Milyen együtt töltött időkről beszél maga? Nem is történt köztünk semmi! – szögezte le Eszter csodálkozva.

– De azért sokat beszélgettünk és te, Esztikém szeretted mulatni a humoromon és hallgatni a történeteimet. Szépek voltunk együtt, mindenki azt mondta annak idején. Mi ketten megértettük volna egymást és sohasem veszekednénk, de aztán nem lett az egészből semmi, mert az a másik férfi elcsábított tőlem – fényezte ki a piperkőc alak az éppen, hogy csak közös múltjukat, egyben Andrást téve felelőssé a boldogtalanságukért.

– Valóban azt mondták? Nem is tudtam! – csodálkozott a nő, bedőlve a nagy szavaknak és maga is férjére kezdve neheztelni élete nehézségeiért.

– Persze, még az édesanyja is inkább engem szeretett volna maga mellett látni, de tiszteletben tartotta a magácska és elhunyt testvére akaratát – kapaszkodott bele a férfi ismét a felkínálkozott lehetőségbe még István emlékét sem kímélve, hogy elérje, amit akar.

– Tényleg? Ezt nekem sohasem mondta! – ámuldozott Eszter az amúgy mindenbe beleszóló anyja ő életét is érintő ilyenfajta titkolózásán.

– Mert nem lett volna helyénvaló maga helyett döntenie, azok az idők már elmúltak, mikor

a szülők adták vették lányaikat a minél nagyobb hozomány reményében a gazdag kérők kénye-kedve szerint. Ma már a nők dönthetik el, így magácska is, hogy kivel szeretne boldog lenni. És, ha úgy érzi, annak idején rosszul döntött, most újra választhat, nem kell egy hibás lépés miatt végigszenvednie mellette az életét – adta elő nagy buzgón a férfi.

– De hát nem pont maga akart a pénzével és a vagyonával megvásárolni engem az anyámtól? – kérdezte Eszter összeráncolt homlokkal, gyanakvóan.

– Én? Nem hinném, de ha mégis, kizárólag azért tettem, mert boldoggá szerettem volna tenni. Úgy gondoltam, és ma is úgy érzem, azzá tudnám tenni, de ahhoz először meg kellene bíznia bennem és közelebb kellene engednie magához – magyarázta ki magát a férfi bús képet vágva, közelebb lépve és megsimogatva a nő arcát.

Az meg nem szólt semmit, hitte is meg nem is, amit a férfi mondott és hagyta, hogy cirógassa haját, mert az idegen érintéstől furcsa, jóleső érzésként megborzongott, és szíve vadul kalapálni kezdett.

– Én mindig csak jót akartam neked, Esztike, de sajnós te nem értékelted az erőfeszítéseimet – panaszkodott sajnáltatva magát a férfi látva, hogy a nő ki van éhezve a kényeztetésre és nem kellene neki sok, hogy beadja a derekát.

– Maga szegény, nem is tudtam, hogy a hivalkodó külsője ilyen érző szívet takar! – felelte Eszter a férfi simogatásától egyre inkább izgalomba jöve.

– Én nem számítok, csupán azt sajnálom, hogy magácska sem boldog, és én nem tehetek semmit – sopánkodott a férfi képmutatóan megjátszva magát.

– Honnan tudja? – kérdezte Eszter ijedten.

– Látszik, lerí rólad, drága Esztike, hogy az az ember bánatot és szomorúságot okozva neked, elnyom téged. Egy ilyen különleges és csodálatos nő nem ezt érdemelné, kedvesem, megszakad a szívem, hogy ezt kell látnom – mondta el a férfi szokásos kegyelemdöfés szövegét úgy téve, mint aki majdnem elsírja magát, de „nagy küzdelmek” és orrának szipogása közepette azért mégis sikerül úrrá lennie ingerén.

Zsebkendőjét húzta elő, és szemeit törölgetve orrfújást imitált.

– Ne sírjon már itt nekem, mindenki minket bámul! – szólt rá Eszter a bárki által láthatott simogatástól és a sírdogáló férfi látványától megijedve.

– De ha nekem annyira fáj a magácska boldogtalansága! – szipogta zsebkendőjével eltakarva arcát a férfi.

– Elhiszem, de mit fognak gondolni az emberek? Na, hagyja abba, könyörgöm! – kérte a nő az arra járókelő emberek furcsa tekintetét látva.

– Ezért mondtam, hogy inkább beszéljessünk nálam, mert tudtam nem bírom ki sírás nélkül – sóhajtozta a férfi, ismét igen-igen nyeregben érezve magát.

– Én nem is sejtettem, hogy ön még mindig ilyen forró érzelmekkel kötődik hozzám – csodálkozott Eszter, bedőlve a férfi színjátékának.

– Pedig én mindig is így éreztem irántad, kedvesem, csak te vaknak bizonyultál és nem vetted ezt észre – felelte a férfi szemrehányó hangon, abbahagyva a mímelt sírást.

– Sajnálom, talán még túl fiatal voltam, és nem láttam, milyen jó ember is maga! – vigasztalta a nő mentegetőzve.

– Hát, sajnálhatod is! Tudod te, mennyi kínt és szenvedést éltem át, mikor hozzámértél ahhoz a bugris vademberhez? – kérdezte a férfi számonkérő hangon, maga is meglepődve rajta, hogy ez egyszer igazat mondott.

Hiszen emlékeiben még élénken élt az esküvőt megelőző éjjelen történ utcai összetűzésük képe, letört fogai még mindig belésajdultak, ha rágondolt Andrásnak az arcába csapódó ökleire.

– De hát csak talált azóta valakit magának – sajnálkozott Eszter.

– Nem, nem tudtam magamat túltenni magácskán, nincs magához fogható, azóta is magányosan tengetem bús napjaimat – keltett még inkább lelkiismeretfurdalást a nőben szavaival a férfi.

– Jaj, maga szegény árva! – simogatta meg a férfi egyik kézfejét ujjával Eszter.

– Szomorú az én történetem, de sajnos igaz – hazudott a férfi, mélyen a nő szemeibe nézve.

– Sajnálom, de akkoriban nagyon szerelmes voltam, nem akartam tönkretenni az életét – sajnálkozott Eszter, miközben a férfi mellé ült a padra.

– Tudom, de még nincs veszve minden, még szerethetnénk egymást, ha magácska is úgy akarná – fogta meg kezeit a férfi két tenyere közé zárva.

Eszter először kissé meglepődött az idegen férfi testének közelségétől, de aztán, mert valami jóleső bizsergést érzett, nem húzta el kezeit.

– Azt nem lehet, nekem férjem van – mondta reményvesztett hangon.

– Hát aztán, majd elválnak! – vágta rá a férfi, semmilyen jelentőséget nem tulajdonítva a két házastárs Isten előtt egymásnak tett esküjével kapcsolatban.

– Nem, azt nem lehet, itt van a kicsi, mi lenne úgy vele? – csóválta fejét a babakocsiban játszadozó Bandikára nézve a fiatalasszony.

– Mi lenne, semmi – próbálta elbagatellizálni a dolgot a férfi.

– Nem, neki apa is kell! – szögezte le Eszter.

– De ilyen? – vágott fancsali képet a férfi.

– Ez van – vonogatta vállait a nő.

– Akkor szeressük egymást titokban, úgysem tudja meg soha senki! – ütötte a vasat a férfi még melegen, Eszter kezeit puszilgatva.

– Gondolja? – kérdezte a nő kéjesen mosolyogva, amint feltűzelte a bőrét érintő férfi ajak.

– Biztos vagyok benne, kedvesem. Csak te és én, megmutatnám neked az igazi boldogságot, a mennyekbe röpténelek, drága Esztikém – bizonytalanította el a férfi simogatásával és csábító szavaival a nőt, aki szemmel láthatóan máris megingott addigi hűséges mivoltában.

– Nem tehetem, férjes asszony vagyok – kérette magát Eszter álszentén.

– Mit számít az, úgysem szeretik egymást – vágta rá a férfi egyre feljebb és feljebb simogatva a nő nyári ruhájából kilógó karjait.

– És ha megtudja? – kérdezte Eszter az izgalomtól zihálva.

– Ugyan honnan tudná meg? Egész nap dolgozik, és egyébként is ennyi jár magácskának, ha már ő nem képes boldoggá tenni – biztatta a férfi az ördöghöz hasonlatosan lelkiismerete legyőzésére a nőt, ami eddig sohasem engedte rossz útra térni.

– Gondolja? – sóhajtott Eszter a cirógatástól libabőrössé válva.

– Tudom, hiszen magácska egy különleges teremtés! Gyönyörű, okos, mindössze egy kicsit túl maradi – mondta a férfi a mondat végét direkt kihangsúlyozva.

– Én, miért? – csodálkozott Eszter felhúzott szemöldökökkel.

– Mert olyan ódivatú dolgokkal foglalkozol, hogy megharagszik rád az Isten, meg hűség, amik ma már nem divatosak. Nyugodt lehetsz kedvesem, titokban mindenki ezt csinálja, még a papok is. Nincs ebben semmi rossz, csupán megadjuk egymásnak, ami nekünk jár, de a környezetünk megtagadja tőlünk! – bizonygatta a férfi, hogy párjának elárulása és a neki tett esküje miatt önmaga megtagadása nem nagy dolog.

És ő a sok hazug szótól félig-meddig elcsábulva, behunyt szemekkel, az idegen férfikezek simogatásától szinte elkábulva el is hitte, amit hallott.

– Hadd csókoljam meg, kedvesem! – kérte a férfi egyre közelebb bújva.

– Nem lehet, valaki meglátja! – kérette magát a nő álszentén, szemeit ki sem nyitva.

Látta ezt a férfi is, és kihasználva a lehetőséget száját a nő résnyire nyitott, izgalomtól remegő ajkaihoz nyomta. Eszter nem érzett se szerelmet, se szeretetet a férfi iránt, csupáncsak a megszokottól eltérő, az újdonság varázsa hatott rá izgatónan bizseregve.

– Au, mi az ördög? – kapta el a fejét dühösen és meglepetten nézve körbe a férfi.

– Mi az, mi történt? – csodálkozott aléltóságából ocsúdva és a másiktól gyorsan távolabb húzódva Eszter.

– Valami fejbe vágott. Á, szóval te voltál, te kis bajkeverő! – förmedt rá Bandikára a férfi,

megpillantva a földön heverő, imént a fejéhez csapódó gyermekjátékot.

– Hej, te kis huncut, féltékeny vagy? Így nem leszünk jóban! – fenyegette meg felemelt ujjával a csöppséget, miközben felvette a földről és visszadobta neki a csörgőjét.

A kicsi mosolygós arca az ijesztgetéstől először elkomorodott, aztán hangosan zokogni kezdett.

– Mi a baj, kicsim, ne sírj! – kelt fel a padról Eszter, és vette ki a babakocsiból Bandikát, hogy megvigasztalja, de az csak sírt. A közeli templom tornyában éppen tizenegyet kondult a harang.

– Már tizenegy óra? Húha, akkor nekem mennem kell, még dolgom van! – kapta fel táskáját a férfi.

– Ja, a mész? – jutott eszébe Eszternek, amit a másik az imént mondott.

– Milyen mész? – csodálkozott a férfi.

– Azt mondta, azért indult – lepődött meg értetlenkedésén a nő, kezében síró-rívó csemetéjével.

– Ja, igen, persze a mész, el ne felejtsem – bólogatott a férfi, mikor felrémlt benne, mit is hazudott nem is olyan rég.

– Vagy nem a lakását újítja fel? – kérdezte Eszter gyanakvóan.

– De-de, és neked is látnod kell majd, milyen szép lesz. Ígérd meg, hogy ha következőnek találkozunk, feljössz és megnézed! – csókolta meg kezét a férfi, felfelé haladva többször is.

– Majd meglátjuk – rázogatta másik karjában tartva a még mindig síró Bandikát anyja.

– További szép napot neked, Esztike kedves! – búcsúzott a férfi.

– Isten önnel! – köszönt el a nő is.

Eszternek, bár kissé büntudatot is érzett miatta, de még inkább izgalmas kíváncsiságot, ettől fogva otthon is ez a délelőt, és a lehetséges folytatás járt az eszében. Esténként, mikor férje fáradtan hazatért és kérdezgette mi újság, hogy vannak, néhány szóval lerázta, majd általában fejfájásra vagy havibajra hivatkozva nyugalmat kért az ágyban is. Valahogy unalmasnak és taszítónak érezte a mellette fekvő és rövidesen hangosan horkolva alvó, néha, ha a nehéz nap után legurított néhány pohárkával, még italszagot is árasztó férjét. András nem értette, mi lelhetette asszonykáját, egy ideig próbálkozott, de mivel semmit sem tudott kihúzni belőle, és a nő rideg hidegsége miatt lassan benne is kialakult valami furcsa gát, egy neheztelő, visszatartó érzés, nem is erőltette tovább a dolgot. Majd csak elmúlik neki, hiszen ő attól még ugyanúgy szereti, hogy ilyen furán viselkedik, de bocsánatot kérni a semmiért azért mégsem fog – gondolta magában, mert büszkesége, az ember legnagyobb ellensége, meggátolta ebben.

Pedig jobban tette volna, mint ahogy mind jobban tennék, ha szinte nap, mint nap bocsánatot kérnének a körülöttünk élőtől, az észrevétlen elkövetett megbántó és másokat sértő szavaink és tetteink miatt. Andrásnak talán még jobban kellett volna figyelnie asszonykájára, segíteni neki, és, ha kell, mint fuldoklót, hajánál fogva húzni ki a mocsárból, amibe egyre mélyebbre süllyedt. Mert hogy mind nagyobb mélységekbe tévedt, ahhoz nem fért kétség, hiszen esténként Eszter az ő egyre idegesítőbbnek tűnő horkolását hallgatva még sokáig nem aludt. Gondolataiban mindig kicsivel tovább és tovább merészkedett a számára észrevehetetlenül, de igen-igen erőteljesen lefelé, talán egyenesen a pokolba tartó tévúton, amin járva az idegen férfi tökéletességéről ábrándozott. Ugyanis őt még nem ismerte, rossz szokásait nem tapasztalta, nem élt vele heteket, hónapokat, sőt éveket, és bizony, mikor valakinek elszabadul a vágyakozó képzelete, az mindig megszépíti és érdekessé teszi az ismeretlen idegent.

Ő kedvesen becézgetne és simogatna esténként, nem aludna horkolva, nem ócsárolná a főztömet, és nem tenne megjegyzéseket, ha nincs ragyogó tisztaság, vagy kicsit poros a polc. – Ilyen és ehhez hasonló ostoba ábrándok jártak éjjelenként a nő egyre önzőbbé váló fejében.

Sőt még az amúgy nagyon élvezetes, de egy ideje elmaradozó szeretkezéseik helyébe is a másik, az idegen és ezáltal izgatóbb férfival való képzelgéseit helyettesítette be. Az ördög által

belé oltott kíváncsisága az egekig nőtt, megpróbálta elképzelni, milyen lehet vele. Mivel Andrásen kívül még nem volt tapasztalata, csakis arra tudott gondolni, hogy más és jobb lehet, mint unalmas férjével.

Ilyen körülmények között telt el a hétvége és jött a következő hét, aminek egyik napján a parkban ismét összefutottak, ő és az a férfi. Már nem bánta, sőt lelkét a sötét erőknek átadva hagyva, hogy azok benne munkálkodjanak, és ettől az addig volt tiszta gondolatai megváltozzanak, egyenesen várta. Úgy érezte, övé a választás lehetősége, hogy a megunt és olykor sértő szavaival fájdalmakat is okozó férje, vagy a régi-új udvarlója között döntsön. Ott ült délelőttől-délelőttre izgatottan nézelődve, de hiába, mert a férfi látva őt és a babakocsit, ügyelve, nehogy észrevegye, rendre elkerülte. Hiszen ő nem volt egy izgulós, lámpalázás kezdő, minden szavának és mozdulatának előre eltervezett koreográfiáját játszotta mindig, ha egy újabb kiszemelt nő elcsábításán mesterkedett éppen. Tudta jól, ha megvárakoztat egy ilyen, a depressziós állapotától maga körül mindent rossznak és unalmasnak látó asszonyt, az csakis az ő malmára hajtja a vizet, vagyis a nőt, hiszen legutóbbi találkozásukkor már előkészített mindent.

És úgy is lett, Eszter nagy örömmel, mosolyogva fogadta megjelenését, mikor elérkezettnek látva az időt elébe toppant. Az események úgy felgyorsultak, hogy az még őt, a gyakorlott nőcsábászt is meglepte, ugyanis pár perc telt csupán el, és máris úton voltak a lakása felé. Persze szigorúan csak egy villámlátogatásról, a felújítással megszépült lakás megtekintéséről volt szó, de ő a nő szemeiből azért többet is kiolvasott. Mivel útközben Bandika elaludt és a férfi az emeleten lakott, Eszter elbizonytalanodott.

– Á, majd máskor, nézze, milyen tüneményesen alszik, nincs szívem felébreszteni! – legyintett lemondóan.

– Ne csináld már, Esztike, meg kell nézned, ha már idáig eljöttél! – fakadt ki a férfi, csalódott szomorúságot mímelve.

– De hát ha felcipeljük, akkor felébred és sírni fog – tárta szét tehetetlenül karjait a nő.

– Akkor hagyjuk itt! – vágta rá a férfi hidegen.

– Itt? – ámuldozott Eszter.

– Miért? – vonogatta vállait kérdően a férfi.

– Hogyhogy miért? És ha valami baja esik, még mi fent vagyunk? – értetlenkedett az asszony.

– Ugyan, mi baja eshetne! – felelte a férfi flegma nemtörődomséggel a hangjában, amit Eszternek észre kellett volna vennie.

Ám az izgalomtól hevesen dobogó szíve és a gondolat, hogy már csak néhány lépcsőfok választja el attól, hogy együtt lehessen a gondolataiban már egekig magasztalt férfivel, elhomályosították józanságát.

– Gondolja, hogy jó helyen lenne itt addig? – kérdezte kíváncsiságától űzve, a felelősségét megpróbálva megosztani.

– Persze, úgyis alszik – bagatellizálta el a férfi a dolgot, csodálkozva, hogy a nő milyen naiv és felelőtlen lett az utóbbi időben.

– Na, jó, de akkor siessünk, csak megnézem a meszelését, aztán már jövök is! – takargatta be az asszony óvatosan a kicsit, aztán már mentek is fel szinte futva a másodikra.

Percek alatt körbejárták a sajátjuknál jóval kisebb, de tényleg takarosan kipofozott lakásocskát.

– Nagyon szép! – dicsérte Eszter.

– Pont, mint magácska, Esztike, sőt te napról-napra csábítóbb és gyönyörűbb vagy drágám! – állt elé a férfi, a falhoz szorítva.

– Ha maga mondja – felelte a nő kéjesen suttozva.

– Igen, én mondom, hogy elragadóan kíváncsiasak az ajkaid, nem bírom ki, hogy meg ne csókoljam őket – lépett még közelebb a férfi, hogy testük összeért.

– Akkor mire vár? – kérdezte a nő hátát a falnak támasztva, szemérmesen lehunyva szemeit.

A férfi ajkait az övéhez nyomva nyelvével áttolult az ő szájába, nem ellenkezett, de nem is töltötte be az a jóleső érzés, mint mikor szeretett férjével csókolózott. Közben a férfi kezei útra keltek, és ruháját felhúzva az egyik a hasát végigsimítva a bugyijába csusszant. A kéjtől megrándulva és a helyzettől megijedve kinyitotta szemeit, de a férfi másik kezével már melltartójából kiszabadított kebleit markolászva a falhoz szorította. A babakocsi és a kis Bandika jutottak eszébe, és a csókolózás egyszeriben terhessé vált számára. Szerette volna abbahagyni, lerohanni gyermekéhez, családjához, de a férfi ujjai közben bugyijában szeméremajkai közé túrva táncba kezdtek. Felnyögött és zihálva a levegőért kapkodott, a férfi látva izalmát, megvadulva felgyorsította ujjai mozgását. Eszter elveszítve önmaga feletti kontrolját vonaglni és nyögdecselni kezdett. Az újdonság varázsa és a titkosság izgalma gyorsan elhozta számára a véget jelentő gyönyört. Nagyon nyögve, mélyeket sóhajtván ért el a csúcshoz, amit aztán egy tatózó mélységű szakadék követett. Kipirult arccal, még zihálva kapkodta a levegőt, de máris egy világ omlott össze benne. Megrémült, mikor a megszokott katarikus élmény után kinyitva szemeit nem a férje állt vele szemben. A férfit, akihez az imént még vonzódt, undorítóan találta, de nem pusztán őt, hanem az egész helyzetet is. A melleit gyömszkelő és közben nyakát csókolgató férfi megkeményedett nadrágja a combjához ért. Először megrémült, aztán a félelme fergeteges gyorsasággal büntudattá változva nehezedett fájó lelkére. Mit tettem? És hol van Bandika? – nyilalltak agyába a fájó gondolatok.

– A kicsi! – mondta kitörve a férfi szorításából, és a ruháját rendezgetve.

– Miféle kicsi? – ámuldozott a férfi.

– A gyermekem! – felelte Eszter, ahogy a vágy elmúltával az anyai ösztönök ismét a felszínre törhettek.

– Kit érdekel most a gyermek! – háborodott fel a férfi.

– Engem! – vágta rá az asszony az ajtó felé indulva.

– De Eszti drága, nem hagyhat engem itt így! – kiáltott utána könyörgő hangon a férfi, a peckesen meredező nadrágját markolászva.

– Muszáj, nem hagyhatom sokáig egyedül a kicsit! – állt meg az asszony egy pillanatra.

– De ugye holnap eljössz a gyermek nélkül? – kérdezte a férfi meglepetten.

– Nem hiszem – felelte Eszter kurtán.

– És a jövő héten? Ígérd meg, hogy el fogsz jönni hozzám! Esküdj meg! – lépett közelebb hozzá a férfi, kéréllőre fogva a dolgot.

– Nem, nem tudom – bizonytalankodott a nő.

– De hát én boldoggá tennék újra és újra, mondd, hogy eljössz, mondj igent! – ígért és esdekelte egyszerre a férfi.

– Lehet, majd meglátom, ég önnel! – lépett ki a nő rövid tétozás után az ajtón.

– Várni fogom! – kiáltott utána a férfi reménytelen hangon.

Eszter hallotta, mit mond, de már nem foglalkozva vele sietős léptekkel lefelé indult a lépcsőn. A második lépcsőforduló után megdermedve torpant meg, ijedtében lábai majd összezsugorultak alatta, a babakocsi ugyanis nem volt ott, ahol hagyták. Elsápadt, és szédelegve, a maradék lépcsőkön szinte gurulva tántorgott le az üres előtérbe. Nagyokat nyelve, behunyt szemekkel a falnak támaszkodva próbált úrrá lenni borzasztó önvádoló pánikhangulatán. Legszívesebben segítségért kiáltott volna, de nem tehetette, mert tilosban járt, és annak nem szabadott kitudódnia. Percekig csak állt tehetetlenül ott, ahol a kis Bandikát utoljára látta, és szenvedett az elvesztése és az odafent történetek miatti fojtogató büntudat lelkét mardosó érzésétől. Kínjában könnyeivel küszködve lépett ki az utcára, ahol az épülettől kissé távolabb az úttesten autók és motorok pöfögtek dudálva, a járdákon meg gyalogosok jöttek-mentek dolgaik után igyekezve. A sok-sok ember láttán rémület fogta el, hiszen bármelyikük elvihette az ő csepp kis fiát. Ereiben megfagyott a vér és szédülni kezdett, mikor elképzelve már is látta maga előtt, amint a kicsi sír-sír, de mindhiába, hiszen az anyja nincs sehol. Szívszorító anyai

fájdalmában behunyta szemeit, ám az nem segített, sőt forogni kezdett vele a világ. Hogy el ne terüljön a földön, a falig hátrálva, hátát neki támasztva, arcát a hideg köhöz nyomva pihegett. Aztán mikor szemeit ismét kinyitotta, először el sem hitte, amit látott. Az épület fala mentén, kissé odébb egy padon, a mellette álló babakocsit ringatva öreg bácsika üldögélt. Nekilódult, és gyors léptekkel az elveszett, de megtalált gyermeke felé indult.

– Maga meg kicsoda? – ripakodott rá elcsukló hangon a bácsira, mikor odaért hozzá.

– Én... én, kérem, a házmester vagyok! – felelte az öreg ijedten.

– És hogy az ördögbe került magához a gyermekem? – harsogta Eszter kikapva a kocsiból és magához szorítva a játékaival játszadozó kicsit.

– Én, én... csak jót akartam, láttam, hogy ott van egyedül és majd' kiugrik a kocsijából és úgy döntöttem, ha már van időm, vigyázok rá. Gondoltam, hogy a szülei nem lehetnek messze és nemsokára jönnek, de mégiscsak jobb neki itt kint a napsütésben, mint a hideg és huzatos lépcsőházban – magyarázkodott a nő dühétől zavarodottan a bácsika.

– Jaj, drágaságom, itt van anya, itt van, gyere, bújj ide! – puszilgatta Eszter a csöppséget, mintha már évek óta nem látta volna, pedig csak percek teletek el eltűnése óta.

– De mégis, hogy képzeled, halálra rémültem, azt hittem elrabolták? – fordult ismét az öregúr felé felháborodva.

– Hagytam volna ott a hidegben, hogy kiessen a köre? Vagy háromszor tessékeltem vissza, mert majdnem kimászott! – csodálkozott a bácsika a nő hálátlan és faragatlan hozzáállásán.

– Tényleg? Jaj, ne haragudjon! Bocsásson meg! Hogy én milyen marha vagyok! – kért elnézést Eszter nagyokat sóhajtva, a karjai közt érzett kicsitől valamelyest megnyugodva.

– Akkor gondolt volna erre, amikor otthagytá egyedül, máskor ne csináljon ilyet! – mondta az öreg szigorú hangon, a fejét ingatva.

– Igaza van, sajnálom, de most már mennünk kell! Köszönünk mindent, Isten önnel! – tette vissza Eszter Bandikát a kocsijába és indult meg vele, hogy gyors léptekkel minél hamarabb elhagyja a környéket.

A bácsi még magyarázott valamit, de ő már nem figyelt rá, füleiben doboló pulzusával, fájón sajgó fejjel szinte futva menekült. Tudta jól, az öreg házmester biztosan részeges, kiállhatatlan néembernek tartja, de nem törődött vele, csakis azzal foglalkozott, hogy meglelt eltűnt gyermeke. Hogy lehettem ilyen bolond? Hogy tehettem ilyen bolondságot, hogy otthagytam? – szapulta magát némán, miközben egyre távolabb érve lassan megnyugodott.

Néhány utcával odébb megállt végre, és a táskájából elővett teás üvegből megitta Bandikát. Míg a kicsi jóízűen szüröcsölte italát, lassan anyja riadtsága is elült és más gondolatok kerültek előtérbe agyában. Először a lakás és a tán még mindig meredező nadrágú férfi jutott eszébe, aztán a kiábrándító érzés, mit a gyönyör után érzett, végül büntudattól gyötörtetve férje és családi fészük villantak szemei elé. Most mitévő legyen? Hazamenjek egyáltalán, vagy ne? Hogy fogok én így András szemeibe nézni? – cikáztak benne az önvádtól terhes gondolatok, miközben továbbindult. Egy darabig csak céltalanul bolyongva tologatta a város utcáin erre is, arra is a babakocsit, aztán mivel már jócskán elmúlt dél és a kicsi egyre nyugösebbé vált, mégiscsak hazafelé vette az irányt. Tudta jól, néhány óra múlva hazaér férje és tartott is a találkozástól, de azzal vigasztalta magát, hogy az úgysem jön rá, mit tett.

Gyorsan tisztába tette Bandikát, aztán összeütött valami vacsorát, nehogy feltűnő legyen, hogy sokat voltak távol aznap hazulról. Csak főzés közben vette észre, milyen éhes és akkor jött rá, hogy tulajdonképpen reggel óta nem evett semmit sem. Úgy látszik, az izgalmak elterelték figyelmét az evésről – gondolta magában, miközben ismét felrémlettek benne a délelőtti találka képei. A tiltott gyümölcs izgalma járta át és ettől teste megborzongott és libabőrössé vált, ám éppúgy, mint akkor és ott, egy kiábrándítóan gyomorszorító érzés követte mindezt. Az órára pillantva látta, férje bármelyik pillanatban hazaérhet. A tükörhöz ment és gyorsan megigazította haját, kisimította ruhája gyűrődéseit, fújta magára az András által kedvelt parfümjéből is, de mégsem lett elégedett. Úgy érezte, valami nincs rendjén, megnézte nyakát

jobbról is, balról is, nem látszanak-e az idegen férfi csókjainak nyomai, de semmi. Közelebb hajolva átvizsgálta arcát, centiméterről-centiméterre, de nem találta aggodalmának okát. Aztán tekintete a tükrön keresztül saját szemeire tévedt. Nézte-nézte, ahogy a fókuszálástól pupillái szűkülnek és kitágulnak, és közben egy pillanatra magába látott. Elszörnyedve ugrott el a tükör elől, mikor arra gondolt, milyen ocsmány dolog is, mit férjével tesz. Megértette rögvest, hogy a hibát hiába keresi a bőrén vagy a haján, hiszen az mélyen odabent, a szívében, a lelkében lapul, és már soha nem lehet meg nem történtté tenni. Kétségbe esve, nagyokat nyelve, könnyeivel küszködve várta, hogy betoppanjon férje. Aztán mikor András fáradtan megérkezett és az ő belső vívódásaival egy cseppet sem törődve egyszerűen nekiült vacsorázni, kissé csillapodott kínzó lelkiismeretfurdalása. Szeretője ördögi szavaival próbálta nyugtatni magát: „Ugyan honnan tudná meg? Egész nap dolgozik, és amúgy is, ennyi jár magácskának, ha már ő nem tudja boldoggá tenni!”

Lehet, hogy neki van igaza, és nem is kell sajnálnia a férjét, aki mit sem sejtve az ő titkos paráznaságából ott ült vele szemben, és jóízűen falatozott. Talán nem – súgta neki egy önző belső hang. Jó volt vele is, de mi van, ha én tényleg többet érdelek, több odafigyelést és kényeztetést. Talán rosszul választottam annak idején, és valami izgalmasabb, érdekesebb férfival boldogabb lennék – jártak fejében a gonosz szándékok által belecsepegtetett bizonytalan, kósza gondolatok.

– Te nem eszel? – kérdezte András látva, hogy a nő csak ül vele szemben, semmibe révedő tekintettel.

– Nem-nem, én már ettem – ocsúdott révületéből asszonykája.

– Igen? Régebben megvártál engem is – mondta András panaszos hangon.

Másnap Eszter sokat töprengett rajta kimenjen-e a parkba vagy sem. Sorra vette, mi szól mellette és mi ellene. Mivel addigi fő ellenérve, hogy férje esetlegesen észrevesz rajta valamit, már elmúlt, végül mégiscsak útra keltek. Már jó előre eldöntötte, hogy bárhogyan is alakulnak a dolgok, Bandikát semmiképp sem hagyja egymagára. A szokott helyen leült a padra és várt, de a férfi helyett babakocsiját tolva hamarosan egy másik fiatal anyuka érkezett. Mivel ismerték egymást és szoktak együtt pletykálni, meglátva őket melléjük telepedett. Alig, hogy beszélgetésbe elegyedtek, megérkezett egy újabb barátnőjük is. Ment a női csacsogás, de Eszter szinte oda sem figyelt a másik kettőre, folyton csak bámészkodott fejét forgatva, türelmetlenül. Nem sokkal dél előtt aztán megpillantotta végre, akit várt. A férfi a park másik vége felől érkezett, és a szájában füstölgő cigarettával meg a kezében tartott aktatáskával úgy festett, mint valami igazgató. Megállt a padokkal szegélyezett sétányon, és mint aki keres valakit vagy valakiket, körbepillantott a meleg miatt a fák alá húzódva hűsölő embereken. Ahogy feléjük pillantott, mindjárt megismerte a mosolyogva felé integető Esztert, ám mikor barátnői kíváncsian, hogy kinek köszönt, arra fordultak, ahelyett, hogy odajött volna, ijedt képet vágva elviharzott.

– Ki volt ez? – kérdezték a barátnők.

– Á, senki, pusztán egy ismerős – vágta rá Eszter, majd zavarában a babakocsihoz fordult és mintha Bandika éppen akkor szomjazott volna meg, itatni kezdte a teás üvegéből.

– Ja, már látom, az a szoknyavadász fráter – állt fel egyikük, hogy a hirtelenjében távozó alakot jobban szemügyre vehesse.

Eszternek megütötték füleit a másik nőnek a férfit becsmérlő szavai, de hitte is meg nem is azokat, inkább úgy vélte, csupán az irigység beszél belőle, mert nem neki udvarol a jóképű úriember. Mivel látta, aznap már nemigen fog összejönni a találka, otthagya pletykapartnereit, nemsokára hazaindult.

Otthon tett-vett, megcsinálta a dolgát és elrendezte a kicsit. Egy papirost szorongatva kezében aggódó, szomorú képet vágva hamarosan András is megérkezett. Eszter megijedt, mikor megpillantotta, azt hitte, valaki levélben értesítette férjét a gáztettről, mit elkövetett. Talán az öreg házmester, vagy valaki, aki látta őket együtt! – cikáztak agyában a rémült

gondolatok, miközben holtsápadt arccal várta, mi fog történni.

– Hamarább jöttél, mint szoktál – mondta puhatolódzva.

– Igen, mert táviratot kaptam – válaszolta András furcsa, vészjósló hangon.

– Igen? – kérdezte Eszter, hogy el ne ájuljon, az egyik székre huppanva.

– Az öreg küldte – folytatta a férfi a konyhába lépve.

– Milyen öreg? – tett úgy a nő máris, mint aki nem tud semmiről, hiszen ő a vén házmesterre gondolt, ott, annak a férfinak a lakásánál.

– Hogyhogy milyen öreg? Hát Mihály bátyám! – ámuldozott András felesége szédültségén.

– Ja, értem – felelte Eszter megkönnyebbülten nagyot szusszanva.

– Azt írja, anyukád súlyosbeteg, és menjünk ki a hétvégén – magyarázta András a papírt neje elé téve.

– És mikor? – kérdezte a nő, gyorsan végigfutva a szöveget.

– Holnap reggelre gondoltam – válaszolta András a vállait vonogatva.

– Jó, akkor a reggeli vonattal – bólogatott az asszony, nem merte a férje szemébe nézni.

Másnap korán kelve összeköltözték holmijukat meg a kis Bandikát, és a pályaudvarra siettek. András szerette volna tolni a babakocsit, de Eszter nem engedve makacsul ragaszkodott hozzá, mintha féltette volna a kicsit saját apjától. Így ballagtak az utcán, némán, szótlánul, elől folyton az utcán járókelő embereket fürkészszerűen és ügyelve, nehogy összefussanak az öreg házmesterrel vagy éppen a szeretőjével, Eszter a babakocsival. Mögöttük kullogott lógó orral András, az elhanyagolt és sértődött férj, aki úgy érezte, kívül rekedt saját családjából, ám büszkesége által vezérelve meg sem próbálta megérteni, mi lehet asszonykájával. A vonaton se sok szó esett köztük, Bandika a monoton kattogástól hamarosan elaludt, és ők némán őrizték álmát.

Az öreg az új lovát befogva maga ment elébük a falu állomására. A löcsös kocsin zötykölődve a kicsi is felébredt, de nem sírt, csak bámulta a sárgás-barnás búzatarlókat és a még zölden pompázó kukoricásokat. Mikor megérkeztek, az öreg és újdonsült bérese kifogták és lecsutakolták a nagy becsben tartott hátast. András a csomagjaikat vitte éppen befelé és igen-igen meglepődött, mikor anyósa nekik örülve, boldogan viharzott ki elébük az ajtón.

– Anyuka, Mihály bátyám azt írta, ágyban esett, olyan nagy beteg! – ámuldozott András.

– Azt írta volna? Lehet, kisfiam, de mindössze annyira vagyok beteg, mint ő volt, mikor a néhány hetes kis unokámat otthagya haza kellett rohannom tőletek – válaszolta anyósa szigorú hangon.

András szólni sem mert, csupán bólogatott meghúzva magát, mert érezte, a kedves mama, ha nem is tudja biztosan, de sejti az ő akkori közbenjárását a dologban.

– Hát te, nem vagy beteg? – csodálkozott odaérve Eszter is.

– Nem, kislányom, egyedül azért írtuk azt nektek, mert másként felénk sem dugjátok az orrotokat. Gondoltuk, így csak eljöttök és hozzátok a kis unokánkat is, akit már olyan régen nem láttunk – magyarázta a mama szemrehányó hangon lányának, miközben máris a kicsit kezdte babusgatni.

– Hát jöttünk volna mi hamarabb is, de mindig közbejött valami – mentegetőzött Eszter zavarában.

– Persze-persze, na, gyertek nemsokára kész az ebéd, vigyétek be a holmitokat, remélem, úgy készültetek, hogy itt alszotok! – vágta rá az anyja határozottan.

– Igen, úgy – bólogatott Eszter a furcsa szigortól meglepődve.

Éva és Évike a konyhában serénykedtek éppen, és igen megörültek a vendégeknek.

– Szia, drágám, de régen láttalak! – ölelte meg nyakába borulva a másik fiatalasszony. Eszter meg csak ált bénán, mint egy faszent, lassan oldódva, ugyanis a városban a sok idegen között már el is felejtette, milyen jó barátnők is voltak ők sógornőjével.

– Csókolom, Bandi bácsi! – futott oda a kis Évike a leguggolva karjait széttáró Andrásához.

– Szia, kicsi lány! – ölelte magához, felállva vele.

– Húha, hát így megnőtt ez a fiú! – ámuldozott Éva, megpillantva anyósa kezében a kis

Bandikát.

– Volt ideje neki, amilyen régen láttuk – adta át neki a kedves mama zsörtölődve.

– Egy kis vasgyúró lett belőle, egy igazi nagyfiú – vette át Éva az őt övező nagy örömködéstől kissé megszeppent csemetét.

– Ideadod, anyu, megfoghatom én is? – bújt ki András karjai közül a kis Évike.

– Hó-hó, kislányom, te nem bírod el, mert már nem is olyan kicsi baba! – mosolyodott el Éva a lánya érdeklődésén.

– Na, anyu, légy szíves! – kérlelte Évike.

– Nem lehet, te még kicsi vagy ehhez, Bandika nem játék baba, elejted, aztán vége! – szólt rá nagyanyja is.

– Isten ments, mamának igaza van! – tette hozzá Éva a témát lezárandólag szigorú hangon.

– Majd, ha letesszük a plédjére, játszhatsz vele – vigasztalta Eszter a sértődött kislányt.

És úgy is lett, mikor mindenki kipesztrálta magát, a kicsi lekerült a szőnyegre a játéakai közé, persze az új környezet érdekesebbnek bizonyult annál, mintsem hogy egyhelyben játszadozzon. Kíváncsian kelt útra és járta be a házat fura, fenékén csúszkálós módszerével, elbűvölve és jókedvre derítve mindenkit. Eszter kissé hátrébb húzódva figyelte, hogy a mama és sógornője milyen nagy szeretettel rajongják körbe gyermekét, és közben valami igen-igen jóleső érzés öntötte el. András és az öreg, míg az asszonyok a kicsit babusgatták, az asztalnál ücsörögve beszélgettek és iszogattak várva, hogy elkészüljön az ebéd.

– Mit szól az új választási törvényhez, Mihály bátyám? – kérdezte András.

– Azt, hogy egy disznóság az egész! Nem is értem igazán, mit is akar jelenteni ez a prémiumos rendszer, de biztos vagyok benne, hogy kizárólag nekik fog kedvezni, másként minek csinálták volna? – felelte az öreg egykedvűen.

– Az újságokban azt írják, így demokratikusabb – mondta András, amit olvasott.

– Micsoda? Hát hol itt a demokrácia, hol a népuralom, meg a szabadság? Hiszen embereket tartóztatnak le, csak úgy kedvükre, és szervezeteket tiltanak be, zárnak ki, ha nem tetszik a komcsiknak vagy a ruszviknak! Sulyokék Szabadságpártját is teljesen ellehetetlenítették! – kelt ki magából felháborodva az öreg.

– Én csak azt mondom, amit olvastam – mentegetőzött András.

– De hát csak nem hiszed el azt a sok sületlenséget? Sulyok Dezső sohasem volt náci vagy fasiszta, de még németbarát politikus sem! Ezek a rohadék komcsik meg képesek, és kizárják az indulás lehetőségéből és jogától pusztán azért, mert ő képviselőként a régi parlament munkájában is részt vett! Politikailag megbízhatatlannak bélyegeznek egy csomó embert, akik e kizáró ok miatt aztán persze nem is szavazhatnak. Azért ezeket a lépéseket akárhogy is nézzük, aligha nevezhetjük demokratikusnak – magyarázta az öreg fejét nemtetszőleg csóválva.

– Hát valóban nem. És most kire fogsz szavazni, Mihály bátyám? – kérdezte András sóhajtozva.

– Csakis a polgári oldali Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi pártra, más nem is igen maradt. Esetleg még a demokraták, de azok olyanok, mint a kiscigányok voltak, nagyon vegyes banda – felelte az öreg határozottan, miközben újratöltötte a poharát.

– Nálunk a város már telis-tele van a komcsik plakátjaival, mindent ígérnek, jólétet, békét, demokráciát, ott vigyorog rajtuk a világ legszentebb embereként ábrázolva Rákosi is – mondta András fancsali képet vágva.

– Azt elhiszem, fiam, a faluban is van már belőlük elég és mellette még szórólapokat osztogatnak meg gyűléseket tartanak állandóan. Az a hitvány belügyminiszter meg betiltotta az utcai összejöveleteket, kizárólag a pártközpontokban lehetnek gyűlések. Csakhogy olyanokkal és arra alkalmas épületekkel egyedül ők rendelkeznek, pedig nagyon kéne valami ellenkampány, mert a komcsik a folyamatos ígérgetéseikkel egyre több embert szédítenek meg – sópáncodott az öreg elkeseredett képet vágva.

– Itt falun nincsenek aktivistái a Függetlenségi Pártnak? – vette fel poharát András az

asztalról.

– Én nem tudok róla, hogy valaki is lenne, de pénz sincs, hogy nyomtattassunk plakátokat vagy szórólapot, anélkül meg minek is – felelte az öreg, maga is kezébe véve poharát.

– Nálunk a városban osztogatják a röplapjaikat, meg falragaszaik is vannak. Egyik munkatársam a kisgazdától átment hozzájuk, ha gondolod, Mihály bátyám, megkérdezhetem tőle, hogy honnan lehet szerezni – mondta András.

Az bizony jó lenne, ugyanis vannak itt bőven, akik széthordanák, csak lenne mit! – bólogatott az öreg buzgón.

– Hát azon ne múlják, szerzek én és ki is hozom, hiszen a jövőnk múlhat rajta! – vágta rá András segítőkészen.

– Na, erre igyunk, egészségedre, fiam! – vidult fel kissé az öreg a jó hír hallatán.

– Magának is, Mihály bátyám! – ütötte hozzá poharát András az öregéhez.

– Hát nekünk nem is öntötök? – kérdezte számonkérő hangon a kedves mama miközben megnézte, megfőtt-e már a levesben a hús.

– Dehogynem, anyuskám, csak gyertek, töltök én nektek, amennyit akartok! – vágta rá az öreg, mindjárt fel is pattanva székéről és poharakat véve elő.

– Jövünk-jövünk, csak a kis Bandika annyira aranyos, nem tudunk betelni vele. De most már kész az ebéd is, megyek, szólok nekik, aztán eszünk – felelte a mama, ismét magukra hagyva a férfiakat.

– Jól van, mi azért addig még legurítunk egyet-kettőt ugye, Bandikám? – emelte már megint koccintásra poharát az öreg.

– Nem vagyok ellene – fogta meg újból teletöltött poharát András is.

– Egészségünkre! – mondták kölcsönösen szinte egyszerre, majd lenyelték a kortynyi itókájukat.

Pár perc múlva aztán végre megjelentek az asszonyok is, miután velük is megitták az áldomást és az öreg elmondta az asztali áldást, nekifogtak az ebédnek. Mivel a kis Bandika a délelőtti játszadozásában igen-igen elfáradt, Eszter gyorsan megetette, majd saját ebédjét félbehagyva, régi szobájukba ment vele lefeküdni.

– Hiába, nehéz az asszonysors – sóhajtott a öreg falatozás közben.

– Nehéz bizony, mikor az embernek mindig a gyermek szükségletei szabják meg, hogy mit tegyen, hiszen még csupán egy apróság és körülötte forog a világ – tette hozzá a mama helyeselve.

– Megnő az egyből, mint ahogy Évike is, aztán meg más gondok jönnek, ugye, kislányom? – szólalt meg Éva is.

– Űhüm – bólogatott a kislány teli szájjal.

– Meg-meg, de addig azért nehéz, hiszen minden teher az anyára hárul – mondta a mama.

– Azért csak-csak segít neki a férje is, ugye, fiam? – fordult az öreg András felé.

– Persze, hogynem! – hebegte András kissé restelve, hogy ez az utóbbi időkben nem is volt teljesen igaz.

– Nem arra gondoltam, hanem az állandó összezártaságra, a folytonos készenlétre, amikor beteg a kicsi vagy jön a foga, sok ám a gond az ilyen apróságok körül – magyarázta a mama.

András nem szólt semmit, csupán csendben falatozva szégyellte magát, amiért egy ideje pusztán magára gondolva úgy érezte, asszonykája részéről el van hanyagolva. Hiszen ha úgy is volt, lehet, hogy neki kellett volna még többet foglalkoznia kedvesével, akit kimerített a gyermek. Már majdnem végeztek az evéssel, mire a kicsi végre elaludt, és Eszter visszatérhetett leveséhez.

– Megmelegítem, kislányom – állt fel a mama.

– Nem kell – vágta rá Eszter kanalazás közben.

– De hát a húsleves nem jó hidegen, néhány perc az egész! – erősködött anyja.

– Jó az így is, már megszoktam – legyintett Eszter.

– Ahogy gondolod, de ha már felálltam, behozom a süteményt – nyugodott bele lánya rá hasonlító nyakasságába a mama.

Andrásban rossz, bűnbánó érzéseket ébresztettek asszonykája szavai, mikor azt találta mondani, már megszokta. Felvillantak ugyanis előtte otthoni közös évéseik, és hogy bizony tényleg sokszor kihűl kedvese étele, mire az végre asztalhoz kerül, ám ezzel senki sem szokott törődni, sajnos még ő, a férje sem. Micsoda apróság, de ő eddig észre sem vette, elszörnyedt, ahogy belegondolt mennyi ilyen lehet még életükben. Néhai bajtársa és sógora, István szavai jutottak eszébe: „A házasságban adni, mindig csak adni!” Lehet, hogy kicsit elhanyagolta kedvesét és csak a munkával és magával törődött?

Mikor Eszter is jóllakott és a süteményt is megkóstolták, Éva kislányát kiküldte az udvarra játszani, ők meg beszélgetni kezdtek.

– Na, gyermekeim, akkor meséljete! – fordult András és Eszter felé a kellemes hangulatban elfogyasztott ebéd után a kedves mama, megszigorítva szavait.

– Mit? – kérdezett Eszter ijedten forgatva szemeit.

– Azt, hogy mi van veletek! – vágta rá anyja számonkérő hangon.

– Mi lenne... megvagyunk... látjátok, vagy nem? – dadogta Eszter kínosan kerülve a többiek tekintetét.

– Látjuk, de még mennyire hogy látjuk, csak nem értjük, amit látunk! Ugye, Mihály? – mondta a mama fejét rosszállólag csóválva.

– Bizony-bizony, azt mindjárt észrevettük, hogy köztetek valami nincs rendjén, egyedül azt nem tudjuk, mi az, és mi az oka, de reményeink szerint ti majd szépen elmondjátok – bólogatott az öreg mindenkinek teletöltve poharát.

– Én nem kérek! – szólt rá Eszter ijedten.

– De, de, idd csak meg, akkor könnyebben megered a nyelved! – vágta rá az öreg ellentmondást nem tűrő hangon.

Eszter félelmében, hogy titka kiderülhet, szólni sem tudott, csupán nyelt egy nagyot és remegő kézzel, engedelmesen nyúlt a pohárért. Koccintottak, aztán szó nélkül mindenki lenyelte italát. Valószínűleg mindnyájuk fejében más gondolatok jártak, de megszólalni egyikük sem mert. Végül kis idő múlva az öreg törte meg a kínos némaságot.

– Nehéz erről beszélni, főleg azoknak, akik benne vannak a dologban, de muszáj lesz, ugyanis biztosra veszem, hogy köztetek valami nincs rendben. Látni ezt a szemeitekben és minden mozdulatotokban, a szavaitokban, és ahogyan egymáshoz szóltok. De én nem hagyom, hogy egy ilyen szép család széthulljon buta ábrándok vagy durcás sértődések miatt! Nem tudom, mi a nagy változás oka, de úgy néztek egymásra, mintha a másik csupán nyűg lenne számotokra. Már elfelejtettétek, hogy szeretitek egymást? Régebben összebújtatok, ma meg csak fintorogtok, micsoda dolog ez? Mi történt veletek? – róttá meg őket az öreg szigorú és számonkérő tekintettel.

– Nem tudom, valahogy ráuntam, belefásultam az egészbe – bökte ki Eszter elpityeredve.

– Az egészbe, de miért? – ámuldozott a mama.

– Mert megváltozott – szipogta Eszter, ruhája zsebéből zsebkendőt húzva elő.

– Mi? – kérdezte az öreg, tárgyilagos egyszerűséggel.

– Minden, az egész, András! – sorolta a fiatalasszony panaszosan, miközben szemeit törölgette.

– Én? Szerintem meg inkább te! – vágott vissza András meglepetten.

– Lehet, de te is, ne mondd, hogy csak az én hibám, hiszen én azelőtt szerettelek! – vágott vissza a nő.

– Gyermekeim, aki az idő múlásával nem változik, az már halott, eltemették, és csak a szép emlékeinkben él! – vágott közbe az öreg kissé dühösen.

András és Eszter elhallgattak, és nem egészen értve, mit is akart mondani, bambán bámultak az öregre.

– Hát nem értitek? Senki sem marad olyan, mint régen, mindenki változik, öregszik, kopik, ráncosodik, elhízik és viselkedésében is alakul! Ami nem változik, az az elhunyt hozzátartozóinkról bennünk megmaradt ilyen vagy olyan képe. De ti éltek, nagyon is, és még fiatalok vagytok, elöttetek a jövő! – magyarázta az öreg, érthetőbbé téve a dolgot.

– De hát mit csináljon az ember, ha már nem szerelmes, mint régebben? – kérdezte Eszter ismét elpityeredve, azután, hogy ezt kimondta, férjére rá sem merve nézni.

– Szerelem! – legyintett az öreg.

– Bevallom nektek, én a szerelemben sohasem hittem, mert nem csak a szépséget és a külsőt, hanem a belsőt is mindig néznünk kell. Nekem fiatal koromban már volt egy másik feleségem is, aki végtelenül csendes, rendes, dolgos asszonyként ismertem. Neki én, a kitanult és szigorúan következetes katona egy elnyomó zsarnok lehettem, ugyanis mindig az én szavam érvényesült, akár a szakaszomban, úgy otthon is. Ezzel szemben az édesanyád, aki a te anyósod és mindnyájunk mamája, egy igazi hárpia – magyarázta az öreg Eszterre majd Andrásra nézve.

– No, de Mihály! – háborodott fel a kedves mama.

– Csendet, hallgass végig! – pirított rá az öreg szigorú hangon.

– Egy házsártos, mindenbe beleszóló asszonyság az én nejem, de tudom jól, hiszen már ezerszer tapasztaltam, hogy szíve mélyén rettentően jóindulatú ember, és egyedül ez számít. A csípős, kötekedő külső csakis valami védekezés lehet. Gyermekkorában vagy életében őt ért sérelmek hatására kialakult védvonal, amivel az újabb szívfájdalmak elkerülése érdekében távol próbálja tartani magától még a szeretteit is. Úgy érzi, nem engedheti meg magának, hogy az esetlegesen magához túl közel engedett gyermek, szerető, unoka vagy bárki ismét összetörje a szívét, és a lelkébe taposson. Pedig a zsémbes természet egy sebzett, de arany szívet takar. Szinte mindegy, hogy csendes, engedelkeny vagy nagyhangú, akaratos, én mindkettőt szerettem, sőt, őt még ma is szeretem! – fogta meg az öreg egy pillanatra elhallgatva felesége egyik kezét, majd folytatta.

– El kell fogadni a másikat olyannak, amilyen, persze nem mindenben, mert azért lehet csiszolgatni és tanítgatni is egymást. Hiszen tudjátok, a jó pap is holtig tanul. Mi sem leszünk már a mamával fiatalabbak, de mégis, rengeteget tanultunk egymástól. És bár tolerálnunk kell egymást, azért azt, hogy a szeretet a másik ember feltételek nélküli elfogadása lenne, mégsem hiszem. Szerintem a házasság csakúgy, mint a gyermeknevelés, csak a valamit valamiért alapon lehet hosszú életű és gyümölcsöző. Ha azt várja a férfi, hogy a nője jó legyen hozzá az ágyban, akkor neki is teljesítenie kell a hétköznapiakban. És ez fordítva is, és sok minden másban is igaz lehet – fejtette ki az öreg a szerelemről alkotott véleményét.

– De hát semminek nincs értelme, ha Eszter már nem szerelmes belém! – fakadt ki András nagy adag szomorúsággal a hangjában, a könnyeivel küszködve.

– Édes fiam, hát nem érted? A házasságban vagy együttélésben nem lángolóan forró szerelemre van szükségetek, hanem csendben, de örökké izzó szeretetre! Ám ahhoz, hogy valami mindig izzásban maradjon, azt táplálnotok, gondoznotok kell, hogy a parázs a szürke hétköznapiak hamuja alatt a legnehezebb időkben is megmaradjon! Hiszen az élet mindig nehéz, és az együttélés senkinek sem lehet mindig tökéletes. Mindnyájunk életében lesznek összezörrenések, de ha ismét jobb idők következnek, kell, hogy legyen mit felizzítanotok. De ha önző módon, pusztán magatokra gondolva és nem figyelve egymásra hagyjátok, hogy kapcsolatotok teljesen kiégjen, akkor tényleg vége lesz mindennek! Ám azt nem hiszem, hogy ilyen rövid idő alatt oly mélyre süllyedtetek volna. És ha pillanatnyilag mégsem találjátok egymásban szerethetőt, gondoljatok csak az együtt átélt emlékeitekre! Jók vagy rosszak mindegy, az a lényeg, hogy közösek, és ezáltal összekötnek titeket. Például együtt szenvedtetek végig a háborút is. Biztos vagytok benne, Esztikém, hogy ott a disznóólban, az orosz katonáktól rettegvé, még egészen máshogy vélekedtél a férjedről és minden másról is. És te, Bandi, nyilván nem azért szorongattad annyira annak a vasvillának a nyelét, mert örömmel odaadtad volna asszonykádat. Vagy már elfeledtetek, hogy szeretitek egymást? Ti ketten tettétek rendbe

romjaiból a lakást, amiben ma is laktok és a gyönyörű gyermeket, aki a szobában szundikál, azt is közösen hoztátok össze! Eszter és András! Nem más, nem többen, csak ti ketten! Mással és másokkal ne törődjete, az idegeneknek a saját boldogságuk a fontos, nem a tiétek! Esztikém, drágám, nem vetted még észre, hogy ha a barátnőidnek a téren azt mondod, sietek, mert vár a férjem, furcsán, lesajnálóan néznek rád? És te, Bandi fiam, ha azt mondod a kocsmában az ivócimboráidnak, hogy mennem kell, otthon vár az asszony meg a család, kiröhögnek. Ne az ő és a barátok lekicsinylő véleményével foglalkozzatok, hanem a párotokéval, mert az a fontos és semmi más! Itt van szegény Éva, ő örülne kedvesének, ti meg marjátok egymást? Térjete már észhez, vegyéte már észre, hogy a párotoknak is vannak érzelmei, gondjai, bajai és segítséte egymást! – oktatta ki őket az öreg emelt hangon dühösen.

– De hogyan, mikor Eszter semmit sem mond, mindig csak hallgat? Azt sem tudom, mi lehet a baja, és miért olyan egy ideje, amilyen – panaszkodott András szípotgva.

– Ugyan, nem is kérdezed! – fakadt ki Eszter a hallottaktól elsírva magát.

– Dehogynem, én próbáltam! – vágta rá András mérgesen.

– De ezek szerint nem elég jól – védte zokogó lányát a kedves mama.

– Mit tudja azt, anyuka, hiszen ott sem volt! – ripakodott rá András a közbeszólóra.

– Az lehet, de azért ne beszélj velem ilyen hangon, add meg a kellő tiszteletet! – háborodott fel anyósa.

– Én? Talán inkább a lányának kellene megadni nekem! – vágta rá András dühében még hangosabban.

– Mert te megadod neki? – kérdezett közbe az öreg.

– Nem tudom, talán – bizonytalanodott el András.

– Na, látod? Nem csak elvárni, hanem adni is kell! – dörgölte orra alá a kedves mama.

– Mindig minden úgy van, ahogy a gyermek miatt alakul, vagy te akarod, azzal, hogy én mit szeretnék, senki sem foglalkozik – panaszkolta Eszter sírdogálva.

– De hát kérdeztem sokszor, miért nem mondtad soha? – értetlenkedett András.

– Nem tudom – szípotgta Eszter.

– Néma gyermeknek még az anyja sem értheti a szavát, ha nem beszélgettek, ha nincs meg köztetek a kommunikáció, akkor minden gondotok, bajotok rátok marad, a párotok nem tud segíteni – csóválta fejét az öreg rosszállólag.

– Ha te nem mondasz semmit, persze, hogy én döntök – magyarázta bizonyítványát András.

– Látod-látod, attól, hogy nem mondja, még lehet véleménye! – mondta anyósa szemrehányó hangon.

– Gyermekeim! Az akaratgyenge ember nem sokat ér, de az akarnok még többet árthat! Beszélgetni kell és megértőnek lenni egymással szemben, mert ha nem tárgyaljátok meg dolgaitokat, hanem sértődötten orroltok a másokra, akkor vége mindennek! Ha nincs köztetek kommunikáció, mert önző módon magatokba zárkóztok, akkor ne is várjátok, hogy a másik megértsen titeket! Minden jó kapcsolatnak az őszinte párbeszéd az alapja. Lehet az munkatársi, baráti vagy akár házastársi, a titkolózás és elhallgatás bármelyik megrontójává válhat. Ki kell mondanunk érzelmeinket és a másik félnek meg kell hallgatnia és figyelembe is kell vennie ezeket, hiszen máskülönben nem együtt, hanem pusztán egymás mellett élünk majd – oktatta az öreg a házasságukat sirató fiatalokat.

– Már túl késő, Mihály bácsi, talán jobb lenne nekünk külön – mondta Eszter sírástól elcsukló hangon, borzalmasan szégyellve magát a szeretője és az azzal tett dolgok miatt.

– Hogyhogy külön? – ámuldozott az anyja.

– Miért, mások is váltak már el, vagy nem? – szípotgta Eszter.

– Szó sem lehet róla, mit mondanának az emberek! – tiltakozott a mama.

– Itt most a legkevésbé sem számít, mit mondanak mások! – intette le az öreg.

– Elválni? De hát én szeretlek – hebegte András meglepetten.

– És gondolod, hogy más férfival boldogabb lenne az életed? – kérdezte az öreg, kíváncsian

várva a nő reakcióját.

– Nem tudom – törölgette Eszter lesütött szemeit.

– Biztos, hogy az idegen izgatóbb, ám csak ideig-óráig, aztán azt is megunja az ember és mehet a következőhöz – magyarázta az öreg elgondolkodva a fiatalasszony bizonytalanságán.

– Remélem, még nem késő, és nem tettetek semmi meggondolatlant? – nézett rájuk kérdően és reménykedve a mama.

András nem szólt semmit, csupán fejét csóválta elkeseredett képet vágva, Eszter pedig felérve egy vallomással, ismét sírva fakadt.

– Ha tették is, akkor sem késő! Soha nem késő, csak akarni kell a jót, és ha szükséges, meg kell bocsátani egymásnak! Mert áldozatok nélkül nincs fejlődés, sem győzelem! Nagypéntek nélkül nincs feltámadás! Jézus is megbocsátott a parázna asszonynak és vádlói is belátták, nem jobbak nála! – mondta az öreg feloldozást próbálva nyújtani a láthatólag igen-igen szenvedő Eszternek.

– Ne sírj, drágám, én szeretlek téged, és ha te is, akkor lehetünk még együtt újra boldogok! Gondolj a kis Bandikára és a családunkra! – kelt fel András székéről és lépett asszonykája mellé, kezével máris simogatni kezdve annak haját.

A nő nem szólt semmit, csak lehajtotta fejét, és még jobban zokogni kezdett. Az öreg és a mama csupán egymásra néztek és szavak nélkül is tudták, mire gondolhat a másik, és mi lehet a helyzet Eszterrel. András ebből mit sem látva egyre csak cirógatta, becézgette, belül önmagát emésztő asszonykáját. A nagyszülők úgy gondolva, talán jobb is így, ugyanis a szeretet ereje bizony csodákra képes, Évát is magukhoz intve, szép csendben kiosontak az udvarra.

Eszter még jó darabig sírdogált élvezve, hogy a férje, akit megcsalatra elárult, kényeztetve simogassa. Aztán mikor kifogytak könnyei, rettenetesen szégyellve magát, hogy ne is lássa senki, fölpattanva a szobába rohant. András először követni akarta, de aztán eszébe jutott, hogy ott alszik a kis Bandika, és mégsem tette. Leült inkább a székre, ahol az imént még asszonykája pityergett, maga elé húzta az üveget és telitöltötte poharát. Tehetatlenséget érezve nem értette, mitől lehet annyira elkeseredve a nő, és miért nem szereti már őt. Furcsa, de az a lehetőség, hogy asszonykája esetlegesen más férfiaknál keresheti és már kereste is a boldogságát, eszébe sem jutott. Lehet, hogy tényleg igaz, amit mondani szoktak, és valóban a leginkább érintett személy veszi észre, tudja meg utoljára az ilyesmit.

Bánatában és attól való félelmében, hogy párját elveszítheti, megivott még néhány pohárával. Aztán az ital jótékony elkendőző és tompító hatása alá kerülve úgy döntött, és talán jól is tette, hogy aznap már nem feszegeti tovább a témát. Kissé röstellve magát, hogy családja éppen ott, vendégségben ilyen helyzetbe került, a dolgokat szépítőleg kimagyarázni a háziakhoz az udvarra ment. Bízva benne, hogy az öreg osztozva bújában iszik majd vele, vitte magával a pálinkásüveget meg két kispoharat is.

Anyósáék, mint valami csendélet megnyugtató és harmonikus képe, előttük az asztalon egy kancsóban és poharaikban borral, ott ücsörögtek a szőlőlugas alatt a padon.

– Leülhettek? – kérdezte András illedelmesen.

– Persze, ülj csak, fiam – felelte a mama.

– Mihály bátyám azt mondta nekem, az ökör iszik magában, de én nem szeretnék az lenni, igyon hát velem! – tette az üveget meg a poharakat az asztalra.

– Azon ne múljk, tölts hát, ha úgy gondolod, attól jobb lesz! – sóhajtozta az öreg, zsebéből elővéve pipáját.

– Hogy jobb lesz vagy sem, azt nem tudom, de bevallom, jelen pillanatban nem is igen érdekel – öntötte tele a két kispoharat András lemondóan.

– Na, jól van, én megyek, rendbe hozom a konyhát – állt fel a kedves mama.

– Maradj még, majd megcsináljuk! – marasztalta nejét az öreg.

– Nem-nem, beszélgessek csak! – mondta a mama határozottan, és már ment is befelé.

– No, ha én iszok veled, akkor te is igyál velem! Jó lesz az én poharam? – nyújtotta András

felé sajátját az öreg.

– Nekem oly mindegy, akár a disznók vályújából is ihatok – felelte András panaszos hangon.

– De hát hozok egy tisztát, ha nem jó – lepődött meg az öreg az elkámpicsorodott válaszon.

– Dehogy hozzon, jó lesz, tökéletes! – vágta rá András.

– Akkor én meg iszok a mamáéból – tette maga elé az öreg a másik poharat.

– Egészségünkre! – koccintottak, majd legurították a pálinkát és vörösborral kísérték le.

– Nagyon jó ez a bor – dicsérgette András az öreg művét.

– Remélem, az idei is ilyen jó termés lesz – vette az öreg a pipáját kezébe.

– Milyen sokat nőtt már ez a kis Évike! – ámuldozott András a homokozóban anyjával játszadozó kislányt figyelve.

– Bizony ám, csak úgy repül az idő – felelte az öreg zsebéből gyufát kotorva elő.

– Mindjárt megint itt az ősz, pedig mintha csupán most lett volna vége a télnek – mondta András semmibe révedő tekintetével a még zöldellő, de egyre több száraz, sárguló levéllel tarkított kukoricát bámulva.

– Hát igen, még melegen fújdogálnak a szelek, de huszadika után már általában rohamosan romlik az idő – bólogatott az öreg, pőfékelés közben jókora füstpamacsokat eregetve pipájából.

Odabent eközben Eszter a tányérok csörömpölését hallva erőt véve magán előbújt rejtekéből, és szó nélkül segíteni kezdett anyjának.

– Mosogatsz? – kérdezte a mama, mikor leszedték az asztalról a piszkos terítéket.

– Inkább törölgetek – felelte Eszter életuntan.

Egy darabig szó nélkül tették mindketten a dolgukat, aztán a mama a lánya vélt vétkei miatt érzett büntudatától vezérelve, nem bírva tovább, megtörte a csendet.

– És most mi lesz, kislányom? – érdeklődött csak úgy, rá sem nézve a másikra.

– Nem tudom – felelte Eszter kurtán törölgetés közben.

– Neked mindenáron más kell? – kérdezte az anyja megállva a munkával és felé fordulva.

– Nem... nem tudom, talán nem más, hanem mindössze a gyermek, én meg a kicsi és kész – válaszolta Eszter bizonytalan hangon.

– Kislányom, én, mióta apátok még kiskorotokban meghalt, egyedül neveltelek titeket, nem mondom, akadt közben egyszer-egyszer, akivel együtt háltam, de ti nem kellettetek igazán egyiknek sem. Sokat kínlódtam és dolgoztam, hogy mindenetek, amit csak meg tudtam adni, meglegyen. Még így is biztosan akadtak nálatok jobb módú osztálytársaitok, de nem tehetek róla, annyi tellett tőlem. Szerintem azért sikerült mindkettőtökben jó embert faragni, csak hát, milyen áron. Tudod te, mennyit szenvedtem és küzdöttem én férj, segítő támasz nélkül? Nehogy azt hidd, úgy könnyebb az élet, mert egy fikarcnyival sem! Én a helyedben nem is gondolnék ilyeneket, ugyanis senki sem fogja úgy szeretni a gyermekedet, mint a saját apja – magyarázta a mama, megpróbálva jobb belátásra bírni lányát.

– Lehet, de mit tehetnék most már? Belülről egy furcsa érzés, valami kíváncsiság űzött és még most is hajt, unalmassá téve mindazt, ami van és érdekessé, ami lehetne – panaszkolta el Eszter az őt tévútra vivő, ördögtől eredő, belső kényszerét.

– Unalmas? Örülj neki! Mi lenne, ha egy alkoholista, agresszív és mindig nőügyekbe, botrányokba keveredő férfi lenne a férjed? Ha ilyen érzéseid vannak, akkor neked nem András ellen kellene harcolnod, hanem saját magaddal. Légy erős, és győzd le magadban a csalfa, hazug és csábító szavakkal beléd csepegtetett és benned elhatalmasodott gonoszt! Ne engedd, hogy állati szintre alacsonyodva önző testi vágyaid és buta képzelgéseid irányítsák lépteidet! – buzdította szigorú szavakkal a jóra lányát a mama.

– És úgy boldog lehetek akkor is, ha nem teljesítem be az álmaimat és vágyaimat? – kérdezte Eszter kissé számonkérő hangon.

– Álmod, vágyak, mit képzelsz te, kislányom, hogy azok hajszolása, kergetése valaha elégedettséghez, boldogsághoz vezethet? – lepődött meg a fura felvetésen anyja.

– Nem tudom, talán – bizonytalankodott Eszter.

– Dehogya is, te buta! Azt hittem, felnőttél már és tudod, nem a párkapcsolatodban kell állandóan újra, érdekesebbre törekedni. Nem más emberrel kell boldognak lenned, hanem azzal, akit egykor kiválasztottál, szerettél és imádtál. A legkönnyebb elmenekülni, ha valami baj vagy meg nem értés támad köztetek. De ha így teszel, egész életedben csak menekülhetsz majd, hiszen gondok mindig is lesznek, és nyugodt csupán a sírban lehetsz! – dorgálta meg a mama.

– De hát akkor mit tegyek? – kesergett Eszter lesütött szemekkel.

– Hogy mit? Győzd le magadban a buta vágyakat, ábrándokat meg álmokat, mert ha azok be is teljesülnének valaha, helyükre azonnal újabbak lépnének, sohasem hozva el a boldogságot! Az olyan nők, akik azok után mennek, egyik férfitől a másikhoz kerülnek, de nem értik, miért nem jobb egyik sem a másikinál, pedig jobban tennék, ha magukban keresnék a hibát – felelte a mama határozottan.

– És tényleg mind egyformák? – ámuldozott Eszter, akinek tapasztalata még kizárólag Andással és a piperkőc csábítójával akadt.

– Nem, nem egyformák, különbözőek. Másként beszélnek, gondolkoznak, szeretkeznek, nincs két egyforma, de egyben ugyanolyanok. Mindegyiknek van valami hibája, mint ahogy nekünk, nőknek is. Egyik iszik, a másik dohányzik, a harmadik lusta, a negyediknek valami szenvedélye, hobbija van, és csakis azért élve mindent és mindenkit elhanyagol. Mind-mind szerethető és élhető pár lehet, mindössze el kell fogadni, mert neked és nekem is vannak hibáink bőven, és azokat meg ők nyelik egy életen át. Ezért azt mondom neked, kislányom, hogy aki senkivel sem találja meg a közös élet kulcsát, az leginkább magában, önző mivoltában kellene, hogy keresse a kudarc okát. Mert pár év alatt kiismerheti az ember párja minden gyengeségét, rossz szokását, de a sajátjait miért nem? Nem hiszem, hogy csak András tehet róla, hogy elhidegültetek egymástól. Ahogy a Biblia is írja, ott kezdődnek a problémák, hogy egymás szemében a szálkát is meglátjuk, a magunkéban meg a gerendát sem. Egyébként meg magadnak kell döntened, neked kell választanod, hogy milyen életet szeretnél. De jól gondold meg, mit választasz, nehogy később megbánd! – magyarázta anyja, ismét nekifogva mosogatni.

Eszter nem szólt semmit, csak nagyokat sóhajtván törölgette a kész tányérokat, és magában a hallottakon rágódott. Hiszen a fiatal anyukák, kikkel a parkban csacsogni szokott, eddig egészen más tanácsokkal látták el. De vajon kinek van igaza, ki ért egyáltalán az élethez? – jártak még sokáig agyában a nehéz kérdések.

Aznap a sok pálinkától „elfáradva” András korán nyugovóra tért. Hogy ne zavarja alvó apját, a kis Bandika a nagyszülei ágyában játszadozott, míg az asszonyok a konyhában tettek-vettek és beszélgettek. Az öreg olvasás közben észre sem vette, hogy közben a kicsit szép lassan elnyomta az álom, ott mellette. Mivel tudták, ha felébresztik, ordítás lesz és az öreg sem csinált belőle gondot, sőt inkább örült neki, Eszter hagyta a kicsit, hadd aludjon ott a nagyszülők között, ő maga pedig átment férjéhez, és az ágy szélén összekucorodva nyugovóra tért.

Éjjel, nem sokkal éjfél előtt hatalmas mennydörgésre riadt fel. Ijedten tapogatózva kereste maga mellett kisfiát, de aztán eszébe jutott hol van, és megnyugodva fülelt, nem sír-e. Nem hallotta hangját, pedig odakint szinte nappali fényt teremtve, szikrázva, recsegve, szinte egymást érve csapkodtak a villámok. Az ijesztő dőrejjel végződő morajló hangok hol távolabbról, hol meg egészen közletről jöttek, hogy Eszternek majd kiugrott helyéről a szíve. András viszont az öreggel elfogyasztott tetemes mennyiségű pálinkától fel sem ébredve úgy aludt, mint a bunda. Asszonykája az ágy másik szélén kuporogva, rémüldözve figyelte az égi tűzijátéknak az ablakon át a szobába szűrődő, szikrázva villódzó fényeit. Általában nem félt a viharoktól, de ez most mintha nagyobb és rémisztőbb lett volna minden eddiginél. Az eső még nem esett, csupán a szél tombolt a függőnyt lebegtetve és a villámok cikáztak nagy robajjal, veszettül. A szobát beragyogó villódzó fények, a hangos reccsenések, dőrejek és a mindezzel mit sem törődve, egy karnyújtásnyira tőle az ágy másik szélén nyugodtan alvó férjének képe azt a kényszerképzetet keltették benne, hogy ez az egész kizárólag miatta van. Úgy érezte,

bármelyik pillanatban belé csaphat a mennykő és ő porrá ég, mint ahogy meg is érdemelné. Egész testében remegve húzta magára paplanját, hogy mindössze szemei és feje búbja látszottak ki, de szíve mélyén érezte, vétkei előtt nem tud elbújni. Rettegve ismerte be lelkiismerete önmagát vádló, de addig önzően elfojtott gondolatait. Ebben a pillanatban irtózatosan recsegve-ropogva, mintha az ég posztója hasadt volna szét, hatalmasat dörrenve a végén egészen közel, valahol a ház körül csapott le egy villám. Szemei megnedvesedtek, szomorúság és fájdalom mardosta lelkét saját ostoba, egoista tettei miatt. Félelem ébredt benne, hogy magára maradottságában a vihar elemészti. Némán könnyezve, kétségek közt fuldokolva sokáig vajúdott, mint ahogy a vihar is, de aztán, mintha az lett volna a jel, hogy eljött az idő, egyik hatalmas villámlás után az ég megszülte apró gyermekeit, és hullni kezdett az eső. Először csak lassan, cseppekben, majd megeredve, hogy csak úgy zúgott a lezúduló víztömeg, akár egy vízesés.

Eszterben ekkor megváltozott valami, gátját áttörő, mindent elsöprő erőként áradt szét benne egy érzés. Mintha maga is a hömpölygő árba esve, néha máris a hullámok alá kerülve utolsó erejével valami kapaszkodót keresett volna, úgy kúszott át az ágyon férje oldalára. Szíjogva, óvatosan bújt az oldalán fekvő férfi hátához, ám az a mozgástól és az érintésétől félig felriadva felkönyökölt.

- Mi az, vihar van? – kérdezte, meglepődve nézve a nyitott ablakban táncoló függöny felé.
- Igen – felelte Eszter kurtán a háta mögött a könnyeivel küszködve.
- Becsukom az ablakot – mondta András félálomban, és kezdett kikászálódni az ágyból.
- Ne menj! – vágta rá a nő ijedten, átölelve és magához szorítva a férfit.
- De hát beesik az eső! – csodálkozott András felülve.

– Nem baj, majd holnap felmosom – mondta asszonykája, úgy csimpaszkodva belé, hogy egészen meglepődött rajta.

– Inkább becsukom, ne csináljunk kárt az öregeknek! Elázik az ablak alatt minden, a szőnyeg meg a szék – fejtette le magáról a nő karjait és állt fel.

Néhány másodpercig csak harcolt a viharos szélben lobogó függönnyel, de aztán sikerült úrrá lenni a helyzeten és gyorsan becsukta az ablakot, kizárva vele az elemek dühöngő hangjait.

– Bolond egy idő – motyogta a rácsapódott hideg esőcseppektől megborzongva, miközben visszabújt a jó meleg ágyába.

Bár feltűnt neki, hogy asszonykája rég nem bújt úgy hozzá, azt a nő vihartól való félelmének tudta be és mivel feje a pálinkától még igen-igen kóválygott, rövid idő múlva már ismét horkolva aludt. Eszter szégyellve magát, óvatosan, hogy fel ne ébressze, odasimult a hátához és még sokáig ébren figyelte a villámok villódzó fényeit és az ablaküvegen kopogó esőcseppek hangjait. Aznap éjjel valami megváltozott benne, gondolatai messze szálltak, egészen a városig, az otthonukba, és annak a bizonyos férfinak a frissen meszelt lakásába. A bizonytalan érzések és a vádló gondolatok még jó ideig kavargtak benne. Aztán lassacskán őt is elnyomta az álom, ám előtte döntött válságba jutott házassága és a jövőbeni életét illetőleg. Választott, hogy ő és gyermeke kivel és merre folytassák további életüket.

Másnap reggel mindketten jócskán elaludtak. Mire felébredtek, a nap már magasan járva az égen hétágra sütött. Eszternek az órára pillantva azonnal a mindig korán ébredő Bandika jutott eszébe, gyorsan felkapkodta ruháit, és sietősen kiment a szobából. András kissé másnapos fejjel nehezen kászálódott ki takarója alól, és még sokáig ücsörgött rá nem jellemző semmittevő nyugalommal az ágy szélén. Aztán erőt véve magán, sajgó homlokkal ment az éj közepén becsukott ablakhoz, és mindkét szárnyát szélesre tárta. Odakint a nagy vihar már rég elvonult, mindössze az itt is, ott is földön heverő letört ágak jelezték az elemek órákkal azelőtti dühös tombolását. A nap már szikrázóan sütött a tiszta és türkizkék égbolton. A fákon sütkérezve a napocska meleg sugaraiban és örvendezve, hogy túlélte a vad éjszakát madárkák csiripeltek boldogan. Valamelyik szomszédos tanyában tyúkok kotkodácsoltak, lázasan hirdelve a kakasnak és a nagyvilágnak, hogy ők már megtették, amit elvárnak tőlük, és jöhet a búza meg

a kukorica. A lágyan lengedező szellő friss esőillattal töltötte meg a szobát. András mélyen belélegezve teliszívta vele tüdejét, és a kinti élet szépségeitől rövid időre el is felejtette családi életének keserű helyzetét.

Mire a szobából előkerült, a többiek már rég túl voltak a reggelin és Eszter meg az anyja, bár neki még korainak tűnt, a konyhában máris az ebédet főzték. Éva és a kis Évike Bandikával játszadoztak a saját szobájukban, jókedvű hancúrozásuk hangjai kihallatszottak a nyitott ajtón. Az asztalhoz telepedett és leküzdött néhány falatot, de nem igazán tűnt éhesnek, annál inkább szomjasnak. A kancsóból csakhamar kifogyott a víz és mivel a két asszony az ételkészítéssel szorgoskodott, maga ment ki, hogy feltöltse. Az udvaron összefutott az öreggel, aki éppen az új béresét kísérte ki.

– Na, felébredtél végre, Bandikám? – kérdezte az öreg mosolyogva.

– Fel – felelte András kurtán, sajgó fejjel, gyűrött arccal.

– Tegnap azt mondtad, jössz reggel etetni, vagy tán úgy megijedtél a vihartól, hogy elő sem mertél bújni? – tréfálkozott vele az öreg kissé szemrehányó hangon.

– Azt mondtam volna? Hát, kicsit elaludtam, de most szívesen segítek, ha kell még valamit

– szépítette a dolgot András magyarázkodva.

– Mondtam én az este, hogy sok lesz a pálinka – mondta az öreg komolyra véve szavait.

– Hát igen, igaza lett, mint mindig – fogta meg András sajgó fejét.

– Na, ne búsulj, mással is előfordul az ilyesmi! Igaz, Zolikám? – mosolygott össze az öreg meg a bajuszos, fiatal béres.

– De úgy ám, na, Isten önökkel, majd este jövök! – felelte a legény és elindult haza, a falu irányába.

– Na, mi meg menjünk mosakodni, borotválkozni, meg öltözködni! – fordult az öreg András felé.

– Most? – csodálkozott András.

– Persze! Hát így akarsz jönni szőrösen a templomba? – csóválta fejét az öreg rosszállólag.

Míg a férfiak rendbe szedték magukat, az asszonyok el is készültek az ebéddel, mindenki felvette a szép ruháját, és már indultak is a templomba. Hogy azok hangoskodásaikkal ne zavarják az istentiszteletet, a két kicsi és felügyeletükre Éva otthon maradtak.

Az öreg befogta a fiatal és attól kissé pajkos új lovát a kocsiba, és azon zötyögtek a faluig. Mire végre odaértek, a toronyban már szóltak a híveket hívogató harangok és a karzaton felbúgtak az orgona sípjainak csodálatos hangjai is. Gyorsan bementek és a nagyszülők szokásos helyére, az egyik padba, a magukkal vitt párnákra telepedtek. A mama és az öreg elővették énekeskönyvüket, fellapozták a zsoltárok közül a kijelölt számút, és mint ahogy mások is, énekelni kezdtek. Mikor aztán kis idő múlva észrevették, hogy Andrásék felkészületlenül jobb híján az övékét lesik, az öreg a sajátjaik közül az egyiket áttolta eléjük. Eszter csupán tádogott, úgy téve, mintha énekelne és igazából az orgona hangjában gyönyörködött, de András, mivel jólesett neki, öblös hangján együtt fújta a többiekkel.

Ahogy a zenés bevezető rész véget ért és az orgona elhallgatott, a lelkész hozzákezdett a szertartáshoz. Szónokolt a Szentháromságról, idézett a Bibliából, imádkozott az oltárnál, de Eszter fülei mellett elszálltak szavai, az ő gondolatai valahol egészen máshol jártak. Aztán mikor felment a szószékbe és hétköznapi dolgokról kezdett beszélni, hirtelen villámként csapott belé a felismerés, hogy az az ember ott fent a fekete ruhában, az ő életéről beszél.

– Jézus megmondta, nem ami bemegy a szájon, hanem ami kijön, az a tisztátalan! Mert az ember meggondolatlan szavaival sebez, haragot ébreszt, bizalmat rombol, pusztít és ő! Gondolkozzatok el ezeken, testvéreim, hiszen bűnös vagy, te, te, meg te és én is! – mutatott a pap a padosorokban ülő emberekre csak úgy vaktában.

Eszternek bennakadt a lélegzete és majdnem elájult, ugyanis úgy látta, a lelkész ujjával éppen rá bökött. András észrevéve a nő pillanatnyi aléltóságát, és hogy az nehogy oldalra boruljon, karjával átnyúlva mögötte, magához szorította.

– De akik megbánják vétkeiket, azok számára van remény, hiszen van a bűnöknek bocsánata! – folytatta a lelkész fennhangon.

A fiatalasszony közben nagyokat pislogva és némán sóhajtozva megrázta magát, mint kinek hátán a hideg futkos, majd lassan, ahogy visszatért ereje, ismét kihúzta magát.

– Jézus életét adta, hogy megváltson minket, gyarló embereket! Ő elengedte bűneinket, mi pedig sokszor még magunknak sem tudunk megbocsátani, nemhogy másoknak! Pedig az egyik legfontosabb és legnagyobb törvény, hogy szeresd felebarátodat, mint saját magadat! – harsogta a pap a szószékről.

Eszternek e szavak hallatán valami hatalmas kő esett le a szívéről, ugyanis kiutat látott a sötét veremből, amibe saját önző vágyai miatt esett. András, mikor érezte, hogy a nő megkönnyebbülve már nem szédeleg, gyorsan elengedte, nehogy megszólják, hogy a templomban ölelkeznek. Ám asszonykája nem tágitott, odasimult hozzá, akár egy doromboló kiscica. András nem nézett rá, úgy tett, mintha nem is érezné, nem tudta, mit gondoljon felesége hirtelen jövő érzelmi változásairól. Hiszen egyik nap még válna, aztán meg bújik és simogat, erősen furcsállta a dolgot, de mivel az utóbbiak igen-igen jólestek elhanyagolva érzett mivoltának, hát hagyta és nem ellenkezett.

A szószékről való igehirdetés nemsokára véget ért, elénekelték a záró zsoltárokat, a lelkész felemelt kezeivel megáldotta az egész gyülekezetet, majd a kántor további csodálatos orgonamuzsikáját hallgatva szépen lassan kivonult mindenki. Akinek az ínséges idők ellenére jutott rá, menet közben dobott némi adományt a perselybe. Aztán odakint ki-ki az ismerőseivel beszélgetett még egy keveset, végül lassacskán szétszórtak a nyáj és mindenki hazaindult.

A templomból hazaérve megmelegítették az ételt, megebédeltek, és kis pihenő után a hazautazáshoz kezdtek készülődni, pakolászni. Később, mikor Bandika a délutáni szunyókálásából felébredt, elbúcsúztak, és az öreg fogatán kivitte őket a vasútállomásra.

– Akkor ne felejtse el, Bandikám, a szórólapokat meg a plakátokat, ha tudsz valamit, írjal és bemegyek érte, amint tudok! – kiabált az elinduló vonat ablakából integető vejkóék után az öreg.

– Rendben, úgy lesz! Isten veled, Mihály bátyám! – válaszolta András a mozdony pöfékelését és sistergését túlkiabálva.

– Vigyázzatok magatokra és főként egymásra! Szervusztok! – integetett az öreg is, miközben a szerelvény kigördült az állomásról.

Mikor vonatuk felgyorsult, és a menetszél egyre nagyobb huzatot kavart odabent, hogy nehogy a kicsi megfázzon, becsukták az ablakot és a helyükre ültek. Nem szólt egyikük sem, Bandika egy ideig nézelődött, aztán szépen elaludt. András a másnaposság csendes nyugalmaiban nem sok ingerenciát érzett arra, hogy beszélgessen. Csak hallgatta a vaskerekek monoton kattogását és félálomszerű bódultságában élvezte, hogy asszonykája ismét hozzá bújik. Eszternek persze lett volna mondanivalója, hiszen tudta, nem titkolózhat tovább, férjének joga van tudni, mit tett és hogyan döntött, csupán azt nem tudta, hogyan kezdjen hozzá. Végül arra az elhatározásra jutott, hogy megvárja, míg hazaérnek, elvégre ki tudja, a férfi hogyan reagál majd, és ő nem szeretett volna botrányos jelenetet ott, az utasokkal teli vonaton. Aztán alig hogy hazaértek, nem bírva már magában tartani a dolgot, rögtön belevágott a közepébe.

– Bandi, én megcsaltalak – mondta lesütött szemekkel, szégyellve magát.

Andrásnak, aki már éppen kezdte úgy érezni, talán végre rendeződnek kettőjük dolgai, meglepetésében kiesett kezéből a börrönd, amit éppen helyére akart tenni. Egy hatalmas pofon sem érte volna váratlanabban, mint a nőnek ezen bejelentése. Döbbenetében jó ideig meg sem tudott szólalni, csak állt némán és összetörten, az asszonyra meredő kérdő tekintetével. A nő bűnbánó képet vágva egy darabig állta a férfi elkeseredett és semmibe révedő, rajta átfutó nézését, aztán nem bírva tovább elsírta magát.

– Ez igaz? – kérdezte András motyogó hangon.

Eszter nem felelt, csupán bólogatott szipogva, zsebkendőjébe temetett arcát törölgetve.

András elfordítva fejét, és mint aki gondolkodik valamin, az ablakon kezdett bámulni kifelé. A nő észrevéve, hogy már nem órá merednek férje csalódott és mérhetetlen szomorúságot tükröző szemei, előbújt zsebkendője takarásából. Magyarázkodni szeretett volna, meggyőzni a férfit, hogy megbánta, amit tett és soha többé nem fog előfordulni, hogy választott és csak őt szereti, de András hirtelen sarkon fordult, és az ajtó felé iramodott.

– De nem úgy, ahogy gondolod, nem is élveztem! – mondta a nő rémülten mentegetőzve, pedig még ez sem volt igaz.

András nem felelt, felkapta cipőit, és kalapját a fejére tette.

– Én téged szeretlek, drágám, csak téged! – indult utána Eszter sírva, magyarázkodva, de a férfi szó nélkül kilépett az ajtón, és becsapta maga mögött.

Az asszony a vendégszobába rohant, és az ágyra borulva zokogni kezdett. Keserves sírását András is hallotta, aki ott állt még sokáig az ajtó előtt büszkeségében vérig sértve, de mégis bizonytalanul. Úgy érezte, elárulták, éppen az az ember, akiben a világon leginkább megbízott, aki egyedül számított, akivel mindig mindent megbeszélt, aki az élet értelmét adta addig számára. Nem tudta, mitévő legyen, legszívesebben, hogy szenvedéseit a gonosz világ ne is lássa, elbujdosott volna valami jó helyre, talán egyenesen a föld alá. Könnyei kicsordultak, ahogy elhatározva végre magát, sietős léptekkel elindult lefelé a lépcsőn.

Eszter még sokáig bőgött hol hangosabban zokogva, hol meg némán pityeregve, míg végül kesergésének anyai ösztönei és a másik szobában magára hagyva szintén sírdogálni kezdő Bandika vetettek véget. Erőt véve magán megnyugtatta a kicsit, majd mivel közeledett az est, meg is fürdette. Bár rettenetesen érezte magát vigyázott, hogy a vízben ismét vígan pancsoló gyermek ebből ne sokat vehessen észre. Mire az esti mese után a szülei gondjaiból még mit sem értő csöppség végre elaludt, már jócskán besötétedett. Anyja résnyire csukva behajtotta a szoba ajtaját, majd a sajátjába ment és maga is lefeküdt. Az éjjeli lámpáját sokáig nem oltotta le, úgy várta haza férjét, mint talán még soha, ám az nem jött. Agyában vadul pörögtek a gondolatok, elképzelni sem tudta, András vajon hol járhat. Azaz akadtak feltételezései, de azokra gondolni sem mert. Fájdalmasan ébredt rá, hogy ha az utóbbi időben meg is romlott ugyan kapcsolatuk, ő tulajdonképpen szereti azt az ember, azt a férfit, gyermeke apját, élete párját. Szereti minden hibájával együtt, és már nem is bír meglenni nélküle. Félni, reszketni kezdett, hogy annak az embernek, akivel így összenőttek, egy családdá lettek, az ő buta hűtlensége miatt valami baja eshet. Könnyei kicsordultak és legszívesebben hangosan, teli torokból bömbölt volna, mint egy kisgyermek, de nem tette, hiszen a kicsi ott aludt a másik szobában, így aztán csupán csendben, szípgva sírdogált.

– Istenem, csak nehogy valami történjen vele! – imádkozott suttogva. De hát felnőtt ember, vigyázzon magára és ne csináljon örültséget – próbálta lerázni magáról a felelősséget, amivel a házastársak egymásért tartoznak.

Nem, ez az én hibám, minden miattam van, hiúságból és önzőségből hittem annak a nőcsábásznak. De hát a férjem elhanyagolt és valakire szükségem volt, aki elismer és megbecsül. Á, ez megint pusztán önmagam áztatása, nem is kellett annak a piperkőc alaknak semmim, csakis a testem. És én, én mit tettem, hiszen András is elhanyagoltságról panaszkodott Mihály bácsinak. Együtt rontottuk el, jobban kellett volna figyelniük egymásra és nem idegenekkel foglalkozni. Istenem, hová is raktam az eszemet, hogy lehettem ilyen bolond? – jártak agyában az egyre inkább önvádlóvá váló egyenes és tiszta gondolatok, míg aztán lassacskán el nem nyomta az álom.

Reggel, mikor felébredt, az ágyat maga mellett üresen és hidegen találta, férje egész éjjel nem tért haza. Már bánta, hogy elmondta neki, mit tett, talán soha nem derült volna ki, ha hallgat. De ha mégis, akkor végképp odalett volna a becsülete, nem, jobb ez így, nincs más út, csak az őszinteség – kavartak gondolatai.

Egész álló nap tükön ülve várta, hogy nyíljon az ajtó és András végre megérkezzen. Finom ebédet főzött és mindent eltervezett, elszánva magát, hogy ha kell, könyörögni, esdekelní fog,

bármire hajlandónak érezte magát, hogy férjét visszahódítsa, de az nem jött.

Már késő délutánra járt, mikor nem bírva tovább a tétlen várakozást, keresésére indult. A földszinten Bandikát berakta a babakocsiba, és gyors léptekkel a gyár felé indult, ahol András dolgozott. Hamarosan oda is értek, és a portás bácsitól érdeklődött férje holléte felől. Az öregúr elmondása szerint bent volt dolgozni, de egy negyedórával azelőtt, hogy ők megérkeztek volna, már hazament. Eszter úgy téve, mint aki nem lepődik meg a hallottakon, reményekkel telve sietős léptekkel hazaindult. A lassan sötétbe boruló város lámpafényes utcáin szinte futva igyekezett hazáig. A babakocsit gyorsan bezárta a földszinti tárolóba, Bandikát magához ölelte, és kettesével véve a lépcsőket sietett felfelé.

Az ajtón benyitva és megpillantva a fogason András ruháit szíve nagyot dobbant, és máris hevesebben kezdett verni. Lerúgta cipőit, és karjaiban a kicsivel egyenesen a konyhába ment. Férje hazatértének örömétől arcán mosoly bujkált, de erőt véve magán, eltakarta azt bűnbánó kifejezésekkel. András ott ült a megterített asztalnál, nem evett, csak nézett maga elé, mikor köszönt neki, nem felelt, pusztán oda sem nézve bólintott. Bandikát bevitte a szobába, és a játékaik közé a járókájába tette, aztán gyorsan melegíteni kezdte az ebédnek szánt, de vacsorává öregedett ételt. Egyikük sem szólt, nem tudtak mit mondani, kínos csend és finom illat töltötte meg a konyhát. Mikor kész lett vele, a vacsorát az asztalra tette, és maga is leült a férjével szemben. Csupán ekkor vette észre, milyen karikásak és kisírtak a férfi szemei, milyen megviselt az arca, mintha megráncosodott, megöregedett volna az elmúlt éjszakán. A látottaktól még inkább elszégyellte magát, hiszen tudta jól, miatta és értük szenved párja. András figyelte, amint asszonykája serénykedve elé varázsolta a meleg vacsorát és közben azon tűnődött, milyen gyönyörű szép teremtés is a nő, és milyen értelmetlenné válna minden nélküle. Bár lelkében még ott lapult a fojtogató érzés, mit annak árulása ébresztett benne, de az üresség helyét, amit előző nap érzett, már ismét szeretet töltötte meg. Sokat vívódott az éjjel, és nem kis seb tátongott még szívéen, de mégis, amennyire tőle tellett, sikerült megbocsátania. Úgy döntve, még egy esélyt ad a nőnek, meghasadt szívét és fájó lelkét az idő és a szeretet gyógyító erejére bízta, hogy a régi sérülés hege pusztán egy rossz emlék maradjon.

Eszter, felkészülve rá, hogy túrje, megfeszült idegszálakkal várta a férfi szemrehányásait és számonkérő kérdéseit, de András hallgatott. Csak nézet rá bús szemeivel némán, mint kegyelemért esedező halálraítélt és közben azon töprengett, vajon az asszony mit forgathat a fejében.

– Együnk! – mondta Eszter nem bírva tovább a nyomasztó csendet, sírástól elcsukló hangon.

András bólintott, aztán nekifogott az ételnek és lassacskán, étvágytalanul le is küzdötte a felét. Az asszonynak sem csúszott jobban, így rövidesen megint csak ott ültek egymással szemben, arra várva, hogy valami csoda történjen.

A csodát, mint mindig, ez alkalommal is a szeretet hozta el. Ha az önző és haragvó büszkeséget nem győzte volna le bennük a szeretet mindenre képes ereje, az est további része meddő veszekedéssé, a hibák és vétkek egymás fejébe vagdosásává fajulhatott volna. De nem így lett.

– Gyere, ülj ide! – sikerült végre megszólalnia Andrásnak, a székét hátrébb tolván és tenyerét a térdére téve.

Eszter kicsit félt ugyan, elvégre hűtlensége egy kiadós verésre is okot adhatott volna, de örült is, hogy végre megtört kettejük között a jég, ezért engedelmesen megtette, mit férje kért. Hiszen András nem olyan férfi volt, aki bárkivel szemben is erőszakkal vagy megfélemlítéssel próbálna elérni valamit, és ez alkalommal sem jutott eszébe még csak hasonló sem. Helyette inkább átölelte térdére telepedett asszonykáját, és arcát annak oldalába fúrva hozzábújt. Eszter ráhajtotta saját fejét a férfiéra, és ptyeregve sírdogálni kezdett. A nő szipogását hallgatva András szemei is megnedvesedtek. Így egymásba bújva, a történeteken búsulva, egymásnak örülve ölelkeztek még jó ideig, mígnem Bandika másik szobából hallatszó sírása meg nem zavarta őket.

– Jaj, a kicsi! – pattant fel Eszter a szobába sietve.

– Na, apa, megfürdeted ezt a kis legényt? – kérdezte Eszter megkönnyebbült hangon, könnyektől csillogó szemekkel, mikor kisvártatva a karjaiban tartott gyermekkel visszatért.

András elmosolyodva bólogatott, miközben fölkel a székről, és velük együtt a mosdóba ment. A fürdetés és megetetése után Bandikát nemsokára lefektették aludni, majd ők is megmosdottak, és az egy ideje megszokott két széle helyett, ezúttal egyenesen a közepébe, szorosan összefonódva, maguk is az ágyukba bújtak. Andrásnak a nő idegennel való együttlétéről képzelgett rossz gondolatai miatt nemigen volt kedve semmiféle enyelgéshez. Annál inkább Eszternek, aki vétkeit jóvá, férjét pedig boldoggá szeretne volna tenni. Aztán, ahogy belemelegedtek, András férfi vágyai is lángra lobbantak és végül egy hatalmas, érzelmekkel áthatott, katartikus élvezetben végződő szeretkezésben egyesültek. Benne volt abban az utóbbi időbeni elhanyagoltságuk minden titkos vágya és az újra egymásra találás hatalmas boldogsága, egyaránt. Kielégülten és boldogan összebújtak, András asszonykáját hátulról átkarolva görbéjébe zárta, és úgy aludtak szinte egész éjszaka.

Ettől a naptól fogva új időszámítás kezdődött életükben. Ha bőrükből kibújni nem is tudtak, a régi hibáikból tanulva megpróbáltak párjuk iránt sokkal nagyobb figyelemmel lenni. A családi béke és nyugalom helyreállítását a kis Bandika is hamar észrevette, és azt az addigi fejlődési lemaradásainak gyors behozatalával hálálta meg szüleinek. Már nem csak felkapaszkodott, hanem fel is állt és kis segítséggel, igaz, kicsit totyogósan, de ment is. András nap mint nap járt dolgozni a gyárba, és néha-néha Eszter engedélyével a kollegáival még sörözni is eljutott. És bár még fiatal volt, bölcsnek bizonyult, hogy nem hallgatott az egyik ilyen késő éjszakába nyúló italozásuk alkalmával illuminált állapotukban neki adott tanácsukra. Ugyanis, mikor kissé pityókás fejfel elmondta nekik, mit tett neje, azok rögvést rávágták, hogy keressen egy másik nőt és szemet szemért, fogat fogért alapon bosszulja meg. Ám András nem érezve erre semmilyen ingerenciát, továbbra is szeretne feleségét, és bár szörnyen fájt neki annak hűtlensége, tudta jól, a bosszú csak bosszút szül, és még több értelmetlen szenvedést. Így ehelyett inkább az idő segítségével lassan teljesen megbocsátott neki és még jobban odafigyelt rá, hogy míg ő él, a nő soha többé ne érezhesse elhanyagolva magát. Persze a férfi bizalmával nem élve vissza, és meghálálva azt, Eszter is megpróbált mindent megtenni, hogy boldogan élhessenek. Néhány nap múlva azonban egy boltban összefutott volt szeretőjével. Mivel ő már választott, és a férje irányában elkötelezett döntését esze ágában sem volt megváltoztatni, úgy tett, mintha nem is ismernék egymást, ám a férfi nem hagyva annyiban a dolgot, az utcán utána sietett.

– Eszterke, mi van veled, meg sem ismeresz? – kérdezte a nő viselkedésén meglepődve.

– Mit akar? Hagyjon engem! – tolta még gyorsabban a babakocsit a fiatalasszony.

– Hogyhogy mit? Álljon már meg egy pillanatra, Esztike!

– fogta meg a férfi a babakocsit, utolérve őket.

– Azonnal engedje el! – ripakodott rá Eszter szigorúan.

– De hát mi van önnel, kisasszony, már nem szeret? – ámuldozott a piperkőc alak.

– Asszony vagyok, ha még nem tűnt volna fel magának, és ne tartson fel, mert sietek! – vágta rá Eszter dühösen.

– Asszony vagy nem asszony, azt mondta, szeret – panaszkodott a férfi szomorú hangon.

– Én sohasem mondtam ilyet! – tiltakozott a nő felháborodva.

– Nana, akkor és ott, emlékszem, hogy ezt suttogeta füleimbe kéjesen – hazudta szemrebbenés nélkül a piperkőc alak.

– Nem hiszem, én nem emlékszem – bizonytalanodott el Eszter.

– És mikor jön el hozzám ismét? – kérdezte a férfi kéjszóvár mosollyal az arcán.

– Soha! – vágta rá Eszter kurtán.

– De hát megígérte! – értetlenkedett a férfi.

– Nem számít, hagyjon engem békén! – felelte a nő, megpróbálva továbbindulni.

– Ne olyan hevesen, szépségem! – kapta el a piperkőc alak ismét a babakocsi oldalát.
 – Mit képzelsz? Azonnal eresze el! – emelte fel hangját Eszter.
 – Majd ha megmondta, mikor láthatom legközelebb, nálam! – mondta a férfi megszigorítva hangját.
 – Már megmondtam, soha! – vágta rá a nő dühösen.
 – Akkor elmondom a férjének, micsoda könnyűvérű felesége van, és gondolom, nem fog örülni neki – válaszolta a férfi sunyi vigyorral a képén.
 – Csak tessék, már rég tudja! Na, engedjen, maga disznó! – felelte Eszter a másik zsarolási kísérletétől megundorodva.
 – Tudja? – ámuldozott a piperkőc alak elengedve a kocsit.
 – Igen, elmondtam neki, úgyhogy jobban teszi, ha nem kerül a szeme elé! – ijesztett rá a nő blöffölve, hiszen Andrásnak fogalma sem volt, kivel hűtlenkedett.
 – És akkor már nincs is rám szüksége? – kérdezte a férfi szemrehányó hangon.
 – Nincs bizony – szögezte le Eszter egyértelműen.
 – Akkor bezzeg jó voltam, mi, most meg csináljak magammal, amit akarok? – próbálkozott taktikát váltva sajnálatni magát a piperkőc alak.
 – Sajnálom, Isten önnel! – indult tovább Eszter.
 – Ez az utolsó szava? – kérdezte a férfi ijedten, mikor látta, nem tud mit tenni, ezúttal nincs hatalma a nő felett.
 – Igen, ez! – válaszolta a fiatalasszony menet közben.
 – Majd meglátjuk, fog még maga könyörögni is nekem – mondta a férfi tehetetlenségében fenyegetőzve.

Eszter hallotta ugyan, mit mondott, de örülve, hogy végre nem követi tovább és megszabadult tőle, nem foglalkozott vele. Mivel érezte, ő adott okot a férfinak, hogy olyan dolgokat reméljen tőle, amiket most már szégyell, kicsit félt is és erősen röstellte magát. Aztán meg annak zsarolási kísérlete is igen-igen megdöbbenette. Bár azt szokták mondani, hogy amelyik kutya ugat, az nem harap, azért ő tartott tőle, hiszen sosem lehet tudni, mire képes egy ilyen mocskos alak.

És pedig, mint tudjuk, az őszinteség hiánya mindig csakis bajt és szomorúságot szül, ő hazaérve mégsem beszélt férjének az esetről. Úgy vélte, egyedül is meg tudja oldani a saját maga által kevert zűrt. András különben is a közelgő választásokkal volt elfoglalva, és amúgy sem szeretne volna helyrejönni családi életüket ismét felbolydítani. Férjét már úgy is eléggé felzaklatták a hazug ígéretek és szólások, mik a kommunista párt oroszok által is támogatott kampányáradatából úton-útfélen áradtak. Ugyanis ahogy közeledett a szavazás kitűzött időpontja, már nem csak a nyár, hanem a közélet levegője is egyre forróbbá vált. Az utcák és terek sosem látott módon megteltek plakátokkal, a postaládák pedig röplapokkal. A falakon és a fák törzsein mindenfelé a Szovjetunióban növesztett tokáját inggallérjára eresztve mosolygó, alacsony kis gnóm kinézetű kopasz fickó vigyorgott. Úgy pózolt a plakátok és falragaszok tengerén, akár a szegény nép megmentője, Ludas Mátyás, aki elbánik a gaz reakciós és klerikális bajkeverőkkel, és elhozza Magyarországra is a „Szovjetparadicsomot”. És valóban, ő és szorgos csapata tették a legtöbbet, no, nem a demokráciáért, hanem a hatalom megszerzése érdekében. Hiszen az állandó támadásaik és a kezükben lévő Belügyminisztérium, Államvédelmi Osztályán keresztül indított hajtóvadászat eredményeként lassacskán megszűnt létezni a legnagyobb ellenfelüknek számító jobbközép, polgári Kisgazdapárt és a Sulyok Dezső vezette Szabadságpárt is. A megmaradt, parlamenten kívüli pártok megpróbálták felvenni az egyenlőtlen küzdelmet Sztálin kegyeltjeivel szemben. Plakátokat és felvilágosító szórólapokat nyomtattak, ám a Szovjetunióban működő diktatúra rémképét Magyarországra is felfestő cédulák többségét a kommunista belügyminiszter hamarosan betiltotta. Ezek után meglehetősen nehéz és veszélyes lett hozzájuk jutni és még inkább azokat terjeszteni. Andrásnak is már hetek óta ígérték munkatársai, mire aztán egyik nap úgy tűnt, végre lesz

belőle valami.

– Nagyon kéne, falura vinném ki, mert ott még rosszabb a helyzet – magyarázta András a kollegáinak.

– És ki fogja szétszórni őket? – kérdezte egyikük bizalmatlanul.

– Apósom – felelte András kurtán.

– Megbízható ember? – faggatóztak tovább a munkatársak.

– Meghiszem azt, nála megbízhatóbbat keresve se találánk! – vágta rá András büszkén.

– Jól van, te ismered. Akkor holnap délután öt órakor menj a térre! Lesz ott egy férfi, a neve nem fontos, egy jókora kofferben viszi az anyagot és átadja neked. Vigyél valami bőröndöt is, amibe gyorsan át tudod pakolni! – magyarázta közelebb hajolva, és szinte suttogva a másik.

– Rendben, ott leszek – felelte András megörülve, hogy az öregnek tett ígérését végre teljesíteni tudja.

– De nem tőlem tudod! – tette még hozzá szigorú hangon a kolléga.

– Nem, persze, hogy nem – válaszolta András megnyugtatóan a másikat, aztán áthaladva a portán mindannyian haza indultak.

Másnap András munka után még hazament, lepakolta holmiját és egy bőröndöt vett elő a szekrény tetejéről. Ám Eszter lebeszélte róla, hogy azzal menjen, így inkább egy hátitáskát lökött a vállára, csókot nyomott kedvese homlokára és már indult is. Míg a város főteréig elért, a falakat egyre vastagabban betapétázó kommunista plakátok sokaságán bosszankodott. Ugyanis hiába rajzoltak a gyermekek Hitler-bajuszt a pökhendi és kopasz Ludas Mátyásnak. És hiába tépkedtek éjszakánként titokban a vele egyet nem értő felnőttek, reggelre, valószínűleg állami pénzből, mindig újabbakat és újabbakat ragasztottak rájuk.

Bár már esteledett, még igen-igen nyüzsgő élet folyt a város főterén, mikor odaért. Ügyeiket intézve, vagy a forró kánikulával telt nap után megenyhült friss levegőn csupán sétálgatva járókelők jöttek-mentek. Egy pillanatra megállt a tér szélén, és tekintetével a kofferes férfit kereste, de akárhogy is meresztette szemeit, egyetlen árva léleknél sem látott bőröndöt. A téren áthaladó utakon autók dudáltak és sofőrjeik rázták öklüket dühösen, mikor egy meglehetősen ittas kerékpáros halált megvető bátorsággal egyszerűen keresztülkacsázott a kereszteződésen. Furcsa módon az esetet néhány méterről szemlélő rendőröket ez az igen-igen veszélyes és szabálytalan artistamutatvány egy cseppet sem zavarta, vagy ha mégis, azt nemigen mutatták. András végignézte, amíg a részeg erre-arra imbolyogva lassan elkerekezik, aztán mivel öt óra már elmúlt és nem látta emberét, továbbment, be a tér közepe felé. Alig haladt pár lépést, és a környéket díszítő szobrok egyikének takarásából szemei elé került egy padon ülve cigarettázgató, öltönyt és kalapot viselő úriember, akinek lábai mellett ott hevert egy jókora bőrönd. Szétnézett még, aztán mivel nem látott mást kofferral, felé indult. Ahogy közeledett felé, a férfi is észrevette és látva, hogy egyenesen felé tart, nagyot szívva a cigarettájából, hosszan kifújta a füstöt, majd belső zsebébe nyúlva kotorászni kezdett. Még oda sem ért, és a furcsa, verésnyomokra emlékeztető foltokkal tarkított arcú öltönyös alak máris beszélni kezdett.

– Vegyen egy cigarettát! – mondta határozottan.

– Köszönöm, de nem dohányzom, csak a szórólap... – felelte András, de a férfi a szavába vágott.

– Ha jót akar magának és a családjának, vegyen egy cigarettát és amint meggyújtottam, menjen tovább, mintha semmi dolgunk sem lenne egymással! – parancsolta az öltönyös ellentmondást nem tűrő hangon, elővett dózniját tolakodóan az orra elé nyomva.

– De miért? – értetlenkedett András, engedelmesen kivéve a benne sorakozó cigaretták közül egyet.

– Ne kérdezzen semmit! Engem letartóztatott az ÁVO és csupán csalinak ültettek ide. A téren rendőrök figyelnek, és a kivezető utakon a fekete autókban az Államvédelmi Osztály emberei ülnek – magyarázta a megtört arcú férfi, miközben tüzet adott neki.

– Köszönöm! – mondta András elsápadt arccal, mikor cigarettája már égett.

– Akkor Isten önnel! – búcsúzott az öltönyös, máris útnak indítva az ijedségtől fölbe gyökerezett lábbal előtte álldogáló Andrást.

– Viszlát! – hebegte András sarkon fordulva, és hogy ne legyen gyanús, egy másik utat választva, otthagya a másikat.

Menet közben tekintete a téren strázsáló rendőrökre tévedt, és a rövidke beszélgetés után máris megértette, azok miért is nem reagáltak a részeg kerékpárosra.

Még jó, hogy Eszter lebeszélte róla, és nem a nagy és feltűnő kofferral jöttem! – hasított agyába a rémítő gondolat, miközben, hogy le ne bukjon, úgy szívta a cseppet sem kedvére való cigarettát, mintha az élete függne tőle. Az évek óta nem tapasztalt füst szemét csípte, torkát kaparta, de nem törődött vele, az őt figyelőkre gondolva úgy tett, mint aki nagyon élvezi. Így haladt el az őt gyanakvóan méregető rendőrök előtt és jutott ki a tér másik szélébe torkolló utcáig. Odaérve megdöbbenve látta az út szélén parkoló fekete autók és a benne ücsörgő, mogorva képet vágó civil ruhás nyomozókat. Megpróbált tudomást sem véve róluk továbbmenni, de ahogy közeledett hozzájuk észrevette, hogy az egyik ÁVO-s kiszáll. Szíve vadul kalapálni kezdett, pulzusa füleiben dobolt, lábai a félelemtől szinte meginogtak alatta, mikor álcaképpen jó nagyot szívva a cigarettából és a füstöt hosszan kifújva elhaladt mellette.

– Hé, maga, van tüze? – szólt utána az államvédelmis a füstfelhőn keresztül, amit ő hagyott maga után.

– Sajnos nincsen, ez... ezt is csak úgy kértem – dadogta András rémülten állva meg.

– Jó lesz az is, adja csak ide! – mondta az ÁVO-s parancsoló hangon, cigarettát dugva a saját szájába.

– Tessék! – nyújtotta oda András sajátját remegő kézzel.

– Köszönöm! – adta vissza a másik, mikor már neki is égett.

– Na, mire vár? Mondtam, hogy köszönöm! – mordult rá az ÁVO-s, nem értve, mit ácsorog még ott.

– Szívesen – motyogta András felocsúdva a lebukás dermesztő gondolatából, majd sarkon fordult és továbbindult.

Kissé megnyugodva, szép komótosan végigsétált az utcán, mint akinek éppen semmi dolga sincsen, de mielőtt a sarkon elkanyarodott volna, megállt egy pillanatra és még egyszer visszanézett. A fekete autónak támaszkodva böszén cigarettáját szívó ÁVO-s nem követte, és társai is a kocsiban ücsörögtek. Ezt látva megnyugodva dobta el a már majdnem körmére égő cigarettacsikket, és a másik utcában gyors léptekkel megindulva hazafelé vette az irányt. A füsttől ugyan köhögött kissé, de egyébként áldotta az Istent és persze azt az arany szívű, jóakarátú embert, aki, ha őt magát el is fogták, másokat azért megment.

Otthon elmesélte Eszternek a történeteket, az meg máris elfeledve, hogy nem is oly rég még ingatagon más férfi után járt, úgy ölelgette, mintha már is börtönlátogatáson lenne, és csak pár percre láthatná kedvesét.

– Nem szabad itt mondani meg csinálni semmit, szavazzanak az emberek, akire akarnak, nem ér annyit az egész! – mondta a nő féltően ölelve férjecskéjét.

– De hát éppen ezt akarják! – vágta rá András nem értve vele egyet.

– Mit? – csodálkozott a nő.

– Hát, hogy mindenki féljen, rettegjen, és ne merjen ellenük tenni semmit. De ezt nem hagyhatjuk, minél több embernek a parlamenten kívüli pártokra kell szavaznia, hogy nehogy ezek a tetvek győzzenek! – magyarázta András dühösen.

– Biztosan arra is fognak és mi is elmegyünk majd, de kérlek, drágám, a többiből maradj ki! Nekünk gyermekünk van, gondolj rá is és rám is! Mi lesz velünk, ha neked valami bajod esik? – kérlelte asszonykája.

– Igazad van, csinálják a fiatalok – bólogatott András beleegyezően, de azért a tettvágy továbbra is ott bujkált benne.

Másnap, mikor a történeteket a gyárban elmesélte, kollegái igen-igen elcsodálkoztak a dolgon, és szomorúan könyvelték el, hogy a kommunista és az orosz elnyomás ellen küzdő ellenállás egy újabb emberét veszítette el. András várt még néhány napot, hátha más úton hozzájuthat valahogy az óhajtott rölapokhoz, de sajnos csalódnia kellett. Valaki hozott ugyanis egy jókora köteggel a gyárba, ám azok csupán a kommunisták által bábként irányított maradék kiscigányok semmit érő, kormánypárti kiadványa volt. Átolvasták, de András úgy vélte, az öreg azt a kályhájába sem tenné be, nem, hogy mások postaládájába. Nem tehetett hát egyebet, táviratozott neki, hogy a várt segítség késni fog és lehet, hogy el is marad.

Néhány héttel a szavazás előtt megkezdtek a választásra jogosultak kiértesítésének postázását. Sajnos, mint akkoriban szinte mindent, ezt is demokratikusnak és szabályosnak egy cseppet sem nevezhető események zavarták meg. Először mindenki azt hitte, pusztán ő járt úgy, ahogy, de aztán az utcákon és a gyárban megbeszélve a dolgot, az embereknek rá kellett ébredniük, hogy nem egyedi esetről van szó.

– Meg sem kaptam, a postás egyszerűen „elfelejtette” bedobni. Furcsa mód mikor számon kértem rajta, azt állította, nem emlékszik rá, másnapra mégis ott lett a papír a postaládámban – mesélte egyik munkatársuk a kézbesítővel megesett különös esetét.

– Gondolod, hogy a postás saját szakállára kihagyott téged? – kérdezte András.

– Nem hiszem, hogy saját ötlettől vezérelve, sokkal inkább valami lista szerint teheték a gazemberek, ugyanis több ellenzéki beállítottságú ismerőseimtől is hallottam ugyanezt – felelte a másik.

– Lefizették a postásokat? – csodálkozott András.

– Nincs kizárva, de lehet, hogy mindössze beígérték neki egy jövőbeni fizetésemelést, vagy valami jobb állást, látod, hogy mindenütt ezt csinálják – szólt közbe egy másik kollega is.

– Mit vagytok úgy oda, attól még szavazhattok, de engem például politikailag megbízhatatlannak nyilvánítottak, és egyszerűen töröltek a választópolgárok listájáról! – dicsekedett saját helyzetével egy másik porul járt munkatársuk.

– Micsoda? – ámuldoztak a többiek.

– Mondom, a kommunista belügyminiszter dönti el, hogy ki megbízható és ki nem! – bizonygatta az elhangzottak valóságát az imént szóló.

– De akkor hol itt a sokat emlegetett demokrácia? – tette fel egyikük a költői kérdést, amire szavak helyett valamennyien csupáncsak fancsalí kép vágásával feleltek.

Már ezek a dolgok is mind-mind igen elgondolkodtatóak voltak, a kommunisták és az őket támogató szovjet birodalom demokráciáról alkotott sajátos nézeteivel kapcsolatban. Ám az i-re a pontot mégis az öreg esete tette fel, aki az enyhén szólva is igazságtalan döntés ellen tiltakozni néhány nap múlva a városba utazott. Felháborodva kereste fel a belügy hivatalát, és ott az íróasztal mögött ücsörgő kommunista tisztségviselőnek elpanaszolta, mivel is nem ért egyet.

– Elvtárs, ez nem azt jelenti, hogy megfosztották a szavazati jogától – értelmezte a dolgot a hivatalnok.

– De hát itt az áll! – mutogatta az öreg a papírt, amit kapott.

– Persze, de az kizárólag abban az esetben lép életbe, ha ön nem hajlandó eleget tenni a belügyminisztérium kérésének, hogy igazolja, a háború előtt nem volt tagja fasiszta vagy náci pártnak, illetve szervezetnek – magyarázta a hivatalnok nagy buzgón, furcsa, kárörömszerű mosollyal az arcán.

– De hát mégis, hogyan tudnám én azt bizonyítani? – értetlenkedett az öreg.

– Okmányokkal – felelte kurtán az íróasztalnál ülő.

– Miféle okmányokkal? Ha tagja lettem volna valaminek, akkor arról lenne papírom, sőt maguk is tudnának róla, hiszen annak nyomain lennének a nyilvántartásokban. De ha valaki nem volt tagja valaminek, akkor arról senki sem adhatott neki papírt – magyarázta az öreg egyre mérgesebben.

– Sajnálom, én csak az új választójogi törvényt alkalmazom, amit a kormány a múlt

hónapban adott ki – szabadkozott a hivatalnok.

– Szép kis kormány, mondhatom, ez diktatúra, nem demokrácia! Jól nézünk ki, ha mindössze azok szavazhatnak, akik a kormánynak tetszenek! – panaszkodott az öreg, miközben látva, hogy ott semmire sem megy, dühösen távozott.

Aztán rövidesen eljött a nagy nap, persze az öreg és még sok ezer honfitársa addigra semmiféle igazolást nem tudott beszerezni arról, hogy mi nem volt a „hős, felszabadító” Vörös Hadsereg megérkezése előtt. Sok-sok ember lett kénytelen elfogadni, hogy arról a választásról bizony kigolyózták őket, éppen azok, akikre sohasem szavaztak volna. Az öreg, a történelem miatt magában természetesen dülva-fúlva, aznap otthon, a tanya körül tett-vett, dolgozgatott. A mamát és Évát elküldte, hogy legalább azok szavazzanak, ám előtte kioktatta őket, hogy hova és csakis oda tegyék az ikszet. Alighogy azok elmentek, az öreg furcsa dolgokra lett figyelmes, mikor egy teherautó jött az úton és a falu felé tartott. Ez már magában is ritkaságnak számított és zúgásával feltűnést keltett, de még inkább gyanússá az tette a dolgot, hogy a falu szélén megállva, a platóján utazó idegenek mind leugráltak róla. Ha nem ott zötykölődtek volna el az orra előtt, akkor úgy a távolból egy szakasz katonának is nézhette volna őket. Azonban saját szemével látta, hogy azok civil ruhás emberek, akik leszállás után nézelődve, sétálgatva a falu felé vették az irányt. Talán egy óra sem telt el, és a teherautó, platóján utasaival, máris visszafelé robogott. Az öreg éppen a disznóólakat takarította, mikor a zúgásra figyelmes lett. Megállt a munkával, és a lapát nyelére támaszkodva jobban szemügyre vette a furcsa társaságot. Azaz pusztán szeretete volna, ám a kocsi jókora porfelhőbe burkolózva, gyorsan száguldott el a tanya előtt. Munka közben folyamatosan a látottakon gondolkodott, de sehogy sem tudott rájönni, kik lehettek azok. A rejtélyre végül a városból hazatérő asszonyok adtak választ.

– Idegenek? Ja, igen, láttuk őket, igen valami tanulmányi kiránduláson résztvevők voltak – emlékezett vissza neje mikor rákérdezett.

– És mit tanulmányoztak itt a faluban? – csodálkozott az öreg.

– Semmit, csupán szavazni jöttek ide. Azt mondták, aki nem tartózkodik otthon ezen a napon, az máshol is szavazhat, mert a demokrácia és a belügyminiszter erre lehetőséget adnak. Valami kék cédulákat mutogattak, hogy ők azokkal fognak voksolni – magyarázta a mama.

– Tényleg? És mindnyájan szavaztak, itt nálunk? – ámuldozott az öreg.

– Igen, aztán meg úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket, hiszen mire mi hazaindultunk, már sehol sem láttuk őket – mesélte a mama, értetlenül gondolva vissza a dologra.

– Persze, hiszen utána rögvest teherautóra szálltak és elszáguldottak, hogy csak úgy porzott utánuk az út – mondta az öreg, gyanakvóan gondolkodva a hallottakon.

– Elrobogtak, hát hová siethettek azok annyira? – csodálkozott Éva.

– Biztosan még sok fontos tennivalójuk akad mára – vágta rá az öreg dühösen, rádöbbenve, mi is lehet a helyzet.

– Á, azt mondták, egész nap csak kirándulgatnak – legyintett a mama naivan.

– Természetesen, és közben mindenütt szavaznak, amerre csak járnak – világosította fel az öreg az asszonyokat az általa vélt csalásról.

– Gondolja, Mihály bácsi, hogy ezek csalók voltak? – lepődött meg Éva.

– Igen, erős a gyanúm, hogy ezek nem most szavaztak először és nem is utoljára a mai nap folyamán – felelte az öreg dühösen.

– De hát azt nem tehetik, a szavazatszámlálók úgyis észrevennék – hitetlenkedett a kedves mama.

– Már hogy vennék észre? Minden szavazólap név nélküli, anonim, senki sem tudhatja, ki melyiket dobta bele – bizonygatta az öreg vélt igazát.

– De hát több lesz, mint a szavazók száma – okoskodott a neje.

– Miért lenne? Arra találták ki a kék cédulákat, amiket mondtatok. Éppen erre jártak és itt szavaztak, de ha másfelé járnak és ott is szavaznak, akkor sem fog feltűnni senkinek –

magyarázta az öreg a fejét rosszállólag csóválva.

– Dehogynem, mikor a helyi adatokat országosan összesítik, csak kiderül a turpisság – szólt közbe Éva is.

– Pedig nem fog – vágta rá az öreg elkeseredett hangon.

– Hogyhogy nem? – ámuldoztak az asszonyok.

– Mert a választásokat a kommunisták által vezetett Belügyminisztérium irányítja és ellenőrzi. Mit gondoltok, kinek az emberei lehettek a teherautókon, és kik adták ki nekik a kékcédulákat? Rajk László belügyminiszter, úgy látszik, biztosra akar menni, de ezt nem fogom annyiban hagyni! Most azonnal feljelentést teszek és táviratozok Bandinak, hogy a városban is figyeljenek erre oda! – mondta az öreg határozott hangon és már indult is, hogy átöltözzön és a városba menjen.

– Hagyd a csudába, Mihály, ne keverd magad bajba, tudod, hogy ezek elvisznek bárkit, akire ráfogják, hogy reakciós! – csitította neje.

– Dehogy hagyom, képzeld csak el, mi lesz itt, ha a csalással esetlegesen ők nyernek! – vágta rá az öreg a szobából haragosan, öltözködés közben.

El is ment, és feljelentést tett a helyi választási bizottságnál ismeretlen tettesek ellen. Először furcsállta, hogy mivel neve nem szerepelt a választók névsorában, mindjárt politikailag megbízhatatlanként kezdték kezelni. Aztán mikor ráébredt, hogy a falu választási bizottságának elnöke nem más, mint a kommunista párt helyi vezetője, már értette, miért bánnak vele úgy, mintha ő lenne a gyanúsított.

– Tudja maga, mit beszél? Ha igaznak bizonyulna, amit állít, akkor a súlyos visszaélés lenne a választójoggal. Többszörösen leadott voks, az csalás és bűncselekmény – háborodott fel a feltételezésen az elnök.

– Persze, hogy tudom. Mit gondol, miért jelentettem be? – vágta rá az öreg, nem hagyva magát elbizonytalanítani.

– De ez mindössze gyanú. Mivel tudja bizonyítani? – kérdezte a bizottság egy másik párt által delegált ülnöke.

– Hogy mivel? Én semmivel, de maguk, ha utánanéznek, biztosan rábukkannak a turpisságra – felelte az öreg.

– De hát hogyan szavazhatnának többször, ahhoz több névjegyzékkivonat kellene, hogy a birtokukban legyen? – értetlenkedett egy másik ülnök.

– Tudom is én, lehet, hogy valahogy sokszorosították, mint a plakátokat vagy a szórólapokat – vonogatta vállait az öreg.

– Tudja maga, mit beszél? Azokat a Belügyminisztérium nyomtatja szigorú keretek között, azokat senki sem manipulálhatta! – hördült fel a kommunista párti elnök.

– Dehogynem! – vágta rá az öreg dacosan.

– Kicsoda? – értetlenkedett az elnök paprikavörös arccal, dühösen.

– Hát ők! – felelte az öreg kurtán és határozottan.

– Kik ők? – kérdezett közbe egy másik ülnök kíváncsian.

– Hát a belügyesek – vágta rá az öreg.

– Azt állítja, hogy a Belügyminisztérium dolgozói csalást követtek el a választásokon? – ripakodott rá a kommunisták helyi vezetője, felpattanva székéről.

– Én nem, maga mondta, hogy a kék névjegyzékkivonatokhoz csakis ők férhetnek hozzá – verte vissza támadását az öreg ügyes szófordulattal.

– Jól van, jegyzőkönyvbe vettük bejelentését, akar még valamit? – mondta végül visszafogva magát, dűhtől piros arccal az elnök.

– Nem, egyelőre csak ennyi, ha majd észreveszek még valamit, szólok – felelte az öreg kissé gunyoros hangon.

– Rendben, akkor itt, olvashatóan írja alá! – mutatott a lap aljára a kommunista párt által delegált elnök már nem is annyira dühösen, mint inkább bosszúsomjas kifejezésekkel az arcán.

Míg az öreg nem is sejtve, hogy azzal mennyi bajt szabadít magára, névjegyével látta el a jegyzőkönyvet, a hosszú asztal mentén a többi pártok ülnökei máris a csalás lehetőségét kezdték latolgatni. Mikor ott végzett, mindjárt a távírdába ment, hogy a lehetséges csalásokról vejkóját és általa a városi ellenzéket egy néhány soros üzenetben figyelmeztesse.

Azonban ekkorra már András maga is megtapasztalta, hogy valami nincsen rendben a választások tisztaságát illetően. Hiszen asszonykájával és a kis Bandikával már kora délelőtt elindultak, hogy az urnához járulva leróják gondos állampolgári kötelességüket és leadják voksaikat. Nyugodtan várakoztak, míg sorra nem kerültek, ám mikor végre ők következtek, meglepetésében majd hanyatt vágódott, ugyanis neve nem szerepelt a választók névsorában. Eszter megkapta a szavazólapot, és kitöltve azt rögvest az urnába is juttatta, de ő, aki a férje és vele egy címen lakott, csupán távolról szemlélhette az egészet.

– De hogy lehet ez, felháborító, egy lakásban lakunk a nejemmel, ő szerepel a listában, én meg nem? – ámuldozott András.

– Nem tudom, talán valami hiba folytán kimaradt a neve – hebegte a választókerület ülnökeinek kommunista elnöke.

– De hát akkor írjanak bele és adjanak szavazólapot, de tüstént! – ripakodott rájuk a sejtésétől, hogy mi állhat a háttérben dühbe gurulva, és szinte kikelve magából.

– Azt nem lehet – válaszolta egy másik párt delegáltja.

– Miért nem? – értetlenkedett András.

– Mert annak hivatalos útja van, hogy valaki a névjegyzékbe kerülhessen – felelte az elnök szigorú hangon.

– Igen, és akkor én miért nem szerepelek benne? – kötötte az ebet a karóhoz András.

– Lehetséges, hogy véletlen hiba, de lehet az is, hogy valami államellenes cselekedete vagy nézete miatt tiltották el, elvtárs. Jegyzőkönyvbe fogjuk venni az esetet, és majd akinek az a tisztsége, utána fog járni – válaszolta lekezelő hangon a választóbizottság természetesen kommunista elnöke.

– Utánajár, mikor? Miről beszél itt maga nekem, miféle államellenes dolgot követtem volna el? Ha csak nem azt, hogy nem a kommunista pártra kívánok szavazni! – fakadt ki András a koholt és igazságtalan vádtól felbőszülve.

– Azt csak a rendőrség Államvédelmi Osztálya vagy a Belügyminisztérium tudhatja. És egyébként meg jobban tenné, ha nem kiabálna itt velünk, mert különben kénytelen leszek karhatalomért folyamodni! – vágta rá az elnök, maga is felemelve hangját.

– Hát még fenyegetőzik is? Inkább arra lett volna esze, hogy senki se maradjon ki a névjegyzékből! – harsogta András dühtől kipirosodva.

– Hagyd már, Bandi, ezen az egy szavazaton nem múlik semmi! – csitította asszonykája, mikor végzett a szavazással.

– Mondtam már, hogy jegyzőkönyvbe vesszük és ki lesz vizsgálva az ügye, itt írja alá, aztán jó napot, ne tartsa fel a sort! – mutatott a kommunisták által delegált elnök a lap aljára szigorúan.

– Kivizsgálják, és mikor? Jövőre, vagy aztán? Szavazni most lehet, nem majd – ámuldozott András a lekezelő és elbagatellizáló hangnemen.

– Na, írja már alá, aztán haladjunk! – nyújtotta oda tollát előzékenyen a kommunisták helyi pártvezére, az ülnökök elnöke egy személyben.

– Írja az ördög! Ugyan, mire mennék vele? – vágta rá András lemondóan legyintve és otthagya őket.

És talán jobban is tette, hogy nem írta alá, hiszen egyre inkább oly idők jöttek, amikor a vádlókból könnyedén lehettek vádlottak és a sértettekből elítéltek, bűnösnek nyilvánított áldozatok. Valahogy így történhetett meg az is, hogy a választást követő hetekben nem a hamis kék névjegyzékkivonatokkal visszaélők után kezdett el nyomozni a rendőrség Államvédelmi Osztálya, hanem a Függetlenségi Párt ellen indítottak eljárást. Minden jóérzésű embert megdöbbsentett, mikor mondva csinált, koholt vádak alapján az igen jó eredményt elért polgári

oldali, ellenzéki pártot megfosztották összes megszerzett mandátumától. Persze akinek volt szeme az láthatta, mire ment ki a játék, tudniillik az így kieső ötven képviselő nélkül a parlamentben máris a baloldallal szimpatizáló pártok kerültek többségbe. Ily módon a kommunisták vezette Belügyminisztérium két legyet ütött egy csapásra. Hiszen a Pfeiffer Zoltán vezette párt követelte legvehemensebben a szovjet csapatok távozását és a demokratikus értékrenden alapuló országvezetés visszaállítását. Ám az oroszok által is támogatott, alacsony kis kopasz, de nagynagy hatalmat akaró Rákosinak és kommunista cimboráinak egészen másféle tervei voltak. És a Szovjetunióból hozott elképzeléseik megvalósításával kapcsolatban egyre inkább semmilyen alantas eszköztől és módszertől sem riadtak vissza. Látták ezt és saját bőrükön érezték is a velük szemben álló politikusok és más közéleti szereplők, elvégre nap mint nap indultak nyomozások és támadások ellenük. Bárből lehetett immáron politikailag megbízhatatlan, reakciós, állam rendje ellen szervezkedő, aki nem tetszett az oroszoknak vagy a kommunista pártnak. Ugyanis azok könnyedén megvádoltak, perbe fogtak és elítéltek minden ellenük szervezkedőt és másként gondolkodót. Sokszor bírósági eljárás és jogerős ítélet sem kellett, és a delikvens máris a Gulágon találta magát. Ilyen körülmények közepette, megfélemlítve, saját és családjuk életét féltve, a nagyobb ellenzéki pártok vezetői jobbnak látták elhagyni az országot, amíg még lehet. Politikusok, színészek, írók, tudósok, mérnökök, költők kényszerültek új hazát választani maguknak, mert a régiben, mint már megannyiszor, megint az elnyomás és a megfélemlítés vált a hatalom legfontosabb eszközévé. Az emberek a náci német és a nyilas rémuralom után ismét rettegni kezdtek. A demokráciában már nem is hittek annyira, hiszen nem is tudták, hogy amikben addig valaha is éltek, az sohasem volt az. Legtöbbször nem is értették mi folyik körülöttük, mi zajlik a politikai életben, akik mégis, azok is hallgattak, ugyanis érezték, nem tehetnek semmit.

A csalásokkal és egyoldalú politikai kirekesztésekkel tarkított választások után egy hónappal Andrásék Mihály napozni az öregékhez utaztak. A kis Bandika már egyre biztosabban állva lábain, ismerkedve környezetével, még a mozgó vonaton is mászkált. Az öreg és háza népe a kukoricatörés vége felé jártak, volt még hátra néhány holdnyi, de a névnapozás és a vendégek kedvéért aznap szabadságot vettek ki. Mikor vonatuk befutott, az öreg már az állomáson várta őket. Míg a szekérrel hazafelé zötyögtek, megbeszélték a választásokkal kapcsolatos negatív tapasztalataikat. Az öreg olyan dühös lett, hogy majdnem leesett a bakról. Eszter hallgatta a férfiak eszmecseréjét, és közben a kis Bandikával a tájat nézték.

Az út menti földeket már sok helyen kukoricaszár-kévékből rakott kúpok tarkították. A ló patája ugyan még porban gázolt, de a fák levelei már megsárgulva hullani kezdtek. A verőfényes égboltot nem zavarták meg fellegek, a nap sugarai lassan mégis bágyadtabbak, erőtlenebbek lettek, mint azelőtt. A fecskék csoportokba verődve, sütkérezve a vénasszonyok nyarának utolsó melegében, már a nagy utazásra készülődtek. Néhol, ahogy elhaladtak mellettük, a kukoricásokból az ott dolgozó emberek hangjait hozta a lágy őszi szellő. Egy kukoricacsövekkel és jókora tökökkel megrakott szekér haladt el mellettük, a falu felé tartva. A kocsis, egy idős bácsika, kalapját megemelve köszönt és közben jól megnézte magának a félig-meddig idegeneket. Miközben tovább zötykölődtek a tanya felé, ők is bólintottak. Tisztán látszott, hogy a nyár búcsúzóban van, és az ősz már a küszöbön áll. Ám az emberek egyre inkább sejteni kezdték, abban az évben a tél beköszöntével nem csak a nyár melegét veszítik el, hanem valami egészen mást is, ami szinte mindennél fontosabb, és oly sokszor nélkülözte már a magyar.

Ahogy megérkeztek, lemosták magukról az út porát és mivel lassan delet ütött az óra, az öreg felköszöntése után máris asztalhoz ültek. Míg az ebéd is elkészült, megittak néhány pohárka aperitifet, aztán hozzáláttak az ételhez.

Évés közben kevés szó esett, és ez a mama és Éva nagyon ízletesre sikerült kacsasültjét dicsérte. Mikor mindenki jóllakott, az öreg bort hozott a kamrából, és beszélgetni meg iszogatni kezdtek.

– És hogy vagytok, kislányom? Úgy látom, sikerült jól választanod és megfelelő döntést hozva megnyugodni végre – mondta a mama, Eszter Andrást simogató kezére nézve.

– Igen, én is úgy érzem – felelte a fiatalasszony bűnbánó képet vágva.

– Látjátok, megmondtam én, hogy sohasem késő elkezdni rendbe hozni, amit elrontottunk – szólalt meg az öreg is.

– Igaza is lett – bólogatott András.

– De aztán őrizzétek is meg, amit újjáépíttetek, ne hagyjátok nemtörődöm módon elveszni azt, ami jó és boldoggá tesz titeket meg ezt a kis legényt! – intette őket óvva az öreg, felemelve egyik ujját.

– Vigyázni fogunk, úgy lesz! – mondták a fiatalok összefűjva.

Még sokáig beszélgettek erről is, arról is, és mikor az asszonyok elunva a tétlenséget és az asztalon lévő rendetlenséget mosogatni mentek, rátértek a politikára is.

– Nem is értem, ha a kommunisták győztek, miért került vissza a kiskazda Dinnyési a miniszterelnöki székbe? – csodálkozott András.

– De csak azért nyertek, mert csaltak, ahol tudtak! – vágta rá az öreg dühösen emelve fel a hangját.

– Úgy van, ahogy mondja, de akkor sem értem, miért megint Dinnyési lett? – értetlenkedett András.

– Mert az ő emberük, mindig is az volt és ezért megbíznak benne! Vagy szerinted miért megint velük léptek koalícióra a kiskazdák, és nem a többi ellenzéki pártokkal? Megtehették volna, de nem! – magyarázta az öreg dühösen.

– Már megint ez a politika, nem lehetne valami másról beszélni? Ezzel mindig felmérgeled magad, aztán meg csak kiabálsz, pedig úgysem tehetünk semmit! – szólt közbe a kedves mama.

– Jó-jó, nem kiabálok, igazad van – csendesítette le hangját az öreg.

– És mi lesz így ezzel a meggyötört országgal, Mihály bátyám? – tette fel András a költői kérdést.

– Azt nem tudom, de nekem nagyon úgy tűnik, hogy újabb nehéz idők következnek – felelte az öreg nagy adag szomorúsággal a hangjában.

A szovjetek a hazájukat védik, illetve a Sztálin elképzeléseiben megjelenő kommunista diktatúrát akarják világszerte elterjeszteni. Szemben velük a jól felszerelt német hadsereg, a hitleri vízióval a nemzetiszocialista eszmék terjesztését tűzte ki célul. Kettejük között a húsdarálóban a gyengén felszerelt, állandó ellátmánygondokkal küzdő magyar hadsereg áll, akit a szovjetek ellenségként pusztítanak, a németek viszont megvetnek. Ebben a helyzetben küzdenek nap, mint nap András és István bajtársaikkal együtt. András időközben társra talál, már van, akiért mindenáron haza akar térni: odahaza szinte menyasszonyaként várja Eszter. Sajnos a hazatérés nem mindenkinek adatik meg. A szakaszból sokan elesnek a harcok alatt, van, aki fogságba kerül. Vajon a két barát a szerencsések között lesz?

ISBN 978399048781-5

9 783990 487815

5970 Ft

PILLÁR CSABA

Nehéz idők

II. kötet

novum pro